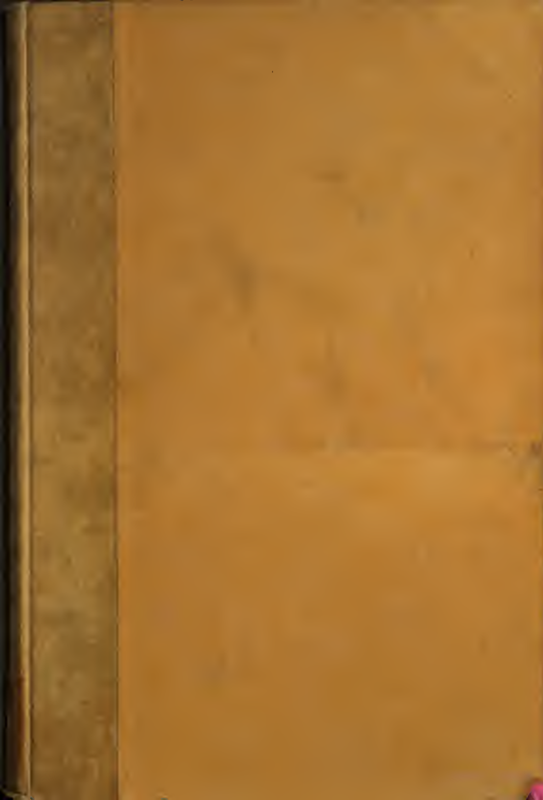
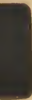

PHILIPPI MASSINII

AB INNOCENTIIS I. C. ET EQVITIS PERVSINI.

IN BONONIENSI GYMNASIO PRIMARII INTERPRETIS.

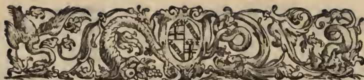
IN SECVNDAM INFORTIATI PARTEM COMMENTARII.

Opus Scholis, & foro accomodatum.
Cui rerum, & verborum copiosus Index.

AD ILLVSTRISSIMVM, ET REVERENDISSIMVM
D. ALOYSIVM
CARDINALEM CAPPONIVM
BONONIÆ DE LATERE LEGATVM.

BONONIÆ,
Apud Victorium Benatium. M DC XVII.
SVPERIORVM PERMISSV.

ERGA ALOYSIVM CARDINALEM CAPPONIVM BONONIÆ LEGATVM.

QVI

Omnia, præter Virtutem, nouit subiecta Fortunæ dominanti. *Cornif. ad Heren.*
Et esse Pietatis exordium optimè de Deo existimare. *Aug. li. 1. de li. arb.*
Cuius Prudentia, assiduo addiscens, ad senium properat. *Solon.*
Qui docuit Imperium ijs artibus retineri, quibus initio partum. *Sall. Catil.*
Qui sensit Ciuium non seruitutem sibi traditam, sed tutelam. *Sen. de clem.*
Qui ex Fortuna licentiam non vsurpauit. *Tacit. 4. Histor.*
Quem omnes tam supra se esse, quam pro se esse sciunt. *Sen. cons. ad Polib.*
Qui rectè facere Ciues suos faciendo docet. *Velleius lib. 2.*
Qui minimum scit libere, cui nimium licet. *Sen. Troas.*
Cui ignoscere pulchrum iam misero: penæq. genus vidisse precantem. *Claud.*
Cuius peragit tranquilla potestas, quod violenta nequit. *Claud. in Mal.*
Cuius fides nulla necessitate ad fallendum cogitur, nullo corrumpitur præmio. *Sen. Epist. 89.*
Qui non minus hominum se, quam hominibus præesse cogitat. *Plin. Paneg.*
Cui vt incessus modestior, ita oratio non audax. *Senec. Epist.*
Cui nec facilitas auctoritatem, nec seueritas amorem diminuit. *Tac. Agric.*
Qui sapiens sapientium commercio. *Euripides.*
Cui præcipuum amicos comparare. *Plin. Paneg.*
Cui virtus maxima nosse suos. *Martial.*
Qui bene imperat quia paruit imperio. *Sen. 2. de Ira.*
Qui à Regno disiunxit odium. *Sen. Thebaid.*
Qui comitate, & alloquijs officia prouocat. *Tac. 5. Hist.*
Qui Ciuitatem custodit beneficijs, non armis. *Sen. de breu. Vita.*

Qui tandem, Atauis gloria.
Presentibus inuidia.
Posteris exemplar.

PHILIPPI MASSINI
Qualecumque opus hoc
Grati animi argumentum.

ROMVLI PARADISI ELOGIVM.

Ittitur lapis in aceruum Mercurij; si MASSINI *eruditissimi laudibus à me laudes adduntur. Ille hic, qui feliciter, vt iam Cinus; Musarum iocos Legum iunxit seueritati. Parnassus eum vt ciuem, non quasi aduenam cum ipsis spatiantem aspexit. Aetas, quæ ad senium properat, exemplum in Simonide, & Sophocle, suauitatem cantus non minuit. Idem de ipso, quod de Stesichoro loquendum: cuius in ore inter cunabula Luscinia carmen modulata est. Hic modo per Lyceum deambulauit. Modo in Academia consedit: in qua Amor disciplinarum Præceptor. At quibus vnquam temporibus potuerunt facundiore Leges interprete gaudere? Resonant illius nomine, & vocibus prima Italorum Gymnasia;* PERVSINVM, FIRMANVM, TICINENSE, PISANVM. *Vnum celebre hoc* BONONIENSE *desiderabatur: in quo ab ore Sapientum Patrum pendet laudatrix Inuidia. Vt illius monimenta virtutis exteras etiam ad Regiones transeant; en prodeunt. Prodeunt ex ipso, instar Auium, quæ à Psaphone Lybico edoctæ, illum, euolantes, Diuum concinebant. Hæ igitur, quæ Epicteti, & Cleantis lucernæ olei perbibent notas, vobis, & posteris ingenij sui præstantiam testentur; atq; ab ijsdem nisi Templa, & Altaria, saltem amorem, ac laudem consequantur. Iuuentutem erudiant. Cæteris excutiant somnum: sicut trophæa Milciadis Themistocli Atheniensi. Erit fortasse qui liuentibus oculis intueatur. At quoque Drances Turni gloriam ferebat impatiens. Quicunque ad hæc mordicus laceranda conuertet animum; intelligat Palladem à Iouis cerebro ortum, atq; arma traxisse: & statim ac dexteram exeruit, hastam cœpisse iaculari. Elephantem spicula citra sanguinem feriunt. At Ranæ viso lumine conticescant.*

D. Marcellus Baldaſsinus pro Illuſtriſsimo, & Reuerendiſsimo D. Cardin. Archiepiſc. Bonon.

Imprimatur

Fr. Hieronymus Onuphrius Conſultor S. Officij pro Reuerendiſs. Inquiſit. Bononiæ.

ELENCHVS.

Rubricarum, & Legum, quæ hoc volumine interpretantur.

DE LEGAT. I.

Rubrica. pagina 1.
Lex prima. pagina 77.

DE LEGAT. II.

Lex si pluribus. pagina 146.

AD LEGEM FALCIDIAM.

Rubrica. pagina 159.
Lex in quartam. pagina 165.

AD S. C. TREBELLIANVM.

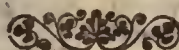
Legis in fideicommissariam principium. pagina 254.
§. si Legatum. pagina 295.

PHILIPPI MASSINII

AB INNOCENTIIS I. C.

Et Equitis Perusini in Bononiensi Gymnasio Iuris Ciuilis Interpretis Primarij.

IN SECVNDAM INFORTIATI PARTEM COMMENTARII.

Ad Rubricam. ff. de Legatis, & Fideicommissis. i.

SVMMÆ RERVM, ET VERBORVM.

1 *Ethodus obseruanda proponitur.*
2 Vltima *voluntas, generalissimè sumpta, in suas species diuiditur.*
3 Legatum, *quibus modis vsurpetur.*
4 Legatum *cur sic appellatum.*
5 *Lex est commune praeceptum.*
6 *Lego verbum generale est, quod etiam ad heredis institutionem refertur.*
7 *Lego verbum, vbi ex coniectura constat testatorem noluisse hæredem facere, hæredis institutionem non inducit, & quo sint coniecturæ.*
8 *Interpretatio illa est admittenda, quam, & verborum proprietas, & verisimilis disponentis adiuuat voluntas.*
9 *Lego, verbum frequentius, & magis propriè ad fideicommissum, & legatum refertur, quàm ad heredis institutionem.*
10 *Lego verbum, ad vniuersitatem bonorum, ab eo relatum, quem constat ex probabili coniectura velle hæredem facere, hæredis institutionem inducit.*
11 *Interpretatio illa, in quæstionibus voluntatis, est admittenda, quam coniectura voluntatis adiuuat, & si verborum proprietas refragetur, & quæ sint voluntatis coniecturæ.*
12 *Præfationes declarant voluntatem disponentis.*
13 *Disponens nunquàm, censetur viam elegisse, ad suam impugnandam voluntatem.*
14 *Testari velle præsumitur qui aliquem ex filijs exhæredat.*
15 *Testari velle præsumitur rogans testes, vt præsto sint suo testamento, vel protestans, in fine, illud suum esse testamentum.*
16 *Testari velle præsumitur, qui vulgariter substituit ei, cui bona sua legauit.*
17 Lego *verbum, relatum ad quotam bonorum, iure institutionis debitum, an inducat hæredis institutionem.*
18 *Interpretationem eam recipiunt verba dubia, per quam actus sustinetur.*
19 *Lego verbum ambiguum, & æquiuocum est, declaratur num. 29.*
20 *Lego verbum eandem vim habet, quam verbum relinquo. declaratur num. 30.*
21 *Relinquo verbum, relatum ad legitimã iure institutionis debitam, hæredis institutionem significat.*
22 *Disposita per testatorem, secundum quod iuris necessitas requirit, censentur disposita. declaratur num. 31.*
23 *Legitima necessario relinquenda est iure institutionis.*
24 *Portio debita à liberto patrono, iure institutionis est debita.*
25 *Lego verbum, ad portionem, debitam à liberto patrono, relatum, hæredis institutionem inducit.*
26 *Testatoris voluntas, talis esse censetur, qualem verba demonstrant.*
27 *Verba sunt notæ eorum, quæ sunt in mente.*
28 *Lego verbum, dispositiuè prolatum, sui natura est semper obliquum.*
29 *Formarum contrarietas, in causa est, vt vna species excludat aliam.*
30 *Lego verbum generale est, relinquo commune, & quæ inter verba communia, & generalia sit differentia.*

 31 *Le-*

31 *Lego verbum, enunciatiuè prolatum, potest etiam hæredis institutionem significare, dispositiuè autem nequam, & num. 47. & 48. & 62.*

32 *Lex. 3. §. si debita, ff. de bon. libert. declaratur.*

33 Lego *verbum, ad legitimum relatum, an & quando inducat hæredis institutionem.*

34 *Taciti, & expressi par est virtus.*

35 Lego, *verbum, relatum ad vniuersitatem bonorum, nullo alio hærede instituto, an hæredis institutionem inducat.*

36 *Filia quoque fœmina necessario debet institui, vel exhæredari in testamento.*

37 *Dos succedit in locum legitimæ, declaratur num. 49.*

38 *Lego verbum, semper est merè obliquum, dispositiuè prolatum.*

39 *Verba merè obliqua, nunquàm possunt trahi ad hæredis institutionem.*

40 *Lego verbum, merè obliquum est, respectu hæreditatis, & institutionis, non respectu fideicommissi.*

41 *Verba communia, in dubio, eam recipiunt interpretationem, vt disponant directè.*

42 *Testamentum suum caput habet, & fundamentum, per hæredis institutionem.*

43 *Fideicommissum facit quicunque legat.*

44 *Quæstiones voluntatis, in iudicijs sunt arbitrio.*

45 *Quæstiones voluntatis, eam recipiunt, in dubio, interpretationem, per quam satisfit vtrique parti.*

46 *Hæredis institutio non potest induci, nisi verbis aptis ad disponendum, non modo de rebus, sed etiam de successore iuris.*

47 *Lego verbum, non potest referri ad iuris successorem.*

48 *Cap. Raynaldus, extra de testam. declaratur.*

49 *Quando de vno dubitatur, in cæteris supponuntur termini habiles.*

50 *Voluntas disponentis, talis esse censetur, qualis est verborum significatio.*

51 *Coniectura cessant, quando sumus in claris.*

52 *Hæres directus non est, qui à manu alterius hæreditatem capit.*

53 *Pupillariter substitui ei, qui non sit in testatoris potestate non potest.*

54 Maritus, *iure municipali prohibitus legare vxori, an intelligatur etiam prohibitus eam hæredem instituere.*

55 *Statuta ad casus non porriguntur, qui sub stricta, & propria verborum significatione non comprehenduntur. declaratur num. 62. in fin.*

56 *Testandi facultas, qua consistit in hæredis institutione, tolli non potest.*

57 *Statuti dispositio quantumuis odiosa, & exorbitans, ob rationis identitatem, extenditur ad casus, quibus saltem largè, & impropriè statuti verba conueniunt.*

58 *Hæredem instituens dicitur etiam legare, & relinquere.*

59 *Interpretatio illa non est admittenda, per quam fit fraus legi.*

60 *Verba, quicquid includunt in dispositione permissiua, excludunt in dispositione prohibitiua.*

61 *Statuta recipiunt interpretationem à iure communi.*

62 *Statuti verba, vbi conueniunt propriè, conuenit etiam illius dispositio.*

63 *Hæredis instituendi, & legandi facultas, coarctari non modo potest, quo ad res, sed etiam quo ad personas.*

64 Lego *verbum, an, & quando, & quomodo hæredis institutionem inducat, vel significet.*

65 Legatum, *quo iure fuerit introductum.*

66 *Legatorum non violandorum ius, ad ius gentium refertur.*

67 *Legata olim non nisi in testamento fieri poterant.*

68 *Serui de Iure Ciuili pro mortuis habentur.*

69 *Serui sunt capaces legatorum.*

70 *Donatio est de iure gentium, declaratur numero 81.*

71 *Legatum est donatio.*

72 *Legandi facultas est à lege 12. Tabul.*

73 *Forma dat esse rebus.*

74 *Denominatio fit ab esse specifico, non à generali, & indefinita materia.*

75 *Legatum habet formam à iure ciuili.*

76 *Legatum olim non nisi verbis directis fiebat, fideicommissum autem obliquis tantummodo.*

77 *Legatum est modus ciuilis dominij acquirendi.*

78 *Dominium transit recta via à testatore in legatarium.*

79 *Legatum est modus acquirendi titulo particulari.*

80 *Canon Ius gentium prima distinct. declaratur.*

81 *Testamentum ad ius ciuile, à quo formam habuit referetur.*

82 Legatum *qua ratione fuerit introductum.*

83 Legatum *quid sit.*

84 Legati *definitio Florentini I.C. explicatur.*

85 Le-

85 Legati *diffinitio, Modestini I.C. explicatur.*

86 Legati *diffinitio Inst. Imperatoris controuertitur, & defenditur.*

87 *Diffinitiones plures vnius rei, cuius vnica est essentia, esse non possunt. declaratur n.108.*

88 *Diffinitio debet cōstare genere, & differētijs.*

89 *Genus prædicatur æque propriè de omnibus suis speciebus. & nu.141.*

90 *Donatio est doni datio. declaratur nu.109.*

91 *Donatio fieri sibi ipsi non potest.*

92 *Actio, & passio non datur in eodem subiecto.*

93 *Donans, & donatarius, idem esse non potest.*

94 *Pignoris remissio, in testamento facta, est legatum.*

95 *Relictum, eius quod debetur, creditori factum est legatum.*

96 *Liberalis in necessitatibus nemo existit. & 99*

97 *Legatum est etiam quod relinquitur, vt statu testatur.*

98 *Donatio non consistit in vtilitate momentanea.*

99 *Legatum est etiam quod ex necessitate in testamento relinquitur.*

100 *Legatum est etiam relictum eius, quod naturaliter debebatur.*

101 *Nomine quę differunt, differūt etiam numero.*

102 *Diffinitio debet conuertere cum suo diffinito.*

103 *Legatū hodie est etiam quod relinquitur præstandum à legatario.*

104 *Legatum est etiam, quod venit præstandum ab eo, qui aliquid accipit cum conditionis implendæ.*

105 *Legatum est etiam, quod præstatur à testatore.*

106 *Legatū, ex dispositione testatoris, potest etiam propria auctoritate apprehendi.*

107 *Legati diffinitio plenissimè explicatur.*

108 *Descriptiones plures eiusdem rei fieri possunt.*

109 *Facere per se videtur, qui per alium facit.*

110 *Legare sibi ipsi nemo potest.*

111 *Legati inutilia, non debent legati definitione comprehendi.*

112 *Mitius cum lege agitur, quàm cum homine.*

113 *Donari possunt etiam res, legis obligatione debita.*

114 *Debitū naturale soluetur morte, & non transmittitur ad hæredes.*

115 *Genus inest in qualibet sua specie.*

116 *Genus, & secundum nomen, & secundum diffinitionem, de omnibus suis speciebus prædicatur.*

117 *Matrimonij definitio explicatur.*

118 *Priuatio præsupponit habitum.*

119 *Patientia pro traditione habetur.*

120 *Legatum liberationis, quo pacto ab hærede quasi præstetur.*

121 *Legatum nominis debitoris, quo facto ab hærede quasi præstetur.*

Libertatis legatum non datur.

122 Testator *si dicat in actu testandi, præsenti, & acceptanti dono tibi equum, an intelligatur legasse, vel inter viuos donasse.*

123 *Consequens qui facere potest, potest etiam facere antecedens.*

124 *Assignatio libertorum, & in testamento, & inter viuos fieri potest.*

125 *Pignus, quod est contractus, fieri potest in testamento.*

126 *Contractus, & quasi contractus æquiparātur.*

127 *Aditio hæreditatis, quæ est quasi contractus, in testamento fieri potest.*

128 *Testamentum, & contractus opponuntur; & oppositis differentijs discriminantur.*

129 *Contractus, nec ratione verborum, possunt ad testamentum pertinere.*

130 *Assignatio libertorum est actus indifferens, qui tam inter viuos, quàm in vltimis voluntatibus fieri potest.*

131 *Pignus, & nudo pacto, & magistratus auctoritate, & testamento fieri posse, iure singulariter cautum est.*

132 *Quasi contractus, facilius fit in testamento, quàm contractus.*

133 *Verba in dubio sunt intelligenda simpliciter, & secundum potentiorem significationem. declaratur num.152.*

134 *Dono verbum, simpliciter, & secundum potentiorem significationem, ad donationem inter viuos refertur.*

135 *Donans, in dubio, censetur irreuocabiliter donare. declaratur num.152.*

136 *Verba testatoris dubia eam recipiunt interpretatione, vt pleniorem dispositionem significent. declaratur nu.152.*

137 *Verba æquiuoca, eam recipiunt interpretationem, quæ magis facit contra proferentem. declaratur nu.153.*

138 *Argumentum de contractibus ad vltimas voluntates, & econtra, valet. declaratur numero 154.*

139 *Donatio propriè donationem inter viuos tantum significat.*

140 *Verba disponentis intelliguntur secundum naturam actus, qui geritur.*

141 *Interpretatio illa omnino est admittenda, cui & verba, & natura actus, & iuris præsumptio, & verisimilis disponentis mens fauet, & nihil repugnat.*

142 *Proprietas verborum potissimum à definitione sumitur, & ab ethymologia.*

143 *Communis vsus loquendi, in vltimis voluntatibus præfertur proprietati.*

144 Legatum magis conuenit natura testamenti, quàm donatio inter viuos.
145 Legare testator potius præsumitur, quàm inter viuos donare.
146 Donare, inter viuos est perdere, & suum iactare, & alium magis, quàm se ipsum diligere.
147 Charitas prima incipit à se ipso.
148 Testator censetur velle minus sibi præiudicare, quàm sit possibile.
149 Testator censetur minus velle grauare hæredem suum, quàm fieri possit.
150 Legatarius potest esse præsens, & legatum acceptare.
151 Tacẽs censetur consentire, actui, qui fit ad illius commodum.
152 Interpretatio fieri debet, in dubio, quæ magis congruit voluntati testatoris.
153 Verba ambigua, in contractibus, recipiunt interpretationem contra proferentem.
154 Verba ambigua, in vltimis voluntatibus, recipiunt interpretationem ad fauorem testatoris.
155 Legare alius pro alio, nec ex mandato potest.
156 Vltimæ voluntates pendere ab alieno arbitrio non possunt.
157 Lex, ex hac scriptura, de donat. declaratur.
158 Legatum quotuplex sit.
159 Legatum vniuersale totius hæreditatis, an detur.
160 Legandi latissima potestas, lege 12. Tabularũ hominibus concessa.
161 Totius, & partis idem iudicium. declaratur num. 181.
162 Legari potest pars hæreditatis. & 169.
163 Legata, & fideicommissa sunt similia. declaratur nu. 182.
164 Fideicommissum totius hæreditatis fieri potest.
165 Legari potest etiam totius hæreditatis vsusfructus.
166 Legari potest etiam hæreditas, puta Meuiana.
167 Legatum, & fideicommissum quodam speciale, quodam vniuersitatis.
168 Determinatio vna, respiciens plura determinabilia, ea pariformiter determinat.
169 Legari possunt etiam vniuersitates.
170 Contrario vno dato, datur alterum de necessitate. declaratur nu. 192.
171 Legatum speciale datur, & vniuersitatis.
172 Patrimonium includis onera.
173 Legatum non refertur ad modos acquirendi per vniuersitatem, sed est titulus particularis.
174 Legatum onera continere implicat.
175 Legatarius, vt legatarius, non potest succedere in vniuersum ius defuncti.
176 Legatarius non est iuris successor.
177 Legata, extra testamentum, fieri olim non poterant.
178 Domini duo in solidum eiusdem rei esse non possunt.
179 Legata rei dominium transit in legatarium à die mortis testatoris.
180 Lex, verbis legis, de verb. signif. declaratur.
181 Legatum portionis olim onera, sui natura, non continebat, sed ex conuentione inita, per quasdam stipulationes.
182 Fideicommissum, quantumuis vniuersale, semper fieri potuit in codicillis.
183 Legatum vsusfructus totius hæreditatis, est legatum particulare.
184 Tale appellatur, quod fuit quandoque tale, demonstrationis gratia.
185 Hæreditas adita, propria amplius non est hæreditas, sed patrimonium adeuntis.
186 Vniuersalis acquisitiò in dies non potest, quæ continet onera per accidens, non sui natura.
187 Emptor hæreditatis non subijcitur oneribus, vt emptor.
188 Lex vltim. §. fin autem. C. communia de legat. declaratur.
189 Legatum vniuersitatis datur, non legatum vniuersale.
190 Funeris impensa, & precia seruorum manumissorum, non sunt onera, quæ faciunt acquisitionem vniuersalem.
191 Legatum gregis, & peculij, est legatum vniuersitatis, non vniuersale.
192 Legatum, vt legatum, non recipit eam diuisionem, & aliquid sit particulare, aliquid vniuersale.
193 Legato, vt sit locus, quæ requirantur.
194 Legati circumstantia rei quæ.
195 Legari res aliena, iure Pontificio, an possit.
196 Cap. filius noster, extra de testament. declaratur.
197 Legati circumstantia personæ quæ.
198 Legati circumstantia loci, & temporis quæ.
199 Legati circumstantia modi quæ.
200 Legatum quos operetur effectus.
201 Legatum quibus modis finiatur.
202 Fideicommissum, quibus modis vsurpetur.
203 Fideicommissum, vnde dicatur.
204 Fideicommissum, quo iure introductum.
205 Fideicommissum, qua ratione introductum.
206 Fideicommissum, quid sit.
207 Fideicommissum, quotuplex.
208 Fideicommisso, vt sit locus, quæ requirantur.
209 Fideicommissi, circumstantia rei quæ.
210 Fideicommissi, circumstantia personæ quæ.
211 Fideicõmissi, circũstantia loci, & tẽporis quæ.

212 Fideicommissi, *circumstantia modi qua.*

213 Fideicommissum, *quos operetur effectus.*

214 Fideicommissum, *quibus modis finiatur.*

215 Legatorum, *& Fideicommissorum tractatus, cur fuerit in tres titulos diuisus.*

216 *Diuisionis, & partitionis vtilitas.*

217 Legatorum, *& Fideicommissorum materia, cur in Pandectis permixtim, in Codice, & in ipsis institutionibus separatim tractetur.*

218 Rubricæ, *continuatio.*

219 *Praecedere debet etiam tractatione, quod tempore, vel natura praecedit.*

220 *Continuatio debet fieri ad proxima.*

221 *Testamentum accipitur in genere, & in specie.*

222 Testamenti, *appellatione, an veniant Codicilli.*

223 *Appellatio rei cuiusque duplex, generica, & specifica.*

224 *Larga quoque significatio propria esse potest.*

225 *Rubrica, & inscriptio debet esse generalis ad omnia quae sub ea tractantur.*

226 *Argumentum à coniugatis valet.*

227 *Nomina debent esse consonantia rebus.*

228 *Actio personalis ex testamento competit pro relictis etiam in codicillis.*

229 *Legatum est donatio quaedam, testamento relicta.*

230 *Diffinitio debet conuerti cum suo definito.*

231 *Diffinitio cui competit, competit etiam nomē rei diffinita.*

232 *Proprietas nominis, sumitur potissimum ex diffinitione.*

233 *Testamentum est voluntatis nostrae iusta sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri velit.*

234 *Iustum, in iure, quid, trifariam dicitur.*

235 *Determinatio vna, respiciens plura determinabilia, debet ea pariformiter determinare.*

236 *Nominum diuersitas arguit diuersitatem substantiae.*

237 *Simile nullum est idem.*

238 *Subrogatum non potest esse idem cum eo, in cuius locum subrogatum est.*

239 *Codicilli vicem substinent testamenti.*

240 *Testamenti pars, nec testamentum esse potest, nec illius recipere appellationem.*

241 *Totum de parte non praedicatur.*

242 *Codicilli testamenti partes appellantur.*

243 *Intestatum, & testatum decedere implicat.*

244 *Diffinitio, cui non competit, nec definitum potest competere.*

245 *Genus vniuocum praedicatur de suis speciebus, & secundum nomen, & secundum definitionem.*

246 *Testamenti definitio Codicillis non competit.*

247 *Codicilli vim, & potestatem testamenti non habent.*

248 *Codicilli legitimi, & solemnes dici non possunt.*

249 *Codicilli capite, & fundamento testamenti carent.*

250 *Testamenti caput, & fundamentum in heredis institutione consistit.*

251 *Tractatus non semper inscribuntur à subiecto adaequato, sed interdum à subiecto principali.*

252 *Argumentum à deriuatis, in aequiuocis, non valet.*

253 *Lex conficiuntur, §. 1. ff. de iure codicillorum. declaratur.*

254 *Actio personalis ex testamento, quae competit pro relictis in codicillis, vtilis est, non directa.*

255 *Actio de partu agnoscendo, datur etiam inter fratres, & agnatos.*

256 *Lex legatum est, de legat. 2. declaratur.*

257 *Iusta, vox in testamenti definitione posita, declaratur.*

258 *Lex Eunuchis, C. de testam. declaratur.*

259 *Totum collectiuum de suis partibus non praedicatur.*

260 *Codicilli olim ab intestato fieri non poterant.*

261 Continuatio *alia affertur, & probatur.*

262 Legatum *an sit accessorium ad testamētum.*

263 *Accessorij multiplex significatio, & natura plenissimè declaratur.*

264 *Accessorium diffinitur.*

265 *Differentia inter accidere, & accedere, & inter accidens, & accessorium.*

266 *Testamento pereunte, legata quoque infirmantur.*

267 *Accessorium sequitur naturam sui principalis.*

268 *Legatum adest, & abest à testamento, praeter illius corruptionem.*

269 *Legatum non est in gratiam testamenti, vel institutionis heredis.*

270 *Legatum, vel nihil commune habet cum testamento, vel est pars illius.*

271 *Legatum non sequitur naturam testamenti.*

272 *Testamenta latissimè, legata strictè interpretantur.*

273 *Ars imitatur naturam.*

274 *Legatum non habet necessariam relationem ad testamentum.*

275 *Pictura non est accessoria ad tabulam, sed tabula ad picturam.*

276 *Legata interdum confirmant testamentum.*

277 *Vulgaris substitutio, quae sine testamento existere*

stere non potest, & testamenti naturam, sequitur accessoria tamen ad testamentum non est.

278 Pupillaris substitutio, & Codicilli non sunt accessoria ad testamentum, sed partes illius.

279 §. Si liberi, Instit. de pupillari, declaratur.

280 Consequens, & pars, non sunt accessoria, ad totum, & ad antecedens.

281 Pars, sine destructione totius, ad quod refertur, abesse non potest, secus accessorium.

282 Testamentum quatuor modis accipitur, secundum communes traditiones.

283 Totum quid sit, & quotuplex latissimè declaratur.

284 Legatum non est pars essentialis testamenti.

285 Pars essentialis nulla, prǽter materiam, & formam.

286 Legatum neque forma testamenti est, neque materia.

287 Testamenti forma hæredis institutio, materia testamenti voluntas volita.

288 Legatum non est pars subiectiua testamenti illius in indiuiduo, in quo factum est.

289 Indiuiduum, seu singulare, partes subiectiuas habere non potest.

290 Indiuiduum est indiuiduum per suam formam, consistentem in collectione plurium accidentium, quæ si ab eo abstrahantur destruitur, nisi demonstratione ad oculum, vel circumscriptione restringatur.

291 Legatum, an sit pars subiectiua testamenti in specie, vel in genere subalterno.

292 Testamenti pars subiectiua dicitur illa, cui testamenti diffinitio, & nomen potest accommodari.

293 Testamentum, quod sub testamento in specie comprehenditur, est pars subiectiua testamenti.

294 Specie posita, ponitur genus, quod est in qualibet specie.

295 Genus, & species prædicantur de suis inferioribus, & secundum nomen, & secundum definitionem.

296 Aggregata sunt diuersa, à comprehensis.

297 Testamentum vnicum ab vno homine validum fieri tantum potest, contractus autem plures.

298 Testamentum, cuius forma in puncto indiuisibili consistit, & in vltima conclusiua, est quid indiuiduum, & 350.

299 Testamentum continens pupillarem substitutionem, non est duplex, sed vnicum testamentum duarum causarum.

300 Legatum, an sit pars subiectiua testamenti in genere generalissimo sumpti.

301 Communes opiniones, cur in disputando sint supponendæ.

302 Inciuile est, vna aliqua particula proposita, iudicare.

303 Legata possunt fieri etiam ab intestato.

304 Species vnaquæque habet proprietates, & passiones omnes sui generis.

305 Species cum habeat formam indiuiduam, diuisionem non recipit.

306 Vltima voluntatis, quod species non est, nec testamenti in genere generalissimo species, & pars subiectiua esse potest.

307 Vltimæ voluntatis species esse non potest, quod per se à cæteris vltimis voluntatibus materiam per propriam formam separatam, & specificatam non habet.

308 Genus de specie prædicatur, non econtra.

309 Legatum est vltima voluntas.

310 Donatio causa mortis, & legatum sunt æquiparata.

311 Donatio causa mortis est vltima voluntas.

312 Legata possunt fieri ab intestato, respectu testamenti in specie, in quo instituitur hæres, non respectu testamenti in genere generalissimo.

313 Argumentum de genere ad speciem, non nisi negatiuè valet.

314 Argumentum de specie ad genus non valet, nisi affirmatiuè.

315 Iasonis, & Herculani error notatur.

316 Species, re aliqua, semper abundat à genere.

317 Species plura continet actu, quàm genus.

318 Testamentum est modus acquirendi de iure ciuili.

319 Forma qualibet est indiuisibilis.

320 Legatum non diuiditur per legem Falcidiam, sed res legata.

321 Genus sumitur à materia, differentia à forma.

322 Testamentum est vltima voluntas informata, & ad speciem contracta per hæredis institutionem.

323 Legatum est vltima voluntas specificata, & determinata per donationem verbis directis, & præceptiuis, à defuncto relictam.

324 Testamenti solemnitas non est forma illius.

325 Forma, eadem numero, plurium specierum dari non potest.

326 Testamentum collectiuum continet plures vltimas voluntates, inter se specie realiter distinctas.

327 Vltimæ voluntatis, seu testamenti in genere generalissimo, si datur, definitio.

328 Dispositio qualibet de re, post mortem, ordinata à defuncto est vltima voluntas.

329 Legatum destinatum, an sit pars integralis testamenti, ita vt, si testator illud non perficiat

ficiat inutiliter dicatur testatus, etiam quo ad hæredis institutionem.

330 Vtile per inutile non vitiatur, limitatur numero 350.

331 Interpretatio fieri debet in dubio, vt actus valeat, limitatur nu. 350. in fin.

332 Testatoris voluntas, in ea parte, à qua non constat recessisse, semper in dubio à lege substinetur limitatur nu. 351.

333 Testamentum, in quo plures sunt instituti hæredes in partibus, quas testator cuicumque postea adscripserit substinetur, etiam si partes non fuerint adscriptæ.

334 Testamentum, in quo volebat testator plures instituere hæredes, si aliquarum nomina prætermiserit, quo ad eos dumtaxat vitiatur.

335 Testamentum, in quo ciuitati quis vicos reliquit, & promisit eorum fines se significaturum, & certaminis formam, quæ celebrari singulis annis voluit declaraturum, valet, etiam non sequuta dicta declaratione.

336 Institutio hæredis, omissione promissa, & destinata conditionis non vitiatur.

337 Testamentum cœptum, superueniente impedimento, vitiatur, non factum, & profectum.

338 Perfecta res dicitur, quæ suàm formam habet.

339 Forma dat rebus esse, & operari.

340 Testamentum tribus verbis fieri potest.

341 Abstractum dicit aliquid extra subiectum.

342 Concretum dicit illud ipsum, quod abstrahi potest, in ipso subiecto.

343 Abstracti forma non est diuersa à forma concreti.

344 Hæres institutus succedit in vniuersum ius defuncti.

345 Testamentum cœptum, & non perfectum nullum est.

346 Testamentum, in quo testator, mortalitate præuentus, destinatum legatum non perficit, cœptum dicitur, non perfectum.

347 Institutio hæredis, omissione destinatæ conditionis, vitiatur.

348 Testamentum, in quo plures erat quis hæredes nuncupaturus, aliquibus non nuncupatis, in totum infirmatur.

349 Actum nihil intelligitur, quando aliquid superest addendum.

350 Testamentum collectiuum est totum per aggregationem diuersarum vltimarum voluntatum, ex dispositione, & destinatione testatoris.

351 Specialia derogant generalibus.

352 Lex secunda, de hæredibus instit. & l. inbemus. §. quod si non fuerit. C. de testam. declarantur.

353 Lex cum pater. §. vltimo. de legat. secundo, & lex penultim. C. de instit. & substit. declarantur.

354 Actus fieri vtiliter, facilius impeditur, quam infirmetur actus validus.

355 Testamentum, an, & quando inualidum reddatur ex eo, quod testator omiserit aliquid, quod facere destinauerat.

356 Legatum, an sit pars integralis testamenti, in quo factum est.

357 Pars integralis ea est, sine qua totum est perfectum.

358 Voluntas testatoris est Regina, & lex in testamento.

359 Totum voluntarium constituitur ex destinatione constituentis illud.

360 Pars integralis, minus principalis, est quæ totum integrat, potest tamen citra corruptionem illius abesse.

361 Testamentum, à quo legatum adimitur, neque inutile efficitur, neque imperfectum.

362 Partes integrales certæ sunt, & perpetuæ, secundum naturam totius, cuius sunt partes.

363 Referri ad totum non potest, quod non ad omnes illius partes refertur.

364 Conditio relata ad vniuersam hæreditatem, ad totum testamentum dicitur pertinere.

365 Discretum non potest esse pars integralis.

366 Totum integrale illud dicitur, quod diuiditur in partes, per quantitatem continuam.

367 Manus, realiter separata à reliquo corpore, & amputata, æquiuocè est manus.

368 Legatum est quid discretum, & separatum realiter à testamento, propriam habens formam.

369 Legatum per se subsistit, separatum etiam à testamento, in quo factum est & nu. 370.

370 Pars integralis destructioni sui totius superesse non potest cum effectu, separata enim corrumpitur.

371 Pars omnis integralis, necessariam ad suum totum relationem habet.

372 Legatum non necessariam habet relationem ad testamentum.

373 Legatum sine testamento, & testamentum sine legato consistit, & alterum, alterius definitionem non ingreditur.

374 Correlatiuum alterum, per alterum definitur.

375 Causa sine qua non, non est pars sui effectus.

376 Testator non potest quicquam velle contra leges, vel contra naturam actus.

377 Te-

377 *Teſtamenti conditionalis validitas, poteſt pendere à re alieniſsima.*

378 *Teſtamentum perfectionem, & integritatem à legatis non recipit.*

379 *Accidens eſt, quod adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionem.*

380 *Conditio, & dies ſunt accidentia diſpoſitionis conditionalis, non pars.*

381 *Accidens non poteſt eſſe pars rei cuius eſt accidens.*

382 *Pars integralis, ſi abſit, deſtruitur totum integrale, non eſſentiale.*

383 *Partes eſſentiales ſunt materia, & forma.*

384 *Hominis partes eſſentiales ſunt anima, & corpus.*

385 *Legatum in indiuiduo, ita ſe habet ad teſtamentum in indiuiduo, vt legatum in ſpecie ad teſtamentum in ſpecie.*

386 Legatum, *ex ſententia auctoris, eſt pars collectiua teſtamenti, quatenus ſignificat collectionem diuerſarum vltimarum voluntatum.*

LIBER XXX.

De Legatis, & Fideicommiſsis.

1 SCRIBIT M. Tullius lib. 1. de legibus, opportere Ius Ciuile docentem altè, & à capite repetere quod quæritur, & vniuerſalia prius eſſe explicanda, docemur ab Ariſtot. lib. 1. de partibus animalium cap. 4. id quod tradunt etiam Bart. & DD. ad l. 1. ff. ſi certum petat. Explicaturus ergo, hoc anno, illud iuris argumentum, in hoc celeberrimo, & florentiſſimo Bononienſi Archigymnaſio, ex conſuetudine Gymnaſiorum totius Italiæ, quod ad Legata pertinet, & ad Fideicommiſſa, opere precium facturus videor, ſi primum accipiam ſummum genus, ad quod relicta eiuſmodi referuntur, illudq́. diuidam, per differentias contrarias, quouſq; perueniam ad vltimas eorundem legatorum, & fideicommiſſorum ſpecies; explicaturus etiam deinde vberius de vtriſq; nouem ſolitas quæſtiones noſtras; & non prætermiſſurus ſubtiles, & vtiles diſputationes, & articulos, quos, occaſione continuationis Rubricæ noſtræ, latiſſimè tractant interpretes, dubitantes an legata ad teſtamẽtum, vel tamquàm acceſſoria, vel tamquàm illius partes referantur.

2 Tria igitur ſunt ſumma rerum capita, & veluti genera generaliſſima, ad quæ ferè omnia, quę in iure noſtro tractantur, aliquo modo referuntur, iudicium nimirum, contractus, & vltima voluntas; Legata autem, & fideicommiſſa, ad vltimam referuntur voluntatem, cuius ſumma diuiſio eſſe poteſt, vt colligitur ex Mantic. de coniect. vlt. volunt. lib. 1. tit. 4. nu. 3. vt aliqua ſit innominata, & priuatiua, aliqua nominata, & poſitiua, priuatiua autem, qua præexiſtentes validæ vltimæ voluntates reuocantur, & infirmantur, eſt in duplici differentia. Aut, ſ. reuocatiua relictorum particularium, Aut reuocatiua etiam vniuerſi teſtamenti, & reuocatiua relictorum particularium, Aut tacita eſt, Aut expreſſa, tacita, quæ nuda voluntate inducitur, & pręſumpta, puta ex ſuperuenientia inimicitiæ capitalis, l. 3. in fin. inf. de adim. legat. & rurſus expreſſa, Aut facto exprimitur, aut verbis quibuſcunque, facto, veluti ademptio legati, quæ fit per alienationem rei relictæ adimendi animo factã, de qua in §. ſi rem ſuã inſt. eod. verbis, autẽ expreſſa, Aut eſt merè priuatiua, aut priuatiua, & inductiua ſimul illa eſt ademptio legati, vel fideicommiſſi, hæc tranſlatio de quibus in tit. ff. de adim. & trãsfer leg. & in tit. inſt. de adẽpt. legatorum Reuocatiua autem vniuerſi teſtamenti, Aut facto inducitur, Aut verborum quorſicunq; expreſſione facto inducta ea eſt, quæ fit, Aut per inciſionẽ Tabularũ, Aut citra inciſionẽ, per cancellationẽ, vel per reſignationẽ Tabularũ, non caſu, ſed animo reuocãdi factam, de inciſione eſt tex. in l. pen. §. penult. ff. de bonorum poſſ. ſecun. tab. in l. 1. §. ſed cõſulto, ff. de his quæ in teſta. delentur in l. vlt. ff. de iniuſt. rupt. & irrit. fact. teſta. nec non in l. penult. C. de teſta. De cancellatione, & deletione, eſt tex. in d. §. ſed conſulto in l. 1. §. ſi hæres, ff ſi tab. teſt. null. ex tab. in l. 2. in princ. ff. de his quę in teſta. delentur. De reſignatione, tex. eſt in d. l. penult. C. de teſtam. in l. ſi teſtamentum, in l. ad teſtium §. ſi ſigna, ſup. qui teſta. fac. poſſ. & de his omnibus agit elegãter Hugo Donell. lib. 6. Coment. de iure ciuili, cap. 16. verſic. mutatis tabulis, tetigimus etiã nos in d. diſtinct. 56. nu. 6. Priuatiua autem vltima voluntas vniuerſi teſtamenti reuocatiua verbis expreſſa, Aut ſpecialis eſt, Aut communis, ſpecialis in militibus, vt corã duobus, vel tribus teſtibus in caſtris teſtamentum, iure militari factum, infirment, ſiue ſimpliciter reuocauerint, ſiue ſecundum condere cœperint, & non perfecerint. l. eius militis §. ſi militia miſſus, & l. in fraudem §. 1. ff. de milit. teſtam. & lege 2. ſup. de iniuſt. rupt. & irr. fac. teſtam.

testam. In paganis autem, vt si in primo testamento sint scripti extranei, & in secundo, minus perfecto, venientes ab intestato, fauore eorum, ad primum reuocandum, quinque testium iuratorum depositiones sufficiant, l. hac consultissima, §. si quis autem C. de testam. communis autem voluntas priuatiua, & reuocatiua testamenti, rursus diuidi potest, vt aliqua sit declaratiua, aliqua mere dispositiua, Declaratiua, si testator declaret coram septē testibus, se errasse, circa personam hæredis, Aut hæredem esse sua hæreditate indignum, ex his, quæ tradit Socin. Iunior ad Rub. ff. de acquir. poss. nu. 127. cum seq. & num. 133. per tex. in l. hæreditas, C. de his quibus, vt indign. tradit etiam Guil. Onciac. lib. 1. Academ. qq. q. 62. 00. 2. vbi quinque testium depositiones sufficere arbitratur. Merè autem dispositiua, adhuc est in duplici differentia, Aliqua per se valida, s. aliqua cursu temporis vallata, & cōfirmatā, & per se valida, Aut est eiusmodi, vt per eam ipso iure infirmetur testamentum, Aut ope exceptionis, ipso iure. si, qui primum fecit testamentum, dicat coram septem testibus, masculis, puberibus, nolle valere testamētum, quia velit decedere intestatus, per l. 1. in §. si heres, ff. si tab. test. null. ex tab. Bart. & DD. communiter ad l. si iure į. de leg. 3. Alex. Corn. & alij ad d. l. sancimus, C. de testam. & est communis opinio, de qua testatur Fachin. lib. 4. controuers. iur. cap. 8. ope autem exceptionis, si simpliciter sit dictum nolo valere primum testamentū, non addita particula, quia volo decedere intestatus, ita consueui ego tenere ad Rub. ff. de acquir. possess. & coonrmaui in d. 56. distinct. nu. 18. per l. 1. in §. si hæres, ff. si tab. testa. nullæ exta. per l. apud Celsum in §. item quæritur, versic. præterea, ff. de doli mali except. ita intelligendo Bald. ad. l. sancimus, C. de testam. oum. 2. & alios latè adductos in d. distinct. 56. num. 28. temporis autem cursu vallata, & confirmata, vbicunque, cum reuocatione facta inter acta, vel coram tribus testibus, concurrat lapsus decennij, à die cōditi testamenti, iuxta d. l. sancimus C. de testa. vbi Bart. & DD. communiter, idem Bart. ad l. si iure ī. de legat. 3. tradit Soc. Iur. ad Rubr. ff. de acquir. poss. nu. 134. & de communi testatur Clarus in §. testamentum quæst. 91. versic. sed quæro. Positiua autem vltima voluntas, adhuc est in duplici differentia, Aliqua enim est per se subsistēs, Aliqua pēdes ab alia, vt colligitur ex l. si nemo ff. de reg. iur. ex §. ante hæredis inst. eod. titulo nostro, & ex §. præterea instit. de fideic. hæred. & per se subsistēs est, Aut simplex, & singularis, Aut generalis, seu collectiua, & apta oata comprehendere plures dispositiones; singularis, est donatio causa mortis, de qua in titulis, ff. & C. de don. causa mort. quæ legatis est æquiparata §. 1. inst. de donat. ad collectiuam autem vltimam voluntatem, per se existentem, codicilli sui natura non solennes §. vlt. inst. de codicill. referuntur, qui, vel ab intestato fiunt, vel ex testamento, de quibus in tit. s. proximo, & in titulis, inst. & C. de codicill. Nec non testameotū sui oatura solenne, quod pariter duplex est, Aut antiquum, & absoletum, Aut hodiernū, & vsitatum, Antiquum, Aut fiebat statis quibusdam, & certis temporibus, Aut omni tempore, & illud, Aut fiebat in otio, & pace, quod calatis comitijs fieri dicebatur, Aut tempore belli, quod procinctum appellabatur. Hoc autem, quod omni tempore fiebat, Aut ciuile erat quod per æs, & libram fieri dicebatur, Aut prætorium, quod septem testium signa desiderabat, de quibus habetur in princ. instit. de testam. vbi, quo pacto fierent, eleganter docet Theophil. nec non Vlpian. in fragmentis tit. 20. & Francis. Connao. lib. 9. com. iur. ciu. cap. 1. nu. 4. Hodiernum autem testamentum, & vsitatum, Aut est militārium de quo in tit. ff. instit. & C. de militari testam. Aut paganorum, quod rursus duplex est, Aut in scriptis, quod habuit origine ab antiquo iure ciuili, & prætorio, & perfectiooem, & complemētum à constitutionibus principū, de quo in d. princ. inst. de testam. versic. sed cum paulatim, & in l. hac consultissima, C. de testam. in princ. Aut nuncupatiuum, quod, & ipsum rursus duplex est, Aut regulare, Aut irregulare, primi generis illud est, quod fit coram septem testibus, masculis, puberibus, adhibitis, & rogatis, nuncupata, s. per testatorem voluntate, de quo in §. vlt. inst. de testam. irregulare autem est rursus duplex, quoddam, s. quod fit fide publica, quoddam quod fide priuata celebratur, vt eleganter docet Hugo Donellus lib. 7. Comment. iur. ciu. cap. 6. io fin. Publica autem fide duobus modis testari licet, Aut testamento præcibus inserto, & præcibus Principi oblatis, Aut suprema voluntate, actis cuiusuis Iudicis, vel municipum, insinuata, iuxta, l. omnium C. de testam. quam optimè explicat, & rectè docet quo modo fieri debeant eiusmodi testamenta, idem Donell. præallegat. in loco. Irregulare autem testamentum, quod fide priuata fieri dicitur, Aut irregulare est per solennitatum augumentum, & intensionem, Aut per earundem solennitatum diminutionem,

& relaxationem, primi generis eſt teſtamentum cæci,& teſtamentum ſurdi, & muti; cæci enim teſtari debent coram ſeptem teſtibus,& tabellione,qui illorũ volũtatem ſcribat,& nomina teſtium, quod ſi tabellio non reperiatur,octauus adhibendus eſt teſtis,iuxta, l. hac conſultiſſima,C.qui teſtamenta facere poſſ.& de cautelis, quibus fieri debeat, fusè agit Io. Dilect. de arte teſtandi in tit. de his, qui non habent teſtamenti factionem,cautel. 8. & Iulius Clar.lib.3.recept.ſentent. in §. teſtamentum quęſt.17.teſtamentum vero ſurdi,& muti, non poteſt aliquo modo valere, factum ab eo, cui eſt imfortunium à natura, niſi Iure militari ſit factum,§.quinimmò inſt. de milit. teſtam. ſi autem mutus, & ſurdus ſit ex accidẽti;vltra ſeptem teſtes,requiritur illius ſcriptura,vel, ſi vult illud per alium ſcribere, debet à Principe impetrare,l.ſi mutus,ff.de teſtam. & de hoc muti, & ſurdi teſtamento, tex. eſt in l. diſcretis, C. qui teſtam. facere poſſint quibus autem cautelis fieri debeat, docet idẽ Io. Dilectus in d. tit. de his qui non habent teſtam. fact.cautel.9. Irregulare autem teſtamentum, per diminutionem, & relaxationem ſolennitatum, Aut eiuſmodi eſt ex indultu Iuris Cæſarij, Aut ex indultu iuris Pontificij, & ex indultu Iuris Cęſarij,Aut ratione temporis,Aut ratione perſonæ, ratione temporis, quod fit tempore peſtis, ſi ſeptem teſtes non reperiantur,quinque adhibitis,iuxta tradita per Iaſ.& per DD. communiter ad.l.vlt. C.de teſta.per illum tex.Ripa in tract.de peſt.in 1.q.ſecundæ partic. ſecundæ partis principalis, quæ inſcribitur de priuil.vlt.volunt.cauſa peſtis,num. 1. vbi plures adducit,& in Reſp.nouiter additis, Reſponſ.207. nu. 1. & eſt communis opinio, vt teſtatur Io. Dilect. de Arte teſtandi in tit. de teſtam.ordi. cautel.2. Ratione autem perſonæ,Aut concurrente circunſtantia loci, Aut ratione perſonæ ſimpliciter, primi generis eſt teſtamentum ruſtici, quod fieri poteſt ruri, quinque teſtibus duntaxat adhibitis, ſi plures non reperiantur,l.vlt. C.de teſtam.&,quo modo caute fieri debeat hoc teſtamentum ruſtici,docet idem Io. Dilect.in d. tit.de teſta. ord. cautel. 5. Ratione autem perſonæ ſimpliciter, Aut teſtatoris, Aut hæredis, teſtatoris, ſi teſtamentum.ſ.fiat à Principe, vel à Iudæo, cæterum vtrumq; puto falſum,de Principe enim non reperitur cautum, vt poſſit ſine ſolennitatibus iuris communis teſtari,immo contrariũ probatur in l.cũ hæredes C.qui teſt.fac. poſs. De Iudæis autem,licet. Natta conſil.621.dicat poſſe teſtari coram duobus, vel tribus teſtibus, quia lege Moſaica, & Diuina in ore duorum,vel trium ſtet omne verbũ,cap.cum, eſſes,& cap.relatũ extra de teſt. ego tñ Nattæ non aſſentior,cuius opinio poſſet locum habere in vltima voluntate iunominata, quæ refertur ad ius gentium, ſecus in ciuili teſtamẽto, quo vtimur, aut enim Iudæi; cum ciues Romani non ſint; condere iuris ciuilis Romanorum teſtamentum, & hæredem Inſtituere nequeunt, Aut ſi hoc facere conceduntur, neceſſarias, & regulares iuris ciuilis debent ſolennitates adhibere, l. Iudæi, C. de iud. & cęlicol. cum ridiculum ſit, perſonas vſq; adeo indignas,& odioſas, priuilegium aliquod, vel indultũ, in teſtãdo, habere. Ratione, autẽ hæredis irregulare eſt teſtamẽtum inter liberos, ex indultu iuris ciuilis, quod valet etiam ſi ſit imperfectum,fauore liberorum l. hac conſultiſſima,§.ex imperfecto.C.de teſtam. ſatis ergo erunt,in hoc inter liberos teſtamento,duo, vel tres teſtes;& nihil erit neceſſe, vt ſint maſculi,vt ſint rogati,vt per Clarum in d.§.teſtamentum in 8.q.ex indultu autem iuris Pontificij,Irregulare eſt teſtamentum, quod fit coram Parocho duobus, vel tribus teſtibus adhibitis,iuxta c.cum eſſes, extra de teſtament. Nec non teſtamentum ad pias cauſas, quod indiſtinctè valet, ſi fiat coram duobus, vel tribus teſtibus, cap.relatum, eodem tit. de teſtamentis, quodque ex indultu eiuſdem iuris Pontificij, poteſt ab alieno arbitrio pendere. cap.cum tibi,eodem tit.de teſtam. quem tex. generaliter videtur intelligere Guilielm. Onciac.lib.1.quæſt.Academicarum,cap.7.num.2. Poſitiua autem vltima voluntas pendens ab alia,aut vniuerſalis eſt,aut particularis,& vniuerſalis, aut obliqua, aut directa, obliqua eſt fideicommiſſaria hæreditas, ſiue fideicommiſſum vniuerſale,totius hęreditatis,vel quotæ, & ſic ſubſtitutio fideicommiſſaria, de qua in tit.Inſt.de fideicomm.hæred.& in tit.ff.& C.ad Senat.Conſult. Trebell. Directa autem poſitiua vniuerſalis vltima voluntas pendens ab alia eſt directa ſubſtitutio, quæ duplex eſt, omiſſis aliorum diuiſionibus. Aut ſcilicet multiplex, & collectiua, aut ſimplex; vt tradidimus etiam ad Rubr. C.de impub.& alijs ſubſtit. in 6.q. num.156. & colligitur ex Baldo, ad.l.in teſtamento. C.de teſtam.milit.num.1. Multiplex autem,ſeu collectiua,rurſus duplex eſt, aut abſoluta, cuiuſmodi eſt compendioſa quę,Aut indeterminate, Aut vſque ad certam ætatem fieri ſolet, & vtraque, Aut communibus, Aut non communibus verbis cõcipi,& ſi non communibus,Aut obliquis,Aut directis;

vt latè

vt latè tradidimus ad l. precibus. C. de impub. & alijs subst. in 6. q. nu. 9. cum seqq. Aut respe ctiua, cuiusmodi est reciproca, de qua in l. iam hoc iure, & in l. Lucius. ff. de vulg. & pup. quæ & ipsa potest diuidi in tacitam, & expressam, iuxta ea quæ diximus ad. l. 1. C. de impub. & alijs subst. n. 39. cum seqq. simplex aut directa substitutio, aut militaris est, de qua d. l. precib. & in l. Centurio, ff. de vulg. & pupil. Aut paganica, seu paganorum, quæ & ipsa subdiuiditur in eam, quę fit in primũ casum, & in eam, quę fit in secundum, fieri in primum casum, idest ante aditam hæreditatem, d. l. iam hoc iure, dicitur vulgaris substitutio, de qua in l. 1. § de vulg. & pupill. & in tit. Inst. de vulg. quæ, Aut tacita est, Aut expressa, tacita est, quæ comprehenditur sub expressa pupillari, de qua in d. l. iam hoc iure, expressa autem rursus duplex est, Aut expressa in genere, Aut expressa in specie, expressa in genere, quæ appellatur etiam à Bart. & ab alijs mixta, quo ad verba illa est, quæ comprehenditur sub verbis generalibus compendiosæ, vel reciprocæ, iuxta tradita per Bart. ad. l. 1. ff. de vulgar. & pupill. num. 8. expressa in specie, idest per formalem, & specificam conditionem, si hæres non erit, est iterum duplex, expressa, scilicet per integram conditionem, si hæres non erit, vel per conditionem diminutam, quæ & ipsa rursus subdistinguitur, quandoquidem aliqua concipitur per conditionem diminutam. particulariter, quando scilicet est expressus vnus tantum casus princeps, vel noluntatis, vel impotentiæ, puta, si hæres esse noluerit, aliqua verò concipitur per conditionem diminutam singulariter, quia scilicet exprimitur vnus singularis, ex pluribus casibus impotentiæ, puta, si fuerit deportatus, & hæ appellantur etiam mixtæ, quo ad casus, à Barto. & ab alijs, iuxta ea, quæ tradidimus ad. l. 3. C. de impub. & alijs subst. in 5. quæst. de vulgar. num. 16. cum pluribus seqq. Substitutio autem directa, quæ in secundum casum fieri dicitur, idest post aditam hæreditatem. Aut fit ob defectum ætatis, & appellatur pupillaris, de qua in tit. Instit. de pupill. & in l. 2. ff. de vulg. & pupill. Aut ob defectum mentis, & appellatur exemplaris, vel quasi pupillaris, de qua in l. ex facto, ff. de vulgar. & pupill. & in l. humanitatis, C. de impub. & alijs subst. & pupillaris quoque duplex. Aut tacita, scilicet, quæ continetur sub expressa vulgari, de qua in sæpius repetita l. iam hoc iure, § de vulgar. & pupill. Aut expressa, quæ rursus duplex est, expressa, scilicet in genere, quæ continetur sub compendiosa, vel reciproca, & expressa in specie, per specificam conditionem, si decesserit in pupillari ætate, vt, post Bart. & alios, declarauimus etiam nos, ad. l. 4. C. de impub. & alijs substit. in 6. quæst. de pupill. num. 18. cum pluribus seqq. Exemplaris quoque, quæ fit ob defectum mentis, duplex est, tacita, scilicet, & expressa, tacita, quæ continetur sub expressa vulgari, vel pupillari, iuxta tradita per Bart. ad l. ex facto. ff. de vulg. & pupill. num. 23. & expressa, quæ & ipsa duplex est, Aut scilicet in genere, Aut ĩ specie, expressa in genere ea est, quæ continetur sub compendiosa, vel reciproca, expressa in specie duplex est, Aut expressa per integram suam conditionem, puta, si pubes intestabilis decesserit, Aut per conditionẽ diminutam, si mutus, vel furiosus decesserit, quam mixtam etiam quo ad casus appellant. de qua latè per DD. ad. d. l. ex facto, & ad. l. Humanitatis, C. de impub. & alijs subst. vbi nos quoque diximus in 6. quæst. num. 21. cum seqq. sed veniendum est ad vltimam voluntatem positiuam, pendentem ab alia particularem, quæ Aut personas respicit, Aut res, personas respiciens, est testamentaria tutel. de qua in tit. § de testamentaria tutel. & executorum testamenti, quos etiam fideicommissarios, vulgo appellant, cõstitutio, & ordinatio, de qua in l. alio hærede, ff. de alimen. & cibar. legat. Respiciens autem res, Aut respicit rem inæstimabilem, Aut rem æstimabilem, primi generis est fideicommissaria libertas, & manumissio testamentaria, de illa est tit. de fideicommiss. libert. de hac est titu de manumiss. testament. secundi generis est rursus duplex, Aut scilicet eiusmodi, vt ex ea capiatur contingenter, Aut necessario: prima est mortis causa capio, de qua in tit. de donat. causa mortis, & capionibus, & præsertim in l. mortis, & in l. inter, eodem titul. secunda verò est adhuc in duplici differentia, aliqua, scilicet quæ fit per actum indifferentem, qui potest fieri etiam inter viuos, cuiusmodi est assignatio libertorum, de qua in titulis Instit. & ff. de assignat. libert. Aliqua verò, quæ fit per actũ, qui non nisi in vltima voluntate, à defuncto relinqui potest, cuiusmodi sunt legata, & fideicommissa, de quibus pro exacta Rubricæ nostræ explicatione, quæ de legatis, & fideicommissis inscribitur, vberius agendum. Quare igitur de legato, totidem etiam de fideicõmissis quæsiturus, & explicaturus.

Quibus modis vsurpetur.

Vnde dictum sit.

Quo iure introductum.

Qua ratione.

Quid sit.
Quotuplex.
Quæ requirantur, vt illi sit locus.
Quos operetur effectus.
Quibus modis finiatur.

3 . Quod attinet igitur ad primam quęstionem, respondeo, duobus potissimum modis legatũ vsurpari, vel scilicet, quatenus refertur ad actum inter viuos, vel quatenus ad vltimæ voluntatis actum refertur. primo modo, idem significat, quod iussus, siue mandatum, & ita accipitur in l. humanum. C. de mand. principum. secundo autem modo, quatenus, ad vltimam voluntatem refertur, tribus modis reperitur vsurpatum, vno modo latissimè, quatenus, non modo legatum, & fideicommissum, sed etiam donationem causa mortis significat, & includit tex. est in l. & fideicommissum ̃j. de legat. 3. Altero autem modo accipitur Angustius, quatenus virtute vltimæ exæquationis, factæ à Iustiniano in l. 2. C. communia de legat. tàm ad legatum, quàm ad fideicommissũ refertur, vltimo loco accipitur strictissimè quatenus solummodo legatum, quod etiam à fideicommisso, idest à singulis rebus per fideicommissum relictis, contra distinguitur, & hoc modo accipitur in titulis Inst. & C. eodem, & in hoc titulo nostro, cum duobus seqq. in quorum Rubricis reperitur copula inter legata, & fideicommissa, quæ non nisi inter diuersa apponi consueuit, vt notatur ad rub. C. de iur. & fact. ignor. & vt post Alex. ad. l. 1. ̃j. eod. considerat etiam Soc. Iun. hic nu. 72. & hoc modo passim accipiebatur, ante factam æquiparationem legatorum, & fideicommissorum, de qua in l. 2. C. communia de legat.

4 . Ad secundam autem quæstionem respõdeo. plures reperiri redditas causas, ob quas legatum hoc modo dictum sit. Nec esse inconueniens, vt vetustissimæ, & obscurissimæ impositionis nominum (quæ sunt ad libitum vt scripsit Philosophus lib. primo de interpr. cap. 2. cuius sententiam declarauimus in prima selectarum distinctionum centuria, distinct. 7. nu. 3. cum seq.) plures reddantur rationes, ita vt, modis etiam pluribus, vnum & idem nomen explicetur, vt patet ex. l. 1. ̃j. de furt. & ex princ. inst. eod. Hugo Donell. lib. 8. Coment. de iure ciuil. cap. primo vers. legare, ex Varrone lib. 4. de lingua latina, arbitratus est legatum dictũ esse à legendo, siue à delectu, quia, s. legando testator delibet hæreditatem, & rem eligat, quàm, suam post mortem, apud alium esse velit, qui, eadem in rè, vice sua fungatur, quæ sanè ratio, & Varronis auctoritate satis redditur probabilis, cui standum esse videtur, tanquàm perito in arte l. septimo mense, ff. de stat. homin. & auctoritate Florentini I. C. qui scripsit in l. legatum est ̃j. eod. legatum esse delibationem hęreditatis, qua testator ex eo, quod vniuersum hæredis foret, alicui quid collatum velit, vt ̃j. videbimus opportunius, in 5. de legato. quæstione: & profecto hæc notatio, verbo lego, quatenus generaliter vsurpatur, vt etiam ad personas legatorum, & ad actus inter viuos referatur, optimè quadrat, & sic arbitror intelligendum esse Varronem, qui legatos dictos, ait, à legendo, quia publicè lecti sint, vt mittantur. Legatum autem generis neutri nomen, de quo agimus, quatenus tanquàm iuris terminus ad vltimam voluntatem refertur, rectius arbitrantur interpretes hoc modo dictũ esse, quia legis modo relinqueretur, i. imperatiuè, vt colligere est ex Vlpiano in fragmentis, titu. 24. qui inscribitur de legatis, vbi ait, legatum esse, quod legis modo. s. imperatiuè testamento relinquitur, quem Vlpiani locum citant, etiam Io. Bologn. hic nu. 28. & nu. 217. & Duaren. lib. 2. disputationum anniuersi cap. 9. legum enim formulæ, vt constat ex legib. 12. Tabul. verbis imperatiuis, & praeceptiuis concipiebantur, nec mirum, cum lex commune præceptum sit, vt scribit Vlpian. in l. 1. ff. de legib. verba autem præceptiua, quibus legata relinquebantur, erant damnas esto, vēdica, sume tibi, præcipito, & alia eiusmodi, de quibus glos. & DD. ad §. sed olim inst. de leg. & ad. l. 1. C. cõmunia de leg. & de hac notatione, seu ethymologia legati, fusius agit Alex. Turamin. in suo libro singulari de exequatione legatorum, & fideicommissorum cap. 1. nu. 5

6 2. cum seqq. Sentiunt tertio loco plerią. dictum esse nomen hoc verbale legatum a verbo lego legas, quod generale est, & potest etiã ad hęredis institutionẽ referri, l. verbis legis, ff. de verb. sig. occasione cuius deriuationis, vtiliter, & non importunè dubitant DD. hic, An verbum lego, si ad bonorum vniuersitatem referatur, inducat hæredis institutionem, quã quidem disputationem, ne confusè agamus, diuidam ego in quatuor principes articulos.

Primus erit. An verbum lego, relatum ad quotam debitam iure naturæ, quam legitimã appellamus, quamą. relinquere parentes, secundum communes traditiones, iure institutionis tenentur, vim habeat institutionis, vel legati.

Secundus pœnitus in dubio, an verbum lego, relatum ad vniuersitatem bonorum nullo alio

alio hærede instituto, inducat hæredis institutionem.

Tertius, An vir, statuto prohibitus legare vxori, intelligatur etiam prohibitus eam hæredem instituere.

Quartus, & vltimus generalis, An, & quando, per verbum lego, hæredis institutio conficiatur, & significetur.

7 Cœterum antequàm ad propositorum articulorum disputationem accedamus, facilioris
intelligentiæ gratia, omissis interpretum confusionibus altiùs repetendo materiam, distinguenda sunt nonnulla capita, Aut enim verbũ
lego refertur ad vniuersitatem bonorum ab
eo, quem verisimile est ex probabili aliqua
coniectura, nolle eum, ad quem dirigit verbũ
lego, hæredem facere, vt puta, quia eum legatarium, vel fideicommissarium, in aliqua testamenti parte, appellet, vel quia non septem
testes, vbi necessarij sunt ad testamenti confectionem, adhibeat, Aut quia intestatum se
velle decedere profiteatur, vel alio simili modo, mentis suæ significationem det, & in his
casibus concludendum est, verbum lego hæredis institutionem non inducere, sed vniuersale fideicommissum, vel vniuersitatis legatũ,
id quod facile, generali hac ratione, compro-
8 bari potest. In quæstionibus voluntatis, ab ea
non possumus interpretatione recedere, quã
& verborum proprietas suadet, & coniectura-
ta testatoris voluntas adiuuat. l. non aliter, in
princ. de legat. 3. l. in conditionib. ff. de condit.
& demonstr. sed quæstio, de qua agimus, voluntatis est, vt omnes admittunt, & negatiuã
interpretationem, vt heredis institutionem nõ
inducat, tàm coniectura voluntatis adiuuat,
vt supponimus, quàm verborum proprietas,
9 cum propriè, in specie, & frequentius, non hæredis institutionem, verbum lego, sed legatũ,
& fideicommissum significet, vt nemo negat;
igitur ab hac interpretatione non est aliquo
modo recedendum, quam videntur supponere veram esse DD. etiam omnes hic, dum cõcludunt, verbum lego, non inducere hæredis
institutionem, etsi ad bonorum vniuersitatem
referatur vbi in eodem gradu alius hæres vniuersalis institutus reperitur, quasi sentiant, tũc
verisimile non esse testatorem eum, ad quem
dirigit verbum lego, voluisse heredem facere:
etenim, si hæredem facere eum voluisset, per
verba plana, vt alium, non per ambigua instituisset, vt concludunt omnes tàm hic quàm
alibi, hic nimirum. Crot. num. 11. Torniel. nu.
10. & Soc. Iun. num. 73. & Alex. ad. l. 1. j. eod.
hæc in summa est communis, & receptissima
scribentium opinio vt de communi testatur
idem Torniel. hic sub d. nu. 10.

10 Aut verbum lego refertur ad vniuersitatem
bonorum ab eo, quem constat, ex probabilib.
coniecturis, velle hæredem facere, & hoc etiã
casu, concludendum est, sine disputatione, verbum lego hæredis institutionem inducere, id
quod generali ratione comprobatur.

11 In quæstionibus enim voluntatis, ab ea nõ
possumus interpretatione recedere, quam cõiectura voluntatis adiuuat, etiam si verborum
proprietas resingetur, l. quoniam indignum,
C. de testamen. cum vulgaribus. Sed quæstio
de qua agimus voluntatis est; & hanc interpretationem, in hoc capite, vt verbum lego
heredis institutionem inducat, coniectura voluntatis adiuuat, vt supponimus, igitur ab ea
non possumus recedere, licet frequentius, &
magis propriè, verbum lego, ad legatum, & fideicommissum referatur, mentis autem coniecturæ in proposito possunt esse variç, & quãplurimæ, puta, quia testator exorsus sit, cum
incerta sit dies mortis, nolens decedere intestatus, &c. Vel quia, coram septem testibus,
12 professus sit velle facere hæredem, ex præfa-
13 tionibus enim declaratur voluntas disponentis, qui nunquam præsumitur viam elegisse,
ad suam impugnandam voluntatem, l. 3. ff. de
milit. testam.

14 Item præsumitur velle testari, & consequẽter hæredem facere, qui in vltima voluntate,
aliquem ex filijs exhæredem facit. l. non co-
15 dicillum. C. de testament. §. penult. Instit. eod.
idem etiam de eo dicendum est, qui rogando
testes, dixerit velle eos præsto esse suo vltimo
testamento, vel in fine dispositionis, protestatus fuerit, suum vltimum illud esse testamentum, iuxta l. hac consultissima, C. de testamen.
16 & de eo etiam, qui illi, cui bona sua legauit,
vulgariter substituit, dicens, si hæres non erit,
substituo Titium. l. illud, §. tractari, ff. de iur.
codicill. §. codicillis. Institut. eodem. Verum
quia inter alias similes coniecturas Socin. iun.
hic num. 77. & Grauetta num. 365. in fin. cum
pluribus seqq. vbi septem ènumerat, illã quoque numerãt, vt scilicet quando legatur quod
debetur iure institutionis, satis verisimile videatur voluisse eum, qui legat portionem alicui iure institutionis debitam, inducere hæredis institutionem, quod apud me dubitationem recipit, propterea, antequam veniam ad
principem quæstionem, primum hunc articu-
17 lum breuiter discutiam, An, scilicet verbum
lego, adiectum quotæ bonorum iure naturæ debitæ, inducat hæredis institutionem.

Huius

Huius autem disputationis termini, declaratione indigere non videntur, satis enim constat, ex supra traditis, quam vim habeat verbum lego, & per quotam debitam iure institutionis, legitimam, filijs à parentibus debitã, intelligimus, quæ hodie quandoque triens est quandoque semis secundum numerum filiorum. vt habetur in Authent. nouissima. C. de inofficioso testamento, & in Authen. de trien. & semiss. quid autem sit hęredis institutio, nec tirones ignorant, ex his quę habentur in titulis, Instit. ff. & C. de hęredib. instituendis. huius ergo iuris controuersiæ exemplum est, si pater, duos duntaxat habens filios, legitimam illis leget, vel trientem, an testamentum sustineatur, quasi videantur, per verbum lego, in portione debita instituti; vel corruat, quia, quod debebat titulo institutionis relinquere, §. aliud quoque capitulum, in Authen. vt cum de appell. cognosc. secundum communem intellectum, legati titulo reliquerit.

In hac igitur difficultate sunt contrarię Doctorum opiniones, altera fuit existimantium verbum lego, & verbum relinquo, quod eandem habet vim, ex verisimili mente testatoris, hęredis institutionem inducere. Opinionem hanc probauit Bart. ad Authent. vnde & si parens, C. de inofficioso testamento, sequuti sunt DD. magis communiter ad l. humanitatis, C. de impub. & alijs substitut. & præsertim Dec. num. 3. Curt. Iun. nu. 11. & Ioan. Coras. num. 14. tenuit etiam Claud. de Seisel. ad l. nam quod, in §. non omnis, ad Senat. Consul. Trebell. num. 4. Fabian. de Monte, ad Authen. nouissima, C. de inoffic. testam. quęst. 4. num. 196. Cagnol. in Authent. ex causa, C. de liber. pręter. num. 4. & num. 64. Vasquius de success. creat. lib. 2. §. 20. part. 4. requisit. 42. num. 254. sequuntur etiam nonnulli hic, & in primis Ludouic. Aluarus num. 78. Soc. Iun. num. 77. Io. Bologn. num. 98. & Crauett. num. 371. pluribus adductis.

18 Et primum quia, vbi verba dispositionis sunt dubia, eam recipiunt interpretationem, ex verisimili mente disponentis, per quam actus sustinetur. l. quoties. 2. ff. de rebus dub. l. quoties, de verb. oblig. facit l. 3. ff. de militari
19 testamento, at verbum lego ambiguum, sine dubio, & equiuocum est, cum etiam ad hęredis institutionem possit referri. l. verbis legis. ff. de verb. signific. & vbi ita intelligitur, vt hęredis institutionem inducat, testamẽtum sustinetur, quod alias corrueret, d. §. aliud quoque capitulum, igitur hanc debet recipere interpretationem, vt hęredis institutionem significet, per quam testamentum ipsum sustinetur.

20 Secundo ita videtur idem Socin. argumentari. eandem vim habet verbum lego, quam habet verbum relinquo, §. 1. Instit. de legat. cum vtrunque sit commune, & tam ad legata, quàm ad hæredis institutionem referri possit, vt, de verbo lego, probatur in l. verbis legis, ff. de verb. signific. & in §. disponat, in Authent. de nupt. de verbo autem relinquo, probatur auctoritate Baldi ad. l. quoties, num. 3. C. de hæred. instit. tradunt DD. ad l. Centurio ff. de vulgari, & pupillari, & est communis opinio, vt de communi testatur Dec. ad l. huma-
21 nitatis, num. 3. C. de impub. & alijs substitut. Sed verbum relinquo, relatum ad legitimam, iure institutionis debitam hæredis institutionem significat, vt probat Bart. ad Authen. vnde si parens, C. de inofficioso testamento, tradit Bald. ad l. vlt. C. famil. ercisc. num. 4. & 12. & ad d. l. humanitatis, num. 20. vbi de communi testantur Alexan. num. 2. & Dec. num. 3 igitur etiam verbum lego, si ad legitimam referatur, hæredis institutionem inducit.

22 Tertio loco, sic argumentantur dispositæ per testatorem, secundum quod iuris necessitas requirit, censentur disposita l. Gallus, §. 1. vbi Gloss. Bart. & alij, ff. de lib. & posthum. sed
23 iuris necessitas exigit, vt legitima iure institutionis relinquatur, d. §. aliud quoque capitulum, in Authent. vt cum de appell. cognosc. igitur testator, disponens de legitima, per verbum lego, censetur, & intelligitur in ea filium hęredem facere.

24 Quarto adducit Socin. iun. text. in l. 3. in §. si debita, ff. de bon. libert. vbi, si patrono portio iure institutionis debita à liberto, iuxta §. totiens eiusdem legis, per verbum lego, eidem patrono relinquatur, satis ei factum intelligitur. Quare sic possumus illius legis auctoritate, per locum à proportione, iuxta tex. in l. sufficit, ff. de condit. indeb. argumentari. Eodem modo se habet portio bonorum à liberto patrono debita, ad patronum ipsum; quomodo se habet legitima a parente debita, ad filium, cui debetur, cum vtraq; iure institutionis debeatur, d. §. totiens; & d. §. aliud quoque capi-
25 tulum. At verbum lego, ad portionem patrono debitam relatum, hæredis institutionem inducit, per quam liberti testamentum substinetur, igitur, si verbum lego referatur ad legitimam filijs debitam, eodem modo hæredis institutionem inducit. probatur minor in eodem §. si debita, quia si verbum lego, relatum ibi ad portionem patrono debitam, hæredis

insti-

institutionem non induceret, non fuisset eidem patrono, cui iure institutionis debebatur, per eiusdem portionis legatum, satisfactum. at satisfactum eidem per portionis debitæ legatum fuit, vt patet in d. §. si debita, consequitur igitur necessariò, vt verbum lego, ad portionem, patrono à liberto debitam, relatum, hæredis institutionem inducat.

Accedat quinto, ad mentem Crauetræ hic num. 371. quod vbicumque constat testatorem voluisse facere testamentum, verbum lego, relatum ad vniuersitatem bonorum, hæredis institutionem inducit, vt constat ex præmissis supra, & hic omnes admittunt. At, si parens filio legitimam legat, liquido constat eum testamentum condere voluisse, cum ab intestato non legitima, sed integra, & certa pars debeatur, l. Papinianus, §. Quarta, ff. de inofficioso testamen. l. cum quæritur, & l. parentibus. C. eodem, vt tradit Aret. in suo consil. 159. num. 22. versicu. Quinimmo etiam, & verbum lego, refertur ad vniuersitatem bonorum, cum legitima sit bonorum quota, d. l. cum quæritur, & §. 1. in Authen. de trien. & semiss. igitur verbum lego, ad legitimam relatũ, hæredis inducit institutionem.

Horum tamen argumentorum ratione minimè habita, quamplurimi in contrariam iuerunt sententiam, Alexan. nimirum ad l. humanitatis, num. 2. C. de impub. & alijs substit. & in consil. 70. num. 8. lib. 2. Ias. ad Authent. nouissima, C. de inoffic. testamen. num. 77. Natta ad. l. hac consultissima, §. ex imperfecto, quæst. 23. num. 112. cum seqq. C. de testamen. & nouissimè Ioan. Marcus Acquilinus ad. l. Centurio, ff. de vulgar. & pupill. in 4. par. num. 122. & Petrus Ricciard. ad Rubr. Institu. hoc eodem tit. nostro, num. 112. tenuit etiam Guilielm. de Benedictis, ad cap. Raynutius, de testamen. in verbo in eodem testamento relinquens, num. 55. cum seqq. vbi eandem sequitur Didac. Couarruu. alios adducens in §. 1. num. 6. & Matthesil. singul. 158. quod incipit, nota quòd si pater; vbi idem etiam tenet Addens, & hanc sententiam, quam tenent etiam Carol. de Guarnat. & Marcellus Berengutius hic, testatur esse ex mente omnium Socin. Iun. num. 77. &; pro hac opinione, quam veriorem esse arbitror, vnum, vel alterum efficax adduci potest argumentum.

Primum autem est huiusmodi, si verbum lego ad legitimam relatum, induceret, in dubio, hæredis institutionem, perperam facta esset prohibitio in d. §. aliud quoque capitulum, ne legitima per modum legati relinqueretur, sed hoc non est aliquo modo admittendum, cum aduersetur §. primo, in proœm. Instit. igitur nec illud admittendum est vnde hoc sequitur. Nec dicatur cum Soc. Iun. non propterea vanam reddi d. prohibitionem, quia operaretur, vt testamentum esset inualidum, vbi pater filio rem aliquam particularem, vel certam quãtitatem nominatim, & absq; commemoratione legitimæ, vel portionis debitæ, per modum legati relinqueret, quia, præter quàm quòd, hoc modo, nimis d. §. 1. generalitas restringeretur, refragantur etiam huic intellectui expressa eiusdem §. 1. verba ait enim Iustinianus non licere parentibus liberos præterire, vel exhæredare, nec si per quamlibet donationem, vel legatum, vel fideicommissum, vel alium quemcunque modum eis dederint legibus debitam portionem, nisi forsan probabuntur ingrati, & ipsas nominatim ingratitudinis causas, parentes suo interseruerint testamento. igitur, non modo non licet parentibus præterire, vel exhæredare filios, re aliqua nominatim eis per modum legati relicta, sed nec, si debitam legauerint portionem, nisi ingratitudinis causas nominatim interseruerint.
26 Secundo, & vltimo omissis leuioribus sic
argumentor. talis censetur esse mens testato-
ris, & voluntas, qualem verba demonstrant. l.
27 labeo, § id tuboro, ff. de supell. leg. cum ver-
ba sint eorum, quæ animo concipiuntur, notæ,
vt post Philosophum lib. 1. de interpret. cap. 1.
docet Bal. ad l. iuris gentium, §. pactorum, ff.
de pactis num. 5. in fin. & ad l. de quibus num.
13. ff. de legib. sed verba testatoris, vbi etiam
verbum lego ad legitimam refertur, legatum
sonant, igitur mens, & propositum testato-
ris, referentis verbum lego ad legitimam, in-
telligitur esse relinquendi eam per modum
28 legati, non autem iure institutionis. Nec dica-
tur verbum lego, cum sit commune, vtrumq;
posse significare, quia immo, sui natura, dispo-
sitiuè prolatum, semper est obliquum, vt rectè
docent ad l. Centurio. ff. de vulgar. & pupill.
Alex. nu. 91. & Ripa num. 110. tradunt etiam
Boro. cons. 118. nu. 28. vol. 2. & D. meus Od-
dus in suo tract. cõpendiosè particula 4. quæst.
1. artic. 1. in verbo lego.
29 Quibus sic stantibus, Non obstant ex ad-
uerso adducta, & præsertim primum argumẽ-
tum, quia; quanquam illa maior, quæ habet
verba dubia, eam recipere interpretationem,
per quam actus, ex verisimili mente testato-
ris, sustinetur; est verissima, vera tamen illa
minor non est, quæ supponit verbum lego du-
bium

bium eſse, & commune licet enim in genere ſumptum, & enunciatiuè prolatum, poſſit etiã hæredis inſtitutionem ſignificare, in hominum diſpoſitionibus tamen, in quibus non niſi diſpoſitiuè, & in ſpecie poteſt accipi, non niſi legatum inducere poteſt, eodem enim tempore, eodem actu, & in eadem re fieri eadem perſonâ legataria, & hæres non poteſt, argumento l. eum qui ædes, de vſucap. contrarietas enim formarum, in cauſa eſt, vt vna ſpecies excludat alteram. Quamobrem, cum in caſu noſtro, teſtator deſcendat ad actum ſpecificæ diſpoſitionis, non poteſt niſi legatum inducere, vt paulo infra apertius demonſtrabimus.

30 Nec obſtat ſecunda ratio, quia eius quoque minor falſa eſt, quandoquidem, verbi lego, & verbi relinquo, eadem non eſt vis, verbum enim relinquo, commune eſt, & poteſt, in ſpecie ſumptum, tam ad hæredis inſtitutionem, quàm ad fideicommiſſum referri. Verbum autem lego generale quidem eſt, commune autem nequaquam, etenim differentiam conſtituo inter verbum commune, & generale, propterea quòd verbum commune illud eſt, quod ſpecificè, tam hæredis inſtitutionem directam, quam diſpoſitionem obliquam poteſt inducere, & tale eſt verbum relinquo, verbum autem generale illud eſt, quod licet generaliter tam obliquam, quàm directam enunciet, & ſignificet diſpoſitionem, in ſpecie tamen non niſi vnam poteſt inducere diſpoſitionem, cuiuſmodi eſt verbum lego, quod, ſi enunciatiuè proferatur, poteſt quemcumque actum diſponendi, ſtatuendi, & decernendi poſt mortem ſignificare, vt in l. verbis, ff. de verb. ſignific. licet ergo enunciatiuè prolatum poſſit etiam hæredis inſtitutionem ſignificare, non poteſt tamen, vbi diſpoſitiuè ſit prolatum, in dubio hæredis inſtitutionem inducere, cum ſit verbum merè obliquum, vt ſupra dicebamus, cumque ſignificet certum titulum, vt rectè conſiderat Berengarius, quod de verbo relinquo dici non poteſt.

31 Nec obſtat tertium argumentum, quia diſpoſita per teſtatorem in teſtamento, cenſentur diſpoſita, ſecundum quod iuris neceſſitas requirit, vbi verba hoc patiuntur, ſed in caſu noſtro repugnant, cum, vt mox dicebamus, verbum lego, licet poſſit enunciatiuè prolatum etiam hæredis inſtitutionem ſignificare, vbi tamen prolatum ſit diſpoſitiuè, non niſi legatum, vel fideicommiſſum, in dubio, poteſt inducere.

32 Nec facit negocium quartum, quia negamus deberi portionem a liberto patrono iure inſtitutionis, poteſt enim relinqui quoque relicti titulo d. §. ſi debita, iuncta gloſſ. in verbo ſatisfactum eſt. Nec obſtat d. §. totiens, vbi inquit I.C. totiens ad bonorum poſſeſſionem contra tab. inuitatur patronus, quoties non eſt hæres ex debita portione inſtitutus, quia locum habet ille tex. vbi cum non ſit hæres inſtitutus, nec etiam alio relicti titulo debitam portionem habet, vt docet gloſſ. ibi, in verſic. non eſt hæres, per d. §. ſi debita, nam ſi ſaltem debita portio eidem legetur, ſatis nihilominus dicitur ei factum. Nec dicatur eo loci, verbum lego hæredis inſtitutionem ſignificare, & propterea intelligi ei ſatisfactum, quia, ſi hoc eſſet, non poſſet dicta portio legati titulo relinqui, vt ſupponit ille text. dum dicit, ſi debita patrono portio legata ſit, & ſi ſcriptus hæres ipſe patronus non fuerit, ſatisfactum eſt ei, etenim, ſi verbum lego induceret eo loci hæredis inſtitutionem, ſcriptus hæres intelligeretur. Sed cum ita ſi legata ſit debita portio, vt ſcriptus hæres non intelligatur, conſequitur, vt per dictum verbum lego, titulo legati, non iure inſtitutionis fuerit relicta.

Nec facit negocium quintum, & vltimum argumentum, quia tunc iſta cui propoſitum eſt fauere teſtamento, referendo verbum lego ad vniuerſitatem bonorum, cenſetur hæredem facere, quando nullus alius eſt hæres inſtitutus, ita vt expediat ei, cui legatum eſt, valere teſtamentum, ſecus vbi alius ſit hæres inſtitutus, vt ſupponendum eſt in caſu noſtro, expedit enim filio, cui legata eſt legitima, vt teſtamentum corruat, vtque poſſit ab inteſtato ſuccedere, quod ſi nullo alio hærede inſtituto, filio portio iure naturæ debita legetur, facile admitteretur valere in vim inſtitutionis, & trahi ad vniuerſam hæreditatem iuxta d. l. ff. de hæred. inſtit.

33 Verum, quia non indiſtinctè verum eſt verbum lego, relatum ad legitimam, hæredis inſtitutionem non inducere, propterea, pro exacta huius articuli explicatione, adhibenda eſt huiuſmodi diſtinctio. Aut conſtat de teſtatoris voluntate, quia expreſſit ſe legare iure inſtitutionis, vel quia legauit legitimam filio in teſtamento, nullo alio hærede inſtituto. Aut non conſtat, ſed verſamur omnino in dubio, ſi conſtat, valet in vim inſtitutionis, quæ poteſt fieri hodie qualibet loquendi forma, ſi per eam liqueat voluntatis intentio, l. quoniam indignum, C. de teſtam. Si ve-

ro

rò non constat, Aut est apposita in testamẽto
clausula, omni meliori modo, Aut nõ est ap-
posita, si est apposita habet vim institutionis.
Bald. ad l. quoties. C. de hæred. instit. Cuma-
nus ad l. his verbis, ff. eodem. Imola, & Alex.
ad l. nam quod, §. non omnes, ff. ad Senat. Cõ
sult. Trebell. Ias. ad Authent. nouissima, C.
de inofficioso testamento, num. 20. Ioan. Di-
lectus, plures adducens, de arte testãdi, tit. 3.
de liberis instit. vel exhæred. cautela 1. nu. 6.
Dec. consil. 228. Paris. consil. 50. num. 9. & se-
quen. volum. 2. Bellon. consil. 85. num. 2. &
alij, quos citat, & sequitur Vasquius de suc-
cess. creat. lib. 2. §. 20. part. 4. requisit. 42. num.
247. & 268. Si verò non est expressa dicta
clausula, Aut versamur in testamẽto, in quo
tacitè subintelligitur, & habetur pro expres-
sa; Aut non, primo casu, vt puta, quãdo testa-
mentum est iuratum, iuramentum enim ha-
bet vim clausulæ, omni meliori modo, l. cum
pater, §. filius matrem, ff. de legat. 2. tradit Se-
raph. de priuileg. iuram. priuil. 98. pariter ha-
34 bet vim institutionis; taciti enim, & expressi
par est virtus. l. cum quid, ff. si cert. pet. Secun-
do autem casu, arbitror institutionis vim non
habere, per tex. in §. aliud quoque capitulum,
in Authent. vt cum de appell. cognosc. & per
alia quæ supra adduximus, & latius tradidi-
mus in prima Centuria selectarũ distinctio-
num, distinct. 51. num. 8. cum seqq.
35 Sublequitur modo secundus articulus, in
quo pariter sunt contrariæ opiniones, qua-
rum altera est affirmatiua, existimantium
verbum lego, relatum ad vniuersitatem bo-
norum, nullo alio hærede instituto, hæredis
institutionem inducere, hanc autem opinio-
nem probauit Bal. ad l. vlt. C. famil. erciscun.
num. 11. Alexan. ad Rubr. de noui oper. nun-
ciat. num. 31. Lancellot. Galiaula ad l. Centu-
rio, ff. de vulg. & pupill. num. 326. Lancellot.
Polit. in trac. substitutionum, in materia com
pendiosæ, num. 27. Anton. Gomez, tomo 1.
variarum resolut. cap. 10. num. 12. in fin. Za-
barel. & Abbas, ad cap. Raynaldus, de testa-
ment. sequuntur etiam nonnulli hic, & præ-
sertim Ludou. Aluar. nu. 76. Iacob. de Nigris,
nu. 35. Petr. Paul. Paris. num. 51. versic. Sextus
casus, nec nõ Bellamat. nu. 12. & Carolus de
Guarnatijs, qui decem pro hac opinione ad-
ducit argumẽta, ego tamen, eligendo potiora.
Primum pro hac opinione sic argumẽtor,
si verbum lego, nullo alio hærede instituto,
ad bonorum vniuersitatem relatum, non in-
duceret hæredis institutionem, profectò ob
nullam aliam causam fieri hoc posset, nisi,
quia verbum lego non esset aptum ad signifi-
candam, & inducendam hæredis institutio-
nem, sed hoc consequens est falsum, & iuri-
bus repugnans, ergo falsum est etiam illud,
vnde hoc sequitur. Minor autem propositio,
& consequentis falsitas, probatur, quia Lex
duodecim tabul. per verbum lego, tribuebat
disponendi facultatem, & edictum de lega-
tis prçstandis solummodo de legatis mentio-
nem faciebat, & tamen, tàm lex duodecim
tabul. quàm Prætoris edictum, comprehen-
debat hæredis institutionem, cum illa facul-
tatem hæredis instituendi tribueret, hoc hæ-
redis quoque institutionem conseruaret, il-
lud enim liquet ex l. verbis legis, de verb. si-
gnific. & ex §. disponat, in Authent. de nupt.
hoc autem ex l. 1. iuncta l. filium, in §. sed si por-
tio, ff. de legat. prçst. igitur verbum lego, aptũ
natum est ad hæredis quoque institutionem
significandam, & inducendam.
Secundo pro hac eadem opinione addu-
citur text. in cap. Raynaldus, extra de testam.
in versic. porrò, qui potest sic pro hac opinio-
ne, omissa longiore facti illius relatione, indu-
ci, si verbum lego, relatum ad vniuersitatem
bonorum hæredis institutionem non indu-
ceret, ille patruus, cui Raynaldus in dict. ver-
borum cõtextu, per verbum lego, dimidiam
hæreditatis partem, & reliqua bona paterna
reliquerat, hæres fieri nullo modo potuisset,
at ex præfata Raynaldi dispositione, hæres fa-
ctus est, vt patet ex illis verbis, ac vno ex pa-
truis hæreditatem adeunte, igitur verbum
lego, relatum ad vniuersitatem bonorum hæ-
redis institutionem inducit. Corroboratur
etiam argumentum, quia si per verbum le-
go, ad vniuersitatem bonorum relatum, hæ-
res fit, qui cohæredem habet, vt in dict. cap.
Raynaldus, ergo multo magis fit, per ver-
bum lego, hæres is, qui nullum cohæredem
habet.
Tertio pro hac eadem opinione adduci-
tur text. in l. qui filium, ff. vbi pupill. educari
debeat, & in l. cum vnus, §. vlt. ff. de aliment.
& cibar. legat. quibus in iuribus supponitur
valere illud testamentum, in quo filiæ suæ
quidam testator dotem duntaxat, & alimen-
ta, pro modo dotis, legauerat, quod, cum ita
sit, eiusmodi, ex prolatis iuribus, suboritur,
pro hac opinione argumentum, si verbum le-
go hæredis institutionem non induceret, il-
lud non valeret testamentum, in quo, per ver
bum lego, aliquid esset ibi relictum, cum de
36 necessitate, etiam filia institui debeat, vel
exhæredari in testamento, l. maximum vitiũ,

37 C.de liber.præter.cumque legitima,in cuius locum dos succedit,iure institutiônis debeatur,§.aliud quoque capitulum, in Authen.vt cum de appell.cognosc.Sed testamentum,in quo dos filiæ, per verbum lego est relicta, est validum , vt patet in prolatis iuribus;consequitur ergo,vt verbum lego, in illis casibus , hæredis institutionem significauerit , & induxerit.

38 Quarto sic possumus,ad mentem interpretum,ratiocinari, si de quo minus videtur inesse,& inest,ergo,& de quo magis,Authent. multo magis.C.de Sacrosan.Eccles.cum vulgaribus.Sed minus videtur inesse,vt quando quis dicit Titius hæres,subaudiatur, Esto, & sic, addito verbo principali, suppleatur, & compleatur imperfecta hæredis institutio, quàm,vt fingatur verbum lego, tamquam superuacaneum,non appositum,aut loco illius, fingatur appositum verbum aptum ad hæredis institutionem inducendam , argumen.l.1. §.1.C.de rei vxor.actio. & tamen inest, quia verbum illud, Esto, vbi fuerit omissum, subauditur,& intelligitur appositum,l.1.in fin.ff de heredib.instit.ergo multo magis,vbi verbum lego,ad vniuersitatem bonorum est relatum, fieri debet interpretatio, vt,tamquam superuacaneum,habeatur pro non apposito,vel,loco illius , fingatur appositum verbum idoneum.

Quinto adducitur text. in l. cum ex filio, supra de vulgari, & pupill. vbi quidam, cum duos haberet nepotes impuberes,alterum in potestate , alterum non , & vellet vtrumque ex æquis partibus hæredem habere,&,si quis impubes decessisset ex ijs, alterum alteri succedere,cõsilio,Labeonis,Offilij,Casellij,Trebatij,eum,quem in potestate habebat, hæredem fecit,alteri verò dimidiam partem hæreditatis legauit,cum in suam tutelam veniret, idest cum fieret pubes , iuxta text. in princip. Instit.de pupill. deinde verò,si nepos in potestate,in pupillari ætate decederet,illum substituit,& hoc modo,ex consilio peritorum testator,vt supponitur in d.text.intentum habuit, quod cum ita sit, inducitur hic text. pariter à minori,hoc modo,si de quo minus videtur inesse, & inest ergo, & de quo magis, sed minus videtur inesse , vt verbum lego inducat institutionem hæredis, altero hærede instituto in eodem gradu,quàm nullo alio herede instituto,vt omnes admittunt, Et tamen inest, quia hæredis institutionem inducit,vt mox probabo,per d.l.cum ex filio, ergo multo magis debet inducere hæredis Institutionem , vbi nullus alius in eodem gradu est hæres institutus. Probatur minor,nempe verbum lego inducere,in casu d.l. hæredis,institutionem, hoc modo videlicet, qui duos vult habere nepotes hæredes, non dicitur suæ voluntati satisfacere, nisi vtrumque hæredem in suo testamento instituat. At testator,de quo in d.l.cum ex filio, cum ambos vellet habere nepotes hæredes, alterum instituendo,& alteri dimidiam hæreditatis legando, dicitur ex consilio peritorum satisfacere sibi , ita vt habeat intentum , ergo necesse est , vt alter ex nepotibus per verbum lego,ad bonorum vniuersitatem relatum, vocatus,intelligatur hæres institutus.

Sexto,& vltimo loco DD.sic ratiocinantur vbicumque aliquod verbum commune est, ita vt directè , & obliquè intelligi possit, directam, in dubio,in vltimis voluntatibus,recipit interpretationem, text.est in cap. si pater,huius imtij primo,de testament.lib.6. facit l.1.in §.1.ff.si ager vectigal.vel emphyt.petetur. At verbum lego,vbi refertur ad bonorum vniuersitatem , tam hæredis institutionem, & sic dispositionem directam , quàm legatum , & fideicommissum, & sic dispositionem obliquã, potest significare , vt omnes admittunt , alioquin enim articulus hic non esset disputabilis , igitur verbum lego,relatum ad vniuersitatem bonorum in dubio,nullo præsertim alio hærede instituto , secundum terminos quæstionis nostræ,eam debet recipere interpretationem, vt hæredis institutionem significet , & inducat .

His tamen argumentis minime negocium facientibus , plerique iuerunt in contrariam sententiam,opinantes verbum lego,relatum ad vniuersitatem bonorum , nullo etiam alio hærede instituto,hæredis institutionem non inducere , sed legatum , vel fideicommissum vniuersale.Huius opinionis fuit Bar.ad.l.Gentario,supra de vulgari,& pupil.num.19.quem ibi sequuntur Alexan. nu.91. Ias.qui de communi testatur , nu.37. & Ripa nu.98. sequuntur etiam DD.ad cap.Raynaldus, extra de testament.& præsertim Imola,& Bero. nec non idem Imola , & Salyc.ad l.vlt. C.famil.ercisc. eandem tenent Parthol.Romul.ad l.nemo potest,ĵ eodem,num.20. & Nicol.Gratian.ad.l. 1.ĵ eodem,num.32.nec non Ioan.Dilect.de Arte testandi,in tit.de legat.cautel.44.num.1. Vacon. lib. 4. declarat. Iuris Ciuilis declarat. 55.in fin.& Corn.consil.185.lib.1.qui pariter de communi testatur , sequuntur etiam nonnulli hic , & præsertim Carol.Ruin. num.12. & Hierony.Torniel.num.10.tenuerunt etiam

hanc

hanc eandem Francisc. Duaren. hic, Marcell.
Beringer. & D. meus Oddus, ita vt hæc sine du
bio sit communis, & receptissima Doctorum
opinio, vt de communi testantur hic Soc. Iun.
num. 87. Iac. de Nigris, num. 83. & Ioan. Bolog.
num. 99. & hanc ego quoque veriorem esse
arbitror.
38 Primum quia verbum lego est verbum me-
39 rè obliquum, sed verba merè obliqua num-
quam possunt trahi ad hæredis institutionem,
vt omnes admittunt ad d. l. Centurio, supra de
vulgari, & pupill. igitur verbum lego, relatum
ad vniuersitatem bonorum etiam nullo alio
hærede instituto, non potest hæredis institu-
tionem inducere. Maior propositio, præterquã
quod vera est, ex sententia Alexan. ad d. l. Cẽ-
turio, num. 19. & Ripæ nu. 100. quę fuit etiam
Barto. & aliorum communiter, vt de commu-
ni testatur Hieronym. Torniel. hic nu. 10. pro-
batur etiam ratione, quia, aut verbum lego cõ-
sideratur in genere, aut in specie, in genere te-
statores disponendo eo non vtuntur, cum de-
scendant ad particulares, & specificas disposi-
tiones, in specie autem nullibi reperitur signi-
ficare aliud, quam legatum, & fideicommis-
sum, quemadmodum enim verbum adoptio
in genere, tam adoptionem specificam, quàm
arrogationem significat, in specie verò sum-
ptum, arrogationem, quæ est species opposi-
ta, significare non potest, ita quoque verbum
lego, quamquam in genere, & magistraliter
acceptum, tam hæredis institutionem, quàm
legatum, & fideicommissum, cæterasque, de
quacumque re, dispositiones simul significet,
& enunciet, in specie tamen, & dispositiuè ac-
ceptum, non nisi obliquam dispositionem si-
gnificare, & inducere reperitur, nempè lega-
tum, & fideicommissum; licet enim vtrumque
significet, quando, tamquam nomen generica-
le, vtrumque simul comprehendit, quando ta
men dispositiuè accipitur, commune verbum
non est, quod possit vtramque dispositionem
significare, & inducere, & testatores, non nisi
dispositiuè, & in specie eo vtuntur; in vltimis
40 ergo hominum dispositionibus, semper obli-
quum est, respectu institutionis hæredis, quã-
quam vbi ita accipitur, vt contra distinguatur
à fideicommisso, respectu illius videatur esse
directum. vt colligitur ex l. 2. in princ. C. com-
munia de legat. etenim ante factam æquipara-
tionem, licet per legatum recta via transiret
rei legatæ dominium ad legatarium, à die mor
tis testatoris. l. à Titio, ff. de furt. per fideicom-
missum tamen non transibat dominium, nisi
facta præstatione, & restitutione: & ad hoc re-

spexit Barto. ad l. Centurio, num. 19. quem re-
fert hic Torniel. num. 13. dum dixit, verbum
lego, in dubio, dici directum, l. Lucio, de leg. 2.
vt patet ex eo, quia se ipsum paulo infra decla
rat dicens, non dico, quòd sit directum, quo
ad hęredem, sed directum quo ad ipsum lega-
tarium, & in hoc decipiuntur DD. sentien-
tes verbum hoc commune esse. Nec faciunt
in contrarium d. l. verbis legis, & d. §. disponat,
quia vendicant sibi locum; quando verbum
hoc, in genere, & enunciatiuè profertur, secus
si in specie, & dispositiuè, vt in casu nostro.
Præterea potest hęc propositio pluribus etiam
iuribus comprobari, in quibus verbum hoc,
relatum ad vniuersitatem bonorum alio hæ-
rede instituto, fideicommissum vniuersale, vel
legatum portionis inducit, non hæredis insti-
tutionem, vt in l. mulier, §. vlt. infra ad Senat.
Consult. Trebell. in l. si quis seruum, §. vltimo,
infra de legat. 2. in l. quoties, §. vltimo, supr. de
vsufruct. in l. cum ex filio, supra de vulgari, &
pup. cum similibus, hoc modo videlicet indu-
cendo, si verbum lego commune esset, nõ me-
rè obliquum, vtique relatum ad vniuersitatem
bonorum, etiam vbi alius esset hæres institu-
tus, induceret, in dubio, hæredis institutio-
nem, sed hoc consequens est falsum, per iura
supra adducta, ergo falsum est etiam illud, vn-
41 de hoc sequitur, probatur maior, quia verba
communia, in dubio, eam recipiunt interpre-
tationem, vt disponant directè, non autẽ obli-
què, vt supra dicebamus, per text. in cap. si pa-
ter, primo, de testamen. lib. 6. Sed, quando ali-
quis, ita disponit, vt alterum hæredem insti-
tuat, alteri dimidiam hæreditatis leget, dubiũ
est, An testor; cum plures possit facere hære-
des, §. & vnum, Institut. de hæredib. instit. velit
eum, cui legat partem hæreditatis, legatarium
facere, vel hæredem, cum vtatur verbo com-
muni, secundum communes Doctorum tra-
ditiones, igitur deberet fieri etiam hoc casu
interpretatio, per quam directè testator dispo-
suisse censeretur. At interpretatio eiusmodi
non fit, sed contraria, igitur cogimur fateri,
verbum lego obliquum esse, non autem com-
mune. Nec dicatur casum hunc dubium non
esse, quia sufficiens coniectura sit testatorem
velle facere fideicommissarium vniuersalem
eum, cui partem hæreditatis legat, si hæredem
42 alium expresse instituat, cum testamentum
per hæredem expresse institutum, suum habe-
re caput, & fundamentum dicatur, §. ante hæ-
redis, Institut. eodem, ita vt minime necessa-
rium sit trahere verbum lego ad hæredis in-
stitutionẽ, vt testamentum sustineatur, quem-

admodum quando nullus alius est heres institutus, vt in casu nostro, nam replicamus, neque in hoc casu necessarium esse trahere verbum lego ad hæredis institutionem, vt testamentum sustineatur, propterea quòd, de hoc dubitamus, An testamentum, scilicet facere voluerit, in dubio autem, fauore venientium ab intestato, & verborum proprietate ita suadente; credendum est noluisse eum, qui vsus fuit verbo lego, testamentum facere, sed vniuersale fideicommissum, codicillis ab intestato, cum per verbum obliquum loquutus fuerit.

Secundo loco perpendit Ruin. pro hac opinione tex. in l. 2. C. communia de legat. in fin. quatenus generaliter statuit eo loci Imperator, eum, qui vtitur verbis ad legata dumtaxat pertinentibus, facere etiam fideicommissum,
43 quia qui legat etiam per fideicommissum relinquit, & econtrà, potest igitur hic text. cui, vt dicunt hic DD. nesciuit in circulis Crotus respondere, hoc modo induci, quicumque legat, fideicommissum facere dicitur. At qui refert verbum lego ad vniuersitatem bonorum, dicendo lego tibi hæreditatem meam, sine dubio legat, igitur fideicommissum inducere dicitur, non autem hæredis institutionem. Nec dicas cum Socin Iun. hic num. 91. & cum alijs recentioribus, qui eum sequuntur, hoc esse in d. text. quia præsupponatur alius institutus hæres, & sic factum testamentum validum, nos autem loqui in casu; vbi nullus alius sit hæres institutus, quia replico, tex. illum, indifinitè, generaliter, & indistinctè loqui, Et ideo generaliter esse intelligendum, l. de pretio, ff. de public. siue sit alius institutus hæres, siue non, cum fideicommissa, & legata, etiam ab intestato, vt diximus, verbi proprietate, ita suadente; potius videatur facienda interpretatio, vt sit factum fideicommissum vniuersale, quàm hæredis institutio. Nec tollit difficultatem responsio quorundam hic, intelligentium æquiparationem factam esse in d. l. 2. C. communia de legat. augmentatiuè, non diminutiuè, vt colligitur ex §. sed non vsque. Instit. eodem. quia ex eo, quòd verbum lego inducat fideicommissum, & non hæredis institutionem, non minuitur natura legati, imo conseruatur, vbi, si hæredis institutionem induceret, destrueretur, contra verbi proprietatem, & contra verisimilem testatoris mentem, qui non videtur dixisse cuius non suo nomine vsus sit. l. Labeo, circa fin. ff. de supellect. legat.

44 Tertio in quæstionibus voluntatis defuncti, quæ in arbitrio Iudicis esse dicitur. l. vo-
45 luntatis. C. de fideicommiss. ea in dubio debet fieri interpretatio, per quam potius vtrique ex litigatoribus aliqua ex parte satisfit, quàm in totum vni, §. vlt. Instit. de vulgar. At quæstio, quam præ manibus habemus, est voluntatis; versamur in dubio, &, si interpretamur verbum lego, non inducere hæredis institutionem, sed legatum, vel potius fideicommissum vniuersale, vtrique parti, inter quas, occasione huius relicti, potest oriri controuersia, aliqua ex parte satisfit, venientibus, scilicet ab intestato, qui gaudent beneficio Falcidiæ, & illi, cui per verbum lego, relictum est, qui fideicommissariam hæreditatem cõsequitur, igitur non est ab hac interpretatione recedendum.

46 Quarto, & vltimo, omissis leuioribus, ad mentem Torniel. hic num. 11. cum seqq. sic possumus, non inefficaciter, quicquid dicat Bologn. qui eius mentem, ni fallor, hic num. 101. assequutus non est, argumentari. hæredis institutio non potest induci, nisi verbis aptis ad disponendum, non modo de rebus, sed etiam de successore iuris, qui personam defuncti repræsentat, iuxta text. in Authent. de iure iuran. à
47 morient. præst. At, verbum lego, aptum non est ad significandam talem dispositionem, circa iuris successorem, argumento §. legatarijs autem, Instit. de testamen. cum verbum lego, etiam generaliter acceptum, non significet plenam hæredis institutionem, hinc in lege duodecim tabul. dicebatur. vti quisque legassit suę rei, ita ius esto, rei, inquam, ita ius esto, quasi esset sensus, vt solummodo de rebus, per verbum lego, & de successore singulari disponeretur, non de persona, & de vniuersali iuris successore; igitur per verbum lego, etiam relatum ad bonorum vniuersitatem, non potest hæredis institutio induci.

Nec obstant adducta ex aduerso, & præsertim primum argumentum, petitum à d. l. verbis legis, & à d. §. disponat, nec non à d. l. nominata l. filium, in §. sed si potior, in quibus videtur probari verbum lego, significare etiam hæredis institutionem; quia, omissa Doctorum responsione, considerantium, coarctatam esse hodie significationem verbi lego, vt videtur dici in fine dictæ l. verbis legis, quod non facile admitto; quia arbitror I. C. eo loci loqui de coarctatione potestatis legandi, vt colligitur ex princip. Instit. de lege Falcidia, non autem de coangustatione significationis verbi lego. Respondeo ego imprimis non tenere hanc cõsequentiam, verbum lego, potest quandoque etiam significare hæredis institutionem, ergo

in

in casu nostro significat, nec tenet alia consequentia, si non significaret in casu nostro hæredis institutionem, vbi refertur ad bonorum vniuersitatem, numquam significaret, quia talem vim non haberet, nam respondeo satis posse significare hæredis institutionem verbũ lego, vbi constet de mente testatoris, vel aliqua saltem coniectura suadeat, eum voluisse, per tale verbum, hæredis institutionem inducere, sed quando sumus omnino in dubio, vt in casu nostro, rationibus supra allegatis, debet fieri interpretatio, vt non inducat, præterea, idcirco illud verbum comprehendit, in dictis iuribus, hæredis institutionem, quia accipitur magistraliter, & in genere, & enunciatiuè, quo casu admittimus posse simul significare omnes vltimas rerum dispositiones, sed in casu nostro, vbi disponens descendit ad actualem, & singularem rerum suarum dispositionem, in specie accipitur, quo casu, non nisi legatum significare potest, argumento eorum, quæ supra dicebantur de adoptione, vsucapione, iurisdictione, & similibus verbis, quæ in genere, & in specie possunt accipi; præterea in d. l. 1. iuncta l. filium, in §. sed si portio, edictum loquens de legatis, vi verborum, hęredis institutionem non comprahendit, sed ad eam extenditur à Iuliano I. C. ratione simili, vt rectè sensit etiam Io. Bologn. hic nu. 104.

48 Nec facit negocium capitulum Raynaldus extra de testamen. quia, præterquam quod, ex sententia Ripæ, ad l. Centurio, ff. de vulgari & pupill. num. 99. nec non, ex sententia Ruini, & Socini Iun. dicere possumus in d. cap. verbum lego, non inducere hęredis institutionẽ, quandoquidem ille patruus, qui hæreditatem Raynaldi adiuit, non fuit ille, cui Raynaldus legauit, sed alius, quod satis fit verisimile, quia in princip. ille text. meminit de patruis in numero plurali, deinde verò vni legasse dicitur dimidiam portionis suæ, & reliqua bona paterna; deinde paulo infra dum facit mentionem de hærede, non supponit eundem patruum, cui legauerat adiuisse hæreditatem, sed dicit, ac vno ex patruis, quos scilicet hæredes instituerat adeunte hæreditatem; & si hoc modo intelligatur verbum, lego, eo loci, non importat hæredis institutionẽ, dicere ẽt possumus, vltra istos, vel eundem patruum, cui legauerat, vel alium, adiuisse quidem hæreditatem, sed non virtute dispositionis ipsius Raynaldi, qui legauerat ab intestato, & hic intellectus videtur probari in illis verbis, adijciens, vt bona, in quibus ex testamento, vel ab intestato dicti hæredes Raynaldi possent succedere, si venirẽt contra legatum, dictis Auunculis suis debitum, ad ipsos, pro determinatis portionibus, deuenirent, in quibus supponit manifestè Raynaldus fieri posse, non obstante dispositione iam facta, rata manente, se intestatum decedere posse, vel cum testamento, quod condere ante mortem, scilicet posset, & hic, ni fallor, est verus intellectus illius text. in quo absurdum esset, idem verbum lego, respectu Auunculorum importare legatum, respectu patrui, hæredis institutionem, contra regulam l. iam hoc iure, de vulgar. & pupill. Præterea possumus respõdere d. text. nullo modo obstare, cõtra communem opinionem, etiam si admittatur communis intellectus, quandoquidẽ illud verbum, legauit, non est verbum Raynaldi, ab eo vsurpatum in specie, in actu disponendi, sed verbum Summi Pontificis, magistraliter, & in genere vsurpatum, ad significandam vniuersam, de rebus Raynaldi dispositionem, qui legauit, idest disposuit de vniuersis bonis, legando, scilicet, verbis aptis; Auunculis, Patruum autem verbis pariter habilibus, (quod semper supponendum est gloss. est in §. 1. in fin. Instit. de verb. obligat.) hæredem instituendo, vt ex sequentibus S. P. verbis colligere est, quod cum ita sit, non obstat dict. cap. Raynaldus, quia fatemur, vt supra dicebamus hoc verbum, generaliter vsurpatum, referri etiam ad hæredis institutionem, & ad alias vltimas voluntates, sed vbi accipitur in specie, prout necesse est accipi à testatoribus, in actu disponendi non nisi legatum, & fideicommissum significat, quando enim aliquod verbum accipitur in genere, & in specie; quamquam si generaliter vsurpetur, siue ab homine, siue à lege, species omnes amplectitur; vbi tamen in specie ponitur, non nisi ad vnam referri potest vt per exemplum adoptionis, vsucapionis, iurisdictionis, & cognationis facile probari potest. Accedat etiam quod Summus Pontifex supponit ibi Rainaldũ testamentũ condidisse.

49 Nec facit negocium tertium argumentum petitum à l. cum vnus. §. vlt. ff. de alimen. & cibar. legat. & à l. qui filium. ff. vbi pupill. educ. debeat, quia, in dictis iuribus, non est necesse legatum dotis, & alimentorum inducere hæredis institutionem, nulla enim ratio hoc nos respondere compellit, non illa; quia corrueret testamentum, nam hoc esset, vbi in eodem testamento filia, cui dos legata est, non esset instituta, vel exhæredata, sed in d. §. vlt. erat exhæredata, vt text. ipse exprimit in l. qui filium, pariter necesse est supponere vna cum glos. 1. ibi exhæredatam, vel institutam fuisse, videntur

tur termini habiles, nec possumus dicere su-
stineri testamentum, quia legatum illud vim
habeat institutionis hæredis, cum contrarium
dicat expresse text. dum vult pupillum pube-
rem factum, sorori suæ iam factæ puberi, du-
centa, legati causa, soluisse. Nec obstat consi-
deratio, quę habet dotem succedere in locum
legitimæ, & propterea in dictis iuribus legati
nomen hæredis institutionem significare, &
inducere, secundum quod exigit iuris necessi-
tas, §. aliud quoque capitulum, in Authent. vt
cum de appell. cognosc. primum, quia in di-
ctis iuribus fuerat filia in alijs rebus instituta,
vel exhæredata, vt in d. §. vltim. Præterea, non
semper succedit dos loco legitimæ, sed tantum-
modo in filia, iure municipali masculos præ-
ferente, a paterna successione exclusa, tunc e-
nim filia debet dotari, & dos succedit loco le-
gitimæ, quæ iure naturæ filiæ debetur per sta-
tutum exclusæ, & tunc nulla desideratur in-
stitutio illius filiæ, sed potest impunè præteri-
ri, nam, cum per statutum excludatur à suc-
cessione ab intestato, desinit filia illa esse suus
hæres, vt per Bart. ad l. 1. in §. sciendum. num.
3. ff. de suis, & legitimis. igitur frustra quæritur
nunquid sit dos relicta iure institutionis: præ-
terquam quòd versamur etiam extra casum
hunc, & quod dicitur dotem succedere loco
legitimæ, intelligi debet quoad quantitatem
dotis, vt saltem debeat filiæ assignari dos, quæ
ascendat ad quantitatem legitimæ, & sic non
respectu tituli institutionis, cum in casu statu-
ti, filiam excludentis, possit impunè præteriri.
50 Quartum quoque argumentum leue est,
nam verbum omissum facilè potest subintel-
ligi, vt rectè sentit Ioan. Bologn. hic nu. 104.
in fin. vbi illud testator subintelligebat, quod
fortè, per figuram eclipsim, vt fieri solet, non
imprudens omisit, sed vbi profertur ineptum,
nisi fingatur expressè, aptum appositum, à le-
ge, vt in l. 1. C. de rei vxor. actio. à nobis fingi
non potest, præterea, in proposito, est apposi-
tum verbum aptum ad inducendum fideicō-
missum vniuersale, cur igitur in dubio non cre-
dimus testatorem illud facere voluisse, cum ta-
lis censeatur esse cuiuscumque voluntas, qua-
lis est verborum significatio. l. Labeo. §. id Tu
bero. ff. de supellect. legat. cum igitur hoc casu
51 versemur in claris, verbi proprietate inspecta,
non est opus coniecturis, iuxta l. continuus, §.
cum ita, de verb. obligat. & prouisio certa ho-
minis, facit cessare prouisionem legis, l. fin. C.
de pact. conu. Præterea in d. l. 1 in fi. de hæred.
instit. constabat testatorem velle facere testa-
mentum, & ideo, ad hoc, vt substineatur, lex
intelligit appositum verbum omissum, sed, in
casu nostro, non constat, An legans vniuersi-
tatem bonorum velit testamentum facere, vel
ab intestato fideicommissum vniuersale relin-
quere, & ideo tutius est, fauore venientium ab
intestato, in dubio, sine aliqua improprietate,
vel subauditione, interpretari, testatorem vo-
luisse fideicommissum vniuersale facere ab
intestato, prout verba clarè, & propriè sonant;
nec vniuersalitas bonorum repugnat huic in-
terpretationi, cum legata quoque & fideicom
missa vniuersalia fieri possint, secundum com-
munes traditiones, vt neminem latet.
52 Ad quintum quoque argumentū de d. l. cum
ex filio, §. de vulgar. & pupill. facile est respon-
dere, negando, scilicet eo loci, alterum nepo-
tem, in potestate Aui minimè existentem, fa-
ctum fuisse hæredem, per verbum lego, con-
trarium enim probatur in eadem lege, quæ di
cit eum, quem in potestate habebat, solum hæ
redem fecit, ergo alterum, cui legauit dimi-
diam hæreditatis, hæredem non fecit. Præte-
rea idem colligitur ex verbis illis, & sibi eo, sci-
licet nepote in potestate constituto, & hærede
instituto, alteri dimidiam hæreditatis, cum in
suam tutelam venisset, legauit, nō potest enim
hæres esse directus is, qui à manu alterius hæ-
reditatem, vel partem consequi debet, vt col-
ligitur ex tit. Instit. de fideicom. hæred. & ex
tit. ff. & C. ad Senat. Consult. Trebell. sed ille
nepos ab alio debet consequi dimidiam hære-
ditatis, sibi legatam, igitur legatarius est, vel
fideicommissarius vniuersalis, non autem hæ-
res. Nec obstat illa consideratio, testator vo-
lebat ambos hæredes, & hoc volens, ita, ex pe-
ritorum consilio, disposuit, & sibi satisfecit, er-
go ambos hæredes habuit, quia nullibi dici-
tur in d. l. testatori, hoc propositum fuisse, nec
poterat velle, quod iure fieri non poterat, al-
terum scilicet alteri ex nepotibus pupillari-
53 ter substituere. non potest enim ei, qui in po-
testate testatoris non est, pupillariter substitui
Instit. in princip. de pupill. consilium autem
peritorum ad illud tendebat, vt testator, qui
iure non poterat voluntati, quo ad modum sa-
tisfacere, satis, quoad effectum, faceret, fuit
ergo necessarium, ad hoc, vt nepos in potesta-
te totam consequeretur hæreditatem, mo-
riente altero, qui sui iuris erat, in pupillari æ-
tate, iuxta testatoris voluntatem, vt institue-
retur in totum, & grauaretur dare dimidiam
alteri in potestate non existenti, si in suam tu-
telam veniret, idest, maior quattuordecim an-
nis efficeretur, & sic interitum habuit, quoad
effectum, non autem quo ad modum. ad istâ

Nec

Nec facit negocium sextum, & vltimum argumētum, quia falsa est illius minor, verbum enim lego commune non est, licet, generaliter, & enunciatiuè prolatum, possit simul actū instituendi, legandi, & alio modo, per vltimam voluntatem disponendi, significare, vt in d.l. verbis legis, de verb. sign. vt supr. latius docuimus.

54 Subsequitur modo tertius articulus, An, scilicet maritus, iure municipali prohibitus legare vxori, intelligatur etiam prohibitus eam hæredem instituere.

In hac iuris controuersia dissentiunt Interpretes, propterea quòd Corneus (cuius sententiam sequutus est Carol. de Guarnat. hic) in suo consil. 185. lib. 1. respondit, virum, statuto prohibitum legare vxori, non censeri prohibitum eam hæredem instituere.

55 Primum, quia statuta ad casus non porriguntur, qui sub stricta, & propria verborum significatione non compræhenduntur, cum strictè, & propriè sint intelligenda. l. non aliter, in princip. ff. de legat. 3. l. 3. §. hæc verba. ff. de negoc. gest. l. 1. §. si quis nauim. ff. exercit. act. Sed casus institutionis hæredis, propriè, & strictè non compræhenditur verbis statuti, prohibentis virum legare vxori, igitur statuti dispositio, in controuersia posita, non porrigitur ad hæredis institutionem, & illius prohibitionem non includit.

56 Secundo, si vir, statuto prohibitus legare vxori, intelligeretur etiam prohibitus eam hæredem instituere, illud sequeretur incommodum; vt tolleretur libera testandi facultas, quæ in hæredis institutione consistit, §. ante, hæredis. Instit. eodem, §. vlt. Instit. de codicill. & l. 1. § de hæred. instit. Sed hoc non est aliquo modo admittendum, cum sit contra. l. ex facto, vbi Castrens. § de vulgar. & pupill. & contra tradita per DD. ad l. stipulatio hoc modo concepta, ff de verb. oblig. ergo nec illud debet admitti, vnde hoc sequitur.

57 Tertio, quia verba statuti intelliguntur secundum communem vsum loquendi, l. librorum, §. quod tamen Cassius. ff. de leg. 3. Barto. ad d. l. omnes populi. ff. de iust. & iur. num. 58. & ad l. Labeo. ff. de supellect. legat. num. 4. At verbum lego, secundum communem vsum loquendi, hæredis institutione non significat, igitur statutum, prohibens virum legare vxori, non includit hæredis instituendi prohibitionem, minor probatur auctoritate Barto. in dict. l. Centurio. ff. de vulgar. & pupill. vbi sub n. 19. testatur, ex communi vsu loquendi, verbum lego ad hæredis institutionem nō trahi.

Quarto, quia, si statutum prohibens maritum legare vxori, porrigeretur etiam ad casum institutionis, Aut hoc esset per modum compræhensionis, Aut per modum extensionis, neutrum esse potest, igitur absolutè statuto prohibitus legare vxori, non intelligitur prohibitus eam hæredem instituere, probatur assumptum, quoad compræhensionem, quia repugnat, tam verbi proprietas, quàm communis loquendi vsus, vt patet supra. probatur etiam, quo ad extensionem, quia statuta exorbitantia, & odiosa, cuiusmodi est hoc, neque ex identitate rationis, extēsionem admittunt, ex notatis ad Authēt. quas actiones. C. de sacrosan. Eccl.

In contrarium tamen est veritas, & communis opinio, quam tenent hic Carol. Ruin. num. 17. Socin. iun. num. 115. & Io. Bologn. num. 113. sequitur etiam latè disputans Barthol. Romul. ad l. nemo potest, infra eodem, num. 24. & hanc ego quoque probaui in prima Centuria select. distinctionum, distin. 50. num. 5.

Primū, quia statuti dispositio, quantumuis exorbitans, & odiosa, ob rationis idētitatem, extenditur ad casus, quibus possunt eiusdem statuti verba, saltem secundum largam, & impropriam significationem accommodari. l. filium habeo. ff. ad Senat. Consul. Macedon. vbi Bart. glos. est in Authen. minoris debitor. C. qui dar. tut. pos. Dec. ad l. qui se patris. nu. 26. C. vnde liberi. Alexan. consil. 190. num. 19. lib. 2. vbi ex identitate rationis, etiam præsumptæ, extensionem, de stricta, ad largam significationem admittit, & sequitur eum Crauetta consil. 155. num. 8. Sed verba statuti, prohibentis virum legare vxori, secundum largam, & generalem significationem, accom-

58 modantur etiam hæredis institutioni, cum is, qui instituit hæredem, dicatur legare, & relinquere. l. verbis legis. ff. de verb. signific. at. §. disponat. in Authent. de nupt. & eadem statuti ratio, & maior viget in hæredis institutione, quàm in legatis, cum ratio memorati statuti fuerit, ne viri, vxorum blanditijs inducti, priuarent proprijs bonis filios, agnatos, & coniunctos, ab intestato succcessuros, & sic ad tollendas vexationes, quibus vxores solēt maritos afficere, dū vltima condunt elogia, vt considerat Cardin. Mantica de coniect. vltim. voluntat. lib. 4. titu. 11. numero 14. igitur prohibitio iuris municipalis, ne vir leget vxori, debet extendi etiam ad hæredis institutionem.

Secundo loco probat hanc opinionē text. in

in l. filium. §. ſed ſi portio. de legat. præſtand. hoc modo inducendo à proportione, iuxta text. in l. ſufficit, ff. de condit. indeb. eodem modo ſe habet hæredis inſtitutio, ad ſtatutum in controuerſia poſitum, quomodo ſe habet edictum de legatis præſtandis, quod & ipſum non niſi de legatis loquebatur, vt patet in l. 1. ff. de legat. præſtand. ſed, nemo tamen edictum habet locum etiam in hæredis inſtitutione, d. l. filium. §. ſed ſi portio. eod. tit. de legat. præſtand. igitur ſtatutum, quoque de cuius interpretatione agimus, debet habere locum in hæredis inſtitutione.

59 Tertio loco illa non debet admitti interpretatio, per quam fit fraus legi. l. contra legem, & l. fraus. ff. de legib. l. ſed Iulianus. §. mutui dationum. ff. ad Senat. Conſult. Macedon. facit. cap. ſicut tuas, cum ibi notatis, de ſenten. excommun. ſed huiuſmodi eſt interpretatio, per quam excluditur hæredis inſtitutio à prohibitione legandi ſtatuti, de quo agimus, cum facilè poſſit vir vxorem in eo hæredem inſtituere, quod volebat illi legare, igitur interpretatio eiuſmodi non eſt aliquo modo admittenda.

60 Quarto, quicquid per verbum lego conceditur in diſpoſitione permiſſiua, debet per idem verbum lego, intelligi prohibitum in diſpoſitione prohibitiua argumento regulæ l. vlt. in §. vlt. ff. de legat. 3. Sed in diſpoſitione permiſſiua legis duodecim tabul. per verbum lego, intelligebatur conceſſa etiam facultas hæredis inſtituendi, d. l. verbis legis. & d. §. diſponat, igitur diſpoſitio quoque prohibitiua ſtatuti noſtri, ita intelligenda eſt, vt per verbum
61 lego adimat etiam facultatem hæredis inſtituendi, præſertim cum iura municipalia recipiant interpretationem à iure communi, iuribus vulgaribus.

62 Quinto, & vltimo loco, ſtatuti diſpoſitio omnes caſus ſine dubio comprehendit, quibus poſſunt verba diſpoſitionis accommodari, ſecundum propriam illorum ſignificationem. l. non aliter. in princ. de legat. 3. l. Labeo. §. id Tubero. de ſupellect. legat. cum ſimilibus ſed caſui inſtitutionis hæredis, verba ſtatuti prohibentis, ne vir leget vxori, ſecundum propriam ſignificationem competunt, igitur prohibitione illius, ſine dubio, hæredis etiam inſtitutio comprehenditur. Minor propoſitio probatur, quia verbum lego, enunciatiuè prolatum, æquè propriè ſignificat actum legandi, per fideicommiſſum relinquendi, & hæredis inſtituendi. d. l. verbis legis. & d. §. diſponat, ſed verbum lego in ſtatuto, in controuerſia poſito, enunciatiuè prolatum eſt, cum per illud non diſponatur, legando, vel fideicommittendo, ſed enuncietur quid diſponendo prohibeatur, quemadmodum in l. duodecim tabul. per illud enunciabatur quid diſpoſitiuè permitteretur, non intelligimus enim diſpoſitiuè verbum lego proferri, niſi ab iis, qui legant, vel per fideicommiſſum, relinquunt. igitur, verbis prohibitiuis ſtatuti noſtri, comprehenditur etiam, & includitur hæredis inſtitutio, præſertim, cum nulla poſſit probabilis reddi ratio, cur potius vir debeat prohiberi vxori legare, quam eam hæredem inſtituere.

Non obſtat primum argumentum ex aduerſo allatum, primum, quia falſum eſt ſtatutum non extendi, ob identitatē rationis, ad caſus, quibus poſſint ſaltem largè, & impropriè verba eiuſdem ſtatuti accommodari d. l. filium habeo. Præterea, negamus, verbum lego propriè non ſignificare hæredis inſtitutionem, vbi enunciatiuè ſit prolatum, vt mox dicebamus.

63 Nec facit negotium ſecundum, quia non tollitur libera teſtandi facultas, ex eo quod contra aliqua perſona prohibeatur hæres inſtitui, cum cæteræ aliæ omnes, non incapaces, inſtitui poſſint, coarctari autem legandi, & inſtituēdi facultas poteſt, non ſolum quoad res, vt in d. l. verbis legis, in fin. ſed etiam quoad perſonas.

Non obſtant tertium argumentum, quia verbum lego, diſpoſitiuè prolatum, nec propriè, nec ſecundum communem vſum loquendi, ad hæredis inſtitutionem refertur, ſecus ſi enunciatiuè ſit prolatum, vt in ſtatuto, de cuius interpretatione agimus, vt ſ latius declarauimus.

Quartum autem argumentum retorquetur, quia caſus inſtitutionis comprehenditur ſub ſtatuti diſpoſitione, quæ prohibet legare, cum verbum lego enunciatiuè prolatum, etiā hæredis inſtitutionem ſignificet, tàm ſecundum proprietatem, cum generale ſit, quàm ſecundum communem vſum loquendi, quod, quando non eſſet, admitteret extenſionem, licet exorbitans ſit, cum re vera ſit fauorabile vt ſentiunt communiter DD. hic, cumque etiam in exorbitantibus, & odioſis admittatur extenſio, vbi eadem eſt ratio, & verba ſaltem largè poſſunt conuenire, vt ſupra tradidimus.

64 Supereſt modo quartus, & vltimus articulus. An, & quando, & quomodo verbum lego hæredis inſtitutionem ſignificet, vel indicet.

Altius

Altius igitur repetendo materiam. Aut verbum lego prolatum est in genere, & enunciatiuè, quod fieri intelligo, vbicumque per verbum lego non disponitur relinquendo aliquid alicui, licet in cæteris oratio sit dispositiua. Aut prolatus est in specie, & dispositiuè. Primo casu potest significare hæredis institutionem d. l. verbis legis. ff. de verb. signific. & d. §. dispo- nat, in Authent. de nupt. Sic etiam posset intelligi dictum Notarij, vel alterius testantis, vel narrantis, aliquem bona sua legasse, & in hunc sensum potest etiam accipi c. cap. Raynaldus, extra de testament. vt sentit etiam Io. Bologn. hic num. 108. versicu. tertius casus, quomodo etiam intelligitur à nobis statutum prohibens virum legare vxori, vt mox in præcedenti articulo docuimus. Secundo autem casu, quando in specie, & dispositiuè profertur, in actu, scilicet disponendi per vltimam voluntatem, rursus distinguendum, quia Aut loquimur de iure antiquo, ante latam l. quoniam indignũ. C. de testament. Aut de iure nouo, post dictam legem latam, primo casu, fine dubio, verbum lego dispositiuè prolatum, numquam poterat inducere hæredis institutionem, etiam si testator eam per dictum verbum facere voluisset, quia institutio hæredis certam formulam habebat à qua recedere testatores non poterant: fieri. n. debebat verbis rectis, cuiusmodi sunt, hæres esto, dominus esto, non inflexis, cuiusmodi sunt hæredem instituo, lego hæreditatem, vt rectè docet Vacon. lib. 4. declarationum iur. ciu. declarat. 55. & sentit Bologn. hic num. 106. secundo autem casu adhuc distinguendum est, quia, Aut refertur immediatè ad personam, cum qualitate hæreditaria, Aut ad rem, si ad personam, vt puta, quia dicat testator, lego Titium hæredem omnium, vel partis meorum bonorum, sine dubio induceret hæredis institutionem, vt rectè docet Alc. ad l. Centurio. ff. de vulgar. & pupill. num. 73. versic. quid iuris, quem sequitur ibi Io. Marc. Aquil. num. 114. facit. l. quoniam indignum. C. de testament. Si verò immediatè refertur ad rem, Aut refertur ad speciem, vel ad vniuersitatem facti particularem, cuiusmodi est dos, peculium, grex, & Mæuiana, puta, hæreditas à nobis adita, Aut ad vniuersitatem iuris, idest, ad hæreditatem, vel ad bonorũ vniuersitatẽ, si ad speciem, vel vniuersitatem facti, nisi testatoris voluntas expresè refragetur hæredis institutionem non inducit, vt colligitur ex titulis, de dote prælegata, de peculio legato, de supellectili legata, de auro, & argento legato, & similibus, nec non ex. l. cum filius. §. 1. de legat. 2. si ad vniuersitatem iuris, & bonorum. Aut constat de voluntate disponentis, quoad speciem vltimæ voluntatis, in qua facit, legatum, Aut versamur in dubio, si constat, Aut vult codicillos facere, Aut testamentum, si codicillos sine dubio hæredis institutionem non inducit, cum in codicillis, nec dari, nec adimi possit hæreditas. §. vlt. Instit. de codicill. qua in re consentiunt omnes hic, & præsertim Crot. num. 13. Si testamentum, Aut nullus datus est cohæres, Aut est datus, si datus non est, hodie, post latam legem quoniam indignum. C. de testament. secundum Vaconium lib. 4. declarationum iur. ciu. declarat. 55. num. 6. inducit sine dubio hæredis institutionem, sine qua valere testamentum non potest. §. ante hæredis. Instit. de legat. l. proximè. ff. de his quæ in testamento delentur, etenim, in re dubia, ea capi debet coniectura, per quam actus potius valeat, quàm pereat. l. quoties. 2. vbi Soc. de reb. dub. l. quoties, vbi Ias. ff. de verb. oblig. Alc. in tract. præsumpt. reg. 3. præsumpt. 34. & ne videatur testator viam elegisse ad sua iudicia impugnanda. l. 3. ff. de milit. testamen. Alciat. in d. reg. 3. præsump. 35. & rationi consentaneum est, vt verba intelligantur secundum naturam actus, in quo proferuntur. l. si vno. in princ. vbi glos. Bart. Bald. & DD. communiter. & l. si in lege. ff. locati. l. si stipulatus. ff. de vsur. cum alijs adductis per Tiraquel. ad l. si vnquam. C. de reuocand. donat. in versic. reuertatur. num. 37. Si verò datus est cohæres, ad hæredis institutionem non trahitur. l. mulier. §. vlt. ff. ad Sen. Consult. Trebell. l. si quis seruum. §. vlt. cum l. seq. ff. de legat. 2. vbi autem penitus versamur in dubio, an voluerit disponens testari, vel codicillos scribere, rursus distinguendum est, quia, Aut ex coniecturis constare potest voluisse disponentem, vel noluisse eum heredem facere, ad quem verbum lego dirigebat, & secundum coniecturatã illius mentem, fieri debet interpretatio Affirmatiua, vel negatiua, argumento §. disponat. in Authen. de nupt. & l. in conditionibus. ff. de condit. & demonstrat. iuncta. l. quoniam indignum. C. de testament. Quòd si cessat omnis mẽtis, & voluntatis probabilis coniectura, iterum est distinguendum, quia, Aut non fuit vniuersa hæreditas distributa, per verbum lego, Aut fuit distributa vniuersa, Si non fuit vniuersa distributa hæreditas, concludunt DD. omnes, post Barto. ad l. Centurio. ff. de vulgar. & pupill. hæredis institutionem non inducere, facit d. l. mulier. §. vlt. ff. ad Senat. Consult. Trebell. tradit Soc. Iun. hic num. 105. Si verò vniuersa fuit distributa, contro-

controuerſi iuris eſt, an hæredis inſtitutionem inducat, communis tamẽ opinio eſt negatiua, vt vidimus ſupra in 2. artic. quam veriſſimam arbitramur.

Nunc autem, diſcuſſis omnibus articulis, qui ad ſecundam de legato quæſtionem principem pertinebant, venio ad tertiam, qua quærebamus, quo iure legatũ eſſet introductum, & diuerſæ ſunt, in propoſita quoque quæſtione, opiniones, quarum altera eſt Riminaldi Iunioris, ad princ. Inſtit. de teſtament. num. 235. cum ſeqq. Sentientis legatorum originem eſſe ad Ius gent. referendam. quam defendit diſputando etiam Carol. de Guarnat. hic.

66 Primum, quia, niſi legatorum origo eſſet
referenda ad Ius gent. religio legatorũ, no violandorum, iuri gentium non adſcriberetur, ſed
religio legatorum non violandorũ iuri gentiũ
adſcribitur, Can. Ius gent. prima diſtinctione.
igitur legatorum origo ad ius gentium eſt referenda.
67 Secundo, quia legata, quæ olim non niſi in
teſtamento fieri poterant. §. præterea. Inſt. de
fideicomm. hæred. neceſſe eſt, vt ab eodem iure originem habuerint, à quo teſtamenta habuerunt. l. ſi teſtamentum. C. de teſtamen. vbi
DD. communiter, facit reg. l. quæ de tota. ff.
de rei vendic. Sed teſtamenta ipſa à iure gentium originem habuerunt, igitur cogimur fateri ab eodem iure legata originem habuiſſe.
68 Tertio, quia ea omnia, quorum ſerui ſunt
capaces, iuris gentium eſſe dicuntur, cum ſerui iure ciuili inſpecto pro mortuis habeantur.
l. quod attinet. & l. ſeruitutem. ff. de regul. iur.
69 Sed ſerui legatorum ſunt capaces. l. ſi deportati. ĵ de leg. 3. igitur legata iuris gent. eſſe dicuntur.
70 Quarto, quia donatio ſine dubio eſt de iure
gentium, vt per Bart. ad l. ædibus. ff. de donat.
faciunt tradita per gloſ. & DD. ad l. ex hoc iu-
71 re. ff. de iuſt. & iur. At legatum eſt donatio. §. 1.
Inſtit. de legatis. l. legatum eſt. infra de leg. 2.
igitur legatum eſt de iure gentium.

Quibus non obſtantibus, ferè omnes legati originem, ad ius ciuile referendam eſſe arbitrantur, nimirum ad l. 1. ĵ. eodẽ. Caſtrenſis num. 3. Alexan. num. 8. Herculanus col. 3. verſic. præmitte etiam, & alij hic, & præſertim Ripa num. 13. & Ioan. Bolognet. num. 135. ſentit Hugo Donell. lib. 8. comment. de iure ciuil. cap. 1. in fin. eandem probat eruditus Iuris Interpres, & omni doctrinarum genere excultus Paulus Bellonus, mihi officijs pluribus, & familiaritate coniunctiſſimus, ad princip. Inſtit. de teſtament. num. 54. quam opinionem ego quoque veriſſimam eſſe arbitror, Nec diſſentit Alex. Turam. in ſuo lib. ſingul. de exæquatione legatorum, & fideicommiſſorum cap. 1. nu. 1. licet legata ad ius, legib. duodecim tab. vetuſtius, referre videatur.

72 Primum, quia legata illi iuri ſunt adſcribenda, à quo legandi facultas eſt tributa, ſed legãdi facultas fuit hominibus à lege duodecim tabularum tributa. l. verbis legis. ff. de verb. ſignific. §. diſponat. in Authent. de nupt. & ſic à iure ciuili, Inſt. in princ. iuncta glo. de vſucap. igitur legata non iuri gentium, ſed iuri ciuili ſunt adſcribenda.

73 Secundo, quia vnumquodque illius iuris eſſe dicitur, à quo formam habuit, cum forma
ipſa det eſſe rebus. l. Iulianus. §. ſi quis rem. ff.
74 ad exhibendum, cumque vnumquodque de-
nominetur à ſuo eſſe ſpecifico, non autem à ge
nerali, & indefinita materia, vt rectè docet Bal.
ad l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iur. num. 43. Sed
75 legatum habuit formam verborum legalium,
& præceptiuorum a iure ciuili, qua diſtingue-
76 batur olim à fideicommiſſis, quæ verbis obli-
quis, & præcarijs concipiebantur, vt colligitur
ex Vlpiano in fragment. tit. 24. & 25. & ex. l. 2.
C. communia de leg. igitur legatum iuris ciui
lis eſſe dicitur.
77 Tertio, quia quilibet modus dominij,
ciuilis, acquirendi, Iuris ciuilis eſſe dicitur.
Inſtit. in princip. de vſucap. At legatum eſt mo
dus ciuilis dominij acquirendi, quod recta
78 via, & nulla præuia traditione, tranſit à teſta-
tore in legatarium. l. legatum ita. ĵ. de legat. 2.
l. à Titio. ff. de furt. igitur legatum iuris ciuilis
79 eſſe dicitur.

Quarto & vltimo, quia omnes modi acquirendi, de quibus agitur poſt tit. Inſtit. de vſu & habitatione, ad Ius ciuile referuntur. §. vltim. eod. tit. iuncto §. ſingulorum. Inſtit. de rerum diuiſ. At de legatis, quæ ſine dubio ſunt modi acquirẽdi titulo particulari. §. vlt. Inſt. p quas perſonas nobis acquiritur. iuncto princ. Inſt. de leg. agitur poſt d. tit. de vſu & habit. igitur legata ad ius ciuile ſunt referenda.

80 Nec faciunt negocium adducta ex aduerſo, & præſertim primum argumẽtum, petitum a d. Can. Ius gent. quia non loquitur de legatis neutri generis, quæ ad res referuntur, ſed de legatis maſculini generis, hoc eſt de nuncijs, & Oratoribus, qui à Sũmis Principibus, ad amicos Principes, vel ad hoſtes mittuntur, quos offendere, & violare ius gent. vetat, vt obſeruat etiam excellentiſſ. D. Paulus Bellonus, irridens ineptum, Rimin. iun. prealleg. in loco, argumentum

Nec

Nec obstat secundum, quia immò testamē-
81 tum, secundum veriorem opinionem, ad Ius ciuile est referendum, à quo formam habuit, quæ consistit in hæredis institutione, vt colligitur ex princip. Instit. de testamen. ex Lobuernire. de verb. signifi. & ex d. l. verbis legis, eodem tit.

Non obstant tertium deductum ex dict. l. si deportati, quia Seruus, eo loci, non sibi acquirit ex causa legati, sed fisco à quo capacitatem habet.

Nec obstat quartum, quia Bart. ad d. l. ædibus, loquitur de donat. inter viuos, quam admittimus ad Ius gent. referendam esse, non de legato, quæ est donatio quædam à iure ciuili inuenta, rationibus supra adductis, non enim donatio est iuris gent. & consequenter, cum maior propositio non sit vniuersalis, argumentum non concludit.

82 Ad quartam autem, de legatis, principem quæstionem, quæ ad rationem pertinent, ob quam fuerunt introducta, breuiter respondeo eam ob causam fuisse inuenta, vt testator suam delibando hæreditatem, gratitudinem erga personas dilectas, post mortem exercere posset, & liberalitatem, facit l. legatum est. infra eodem. & §. primus. Instit. eod. iuncta l. 1. ff. de donat.

83 Quod attinet autem ad quintam quæstionem, quæ ad eiusdem legati definitionem pertinet, respondetur tres reperiri in iure nostro legati definitiones, quarum Altera est Florentini I. C. in l. legatum est. infra eodem. Altera Modestini in l. legatum est donatio. infra tit. prox. & tertia Iustiniani in §. 1. Inst. eodem. Reperitur etiam, secundum aliquos, definitum legatum ab Vlpiano in fragmentis, tit. 24. his verbis. legatum est id, quod legis modo, id est, imperatiuè, testamento relinquitur, quàm definitionem miratur Alexan. Turam. lib. singul. de exæq. leg. & fideicomm. cap. 1. num. 12. Tribonianum omisisse, & tres eiusdem legati definitiones deteriores in corpore iuris inseruisse, sed cessare debebat omnis admiratio, quia non fuit Vlpiani consilium, præallegato in loco, legatum definire, vt patet ex interclusa illa particula expositiua. legis modo, id est imperatiuè, sed differentiam inter legatum, & fideicommissum recensere, & legati naturam demonstrare, & propterea statim subditur. nam ea, quæ precatiuo modo relinquuntur, fideicommissa vocantur, & licet possint Vlpiani verba vim definitionis habere, quatenus per id quod testamento relinquitur, circumscribitur genus, & per verba illa legis modo differentia assignatur, non habent tamen elegantem illam definitionis speciem, quam habent receptę à Triboniano, cum expositiua illa particula ingredi definitionem non debuerit. Accedat etiam, quod Florentini, & Modestini definitiones, quę non fuerunt in principio alicuius Tit. de legatis positæ, quemadmodum Iustiniani definitio, in §. 1. Instit. de leg. non tamquam definitiones, sed tamquam regulæ fuerunt allatæ, ratione enim consentaneum minime videbatur, vt vnius, & eiusdem rei, cui vnica est essentia, plures afferrentur definitiones, licet verbis tantum, non sententia, inter se dissentientes, vt videtur sentire etiam Angel. Mattheac. in Epit. legat. & fideicomm. cap. 1. num. 3. perpendam igitur ego solummodo insertas in corpore iuris, quarum quælibet facilè defendi potest, ex his, quæ scribunt DD. hic, & præsertim Ioan. Bolognet. num. 115. & Socin. Iun. nu. 54. cum pluribus seqq. quibus in locis latissimè, & per plures columnas memoratas definitiones, à Doctorum calumnijs vindicare conantur. ego verò singulas explicabo, & tertiam in quæstionem vocabo, ita, vt quattuor sit habitura, Quinta hæc quæstio articulos.

Primus erit, de explicatione definitionis Florentini I. C.

Secundus, de explicatione definitionis Modestini.

Tertius, An rectè fuerit definitum legatum à Iustiniano.

Quartus, & vltimus, An condens testamentum, si dicat præsenti, & acceptanti, dono tibi fundum, dicatur illum inter viuos donare, vel legare.

84 Quod attinet ad primum, definitur legatum a Florentino I. C. in lege legatum est, inf. eodem. vt sit delibatio hæreditatis, qua testator ex eo, quod vniuersum hæredis foret alicui quid collatum velit, sic legitur in omnibus ferè Codicibus, & imprimis in Pandect. Floren. ita legit etiam Oloander, quem refert hic Socin. Iun. nu. 54. aliqui tamen, loco illius nominis delibatio, legunt delibratio, alij verò deliberatio, & quælibet lectio, vt colligere est ex interpretibus hic probabilis est, & facilè defendi potest, & præsertim illa, quæ habet delibertatio, tùm quod lectionem hanc ex antiquis monumentis accepisse, testatur Socin. Iun. hic num. 54. qui dicit eandem litteram recepisse Cumanum, quā amplectitur etiam Duaren. tùm quòd ego, vltra alios obseruaui non reperiri apud Latinos scriptores nomina illa verbalia, delibatio, & delibratio, quamquam ver-

ba delibo, & delibro, apud eos in vſu fuit; vbi verbum deliberatio Latinum nomen eſt, & vſitatum, quo ſæpe vſus eſt etiam M. Tul. quapropter credendum eſt Florentinum I.C. qui Latino, & exculto ſermone, quemadmodum cæteri I.C. omnes vtebatur, Latino, & vſitato verbo, non autem nouo, & minimè apud Latinos vſu recepto, vſum fuiſſe, præſertim, cum, ex ſententia Socin. Iun. nihil magis conueniat vltimæ voluntati, quàm deliberatio, quæ ad illas, tamquam ad ſummum quoddam genus refertur. Nec reijcienda eſt hæc lectio, vt ſentit Ioan. Bolognet. num. 15. ex eo, quòd maior cum requiratur deliberatio in hæredis inſtitutione, quàm in legatis, magis propriè ponatur loco generis in definitione teſtamenti, quàm alterius vltimæ voluntatis, quia, licèt re vera pluribus de rebus, & maior quodammodo deliberatio ſit teſtamentum, & hæredis inſtitutio, quàm legatum; quemadmodum maior eſt animal Elephas, quàm Formica, magis tamen deliberatio teſtamẽtum non eſt, quàm legatum, quemadmodum maius non magis eſt animal Elephas, quàm Formica. Nec dicatur cum eodem Bolognet. ineptam eſſe hanc litteram, quia deliberationem ad hęreditatem referat, quæ mente, & conſultatione caret, propterea quòd, in hac definitione, nomen deliberatio, non ad hæreditatem, vt opinatur Bolognet. ſed ad teſtatorem refertur, vt patet ex verbis illis, qua teſtator, ſenſus enim eſt legatum eſt deliberatio hæreditatis, id eſt de hæreditate, qua, ſcilicet, deliberatione, Teſtator, ex eo, quod vniuerſum hæredis foret, alicui quid collatum velit.

Verum quia in Pandect. F. & in vulgatis Codicib. legitur, delibatio, quod nomen potuit, ſummæ auctoritatis vir, Florentin. I.C. à verbo Latino, delibo, formare, propterea, ſecundum hanc receptiorem lectionem, quæ mihi quoque magis placet, definitionem hanc interpretabor. Conſtat igitur definitio hæc ſuo genere, & differentijs, iuxta tradita per Barto. ad. l. 1. §. de teſtament. nomen enim illud delibatio, cum generaliter poſſit referri ad omnẽ cuiuſcumque rei diminutionem, loco generis ponitur, aliarum autem rerum diminutio excluditur, per verbum illud hæreditatis, quæ differentia optimè, ni fallor, excludit etiam, tàm donationem cauſa mortis, quàm fideicommiſſum, quandoquidem donatio cauſa mortis, potius eſt delibatio patrimonij, quàm hæreditatis, præſertim quando fit extra teſtamentum, per modum contractus à præſente præſenti, etiam per ſtipulationem. l. mortis cauſa. & l. ſi mortis cauſa. de donat. cauſa mortis, & per eam in vita etiam teſtatoris, ſi à traditione incipiat, dominium transferatur, excluditur etiam fideicommiſſum, cum per illud non minuatur hæreditas, quæ integra, cum omnibus defuncti Iuribus tranſit ad hæredem, ſed patrimonium hæredis, quod fideicommiſſi reſtitutione minuitur, vt ſentit etiã Bolognet. hic num. 17. Accedat etiam quòd legatum, ante hęredis inſtitutionem, olim fieri non poterat. §. ante hæredis. Inſtit. de legat. & propterea iure optimo legatum tantummodo dici poterat conſtituta, & præexiſtentis hæreditatis delibatio, non autem donatio cauſa mortis, & fideicommiſſum, quæ & ante hæredis inſtitutionem fieri poterant, vt latè, poſt alios, docet Ioan. Bolognet. ad. l. 1. infr. eodem. nu. 7. in duodecima differentia inter legatum, & fideicommiſſum. Subdit deinde I.C. qua teſtator, ex eo quòd vniuerſum hæredis foret, & ſic videtur ſupponere factum eſſe hæredem, alicui quid collatum velit, quòd, ſcilicet eo modo ex præexiſtenti hæreditate delibatũ eſt, & hæc pars, ita plana eſt, vt expoſitione alia non indigeat, ea autem quæ aduerſus diffinitionem hanc obijciuntur, partim ex iis, quę in illius declaratione modo diximus, partim à Ioan. Bolognet. hic à num. 15. ad num. 18. ad quem me refero, diluuntur, & quod dicit Turam. in d. cap. 1. genus in hac definitione poſitum in eo peccare, quòd magis hæreditatis diminutionem, quàm legatarij acquiſitionem, & ſic priuationem magis, quàm habitum exhibere videatur, nihil eſt, ſi vel propoſitionem, & regulam hanc eſſe de legato, vel deſcriptionem, intelligamus, aut per hæreditatis delibationem, quòd de hæreditate delibatur, & eligitur, vt in aliquem conferatur accipiamus.

85 Secunda autem Modeſtini definitio, vt ad ſecundum articulum veniamus eſt eiuſmodi legatum eſt donatio teſtamento relicta, vt habetur in. l. legatum eſt. Infr. tit. proxi. verbum illud, donatio, quòd etiam de donatione cauſa mortis, & de donationibus inter viuos, dicitur eſt genus, verba autem illa, teſtamento relicta, conſtituunt differentiam, qua excluditur inſtitutio hæredis, quæ teſtamentũ eſt. l. 1. ſupra de hęred. Inſtit. non autem donatio teſtamento contenta, excluditur etiam donatio cauſa mortis, quæ neceſſario teſtamento non relinquitur, & ſi teſtamento relinquatur, à legato non differt. Item excluditur fideicommiſſum, tùm quòd de neceſſitate in teſtamento non fit. §. prætereà. Inſt. de fideicomm. hæred.

todatum quod fideicommissum non recipit donationis appellationem, vt infra in declaratione tertiæ definitionis mox manifestum fiet.

86 Tertia igitur legati definitio, vt ad tertium artic. secundum propositum ordinem, accedamus, est Iustiniani in §. 1. Inst. de legat. hoc modo concepta videlicet, secundum vulgatos Codices. legatum est donatio quædam, à defuncto relicta, ab hærede præstanda. Verùm quia varias hæc quoque definitio patitur difficultates, ita, vt nec desint qui eam improbare audeant, inter quos est, eruditus vir Alex. Turamin. in suo libro singulari de exæquatione legatorum, & fideicommissorum, capit. nu. 16. propterea eam in quæstionem vocare mihi propositum est, vt intelligamus, an digna sit, quæ à nobis recipiatur, qua in re, pro intelligentia terminorum prænotare imprimis libet, definitionem non accipi in proposito à nobis propriè, & pro exacta, secundum Aristotelis, & Philosophorum præceptiones, definitione, sed pro diligenti quadam descriptione, quæ saltem cum re descripta conuertatur.

Videtur ergo Iustiniani definitio, in cõtrouersiam posita pluribus nominibus reijcienda.

87 Et primum quia, si hęc esset benè concepta, cogeremur fateri, malè conceptas esse Florentini, & Modestini definitiones, s̃ relatas, cum, quemadmodum vnius, & eiusdem rei plures esse non possunt essentiæ, ita quoque, nec plures possint eiusdem rei dari definitiones, vt est auctor Arist. lib. 6. Topic. capit. 1. sétit, et Angel. Matthæa. in sua epitome legat. & fideicõmiss. cap. 1. num. 3. sed hoc consequens non est aliquo modo admittẽdum, ergo nec antecedẽs.

88 Secundo quia definitio illa, quæ ex genere, & differentijs non constat, in repræhensionem incidit, vt, post Arist. in præallegato loco, docet Bart. ad. l. 1. s̃ de testam. sed eiusmodi definitio per rei definitę genus non est tradita, igitur incidit in repræhensionem. Minor probatur, quia si rei definitæ genus esset in hac definitione positum, sine dubio esset donatio. sed donatio verum legati genus non est, igitur verum genus est in ea omissum, do-
89 nationem autem non esse genus ad legatum probatur, quia genus prædicatur æquè propriè de omnibus suis speciebus, vt post Porphir. in suis vniuersalibus cap. de genere docet glosator in §. constat in versic. plebs. Inst. de iur. nat. gent. & ciu. est tex. in l. si quid carũ in §. interemptum j̃ de legat. 3. in. l. inter agnatos j̃ vnde legitimi tradit Bart. ad. l. 1. ff. si cert. per. nu. 2. sed de legatis omnibus non pręedicatur, & non dicitur donatio, igitur non est definiti legati genus. donationem autem de legato quolibet non dici, pluribus modis probari potest ex sententia Doctorum, & præsertim Io. Bologn. hic num. 120.

Et primũ de legato in communi, quia si legatum esset donatio, aut esset donatio inter viuos, aut donatio causa mortis, cum in hæc duo summa genera deducatur donatio Inst. in princ. de donat. sed neutrum est legatum, igitur legatum non est donatio.

Secundo illud, de quo non agitur in titulis generalibus de donat. donatio non est, alioqui tituli illi essent diminuti, sed in titulis generalibus de donat. de legato non agitur, igitur legatum non est donatio.

90 Tertio omnis donatio est doni datio. l. hoc iure §. Senatus, ff. de donat. At legatum nõ est doni datio, cum per illud nõ detur aliquid, sed dandum relinquatur, vt liquet ex eadem legati definitione, igitur legatum non est donatio.

91 Quarto nulla potest donatio fieri sibi ipsi,
tot. tit. ff. C. & Instit. de donat. actio enim, &
92 passio non dantur in eodem subiecto, & nulla
93 ratio patitur vt idẽ sit donans, & donatarius,
At aliquod legatum fit sibi ipsi, vbi, s. quis dãnat hæredem, vt sibi statuam ponat, vel sepulcrum construat. l. quintus §. 1. j̃ de ann. legat. igitur legatum quodlibet non est donatio, & consequenter donatio non potest esse genus ad legatum.

94 Quinto remissio pignoris, in testamento facta, est legatum. l. 1. de liberat. legat. sed talis remissio non est donatio. l. si pignus, ff. quæ in fraud. credit. igitur aliquod legatum non est donatio.

95 Sexto relictum eius, quod debetur creditori est legatum. l. si creditori cum. l. sequ. j̃ eod.
96 sed relictum eiusmodi non potest esse donatio, tùm quòd in necessitatibus nemo liberalis existit. l. rem legatam, ff. de adim. legat. tùm quòd donationis appellationem recipere non potest, quod nullam affert vtilitatem, cuiusmodi est legatum eius quod debetur, si viuẽte testatore incipiat cum effectu deberi. l. debitor decem in princ. j̃ tit. proximè igitur legatum aliquod non est donatio.

97 Septimo relictum alicui vt statim restituatur, sine dubio, est legatum. l. Imperator, in
98 princ. de legat. 2. sed relictum eiusmodi donatio esse non potest, cum donatio non consistat in vtilitate momentanea, l. vlt. C. de bonis quæ liber. igitur aliquod legatum non est donatio.

99 Octauo relictum ex necessitate in testamẽto factum sine dubio est legatum. l. 3. §. si debita,

bita, ff. de bon. libert. At datum ex necessitate donatio esse non potest argumento d. l. rem legatam de adim. legat. igitur tale legatum do natio esse non potest.

100 Nono rel ictum eius quod naturaliter debetur sine dubio est legatum. l. si creditori, cũ l. seq. inf. eod. At rei naturaliter debitæ donatio esse non potest. l. hoc iure §. si quis seruo sup. de donat. igitur legatum eiusmodi non est donatio.

101 Decimo eorum, quæ diuersa habent nomina, vnum non potest esse alterum. l. si idem C. de codicillis, sed legatum, & donatio diuersa habent nomina, vt patet, igitur legatum non potest esse donatio.

102 Secundo principaliter, contra hanc definitionem sic argumentor, illa non debet recipi definitio quæ cum suo definito non conuertitur, l. 1. §. dolum ff. de dolo talis est legati definitio à Iustiniano tradita, igitur indigna est, quæ à nobis recipiatur. Minor propositio probatur.

Primo, quia definitio illa, quæ alteri rei competit, quam definitæ, cum definito non conuertitur. d. §. dolum. glos. est. in princip. Inst. de oblig. Sed hæc definitio alteri rei competit, quàm definitæ, nimirum donationi causa mortis, quæ & ipsa à defuncto relinquitur, & ab hærede præstatur, quando incipit à promissione, & res donata ab ipso donatore, in actu donandi, donatario non traditur, item cõ petit etiam fideicommisso, quod & ipsum est donatio quædam, à defuncto relicta, ab hærede præstanda, vt patet ex tit. C. de fideicom. & ex tit. Inst. de singul. reb. per fideicom. relict. igitur hæc definitio alteri rei, quam definitæ competit, & consequenter cum definito non conuertitur.

Secundo probatur eadem Minor secundæ principis argumentationis. Primum, quia definitio, quæ omnibus rei definitæ speciebus non competit, pariter cum definito non conuertitur, sed legati definitio est eiusmodi, igitur cum definito non conuertitur. Definitionem autem hanc non competere omnibus speciebus rei definitæ, pluribus iisdemque validissimis argumentis comprobari potest.

103 Et primum, quia id quod relinquitur præstandum à legatario sine dubio hodie est legatum, vt sentiunt communiter omnes per. l. 1. in §. & hæc dispofuimus, iuncta. l. 2. C. communia de legat. per text. in §. sed non vsque. Institut. de legat. sed huic legato, quod ab hærede non præstatur, Iustiniani definitio non competit, vt patet, igitur hæc Iustiniani legati definitio, omnibus speciebus rei definitæ non competit.

104 Secundo id, quod venit præstandum ab eo, qui aliquid causa conditionis implendæ accipit, est legatum. l. quidam testamento. §. vlt. infra eodem, huic tamen legato Iustiniani definitio non competit, igitur non potest omnibus rei definitæ speciebus accommodari.

105 Tertio illud legatum, quòd præstatur à testatore verè legatum est, nec destituitur à præmatura testatoris præstatione. l. Lucius. 2. intra tit. prox. & l. Lucius. 2. ỹ. de leg. 3. Sed nec legato eiusmodi potest Iustiniani definitio accommodari, cum ab hærede non præstetur, igitur non omnibus competit rei definitæ speciebus.

106 Quarto legatum, quod ex dispositione testatoris potest legatarius propria auctoritate apprehendere, legatum est. l. etiam cum testamento §. Lucius vbi glos. inf. tit. proximo. At legatum eiusmodi Iustiniani definitione non comprehenditur, cum ab hærede non veniat præstandum, igitur illius definitio non omnes legati species amplectitur.

Quinto legatum liberationis legatum est, vt colligitur ex Rubr. de liberat. legat. & ex. l. 3. §. nunc de effectu eod. tit. sed neque hoc legatum Iustiniani definitione comprehenditur, cum ab hærede non præstetur, igitur illius definitio non omnes comprehendit legati species.

Sexto relictum nominis debitoris verè legatum est. l. ex legato. C. de legat. huic tamen legato Iustiniani definitio non competit, cum excludatur à particula illa ab hærede præstanda, igitur illius definitio omnibus rei definitæ speciebus adaptari non potest.

Septimo, & vltimo. vbicunq; libertas directa testamento relinquitur, vt in §. qui autem. Inst. de singul. reb. per fideic. relict. sine dubio inducitur libertatis legatum. l. cum in substitutione infr. de leg. 3. & est communis opinio, sed neque hoc legatum libertatis Iustiniani definitione comprehenditur, cum libertas directa non præstetur ab herede d. §. qui autem, igitur illius definitio non omnes comprehendit rei definitæ species, & consequenter cum re definita non conuertitur.

107 His tamen argumentis vrgentissimis, & quàmpluribus, minimè negocium facientib. arbitror ego, definitionem hanc ab impugnationibus Doctorum facilè defendi posse, vtpotè, quæ suo genere, & differentia constet, & cum suo definito, vel descripto conuertatur, genus enim in hac definitione est donatio, quæ

quæ generaliter dicitur, non modo de legato, sed etiã de inter viuos, & mortis causa donationibus, legatum autem esse donationẽ, non modo probatur Iustiniani auctoritate hic, sed I.C. etiam auctoritate in d.l. legatum est, infr. tit. prox. & ratione ipsa, quia vbicumque datur gratuita rei alicuius datio, datur etiam donatio, sed in legato datur gratuita, & sine onere, rei legatæ datio, cum ipso iure à die mortis testatoris transeat dominium rei legatæ in legatarium. l. legatum ita, infra titu. proximo, & l. à Titio, infra de furt. ergo legatum est donatio, & licet non sit ita propriè donatio, & per prius, vt est donatio inter viuos, quia aliquam recipit conditionem, per dilationem, iuxta tex. in l. 1. ff. de donat. est tamen donatio quemadmodum donatio ob causam, & donatio causa mortis, quæ nec ipsę ita propriè sunt donationes, quemadmodũ simplex donatio inter viuos, potius habita rõne minoris liberalitatis, quàm respectu vsus vocabuli, quod ad omnes donationes refertur. Accedat etiam, quod Iustinianus, sentiens fortè, nõ per prius, & non omnino propriè legatum esse donationem, addidit, ad tollendam omnem difficultatẽ, illud verbum, quædam, per quod improprietatem quandam significaret, id quod fecit etiam in sua definitione Modestinus, si vulgatam lectionem recipimus, nam in Pandectis Florẽtinis abest particula quædam ab illius definitione. differentia autem in hac definitione consistit in verbis illis, à defuncto relicta, quæ non modo donationem inter viuos, tàm simplicem, quàm ob causam excludunt, sed excludit etiam donationem causa mortis, quæ non potest dici à defuncto relicta, sed à viuente, mortis, causa facta. cũ, donatio causa mortis, statim, licèt reuocabiliter, suum sortiatur effectum, & transferat, ante mortem donatoris, rei donatæ dominium in donatarium, & verbum relinquo, solummodo ad ea refertur, quæ post mortem præstanda relinquuntur, vt rectè animaduertit Hugo Donel. lib. 8. Commen. I. C. cap. 1. versic. legatum sic definitur, per tex. in l. 1. §. vlt. ff. de tabul. exhibend. &, ex his verbis tantummodo, constare arbitror, Iustiniani definitionem, quàm accepit à Modestino, modica adhibita variatione, dum loco illius particulæ, testamento relicta, dixit à defuncto relicta, vt ea quoque legata compræhenderet, quæ hodie etiam in codicillis ab intestato relinqui possunt, vt suo loco videbimus. Hæc autẽ definitio, sine alia additione, vt patet ex supra traditis, causa mortis donationem excludit, nec potest competere hæredis institutioni, quæ donatio non est, sed successio in vniuersum Ius defuncti, cuius virtute, cum eadem sit persona testatoris, & hæredis, non potest inter eos locum habere donatio, nec potest fideicommisso accommodari, quod quidem, cum non sit modus transferendi dominij, quatenus à legato differt, non potest dici donatio, vt rectè sentit Socin. Iun. hic num. 62. Arbitramur igitur verba illa, ab hærede præstanda, spuria esse, & adulterina; vt rectè sentiunt Francisc. Balduin. Syluestr. Aldobrand. & alij ad §. 1. Instit. de legat. Barthol. Romul. ad l. nemo potest. de leg. 1. num. 4 Crot. Torniel. & alij, de quibus Bolognet. hic num. 125. & passim reperiuntur DD. testantes, ab antiquis Codicibus, & emendatioribus particulam, ab hærede præstanda, abesse & imprimis Soc. Iun. hic, num. 70. versi. vnum tamen, id, quod sit etiam probabile ex pluribus. Primum, quia Accurs. nullum super his verbis, quę maiorem difficultatem patiuntur, scolium apposuit. Secũdo, quia eandem particulam Armennopolus omisit in Iuris Epitome. Tertiò, quia Theophyl. qui in alijs definitionibus, nimirum Iustitiæ, Iurisprudentiæ, Tutelæ, Obligationis, Actionis, nihil addidit, vel prætermisit, in hac tamen diffinitione, particulam hanc non posuit, & Lelius Taurel. in suis Iuris ciuil. Institutionibus, vna cum Pandectis Florent. typis excussis, particulam hanc lineis quibusdam inclusit, quasi suspectam haberet. hanc perfecto particulam addidit, vt non temere conijcio huic definitioni Azo, qui in Summa Codicis, de legat. num. 1. ponit hanc definitionem, subdens statim, dixi, ab hærede præstanda, vt differat à donatione causa mortis, & sic loquitur in prima persona, deinde vero explicans verbum, quædam, loquitur in tertia persona, inquiens, & b. ne dicit, quædam, tres enim sunt donationes, &c. si quis tamen velit memoratam particulam recipere, poterit dicere, per eam excludi apertius hæredis institutionem, donationem causa mortis, & fideicommissum, quę non de necessitate ab hærede præstantur, cum mortis causa donatio, plerumque à donatore præstetur, & fideicommissum, non ab hærede dumtaxat, sed à fideicommissario, à legatario, & ab eo etiam interdum, qui aliquid accipit causa conditionis implendę, &, quatenus differt à legato, etiam ab hærede hæredis. §. cum post mortem. Instit. codem. Sed, vt melius intelligatur, quemadmodum per hanc particulam donatio causa mortis excludatur, non est ignorandum, duobus modis aliquid ab hære-

de

de præſtari, vno modo quando aliquid ſimpliciter præſtat, vt hæres repræſentans perſonam defuncti, & illud implens, ad quod defunctus tenebatur, & hoc modo præſtatur ab herede res donata cauſa mortis, ante mortem enim donator tenebatur tradere cum effectu tranſlationis dominij, quandoque autem preſtat hæres aliquid, non quia teſtator teneretur, ſed quia iuſſus eſt à teſtatore non obligato, præſtare, & hoc modo dicitur præſtari legatum, & hæc propriè præſtatio eſt relicti à defuncto, quæ fit ab hærede, nam quando præſtat, quod à defuncto debebatur, & quatenus perſonam obligati defuncti repræſentat, videtur fieri præſtatio ab ipſomet defuncto, quapropter, dum dicitur à defuncto relicta, intelligi debet à defuncto relicta, vt ab herede preſtetur, & hoc modo excluditur manifeſtiſſimè donatio cauſa mortis, quæ, vel non præſtatur ab hærede, vel, ſi præſtatur, non præſtatur ratione relicti, vt legatum, ſed ratione obligationis, quàm viuens teſtator contraxit, poſſumus etiã addere fuiſſe hanc particulam adiectam, ab hærede præſtanda, vt demonſtraretur, nec legatum per vindicationem poſſe hodie amplius capi propria auctoritate, poſtquã omnis multiplici generis legatorum differentia ſublata eſt. §. ſed olim. Inſtit. de legat. l. 1. C. commun. de leg. vt non inſubtiliter conſiderat Anton. Faber, lib. 6. coniect. cap. 1.

108 His ſic ſtantibus, facilè eſt ſoluere argumẽta ex aduerſo adducta, & præſertim primum vendicat enim ſibi locum in definitione exacta, & eſſentiali, quæ non niſi vna eſſe poteſt, cum vnica ſit rei eſſentia, ſecùs autem in definitione cauſali, & deſcriptiua, ſeu accidentaria, vt Dialectici appellãt, poſſunt enim vnius, & eiuſdem rei plures fieri deſcriptiones, quẽadmodum plures ſunt effectus, accidentia, paſſiones, & proprietates, à quibus petuntur, nullum igitur eſt inconueniens, vt plures legati deſcriptiones reperiãtur, preſertim, cum varijs temporibus legata naturam variauerint. Accedat etiam quod definitiones legati Florẽtini, & Modeſtini ſunt inſertæ in corpore iuris tamquàm Regulæ, & pronunciata de legatis, nõ tamquàm definitiones vt ſ diceba mus, & verbis potius, quàm ſententia differũt inter ſe, vt omnes ſentiunt hic, & ad l. 1. ĵ eod. & Angel. Mattheac. in epitome leg. & fideicom. cap. 1. nu. 3.

Nec facit negocium. Secundum, quia falſum eſt, definitionem hanc, genere, & differentijs non conſtare, legati enim genus eſt donatio, ad quod probandum, ſatis eſſe deberet Iuſtiniani, & Theophili auctoritas in d. §. 1. Inſt. eod. & Modeſtini in d. l. legatum eſt infra titulo proximo.

Nec obſtat prima probatio minoris dicti ſecundi argumenti, propterea quod in d. princ. Inſt. de donat. enumerantur donationes abſolutæ, & per ſe conſiſtentes, quæ ad contractus, & ad actus inter viuos referuntur, non autem donationes, quę referuntur ad vltimas voluntates, & non fiunt, niſi in codicillis, & teſtamentis, cuiuſmodi eſt legatum.

Nec obſtat ſecunda probatio; quia eodem modo reſpondemus in titulis generalibus de donat. propterea de legatis non tractari, quia compilatoribus conſilium fuerit agere in dd. titulis, non de omnibus donationibus, ſed de abſolutis duntaxat, & habentibus formã contractus, quandoquidem de donationibus pendentibus à teſtamento, vel codicillis, quæ à defunctis relinquũtur, agitur oportunius poſt teſtamentorum, & codicillorum tractationẽ, in quibus relinquuntur, vt colligitur ex princ. Inſt. de legatis, & ex ſubordinatione titulorũ noſtrorum, ad legata pertinentium, qui poſt materiam codicillorum, & teſtamentorum ſequuntur.

109 Non obſtat tertia probatio, primum quia illa vniuerſalis propoſitio. omnis donatio eſt doni datio, non eſt vera ſimpliciter, ſed in donationibus tantummodo abſolutis, de quibus agitur in toto tit. de donat. &, in ſumma, in donationibus tantummodo, quę incipiunt à traditione, quæ ſolæ donationes olim appellabãtur. Præterea nihil fortè impedimento, eſt quominus, & legatum doni datio poſſit dici, cum teſtator, ſine facto hæredis, transferendo dominium, à die mortis dare videatur, l. à Titio ĵ de furt. Accedat etiam quòd, dando hæres, teſtator qui ab eo repræſentatur date videtur, præterquàm quod generaliter qui per alium facit per ſe facere videtur.

110 Nec alicuius roboris eſt quarta probatio, quia falſum eſt poſſe quemquàm ſibi ipſi legare, nec cõtrarium probat d. l. Quintus, quia quatenus cogitur hæres ex diſpoſitione teſtatoris conſtruere illi monumentum, non dicitur legatum defuncto præſtare, ſed vltimam voluntatem innominatam, & diſpoſitionem, reſpicientem ſolam defuncti auctoritatem adimplere, vt expreſſè habetur in d. l. Quintus.

Nec obſtat quinta probatio, quia falſa eſt, illius minor, propterea quòd remiſſio pignoris eſt quidem donatio illius iuris pignoris, quod eſt Ius reale, ſed ſi exempli gratia opignoraſti mihi librum pro. 10. quæ mutuo dedi,

di, non propterea pignoris remissio inducit donationem debiti principalis, & liberationẽ à solutione dictorum decem, & ita intelligendus est tex. in d. l. si pignus.

Ad sextam quoque probationem respondeo, negãdo minorem propositionem, falsum est enim legatum illud, quod fit de quantitate debita creditori, non esse donationem, donatio enim consistit in illa commoditate, quã creditor, propter repræsentationem, consequitur, &, licèt potuisset cogi, tanquàm debitor, eandem quantitatem soluere, non poterat tamen cogi, vt, eandem rem legando, meliorem sui creditoris conditionem faceret, commodius enim est legatũ, quàm actio ad quantitatem debitam, in eo igitur, in quo liberalis est testator, non ex necessitate, sed ex voluntate operatur. Nec dicatur cessare hanc rationem, si ante mortem Testatoris veniat dies solutionis ex prima causa, quo casu, cum legatum fiat inutile, vt habetur in d. l. debitor in princ. ꝟ eod. donationis appellationem recipere non potest, quia respondetur adhuc esse vtile legatum creditori, nõ ratione repræsentationis, sed ratione duplicis actionis, cum eo casu peti possit creditũ, de quo ibi, & actione personali ex testamento, vt per glos. in d. l. debitor, in versic. inutile, & est etiam tex. in §. si
111 quis debitori, vers. ex contrario Inst. eo. Prӕterea, esto quod legatum illud efficiatur omnino inutile, & desinat esse donatio, non propterea aliquid sequitur contra Iustiniani definitionem, cum non debeant legata omnino inutilia, quæ legata non sunt, legati definitione comprehendi.

Nec septima probatio alicuius est roboris, quia, omissis aliorum respõsionibus, dicimus, ex sententia Petri Crispi hic, non esse omnino momentaneam legatarij illius vtilitatem, qui statim restituere togatur, cum possit vsu venire, vt, vel non possit, vel nolit fideicõmissarius relictum ipsum agnoscere, quamobrem, saltẽ in potentia, dominij translatio in legatarium, & vtilitas, quæ potest considerari in dominij translatione, non est momentanea.

Ad octauam autem respondeo, aliquem dare alicui ex necessitate duobus potissimum modis; Aut quia sit obligatus ex contractu, vel quasi, ex delicto, vel quasi, & sic obligatione hominis, & hæc necessitas sine dubio donationem destruit, & excludit, nisi in ea maius aliquod commodum sit, & in his terminis habet locum contrarium, Aut quia teneatur ex præcepto legis, vt patet ad relinquendam legitimam filijs, & libertus ad relinquendam portionem debitam patrono, & sic, non obli-
112 gatione hominis, sed obligatione legis, & in his casibus, quia mitius agitur cũ lege, quàm cũ homine. l. si cũ dies §. vlt. cum l. seq. ff. de arbitr. res, obligatione legis debitæ, donari possunt, vt, de legitima, est tex. in §. vltimo Inst. de inoffic. testamento, facit Auth. nouissima C. cod. & §. 1. in Auth. de trient. & semiss. & ratio fortè est, quia expedit habere per legatũ portionem iure debitam, etiam legati virtute cesset litium molestia, poterat enim testator non relinquere aliquo titulo, aliquam allegando exhæredationis causam, quo casu necessariũ fuisset filio quæ relam inofficiosi instituere, & litigare.

113 Leuis est etiam nona probatio, quia falsum est non valere donationem eius, quod quis naturaliter debet, nec contrarium probatur in d. §. si quis seruo, quia quod soluebat seruus, non modo naturaliter debebatur, quia acceperat, quando erat in seruitute constitutus, sed etiam ciuiliter, quia liber factus expromiserat, vt dicit text. eodem quoque modo pupillus, de quo ibi, nõ modo naturaliter debebat, quia ipse acceperat, sed etiam, quia deinde promiserat cum tutoris auctoritate, ciuiliter quoque tenebatur, mirum ergo non est, si soluendo quod debebant, donare non intelliguntur, sed debitum, tàm naturale, quàm ciuile agnoscere.
114 Præterea possumus etiam, ex abundanti, concedere, rei naturaliter debitæ non valere donationem, quæ fit à viuente, qui naturaliter est debitor, sed donatio, quæ fit à defuncto per legatum, cum conferatur in tempus post mortem, quãdo ipse amplius debitor non est, (naturale enim debitum ad hæredes nõ transit, & morte soluitur) valet.

115 Ad decimam tandem, & vltimam probationem respondeo, maiorem propositionem non habere locum in ijs, quæ se habent ad inuicem, vt genus, & species, nam licèt genus differat à specie, quia tamen genus inest in qualibet specie. l. si quid earum. §. inter emptum. infr. de leg. 3. potest de illa prædicari, Quemadmodum enim licet inter hominem, & animal differentia sit, potest tamen homo animalis recipere appellationẽ, ita quoque licèt donatio à legato differat, potest nihilominus legatum, quod differt à donatione, tamquam
116 species à suo genere, donationis recipere appellationem, cum genus, & secundum nomen, & secundum diffinitionem, de omnibus suis speciebus prædicetur. d. §. inter emptum.

Nec facit negocium secundum principis argumentum quo probare conabamur, Iustiniani

niani definitionem non conuerti cum suo definito, quia etiam donationi causa mortis, & fideicommisso competeret, cum hoc falsum esse, in explicatione eiusdē definitionis, apertissime demonstrauerimus.

Tertium quoque argumentum, quo principaliter demonstrare conabamur, eandem Iustiniani definitionem, cum suo definito non conuerti, quia non omnibus rei definitæ speciebus competeret, facile solui potest, negatione huius assumpti, nullum enim reperitur legatum à fideicommisso contradistinctum, cui definitio, in controuersia posita, non possit saltem accommodari.

Nec prima probatio, quæ ex aduerso conficiebatur negocium vllum facit. Primum, quia particula illa, ab hærede præstanda, quæ difficultatem facit à nobis non recipitur. Secundo, quia legatum, ante æquiparationem à legatario non prçstabatur. Instit. in princip. de singul. reb. per fideicomm. relict. Tertio, quia legatum, quod immediate prçstatur à legatario, mediate præstatur ab hærede.

Ad secundam autem probationem respondeo; si velimus dictam particulam recipere, negando id quod relinquitur præstandum ab eo, qui aliquid accipit causa conditionis implendæ, esse legatum, est enim fideicommissum, ita illud appellat I.C. in d. l. quidam testamento, in §. vlt.

117 Tertia quoque probatio leuis est, quia, licet testator, præueniẽdo viuens, rem legatam præstet, non propterea tollitur, quin legatum sit donatio quædam à defuncto relicta, ab hærede præstanda, cum eo animo fuerit factum legatum, vt præstaretur ab hærede, quòd, si ab initio alio animo fecisset testator, vtique legatum non fecisset, illa enim verba respiciunt affectum, & animum, non autem effectum, vt dicitur in simili in definitione matrimonij, quod est viri, & mulieris coniunctio, indiuiduam vitæ consuetudinem continens, quoad affectum, scilicet, non quoad effectum, cum sæpenumero accidat, vt vir diuertat ab vxore, ita tamen, vt diuortium non tollat, quin illud fuerit matrimonium, immo diuortium sup-

118 ponit matrimonium, quemadmodum priuatio supponit habitum, & illud, quod dicitur de perpetua vitæ consuetudine, intelligitur de intentione ab initio, sine qua legitimum matrimonium non contraheretur, ita intelligitur etiam illud in. l. 2. ff. si cert. pet. mutuum damus, recepturi non eandem speciem, idest animo non recipiendi eandem, quod, si quoad effectum, volente debitore, recipiatur, non propterea tollitur, quin illud fuerit mutuum, vt tradunt DD. melius sentientes ad. d. l. 2. & in princip. Instit. quibus mod. re contrahitur obligatio. quibus in locis nos quoque diximus.

119 Quarta quoque probatio facile soluitur, quia hæres, qui patitur legatarium accipere rem legatam propria auctoritate, præstare videtur, cum res illa hæreditatem minuat. l. legatum est. infr. eod. & patientia habeatur pro traditione. §. interdum. Instit. de rerum diuis. Præterea d. §. Lucius, non loquitur de legato, sed de fideicommisso, hic autem dicimus definiri legatum, prout differt à fideicommisso.

120 Ad quintum quoque argumentum respondeo, negando liberationem legatam non esse præstandam ab hærede debitori, cum liberationis præstatio consistat in acceptilatione, quam tenetur facere hæres debitori legatario, vt probatur in d. §. nunc de effectu, cumq; ipso iure, & sine facto hæredis, non liberetur, sed aut necesse sit hæredem acceptilatione facere, aut eundem hæredem petentem exceptione excludi, vt in d. text.

121 Sexta quoque probatio facile soluitur, quia legatum quoque nominis præstatur ab hærede, cedente actiones directas, quod si absque cessione patiatur legatarium vtiliter agere, eodem modo per patientiam dicitur præstare. d. §. interdum. Instit. de rerum diuisio. hæredem autem debere dictam patientiam præstare, vel actiones cedere colligitur ex, d. l. ex legato.

122 Septima tandem, & vltima probatio non est alicuius roboris, quia, vbi directo in testamento liberatur seruus, non expectata hæredis manumissione, non est legatum libertatis, quod nusquam datum est, vt suo loco videbimus, sed manumissio testamentaria, de qua in §. 1. Instit. de libertin. libertas enim res est, quæ legari non poterat, sed solummodo per fideicommissum relinqui, vt docebimus vna cum Soc. Iun. & nonnullis alijs recentiorib. ad l. 1. ÿ. cod.

Accedat etiam, quòd quartum princeps argumentum, & septem assumpti illius probationes, quibus postrema illa definitionis pars impugnatur, ab hærede, scilicet prçstanda. corruunt, si negemus verba illa ad definitionem pertinere; prout constanter negamus, opinamur, etiam hac definitione, voluisse Iustinianum, tàm legata, quàm fideicommissa, idest, singulas res per fideicommissum relictas, compræhendere.

Primum quia hodie, sequuta vltima Iustinia-

niani exæquatione, de qua in l. 2. C. communia de leg. nulla superest inter hæc relicta differentia. §. sed non vsque. Inst. eo.

Secūdo, quia, si voluisset Iustinianus excludere fideicommissa, non dixisset, alterando Modestini definitionem, à defuncto relicta, sed testamento relicta.

Tertio, quia si voluisset definire legatum, quatenus a fideicommisso differt, ante protestatus fuisset se tractaturum de legatis, quatenus sunt quid separatum à fideicommissis, & deinde legatum secundum propriam, & antiquam naturam suam circumscripsisset, non autem post traditam generalem, & communem definitionem, memoratam protestationem, & declarationem fecisset. in §. sed ne in primis. Inst. eo.

4 Nunc autem, cum legatum nihil aliud sit, quàm donatio quædam, vt patet supra ex duabus posterioribus declaratis definitionibus, & consequenter verbum dono, ita generale sit, vt possit, tàm ad legatum, quàm ad donationem inter viuos referri, superest, vt vna cum Croto hic num. 20. & cum alijs interpretibus, quartum, & vltimum articulum discutiamus, & inuestigemus, An condens testamentum, si dicat præsenti, & tacenti vel etiam acceptanti, dono tibi equum, vel fundum, intelligatur illum donare inter viuos, vel legare, & quia huius iuris controuersiæ termini sunt notissimi, propterea, exemplo dumtaxat illius allato, de ueniam, sine alio apparatu, ad concertationem ipsam. Exemplum igitur est hoc, quidam, cum testamentum conderet, dixit cuidam præsenti, & acceptanti, dono tibi equum meum, quæritur, An equus eiusmodi irreuocabiliter inter viuos intelligatur donatus, vel legatus, ita, vt post mortem testatoris, nisi adimatur, sit præstandus ab hærede.

Cæterum, quia non satis constat inter interpretes, An contractus fieri possit in testamento, propterea duas faciam inspectiones.

Altera erit, An contractus fieri possit in testamento.

Altera, cum quis in testamēto aliquid præsenti, & acceptanti donat, An sit legatum, vel inter viuos donatio.

Quod attinet ad primum sunt contrariæ Doctorum opiniones. prima est Affirmatiua, quam tenuerunt gloss. Barto. Alberic. qui de communi testatur, Bal. Cuman. & cæteri communiter ad l. hæredes palam. in §. vlt. ff. de testament. Dyn. ad cap. quod semel placuit. de reg. iur. lib. 6. Cyn. ad l. cum antiquitas. C. de testament. & alij alibi, & præsertim Duaren. ad tit. de testam. in c. de testamento nuncupatiuo, versic. superius cæpimus.

Primum, quia, vt dicitur in d. §. vltim. quicquid pertinet ad testamentum, fieri in eodem testamento potest, absque eiusdem testamenti corruptione, sed potest contractus aliquid ad testamentum pertinere, vt nemo negat, igitur nihil prohibet aliquem fieri, in testamento, contractum, ex quo testamentum ipsum non infirmetur.

123 Secundo, quia qui potest facere cōsequens potest facere etiam antecedens. l. illud, ff. de acquiren. hered. sed potest testator, in actu testandi, ordinare solutionem ex causa antecedentis contractus, vt patet in l. cum quis decedens, in §. codicillis, j de legat. 3. ergo potest etiam contractum, qui antecedit solutionem, in testamento ordinare.

124 Tertio quia, si in testamento contractus, & actus inter viuos fieri non possent, illud sequeretur incommodum, vt nec libertorum assignatio fieri in testamento posset, quæ ad actus inter viuos refertur, cum etiam extra testamentum fieri possit, §. vlt. Inst. de assignatione libertorum, sed hoc consequens est falsum, potest enim libertorum assignatio fieri in testamento. l. assignatio, ff. de assignandis libertis, ergo falsum est etiam antecedens.

125 Quarto, quia pignus sine dubio est contractus, §. vlt. Instit. de obligat. iuncto §. vlt. Instit. quibus modis re contrahitur obligatio. At in testamento fieri pignus, & constitui potest. l. non est mirum, ff. de pignorat. act. igitur contractus potest fieri in testamento.

126 Quinto, & vltimo, quicquid dicitur de quasi contractu, videtur etiam posse de contractu affirmari, æquiparantur enim, §. penul. Inst. de obligat. & sæpe numero contractus appellatione venit etiam quasi contractus, §. 1.

127 Instit. de act. At in testamenro fieri potest aditio hæreditatis. l. si Auia, C. de iur. deliber. quæ sine dubio est quasi contractus, §. hæres quoque, Inst. de oblig. quæ ex quasi contractu nascuntur, ergo fieri potest contractus in testamento.

His tamen rationibus minimè negocium facientibus, in contrariam opinionem iuit Oldrad. quem refert Alberic. ad d. l. hæredes palam, in §. vlt. vbi propendere etiam videtur in hanc sententiam Castrens. nu. 7. quam expresse firmat Andræas Fachin. lib. 5. controuer. iur. cap. 32. hāc probat etiam Stephan. Bodeus, ad princ. Inst. de testam. in vers. sed cum paulatim, & in §. 1. Inst. de legat. & hanc sententiam, quam ego quoque veriorem esse

arbitror, vno, vel altero dumtaxàt probabimus argumento.

128 Et primum, quia nullus poteſt in teſtamento actus extraneus intermiſceri, vt habetur in d. l. hæredes palam, in §. vlt. ff. de teſtament. & in l. cum antiquitas. C. eod. At contractus omnis extraneus, & alienus à teſtamento ſemper dicitur, cum opponatur vltimæ voluntati, cumque contractus duorum, vel plurium requirat conſenſum. l. 1. in princip. ff. de pact. vltima autem voluntas ab vnius pendeat voluntate, vt colligitur ex l. 1. ff. de teſtam. contractus etiam ab initio ſunt voluntarij, ex poſt facto neceſſarij. l. ſicut initio, vbi Bald. C. de act. & obligat. teſtamentum autem, & vltima volũtas ambulatoria, eſt vſque ad mortem. l. 4. ff. de adim. legat. igitur abſolutè contractus, in teſtamento fieri non poteſt.

129 Secundo, tunc demum poſſet contractus fieri in teſtamento, quando ſaltem ratione verborum poſſet ad teſtamentum pertinere, argumento d. l. hæredes palã. in §. vlt. At nec ratione verborum contractus dicitur ad teſtamentum pertinere. l. verba. ff. de verb. ſignific. vbi inquit I. C. verba contraxerunt, geſſerunt, non pertinent ad ius teſtandi, igitur nulla ratio patitur, vt contractus fiant in teſtamento.

Tertio, quia, ſi contractus poſſet fieri in teſtamento, aut pars fieret illius, aut acceſſoriũ; ſed neutrum fieri poteſt, non pars, quia abſimilis, non acceſſorium, quia naturam ambulatoriam illius ſequi non poteſt. l. ſicut in initio. C. de act. & oblig. igitur abſolutè fieri in teſtamento non poteſt.

Non obſtant ea, quę afferebantur ex aduerſo, & præſertim primum argumentum, quia admittimus fieri poſſe in actu teſtandi, quę ad teſtamentum pertinent, veluti rerum, quæ relinquũtur, repertorium, pecuniarum enumerationem, vel aliquam rerum æſtimationem, & cætera id genus, contractus autem nequaquam, quia ſemper alieni ſunt, & extranei à teſtamento, vt oſtenſum eſt.

Non obſtat ſecundum, quia licet neceſſarium ſit, vt qui poteſt facere conſequens, poſſit etiam facere antecedens, tamen nihil neceſſe eſt, vt debeat, vel poſſit eodem modo facere, præſertim quando diuerſa eſt ratio, vt in caſu noſtro; accipere enim depoſitũ eſt actus extraneus, reſpectu teſtamenti, ordinare autem in teſtamento, vt pecunia depoſita ſoluatur cum vſuris, eſt actus pertinens ad teſtamẽtum, tùm quia hæres tenetur ſatisfacere creditoribus teſtatoris, tùm quòd illa ordinatio poteſt tranſire in legatum ratione maioris vtilitatis, argumento §. ſed ſi vxori. Inſtitut. de legat. & l. ſi creditori, cum ſeq. ĩ. eo.

130 Nec obſtat tertium, quia aſſignatio libertorum, cum ſit actus indifferens, dicitur etiam ad teſtamentum pertinere, cumque ſit expreſſum in iure, vt fieri in teſtamento poſſit, quod de contractibus non reperitur cautum, & propterea locum habet argumentum a l. ceſſante, iuxta §. conſideremus. in Authent. de trien. & ſemiſſ.

131 Nec obſtat quartum, quia ſpeciale eſt in pignore, vt, & nudo pacto, & magiſtratus auctoritate, & teſtamento fieri poſſit, vt conſtat ex d. l. non eſt mirum; & ex l. ſi tibi, §. de pignore, ſupra de pact. quod igitur dictum eſt in pignore, quod ſola voluntate teſtatoris expreſſa, pro alicuius relicti implemento, conſtitui poteſt, non debet ad alios contractus trahi, quinimmo incluſio pignoris, ideſt, hypothecæ (ita enim intelligitur ille text.) excludit cæteros omnes contractus, arg. l. cum prætor, de Iudic. Accedat etiam, quod non ſemper pignus eſt contractus.

132 Nec obſtat quintum, quia facilius eſt, vt in teſtamento fiat quaſi contractus, quàm contractus, cuiuſmodi eſt aditio hæreditatis, quæ ſola adeuntis voluntate perficitur. §. vlt. Inſti. de hæred. qualit. & differentia, & quæ neceſſario pertinet ad teſtamentum, quatenus hæres inſtitutus à Meuio, non poteſt de Meuiana hæreditate, in ſuo teſtamento, diſponere, niſi in neceſſariam antecedentiam eam adeat, non eſt mirum ergo ſi hæreditatis aditio, in actu teſtandi, fieri poteſt, cum, ex ſola diſpoſitione de hęreditate adeunda, adiri intelligatur, & diſpoſitio illa immediate ad teſtamentum pertinet, &, hac retenta opinione, mens teſtatoris donantis præſenti, & acceptanti, eam reciperet interpretationem, vt legatum eo modo factum, non donatio intelligeretur, ne alioquin teſtamentum corrueret; quoties enim ambigua eſt oratio, commodiſſimum eſt id accipere, quo res, de qua agitur magis valeat, quàm pereat, vt ait I. C. in l. quoties. ff. de verb. obligatio.

Quia tamen contraria opinio eſt communis, & ab ea non eſt in iudicando, & de iure reſpondendo recedendum, negari enim non poteſt, quin maiorem habeat ęquitatem, propterea, ea ſuppoſita, venio ad ſecundam inſpectionem principem, in qua pariter contrariæ ſunt Doctorum ſententiæ, quarum prima eſt exiſtimantium, inducam eſſe ab eo, qui donat, in actu teſtandi, præſenti, & acceptanti, donatio-

nationem inter viuos, non legatum; hanc probauerunt hic Ioan. Crot. num. 20. Ludou. Aluar. num. 143. & Cranett. num. 133. tenuit ante eos Imola ad l. miles. in §. sororē. infra de leg. 2. sequutus est Angel. Aret. ad §. 1. Inst. de legat. num. 1. tenuit etiam Corn. consil. 254. lib. 3. Fernand. Vasqu. in tractat. de success. creat. lib. 3. §. 23. nu. 23. & Lancellot. Gallia, in Comment. ad statuta Alexandriæ, in verbo legare, num. 39. videtur etiam inclinare in hanc sententiam Menoch. lib. 4. præsump. præsum. 103 num. 20. cum seqq.

133 Et primum, ad mentem Crot. sic possumus pro hac opinione ratiocinari. verba dubia à testatore prolata, intelligenda sunt simpliciter, & secundum potentiorem significationem. l. legatum. ̄j. de leg. 3. iuncto §. ius autem ciuile. Instit. de iur. nat. gent. & ciuil. & in specie verbum dono, simpliciter prolatum, ad donationem inter viuos, in dubio, refertur. l. filius familias §. sed enim meminisse, & sic ad donationem irreuocabilem. l. Seia §. vlt. ff. de donat. At, in proposito, prolatum est à testatore verbum dono, quod, cum dubium sit, & ambiguum, potest tam ad donationem inter vi-

134 uos, quā ad legatum referri, simplex tamen illius significatio, & potentior est donatio inter viuos. l. si maritus §. donatio ff. de donat. id quod omnes admittunt, legatum autem est donatio quædam secundum quid, & minus potens, argumento l. illud. in princ. ff. de donat. causa mort. & l. 1. in §. 1. ̄j si quid in fraud. patron. igitur verbum dono, à testatore, in casu nostro, prolatum, ita debet intelligi, vt inducat inter viuos donationem, nō legatum.

135 Secundo idem Crot. Ita ratiocinatur. vbi quis ita donat, vt possit dubitari, an reuocabiliter, & causa mortis, vel inter viuos, & irreuocabiliter donet, censetur inter viuos donare, & irreuocabiliter. l. Seia §. fin. ̄j de donat. causa mortis. At qui donat in testamento præsenti, & acceptanti, ita donat, vt possit dubitari, an inter viuos donet, & irreuocabiliter, vel donet legando, & sic reuocabiliter, tot. tit. de adim. legat. igitur debet intelligi, vt donet inter viuos, & irreuocabiliter.

136 Tertio, ad mentem eiusdem Croti, sic argumentor. vbicumque verba testatoris duplicem significare possunt testatoris dispositionem, quarum altera sit plenior, in dubio, eam recipiunt interpretationem, vt pleniorem significent, & inducant. c. si pater, de testamentis, libro 6. l. si ita scriptum. l. si Titius, ff. h æredib. instit. sed verbum, dono, prolatum à testatore in testamento, de quo disputamus, duplicem potest significare dispositionem, legatum nempe, quod, cum sit reuocabile, non ita plenum est. l. quod si iterum, infra de adimen. legat. & donationem inter viuos irreuocabilem, & plenissimam §. 1. Instit. de donat. igitur eam debet recipere interpretationem, vt significet, & inducat donationem inter viuos.

137 Quarto, verba æquiuoca illā recipiunt interpretationem, quæ magis contra proferentem facere, videtur l. veterib. ff. de pact. l. Labeo, ff. de contrahend. empt. At verbum, dono, est æquiuocum, &, quatenus significat donationem inter viuos, magis est contra testatorem proferentem, qui eo modo adimit sibi facultatem amplius disponendi de re donata, igitur hanc debet recipere interpretationem, vt donationem inter viuos significet potius, quàm legatum, quod reuocabile est. l. 4. & tot. tit. ̄j de adim. legat.

138 Quinto, quicquid dicitur de cōtractibus, de vltimis quoque voluntatibus dicēdum est, vt habetur in tit. Instit. de lege Fus. Can. toll. sed, in cōtractibus, verbum, dono, refertur, in dubio, ad donationem inter viuos, igitur eodem modo in testamento, quod est vltima voluntas, ad donationem inter viuos debet referri. Probatur minor in l. filiusfamilias, in §. sed enim meminisse, ̄j de donat. vbi mandatum de donando filiofamilias factum, intelligitur de donatione inter viuos.

139 Sexto, tunc demum non intelligeretur inducta verbis, in controuersia positis, donatio, quando, vel contractus, in vltima voluntate, fieri non possent, vel prolatio verborum de quib. agimus, in testamento facta, non magis includeret circumstantias, & requisita donationis, quàm legati, sed neutrum est, propterea quod cōtractus fieri posse in testamento supponendum est, ex cōmuni interpretum sententia, per tex. in d. l. hæredes palam in §. si nō tamen ̄s de testam. dispositio autem, concepta verbis, in disceptatione positis, accedit sine dubio magis ad contractum, quàm ad legatum, tum quod verbum dono propriè refertur ad donationem inter viuos, non autem ad legatum. l. 1. ̄j de donat. tum quòd supponimus interuenisse præsentiam, & consensum eius, cui donabatur, quę ad conficiendam donationem concurrere debent, non ad legatum inducendum, igitur potius censeri debet eo modo inducta donatio, quam legatum.

Septimo, si de quo minus videtur inesse, & inest ergo, & de quo magis. l. 3. §. sic autem. ff. de bon. eorum. l. de accessionibus. in princip. ff. de

de diuers.temp. præscript. cum alijs adductis per Vigell.in sua Dialectica iuris,lib.2. in loco à comparatis,reg.3.Sed minus videtur inesse,vt,si testator legauit, & tradidit rem legatam in vita sua simpliciter , non sub commemoratione legati,nec donationis inter viuos, videatur donasse inter viuos,quàm,vbi in testamento dixit, præsenti, & acceptanti,dono tibi fundum , quandoquidem traditio in primo casu relationem habet ad actum , de quo non dubitabatur,quin esset legatum, & tamé inest,quia tradens rem à se legatam, simpliciter donasse inter viuos intelligitur gloss. & Dyn.in l.legatum.ff.de legat.2.vbi Bar.num. 22. & ibi etiam Bald. sequitur Castrens.ad.l. Lucius. de legat.2. ergo multo magis intelligitur in donasse inter viuos, qui præsenti, & acceptanti dixit,dono tibi fundum.

Octauo,& vltimo,quod inducitur per verbum dono , enunciatiuè in testamento prolatum,multò magis debet induci per idem verbum dispositiuè prolatum , vt in casu nostro, sed per verbum dono, enunciatiuè etiam à testatore prolatum, inducitur donatio inter viuos . lex hac scriptura , vbi quandoque diximus, infra de donat. eo enim loci verba eiusmodi. sciant hæredes mei, me vestem meam vniuersam ; ac res cæteras quascumque libertis meis donasse inter viuos , donatio inducitur,ergo multo magis inducitur,vbi quis verbis dispositiuis profitetur præsenti, vel etiam acceptanti, donare.

In contrariam tamen sententiam iuerunt quamplurimi, sentientes eum , qui præsenti, & acceptanti,in actu testandi, donat,legare, non autem inter viuos donare,hanc probauit sententiam Ioan.Faber ad §.1.Instit.eodem. vbi idem tenuit Stephan. Bodeus, necnon Oinot.ad Rubr.Instit.eodem, num.9. & Petr. Ricciard.ad §.legatum.Instit.eodem,num.50. vbi alios adducit, & præsertim Gerard.Mazzolam,consil.101. & Cardin.Mantic.de coniect.vltim.volunt.lib.8.tit.1. qui post num.36. Nattam quoque huius sententiæ assertorem adducit,& putat,in iudicando,& consulendo, non esse ab hac opinione recedendum,quam tenet etiam Francisc. Caldas Lusitanus ad.l.si curatorem . C.de in integrum restitutione, in verbo sine curatore,nu.19. versic.contrariam tamen . Probant hanc eandem sententiam etiam nonnulli hic, & imprimis Iac.de Nigris, num.42.Petr.Paul.Paris.num.57. Socin.Iun. num.65. & Ioan.Bologn.num.133. quam tenet etiam hic Carol.de Guarnat. & And.Fachin.lib.5.controu.iur.cap. 32.& huic sententiæ ego quoque subscribo.

140 Primum , quia verba disponentis , in dubio,debet intelligi, secundum naturam actus, qui geritur , etiam si eo modo intellecta fusiore vocabulo,& impropriè accipiantur. l.insulam,vbi Barto.ff.de præscriptis verbis.l.si vno in princip. supra locati,vbi in specie verbum, dono, capitur impropriè, vt naturæ actus accommodetur,at natura testamenti postulat,in proposito, vt verbum dono potius, quàm ad donationem inter viuos, ad legatum referatur,quod reuocabile est,vt testamentum, & ad testamentum pertinet. l.legatum est. infra tit.proximo,igitur verbum lego,in proposito, vt naturæ actus accommodetur , ad legatum est referendum , non ad donationem inter viuos,

141 Secundo , & vltimo , omissis leuioribus, paucis plura perstringens,sententiam hanc sic probo. illa in dubio interpretatio, in qualibet dispositione,omnino est admittenda, cui verba adstipulantur, natura actus, iuris præsumptio, & verisimilis disponentis mens fauet, & nihil omnino repugnat , Sed talis est interpretatio,per quam volumus verba,de quibus disputamus,significare,& inducere legatum potius,quàm donationem inter viuos, igitur omnino est admittenda . Probatur minor, quia verbum dono , cum generale sit, non minus
142 propriè de legato dicitur , quàm de donatione inter viuos,quandoquidem genus æquè propriè de omnibus suis speciebus prædicatur.l.si quid earum. §.interemptum. ff.de leg. 3. legato enim,& donationis nomen competit, vt patet, tàm in legati definitione, tradita à Modestino in l.legatum est. in tit.tit.proxim. quàm in ea , quæ tradita fuit à Iustiniano in §.1.Instit.eodem. in definitionibus enim non nisi propriè verba accipiuntur. Doctrina Bart. ad.l.1.supra de testament.competit etiam eidem legato,tàm definitio, quàm ethimologia donationis, quibus ex locis potissimum petuntur vocabulorũ proprietates.doctrina. Bar.ad l.omnes populi. supra de Iust.& iur. num.59. competit definitio, quia,nulli dubium est, legatum esse rei licitæ,gratuitam in aliquem factam translationem , iuxta tradita per Azonem in sua Summa. C.de donat. in vestibulo cum recta via de testatore in legatarium rei legatæ dominium transeat.l.legatum ita.inf.tit. proximo. l.à Titio. infr.de furt. ex quo fit , vt competat eidem legato donationis Ethymologia,seu notatio, cum doni datio,ob eandem causam, dici possit , iuxta ea, quæ supra tradidimus, quod si cessaret etiam verbi proprietas,

tas,

tas, satis etiam esset legatum donationem es-
143 se, ex communi vsu peritorum, qui donatio-
nem illud appellant, communis enim loquen
di vsus, in vltimis voluntatibus interpretan-
dis, proprietati ipsi præfertur. l. Labeo. ff. de su-
pellect. legat. vbi Barto. num. 4. dubitari ergo
non potest, quin minor argumentationis no-
144 stræ propositio sit vera. quoad verba. Nec est
dubitandum, quin natura quoque actus po-
stulet, vt intelligatur potius factum legatum,
quod sui natura reuocabile est, quemadmo-
dum testamentum, quodque in testamento
frequentissimè fieri solet, tanquam vltima vo-
luntas ab eo dependens, quàm donatio inter
viuos, quæ contractus est per se, & sine testa-
mento consistens, quæque perrarò in testamē-
145 to fieri solet. Iuris quoque præsumptiones
adstipulantur, & verisimilis testatoris mens,
cum longè probabilius sit, aliquem legare,
146 quàm inter viuos donare, cum donare inter
viuos sit perdere, & suum iactare. l. filiusfami-
lias. ff. de donatio. & magis alium, quàm se ip-
sum diligere, quod præsumi, in dubio, nullo
147 modo debet, cum naturæ repugnet, & natu
ralis charitatis præsumptioni, cuius virtute,
148 minus præsumitur sibi velle præiudicare te-
stator, quàm fieri possit. l. cum de indebito. ff.
149 de prob. & minus etiam velle grauare hære-
dem suum, qui eum repræsentat. l. vnum ex fa
milia. §. si rem. infra de legat. 2. nec aliquid in-
teruenisse proponitur, quòd naturæ legati ad-
uersetur, licet ille, cui donauit testator, præ-
150 sens fuerit, & acceptauerit, cum legatarius
quoque possit esse præsens. §. legatarijs. Instit.
de testament. nec potest illius acceptatio alte-
rare actum, & facere, vt transeat in donatio-
nem inter viuos, vt in simili ad Rub. ff. de ver-
bo obligat. non ideo, dicebamus, pollicita-
tionem, sola promittentis oblatione perfe-
ctam, in pactum transire, alioqui semper lega-
tum præsenti factum, censeretur in donationē
151 inter viuos transire, quandoquidem, & ta-
citus censeretur consentire legatarius, cum de
suo commodo agatur. l. fideiussor. 2. §. pater. ff.
de pign. vt considerat etiam Iac. de Nigr. hic,
nu. 43. & taciti, & expressi par est virtus. l. cum
quid. ff. si cert. pet.

152 Quibus sic stantibus non obstant contra-
ria, & præsertim primum argumentum, quia
tunc demum verba sunt accipienda in poten-
tiori significatu, & simpliciter potius, quàm
secundum quid, quando natura actus, cuius
virtute verba etiam impropriantur. d. l. si vno,
contrarium non postulat, vt in casu nostro.

Nec facit negocium. d. l. Seia. in §. vlt. de do
nat. causa mort. quia locum sibi vendicat, vbi
profertur verbum dono, extra testamentū, &
vbi nulla mortis mētio facta est, ita vt constet
donatorem de vltima voluntate nō cogitasse.

Tertium quoque argumentum eodem mo
do dissolui potest, quia tunc demum verba
æquiuoca, ambiguæ dispositionis, eam reci-
piunt interpretationem, per quam plenior in-
ducitur dispositio, cum natura actus non re-
pugnat, vt in casu nostro, in quo aliæ etiam
concurrunt coniecturę, suadentes vt aliam fa-
ciamus interpretationem, testatori voluntati
magis consonam, quæ potissimum attenden-
da est. §. disponat in auth. de nuptijs. l. in cond.
de cond. & demonstr.

153 Ad quartum autem argumentum respon-
deo, ad mentem Iac. de Nigris hic, declaran-
do propositionem illam, quæ habet verba æ-
quiuoca in dubio recipere interpretationem
contra proferentem, vt procedat in contra-
ctibus, & in actibus inter viuos, secus autem
in vltimis voluntatibus, in quibus fit semper
interpretatio ad fauorem testatorum, & di-
sponentium ex doctrina Bart. ad l. liberorum
ff. de verb. signif.

154 Ad quintum argumentum respōdeo, non
valere in proposito argumentum de contra-
ctibus ad vltimas voluntates, quia est diuersa
ratio, cum in vltima voluntate possit fieri in-
terpretatio, vt verba testatoris significent le-
gatum, & fieri debeat talis interpretatio ex
pluribus supra adductis, sed, in contractu mā-
155 dati, non potest fieri interpretatio hæc, cum
alius pro alio, nec ex mandato legare possit,
156 vltimæ enim voluntates pendere ab alieno
arbitrio non possunt, faciunt tradita per DD.
ad l. 1. infra de testamentis. Præterea in d.
§. Sed enim meminisse natura actus non po-
stulat, vt per donationem in d. mandato, vel
permissione, intelligatur aliud, quàm donatio
quæ potentior, & simpliciter, est donatio, non
secundum quid, argumento dictæ l. legatum
de legat. 3. & §. sed ius quidem ciuile Instit.
de iure naturali gentium, & ciuili.

Nec obstat sextum, quia non dubitamus,
an testator potuerit facere in testamento con-
tractum, sed, an fecerit, facere enim testator
potuisse si voluit, & expressè de illius volun-
tate constat, admittimus in hac disputatione,
& sic intelliguntur DD. communiter in d. l.
hæredes palam, in dubio autem quod potest
referri, tam ad contractum, quàm ad vltimam
voluntatem, potius est ad vltimam volunta-
tem referendum, nisi testator, exprimat illud
quod agit, velle in vim contractus valere. l.
que-

quidam cum filium ff. de hæred. instituend. ias. in l. si quis filium. C. de lib. præteritis. ita enim suademur, tam ex natura actus, quàm etiam ex alijs coniecturis.

Non obstat septimum, quia in casu Cyni Bart. & aliorũ, traditio simplex, extra actum testandi, cuius proprium est dominium transferre. l. traditionibus C. de pact. §. per traditionem Instit. de rerum diuis. potuit esse in causa, vt legatum in donationem inter viuos transiret, ad quod non sufficit præsentia, & acceptario eius, cui in actu testandi donatur.

157 Nec facit negotium octauum, quia in dicta l. ex hac scriptura, non dubitabatur de legato, sed an verba enunciatiua, quæ sonabant in donationem, inducerent dispositionem, & responsum est inducere, quod intelligendum est de legato, & donatione causa mortis, vt per Gloss. ibi. non de donatione inter viuos, præterea dubitari etiam potest an verba illa, sint enunciatiua, vel dispositiua, ex his quæ diximus in nostris ad l. illam commentarijs, nec igitur argumentum huiusmodi ad rem facit.

158 Ad sextam autem quæstionem respondeo secundum communes traditiones. Duplex esse legatum, quoddam speciale, quoddam vniuersale, & speciale, aut fit vni ex cohæredibus, & dicitur prælegatum, vel legatum per præceptionem, aut alteri, & tunc, aut est legatum, pro quo competit actio in rem, quod dicitur legatum vendicationis, aut legatum pro quo competit actio personalis, Et hoc duplex est, aut per sinendi modum, quo soluminodo testatoris, & hæredis res legabantur, Aut per damnationem, quo res quælibet, dummodo esset in cõmercio, etiam aliena, legabatur, & quodlibet ex his legatorum generibus, de quibus in l. 1. C. communia de leg. & in §. sed olim. Inst. de leg. sua propria verba habebat, quibus cõcipiebatur, vt per Theophylum in §. 1. Instit. eodem. per Caium in suis instit. tit. 5. de legat. & per Vlpian. in fragmentis, tit. 24. hodie autem sunt confusæ huiusmodi legatorum species, ita vt vnicum sit legatorum genus, & quo ad effectus, & quoad formam verborum quibus cõcipiuntur d. l. 1. & d. §. sed olim. Legatum autẽ vniuersale, quoddam est totius hæreditatis, quoddam portionis, totius hæreditatis, si tota legetur hæreditas, portionis illud est, de quo in §. sed quia. Instit. de fideicomm. hæred. vbi Theophyl. & Vlpian. in fragmẽtis, tit. 24. versic. sicut singulæ. est tex. in l. non amplius. in §. vlt. cum seq. infra eodem. in l. mulier. §. vlt. infra ad Senat. Consult. Trebell. in l. cum ex filio, supra de vulg. & pupil. in l. si quis seruum. §. vlt. infra de legatis. Sed quia totius hæreditatis legatum vniuersale nunquam datum esse aduersus vulgo receptam sententiam arbitramur, vt de huius opinionis veritate cõstet, libet, huius sextæ quæstionis occasione,

159 vnicum hunc articulum disputare, an scilicet olim, ante factam exæquationem legatorum, & fideicommissorum aliquod daretur legatum vniuersale totius hæreditatis, quemadmodum vniuersale totius hæreditatis dabatur fideicommissum.

In proposita igitur difficultate sunt contrariæ DD. sententiæ, altera est affirmatiua, quam supponunt interpretes omnes, sine alicuius cõtradictione, in l. 1. j. eodem. dum, post Bar. affirmant, illius legis virtute, legata particularia esse particularibus fideicommissis, vniuersalia autem legata fideicommissis vniuersalibus æquiparata, & hanc probauerunt ad. l. 2. C. cõmun. de leg. Iac. de Rauen. Petr. & Cyn. nu. 6. & alij communiter, &, pro hac opinione receptissima, plura possumus, non insubolla, confi-cere argumenta.

160 Primum autem possumus hoc pacto ratiocinari, tunc demum non potuissent olim testatores, vniuersale totius hæreditatis legatum constituere, quando illis non fuisset à lege latissima concessa facultas, rei suæ legandæ. At eiusmodi facultas latissima fuit olim restatoribus lege duodecim tabul. concessa, qua cauebatur. Vti quisque legassit rei suæ, ita ius esto. l. verbis legis. ff. de verb. signific. §. disponat. in Anthent. de nuptijs. facit l. in conditionibus. ff. de cond. & demonst. Igitur nihil erat impedimento, quo minus olim vniuersale totius hæreditatis fieret legatum.

161 Secundo quidquid potest fieri de parte, respectu partis, potest etiam fieri de toto, respectu totius, argumento regulæ legis, quæ de

162 tota. ff. de rei vendic. Sed dabatur, & fieri poterat legatum, & nunc potest, partis hæreditatis. l. non amplius. §. vlt. cũ l. seq. infr. eodem. l. si quis seruum. §. vlt. cum l. seq. infra tit. proxim. l. cũm ex filio. supra de vulg. & pupil. l. mulier. §. vlt. infra ad Senat. Consul. Trebellian. Igitur totius etiam hæreditatis poterat vniuersale fieri legatum.

163 Tertio, quia rationi consentaneum videtur, vt quidquid fieri potest per fideicommissum, fiat etiam per legatum, cum eiusmodi res licta sint similia. §. sed quia. Instit. de fideicom

164 miss. hæred. Sed totius hæreditatis fideicommissum vniuersale fieri semper potuit, dicto §. sed quia, & passim habetur in tit. ff. ad Se-

nat.

nat. Consult. Trebellian. ergo & legatum.
165 Quarto, quia datur sine dubio legatum
vsusfructus totius hæreditatis.l.quoties.§.vlt.
ff.de vsufruct. sed huiusmodi legatum est vni-
uersale, igitur datur legatum vniuersale.
166 Quinto, vbicumque fuerim à Mæuio hæ-
res institutus, & eiusdem Mæuij hæres extite-
rim, certo certius est, posse me omnem Mæuia-
nam hæreditatẽ legare, tex. est apertissimus,
in l.cum filius.§.1.infra tit.proximo. Sed hu-
iusmodi legatum est vniuersale, cum hæredi-
tatis commoda, & incommoda includat, vt
aperte probat d.§.1.& ibi tradunt Bar.& DD.
ergo dubitare non possumus, quin detur lega-
tum vniuersale.
167 Sexto, nisi daretur legatum vniuersale,
eam distinctionem legatum ipsum non pate-
retur, vt aliquod vniuersitatis, aliquod specia-
le diceretur, sed patitur ipsum quoque legatũ,
quemadmodum fideicommissum, distinctio-
nem hanc, vt patet in l.vlt.§.sin autem sub con
ditione.C.communia de legat. Sin autem sub
cõditione inquit tex. vel sub incerta die fuerit
relictum legatum, vel fideicommissum vniuer
sitatis, vel speciale, ergo legatum quoque vni-
168 uersale datur. Corroboratur etiam hoc argu
mẽtũ, quia vna determinatio respiciens plura
determinabilia, debet ea pariformiter deter-
minare, vulgata l. iã hoc iure.ff.de vulg.& pu-
pil. sed distinctio, de qua agimus, veluti quod-
dam determinans, respicit, in d.§.sin autem,
veluti plura determinabilia, legatum, & fidei-
commissum, igitur vtrumque pariformiter
determinat, speciale esse, & vniuersale.
169 Septimo, nulli dubium est hæreditatis por
tionem legari posse, d.§.sed quia. Inst.de fidei-
comm.hæred.l.non amplius.§.vlt.cum seq.in-
fra eodem.l.mulier.§.vlt.infra ad Senat.Con-
sult.Trebellian.l.cum ex filio.ff.de vulgar.&
pupill.cum similibus, sed legatum huiusmodi
est vniuersale, cum contineat etiam onera, ni-
mirum impẽsas funeris, & precium seruorum
manumissorum.l.si quis seruum.§.vlt.infra ti-
tulo proximo, ergo datur legatum vniuersale.
Octauo, nemo est, qui nõ admittat, gregem,
peculium, & cætera id genus, legari posse. §.si
grex.& §.si peculium. Inst.de leg. est etiam ti-
tulus.ff.de pecul.legato, sed legata huiusmodi
sunt vniuersalia, cum sint vniuersitatum, ergo
datur legatum vniuersale.
170 Nono, quia vbicumque datur vnum ex
contrarijs, necesse est, vt detur & alterum. Ari
171 stot.lib.2.Retho.cap.19. Sed datur legatum
speciale, seu particulare, vt omnes admittunt
in l.1.infr.eodem.& probat text.in d.l.vlt.§.sin
autem.C.commun.de leg. Ergo necesse est, vt
detur etiam legatum vniuersale, quod particu
lari opponitur.
Decimo, nisi legatũ vniuersale daretur, le-
gatarius dari non posset per vniuersitatem ho
noratus, per locum à coniugatis, facit etiam §.
vlt.Inst.per quas person.nob.acquir. At datur
legatarius per vniuersitatem honoratus. §.ete
nim in legatarijs, cum duobus sequentibus, in
Auth.de hæred.& falc. igitur datur etiam lega
tum vniuersale.
172 Vndecimo, & vltimo, nisi fuisset datum le
gatum vniuersale, ante l.Falcidiam, nõ potuis-
set testator, legando, vniuersum erogare pa-
trimonium, quod onera etiam includit, & con-
sequenter est quid vniuersale, sed potuit. Inst.
in princ.de l.Falcidia, ergo datur legatum vni-
uersale.
His tamen, & similibus rationibus minimè
negotium facientibus, in contrariam opinio-
nem iuit primus Hieronym. Beneuolẽius, vir
doctissimus, Iurisconsl. Senensis, cuius opinio-
nẽ explicat, & sequitur, nonnullis eã compro-
bãdo argumẽtis eruditus iuris Interpres Alex.
Turamin. in suo libro singulari, de exæquatio-
ne legatorum, & fideicomm.cap.2. præsertim
num.10.& eorum sententiæ, ego quoque ter-
tius libentissimè subscribo, eamque non vulga
ribus rationibus probabo.
173 Et primum, ad mentem illorum, hoc mo-
do ratiocinando, si daretur legatum vniuersa-
le, legata ipsa, non enumerarentur absolutè in-
ter modos acquirendi titulo particulari, sed
absolutè, & simpliciter, inter modos acquiren-
di titulo particulari enumerantur, Ita vt inter
vniuersales acquisitiones, extra propositam
materiã tractari videantur. §.vlt. Inst. per quas
personas nobis acquiritur, iuncto princ. Inst.de
legatis. Igitur legatum vniuersale non datur.
Secundo, quia, si hoc vniuersale legatum
daretur, vtique alicubi de vniuersali legato
fieret mentio, vel de legataria hæreditate, &
de remedio legatariæ hæreditatis, &, in sũma,
casus totius legatæ hæreditatis alicubi reperi-
retur, quemadmodum, & totius hæreditatis
vniuersale fideicommissum, & fideicommissa-
ria hæreditas, & fideicommissaria hæreditatis
petitio reperitur, toto tit. Inst.de fideicommiss.
hæred. toto tit. ff.de fideicommissaria hæredi-
tatis petitione, & passim in tit. ff. ad Senat. Con
sult. Trebell. At mentio aliqua de vniuersali le
gato, vel de legataria hæreditate, aut de lega-
taria hæreditatis petitione, nullibi reperitur,
Igitur legatum vniuersale non datur.
Tertio, quia, si potuisset totius hæreditatis

vniuerſale fieri legatum, non benè fuiſſet de-
finitum legatum eſſe delibationem hæredita-
tis,qua teſtator,ex eo,quod vniuerſum hære-
dis foret,alicui id collatum velit.Sed hoc non
eſt dicendum , cum repugnet. l.legatum eſt,
j.eo.ergo nec illud,vnde hoc ſequitur.

Quarto, quia, ſi fuiſſet datum olim huiuſ-
modi legatum vniuerſale totius hæreditatis,
fuiſſet inter genera legatorum enumeratum,
in §.ſed olim.Inſt.de leg.& in l.2.C.commun.
de leg. Sed nec in dictis locis,nec à Theophy-
lo in §.ſed quia.Inſt.de fideicomm.hæred.nec
ab Vlpian.in fragmentis.tit.24.qui,vltra qua-
tuor genera legatorum, de quibus in d.§. ſed
olim,& in dict.l.2.non niſi legatum portionis,
tamquam quintum genus admittunt, Igitur
totius hæreditatis vniuerſale legatum non
datur.

174 Quinto, incluſio vnius eſt excluſio alte-
rius.l.cum prætor.de Iud.ſed in l.mulier. §.vl-
tim.infra ad Senat.Conſul.Trebellian.vix in-
cluditur,vt portio hęreditatis poſſit legari,igi-
tur excluditur à legato tota hæreditas, impli-
cat enim, vt legatum contineat onera. l.ſi hæ-
reditatem.ff.mandati.

175 Sexto, ſi daretur legatum vniuerſale to-
tius hæreditatis, ſequeretur illud incommo-
dum,vt legatarius poſſet ſuccedere in vniuer-
ſum ius defuncti, ſed hoc conſequens eſt fal-
ſum, confunderetur enim hæres cum legata-
176 rio; & patet etiam legatarium non eſſe iuris
ſucceſſorem, ex §.legatarijs. Inſtitut.de teſta-
men.ergo falſum eſt etiam illud, vnde hoc ſe-
quitur.

177 Septimo, Vtor ego hac ratione, ſi ante le-
gatorum, & fideicommiſſorum æquiparatio-
nem habuiſſet locum legatum vniuerſale to-
tius hæreditatis, aut in teſtamento, aut in co-
dicillis fuiſſet relictum, ſed neutro modo fieri
potuit, igitur nullo modo. Minor propoſitio
probatur, quia extra teſtamenta fieri legata
olim non poterant.§.præterea.Inſtit.de fidei-
comm.hæred.l.legatum eſt.intra tit. proximo.
Igitur legatum eiuſmodi in codicillis fieri non
poterat. Nec in teſtamento fieri potuiſſe in-
dubitati iuris eſt,tum quòd incompatibile eſt
cum hærede,ſine cuius prævia inſtitutione te-
ſtamentum nullum eſt,tum etiam,quia,ſi ad-
mittimus valere teſtamentum, in quo aliquis
ſimpliciter ſit inſtitutus hæres, & hæreditas
vniuerſa alteri legata,legatum huiuſmodi non
eſt vniuerſale, ita vt eo modo legatarius non
titulo vniuerſali ſuccedat,ſed titulo particula-
ri, vniuerſitatem acquirat, quod aliud eſt, vt
mox in ſolutione contrariorum manifeſtum
178 fiet. Accedat etiã, quod vbi vnus poſſet in-
ſtitui ſimpliciter hæres,& hæreditas vniuerſa,
alteri legari, darẽtur duo domini eiuſdem rei
in ſolidum, contra l.ſi vt certo.§.ſi duobus.ff.
179 commod.cum in legatarium tranſeat domi-
nium rei legatæ à die mortis teſtatoris.l.à Ti-
tio.ff.de furt.

Octauo, fideicommiſſum vniuerſale, tale
eſt per Senat.Conſult.Trebellian.d.§.etenim
in legatarijs; ſed in legatis non eſt locus Sen.
Conſult.Trebellian.l.2.§.Quintus.C.de vet.
iur.enuclean.ergo non datur legatum vniuer-
ſale.

180 Non obſtant nunc contraria, & præſertim
primum argumentum, petitum à d.l.verbis
legis, & ab alijs Iuribus ſimilibus, quia, præ-
terquam quòd latiſſima facultas legandi, fuit
coanguſtata, vt expræſſum eſt in d.l.verbis le-
gis, in d.verborum contextu; verbum legaſſit
accipitur in genere, vt ſupra dicebamus, non
autem in ſpecie; ita, vt ad legati titulum refe-
ratur; præterea facultas latiſſima, de qua in d.
l.verbis legis,ita intelligatur conceſſa, vt alijs
legibus, & naturæ actus non repugnet; argu-
mento legis nemo poteſt, vbi DD. infra hoc
eodem tit.noſtro; Implicat enim, vt hęreditas,
quæ non niſi tit.vniuerſali,ſui natura,&c.vt hę-
reditas acquiri poteſt; acquiratur legati titulo,
qui particularis eſt,d.princ.inſtit.de legatis, &
toto tit.ff.pro legato. Aut igitur hæreditas le-
gari non poteſt, aut ſi legatur, non ideò lega-
tum vniuerſale eſt.

181 Nec obſtat ſecundum, quia legatum por-
tionis,cum non includeret onera, ex ſui natu-
ra,ſed ex conuentione inita per ſtipulationem
inter hæredem, & partiarium legatarium. §.
ſed quia inſtit.de fideicommiſſarijs,hæreditat.
Vbi Theophylus, non potuit dici relictum
vniuerſale, hinc remedium aliquod vniuerſa-
le, & vniuerſalis actio non competebat. Præ-
terea,in propoſito, diuerſa eſt ratio inter totũ
& partem, cum totius hæreditatis legatum ſit
incompatibile, cum hæredis Inſtitutione, ſine
qua teſtamentum, in quo fiebat de neceſſita-
te huiuſmodi legatum, valere non poterat. le-
gatum autem portionis,nihil prohibet, quin
ſtare poſſit cum hæredis inſtitutione; Demon-
ſtrata igitur rationis diuerſitate, ceſſauit argu-
mentum; quod à d. l. quæ de tota, petebatur.
Accedat etiam quòd dicta lex, quę de tota ad-
mittit argumentum de toto ad partem, ſi re-
ctè perpendatur, non è contra, de parte ad to-
tum,nos autem, eo modo, à parte ad totum ar-
gumentabamur, quod fieri nequit.

182 Non obſtat tertium, quia diuerſa quoque
ra-

ratio est inter fideicommissum, & legatum; fideicommissum enim, quantumuis vniuersale, potuit omni tempore in Codicillis fieri, legatum autem nequaquam d. §. præterea Inst. de fideicommissarijs hæreditatibus, item fideicommissum sortitur effectum, post factam restitutionem per hæredem. §. restituta, & d. §. sed quia instit. de fideicommiss. hæreditat. legatum autem antea, cum transeat dominium in legatarium à die mortis ipsius testatoris. l. à Titio ff. de furtis, nec aliqua similitudo inter legatum portionis, & fideicommissariam hæreditatem probatur, per textum in d. §. sed quia, propterea quòd, eo loci, de legato portionis fit mentio, non quia vniuersali fideicommisso sit simile, sed per accidens, occasione nimirum stipulationum illarum, quæ inter hæredem, & legatarium partiarium interponebantur. Accedat quòd fideicommissum est vniuersale per Senat. Consul. Trebel. quod cessat in legatis.

183 Non obstat quartum, quia legatum vsusfructus totius hæreditatis est legatum particulare, non vniuersale, cum hæres sit proprietarius omnium rerum hæreditariarum, vniuersalis institutionis titulo.

184 Non obstat quintum, quia in d. l. cum filius in §. 1. non tota legabatur hæreditas testatoris, sed alterius, cui testator hæres extiterat, & sic pars proprij patrimonij, quæ pars demonstrationis gratia Mæuiana appellabatur hæreditas, quia fuerat quandoque hæreditas, argumento §. aliquando. Instit. de vsucapionib. non quia esset, cum legaretur, quan
185 doquidem adita hæreditas propria amplius non est hæreditas, sed patrimonium adeuntis, vt sentiunt communiter DD. ad Rubr. ff. de acquirend. hæred. & ad l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. oblig. vbi Soc. Iun. num. 8. & Paulus Leonus num. 21. testantur. Tradidimus latè etiam nos, ad l. post aditam. C. de impuberum, & alijs subst. num. 55. cum sequ. & in nostro tractatu de communi vsu loquen-
186 di, in 6. q. prin. art. 5. inspect. 14. Accedat etiã, quòd vniuersalis acquisitio ea dici non potest quę continet onera, non sui natura, sed per ac-
187 cidens, & ratione rei acquisitæ, hinc hæres acquirit per vniuersitatem, quia tenetur ad onera, vt hæres, emptor autem hereditatis nequaquam, quia subijcitur oneribus emptor hæreditatis, non vt emptor, sed ratione emptæ hæreditatis.

188 Nec obstat sextum, quia distinctio vniuersalis, & specialis, in d. l. vltim. referenda est ad proximum, nimirum ad fideicommissum, non autem ad fideicommissum, & legatum; Præterea ibi non distinguitur inter relictum vniuersale, & particulare, sed inter speciale, & vi-
189 niuersitatis, nos autẽ negamus dari legatum vniuersale, inducẽs titulũ, & acquisitionẽ per vniuersitatem, sed legatum vniuersitatis admittimus, vt puta gregis, peculij, & alterius vniuersitatis, quod tamen, acquisitionem per vniuersitatem, non inducit, quam, si induceret, legatum vniuersitatis numeraretur inter modos acquirendi per vniuersitatem, in d. §. vlt. Instit. per quas person. nobis acquirit. & hic intellectus confirmatur, quia ibi de relictis vniuersalibus fit specialis mentio, dum subdit Imperator, vel substitutione, vel restitutione, substitutione, scilicet directa, restitutione, scilicet fideicommissariæ hæreditatis, iuxta Rubric. C. de institut. substitut. & restitut.

190 Nec facit negocium septimum, quia pretia seruorum manumissorum, quæ hæreditatem minuunt ipso iure, & funeris impensæ non faciunt relictum vniuersale, sed alia onera. Hinc funeris impensam sustinet etiam vir pro lucro dotis. l. Celsus. ff. de religiosis, & sumptibus fun. quam tamen dotem ius vniuersale non esse, docuimus ad Rubr. ff. soluto matrimonio. Id quod satis etiam constat, ex titu. de vsucapione pro dote, & pluribus comprobauit nouissimè, in suis de dote quæstionibus varijs disputatis, eruditissimus Iuris Interpres & philosophus Io. Fran. Costeus.

191 Non obstat octauum, quia legatum gregis, & peculij, est legatum vniuersitatis, non legatum vniuersale, alioquin cogeremur etiã admittere, gregis, peculij, & hæreditatis venditionem, vel donationem, esse acquisitionem vniuersalem. Quod tam absurdum est, quàm quod maximè. Vniuersalis enim acquisitio illa est, quæ semper, & sui natura, non autem per accidens est vniuersalis, cuiusmodi est acquisitio per hæreditatem, acquisitio per bonorum possessionem, per arrogationem, & per addictionem bonorum, libertatis conseruandæ causa, de quibus in §. vlt. Inst. per quas personas nobis acquiritur.

192 Non obstat nonum, quia licet titulus, pro legato, sit titulus particularis, respectu tituli hæreditarij, & aliorum, qui sunt per vniuersitatem, legatum ipsum tamen vnius generis tantũ est, quod neque particulare, neque vniuersale dicitur, quemadmodũ titulus pro emptore particularis est titulus emptio autem, & venditio, neque particularis, neque vniuersalis est, cum hanc particularis, & vniuersalis di-

ſtinctionem non recipiat. Hinc nullibi legatum, vt legatum, particulare reperitur appellatum, quaſi vniuerſale ſupponat, & licet hoc faciant DD.communiter.ad.l.1.infra eodem, dicimus eos, quorum opinio probabilis eſt, non neceſſaria, ex his quæ tradunt Barto. & DD.ad legẽ primam.ff.ſi cert.petat.Ineptè facere;& propterea eos reprobamus, nec vis aliqua eſt in d.l.vlt.§.ſin autem.C.commun.de leg. quia illud ſpeciale opponitur, ſi ad legatum refertur, legato vniuerſitatis, quod dari admittimus,non legato vniuerſali,quod non datur. Accedat etiam, quòd,licet in natura, dato vno contrario,alterum quoque dari,neceſſe ſit, nihil tamen neceſſe eſt in artificialibus,& magiſtralibus.hinc,quamquam Medici febres nonnullas acutas appellant,non propterea obtuſas compellimur febres demonſtrare, & apud nos, licet locus purus appelletur is, qui Religioſus non ſit. §.Religioſum. Inſt.de rerum diuiſio.non ideo Religioſum locum impurum cogimur appellare, vt latè docuimus ex Duareno,& alijs ad Rub.ff.de verbor.oblig.

Non obſtat decimum, petitum à d. §. etenim in legatarijs,in Authent.de hæred.& falc. cum ſequentibus, quia non tenet ſequela datur; legatarius honoratus per vniuerſitatem, ergo datur legatum vniuerſale, quia is,cui legatur grex,vel peculiũ,eſt legatarius honoratus per vniuerſitatem, legatum tamen peculij,& gregis,eſt legatum vniuerſitatis, non vniuerſale,præterea d.§.etenim in legatarijs,potius retorquetur, quatenus ex eo colligitur, nec fideicommiſſum totius hæreditatis fuiſſe vniuerſale ante Senatum Conſultum Trebellianum.

Non obſtat vndecimum, quia in d.princip. Inſtit.de l.Falcidia,poteſt erogari patrimoniũ vniuerſum pluribus legatis particularibus, non legato vno vniuerſali, id eſt, inducente acquiſitionem per vniuerſitatem, licet enim detur caſus, vbi vel vniuerſa hæreditas legetur,ſemper tamen illud legatum, quod hæredem ſupponat neceſſe eſt,erit ad modum acquirendi titulo particulari referendum.

193 Subſequitur modo ſeptima princeps quæſtio, ad quam breuiter reſpondeo, quinque olim neceſſarias fuiſſe circumſtantias vt legato,quatenus à ſingulis rebus per fideicommiſſum relictis,differebat, locus eſſet,rei,nimirũ, perſonæ,loci,temporis,& modi.

194 Primum enim rei circumſtantia deſiderabatur, propterea quòd, neque res populi, neque res ſacra,aut religioſa, neque homines liberi, neque res legatarij, vel quod creditori debebatur, ita, vt nihil amplius eſſet in legato, quam in debito, non homo mortuus, vel chimera; non libertas, vt videbimus oppoſitius,in l.1.infra eodem,neque tota hæreditas, vt hæreditas, legari poteſt, vt colligere eſt ex iam dictis, nec non ex Vlpiano in fragmentis, tit.24.verſic.liber homo,ex §.ſi quis debitori verſic.ex contrario.Inſt.eodem. & facit tex.in §.1.Inſtitut.de inutilibus ſtipulationibus, ſunt
195 etiam qui addant, nec rem alienam hodie pontificio Iure, legari poſſe, per text.in cap.filius noſter,extra de teſtament.vbi hoc expreſſe ſentit Abb, qui idem probat ad.cap.cum eſſes,eodem tit.tradunt etiam ad l.cum alienam C.de leg.glo.1.in verb.cum alienam. Alexan. num.3. Iaſ.num.11. & Ioan.Sicardus.num.9. Alij tamen diſſentiunt, & præſertim Didac. Couarruu.in d.cap.filius, & Cardin.Mantic. de coniect.vltim.voluntatum,lib.9.tit.10.qui nihil iure Canonico, circa rei alienæ legatum,
196 immutatum eſſe docuerunt, præterquam in ea ſpecie,de qua loquitur Gregor.in d.cap.filius noſter. vbi ſcilicet vni Eccleſiæ teſtator, alterius Eccleſiæ,rem legauerit,ſepulturæ ſuæ cauſa, & filios hæredes inſtituit, quibus non admodum amplum patrimonium reliquerat, tunc enim tantummodo, nec res legata debetur, nec eius æſtimatio, & huic declarationi quam cæteris probabiliorem appellat Andr. Fachin.lib.5.controu.iur.cap.38.Ego quoque ſubſcribo.

197 Perſonæ quoque circumſtantia deſiderabatur,tam reſpectu teſtatoris,qui debet teſtamẽti factionem actiuam habere, de qua in §.in extraneis.Inſt.de hæred.qualit.& differ.quàm legatarij,qui,ſaltem, vt teſtamenti factionem paſſiuam habeat,neceſſe eſt.§.legari.Inſtit.de legat. Requirebatur etiam olim, vt certa eſſet perſona legatarij, incertis enim perſonis legari olim non poterat.§.incertis. Inſt.eodem tit. de legat. Reſpectu quoque illius, à quo legatum ipſum erat præſtandum,perſonæ circumſtantia neceſſaria erat, quatenus hæres, non legatarius eſſe debebat, à legatario enim non legabatur.§.1.Inſt.de legat.& Inſt.in princ.de ſingul.rebus per fideicommiſſum relictis, ſed legari ab hærede tantum poterat, qui hæres, ex perſona propria futurus eſſet, dummodo ab hærede non eidem hæredi legaretur, vt docet Vlpian.in d.tit.24.abſurdum profectò eſt, vt hæres ſibimet legatum præſtet.

198 Loci autem,& temporis circumſtantia deſiderabatur fortè,quando fiebant teſtamenta calatis comitijs,& procinctum,quę certis quibuſdam

busdam locis, & temporibus fiebant. Instit. in princip. de testamentis. hodie autem non desideratur temporis circumstantia, nisi quatenus necesse est, vt dies legati cesserit toto titul. ff. quando dies legati cedit. Et loci, non nisi quatenus fieri testamentum non debet in carcere, ne metu factum videri possit. l. quod in carcere. ff. de eo quod metus causa, nec in locis, in quibus statuto legata sint prohibita.

199 Requirebatur etiam quinto loco circunstantia modi, quatenus, non nisi verbis legis, vel ciuilibus, id est imperatiuis, & sic directis, & latinis fiebat legatum, vt docet Vlpian. in fragmen. in saepius repetito, tit. vigesimo quarto, in vestibulo, & colligitur ex. l. secunda C. communia de legatis, & quatenus non nisi in testamento poterat fieri. §. praeterea Instit. de fideicomm. haeredit. & quatenus in testamento, non nisi ante haeredis, institutionem poterat fieri. §. ante haeredis institution. de legatis. Plura etiam alia pertinebant ad hanc circunstantiam, & praesertim, vt, non fieret post mortem haeredis, vt per Vlpian. in d. tit. 24. & est tex. in §. post mortem, instit. de legatis, non poenae nomine §. vlt. instit. eod. non vltra dodrantem, toto tit. institut. ff. & C. ad legem falcid. Et vbi seruo haeredis legabatur, non nisi sub conditione valere poterat legatum. §. an seruo haeredis. instit. eodem Vlpian. de tit. 24. Et haec pertinebat ad modum necessario obseruandum in legatis, nam vt legata essent pura. in diem, vel sub conditione, annua, vel non annua, vt fierent pluribus legatarijs coniunctim, vel disiunctim. ex quibus varietatibus, varij oriebantur effectus pertinebat ad modum voluntarium, & accidentale.

200 Sed iam veniendum est ad octauam quaestionem, quae pertinet ad effectus legati. legati igitur potissimum, effectus est commodum rel legatae, sine onere. §. si quis vna, Institut. de fideicomm. haered. & vt haeres rem legatam, alienare nō possit. l. vlt. §. sed quia materia C. communia de legat. vt non teneatur de euictione. l. si à substitut. in §. fin. ĩ eod. Effectus autem specificus est translatio Dominij rei legatae recta via a die mortis testatoris, vel à die à ditae haereditatis in legatarium. l. à Titio ff. de furtis. l. legatum, ita ĩ Tit. prox. ita, vt legatum acquiratur etiam ignoranti, ipso iure. l. cum pater §. Surdo l. seruo legato. ff. de leg. 2. l. si furioso ff. de act. & obligat. l. magis §. fundum ff. de reb. eorum. vbi scilicet res purè legata testatoris fuerit, nec non productio trium actionum, nimirum, personalis ex testamento, in rem, & hypothecariae, de quibus in §. nostra instit. eodem, & in l. 2. C. communia de legatis. Specialis etiam effectus legati, quod per damnationē fieri dicebatur, erat, vt olim, si indebitè solueretur, non posset repeti. §. vlt. institut. de obligat. quae ex quasi contr. nasc. nec non, vt cresceret per inficiationem, d. §. vlt. & §. ex maleficijs, versiculo item mixta. Et §. in duplum, in fine. Inst. de actio. sed, postquam plures legatorum species fuerunt confusae, & vnicum effectum genus legatorum, crescunt per inficiationem, & indebitè soluta non repetuntur, illa dumtaxat legata, quae fiunt venerabilibus locis, de quibus legatis pijs, nec Falcidia detrahitur. Potest etiam referri ad legatum, vel potius ad modum legandi effectus iuris accrescendi fluens ex coniunctione legatariorum, iuxta ea, quae tradunt Interpretes ad legem re coniuncti, infra de legat. 3. Sed mihi non est propositum singulos hic legatorum effectus recensere, de quibus summatim Vigell. in sua Method. iur. ciuil. par. 4. lib. 12. cap. 2. sed praecipuos dumtaxat, vt principia huius materiae in modum praeuiae cuiusdam inspectionis explicentur, quasi digito ostendere.

Verum, quia videtur referri etiam ad effectum legatorum, vt debeant strictè interpretari. l. nummis. ff. de lega. 3. cum alijs adductis per Dec. ad. l. in testamentis. ff. de regul. iuris, num. 3. vbi etiam Cagnol. num. 2. quod, an verum sit, non satis constat inter ipsos Interpretes, vt patet ex glos. in d. l. in testamentis. propterea faciendum mihi putaui, vt, in gratiam praxis, vtilem materiam eiusmodi, distinctione adhibita, explicarem. Altius igitur repetendo materiam, & plenius distinguendo, quam fecerim in prima nostrarum selectarum distinctionum Centuria, distinct. 52. rem ita declaro. Aut saltem ex coniecturis constare potest demente testatoris, Aut penitus in dubio versamur, si constare potest, illa admittitur interpretatio, quam coniecturata mens disponentis suadet, quae vt regina dominatur, &, vt lex obseruatur in vltimis voluntatibus. l. in conditionibus. ff. de condit. & demonstrat. §. disponat. in Authen. de nupt. l. quoniam indignum. C. de testamen. cum alijs similibus. Ex quibus autem fontibus colligantur coniecturae, pleno docet Cardin. Mantica de coniect. vlt. vol. lib. 6. tit. 5. cum plurib. seqq. si versamur in dubio. Aut versamur in legatis factis intuitu pietatis, Aut in alijs quibuscumque si in factis intuitu pietatis, vel ad pias causas, latissima fieri debet interpretatio. l. Mela. vbi glos. Bart. & D D. ff. de alim. & cib. legat. Afflict. decis. 259. nu. 8.

nu.8.Tiraq.de priuileg.piæ cauſæ,in præfat.& in tractat.de Nobilit.c.20.num.154.ſi.in alijs. Aut agitur de interpretatione verborum,quibus, ſi latiſſimam facimus interpretationem, hæres magis grauatur, puta de verbis rem legatam ſignificantibus, Aut de alijs verbis ex quorum lata, vel ſtricta interpretatione hæres non magis,vel minus grauatur,vt puta de verbis ſignificantibus perſonas legatariorum. Primo caſu rurſus diſtinguendum eſt, quia, Aut datur mediocritas inter ſtrictam, & latam ſignificationem, Aut non, ſi datur, Aut medium eſt certum, Aut varium, & vagum, ſi certum ſecundum illud media fit interpretatio,inter ſtrictam,& latiſſimam,& ſic lata, per text.in l.an vſusfructus.ff.de vſufruct. vbi Bal. & hoc ſentit Alexand.conſil.60.num.11.verſic. & per hoc apparet,lib.1. quem citat M.Antonius Roueſcala,olim Ticini collega meus, in addit.ad Dec. in d.l.in teſtamentis,in fine, vbi ipſe quoque vult, nec latiſſimam, nec ſtrictam fieri in legatis interpretationem, ſed mediocrem,ſi verò medium eſt incertum,& vagum Aut verſamur in caſibus in iure expreſſis, vt in l.plenum.§.ſed ſi pecoris.ff.de vſu,& habit. vbi gloſ.& in l.1.vbi pariter gloſ.ff.de opt.leg. in l.3.ff.de tritico vino,& oleo legato.& ceſſat omnis ambiguitas, quia fieri debet interpretatio ſecundum ſcriptas leges, vt in l. Mela. ff. de alimen.& cibar.legat. in l.liberorum. §.ſed Papyrius.ff.de verb.ſignific.& in l.vxorem. §. concubinæ.ff.de legat.3. Aut verſamur extra caſus in iure deciſos, & tunc arbitror faciendam eſſe mediam interpretationem, iudicis arbitrio,ita tamen, vt medium eligatur, quod magis accedit ad id,quod minimum eſt, argumento l.plenum.§.ſed etſi pecoris.ff.de vſu & habit.& l.1.ff.de optione legat.facit reg.l.ſemper in obſcuris.ff.de reg.iur. ſi vero mediæ interpretationi non eſt locus. Aut verſamur in prælegato facto, ſcilicet vni ex cohæredibus, Aut in legato non alicui ex hæredibus facto, ſi in prælegato,in quo hæres,cui relictum eſt, cæteris eſt prædelectus,& in reliquis æquè dilectus, arbitror latiſſimæ, & pleniori interpretationi locum eſſe, per regulam d. l. in teſtamentis,de reg.iur.facit l.Mela.de alimen.& cibar.legat.ſi verò in legato, non alicui ex hæredibus facto,ſtrictam recipere debet interpretationem,vt minus grauetur hæres,quàm fieri poſſit, iuxta tex.in l.vnum ex familia.§. ſi rē ꝗ tit.proximo facit.l.penult.in fine C.de verb. ſign. & in his terminis, vendicant ſibi locum. l.nummis. l. qui concubinam §. cum ita ꝗ de leg. 3. l. apud Iulianum, alias, idem Iulianus §.Scio l. ſi ſcriptum in fine ꝗ eodem l.ſi ita relictum fuerit ꝗ tit. proximo l. qui lanεem ꝗ de auro, & argent. legat. cum alijs adductis per Nattam conſil. 306. num. tertio, lib. 3. facit optimè regula.l. ſemper in obſcuris ꝗ de reg. iur. ſecundo autem principe caſu, quando ſcilicet agimus de interpretatione verborum,ex quorum lata, vel ſtricta interpretatione, non magis hæres, vel minus grauatur, latiſſimam ſemper facere in legatis debemus interpretationem,iuxta d.l.in teſtamentis de reg. iur. & iuxta gloſ. opinionem, ibi, nec non Buttij, Corn.& aliorum, quos adducit Cagnol.in d.l. in teſtamentis num. 2. facit d.l.penult. C. de verborum ſignif. cum alijs adductis per Fachin. lib. 13.contr. iur. cap. 73 .in fin. legata enim,licet minus fauorabilia ſint, quàm hæredis inſtitutio, fauorabilia tamen ſunt, vt per Bart. Socin.ad Rubr. ff. de verb. obligat. num. 23. verſ. quarto quia. tradit Roueſcala in addit.ad Dec.in d.l.in teſtamentis num.3.

201 Ad nonam tandem,& vltimam de legato quæſtionem principem accedendo, dicimus legatum duobus modis finiri,fine,ſcilicet perfectionis,& fine interitus,& extinctionis. fine perfectionis finitur præſtatione rei legatæ, quemadmodum, ſolutione eius, quod debetur, tollitur, & finitur omnis obligatio. Inſt. in princip. quibus modis tollitur obligat. fine autem extinctionis, & interitus, rurſus duobus modis finitur,aut ex voluntate teſtatoris, ſcilicet, aut præter ipſius voluntatem. Ex voluntate ipſius,aut ademptione,vel tranſlatione legati,iuxta tit.Inſtitut.de adm.legatis, aut rei legatæ alienatione, animo adimendi. §.ſi rem ſuam, Inſtit.de legat. præter voluntatem autem teſtatoris,aut finitur voluntate legatarij renunciantis,& repudiantis,ſcilicet,aut caſu,qui poteſt contingere, aut in perſona legatarij,ſi moriatur ante teſtatorem.l.vnica.§.ſin autem ſub conditione.C.de caduc. tollen. aut extra perſonam legatarij,& tunc, aut circa teſtamentum,quo infirmato,& legata infirmantur.l.ſi nemo. de reg.iur. præterquam quòd in caſu.Authent.ex cauſa.C.de liber.præter.& in caſu edicti de legatis præſtandis, edicti, ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti,nec non in caſu. §.ſi quis non implens.in Authent.de hæred.& Falcid.aut contingit circa rem,vel quia,ſcilicet pereat ſine facto hæredis, quo caſu etiam legatum euaneſcit.§.ſi res legata. Inſtit.de legat.vel efficiatur religioſa,vel ſacra.§.1.Inſtit. de inutil.ſtipulat.vel quia efficiatur legatarij, ante mortem teſtatoris,ex cauſa lucratiua. §. ſi res aliena. Inſtit.codem, aut quia caſus contin-

tingat extra rem, & personam, vt puta, quia conditio legati deficiat. l. cedere diem. ff. de verb. sign.

Nunc autem, absolutis nouem quæstionibus de legatis, totidem sunt quæstiones de fideicommisso examinandæ, vt altera quoque pars Rubricæ nostræ explicetur.

202 Ad primam igitur respondeo, fideicommissum, quatenus à legato differt, duobus modis potissimum vsurpari, vno modo, quatenus fideicommissariam hæreditatem significat, de qua in tit. Instit. de fideicommiss. hæred. & sic quatenus significat totius hæreditatis, vel partis fideicommissum, de quo etiam in tit. ff. & C. ad Sen. Consult. Trebell. altero autem modo, quatenus ad singulas res per fideicommissum relictas refertur, de quibus in tit. Instit. de singul. reb. per fideicomm. relictis, & de hoc genere fideicommissi, quod singularum rerum appellatur, agitur in hoc titulo nostro, & in omnibus titulis sequentibus, vt colligere est ex l. i. in princip. ff. ad Senat. Consult. Trebell. & in tit. Instit. de singul. reb. per fideicommiss. relict.

203 Ad secundam autem respondeo, dictum esse fideicommissum, à fido, & committo; ideo enim fideicommissa appellata sunt, quia nullo vinculo iuris, sed tantum pudore eorum, qui rogabantur, id est quorum fidei committebantur, continebantur, institut. in prin. de fideicom. hæredit. nemo enim inuitus, vt dicit ille tex. cogebatur præstare, id, de quo rogatus erat. tradit etiam Hugo Donell. lib. 8. comment. de iur. ciuil. cap. 2. in vestibulo.

204 Ad tertiam respondeo, fuisse introducta fideicommissa à iure ciuili, non quidem ab antiquissimo iure legis duodecim tabul. Sed primum moribus, deinde verò iure ciuili comprobata tempore Augusti anno circiter ab vrbe condita 800. vt colligitur ex primo instit. de fideicommiss. hæredit. & docet etiam Duaren. hic & lib. 2. disp. Anniuers. cap. 9.

205 Ad quartam respondeo, introducta fuisse, ab initio, vt quibus homines relinquere non poterant, ita relinquerent, vt fidei eorum, qui capere poterant restitutionem committerent, d. prin. Instit. de fideicomm. hæreditat.

206 Ad quintam respondeo, fideicommissum particulare, de quo agimus, esse onus honorato, non ciuilibus verbis, sed precatiuè iniunctum, de rebus singularibus restituendis. dixi esse onus, vt ponerem genus, iuxta præceptionem Phylosophi lib. 6. Top. cap. 1. & Barto. ad l. primam ff. de testamentis. Quidquid est fideicommissum est onus, sed non è contra, quidquid est onus est fideicommissum, cum & de onere materiali, & de vectigalibus, & de alijs quibuscunque similibus oneribus, tam realibus, quàm personalibus dici possit, & de vltima voluntate, quæ pendet ab auctoritate testatoris, de qua in l. quintus §. 1. de alim. & cib. leg. Addidi honorato, tum quia à non honorato relinqui fideicommissum, nō potest §. primo, inst. de sing. reb. per fideicom. relictis, tum etiam, quia hoc genus fideicommissi etiā legatario, & accipienti causa conditionis, implendæ, & non hæredi, iniungi potest. l. quidam testamēto in fin. ff eod. §. 1. in Inst. de singul. reb. per fideicomm. relict. qua in re distabat à legato, cum legari à legatario non posset d. prin. instit. de singul. reb. per fideicom. relict. Dixi etiam non ciuilibus verbis, sed precatiuè, vt excluderem legatum ipsum, quod ante vltimam Iustiniani exæquationem, non nisi verbis legis ciuilibus, & imperatiuis fieri poterat, vt colligitur ex Vlpiano. in fragm. tit. 24. qui inscribitur de legatis, dum dicit legatum est, quod legis modo, id est imperatiuè, testamento relinquitur, nam ea, quæ precatiuo modo relinquuntur, fideicommissa vocantur, & in tit. de fideicommissis, fideicommissum inquit, est quod non ciuilibus verbis, sed precatiuè relinquitur, nec ex rigore iuris ciuilis proficiscitur, sed ex voluntate datur relinquentis. Id quod docet etiam Duaren. lib. 2. disput. Anniuersariarum cap. 9. Addidi vltimo loco de singulis rebus restituendis, vt excluderem fideicommissum vniuersale, quod nō est consilium nobis, hac definitione, comprehendere, qua explicata, ad reliquas veniendum est.

207 Ad sextam igitur respondeo, vnicum esse fideicōmissorum particularium genus, quod per differentias specificas in alias species diuidi non potest, penes accidentia tamen potest diuidi in fideicommissum purum, & non purum, & non purum, aut in diem est, aut sub cōditione, & vnumquodque ex his, aut in testamēto fieri potest, aut in Codicillis, & quàm hæredi, quàm legatario, & cuilibet honorato iniungi potest. l. quidam testamento §. vlt. ff eod. §. 1. institut. de singulis rebus per fideicommissum relictis; alias quoque similes patiuntur, fideicommissa particularia, diuisiones accidentales, de quibus nihil est cur hic latius agamus.

208 Ad septimam autem quæstionem respondeo, quinque etiam circumstantias, vt fideicommisso huic particulari sit locus, esse necessarias, rei, scilicet, personæ, loci, temporis, 209 & modi. Et circumstantia rei, eadem est in

fidei-

fideicommiſſo, quæ, in legato, niſi, quia liber-
tas per fideicommiſſum relinqui poteſt. §. li-
bertas inſtitut. de ſingulis rebus per fideicom.
relict. & toto tit. ff. de fideicomm. libert. tradit,
etiam Vlpian. in fragm. tit. 25. in fine, per le-
gatum autem, nequaquam, vt opportunius
in interpretatione legis primæ infra eodem,
docebimus, & portio hæreditatis poteſt re-
linqui per legatum, non autem per fideicom-
210 miſſum particulare. Eadem quoque circun
ſtantia perſonæ eſt, niſi quatenus à legatario,
& à quolibet honorato, etiamſi non ex perſo-
na propria, poteſt fideicomitti, vt tradit Vl-
pianus in fragmẽtis tit. 25. & habetur in l. qui-
dam teſtamento §. fin. infra eod. & in princ.
& §. 1. inſtit. de ſingul. rebus per fideicom-
miſ. relict. & quatenus latini Iuniani capere
poterant fideicommiſſum, legatum autem,
211 nequaquam. Circunſtantia autem loci,
& temporis, non differt ab ea, quæ ſupra in
212 legatis conſiderabatur. Modi verò circun-
ſtantia eſt, vt relinquatur verbis præcarijs,
non directis, de quibus in §. vltimo. Inſtitut.
de ſingulis rebus per fideicommiſſ. relictis.
Colligitur etiam ex Vlpiano, in titulis Inſti-
tut. de legatis, & de fideicommiſſis. Illud
etiam pertinebat ad circunſtantiam modi,
quod, vltra dodrantem, fideicommitti non po-
terat. §. ex ſingulis inſtitut. de fideicomm. hæ-
reditat. & palam fieri debebat, non clam, li-
cet intercesſiſſet publicatio, vel chyrographus
l. in fraudẽ ff. de ijs quib. vt indig. poterat ta-
men fieri fideicommiſſum, tàm ante hæredis
inſtitutionem, quàm poſt mortem hæredis. &
non modo verbis de quibus ſupra, ſed etiam,
nutu, vt colligitur ex Caio, & Vlpiano in ſæ-
pius adductis locis, & ex l. nutu infra de legat.
3. vbi gloſ. quibus nominibus conſtat, plures
olim fuiſſe differentias inter legata, & fidei-
commiſſa.
213 Ad octauam autem quæſtionem reſpon-
deo, fideicommiſſorum effectum olim fuiſſe,
vt, incapaces, eorum, quæ relinquebantur in
teſtamento, res tamen per fideicommiſſum,
relictas, conſequerentur ab eo, qui grauatus
fuerat, vel quia ſponte fidem ſeruaret, vel quia
iudicis officio, non actione cogeretur, vt colli-
gitur ex princ. inſtitut. de fideicommiſs. hære-
ditat. & ex l. pecuniæ verbum. §. actionis ver-
bum verſ. perſecutionis ff. de verb. ſignif. ho-
die autem, vt is, qui tacitam fidem accommo-
dat, vt fideicommiſſum ei, qui capere non po-
teſt, reſtituat, vt in l. in fraudem. ff. de ijs, quæ
vt indignis, & in l. in tacitis ꝭ eod. quartam nõ
deducat, ad fiſcum enim pertinet. l. Beneficio
ff. ad legem Falcid. tradit Vlpian. in d. tit. de fi-
deicommiſſis in fine.
214 Ad nonam, & vltimam queſtionem tan-
dem reſpõdeo, finiri fideicommiſſum particu-
lare ijſdem modis, quibus finiri legata dixi-
mus ſupra in nona queſtione principe de lega-
tis, Ita vt nõ ſit differentia, preterquam quod
in caſu legis, quia autem, in princ. verſic. ordo
igitur, ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtamẽti. & qua-
tenus fideicommiſſa, quemadmodum ſola vo-
luntate cõſiſtunt, ſola quoq; contraria volun-
tate, etiam præſumpta, & non expreſſa ipſo iu-
re infirmantur. l. ſi iure teſtamento facto ꝭ de
leg. 3. & propterea, ob ſuperuenientes quoq;
grauiſſimas inimicitias, quæ inter teſtatorẽ, &
fideicommiſſarium intercesſerint, ipſo iure re-
uocata videntur l. 3. §. vlt. ꝭ de adim. leg. quod
tamen, in legatis, aliter ſe habet, non enim
niſi, vel teſtamento, vel codicillis teſtamento
confirmantis adimi poteſt, & eodem modo,
quo datum eſt, ideſt verbis, vt ex Vlpian. in d.
tit. 24. de leg. rectè obſeruat. Turamin. in ſuo
libro ſingul. de exeq. legat. & fideicomm. cap.
4. num. 24. ope tamen exceptionis etiam lega-
tum infirmaret. d. l. 3. in fine. Et ex his expli-
cauimus hactenus ſatis exactè vtranque Rubr.
noſtræ partem, tam eam ſcilicet, quæ ad legata
refertur, quàm eam, quæ refertur ad fidei
commiſſa.
215 Sed quia hæc rubrica inſcribitur de lega-
tis, & fideicommiſſis, primo, & illud primo
habet relationem infra ad ſecundum, & ter-
tium titulum de legatis, nimis curioſè quæ-
runt. Accurſ. & D.D. hic, quàm ob cauſam hic
legatorum tractatus, fuerit in tres partes di-
ſtributus, cui quæſtioni varijs modis D.D. re-
ſpondendo ſatisfaciunt, vt apud ipſos obſer-
uare eſt.
Ego autem, omiſſis eorum ſolutionibus, di-
co vna cum Duaren. hic factam eſſe talem di-
uiſionem ob materiæ prolixitatem, quemad-
modum, eandem ob cauſam, in Pandectis Flo
rentinis, in duas partes reperitur diuiſus titu-
216 lus etiam de verborum obligationibus, ete-
nim partitio animum legentis incitat, mentem
intelligentis præparat, memoriam artificioſe
reformat, vt docet Accurſ. in §. igitur in verbo
eaſdem in proemio Inſtitut.
217 Quærunt etiam, ſatis curioſè, interpretes,
hic; cur in hoc pandectarum volumine, per-
mixtim agatur de legatis, & fideicom. vt pa-
tet ex hac Rubr. & duab. ſequentibus, Impe-
rator autem, in ipſis inſtitut. & in C. ſeparatim
de illis tractauerit.
Et quod attinet ad id, quod factum eſt in

ipsis institutionibus, rationem reddit, ipsemet Imperator, in §. sed non usque institut. de legatis, dicens, sed ne, in primis legum cunabulis, permixtim de ijs exponendo, studiosis adolescentibus, quamdam introducamus difficultatem, operae pretium esse duximus, interim separatim prius de legatis, & postea de fideicommissis tractare, vt natura vtriusque iuris cognita, facilè possint permixtionem eorum, eruditi, subtilioribus auribus accipere.

In Codice autem, arbitror separatim tractatum esse, ne immutaretur ordo Codicis Iustinianei, in quo separatim fuerat necessarium tunc agere de legatis, & fideicommissis, cum non essent omnino aequiparata; Id quod sentit etiam Socinus Iunior, hic, numero sexagesimotertio.

Praeterea puto de aequiparatis arbitrarium esse agere permixtim, vel separatim, quatenus enim ęquiparata differebant, &, post ęquiparationem, nec omnino quidem sūt eadem, congruè de illis separatim agitur, quatenus verò per aequiparationē coniunguntur, aequiparatorum naturae, non incongruit, vt eorūdem tractatus coniungantur. Et haec satis, quoad primam partem principem huius interpretationis.

218 Superest modo, vt veniamus ad secundam partem, quae ad Rubricae continuationem pertinet.

Quaero igitur primum, quo Pacto rubrica haec nostra cum praecedentibus coniungatur? & respondeo, cùm Accurs. s. dictum esse de testamentis, nunc de accessorijs testamenti. i. de legatis. caeterum, quia haec glossatoris continuatio in quaestionem ab interpretibus vocatur, idcirco mihi quoque propositum est eā in dubium reuocare, id, quod faciam de duobus potissimum dubitando.

Primum quidem, an memorata Accursij continuatio digna sit, quae à nobis recipiatur.

Secundò an verae sint conclusiones, quae ex eadem continuatione colliguntur ab interpretibus.

219 Quod attinet ad primum caput, quāquā probabilis, videatur haec glossatoris cōmensio ea ratione, quia id quod praecedit, vel subsequitur tempore, vel natura, praecedere etiam, vel subsequi debet tractatione. l. singulorum Inst. de rerum diuis. testamentum autem, tāquam principale, praecedit natura, legata verò veluti accessoria subsequuntur. l. cum principalis de reg. iur. cap. accessorium eod. tit. lib. 6. ea propter rationi consentaneum videtur, vt testamentorum tractionem legatorum tractatio subsequatur, patitur tamen nonnullas difficultates non leues.

220 Primum enim aduersus eam objiciunt DD. continuationem ad proxima fieri debere. l. 2. supra de statu hominum, haec autem continuatio ad proximum de codicillis, titulum non refertur, sed ad titulum remotissimum de testamentis, consequitur igitur, vt digna non sit, quae à nobis probetur.

221 Huic autem obiectioni pluribus modis conantur satisfacere interpretes, & in primis considerando testamentum duobus modis accipi, vno modo videlicet in specie, vt accipitur in tit. s. de testam. altero autem modo in genere, quatenus dicitur, & pręedicatur de omnibus vltimis voluntatibus, & consequenter etiam de codicillis, & hoc modo dicunt esse vsurpatum testamentum ab Accurs. hic, quod, cum ita sit, continuatio facta est ad proxima, cum praecedat tit. de codicillis, qui & ipsi, tamquam testamenti species, testamenti appellatione continentur. Verùm quia pluribus modis redditur dubia haec responsio, cum non satis consteo apud Iuris interpretes, an detur hoc testamentum in genere, cuius appellatione veniant etiam codicilli, & ab eiusmodi Articuli resolutione pendeat, non modo veritas solutionis ad argumentū contra acursianam continuationem conflatum, sed determinatio etiā alterius dubitationis pertinentis ad difficilem quaestionem illam. Vtrum legatum sit pars testamenti, quam infra vna cum DD. latissimè, Deo fauente, disputabimus, propterea libet hic incidenter dubitare.

222 An codicilli veniant testamenti appellatione.

Cuius dubitationis termini ante omnia sunt declarandi, & quia etiam tironibus quid testamentum, quid codicilli sint, satis liquet, sufficit declarare, de qua appellatione nostra futura sit disputatio, ne versemur igitur in ae-

223 quiuoco, praenotare libet, multiplicem considerari cuiuscumque rei appellationem, sed in proposito duplex est, aut generica scilicet quam latam nostrates appellant, aut specifica, quam ipsi angustam nuncupant, seu strictam, specificè enim, & strictè vnusquisque nostrum homo appellatur, genericè verò, seu largè animal, quaequidem animalis appellatio, quamquam lata, non est tamē impropria, quia animal hominis genus est, genus autem de omnibus suis speciebus non impropriè, & abusiuè, sed propriè praedicatur. l. si quid earum § inter emptum. ff. de legat. 3. hinc largam

 quo-

224 quoque, seu latam verborum significationẽ,
propriam esse scripsit Nicol. Bellon. lib. 2. sua-
rum supput. cap. 2. Abbas ad cap. cum dilectus
nu. 13. extra de consuet. Alciat. lib. 1. in princ.
de verb. obligat. facit glos. ad l. cum lege de
testam. quod, cum ita sit, dum dubitamus, an
codicilli veniant testamenti appellatione, vti-
que non intelligimus de specifica appellatio-
ne, specificè enim non nisi codicilli appellan-
tur, sed de generica, & lata, quasi sensus di-
sputationis sit, an codicilli, tanquam testamen
ti species, testamenti veniant appellatione,
quæ tamen appellatio propria est, licet lata, &
propterea, quamquam Io. Bologn. hic nu. 48.
& in tractatu de multiplici signif. & diff. iur. &
fact. num. 97. profiteatur, dum concludit co-
dicillos testamentorum appellatione propriè
venire, opinari aliquid diuersum à communi
sententia, quæ largè codicillos testamenti ap-
pellationem recipere arbitratur, re vera idem
sentit, cum, & larga significatio, propria esse
possit.

In proposita igitur difficultate, non tres, vt
nouissimi quidam arbitrantur, sed duę dumta-
xat, & inuicem pugnantes reperiuntur opi-
niones, quarum altera fuit existimantium co-
dicillos, tamquam testamenti species, venire
appellatione testamenti, in quam sententiam
videtur in primis iuisse Accurs. ad l. conficiun-
tur. §. 1. ff. de iur. codic. ad l. 1. ff. de testam. ad l.
2. in ver. ita omnes C. de constit. pec. ad l. 2. in
ver. ab omnibus C. cõmunia de leg. & in prin.
Inst. de testam. secuta est etiam Glos. ad cap.
quãquã ad fin. ad vsur. in 6. idem tenuit Bar.
ad d. l. conficiuntur in §. 1. Sequutus est Salyc.
ad l. filij patris, per illum tex. C. famil. ercis-
cũdæ, vbi dicit de iure respondisse pro hac sen
tentia in Ciuitate Ferrariæ. probauerunt etiã
hanc sententiam DD. hic, & in primis, post
Bessut. Lancellot. Dec. & Aret. Ias. num. 2. Pa-
ris. num. 8. Petrus Crisp. num. 45. Ripa num. 4.
Guliel. Pont. noster num. 2. & 11. Soc. Iun. nu.
18. & hanc tenet etiam hic Carol. de Guarn.
& M. Antonius Bellarmatus num. 3. sequuntur
& alij alibi, quos nouissimè congissit Pet. Ric-
ciard. ad rub. Inst. eo d. num. 95. versic. tertia, &
vltima, & hæc, vt vno verbo dicam est com-
munis, & receptissima ferè omnium opinio, vt
de communi testatur Io. Bologn. hic num. 48.
pro qua plura afferuntur argumenta, ego au-
tem, studendo breuitati, eligam potiora.

Primum igitur ad mentẽ Aret. adducitur. l.
2. in §. quintus. C. de vet. iur. enucl. Quintus
autem (inquit tex) nobis exoritur digestorum
Articulus, in quo de testamentis, vel codicil-
lis, tam priuatorũ, quàm militum, omne quic-
quid antiquitus dictum est inueniat. quis re-
positum, qui de testamentis appellatur. Indu-
citur ergo hoc modo. si codicilli generali te-
stamentorum appellatione non comprahen-
derētur, Tractatus, in quo de codicillis agitur,
225 de testamentis non inscriberetur, cum inscri
ptio generalis esse debeat ad omnia, quæ sub
ea tractantur, ita docentibus DD. ad l. 1. ff. si
certum petatur. At quintus digestor. Articu-
lus, in quo de codicillis agitur, inscribitur de
testam. vt patet in d. §. quintus, & in proœm.
digest. in §. alterutri ver. & ex gemino, igitur
cogimur fateri, codicillos quoq; generali testa
mentorum appellatione comprahendi.

226 Secundo adducitur tex. in l. conficiuntur
§. 1. ff. titulo proximo, vbi habetur, eum, qui
se in arrogationem dedit, si codicillos faciat,
de alienis quodammodo rebus testari, fuit er-
go ex hoc text. per locum à coniugatis, seu de-
riuatis, iuxta l. si cognatis. §. vlt. ff. de reb. dub.
& l. sacra. §. propriè. ff. de rerum diuis. cum alijs
adductis per Nic. Vigell. in sua Dialect. iur.
lib. 3. in loco à coniugatis eiusmodi, pro hac
opinione, argumentum. Ille actus quem qui
facit, testari dicitur, testamentum sine dubio
appellari potest. At codicillos faciens testari
dicitur, vt patet in d. text. vbi etiam glo. in ver.
testatur, igitur cogimur fateri codicillos testa-
menti appellationem recipere.

227 Tertiò, ad mentem Petri Crispi. Actus ille
pro quo actio ex testamento competit, ratio-
ni consentaneum est, vt testamentum possit
appellari, cum nomina sint consequentia re-
bus, vt, post Platonem in Cratil. docet Inst. in
228 §. est & aliud. Instit. de donat. At codicillia-
ctus sunt, pro quibus actio personalis ex testa-
menti competit, ad petendum, scilicet delicta
in illis, vt docet Glos. 2. in l. 1. ff. de testam. in
l. 3. in versic. ex eo ff. tit. prox. Bar. ad l. 1. ff. eod.
in fin. Bald. ad l. 2. C. communia de legat. & A-
lex. ad l. vlt. C. de codicill. igitur codicilli pos-
sunt testamenti recipere appellationem.

229 Quarto loco, ad mentem eiusdem Crispi
hic num. 46. ponderari potest tex. in l. legatum
est. ff. de legat. 2. legatum (inquit tex.) est dona-
tio quædam testamento relicta, nisi enim codi-
cilli venirent testamenti appellatione, legati
230 diffinitio à I. C. tradita, vt potè, quę omni rei
definitæ non competeret, cum suo definito
non conuerteretur. At hoc asserere est omni-
no absurdum. l. 1. §. dolum ff. de dolo, igitur &
illud, vnde hoc sequitur, probatur maior, quia
memorata legati diffinitio, relictis legatis in
codicillis non competeret.

231 Quin-

231 Quintò, ad mentem DD. & præsertim Bo-
lognetti hic num. 48. & in tractatu de multipli
ci significatione, & differentia iur. & fact. nu.
97. cui competit rei alicuius diffinitio, compe-
tit etiam eiusdem rei appellatio. l. 1. §. 2. ff. de
232 dol. §. 1. Inst. de vi bonorum rept. Propriè n.
verborum appellationes potissimum ex deffi-
nitione summuntur, vt est auctor Bar. ad l. om-
nes populi ꝭ de iust. & iur. num. 59. Sed codi-
cillis competit testamenti diffinitio, igitur co-
dicillis eiusdem testamenti competit appella-
233 tio. Minor probatur, quia testamentum ni-
hil aliud est, quàm voluntatis nostræ iusta sen
tentia de eo, quod quis post mortem suam fie-
ri velit. l. 1. ꝭ de testam. Quòd autem omnia
huius definitionis verba, præterquam quòd
dictio illa, iusta, possint codicillis accommo-
dari, nihil necesse est probare, cum omnes hoc
admittant, & memoratam, etiam particulam,
iusta, codicillis posse accommodari, facile est
234 demonstrare, nam triplex est, ex DD. & glos-
sæ sententia, ad d. l. 1. de testam. huius particu-
læ significatio. iustum enim dicitur, quod le-
gitimum est, quod est perfectum, quod est so-
lemne, codicilli autem, & legitimi sunt, cum
fuerit à lege approbati, Instit. de codicillis in
prin. & in suo genere perfecti. l. si quis cum te-
stamentū, & l. conficiuntur ꝭ tit. proximo, su-
am enim vnitatē, & formam habēt, à qua per-
ficiūtūr, arg. l. Iulianus. §. si quis rē ꝭ ad exib.
solemnes quoque dici possunt, quatenus, &
ipsi aliquam in genere suo requirunt solemni-
tatem; Glos. est in §. vlt. Instit. de codicill.
235 Sextò, & vltimo loco adducitur tex. om-
nium vrgentissimus in l. Eunuchis C. de testa-
men. Eunuchis (inquit tex.) liceat facere te-
stamentum, componere postremas, exemplo
omnium, voluntates, conscribere codicillos,
salua testamentorum obseruantia. Vna deter-
minatio, respiciens plura determinabilia, de-
bet eā pariformiter determinare. l. iam hoc
iur. ꝭ de vulgar. & pupil. l. quamuis C. de im-
pnber. & alijs substit. At verbum illud testa-
mentorum, tamquam vna quædam determi-
tio, respicit testamentum, & codicillos, veluti
plura determinabilia, & determinat testamē-
tum propriè esse testamenti speciem, de quo
prædicetur, ergo idem quoque de codicillis
determinat.
His tamen, & similibus argumētis minimè
negocium facientibus, contrariam opinionem
veriorem, & tutiorem esse arbitror, quam te-
nuerunt in princ. Inst. de testam. Faber. num.
1. Aret. nu. 14. Port. num. 5. Thob. Nonius no-
ster num. 29. circa fin. versic. Ego tamen, qui
sub num. 28. testatur sententiam hanc frequē-
tiori calculo esse receptam, & hanc tenet etiā
Alciat. hic num. 2. & Camil. Plaut. de Nor.
Crauet. pluribus in locis, & præsertim lib. 3. c.
5. & 6.
236 Primum autem probatur hæc sententia
per text. in l. si idem. C. de codicill. Si idem co-
dicilli, quod testamentum possent, cur diuer-
sum his instrumentis vocabulum mandaretur,
quæ vis, & potestas vna sociasset, vnum enim
ex his, quibus diuersum nomen, & vocabu-
lum est mandatum, minimè potest alterius ap
pellatione comprehendi. At Testamento, &
Codicillis diuersā sunt mandata nomina, vt
patet in d. l. si idem. igitur vnum ex illis non
potest alterius appellatione comprahendi.
Secundò, quia, si codicilli essent species te-
stamenti, &, hanc ob causam, testamenti appel
lationem reciperent, vtique de illis ageretur,
in tit. generali. Inst. de test. vbi de qualibet te-
stamētorū specie agitur, de eo quod dicebatur
procinctū, de eo quod fiebat calatis comitijs,
de eo quod fiebat per æs, & librā, de testamē-
to in scriptis, & de nuncupatiuo. At de codicil-
lis, nec in illo, nec in alijs generalibus titulis
de testamētis, agitur, igit codicilli, nec species
testamēti sunt, nec illius recipiunt appellatio-
nem. nec dicas, testamentum quoque milita-
re, speciem esse testamenti, & nihilominus de
eo separatim agi, tam in Pādectis, quàm etiam
in ipsis Instit. & in Codice, quia huius rei red-
dit rationem I.C. hanc præsentiens difficulta-
tem, in l. 2. ff. de militar. testamento, vbi dicit,
ideo de militum testamentis separatim procō-
sulem edixisse, quòd optimè nouerit, ex con-
stitutionibus principalibus, propria, atque sin-
gularia iura in testamentis eorum obseruari.
Exemplo pīcconsulis deinceps semper de te-
stamento militis separatim ipsi quoque com-
pilarores egerunt, sed nulla est reddira ratio,
cur, separatim à testamentis, de codicillis aga-
tur, cuius rei eam arbitror fuisse rationē, quia
codicilli sub diuerso genere continentur, & a-
lia nuncupatione significantur.
237 Tertiò, quia non potest esse testamentum,
quod vices testamenti substinet, cum nullum
238 simile sit idem l. quod Nerua. ff. depositi, nec
subrogatum sit idem cum eo, in cuius locum
subrogatur. l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis
caut. §. fuerat. Instit. de act. At codicilli vicem
substinent testamenti. l. ab intestato. supra ti-
tulo proximo, igitur Codicilli non sunt testa-
mentum.
240. Quarto, quod est pars testamenti, nec te-
stamentum esse potest, nec testamenti recipe-

re appellationem, cum totum de parte non
241 prædicetur, nec enim tectum, aut paries eſt
242 domus, nec puppis, aut ſentina nauis. At codicilli partes teſtamenti eſſe dicuntur. l. quidam. ſupr. tit. prox. igitur codicilli non ſunt teſtamentum.
243 Quinto loco, ſi codicilli reciperent teſtamenti appellationem ſequeretur, vt qui codicillos faceret ab inteſtato, eodem tempore, & eodem reſpectu, teſtatus, & inteſtatus diceretur decedere, ſed hoc conſequens eſt abſurdum. l. ius noſtrum. de regul. iur. ergo & antecedens.
244 Sexto, & vltimo, cui non competit teſtamenti definitio, nec teſtamenti nomen poteſt accommodari, & conſequenter non eſt ſpe-
245 cies teſtamenti, cum genus vniuocum prædicetur de ſuis ſpeciebus, & ſecundum nomē, & ſecundum ſubſtantiæ rationem, vt per Philoſoph. in prædicamen. in primo tractatu, cap.
246 1. At codicillis non competit definitio teſtamenti, ergo nec definitum, & ſic non poſſunt, tamquam ſpecies teſtamenti, eiuſdem teſtamenti recipere appellationem. Minor probatur, quia teſtamenti definitio illi non poteſt diſpoſitioni accommodari, quæ vim, & poteſtatem teſtamenti non habet, vt colligitur ex Ariſtot. in d. 1. tract. prædicamen. cap. 3. facit l. ſi quid earum. §. inter emptum. de legat. 3. cum
247 ſimilibus. At codicilli vim, & poteſtatem teſtamenti non habēt, vt aperte probatur in d. l. ſi idem. C. de codicillis. igitur codicillis teſtamenti definitio non poteſt accommodari. Præterea patet teſtamenti definitionem nō poſſe codicillis accommodari, quia teſtamentum eſt iuſta voluntatis noſtræ ſententia, id eſt perfecta, de eo quod quis, poſt mortem, fieri velit, id eſt de omni eo, codicilli autem, licet perfecti ſint codicilli, & ſic in genere ſuo, non ſunt perfecta voluntas de omni eo, quod quis poſt mortem, fieri velit, cum in illis hæredis inſtitutio, quæ maioris momenti eſt in vltimis voluntatibus, cum ſit caput, & fundamentum teſtamenti. §. ante hæredis. Inſtit. eodem. fieri non poſſit. §. penult. Inſtitut. de codicillis.
248 Accedat etiam, quòd nec poſſunt dici iuſta ſententia voluntatis codicilli, quia ſint legitimi, & ſolemnes, cum nec fuerint à lege, ſed à Lucio Lentulo introducti, & paulatim vſu recepti. Inſt. in prin. de codicill. cumque nullam ſolemnitatem ordinationis deſiderent. §. vlt. Inſt. eo. tit. de codic.
249 Accedat etiam ſeptimo, ex his, quæ modò dicta ſunt, quòd diſpoſitio illa, quæ capite teſtamenti, & fundamento caret, & teſtamenti vim non habet, teſtamentum eſſe non poteſt, quemadmodum nec ædificium ſine fundamento, nec homo ſine capite, ſed codicilli te-
250 ſtamenti fundamento, & capite carēt, quòd in hæredis inſtitutione conſiſtit. d. §. ante hæredis. Inſtit. de legat. iuncto §. vlt. Inſtitut. de codicillis. & conſequenter poteſtate teſtamenti. dict. §. ante hæredis. & l. ſi idem. C. de codicillis. igitur non ſunt ſpecies teſtamenti. Nec dicas hæredis inſtitutionem eſſe caput, & fundamentum teſtamenti in ſpecie, non autem teſtamenti in genere, de quo diſputamus, quia hoc eſt petere principium, & aſſumere pro fundamento id, de quo diſputamus, an ſcilicet detur hoc teſtamentum in genere, cum nullibi voluntates vltimæ, non habentes hæredis inſtitutionem, reperiantur teſtamenti appellatione ſignificatæ, non igitur teſtamētum, ſed vltima voluntas eſt vnum ex tribus veluti generibus generaliſſimis, quod ad omnes tam nominatas, quàm innominatas tam poſitiuas, quàm priuatiuas vltimas voluntates refertur, & de quibus in quid prædicatur.

Nec obſtant argumenta ex aduerſo adducta, & præſertim primum, quia, vt rectè conſiderauit Criſpus hic, num. 42. non tenet hæc ſequela. Articulus, in quo agitur de codicillis, inſcribitur de teſtamentis, ergo codicilli teſtamenti appellationem recipiunt, alioqui Falcidia, Trebellianica, & ſimilia in eodem Articulo contenta, & tractata, eandem appellationem recipere, fateri cogeremur. Illud igitur factum eſt, quia in dicto articulo principaliter
251 de teſtamentis agitur, nec nouum eſt tractatus non ſemper à ſubiecto adæquato, vt dialectici dicunt, inſcribi, ſed interdum etiam à ſubiecto principali, id quod paſſim reperitur factum etiam in iure noſtro ab ipſis compilatoribus; Etenim ſecundus Pandectarum Articulus, qui ſeptem libros, ſuo ambitu, completitur, vt docet Iuſtinianus, in. d. l. 2. C. de veter. iur. enucl. de Iudicijs, à ſubiecto principali inſcribitur, licet in eo de ſeruitutibus etiam agatur, & de alijs, quæ iudiciorum appellatione venire non poſſunt, faciunt tradita etiam per Alexan. & alios ad Rubr. ſupra ſoluto matrimon. facit Tit. Inſtit. de nupt. in cuius calce obiter agitur etiam de legitimatione, & in fine Tituli Inſtit. de donationibus. agitur etiam de quodam modo acquirendi inter viuos per ius accreſcendi, qui ad genus donationis referri non poteſt. In ſumma Codicilli comprehenduntur ſub tractatu teſtamentorum, non tamquam ſpecies teſtamenti, de qua teſtamentum ipſum prædicetur, ſed, vel tamquam pars,

pars, vel tamquam affine, & connexum cum testamento.

252 Nec facit negocium secundum à deriuatis, vel à coniugatis petitum, quia valet in vniuocis, non autem in æquiuocis, verbum autem testari æquiuocum est, cum & fidem facere, & perhibere testimonium, & alia plu-
253 ra, vltra actum testamenti conficiendi, significet, in d. autem. §. 1. l. conficiuntur, accipitur metaphoricè, & per translationem ducta metaphora à necessitate, iuxta tradita per Rhetores, & in primis per Auctorem ad Herennium lib. 4. Rethoricorum. Quemadmodum enim, qui Asino insidet, metaphoricè dicitur æquitare, quia verbum, quo actus insidendi Asino significetur, Latini non habent, & tamen non tenet sequela. Equitat, ergo equus est, in quo insidet, ita quoque in proposito licet I.C. de eo, qui codicillos scribebat, dixerit metaphoricè testari, quia, scilicet verbum, quo codicillorum factio significetur, non reperitur; codicillari enim Latinum verbum non est, hæc tamen sequela non tenet, testatur ergo facit testamentum.

Tertium quoque argumentum facilè solui potest, quia nec tenet sequela, pro relictis in codicillis competit actio personalis ex testamento, igitur codicilli recipiunt testamenti appellationem, quandoquidem scribens codicillos ab intestato, vt considerat Pet. Crispus, fingitur venientes ab intestato hæredes instituere. l. conficiuntur. in princip. & l. 3. in fine principij, ibi intelligitur is quoque hæres scriptus. ff. de iur. codicill. vbi notat Barto. quamobrem ex hoc ficto testamento nascitur eiusmodi vtilis actio, quæ, à ficto testamento, ex testamento dicitur. Præterea possumus, & respondere dictam consequentiam non tenere,
254 quia actio personalis ex testamento, quæ competit pro relictis in codicillis vtilis est, nō directa, nam directa fuit a lege nominatim inuenta pro relictis dumtaxat in testamento, sed quando postea superuenit Codicillorum vsus, vt habetur in princip. Instit. de codicillis, legislatores, ne multiplicarent entia sine necessitate, accommodauerunt illis vtiliter per interpretationem, rationis similitudine moti, actionem hanc, quæ suum primæuum nomen retinuit; quamobrem non potest ex hoc inferri codicillos testamenti appellatione conti-
255 neri. Actio quoque de partu agnoscendo datur etiam vtiliter, per extensionem, inter fratres, & agnatos, vt per Barto. ad. l. vbicumque. §. interdū. ff. de vētr. in poss. mettendo, tradunt etiā DD. ad §. præiudiciales. Institut. de actionibus. nec tamen inde sequitur, vt frater fratris, vel agnatos agnati partus possit appellari.

256 Quartum autem argumentum, & ipsum facilè solui potest, primum, quia falsum est diffinitionem legati, quam I.C. scriptum reliquit in d. l. legatum non competere omni rei definitæ, cum vel legata non nisi in testamento fieri possint. §. præterea. Instit. de fideicomm. hæred. vel fuerint ab eodem I.C. definita, secundum primæuam eorum naturam ante factam omnimodam æquiparationem inter legata, & fideicommissa, secundum quam non nisi in testamento fieri poterant, vel in codicillis testamento confirmatis, qui cum sint testamenti pars, & supplementum, vt per Theoph. in princip. Instit. de codicillis. legata in illis relicta, testamento dicuntur relicta.

257 Quintum autem argumentum, negatione minoris propositionis, soluitur, falsū est enim competere codicillis testamēti definitionem, à qua omnino excluduntur, per particulam illam iusta, quæ quidem, vbi perfectionem significat, eam habet vim, & emphasim, vt perfectionem omnem, & complementum significet, vt rectè docet Budc. in suis adnotationibus ad l. 3. in §. de illo ff. pro socio, vbi interpretatur iustam hæreditatem illam, quę omni iure defertur, & hanc omnimodam perfectionem ab hac voce significari, sentit etiam Barto. ibi per text. in l. cum filio. §. vlt. ff. de leg. 3. tradit Alciat. ad. l. obuenire, ff. de verb. signific. & lib. 4. Paradox. cap. 8. tradunt etiam DD. ad Rubr. Instit. de testament. & in primis Nicol. Bellon. qui ad idem prob ndum adducit. l. gē vltimam, in §. si iusto metu, iuncta l. metum, huius initij secunda. ff. quod met. causa, quatenus ibi iustus metus intelligitur, qui in virum etiam constantissimum caderet, & vltra quem alius maior non reperiatur, ita etiam fuit vsurpata eiusmodi vox in §. vlt. Institu. de libert. in illis verbis. iustam, & maiorem consequebātur libertatem, idest, perfectissimam, & absolutissimam, atque adeo eandem, vt dicit text. quam habet manumissor. Hæc cum ita sint non possunt codicilli comprehendi sub dicta definitione, cum excellentem hanc perfectionem non habeant, omni enim solemnitate carent, vt diximus per §. vlt. Instit. de codicill. nec dicatur, cum Castrense, codicillos quoque in suo genere perfectos esse, quia, quamquā codicilli, vt supra dicebamus, vt codicilli, sint perfecti, non possunt tamen dici perfecta voluntatis nostræ sententia, de omni eo, quod post mortem nostram fieri volumus.

mus. Quemadmodum, in ſimili, talpa, licet oculis careat, perfecta eſt in ſua ſpecie, vt Talpa, non vt animal; in codicillis enim, neque de rebus omnibus diſponitur, neque de ſucceſſore iuris, ideſt, de hærede, qui defuncti perſonam repræſentet, iuxta tex. in Authent. de iureiur. à moriente præſt. in princip. prouiſio fieri poteſt, d. §. penultim. Inſtitut. de codicill. l. 2. Cod. eodem. hinc fit, vt quis poſſit decedere cum pluribus codicillis. d. §. vltim. de codicillis. quod fieri non poſſet, ſi eſſent perfecta ſententia de omni eo, quod poſt mortem fieri volumus. Præterea nec compræhenderentur, ſi illa particula, iuſta, intelligeretur, ideſt, ſolemnis, cum codicilli nullam deſiderent ordinationis ſolemnitatem, nec dicas codicillos non eſſe omnino inſolemnes, cum legitima duorum teſtium probatione non ſint contenti, ſed deſiderent quinque teſtes, quia non tales deſiderant teſtes, quales in ſolemnibus actibus adhibentur, cum nec rogatos, & adhibitos eſſe illos neceſſe ſit, nec mulieres a perhibendo teſtimonio in illis arceantur. l. vlt. C. de codicill. Accedat etiam, quod ab eadem definitione excluduntur etiam, ſi interpretamur, iuſta, ideſt legitima, & ex legibus, vt facit & recte Duaren. in titu. ſupra de iure codicill. quandoquidem codicilli, nec iuſti, ideſt ex legibus, ſeu legitimi dici poſſunt, cum ex more quodam, & ex iuriſdictione magiſtratus ortum habuerint, & vim. Inſtitut. in princip. de codicill. Teſtamentum itaque dicitur eſſe iuſta ſententia, quia eſt ex legitimo, & ciuili iure, licet enim varia ſit iuſti ſignificatio, iuſtum recte dicitur, quod legitimum eſt, vt in l. 3. ff. pro ſocio. huiuſmodi autem codicilli non ſunt.

258 Sexto, & vltimo loco non obſtat tex. in d. l. Eunuchis, primum, quia poſſumus negare poſtremam illam particulam ſalua teſtamentorum obſeruantia, ad codicillos referri, quod ſatis veriſimile ſit ex eo, quia nulla in codicillis ſolemnitatis obſeruantia deſideratur, vt diximus per ſæpe repetitum §. vltim. Inſtitut. de codicillis, præterea, ſi ad illos refertur, eodem modo refertur, quo ad cæteras alias vltimas voluntates, relationem habet, quatenus ſcilicet in teſtamento fiunt, quaſi ſit ſenſus, poſſe Eunuchos facere teſtamentum, & in eo codicillos, legata, & fideicommiſſa, & cæteras vltimas voluntates, quæ in teſtamento fieri ſolent, dummodo ſaluetur teſtamentorum, in quibus hæc omnia fiunt, obſeruantia, & ſecundum hunc intellectum, non tenet ſequela, teſtamentum continet codicillos, ergo codicilli teſtamenti appellatione continentur, quemadmodum hæc quoque vox collectiua populus comprahendit, ne dum plebem, patritios, & ſenatores. §. conſtat. vertic. plebs. Inſtitut. de iur. nat. gent. & ciu. ſed ſingulares etiam homines, & ciues, puta Titium, & Mæuium, nemo tamen ſani capitis dixerit, plebem populum eſſe, Titium populum eſſe, vel populi appellationem recipere. Ratio autem

259 eſt, quia totum per collectionem, vel per aggregationem, de ſuis partibus collectiuis, & aggregatis non dicitur, & nõ prædicatur, hinc. nec caput gregis. vel armenti, grex, vel armentum dici poteſt, nec res peculiaris peculium;

260 olim enim non niſi teſtari poterant codicillos ſcribere, & propterea codicilli, qui ſemper à teſtamento pendebãt, pro teſtamenti parte habebantur. l. quidã. ſupra tit. proximo. & propterea Theophylus, in princip. Inſtitut. de codicillis. definit, codicillos eſſe eorum, quæ in teſtamẽto, teſtatoris voluntati deſunt, ſupplementum: quamobrem ſenſus, d. l. Eunuchis eſt, vt poſſint Eunuchi facere teſtamentum, & codicillos, & alias vltimas voluntates, dummodo non recedant à teſtamentorum obſeruatione, non quia codicilli ibi appellentur teſtamentum, ſed quia, cum antiquitus codicilli pẽderent ex teſtamento, cuius pars, & ſupplementum dicebantur, non poterant valere, niſi adhibita teſtamenti obſeruatione, nam teſtamento deficiente, codicilli quoque, & cætera pendentia ab eo corruebant.

Concludo igitur teſtamentum in genere, quod de codicillis, de legatis, & de fideicommiſſis dicatur, nõ dari, &, licet alicubi reperiantur codicilli teſtamentum appellari, hoc factum eſſe æquiuocè credendum eſſet, & quatenus, figuratè, poteſt pars, totius nomine appellari, non quia codicilli ſint ſpecies teſtamenti, & ita poſſet intelligi. l. non aliter. §. 1. infra de legat. 3. quæ; nec ad codicillos quidem refert teſtamenti nomen, ſed cauſam teſtamentorum.

Cum igitur non detur teſtamentum in genere, quod ſomniant DD. nullius momenti eſt ſolutio, ad obiectionem, cõtra communem hujus Rubricæ continuationem, allata. Præterea quomodocumque intelligatur vſurpatum teſtamentum ab Accurſ. in ſua continuatione, difficultates varias ſemper patitur, nam per teſtamentum, aut gloſſator intelligit quamcumque vltimam voluntatem, & tunc; præterquã, quòd hæc vox ſignificationem hanc non habet, vt ſupra demonſtratum eſt, legatum ad teſtamentum eo modo acceptum non eſt acceſſo-

cessorium, sed species illius, Aut, per testamentum, intelligit speciem distinctam à codicillis, & ab alijs vltimis voluntatibus, & tunc continuatio, vt dicebatur est à remotis, contra d. l. 2. supra de stat. homin. Aut per testamentum intelligit codicillos, & tunc quoque in repræhensionem Accurs. incideret, quia, etsi generaliter testamentum significaret, omnes species vltimæ voluntatis, specificè tamen, ad codicillos non posset referri, præterea vt considerant DD. hic, nec legata ad codicillos dici possunt accessoria, cum interdum in solis legatis consistant codicilli, Quamobrem, cum hæc
* Accursij continuatio quamplurimas, & non leues patiatur difficultates, cumque supponat legata esse accessoria, ad testamentum, quod
261 falsum esse, paulo infra demonstrabimus, ego, omissa vana hac de re, & iniucunda disputatione, ad mentem eiusdem Accursi, ad Rubricam. C. eodem. quem sequuntur Odofred. Niccol. de Neap. Cuman. Imola. Angel. de Periglis noster. Alexan. Lancell. Dec. & alij, & præsertim Ias. num: 3. Petrus Crisp. numero 92. Ludouic. Aluar. num. 12. Iaco. de Nigris. num. 2. Vincent. Hercul. colum. 2. versi. & si volumus. Ruin, num. 2. Guid. Pap. num. 10. Paris. num. 12. & alij magis communiter, vt testatur Scipio Giard. hic num. 10. licet ipse Accursianã, vt appellat, continuationem, sequatur nu. 11. cum seqq. alio modo Titulũ, & Rubricã nostram cũ superioribus cõnecto. Quia supra tractatum est de Testamentis, & de codicillis in quibus tàm fideicommissa, quàm legata fieri possunt, propterea opportunè agetur, nũc de legatis, & fideicommissis, quæ sunt vtrisque communia, nouum enim non est, vt, postquam cõpilatores de duabus, vel tribus, aut etiã pluribus dispositionibus egerint, vel personis, agant deinde de his, quæ illis omnibus sunt communia, hinc, post titulos ad Tutores, & Curatores pertinentes, in ipsis Institutionibus, de satisdationibus agitur, de excusationibus, & de crimine suspecti, quæ vtrisque sunt communia, hinc etiam Tituli in Codice, Communia de successionibus, Communia de vsucapionibus, Cõmunia de legatis, & si qui sunt similes, hanc igitur amplector continuationem, quàm videtur probare etiam Socin. Iun. hic nu. 19. qui eam etiam à nonnullis tuetur leuissimis obiectionibus, & indignis, quæ à nobis referantur, & cum hac coincidit etiam reformata à Ioan. Bolognet. communis continuatio hic, num. 54. & à Hieronym. Torniell. num. 8.

Cæterùm postquam Accursij continuatio defendi non potest, videamus saltem, an veræ sint conclusiones, quas Doctores ex ea eliciunt.

Primum igitur colligunt ex ea legatum esse accessorium ad testamentum.

262 Cæterum quia hæc quoque conclusio, licet sit communis, difficultatem patitur, propterea eam in quæstionem, vna cum Interpretibus, vocabimus. Futura est igitur disputatio, vtrum legata sint accessoria ad testamentum. Et quia eiusmodi iuris controuersia constat ex tribus terminis, & copula, quorum vnus non facile ab omnibus intelligitur, operepretium facturus videor, si, definiendo, naturam illius aperiam. profectò, quid legatũ sit, quid testamentum, nemo non intelligit, alterius enim definitio scripta est in §. 1. Institu. de leg. alterius autem in l. 1. ff. de testament. quid autem sit accessorium intelligũt paucissimi, præscire ergo oportet, accessorij nomen vocem quandam esse non Latinam, sed magistralem, ductam à verbo accedo, quod æquiuocum est, & duo potissimum significat, aut eiusdem rei, scilicet augumentum, aut vnius rei ad aliam accessum, & quatenus significat augumentum, aut refertur ad quantitatem continuam, aut ad quantitatem discretam, primo modo accedit terræ quantitas per alluuionem, iuxta text. in §. præterea. Institut. de rerum diuis. & hoc incrementum, accessorium propriè dici non potest, cum efficiatur pars rei, cui accedit, l. in rem. §. si quis rei suæ. inquit text. alienam rem, ita adiecerit, vt pars eius fieret, veluti, si quis statuæ suę brachium, aut pedem alienum adiecerit, aut scypho ansam, partem autem suo vniuerso non accedere, rectè scripsit Ludouic. Aluarus hic. num. 9. & eiusmodi pars ita adiecta non accidentalis est, vt Hierony. Torniel. hic. num. 1. opinatur, sed integralis, si pars sit dissimilis, diuersum habens nomen à sua materia, vt in exemplo statuæ, & scyphi, si vero similis quæ corpus homogenium augeat, vt in exemplo alluuionis, pars erit multiplicabilis. Secundo autem modo, aut accedit vna res alteri, per quandam collectionem, seu aggregationem, vt puta si nouus ciuis populo accedat, & ouis gregi, nec non vna res legata alteri, vt puta si quis equum alicui, & vestem legauerit, &, nec eiusmodi augumentum accessorium propriè dici potest, cum eiusmodi res non se habeant inter se, tamquam accessorium, & principale, cui, quod accedit, inseruiat, sed tamquam connexa, & aggregata per accidẽs, sine aliqua relatione. Aut vna res ita accedit alteri, vt illi inseruiat, vt littus mari, purpura vesti,

vesti,

vesti, vestis corpori, & instrumentum fundo,
ita tamen, vt quod accedit non augeat illud,
cui accedit, vt in exemplis allatis, nec enim lit-
tus mare auget, nec vestis corpus, nec instru-
mentum fundum, & tūc propriè accessorium
263 appellatur, plures ergo conditiones desideran
tur, ad hoc, vt accessorio propriè dicto sit lo-
cus; & primum, vt principale, ad quod refer-
tur natura, vel tempore, vel dignitate præexi-
stat; accessorium enim ante principale non da
tur, & non oritur, vt est auctor Bald. ad. l. vbi
adhuc. C. de iur. dot. num. 3. sed semper subse-
quitur, vt docet idem Bald. ad. l. cum per libe-
ram. C. per quas personas nobis acquiritur, ta-
ch. l. cum principalis. ff. de regul. iur. & hoc
nomine differt ab antecedenti, & à præpara-
torio, de quo latè diximus ad Rub. C. de eden-
do. Secundo requiritur, vt id, quod accedit præ-
existat, anteaquam accedat, alioqui accideret,
non accederet; & hoc nomine differt ab acci-
denti, quod anteaquam accidat non est. Ter-
tio necesse est, vt accedendo non fiat pars rei,
cui accedit, vt per Ludouic. Aluar. hic num. 9.
& hoc nomine differt à parte rei, & ab acces-
sione, quæ incrementum facit, & rem auget,
cui accedit. Quarto requiritur, vt quod acce-
dit ancilletur quodammodo, & famuletur
principali, cui adiungitur, vt ornamentum ve-
sti, & vestis corpori, & instrumentum fundo.
l. etsi non sunt. §. perueniamus. ff. de aur. & ar-
gent. legat. sentit Niccol. Vigell. in sua dialect.
iur. lib. 2. in loco à causa finali, reg. 6. & hoc no-
mine differt à connexis, & coniunctis, & ab a-
lijs aggregatis per accidens. Quinto desidera-
tur, vt quod accedit, ad suum principale neces-
sariam quamdam habeat relationem, ita vt il-
lius dicatur non è contra, hinc dicimus orna-
mentum vestis, non vestis ornamenti, vestis
Titij non Titius vestis, littus maris, & ripa flu-
minis, non flumen ripæ, vel mare littoris, vt
fiat tamen reciproca relatio, possunt confingi
nomina, ex consilio Philosophi in prædicamē.
cap. de ad aliquid. Sexto requiritur, vt subla-
to principali, tollatur saltem relatio accessorij,
vt puta sublato Titio, licet substantia vestis
non tollatur, tollitur tamen vestis Titij, & sic
qualitas relatiua: dici enim amplius vestis Ti-
tij non poterit, & sublato mari, licet terra, vel
arena, & sic substantia littoris, & subiectum,
ac fundamentum relationis non tollatur, tol-
litur tamen nomen littoris §. flumen. in fin. In-
stitut. de rerum diuisio. Septimo, requiritur, vt
posito accessorio, quatēnus accessorium est,
ponatur etiam principale hinc, posita ripa,
supponitur flumen, alioqui ripa non esset, quę
dicit qualitatem relatiuam ad flumē, sed sim-
pliciter terra, vel gleba, & posito fideiussore,
supponitur obligatio rei principalis, cui acce-
dit, & proprium est cuiuscumque accessorij
sequi naturam sui principalis. l. cum principa-
lis. ff. de regul. iur. cap. accessorium. eod. tit.
lib. 6. l. vltima. C. de non numer. pecun. l. vlt.
C. de constitut. pecun. cum similibus. His sic
264 statu. bus sic potest Accessorium definiri, vt
sit quicquid rei cuicumque præexistenti, ita
accedit, vt illi inseruiat. Dixi quicquid acce-
dit, vt ponerem genus, non enim omne quod
accedit est accessorium, propterea quod rei cu-
iusque perfectio, & incremētum, quod fit per
accessionem, est quod accedit, non autem est
accessorium, cum pars rei fiat, vt patet ex su-
pra traditis. Dixi etiam esse quicquid, accedit,
vt excluderem accidens propriè dictum, quod
265 rei alicui non accedit, sed accidit, & diffe-
rentia longa est inter accidere, & accedere,
cum necesse sit, quod accedit, præexistere, vbi
quod accidit non est anteaquam accidat, cum
suum esse sit accidere, & cohærere subiecto:
vbi id quod accedit est substantia per se exi-
stens, etiam anteaquam accedat ad principa-
le, vt vestis ad corpus, & purpura ad vestem, &
in hoc longe distat ab accidente, quod sine
subiecto naturaliter stare nō potest, vt per Phi
losophum lib. 1. physic. part. 14. & 19. & lib. 4.
Metaphysic. part. 25. in fin. sed necesse est, vt
semper sit in aliquo, tamquam in subiecto, vt
albedo in pariete, & vsusfructus in corpore,
quo sublato, & ipsum tolli necesse est. l. 2. ff. de
vsufruct. Id ergo quod accedit, per se, ad præ
dicamentum substantiæ redigitur, quatenus
autem refertur ad aliquid, cuius pars non fit,
est accidēs non simpliciter, sed respectu illius,
ad quod refertur, & cuius definitionem non
ingreditur, & potest redigi ad prædicamētum
relationis. Addidi cuicumque rei præexisten-
ti, vt. quod nostrates præparatorium appellant
excluderem, quod semper antecedit, vt latè
tradimus ad Rubr. C. de edendo. Addidi po-
stremo particulam illam, ita vt ei inseruiat, vt
excluderem accessiones, quæ transeunt in par
tes multiplicatiuas, vel integrales eius, cui per-
ficiendo, & augendo, accedunt, item vt exclu-
derem connexa, & coniuncta æqualiter, cuius-
modi sunt duo rei promittendi, vel debendi
plures cohæredes, plures collegatarij, & plera-
que ex illis, de quibus Menoch. lib. 2. de arbit.
iudic. casu 95. & differentiam hanc, quæ opti-
mè exprimit accessorij naturam, colligo ex d.
l. etsi non sunt. in §. perueniamus. ff. de aur. &
argent. legato. quam perpendit etiam ad hoc
propo-

propositum Vigell. in dicto loco à causa finali, regula 6. vbi tamen ipse confundit accessorium cum accessione, quæ transit in rei partē, & incrementum facit, quicquid sit, quærimus nos, an legatum sit accessorium ad testamentum, intelligendo per accessorium illud, quod mox est à nobis definitum.

Et in proposito articulo, ferè omnes defendunt opinionem affirmatiuam, quā tenet Accurs. hic, cum enim sequuntur hic Alex. num. 2. Ias. & Crot. num. 4. Pet. Crisp. num. 1. Iacob. de Nigr. num. 3. Ludou. Aluar. num. 12. Paris. num. 16. Carol. Ruin. num. 2. Rip. num. 5. Socin. Iun. num. 21. & Ioan. Bolognet. num. 53. & 54. hanc eandem opinionem probauit etiam Carolus de Guarnat. hic. & M. Anton. Bellarmatus. num. 3. in fi. nec non Scipio Giard. nu. 15. & Vincent. Hercul. noster, colum. 2. in fin. cum sequent. hanc, Guiliel. Pontanus noster, adscribit etiam Cyno. & Iacobo Tiberutio, eandemque sequitur Cagnol. ad. l. cum principalis. ff. de regul. iur. Camillus Plaut. de not. Crauett. lib. 4. cap. 1. cum pluribus sequentib. Mantica de coniect. vltim. volunt. lib. 12. tit. 4. num. 7. & nouissime Petr. Ricc. ad Rubr. Institut. eodem. num. 4. cum seqq. & Andr. Fachin. lib. 13. controuers. iur. cap. 73. vbi affirmat, in vestibulo, non omnino inutilem esse subtilem hanc quæstionem, nam, si statuto Gabella esset imposita pro testamento, non esset pro legato soluenda, quia soluitur pro re principali, non autem pro accessoria, vt notat Dec. ad cā pit. præterea huius initij, primum, extra de offi. & potest. iudic. delegat. & Ias. ad. l. 2. C. de iure emphyteo. vtilem etiam esse hanc disputationem dicit, ad mentem Baldi Nonelli, Pontanus noster hic num. 6. ad interpretationem statutorum, disponentium testamenta insinuari debere, quicquid sit, pro hac communi sententia plura adducuntur.

266 Primum autem sic virtualiter argumentantur, vbicumque duæ res ita se habent ad inuicem, vt vna possit consistere sine altera, altera autem sine illa consistere non possit, illa quæ sine alia consistere nequit, alterius accessorium esse dicitur. l. malum, ff. de verb. significat. facit lex cum principalis. de regul. iur. est tex. in l. 2. ff. de pecul. legat. Hinc Bar. ad l. greçe §. illud ff. de fideius. num. 4. dicebat ea, quæ ab alijs pendent, eorum a quibus pendent esse accessoria: at testamentum, & legatum ita se habent ad inuicem, vt testamentum sine legato consistere possit. l. 1. §. qui neq. ff. de hæred. instituendis, legatum autem sine testamento nequaquam, cum non nisi in testamento fieri possit, saltem secundum primeuam illius naturam. §. præterea Instit. de fideic. hæred. cumque, testamento pereunte, pereat l. si nemo ff. de reg. iur. igitur legatum est accessorium ad testamentum.

267 Secundo, vbicumque duæ res ita se habēt ad inuicem, vt vna sequatur naturam alterius, ea, quæ alterius naturam sequitur, illius accessorium dicitur. cap. accessorium de reg. iur. lib. 6. l. 2. ff. de peculio legato. l. vlt. ff. de adim. legat. de l. cum principalis de reg. iur. at testamentum, & legatum in eo factum, ita se habent ad inuicem, vt legatum naturam testamenti sequatur, cum reuocabile sit, vt testamentum. l. si quis in principio de leg. 3. l. 3. §. vlt. iuncta l. 4. ff. de adim. legat. &, testamento pereūte, pereat. l. si nemo de reg. iur. igitur legatum est accessorium ad testamentum.

268 Tertiò, quicquid adest, & abest præter subiecti corruptionem, accessorium esse dicitur. l. malum ff. de verb. signif. l. 1. §. quæ depositis ff. depos. l. pro voluntarijs. ff. de impensis in rebus dot. fact. At legatum adest, & abest à testamēto, præter illius corruptionem. l. 1. §. qui neque ff. de hæred. inst. igitur legatum est accessorium ad testamentum.

Quarto, & vltimo, omissis alijs leuiotibus, & quæ cum his coincidunt, adductis per Petr. Ricciard. ad Rubr. Inst. eod. a nu. 5. vsque ad 15. si de quo minus videtur inesse, & inest, ergo, & de quo magis. l. si quando de testib. cum vulgaribus. sed minus videtur inesse, vt substitutio, & codicilli sint accessoria ad testamentum, quàm legatum, cum codicilli sint quædam vltima voluntas per se subsistens, & substitutio quædam hæredis institutio, a qua soleat interdum testamentum ipsum vires accipere l. 3. §. vltimo. ff. de lib. & posth. legatum autem semper a testamento vires accipiat, & tamen inest, quia tam codicilli, quam pupillaris substitutio, sunt accessoria ad testamentum. l. ab intestato in fine supra tit. proximo §. liberis Instirut. de pupill. substit. igitur multo magis legatum est accessorium ad testamentum.

His tamen, & similibus argumentis minime negocium facientibus, cōtrariam opinionem negatiuam, tenuit Bald. nouell. noster, quem refert Gulielmus Pontanus hic num. 6. & eiusdē opinionē defendit nū. 7. cum seqq. qui tamen putant legata esse accessoria ad hæredis institutionem, ita vt eorum opinio parum a communi distare videatur, cum in hæredis institutione consistat quidditas, & forma testamenti, ego vero indistinctè arbitror,

neque ad teſtamentum, neque ad hæredis inſtitutionem legata dici poſſe acceſſoria, ex pluribus.

269 Et primum, quia quòd in teſtamenti gratiam non eſt, & eidem teſtamento non ancellatur, & famulatur, acceſſorium ad illud dici non poteſt. At legatum non eſt in gratiam teſtamenti, nec illi ſeruit, aut ancillatur, igitur legatum non eſt acceſſorium ad teſtamẽtum. Maior propoſitio probatur per tex. in l. & ſi nõ ſunt. §. perueniamus ff. de aur. & argent. legat. & auctoritate Ancharani ad d. c. acceſſorium de reg. iur. lib. 6. & Petri Andr. Gamb. in ſua dialectic. legali in loco a principali num. 1. prçterea probatur etiam per inductionẽ, quia purpura eſt in gratiã veſtis, veſtis in gratiã corporis, inſtrumentum in gratiam fundi, littus in gratiam maris, ripa in gratiam fluminis, peculium in gratiam ſerui ordinarij, fideiuſſor in gratiam rei principalis, gemmç in gratiam coronæ, anuli, vaſis, vel alterius rei principalis, quam exornant. Minor etiam probatur, quia legatum nõ eſt in gratiam teſtamenti, immo, quatenus teſtamentum conſiſtit in hæredis inſtitutione, illi derogat, cum ſit delibatio hæreditatis. l. legatum eſt delibatio ĩ eod. tit. noſtro, ex qua lege non obcure colligitur, nec ad hæredis inſtitutionem eſſe poſſe acceſſoriũ legatum, quicquid dixerint Bald. Nouellus, & Pontanus noſtri.

270 Secundo, non poteſt eſſe acceſſorium ad teſtamentũ, quod, vel cum teſtamento nihil commune habet, vel in illius partem tranſit, vt patet ex s̃ traditis in prçmiſſis. At legatum, vel nihil commune habet cum teſtamento, ſi conſiſtat in ſola hæredis inſtitutione, & ſine legatis fiat, vt in l. 1. §. qui neque de hæred. Inſt. vel tranſit in partem teſtamenti, ſi per teſtamentum intelligamus collectionem diuerſarum vltimarum voluntatum, in quo princeps pars, & veluti caput, & fundamentum ſit hæredis inſtitutio. §. ante hæredis Inſtit. de legatis, & latius etiam infra docebimus, igitur legatum non poteſt eſſe acceſſorium ad teſtamentum.

271 Tertio, id, quod non ſequitur naturam teſtamenti, non poteſt ad teſtamentum eſſe acceſſorium. l. cum principalis ff. de reg. iur. cap. Acceſſorium eod. tit. lib. 6. l. 2. ff. de pec. leg. At legatum non ſequitur naturam teſtamenti, igitur non poteſt dici acceſſorium ad illud.

272 Minor probatur, primum, quia in teſtamentis lata ſit interpretatio. l. in teſtamentis ff. de reg. iur. in legatis vero ſtricta. l. nummis. l. qui concubinam §. cum ita ff. de leg. 3. l. ſi ſcriptum §. fin. de leg. 1. l. ſi ita relictum fuerit ff. de leg. 2. l. qui lancem ff. de aur. & argent. leg. cum alijs adductis per Nattam conſ. 306. num. 3. lib. 3. vbi vult, vt, in dubio, in legatis sẽper quod minimum eſt ſequamur, per l. ſemper in obſcuris ff. de reg. iur. ſecundo, quia teſtamentũ interdum corruit, legata tamen non ſequuntur illud, vt in Auth. ex cauſa. C. de lib. prçter. in l. 1. ff. ſi quis omnis cauſa teſtam. in l. 1. ff. de legat. præſt. cum ſimilibus. tertio hæreditas, in qua ſola conſiſtit teſtamentum. l. 1. ff. de hæred inſtit. ad tempus dari non poteſt. l. hæreditas ex die ff de hæred. inſtit. legata verò ad tẽpus dari poſſunt. l. 2. C. de legat. Accedat etiã quarto, quod legata acquiruntur ipſo iure etiam ignoranti. l. ſeruo legato ff. de leg. 2. l. ſi a furioſo ff. de act. & obligat. l. magis §. fundum. ff. de rebus eorum. l. cum patet §. Surdo ff. de lgat. 2. hæreditas autem tantum ſcienti acquiritur, niſi ſit ſuus hæres. l. non dubium, vbi DD. C. de iur. delib. Nec vim argumenti tollunt reſponſiones variç, allatæ a DD. allegantibus ſpecialitatem, quia, vt mox videbimus;

273 Ars, quæ naturam imitatur, tot non inducit ſpecialia, contra naturam ipſarum rerum.

274 Quarto, illud non poteſt dici Acceſſorium ad teſtamentum, quòd ad illud neceſſariam relationem non habet, quodque, ſublato teſtamento, non corruit. l. non dubium C. de legib. l. cum lex. ff. de fideiuſ. l. 1. & 2. ff. de pecul. legat. ç. inter dilectos de fide inſtrum. facit §. flumina. Inſt. de rerum diuis in fin. At legatum nõn habet neceſſariam relationem ad teſtamentum, ita vt dici poſſit legatum teſtamenti, quemadmodum littus maris, ripa fluminis, inſtrumentum fundi, peculium ſerui; & ſic de alijs omnibus, &, ſublato teſtamento, legatum non tollitur, neque nomen illius, vel relatiua aliqua qualitas, iuribus in præcedenti argumẽto adductis, igitur legatum non eſt acceſſorium ad teſtamentum, nec aliqua ſpecialitas eſſe ficere poteſt, cum ars imitetur naturam. §. minorem Inſt. de adopt. l. adoptio ff. eodem, quia ſublato principali, & ſic vno ex correlatiuis, tollatur etiam alterum, licet remaneat ſubiectum, & fundamentum relationis; ſublato flumine licet remaneat terra, vel gleba, quæ ripæ materia quandoque fuit, ripa tamen, & nomen relationis, & acceſſionis tollitur, ſed ſublato teſtamento, non modo res legata ſuperest, ſed etiam legatum ipſum, quia ſcilicet ſit quid abſolutum, non autem relationem habens ad teſtamentum, &, licet regulariter, ab eo pendeat. l. ſi nemo de reg. iur. non tenet ſequela, legatum pendet a teſtamento, in quo

fit,

sit, ergo est accessorium ad illud; pictura enim pendet a tabula, non tabula a pictura, & tamē tabula, quæ est in gratiam picturæ, & ei inseruit, est accessoria ad picturam, non pictura ad tabulam §. si quis in aliena Instit. de rerū diuis.

276 Quinto, quod interdum confirmat testamentum, non potest ad testamentum esse accessorium. l. quod per manus s̄ tit. proximo. l. ex pupillari, vbi latè Ias. ff. de vulg. & pupil. ex quibus constat accessorium non confirmare suum principale, sed legata confirmant interdum testamentum. §. si quis autem §. inordinatum in Auth. de hæred. & falcid. Auth. hoc amplius C. de fideicom. igitur legata nō sunt accessoria ad testamentum.

Cum igitur in legato, respectu testamenti non reperiantur conditiones illæ, quæ in Accessorio, respectu Principalis, desiderantur, quicquid dixerint DD. omnes audacter concludo ego aduersus eos, non nisi fusiore vocabulo, & admodum impropriè legatum ad testamentum, vel ad hæredis institutionem accessorium dici posse.

Nec obstant argumenta ex aduerso allata, & præsertim primum, quia non tenet sequela, legatum non potest consistere sine testamento, quòd sine legatis fieri potest, ergo est accessorium ad testamentum; homo enim non consistit sine cibo, & potu, nemo tamen dixerit hominem in cuius gratiā sunt omnes fructus. §. in pecudum Inst. de rerum diuis, ad cibum, & potum, & ad terræ fructus, quibus vescitur esse accessorium, tabula quoq; sine pictura, qua orniata est, existit, non autem pictura sine ea; non tamen inde sequitur, picturam esse ad ta-
277 bulam accessoriam. Vulgaris quoque substitutio sine testamento consistere nequit. §. penult. Instit. de Codicill. testamentum autem sine vulgari substitutione existere potest. Inst. in princ. de vulg. sub. l. 1. ff. de hæred. Inst. in §. qui neque, negant tamen omnes vulgarem substitutionem esse accessoriam ad testamentum, quòd per eam informatur, & sustinetur interdum in secundo gradu, quòd non contingeret, si esset accessoria, vt s̄ quoque dicebamus. Præterea falsa, etiam est minor propositio, cum legata fieri possint in codicillis, & si fiant in testamento, etiam eo pereunte non pereant, vt s̄ demostratum est.

Nec facit negocium secundum, primum, quia in quampluribus, vt s̄ ostensum est legata non sequuntur naturam testamenti. Præterea non omne, quòd naturam sequitur, testamenti, est accessorium ad testamentum; Vulgaris .n. substitutio naturam testamenti optimè sequitur; cum prouideat de hærede, cum sit reuocabilis, vt testamentum, cum sit causa, vt testator non decedat intestatus, cumque, testamento pereunte; ipsa quoque pereat; & non nisi in testamento fieri possit, ipsa tamen vulgaris substitutio non est accessoria ad testamentum, vt omnes admittunt. profectò quāplurima reperiuntur, quæ alterius naturam sequuntur, illius tamen accessoria esse non dicuntur, quia aliæ desint accessorij conditiones.

Nec tertium argumentum, quòd olim in circularibus disputationibus, ab excellentissimo D. Pamphilo Columbino, collega doctissimo, Pisis mihi proponebatur, destruit sententiam nostram, quia quod abest, & adest, præter subiecti corruptionem, est accidens, ita in suis vniuersalibus definitum a Porfirio, in cap. de accidenti, ab accidenti autem, cuius esse, est esse in subiecto, longè distat accessorium, quod neque in subiecto est, neque est accidēs simpliciter, sed secundum quid, quatenus scilicet non ingreditur difinitionem principalis, cui non accidit, sed accedit, quòd aliud est; vt s̄ in præmissis docuimus, &, vbi a principali recedit, nō corrumpitur, vt accidens separabile, sed superexistit, vt vestis seiuncta a corpore, & purpura separata a veste, & instrumentum a fundo.

278 Nec facit negocium quartum, & vltimum argumentum, quia falsa est illius minor, neq; enim pupillaris substitutio, neque codicilli sunt accessoria ad testamentum, sed partes il-
279 lius, vt sentiunt etiam communiter DD. nec obstat. §. liberis Inst. de pupil. vbi dicitur pupillaris substitutio pars, & sequela paterni testamenti, quia particula illa, sequela, accessorium nō significat, alioquin implicaret ille tex. cum dicat pars, & sequela, nullum enim accessorium illius potest esse pars, cuius est accessoriū, quicquid dixerint Bal. Nouell. & Guilielm. Pont. hic, appellat enim ibi imperator substitutionem illam sequelam paterni testamenti, quia, nisi antecedat paternum testamentum fieri nequit. l. 2. §. 1. ff. de vul. & pupill. probat igitur ille tex. substitutionem pupilarem habere se, non tanquam accessorium ad testamentum paternum, sed tāquam partem ad totum, & tamquam cōsequens ad suum necessarium
280 antecedens, consequens autem ad antecedens accessorium non est, alioqui successio ab intestato esset accessoria ad repudiationem hæreditatis ex testamento, quæ est illius antecedens. l. quamdiu ff. de acquir. hæred. quòd tam absurdum est, quàm quòd maximè. neq; obstat d. l. ab intestato in fine, quia dicat codi-

cillos sequi ius testamenti, cum non teneat sequela, hoc sequitur ius testamenti, ergo est accessorium ad illud, cum partes quoque sequantur ius totius l. quæ de tota ff. de rei vendic. & vnum simile alterius similis ius sequatur, argumento l. a Titio de verborum obligat. cum similibus.

Concludo igitur indistinctè, legatum non esse accessorium ad testamentum, nec habendam esse rationem aliquam multiplicis accessorij considerati à Petro Ricciardo, ad Rubr. Inst. eod. a nu. 33. vsque ad num. 42. vbi dum recenset duodecim genera accessoriorum, confundit accessorium cum incidente, cum accidente, cum præparatorio, cum consequente, cum parte, cum cõtento, & cum alijs, quæ plurimum distant ab accessorio, cuius naturam non obscurè declarauimus ĩ in præmissis ad hunc articulum, & ad Rubr. C. de edendo.

Prima ergo conclusio, quam explicitè posuit hic Accursius, falsa est, videamus modo, an ea, quæ ex illius dictis implicitè colligitur vera sit.

Colligitur enim, secundo loco, quatenus dicit Accursius legatum esse accessorium ad testamentum, non esse eiusdem testamenti par-
281 tem, cum nullum accessorium sit pars illius, cui accedit, pars enim fine destructione totius, ad quod refertur, abesse non potest, vbi accessorium adest, & abest præter rei, cui accedit corruptionem, vt considerabat hic Cyn. quem referunt DD. & præsertim Alex. hic.

Verum quia multifariam totum, & partes, tam apud nos, quàm apud Philosophos accipiuntur, maxima dubitatio est apud interpretes, an legatum habeat se aliquo modo ad testamentum, tamquam pars ad suum totum, & profectò variæ constituũtur in hac materia doctrinæ, quarum celebratior cæteris est ea, quã scripsit hic Barth. Soc. ex qua deinde recentiores, plures colligentes conclusiones, disputationem hanc in plures non insubtiles articulos diuiserunt, sed ego, antea quam veniam ad particulares disputationes, in modum præuiæ cuiusdam inspectionis, declarabo quibus modis testamentum accipiatur, & quibus mo-
282 dis totum, & partes vsurpentur. Et quod attinet ad testamentum, dicimus, secundũ communes traditiones, quadrifariam accipi, primum scilicet in genere generalissimo quatenus dicitur, & prædicatur de qualibet vltima voluntate, quo modo videtur accipi in l. Eunuchis C. qui test. fac. poss. quam tamen testamenti acceptionem non admittimus nos, vt vidistis. secundo loco vsurpatur, & accipitur in genere subalterno, quatenus refertur ad omnem vltimam voluntatem per se existẽtem, & hæredis institutione informatam, ita vt hoc modo accepta, nec codicillos, nec legata, aut fideicommissa significet. sed testamentum calatis comitijs, procintum, per æs, & libram, testamentum in scriptis, nuncupatiuum, & militare, & ita accipitur in tit. ff. Inst. & C. de testament. &, secundũ hanc significationem, vt sentiunt Glos. & DD. diffiniuntur in l. 1. ff. de testam. tertio loco accipitur in specie specialissima, quatenus refertur solummodo ad testamentum in scriptis, vel ad nuncupatiuum, vel ad militare, quod prædicatur solummodo de pluribus testamentis differentibus numero, & ita accipitur in titulis Inst. ff. & C. de militari testamento, & in §. vlt. Inst. de testam. hoc est de testamento nuncupatiuo. quarto, & vltimo loco accipitur in indiuiduo pro singulari testamento, puta Titij, & ita accipitur in l. Lucius Titius in l. vlt. ff. de hæred. inst. & in sexcentis alijs locis, in quibus de testamẽto alicuius particularis hominis agitur.

283 Totum autem, quod illud est, cui nulla partium deest, ex quibus dicitur totum, vt est Auctor Aristot. lib. 5. Methaphys. tex. 31. & consequenter nihil aliud est, quàm congregatio partium, vt per eundem Philos. lib. 1. Phis. tex. 17. vbi commẽtator, & lib. 4. tex. 43. & 3. cæli tex. 8. in duplici est differentia. Aut enim vniuersale est, aut particulare, vniuersale illud est, quòd partes subiectiuas habet, de quibus prædicatur, & hoc est rursus duplex, quoddam scilicet, quòd prædicatur de pluribus differentibus specie, quoddam quòd prædicatur de pluribus differẽtibus numero, illud est genus, vt animal, contractus, actio, de quo Glos. est in §. constat vers. plebs in verbo species Instit. de iur. nat. gent. & ciuil. & tex. in l. 2. §. creditum ff. si cert. pet. in l. si quid earum §. inter emptũ de leg. 3. Bart. ad l. Meuius §. duobus infra tit. proximo in vestibulo. Hoc autem est species vltima, vt homo, emptio, & venditio, testamẽtum nuncupatiuum, reiuendicatio, de quo est pariter d. Glos. in §. constat in vers. plebs Inst. de iur. nat. gentium, & ciuil. & tex. in l. 3. §. genera in fin. ff. de acquir. poss. totum autem particulare, quòd de suis partibus nõ prædicatur. Aut est potentiale, aut actuale, & potentiale, aut est ens reale, vt anima, quæ non potest diuidi, nisi in suas potentias, nimirum in intellectum, memoriam, & voluntatem, vel in facultatem rationalem, irascibilem, & concupiscibilem, de quo toto Glos. est in cap. 1. extra de summa trinit. & fide cathol. in verbo simplex omni-

omnino, aut est ens rationis, ciuile, & legale, cuiusmodi sunt, iter, via, actus, quę seruitutes, plures, vel pauciores facultates includunt, vt patet ex princip. Institut. de seruit. rust. vel vrban. præd. nec non vsusfructus qui continet & vtendi, & fruendi facultatem. Institu. in princ. de vsufruct. Totum autem actuale, aut est essentiale, aut non essentiale, Totum essentiale illud est, quod constat ex materia, & forma, vt puti homo ex anima, & corpore, altera enim ex his partibus sublata, destruitur, non modo integritas, sed essentia ipsius hominis, dempta enim anima, quod superest, cadauer est, non homo, dempto verò corpore, quod superest, anima est, non homo, & de hoc toto, loquitur text. in l. rerum mixtura. de vsucap. dum agit de corpore, quod vno spiritu continetur, vt homo, equus, & l. eum qui ædes. eodem tit. text. est optimus. in l. Iulianus. §. si quis rem. ff. ad exhib. & in. §. cum ex aliena. Institut. de rerum diuis. Totum autem non essentiale, aut est modale, aut quantitatiuum, modale dicitur illud totum, quod constat ex subiecto, & qualitate, vt homo doctus, homo liber, seruus verna, de quo in l. cum super vernis. C. de rei vendicat. Totum autem quantitatiuum, aut habet partes intellectuales, aut partes habet sensibiles, & habēs partes intellectuales, aut est incorporeum, & iuris, vt hæreditas, quæ diuiditur in plures vncias, & quotas. §. hæreditas. Instit. de hæred. instit. aut est corporale, & facti, vt fundus, vel domus communis inter plures, respectu partium indiuisarum, de quibus in l. Mæuius. §. duobus. de legat. 2. vbi Barto. & eiusmodi genera totius, quotitatiua possunt appellari, ex his quæ tradit Paris. ex diuo August. de Ciuit. Dei. lib. 2. cap. 30. in suo consil. 61. num. 12. volum. 1. Totum autem, quod partes habet sensibiles, & demonstrabiles ad oculum, aut integrale est, aut collectiuum, & integrale est, aut naturale, vt homo, bos, equus, respectu capitis, pedum, pectoris, & sic de alijs partibus, de quo pariter in d. l. rerum mistura, Aut non naturale, quod est, aut voluntarium, aut artificiale, voluntarium, vt fundus, qui fit ex destinatione patris familias. l. locus. ff. de verb. significat. artificiale, quod rursus duplex est, aut, scilicet constans ex quantitate continua, aut non continua, ex quantitate continua, vt tignum, vas, & statua vnius lapidis, de quo in. l. in rem. §. 1. versic. si quis rei suæ. ff. de rei vendicat, quod vero ex non continua quantitate constat, aut constat ex quantitate contigua, aut omnino discreta, ex contigua, vt nauis, domus, de quo in. l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verb. significat. & in sæpius repetita. l. rerum mistura, ex discreta, vt populus respectu patriciorum, senatorum, & plebis, de quo in §. constat. in versicu. plebs. Institut. de iur. nat. gent. & ciuil. Totū autem collectiuum, aut est omogenium, vt populus, respectu singulorum ciuium, & grex, armentum, vel legio, de quo in d. l. rerum mistura. aut eterogenium, quod est, aut dispositum, aut disponens, dispositum, vt patrimonium, peculium dos, & adita hæreditas, puta Mæuiana, & de hoc toto habetur in titulis de peculio, de pecul. leg. de dote prę leg. totum autem disponens, aut est disponens auctoritate publica, veluti ius ciuile scriptum, quod constat ex illis sex partibus dissimilaribus, de quibus in. d. §. constat. Instit. de iur. nat. gent. & ciuil. aut est disponens auctoritate priuata, cuiusmodi est testamentum, quatenus accipitur pro collectione diuersarum vltimarum voluntatum, vt in §. ante hæredis. Institut. de leg. & passim in titulis. ff. Instit. & C. de testament. eiusmodi est etiam substitutio reciproca, & compendiosa, quatenus plures, & diuersas comprehendunt substitutiones, iuxta tradita per DD. ad l. iam hoc iure, & ad l. Centurio, supra de vulgar. & pupillar. & ad. l. præcibus. C. eodem. & ex his optime demonstrauimus, ni fallimur, quibus modis totum dicatur, & consequenter, quot generum partes esse dicantur, cum partes ad totum referantur, ita vt quot modis totum dicitur, totidem necesse sit, vt partes dicantur.

His igitur sic præmissis, pro exacta explicatione secundæ conclusionis, quæ colligitur ex glossæ continuatione, quæque negat legatum esse partem testamenti, quatuor propono principes discutiendos articulos.

Primus erit, an sit pars essentialis testamenti.

Secundus, an sit pars subiectiua.

Tertius, an sit pars integralis.

Quartus, an sit pars collectiua.

284 Quod attinet ad primum, concludo negatiuè.

Primum, quia nulla pars essentialis potest à toto, cuius essentialis est pars, sine illius corruptione abesse, vt supra ex sententia Aristot. probauimus, & est text. in l. non hoc. C. vnde legitimi. Sed contingit legatum à testamento abesse. l. 1. §. qui neque. ff. de hæred. Institut. igitur legatum non est pars essentialis testamenti.

285 Pręterea, pręter materiam, & formam nulla datur pars testamenti essentialis, vt patet ex supra traditis, & ex Arist. lib. 5. Metaphys.

tex.

286 tex.30. At legatum, neque forma est ipsius
287 testamenti, quæ consistit in hæredis institu-
tione, vt per gloss. & DD. ad l.1. ff. de testam.
vbi nos quoque quandoque diximus, neque
materia, quæ consistit in testatoris voluntate
volita; vt dicerent philosophi, id quod docuit
Thobias Non. noster, ad Rubr. Inst. de testa-
men. nu.4. & nos quoque tradidimus ad d.l.1.
igitur legatum non est pars essentialis ipsius
testamenti.

Cum igitur constet legatum non esse par-
tem essentialem testamenti, veniamus ad se-
cundum Articulum, & videamus, an sit pars
subiectiua, per partem autem subiectiuam, in-
telligimus speciem, vel indiuiduum, &, vt di-
stinctè examinemus hunc articulum, diuide-
mus eum in tres inspectiones.

Prima erit, an legatum sit pars subiectiua
illius testamenti in quo factum est.

Secunda, an sit pars subiectiua testamenti
in specie, vel in genere subalterno accepti.

Tertia, an saltem sit species, seu pars subie-
ctiua testamenti in genere, quod refertur, se-
cundum communes traditiones, ad omnem
vltimam voluntatem.

288 Quod attinet ad primum, omissa disputa-
tione, quicquid dixerit Socin. senior. hic. num.
1. & Socin. iun. num.29. concludo legatum nō
esse partem subiectiuam illius testamenti par
ticularis, in quo factum est, vt sentiunt cæteri;
ferè omnes.

289 Quia nullum particulare, seu indiuiduum
potest habere partes subiectiuas, de quibus
prædicetur, vt patet ad sensum, & ex Porphy-
rio in suis vniuersal. cap. de specie. sed hoc te-
stamentum, in quo factum est hoc legatum,
est particulare testamentum, & indiuiduum;
argum. l. certum. ff. si cer. pet. igitur subiectiuas
partes habere nequit.

Nec potest insulsa, de hac re, opinio Barth.
Socini defendi, ex his, quæ scripsit Soc. Iun.
illius ex fratre nepos, hic num.29. cum sequen
tibus. quia si consideretur indiuiduum, & par-
ticulare aliquod, quo ad materiam, non est am
plius particulare, vel indiuiduum, sed vel spe
cies, vel genus, quod à materia sumitur, indiui
290 duum enim est indiuiduum per suam for-
mam, cōsistentem in collectione plurium ac-
cidentium, quę, si ab eo abstrahantur, destrui-
tur indiuiduum, nisi, demonstratione ad ocu-
lum, vel circumscriptione restringatur, quo ca
su, eodem modo careat necesse est partibus su
biectiuis, quemadmodum enim Titius partes
subiectiuas non habet, ita quoque eisdem su-
biectiuis partibus caret hic homo, vel hoc ani
mal, & consequenter, nec testamentum Titij,
nec Titij hæc mentis testatio, subiectiuas par-
tes, de quibus prædicetur, habere potest.

291 Subsequitur modo secunda inspectio, an,
scilicet legatum sit pars subiectiua testamenti
in specie, vel in genere subalterno, quod defi-
nitur in l.1. ff. de testam. quodq; continet plu-
res species sub se, nimirum testamentum in
scriptis, nuncupatiuum, militare, & si quę sunt
alia similia testamenta, de quibus prædicatur,
nec species aliqua testamenti vltima caret par
tibus subiectiuis, cum de pluribus differenti-
bus numero prædicetur d. Glos. in §. constat
versic. plebs Instit. de iur. nat. gent. & ciu.

In proposita igitur difficultate dissentiunt
interpretes; aliqui enim opinantur legatum
esse partem subiectiuam testamenti in genere
subalterno, vel in specie, & hāc opinionem af-
firmatiuam tenet Bart. Soci. tam hic num. 12
quàm etiam ad l. si mihi, & tibi, in §. in lega-
tis num.5. & 6. & eum defendunt Petr. Crisp.
hic num.49. cum seqq. & Parit. num. 24. licet
confusè admodum loquatur, vt potè, qui na-
turam harum partium non bene intelligat, vi-
detur sequi etiam Crot. nu. 2. in fin. eandem-
que defendit Soc. Iun. num. 29. & sequitur
etiam Crauetta num. 27. nititur autem hæc o-
pinio duobus dumtaxat fundamentis, quę col
liguntur ex dictis Soc. sen.

292 Primum est eiusmodi. illa dicitur pars sub-
iectiua testamenti in specie, cui eiusdem testa-
menti competit diffinitio, & nomen. At legato
competit diffinitio testamenti in specie, seu in
genere subalterno; & nomen, igitur est pars
subiectiua, seu species testamenti in specie, seu
in genere subalterno. maior est perspicua, mi-
nor probatur, quia legatum quoque quòd est
donatio quædam a defuncto relicta §.1. Inst.
eod. est iusta, perfecta in suo genere, & solē-
nis, nec non legitima, quia legibus permissa. l.
verbis legis ff. de verb. sign. & secundum com
munes traditiones; testamenti appellatione
continetur, vt mox etiam videbimus.

293 Secundo, Testamentum, quòd sub testa-
mento in specie comprehenditur, sine dubio
est pars subiectiua testamenti in specie, quē-
admodum hic homo est pars subiectiua homi-
nis. At legatum est testamentum, quòd sub
testamento in specie comprehenditur, igitur
legatum est pars subiectiua testamenti in spe-
cie. Maior perspicua est, Minor probatur; ad
mentem eiusdem Socini senioris, quia, quot
quot fiunt dispositiones in testamento, sunt
testamenta, per tex. in l. scire debemus. infra de
verb. obligationibus, arguendo de contracti-
bus

bus ad vltimas voluntates, iuxta titulum Inst. de lege Fusia Canin. Toll. & iuxta tradita per Bald. ad l. 2. num. 1. § de hæred. Instit. vbi etiã Imol num. 5. At in testamento in specie fieri possunt variæ dispositiones, & in primis legata, vt colligitur ex §. ante hæredis, Inst. eod. igitur legata sunt testamenta sub testamento in specie comprehensa, & consequenter pars subiectiua eiusdem testamenti.

Horum tamen, leuissimorum argumentorum, ratione minimè habita, plerique iuerunt in contrariam sententiam, opinantes nec testamẽti in specie, vel in genere subalterni partem esse subiectiuam legatum, quam sententiam videtur sentire Ias. hic num. 1. Ripa num. 6. Ludou. Aluar. num. 33. & 39. Iac. de Nigr. num. 15. Guiliel. Pontan. nu. 12. & Io. Bologn. num. 61. & hæc est communis opinio, vt de communi testatur Petr. Crisp. num. 49. quam verissimam esse arbitror.

294 Primum, quia illud, quo posito, non ponitur testamentum in specie, non potest esse eiusdem testamenti in specie pars subiectiua, cum posita parte subiectiua, & sic specie, genus, quòd inest in qualibet specie. l. si quid earum §. inter emptum ff. de leg. 3. ponatur de necessitate d. §. inter emptũ cũ cęteris vulgaribus. At, dato, & posito legato, non ponitur testamentum in specie, cuius forma est hæredis institutio, vt per Glos. & DD. ad l. 1. ff. de testamentis, vbi nos quoque diximus, & omnes admittunt. igitur legatum non est species, vel pars subiectiua testamenti in specie.

295 Secundo, nec illud potest esse species, & pars subiectiua testamẽti in specie, cui nec nomẽ competit, nec diffinitio testamẽti in specie. cum tam genus, quam species prædicẽtur de suis inferioribus, & secundum nomen, & secundum diffinitionem, vt docemur ab Arist. in primo tractatu prædicamentorum c. 1. facit d. §. inter emptum. At legato, nec nomen, nec diffinitio testamenti in specie competit, igitur legatum rem est pars subiectiua, vel species testamenti in specie. probatur minor, quia nomen testamenti in specie, quòd significat tantummodo eam vltimam voluntatem, quæ specificatur, & informatur ab hæredis institutione. §. penult. Instit. de codicillis, non nisi ad testamentum in scriptis, vel nuncupatiuum, & ad militare hodie referri potest, hine separatim meminit Imperator in d. l. 2. in §. Quintus C. de veter. iur. enucl. de legatis, de codicillis, & de testamentis, & profitetur de legatis se tractaturum in eodem articulo, per quãdam aggregationem, quòd non diceret si legata essent partes subiectiuæ testamenti, tunc enim principaliter de legatis ageretur, non tamquam de aggregatis, sed tamquam de cõprehensis sub genere testamenti, nec memorata testamenti definitio competit legatis, cum nullum detur legatum, quod sit perfecta, & completa voluntatis nostræ sententia de omni eo, quòd quis post mortem suam fieri velit, cumque legatum, nec simpliciter sit perfecta species vltimæ voluntatis, cũ semper pendeat, vel à testamento, vel à codicillis, in quibus fieri solummodo potest, nec per se existat, & profectò, si definitio testamenti, de qua agimus, non conuenit Codicillis, vt supra docuimus, multo minus potest legatis accommodari.

Nec sunt alicuius momenti ex aduerso allata argumenta, & præsertim primum, quia, vt mox deductum est, nec nomen testamenti in specie, nec definitio potest legato accommodari, & propterea primum argumentum in auctorem reflectitur.

Secundum quoque argumentum leue est, cum falsa sit illius minor, legatum enim non est testamentum, vel si est, est testamentum in genere generalissimo sumptum, quòd idẽ sonat, secũdum communes traditiones, quòd vltima voluntas, non autem testamentum in specie, quod testamentum est per hæredis institutionem, nec dicatur esse testamentum, quia quot fiunt in testamento dispositiones, tot fieri dicantur testamenta, nam hoc falsum est, nec facit negocium. d. lex scite debemus, a qua argumentum petebatur de contractibus ad vltimas voluntates, quia corruit memoratum argumentum, in casibus, vbi diuersa potest assignari ratio inter vltimas voluntates, & contractus, vt tradit Ias. ad l. pactum inter hæredem § de pact. cum alijs adductis ab Eucrardo in loco a contractibus ad vltimas voluntates, quibus accedit Card. Mantica de coniect. vlt. volunt. lib. 3. tit. 18. nu. 2. ratio autem diuersitates in proposito est manifesta. mirum enim nõ est stipulationes multiplicari ad mul-

297 tiplicationem rerum, quæ in eam deducuntur, quia homines plures possunt facere stipulationes, testamẽta autem plura nequaquam quæ scilicet simul valeant. l. furiosum C. qui testamenta facere possunt §. posteriore Instit. quibus modis testam. infirm. vnus profectò testator, non nisi cum vnico testamento valido potest mori, quòd nec multiplicabile est ad

298 multiplicationem dispositionum, quæ in eo continentur, cum sit quid indiuiduum, vt cõstat ex traditis per Bald. ad l. si is cum testamen-

mentum ff. de testam. cuius forma vna est, quę in puncto indiuisibili, & in vltima conclusiua consistit, vt per eundem Baldum ibidem.

299 Hinc nec testamentum, in quo duplex est gradus hæredum, institutio nimirum hæredis, & pupillaris substitutio, duplex est testamentum, quòd facilius videbatur ferri posse, sed vnicum duarum causarum testamẽtum, idest duarum hæreditatum. §. igitur Inst. de pupill. subst. quòd si aliquo modo posset dici tot esse testamenta, quot dispotiones, & sic legatum quoque, testamento comprehensum, esset testamentum, intelligeretur esse pars subiectiua testamẽti in genere generalissimo, quod comprehendit, secundum communes traditiones, quamlibet vltimam voluntatem, non testamenti in genere subalterno, vel in specie, cuius forma est hæredis institutio, & sic differret legatum a testamento in quo fieret, tãquam species a specie opposita, quia scilicet testamentum, quod est testamentum per hæredis institutionem, sit vltima voluntas, & testamentum absolutum, legatum autem vltima voluntas, & testamentum dependens. Nec absurdum aliquod est, vt duæ species, vel duo, indiuidua, licet redigantur ad idem genus remotissimum, ita se habeant ad inuicem, vt vnã pendeat ab alia: hinc pactum, quod cohęret contractui, & est species conuentionis, pendet a contractu, cui cohęret, qui tamen cõtractus pariter est species conuentionis. l. 1. §. 1. ff. de pactis, & species opposita pacto. l. iuris gentium in princip. ff. de pact. verissima igitur est hæc posterior opinio, quæ nec in dubium reuocari meruit.

300 Superest igitur tertia, & vltima inspectio, an legatum sit pars subiectiua testamenti in genere generalissimo sũpti, quatenus scilicet, secundum communes traditiones, quæ sunt supponẽdæ in hac disputatione, ad quamlibet

301 speciem vltimæ voluntatis refertur; quando enim de vno dubitamus; ne de vna in aliam trahamur alienam disputationem, & ne disputando detur processus in infinitum, supponendæ sunt communes opiniones, vt ex Riminaldo Iun. ad Rubr. Inst. de donat. num. 59. tradit Ant. Maria. Corat. in tract. de communi opin. lib. 2. tit. 8. inspect. 1. num. 2. versic. hæc conclusio fallit, & licet, communi illa opinione supposita, ridicula videri possit hæc disputatio, cũ nemo sani capitis dubitare possit, quin legatum sit species vltimę voluntatis, quia tamen reperiuntur nonnulli recentiores, qui cęcutientes in hac materia, hanc audent impugnare veritatem, vt eorum leuitati satisfaciamus, nos quoque hoc in quæstionem vocabimus.

Sunt igitur in proposita difficultate, qui opinantur legata, nec testamenti in genere generalissimo, quòd idem sonat, quod vltimã voluntas, species esse, vel partes subiectiuas. Hanc tenet Iaf. hic num. 10. & eum sequitur Ludou. Aluar. num. 1. qui expresse confirmat hanc sententiam num. 39. & hanc eadẽ copiosè, ne dixerim verbosè defendit Pet. Ricciard. ad Rubr. inst. eod. num. 78. vbi hanc eandem sententiã adscribit Iacob. de Nigris hic num. 15. & Io. Crot. nu. 2. sed neuter eorum, si paulò diligentius omnia perpendantur, quæ scribunt menoratis in locis tenere hanc sentẽtiam

302 comperietur, in ciuile enim est vna aliqua particula proposita iudicare, quicquid sit pluta pro hac opinione in medium afferuntur.

303 Et primum ad mentem Iaf. hic num. 8. & 9. sic possumus argumentari. si legatum esset species, vel pars subiectiua testamenti in genere generalissimo sumpti, non possent fieri legata ab intestato, quia eo ipso, quod quis legatum relinqueret diceretur testatus, sed possunt fieri etiam ab intestato, Glos. & DD. communiter ad §. præterea Inst. de fideicom. hæred. igitur legatum non potest esse pars subiectiua testamenti in genere.

Secundo, ad mentem eiusdem Iaf. hic num. 8. posito genere, ponuntur omnes illius species, & partes subiectiuæ, cum omnes amplectatur, & de omnibus prædicetur. l. si quid earum §. inter emptum ff. de leg. 3. l. inter agnatos ff. vnde legit. cum alijs adductis per eumdem Iaf. hic nu. 6. sed posito testamento, non ponitur legatum, cum testamentum, tam in genere, quàm in specie possit esse sine legatis. d. l. 1. §. si neque § de hæred. Instit. igitur legatum non est pars subiectiua, vel species testamenti.

Tertio, ad mentem Aluari, si legatum esset pars subiectiua testamenti, ita vt posito legato poneretur testamentum, quẽadmodum, posita specie, ponitur semper genus, quod est in qualibet specie, de necessitate d. §. inter emptum, sequeretur illud incommodum, vt argumentum ab etymologia vocabuli valeret affirmatiuè, & vt, posita testatione mentis, quæ fit etiam per legatum, poneretur testamentum. At hoc cõsequens est falsum, vt tradunt DD. communiter ad princip. instit. de testam. vbi nos quoque cum essemus Iuniores diximus, igitur falsum est etiam antecedens.

304 Quarto, nouissimus Pistoriensis, sic ratiocinatur, si legatum esset species, vel pars subiecti-

ictì-

iectiua teſtamenti, ſequeretur, vt teſtamentum eſſet modus acquirendi de iure ciuili, ſed hoc conſequens eſt falſum, cum, non teſtamentum ſit modus acquirendi, ſed hæreditas §. vlt. Inſt. per quas perſon. nobis acquiret. teſtamentum enim eſt ius, propter quod, hæreditas autem eſt ius quo acquirimus, igitur falſum eſt etiam illud, vnde hoc ſequitur. probatur antecedens, ad mentem auctoris huius argumēti, quia vnaquęque ſpecies habet proprietates, & paſſiones ſui generis, quod ineſt in ſuis ſpeciebus, cū omnibus ſuis qualitatibus, ita vt quicquid dicitur de genere, dicatur de ſpecie, qualibet. l. ſemper ff. de reg. iur. l. 1. §. generaliter ff. de leg. præſt. cum alijs adduct. per Nicolaum Vigell. in ſua dialect. iur. lib. 2. in loco à genere, ſed legatum habet hoc, vt ſit modus acquirendi de iure ciuili, igitur neceſſe eſt, vt hoc idem habeat teſtamentum, quod eſt legati genus, à quo ſuas, ſpecies, accipiunt qualitates.

305 Quinto ſic argumentantur nulla ſpecies, cū habeat ſuam formam indiuiduam, diuidi poteſt, ſed legatum poteſt diuidi, igitur legatum, non modo non eſt ſpecies teſtamenti, ſed nec eſt ſpecies. ſimpliciter probant minorem, per text. in l. linea margaritarum. ff. ad legem Falcidiam, vbi cum eſſet factum legatum lineæ trigintaquinque margaritarum, dubitabatur, an hæres poſſet conſequi partem illius, ſi legi Falcidiæ eſſet locus, & concluditur affirmatiuè, & ſic linea, in qua conſiſtit legatum, diuiditur, ergo legatum diuiditur.

Sexto, ſi legatum eſſet ſpecies teſtamenti, vtique alicubi reperiretur teſtamentum appellatum, cum omnis ſpecies recipiat appellationem, & nomen ſui generis. d. §. inter emptum. d. l. inter agnatos, cum alijs ſupra adductis, ſed nullibi reperitur in iure appellatum teſtamentum, vel, tamquam ſpecies illius, teſtamenti appellatione comprehēſum, igitur, per locum à lege ceſſante, iuxta l. 1. ff. de Senat. legatum non eſt ſpecies, ſeu pars ſubiectiua teſtamenti.

306 Septimo, paucis plura perſtringendo, ad mentem eorumdem nouiſſimorum, ſic argumentor. Nihil, quod non ſit ſpecies vltimæ voluntatis, poteſt eſſe ſpecies, vel pars ſubiectiua teſtamenti in genere generaliſſimo, ſumpti, quod nihil aliud eſt, ſi datur, quàm vltima voluntas in genere, ſed legatum non eſt, ſpecies, vel pars ſubiectiua vltimæ voluntatis, igitur nec teſtamēti in genere generaliſſimo ſpecies eſſe poteſt. Maior perſpicua eſt minorem
307 probant pluribus modis, & primum, quia nō poteſt eſſe ſpecies vltimæ voluntatis, quod per ſe à cæteris vltimis voluntatibus materiā, per propriam formam ſeparatam, & ſpecificatam non habet, eiuſmodi eſt legatum, igitur non poteſt eſse ſpecies vltimæ voluntatis; minorem autem huius probationis probāt, quia legatum à voluntate teſtatoris, quæ teſtamentorum, & codicillorum eſt materia, & ab eorumdem ſolemnitate, quæ eſt ipſorum forma, capit robur, ita vt per ſe, nec materiam, nec formam ſeparatam habeat. ſecundo minorem principalis argumentationis probant, quia illud, cui vltimæ voluntatis definitio non competit, vltimæ voluntatis ſpecies eſse non poteſt, argumento l. 1. §. dolum. ff. de dolo. ſed legato non competit definitio vltimæ voluntatis, igitur non poteſt illius eſse ſpecies, & huius quoque ſecundæ probationis minorē probant, quia vltima voluntas, eſt voluntatis noſtræ iuſta ſententia de eo, quod quis poſt mortem ſuam fieri velit. l. 1. iuncta gloſs. ſupra de teſtament. & ſic iuſta, ideſt ſolemnis, ſed legatum non poteſt dici per ſe iuſta, & ſolemnis voluntas, cum nullam habeat propriam ſolemnitatem, ſed pendeat à ſolemnitatibus teſtamentorum, & codicillorum, in quibus ſit, igitur non poteſt legato, vltimæ voluntatis definitio accommodari. Tertio, eandem minorem ſic virtualiter probant, dico autem virtualiter, quia ita confusè, & obſcurè loquuntur, vt vix quid ſibi voluerint percipi poſsit. Nihil poteſt eſse teſtamēti ſpecies, quod voluntatis quoddam teſtimonium, & mentis teſtatio, cuiuſmodi eſt teſtamentum, non ſit, cum genus, vt ſæpe ſupra dictum eſt, inſit in omnibus ſuis ſpeciebus, cum omnibus ſuis qualitatibus. At legatum voluntatis teſtimonium, & mentis teſtatio non eſt, ſed donatio quædam, §. 1. Inſtitut. eodem. igitur vltimæ voluntatis ſpecies eſſe non poteſt, ſed eſt quidam actus, ideſt modus acquirendi contentus in vltima voluntate, vt eſt etiam ipſa hæreditas, ita vt quemadmodum donatio non eſt ſpecies teſtamenti, ita nec legatum, arguendo à proportione, eodem modo enim legatum ſe habet ad teſtamentum, & vltimam voluntatem, quo donatio, ſed donatio non eſt vltima voluntas, ergo nec legatum, Quarto, & vltimo probant eandem minorem, quia ſi legatum eſset vltima voluntas, vtique quandoque fuiſset in iure vltima voluntas appellatum, quemadmodum reperitur appellatum vltima voluntas teſtamentum, in d. l. 1. ſupra de teſtament. codicilli in l. vlt. C. de codicill. & donatio cauſa mortis. in l. vlt. C. de donat. cauſa mort. & in ſumma inter vltimas voluntates, alicubi numerare-

tur,ſed nullibi inter vltimas voluntates repe-titur enumeratum,& vltimæ voluntatis appellatione comprehenſum ,& ſignificatum , igitur vltima voluntas non eſt,ſed actus celebratus in vltima voluntate,vt hæredis inſtitutio, datio tutelæ aſſignatio libertorum, & ſimilia , quæ,ſecūdum nouiſſimum Piſtorienſem,ſunt partes materiæ teſtamenti,& codicillorum,& ſic illarum ſpecierum vltimarum volūtatum, in quibus fiunt,quæ per ſe ſubſiſtunt, & ſimiles actus continent,quæ vltimę voluntatis ſpecies non ſunt,ſed ad eas referuntur.

His tamen,& ſimilibus leuiſſimis,& ſophiſticis argumentis non obſtantibus,contrariam opinionem firmauit hic Barthol. Soc. num.1. quem,excepto Iaſ.Aluaro, & Nouiſsimo Piſtorienſe,ſecuti ſunt vno ore omnes Interpretes,& in primis Ripa num.6. & Socin.Iunior. num.22.Guilielm.Pontanus noſter. num.12. Vincent.Hercul.hic in fin.ver.ſed in ſumendo & Marc.Anton.Bellarmat.num.4.& communem hanc opinionem , ſuppoſito teſtamento in genere generaliſſimo, veriſſimam eſse arbitror.

308 Et primum, omiſſis leuioribus, quia vbicumque duæ res, ita ſe habent ad inuicem, vt vna de altera prædicetur in quid,non econtra cogimur fateri rem illam,à qua prædicatio,& ſubſiſtendi conſequentia non conuertitur,ſpeciem alterius eſse,vt colligitur ex ſæpius repetita.l.ſi quid earum. §.inter emptum. de leg. 3.ex.d.l.inter agnatos.ff. vnde legit. & ſimilibus,faciunt tradita per Porphyr.in ſuis vniuerſalibus,in cap.de genere,& in cap.de ſpecie, nec non tradita per Euerard.in loco à genere ad ſpeciem,& in loco à ſpecie ad genus. At teſtamentum prædicatur de legato in quid,quatenus generaliſſimè accipitur pro vltima voluntate, cum omne legatum ſit vltima voluntas,non tamen conuertitur, & reciprocatur, quicquid dicat Ripa hic, num.3. qui grauiter labitur in hac re, cum non omnes vltima voluntas ſit legatum,poteſt enim eſse teſtamentum,donatio cauſa mortis, & quid ſimile, igitur legatum, à quo non conuertitur prædicatio , eſt ſpecies teſtamenti in genere ſumpti , nec dicas legatum non eſse vltimam voluntatem, quia in ſequenti argumento,& reſpondendo ad contraria , oppoſitum manifeſtiſsimè probabimus.

309 Secundo,omnis vltima voluntas,ſuppoſito teſtamēto in genere generaliſſimo,eſt ſpecies eiuſdem teſtamenti generaliſſimè accepti, vt omnes admittunt. At legatum eſt vltima voluntas,igitur legatum eſt ſpecies teſta-

310 menti generaliſsimè accepti. Probatur minor, primum quia quicquid dicitur de donatione cauſa mortis, de legato etiam dici poteſt,cum ſint æquipatata. §.1. Inſtitut.de donat.cauſa mort.& ab æquiparatis valeat argumentum,vt tradunt DD. communiter ad.l.1.

311 infr. eodem.At donatio cauſa mortis eſt vltima voluntas.l.vlt.C.de donat.cauſa mortis, igitur & legatum . Præterea omnis voluntas defuncti eſt vltima voluntas, vt patet ad ſenſum,ſed legatum eſt voluntas defuncti. §. 1. Inſtitut.de legat.igitur legatum eſt vltima voluntas. Nec dicas cum nouiſſimo Piſtorienſe legatum non eſſe voluntatem,ſed donationē, quia ex eiuſdem dictis contrarium probari poteſt, cum ipſe quoque admittat donationem cauſa mortis vltimam voluntatem eſſe, per d.l.vltimam.C.de donat.cauſa mor.quicquid enim conſenſum habet neceſſe eſt,vt voluntatem habeat,& nulla donatio poteſt eſſe ſine conſenſu,vt ad ſenſum patet, igitur donatio eſt voluntas. Accedat etiam, quòd idem nouiſſimus admittit legatum eſſe partem materiei ipſius teſtamenti, vel codicillorum, in quibus fit,ſed teſtamētotum, & codicillorum materia eſt teſtatoris voluntas volita, vt poſt alios docuit eleganter Thobias Non. noſter, ad Rubr.Inſtitut.eodem.num.4. & nos etiam tradidimus,tàm ibi,quàm ad.l.1.ff.de teſtam. & eſt veriſſimum, & probatur etiam optimè in l.4.ff.de adimen.legat.igitur legatum eſt voluntas,&, cùm ſit voluntas defuncti, cōſequitur vt ſit vltima voluntas eius,ſcilicet,qui nolle,aut velle amplius non poteſt.

312 His ſic ſtantibus , facile eſt ad contraria reſpondere,& præſertim ad primum argumētum ; quia legata poſſunt fieri ab inteſtato reſpectu teſtamenti in ſpecie, in quo fit hæredis inſtitutio,& ſic ab eo, qui teſtamentum in ſpecie non condidit,& hæredem non inſtituit,ſed non poſſunt fieri abſolutè ab inteſtato , & reſpectu teſtamenti in genere generaliſſimo, quod,eo ipſo,quod aliquid per legatum relinquimus, facimus (ſuppoſita, ſcilicet ea communi,quæ vult,vt teſtamentum in genere generaliſſimo ſignificet quamcumque vltimam voluntatem,nec obſtant tradita per gloſſ.& DD.ad d.§.Præterea.primum,quia text. dicit oppoſitum,cum alioquin,inquit text.legata non niſi ex teſtamēto valeant,præterea licet admittamus fieri hodie poſſe legata in codicillis ab inteſtato, vt admittimus, hoc intelligimus verum eſſe reſpectu teſtāmenti in ſpecie, extra quod fit,non abſolutè ab inteſtato,cum & codicilli,& legata ipſa ſint teſtamenta,ſup-

poſita

posita illa communi, quæ admittit dari testamentum in genere, quod de omnibus vltimis voluntatibus prædicetur.

313 Nec facit negocium alterum Ias. argumentum, quia illa maior. posito genere, ponuntur omnes illius species, falsa omnino est, posito enim animali non ponitur de necessitate homo, nec posito contractu ponitur de necessitate emptio, & venditio, cum possit esse bos, leo, locatio, & conductio, depositum, hinc de genere ad speciem non licet affirmatiuè argumentari, vt, post dialecticos, docet Euerardus in sua Centuria in loco de genere ad speciem. Non tenet ergo sequela posito testamento nō ponitur de necessitate legatum, ergo legatum non est species testamenti, quemadmodum non tenet hæc posito animali, non ponitur de necessitate homo, & posito contractu, non ponitur de necessitate emptio, & venditio, ergo homo non est species animalis, & emptio, & venditio non est species contractus, de genere enim ad speciem non nisi negatiuè valet argumentum, non est contractus, ergo non est emptio, & venditio, non est animal, ergo non est

314 homo: de specie autem ad genus non nisi affirmatiuè argumentum valet, est homo, ergo animal, est depositum, ergo contractus quid

315 quid comminiscatur Ias. qui dialecticæ omnino ignarus, & speciem de genere prædicari asserit, & consequentiam pro prædicatione accipit, in quem errorem videtur etiam incidisse Vincent. Hercul. noster hic, in penul. colum. versic. item intellige, quod dicūtur pars: quæ omnia, quām sit absurda, atque adeo mōstrosa, & portētosa etiam tirones, qui a limine dialecticorum principia salutauerint, facile possunt intelligere.

Tertium quoque argumentum facilè solui potest, quia, dum dicebatur in eo, si legatum esset pars subiectiua testamenti, ita vt, posito legato, poneretur testamentum, sequeretur argumentum ab ethymologia vocabuli valere affirmatiuè, neganda est maior, licet enim hæc particularis testatio mentis, quæ fit per legatum, sit testamentum, non propterea possumus vniuersaliter argumentari, est testatio mentis, ergo est testamentum, quia etiam donatio etiam testis depositio est testatio mentis, & tamen neutra est testamentum, nam posita etiam testatione mentis, quæ fit per hæredis institutionem, ponitur sine dubio testamentum, inde tamen non sequitur, vt valeat argumentum ab ethymologia vocabuli affirmatiuè, nam, dum eo modo argumentamur, non ab ethymologia argumentamur, sed per ethymologiam, seu notationem speciem circumscribentes, de specie ad genus ratiocinamur, de qua ad genus, quin valeat affirmatiuè argumentum, nemo est qui dubitet.

316 Quartum quoque, nouissimi Pistoriensis argumentum, nullius prorsus est roboris; dum enim dicit, si legatum esset species testamenti, sequeretur, vt testamentum esset modus acquirendi de iure ciuili, falsa est propositio, quia licet genus totum, cum omnibus qualitatibus sit in qualibet specie, non tamen omnes specierum qualitates sunt in genere, cum semper species re aliqua abundet à genere, vt docet Porphyrius in suis vniuersalibus, cap. de differentia, id quod perspicuo etiam exemplo probari potest, nam licet ratio sit in homine, in animali tamen, quod est illius genus inesse nō dicitur: ratio enim est differentia, qua species,

317 quæ plura continet actu, quàm genus, a genere ipso abundat: quamobrem, quemadmodum vera non est hæc propositio, si homo esset species animalis, animal in genere esset rationale, vel risibile, ita quoque falsa est hæc, si legatum, quod est modus acquirendi, esset species testamenti, testamentum esset modus acquirendi, falsa igitur est maior propositio, præ-

318 terea falsa est etiam minor, quia immo testamentum est modus acquirendi de iure ciuili, nec contrarium probatur in d. §. vltimo Instit. per quas person. nob. acquir. cum non dicat eo loci Imperator hæreditatem esse modum acquirendi, nec dicere hoc potuerit, quia hæreditas est res acquisita, sed dicit modum acquirendi per vniuersitatem esse ipsam hæredis institutionem, in qua consistit testamentum, quæque cum testamento conuertitur. l. 1. ff. de hæred. institu. vndique igitur, & falsum, & ineptissimum est quartum nouissimorum argumentum.

319 Nec absimile est quintum, cuius maiorem propositionem, quæ habet quælibet species suam habet formam indiuiduam, facile admittimus, quia forma quælibet est indiuisibilis, vt per Bald. ad l. de quibus. num. 126. supra de legibus. sed animaduertendum est, non propterea speciem ipsam esse indiuisibilem, cum possit diuidi in plura singularia, & indiuidua, de quibus prædicatur, vt, post Porphyrium, in suis vniuersalibus. cap. de specie. docet glos. ad §. constat. in versic. plebs. Instit. de iur. nat. gen. & ciuil. sed vereor, ne illius argumenti auctor æquiuocando in memorata propositione, per speciem intellexerit indiuiduum, vt faciunt in terdum nostrates, cuiusmodi est Titius, hic equus, hæc domus, quæ nequeunt in partes

ſubiectiuas diuidi, ſecundum quem ſenſum,
dicta maior propoſitio ad rem non facit, cum
loquamur de vera ſpecie logica. Præterea fal-
ſa eſt quoque minor propoſitio, & imperti-
nens, impertinens, quia, ad hoc, vt conclude-
ret argumentum, debuiſſet ita concipi. ſed for
ma legati diuiditur, & hoc modo concepta eſt
falſa, quia nulla forma diuiſionem admittit,
vt mox dicebamus ex Baldo, eſt etiam falſa eo
320 modo quo concepta eſt, quia dum detrahi-
tur Falcidia de re legata, non legatum, ſed res
legata tãtummodo diuiditur, integrum enim
remanet legatum apud legatarium, quod au-
tem retinet hæres per legem Falcidiam, iure
hæreditario retinet, vt latius docebimus (Deo
dante) ad. l. in quartam. ff. ad l. Falc.

Sextum quoque argumentum leue eſt, nã,
licet veriſſima ſit illa maior, ſi legatum eſſet
ſpecies teſtamenti, venire i teſtamenti appel-
latione, falſa tamen eſt minor, quæ negat lega
tum teſtamenti appellationem recipere; quia,
præter quam quod videntur legata teſtamen-
ti appellatione comprehendi, in inſcriptione
Articuli quinti Pandectarum, qui eſt de teſta-
mentis, & in. d. l. Eunuchis. C. de teſtamen, &
qui teſta. fac. poſſ. in fine, nec non in. c. quam-
quam. de vſur. lib. 6. ponderando illud, vt per
Bellarmatum hic. num. 4. verſic. demum. &
quarto. Satis etiam eſt, vt poſſint recipere, li-
cet legiſlatores nomine generis illud non ap-
pellauerint, ſed proprio, & ſpecifico, & cui du-
bium eſſe poteſt, quin competere poſſit legatis
teſtamenti nomen, ſi teſtamentum generaliſ-
ſimè ſumatur, ita vt ad omnem vltimam volũ-
tatem referatur, quod in hac diſputatione ſup
ponendum eſt?

Nec alicuius efficacitatis eſt ſeptimum, &
vltimum argumentum, cum falſum ſit illius aſ
ſumptum, legatum, ſcilicet non eſſe vltimam
voluntatem, nec mouet prima illius proba-
tio, quia, quamquam fatemur vltimæ volun-
tatis ſpeciem non eſſe, quod propriam mate-
riam non habeat; per ſuam formam ſpecifica-
tam, & ſeparatam à cæteris vltimis voluntati-
bus, vt dicebamus in maiore propoſitione,
negamus tamen minorem illam, qua nega-
bant Nouiſſimi Piſtorienſes, propriam legatum
habere formam, determinantem generalem
materiam, & conſtituentem ſpeciem diſtin-
321 ctam ab alijs omnibus vltimarum volunta-
tum ſpeciebus; quandoquidem materia lega-
ti eſt vltima voluntas, quæ, tamquam genus
quoddam, communis eſt omnibus vltimæ vo
luntatis ſpeciebus, genus enim ſumitur à ma-
teria, vt eſt Auctor Ariſtot. lib. 8. Metaphyſic.
text...... forma autem, à qua ſumitur differen
tia, vt per Philoſophum eodem in loco, quæ
diſtinguit, & ſpecificat materiã legati, eſt do-
natio ipſa, & delibatio hæreditatis, in certa re,
vel quantitate, quæ ſine onere alicui à defun-
322 cto relinquitur, & ſic quemadmodum teſta-
mentum eſt vltima voluntas, informata, & ad
ſpeciem contracta, per hæredis inſtitutionem,
323 ita quoque legatum eſt vltima voluntas, ſpe
cificata, & determinata, per donationem, ver
bis directis, & præceptiuis, à defuncto relictã,
&, quatenus dicebatur legatum capere robur
à forma teſtamenti, cum pendeat ab illius ſo-
324 lemnitate, reſpondemus teſtamenti ſolem-
nitatem, non eſſe intrinſecam, & eſſentialem
teſtamenti formam, ſed formam probationis
325 illius, alioqui daretur eadem forma numero
plurium entium, & ſic ſpecierum confuſio, cõ-
tra text. in §. penult. Inſtitut. de codicill. & in
l. 3. in princip. ff. ſi cert. pet. pendet igitur lega-
tum, quantum ad probationem, à ſolemnitate
teſtamenti, & veluti contentum à continente,
326 teſtamentum enim collectiuum, vt infra op
portunius videbimus, & probatur in §. ante
hæredis. Inſtitut. de legat. continet varias vlti-
marum voluntatum ſpecies, quæ tamen om-
nes ſunt inter ſe realiter diſtinctæ. Secunda
quoque eiuſdem minoris probatio leuis eſt,
propterea quod, definitio teſtamenti, poſita
in d. l. 1. ſupra de teſtament. non eſt definitio
teſtamenti in genere generaliſſimo, ſed teſta-
menti in genere ſubalterno, quod diſtinguitur
à codicillis, à legatis, & ab alijs vltimis volun-
tatibus, vt ſentiunt gloſ. & D.D. communiter,
tàm ibi, quàm ad princip. Inſtitut. de teſtamẽ.
quamobrem mirum non eſt, ſi non competit
legato, cui ſatis eſt, vt poſſit accommodari de-
327 finitio vltimę voluntatis, quæ nihil aliud eſt,
quàm diſpoſitio, & ordinario de rebus poſt
mortem, & ita debet definiri teſtamentum in
genere generaliſſimo, ſi datur, quo ſuppoſito,
non video, quo pacto negari poſſit legatum
eſſe ſpeciem teſtamenti. Nec mouet illud,
quod dicebatur legatum non eſſe mentis te-
ſtimonium, ſed donationem, & conſequenter
non eſſe vltimam voluntatem, quia ego non
video quo pacto donatio non ſit mentis teſti-
monium, cum per eum mentem noſtram teſte
mur, de re donata poſt mortem diſponendo,
& quælibet diſpoſitio, de re poſt mortem or-
dinata à defuncto, eſt vltima voluntas, vt ad
ſenſum patet. Nec dicatur ſi eſſet vltima vo-
luntas, vtique alicubi in iure reperiretur lega-
tum inter vltimas voluntates numeratum, &
vltimæ voluntatis appellatione compræhen-
ſum,

sum, quia, præterquam, quod non tenet seque la. legatum non reperitur appellatum vltima voluntas, ergo non potest appellari, cum commodius res nomine specifico appellētur, hinc fortè vix est; vt in iure homo appelletur animal, non propterea inde sequitur, vt animal non sit, vt non possit animal appellari, si paulo diligentius iura perpendantur, pluribus in locis, in iure nostro reperietur legatum, vel nominatim appellatum vltima voluntas, vel tāquam vltima voluntas circumscriptum, & inter vltimas voluntates relatum; & præsertim in l. vltim. in princip. C. de donat. causa mor. in l. 4. in fin. ff. de adim. leg. in §. 1. Institut. de legatis, quatenus dicitur donatio à defuncto relicta, & in d. l. Hac consultiss. C. de testamen. & qui test. fac. poss. vbi dum fit mentio separatim de testamento, de codicillis, & de vltimis voluntatibus, sine dubio, appellatione vltimarum voluntatum, legata, & fideicommissa comprehenduntur. Supposita igitur communi opinione, vt detur testamentum in genere generalissimo, quod prædicetur de omnibus vltimis voluntatibus, indubitati iuris est; legatum esse speciem, & partem subiectiuam testamenti; nos tamen communem hanc sententiam non sequimur, quia arbitramur, vt vidistis falsum esse illius suppositum.

328 Nunc autem absolutis ijs omnibus, quæ pertinebant ad secundum principem articulum secundæ conclusionis, quæ implicitè colligebatur ex glos. nostra, subsequitur tertius, an, scilicet legatum sit pars integralis testamēti, & quia certo certius est, legatum non esse partem integralem testamenti in genere, & in abstracto considerati, cum sine legatis integrū possit fieri testamentum. d. l. 1. §. qui neque. sup. de hæred. instit. sola erit dubitatio, an sit pars integralis testamenti in indiuiduo, in quo factum est legatum, vel fieri debuit, & hanc disputationem, facilioris intelligentiæ gratia, diuidam in duas inspectiones.

329 Prima erit, an legatum destinatum sit testamenti pars integralis, ita vt testator, qui destinauit facere testamentum, & in eo legata relinquere, si completa hæredis institutione, legata perficere nequiuerit, in dubio, inutiliter dicatur testatus, etiam quo ad hæredis institutionem.

Secunda, an legatum in testamento perfectum, & completum, sit pars integralis illius testamenti, in quo relictum est.

Primæ inspectionis exemplum est eiusmodi. Aliquis coram septem testibus, animo testandi, nonnullos hęredes instituit, & cum alicui legare aliquid vellet, non expressa adhuc re, vel quantitate, decessit, dubitatio est, an ex eo solo, quod animo conceptum, destinatum, atque adeo cæptum legatum non perfecit, nulla existente voluntatis coniectura, censeatur, & intelligatur inutiliter testatus, etiam quoad completam hæredis institutionem, qua in re dissentiunt Interpretes. Aliqui enim opinantur testamentum in controuersia positum, quoad hæredis institutionem valere, licet testator legata, animo concepta, perficere nequiuerit, hāc opinionem quibusdam Antiquis adscribit Castr. ad l. si quis cum testamentum. supra de testamentis. quam tenent etiam hic Iacob. de Nigr. num. 18. Ludouic. Aluar. num. 37. & 38. & Socin. Iunior. num. 46. qui testatur hanc æquiorem esse, in quam videtur inclinare etiam Ioan. Bologn. num. 62. sequitur Petr. Ricciard. ad Rubr. Inst. co. num. 58. & plurib. pro hac opinione mouentur.

330 Et primum, quia vtile per inutile non vitiatur. l. 1. §. sed si mihi. ff. de verb. oblig. c. vtile, vbi Dyn. num. 4. de reg. iur. lib. 6. At in proposito vtiliter celebrata est hęredis institutio, a qua testamentum, tamquam a sua forma, accipit esse, & perfectionem, vt tradunt gloss. & DD. ad l. 1. ff. de testament. facit §. ante hæredis. Institut. de legat. igitur non debet vitiari per legatum animo conceptum, & non perfectum, sed inutiliter factum, præsertim, cum legatum, veluti quoddam separatum ab institutione hæredis, possit à testamento abesse. d. l. 1. §. qui neque. sup. de hær. inst.

331 Secundo, in quęstionibus voluntatis, in dubio, ea debet fieri interpretatio, per quam actus substinetur, & valet. l. quoties. inf. de rebus dub. l. quoties. infr. de verb. obligat. at iuris controuersia, de qua in proposito, sine dubio est quæstio voluntatis, cum supponamus non constare, an testator fuerit eius intentionis, vt voluerit, si legatum destinatum, & animo conceptum, non perfecerit, hæredis institutionem valere necne, igitur debemus æquā hanc facere interpretationem, per quam hæredis institutio substineatur. Nec dicas, vt in circulis Pisanis olim nobis respondebatur, ab excellentissimo D. Hieronymo Papponio Collega nostro, non esse hanc nostram, voluntatis quæstionem, quasi nequeat testator, homo priuatus, derogare voluntatis suæ integritati, in qua, veluti in puncto indiuisibili, consistit forma testamenti, quod est sententia perfecta de omni eo, quod quis post mortem suam fieri velit, quasi sit sensus, vt non possit esse testamentum validum illud, in quo omne, quod

voluit

voluit non compleuerit teſtator, nam replico, ſatis integram eſse voluntatem teſtatoris, ſi ipſe, caſu quo, inſtitutione facta, non poſſit vlterius progredi, ea contentus eſse voluit, per quam nihilominus diſponit de omni eo, quod poſt mortem fieri vult, nimirum de rebus omnibus, quæ ad hæredem pertinent, necnon de vita ciuili, quæ in hærede, à quo repræſentatur, continuatur, & perpetuatur; Authent. de iureiuran. a moriente præſtan. princip. nec dicatur eſſe quidem diſpoſitionem de omni eo, de quo poteſt teſtator diſponere, ſed non de omni eo, quod vult, cum legatum non perfecerit, quod facere volebat, nam adhuc replico, ſatis etiam eſſe de omni eo, quod voluit diſpoſitum, vbi, vel conſtat de voluntate teſtatoris, vt voluerit, ſcilicet valere hæredis inſtitutionem etiam ſine legato, quod potuiſſet etiam, poſtquam illud animo conceperat, non impeditus, ſed pœnitentia ductus, prætermittere, citra teſtamenti inualiditatem, l. iubemus, C. de teſtament. l. penult. C. de inſtit. & ſubſtit. &, quod dicimus de expreſſa teſtatoris voluntate, poſſumus etiam affirmare de voluntate à iure præſumpta, ad hoc vt actus valeat, iuxta d. l. quoties.

332 Tertio, lex, in dubio, ſubſtinet ſemper teſtatoris voluntatem, in ea parte, in qua non conſtat teſtatorem voluiſſe ab ea recedere, & recedendi cauſam non habuit, l. cancellauerat, ff. de his quæ in teſtamento delentur, ſed in propoſito caſu, non conſtat teſtatorem voluiſſe recedere ab hæredis inſtitutione iam facta, & completa, nec defectus legati, quòd non potuit perficere, ſufficiens cauſa eſt, ob quam ab ea debuerit recedere, quaſi induxerit præſumptionem defectus voluntatis, in hæredis inſtitutione iam perfecta, igitur credendum eſt hæredis inſtitutionem, per legem ſubſtineri. Nec dicatur, d. l. cancellauerat, locum ſibi vendicare in teſtamento valido, & completo ab initio, ſecus autem in caſu noſtro, in quo dubitamus de validitate inſtitutionis hæredis, quæ nunquam valuit, nam replicamus, differentiam hanc, niſi aſſignetur diuerſa ratio, eſſe differentiam facti dumtaxat, ex qua non poſſumus inferre, ſine rationis diuerſitate, ad diuerſitatem iuris, quinimo tex. ille videtur probare memoratam maiorem in fortioribus terminis, quia, cum teſtator cancellaſſet omnia nomina, potius videbatur præſumendum, voluiſſe, in odium vnius, vniuerſum reuocare teſtamentum, quod facere ſine dubio poterat, quàm ſolummodo hæredis inſtitutionē illius, à quo fuerat offenſus reuocare, & tamen, vt actus ſubſtineatur, illam dumtaxat reuocare intelligitur, ergo multo minus debet intelligi reuocata hæredis inſtitutio, in caſu noſtro, vbi nullum reuocationis ſignum apparet.

333 Quarto, ſi diſpoſitionis deſtinatæ omiſſione, & defectu vitiaretur teſtamentum, vbicunque aliquis plures inſtituiſſet hæredes his verbis. Titium, Meuium, & Sempronium hæredes inſtituo ex partibus, quas adſcripſero, ſequeretur, vt partibus deſtinatis, & animo conceptis, non adſcriptis, nullæ eſſent inſtitutiones hæredum, & teſtamentum ipſum; ſed hoc conſequens eſt falſum, per tex. apertum in l. 2. ſup. de hæredib. inſtit. ergo falſum eſt etiam antecedens.

334 Quinto, ſi omiſſione, & defectu deſtinatæ diſpoſitionis, totum vitiaretur teſtamentum, ſequeretur, vt vbicumque teſtator plures deſtinaſſet hæredes inſtituere, & aliquorum dumtaxat ex illis nomina ſcripſiſſet, vel lingua ſignificaſſet, totum teſtamentum vitiaretur, non autem ſolummodo quo ad eos, quorum nomina ſcripta, vel nuncupata non fuiſſent, ſed hoc conſequens eſt falſum, quia, non in totū vitiatur, ſed ſolummodo quo ad illos, quorum nomina fuerunt prætermiſſa. l. iubemus. §. quod ſi non fuerit. C. de teſtamen. igitur falſum eſt etiam illud, vnde hoc ſequitur.

335 Sexto, ſi omiſſione, & defectu deſtinatæ diſpoſitionis, totum corrueret teſtamentum, ſequeretur, vt qui vicos ciuitati reliquit, & promiſit eorum fines ſe ſignificaturum, & certaminis formam, qua celebrari ſingulis annis voluit, ſe declaraturum, ac poſtea morte præuentus non fecit, inutiliter vicos reliquiſſet, ſed hoc conſequens eſt falſum, l. cum pater, §. vltimo, infra titulo proximo, l. penultima, C. de inſt. & ſubſt. ergo falſum eſt etiam illud, vnde hoc ſequitur.

336 Septimo, ſi diſpoſitionis deſtinatę omiſſione, vitiaretur teſtamentum, vbicumque quis ita teſtatus eſſet. ille hæres eſto, ſecundum conditiones infra ſcriptas, & nulla reperiretur adiecta conditio, non ſuperuacanea eſſet conditionem pollicitatio, & valida, ac pura hæredis inſtitutio, ſed pura intelligitur eſſe, & valida hæredis inſtitutio, & ſuperuacua conditionum pollicitatio, l. pen. C. de inſt. & ſubſt. ergo omiſſio promiſſæ, ac deſtinatæ diſpoſitionis non vitiat teſtamentum.

337 Octauo, & vltimo, caſus ſuperueniens, & impediens teſtatorem quominus id quod facere deſtinauerat adimpleat, tunc demū, quod iam factum eſt, nullum reddit, & inutile, cum per illud quod factum eſt teſtamentum cau-

ptum

ptum dumtaxat dici poteſt,nõ autem factum.
At,in propoſito noſtro, per completam hæredis
inſtitutionem,teſtamentum,non cæptum,
ſed factum dici poteſt. igitur caſus ſuperueniens,&
teſtatorem impediens, quominus deſtinatum
legatum perficiat, non debet iam factam
hæredis inſtitutionem inutilem reddere;
probatur maior, per text.in l.furioſum, C.qui
teſtament. fac.poſſ. vbi cæpto teſtamento, ſi,
habentem dilucida interualla,furor inuaſerit,
teſtamentum pro nihilo eſt,idem probatur in
d.l.ſi is cum teſtamentum,ſupra de teſtament.
vbi inquit I.C.ſi quis,cum teſtamentum faceret,
hæredibus primis nuncupatis, priuſquam
ſecũdos hæredes exprimeret,obmutuiſſet magis
eum cæpiſſe teſtamentum facere, quàm
feciſſe,Varus Digeſtorum lib.1. Seruium reſpondiſſe
ſcripſit,deinde ſubdit,inferendo.itaque
primos hæredes ex eo teſtamento non futuros,
ecce igitur non valere hæredis inſtitutionem
iam factam in dict.caſu,ſi ſuperueniat
caſus, vt teſtator obmuteſcat, quia teſtamentum
non niſi cæptum dici poterat,vt dicit text.
cum integrè facta nõ eſſet hæredis inſtitutio;
non omnes enim hæredes, quos nuncupare
ſibi in animo propoſuerat,pronunciauerat,vt
dicit idem text.in fi.ſi igitur pronunciaſſet omnes,
& conſequenter hæredum inſtitutiones
compleuiſſet, ſine dubio,talis hæredis inſtitutio
valuiſſet; licet deſtinatum legatum teſta-
338 tor non compleuiſſet. Minor autem proba-
339 tur,quia res illa facta dicitur, & perfecta,
quæ ſuam formam habet, quæ cuicumque rei
eſſe tribuit,& effectum,l.Iulianus,§.ſi quis rẽ,
ff.ad exhibendum, l.adeo, §.cum quis, ff.de
acquiren.rerum domin. ſed teſtamentum,in
340 controuerſia poſitum; ſuam iam habet formam;
quæ conſiſtit in hæredis inſtitutione,
per quam tribus verbis fieri, & informari poteſt,l.1.§.qui
neque,ff.de hæred.inſtit.tradunt
DD.communiter ad l.primam,ſupra de teſtament.
igitur eiuſmodi teſtamentum factum
eſt,non cæptum tantummodo. Nec dicas hæredis
inſtitutionem eſſe formam teſtamenti
in ſpecie,& in abſtracto non autem teſtamenti
in indiuiduo, in quo, vltra hæredis inſtitutionem,
ad hoc, vt perfectè informetur, & compleatur,
requiritur perfecta,& integra diſpoſitio
de omni eo, quod teſtator fieri poſt mortem
volebat,d.l.1.de teſtament.quod non eſt
in caſu noſtro,vbi legatum, quod facere volebat
non fecit teſtator,nam replico,abſtractum
non differre à concreto,quoad eſſentiam, vt
docet Auerr.lib.2.poſter. comm.51. quando,
341 quidem abſtractum dicit aliquid extra ſubie-
342 ctum, concretum autem dicit illud idem,
quod abſtrahebatur, in ipſo ſubiecto; quam-
343 obrem non poteſt eſſe diuerſa, à forma abſtracti,
forma concreti. Prꝫterea,licet admittamus
in teſtamento deſiderari voluntatis integritatem,
ſatis reperitur in teſtamẽto, de quo
344 agimus,cum præſumatur contentus ſola hæredis
inſtitutione,per quam ſuccedit in vniuerſum
ius defuncti,l.hæreditas,de regul.iur.
vbi aliud facere non poſſit, & de contraria illius
voluntate non conſtet; etenim, ſi antea quam
conderet teſtamentum fuiſſet interrogatus,
ſi anteaquam vnum, vel alterum deſtinatum
legatum faceret,ſcriptis,vel nuncupatis
hæredibus, moreretur,veriſimiliter, ſine
dubio,reſpondiſſet velle valere, ergo eodem
modo reſpondere, & concludere nos quoque
debemus.

His tamen,& ſimilibus minimè negocium
facientibus,in contrariam opinionem iuit Pau.
Caſtr.ad l.ſi is cum teſtamentum,ſupra de teſtamen.
num.2. & eandem opinionem ſequuntur
DD.communiter,ibi,& hic, & præſertim
hic Barthol.Socin.num.1.Pet.Criſp.num.68.
Ioan.Crot.& Hieronym.Torniel.num.3.Guiliel
m.Pontan.noſter, num.12. Vincent.Herculan.
colum.3.verſicu.dicuntur itaque,& M.
Anton.Bellarmatus,num.7. verſic. Tu tamen
conſidera, vbi de communi teſtatur, & opinionem
hanc, quam Iunior reprobabam, veriorem
eſſe; deinde arbitratus ſum, pluribus
ductus.

345 Et primum,quia teſtamentum cæptum,
& non perfectum,ſine dubio,nullum eſt, l.furioſum,
C.qui teſtament.facere poſſ. l.ex ea
ſcriptura,ſupra de teſtament.l.fideicommiſſa,
in princip.verſic.quoties,infra de leg.3. At teſtamentum,
in quo propoſuerat ſibi in animo
teſtator legatum aliquod facere,& mortalitate
præuentus non fecit, dicitur cæptum, &
non perfectum.igitur teſtamentum eiuſmodi
346 eſt nullum. Minor probatur, quia teſtamentum
illud,in quo teſtator omnia, quæ facere
deſtinauerat non compleuit, perfectum dici
non poteſt, ſed cæptum dumtaxat, argumento
regulæ legis,cum Syllanianum,in fin.C.de
his,quibus vt indign.probat optimè text.in d.
l.ſi is cum teſtamentum, ſupra de teſtament.
iuncta l.1.ff.eodem. At in teſtamento,in controuerſia
poſito, non omnia fecit, quæ animo
cõceperat,&,vt loquũtur,deſtinauerat facere
teſtator,cũ legata,quæ facere voluit nõ perfecerit,
igitur eiuſmodi teſtamentum, non perfectum,
ſed cæptum dumtaxat dici poteſt. nec
dicas ſatis perfectum eſſe, quia recepit formã

ab

ab institutione hæredis, in qua sola consistit testamentum, per l. 1. §. qui neque, supra de hæred. instit. quia per solam institutionẽ perficitur testamentum illius, qui neque legaturus est, neque quemquam exhæredaturus, d. §. qui neque, igitur qui legaturus est, quia, scilicet destinauerit legata facere, non ex sola institutione hæredis perficit testamentum, sed per vltimam conclusiuam, cum sit quid indiuiduum, iuxta tradita per Bal. ad d. l. si is cum testamentum, ꝟ de testam.

347 Secundo, nisi omissio destinatę dispositionis vitiaret, & nullum redderet testamentum, vbi quis conditionem destinans inserere non addidisset, is qui fuisset purè institutus, pro non instituto non haberetur. At pro non instituto habetur, si destinata conditio fuerit omissa, vt disertis verbis docet I. C. in l. quoties, §. tantumdem, supra de hæred. instit. igitur omissio dispositionis destinatæ nullum reddit testamentum, immo, si omissio conditionis, multo magis omissio dispositionis, & legati.

348 Tertio, nisi destinatæ dispositionis omissio vitiaret testamentum, vbicumque testator, plures hæredes instituturus, non omnes nuncupasset, sed, vno, vel altero ex illis nuncupato, obmutuisset, testamentum, quo ad nuncupatos valeret, sed non valet, ita vt, nec illi nuncupati, fiut ex eo testamento futuri hæredes, l. si is cum testamentum, supra de testament. ergo omissio destinatę dispositionis, ex superueniente impedimento, vitiat testamentum, nec dicatur in d. l. si is cum testamentum, omissionem consistere in substantialibus, hoc est in hæredis institutione, quia postquam vnus est hæres institutus, cæteri, qui adijciuntur, videntur esse accidentales, cum eorum institutio possit abesse à testamento, quod est testamentum per vnius, & solius hæredis institutionem, quemadmodum potest abesse legatum. Ratio igitur est, cur vitietur eo casu testamentum, quod indiuiduum est, quia suam formam non recepit ex vltima conclusiua, in qua vt infra videbimus, ex vera sententia Baldi, consistit collectiui testamenti quidditas, & formam.

349 Quarto, quia nihil actum creditur, quando aliquid superest addendum. l. cum Syllanianum C. de his, quibus, vt indignis, in fin. sed vbi testator impeditur destinatum legatũ facere, sine dubio aliquid superest addẽdum, igitur nihil actum creditur, nec dicatur regulam locum sibi vendicare, vbicumque aliquid superfit addendum, quod substantialia actus concernat, quia præterquam, quod hæc responsio diuinatiua est, & contra legis generalitatem, & consequenter non admittenda, per l. si putator ff. ad legem Aquil. & per l. 1. in §. generaliter de leg. præst. dicimus omissionem legati concernere substantialia actus, cum impediat integritatem voluntatis defuncti, & vltimam conclusiuam, in qua consistit forma

350 testamẽti collectiui, quod est totum, quoddam per aggregationem diuersarum vltimarum voluntatum, ex dispositione, & destinatione testatoris.

Quinto, & vltimo, in indiuiduis vtile, per inutile vitiatur, doctrina Bart. ad l. grecè in §. illud num. 3. inf. de fideiuss. tradunt DD. communiter ad l. 1. §. sed si mihi ꝟ de verb. oblig. At testamentum, de quo loquimur, est quoddam indiuiduum, vt tradunt Bald. & Imol. ad d. l. si is cum testamentum ꝟ de testam. cum eius forma consistat in puncto indiuisibili, cũque indiuisibili contextu fieri debeat l. hæredes palam §. vlt. supra de testam. cumque dicatur iusta sententia de eo, idest de omni eo, quod quis post mortem suam fieri velit. d. l. 1. supra de testam. & in eo vtiliter facta est hæredis institutio, legata autem inutiliter destinata, igitur vtilis hæredis institutio, per legata inutilia vitiatur.

His sic stantibus, non obstant ea, quæ contra communem sententiam adducebantur, & præsertim primum, argumentum, immo retorquetur, quia in indiuiduis vtile, per inutile vitiatur, immo nihil intelligitur vtiliter factũ, donec formam non aeciplunt, quæ consistit in puncto indiuisibili, & in vltima conclusiua, vt docet Bald. exemplo baptismatis, & sententię ad d. l. si is cum testamentum supra de testam. & propterea dicitur testamentum, iusta sententia, idest perfecta, & non simpliciter perfecta, sed iusta sententia voluntatis nostræ, quia illius perfectio, & integritas pendet a voluntate, & destinatione testatoris, quę si non sit omnibus numeris absoluta, & impleta, testamentum non est. Nec dicas, non posse testamentum dici, quid indiuiduum respectu legati, quod potest à testamento abesse d. l. 1. §. qui neque supra de hæred. inst. quia hæc consideratio quoque retorquetur, potest enim legatum abesse, præter illius corruptione, quando fit ab eo, qui legaturus non erat, vt dicit I. C. in d. §. qui neque, igitur a testamento in quo, vt ex destinatione cõstabat aliquid testator erat legaturus, non pœnitentia, sed, impedimento superueniente, non poterat pręter testamenti corruptionem abesse.

Nec facit negocium secũdum, quia regula gene-

generalis d.l. quoties, vendicat sibi locum in his, quæ non laborant defectu formæ, quæ for ma, cum in casu nostro pendeat à voluntate testatoris, non est credendum, eum valere voluisse testamentum, quæ formam à sua voluntate pendentem, ob superueniens impedimē-
351 tum, recipere non potuit. Accedat etiam, quòd iura, & rationes adductæ supra pro com muni, in materia hac particulari, facilè dictæ regulæ generali derogant, argumento l. in toto. ff. de regul. iur. & l. sanctio legis, ff. de poen. Facilè enim generales eiusmodi regulæ subuertuntur, l. omnis definitio, ff. de reg. iu.

Nec obstat tertium, quia maior illius propositio vendicat sibi locum, quando testamentum est perfectum, per integritatem indiuiduæ voluntatis, & per vltimam conclusiuam, quæ integritas remanet in eodem testamento, licet cancelletur nomen vnius hæredis, vel legatum adimatur, cum semper remaneat iusta, idest, perfecta testatoris dispositio, & illius voluntati adæquata, quod non est in casu nostro, & ratio diuersitatis consistit in eo, quia, si in aliquo ex dispositis in testamento recedit testator, non ideo testamenti forma in esse deducta, destruitur, sed quando non omnia desti nata perficit testator, numquam forma inducitur, à qua actus validitas pendet, l. Iulianus, §. si quis rem, ff. ad exhib. & consequenter nihil valet quod actum est.

352 Nec faciunt negocium quartum, & quintum, quia in d. l. 2. & in d. l. iubemus, §. quod si non fuerit, testator non fuit superuenienti aliquo casu impeditus, & propterea, eo casu, vt actus substineatur, potius mutatio voluntatis præsumitur.

353 Nec obstat sextum, quia in d. l. cum pater, §. vltimo, & in d. l. penultima, pollicebatur, & destinabat testator aliquid se declaraturum alio tempore, & in alia scriptura, & propterea, si declarationem destinatam, impeditus, non faciat, testamentum iam factum, & comple-
354 tum, non infirmatur. difficilius enim, quod validū est infirmatur, quam impediatur, quod fit, vtiliter fieri.

Septimum quoque argumentum facilè soluitur, quia in d. l. penult. C. de instit. & substit. testator non impediebatur facere, quod destinauerat facere, & ideo præsumitur mutatio voluntatis.

Octauum quoque argumentum facilè soluitur, vel potius in contrarium retorquetur, quia supra copiosè, & efficaciter probatum est, testamentum collectiuum, quod consistit in collectione variarum vltimarum voluntatum, cæptum, & non finitum dicitur, vbi superfuit addendum aliquid ex animo conceptis ab ipso testatore, ita, vt vltimam conclusiuam non receperit, vt per Bald. Imol. & alios, ad d. l. si is cum testamentum, sup. de testam.

355 Non recedo igitur à communi sententia, Vt tamen omnes in hac materia tollantur difficultates, eam altius repetendo, quatenus dubitatur, an, & quando, quia non omnia perfecerit testator, quæ animo conceperat, & facere destinauerat, vniuersum testamentum nullum sit, sic distinguo. Aut aliquo modo constat de voluntate testatoris, qui hæredis instituit, voluisse valere, quod fecisset, licet legata, vel alia, quæ sibi facere in animo proposuerat, non perfecerit, Aut versamur penitus in dubio. primo casu testamentum valet, tum quòd testatoris voluntas, vt i lex est obseruanda, l. in conditionibus, ff. de condit. & demonstr. §. disponat, in Authent. de nupt. Tum quòd testatoris supposita eiusmodi voluntas, in eo, quod fecit est integra eiusdem testatoris voluntas, in cuius integritate consistit quidditas, & forma testamenti collectiui, ex his, quæ tradit Bald. ad sæpius repetitam l. si is cum testamentum, supra de testament. secundo autem casu, Aut non perfecit testator, quod alio tempore, & in alia scriptura facere destinauerat, Aut quòd destinauerat eodem tempore facere, & in eadem scriptura, si quod alio tempore, & in alia scriptura facere pollicitus fuit, non perfecit, non propterea redditur nullum testamentum, sed præsumitur potius (vt actus substineatur, iuxta Regulam l. quoties, de rebus dubijs) voluntatis mutatio, & in his terminis locum sibi vendicat, l. cum pater, in §. vlt. infra de legat. 2. & l. penultima, versic. & argumento, C. de institut. & substitut. si vero non perfecit, quod eodem tempore, & in eadem scriptura, facere volebat, rursus distinguēdum est; quia, Aut, quod destinatum fuerat, omittitur ab eo, qui accidenti aliquo superuenienti, nō fuit impeditus, Aut ab eo, qui mortalitate, vel accidenti alio fuit impeditus, si à non impedito, Aut omittitur per errorem, Aut citra errorē, si per errorem, qui consensum impedit, l. si per errorem, ff. de iurisdict. omnium iudicum, l. nihil consensui, ff. de regul. iur. vitiatur testamentum, l. quoties, §. tantumdem, vbi Bart. & DD. communiter, supra de hæred. instit. & in his terminis intelligit d. text. etiam Cuiacius, si verò citra errorem, testamentum non corruit, sed præsumitur mutatio voluntatis, & ita intelligo d. l. penultimā, in principio, C. de instit. & substitut. & l. iubemus, §. quod si non,

fuerit, C.de testament. Vbi vero destinata dispositio omittitur ab eo, qui superuenienti furore, puta, vel morte fuit impeditus, indistinctè totum corruit testamentum, & hoc modo debet intelligi . d.l. si is cum testamentum. ff. de testament.l.furiosum. C.qui testament.facer.poss.& si quæ sunt similes, ratio autem est, quia testamentum collectiuum, quod est aggregatum per accidens, voluntarium, & eterogenium, idest, plurium, & diuersarum vltimarum dispositionum, vt colligitur ex l.1.sup.de testament.iuncto §.ante hæredis. Instit.de legat.formam habet, quę consistit in puncto indiuisibili, quęque non introducitur, nisi in vltima conclusiua, vt per Bald.& Imol.ad.d.l.si is cum testamentum, ff de testam.

356 Subsequitur modo secunda inspectio, an scilicet legatum sit pars integralis testamenti, in quo factum est.

Et, in hac iuris controuersia, sunt, de more, pugnantes interpretum opiniones, quarum altera est affirmatiua, quam tenet Barthol. Socin.hic.num. 1.sequuntur Iacob.de Nig.num. 16. cum simpliciter Socin. dicta referat . Crispus num.75. Ioan.Crott.num.5. Paris.num. 28. Guilielm.Pontan.num.12. Vincent.Herculan.in penultim.columna, versic.dicitur itaque.Ripa num.6.Socin.Iun.num.34.& Ioan. Bolognet.nu. 63. quamquam, aliqui ex istis, dicant legatum esse partem testamenti integralem, ex voluntate testatoris, non ex natura rei, quicquid sit, pro hac opinione, quę communis est, vt de communi testatur Ioan.Bolognet.hic.num.62.in fine. plura afferuntur argumenta

357 Et primũ sic ratiocinãtur, illa dicitur pars integralis, sine qua totum est inutile, & sine effectu, vel saltem imperfectũ, vt domus sine tecto, nauis sine malo, statua sine brachio, scyphus sine ansa, & homo sine manu . l.malum. infra de verb.significat. l.in rem. §.si quis rei suæ.supra de rei vendicat. At testamentum, sine legato facto, quod destinauerat tatere, testator, est imperfectum, vt sentiunt communiter Interpretes, per d.l.si is cum testamentum. supra de testament.& per l.furiosum. C.qui testamen.facer.poss.cum alijs in præcedenti inspectione adductis, igitur legatum est pars integralis testamenti, in quo factum est, cum illi tribuerit integritatem, & complementum.

358 Secundo, ex sententia Socin.Iun.hic.num. 34.sic possumus hanc eamdem sententiam cõfirmare. Ita se habet vnumquodque ad testamentum, vt testatorem voluisse verisimile est, cum illius voluntas sit regina , & lex in testamento, vt vulgo dicunt, per text.in l.in conditionibus.ff.de conditionib.& demonstrat.&

359 per text.in §.disponat, in Authent.de nupt. cumque totum voluntarium pendeat omnino à destinatione constituentis illud.l.locus.ff. de verb.obligat. At, qui sibi proponit in animo facere legatum in testamento, sine quo testamentum non valeat, vult sine dubio legatum eiusmodi partẽ esse integralem testamenti, igitur legatum, de quo agimus, est pars integralis testamenti .

360 Tertio, & vltimo, ad mentem Iacobi de Nigris, pro hac eadem parte, sic ratiocinamur. Pars integralis, minus principalis, ea est, quæ licet totum integret , ab eo tamen , sine ipsius essentiæ corruptione, potest abesse , vt manus ab homine. At legatum est eiusmodi, cum negari non possit , quin saltem testamentum aliquam ab eo recipiat integritatem , & perfectionem.§.ante hæredis.Instit.eodem.vtcumque possit ab eo, sine illius destructione, abesse.l.1.§.qui neque.supra de hæred.institu.igitur legatum est pars integralis ipsius testamenti.

Cæterum, eiusmodi argumentis minimè refragantibus, non defuerunt aliqui, qui in contrariam iuerunt sententiam , opinantes legatum non esse aliquo modo integralem testamenti partem, in quo factum fuit; hanc enim videntur tenuisse in primis Accurs. Cyn. & alij, qui voluerunt legatum esse accessorium ad testamentum, cum nullum accessorium eius esse possit integralis pars, cuius est accessorium, vt rectè sentit etiam Alexan.hic, hanc eandem opinionem explicitè probauerit Ias. hic.num.10.& Ludouicus Aluar.num.38.sequuti sunt etiam alij recentiores; & præsertim Bellarm.hic.num.6.necnon Petr.Ricciard.ad Rub.Inst.eo.num.64. & hanc ego quoque veriorem esse arbitror.

Primum, quia pars integralis ea est, qua sublata, vel totum corrumpitur.l.cum qui ædes. §.1. ff.de vsuc. tradit Barto.ad.l.qui vsumfructum.ff.de verb.obligat.num.3.per tex.optimum.in.l.repeti.§.1.ff.quibus mod.vsusfruct. amittatur. vel saltem remanet non integrum , sed mancum, imperfectum, & aliqua saltem ex parte inutile.l.malum.in princip.ff.de verb. significat. l.Seia fundos.ff.de euictio.& docet experientia ipsa; etenim, sublato capite in homine, corrumpitur homo, &, sublatis parietibus, domus remanet area, sublata autem manu, licet non corrumpatur homo, remanet tamen mancus, & imperfectus. idem dicendum est etiam de domo, sublatis scalis, de populo

sublata

361 sublata plebe. At legatum, si adimatur in testamento, in quo factum fuit, non modo non corrumpitur testamentum ipsum, sed remanet validum, & integrum, vt colligere est ex. l. ex parte. ff. de adimen. legat. igitur legatum non potest dici pars integralis alicuius testamenti.

362 Secundo, illæ dicuntur rei alicuius partes integrales, quæ certæ sunt, & perpetuæ, secundum naturam illius rei, cuius sunt partes. d. l. cum qui ædes. §. 1. vbi gloss. ff. de vsucap. l. cætera. §. vltimo. infra eodem. d. l. malum. in princip. de verb. significat. & experientia docet, tales enim sunt manus, pedes, oculi, & cæteræ partes in homine, parietes, fundamenta, & tectum in domibus, sed legatum non est pars certa, & perpetua in testamento, cum dari possit, & detur sine aliquo incommodo, & naturæ illius minimè repugnante, sine legatis. d. l. 1. §. qui neque. supra de hæred. instit. cumque, sine eisdem legatis, sit nihilominus iusta volūtatis nostræ sentētia, idest perfecta, & omnibus suis numeris absoluta, igitur legatum non est pars integralis testamenti.

363 Tertio, si legatum esset pars integralis testamenti, conditio, relata vniuersaliter ad omnes hæredes institutos, & sic ad hæreditatem vniuersam, non diceretur ad totum testamentum pertinere, nisi ad legatarios quoque relationem haberet, cum non possit dici referri ad totum, quod ad omnes partes, illud consti-
364 tuentes, non refertur. At conditio relata vniuersaliter ad institutiones hæredum, ad totum testamentum dicitur pertinere, tex. est expressus in l. quæ conditio. ff. de condit. & demonstra. igitur legatum non est pars integralis testamenti.

365 Quarto, nullum omnino discretum potest esse pars integralis eius, à quo realiter discretum est, cum totum sit congregatio partium, vt supra, ex sententia Philosophi, docebamus. cumque totum integrale illud dicatur, quod diuiditur in partes per quantitatem continuam, vel contiguam, vt supra tradidimus, & experientia docet; manus enim quæ est pars integralis hominis, ab eo non est discreta, nec pes, nec caput, nec omnino paries, aut tectum
367 ab ædibus, quinimmo manus statim, atque discreta est ab homine, desinit esse manus, & pars illius, cum careat forma, quæ illi dabat esse, & operari; & propterea discreta, & mortua manus, æquiuocè est manus, vt colligitur ex Philosopho septimo Metaphysic. text. 35. 37. & 39. & 4. Metheor. in fin. nec non primo de
368 partibus animalium, cap. 1. At legatum est, quid discretum, & separatum realiter à testamento, cum sit vltima voluntas per se, & propriam habens formam, collectiuè comprehen-
369 sa in testamento cum cæteris vltimis voluntatibus, & quæ separari etiam facilè potest à testamento, remanente valida, vt in casu, Auth. ex causa, C. de lib. præter. igitur legatum non est pars integralis testamenti.

370 Quinto, illa dicitur pars integralis, quæ destructioni sui totius superesse non potest cū effectu, quæque, si à toto separetur, corrumpitur. hinc manus separata à corpore humano, manus propriè, & verè non est, nec manus effectus, & operationes habet, vt mox, & sententia Philosophi, dicebamus, & ad sensum patet. At legatum, corrupto etiam testamento, veri legati nomen retinet, & effectum, dicta Authent. ex causa, C. de liber. præter. l. 1. & 2. de legat. præst. & tot. tit. si quis omis. cau. testamenti. igitur non potest legatū esse pars integralis testamenti.

Sexto, & nouissimè, omnis pars integralis, vt pars, dicit necessariam relationem ad suum totum integrale, vt per Aristot. in suis prædicamen. cap. de relat. hinc caput capitatæ rei ca
372 put, & ala alatæ rei ala, vt ipse loquitur. At legatum non dicit necessariam relationem ad
373 testamentum, cum testamentum consistat sine legato, & legatum sine testamento, cumque vnum non ingrediatur alterius definitio-
374 nem, quod fieri non posset, si relationem haberent ad inuicem necessariam, cum sit necessum, alterum ex correlatiuis per alterum definiri, vt est auctor Arist. lib. 9. Metaph. tex. 11. & lib. 5. tex. 20. igitur legatum non est pars integralis testamenti.

375 Nunc autem facilè est soluere contraria, & præsertim primum argumētum, quia, dum dicebatur illa est pars integralis, sine qua totum est inutile, & sine effectu, animaduertendum est, hanc maiorem, indefinitè ecceptam, non æquipollere vniuersali, quia non omnia, quibus sublatis, aliquid fieret inutile, sunt partes integrales illius, sublatis enim hominibus, naues fierent inutiles, & nullius vsus, homines tamen non sunt partes integrales nauium, cum sint quid discretum à nauibus, omnis enim causa sine qua non, si tollatur, tollitur etiam illud, cuius est causa, nulla tamen causa, sine qua non, est pars integralis sui effectus; quamobrem cum argumentum sit conflatum ex duabus propositionibus particularibus, nihil sequitur ex eo. Præterea illa minor. At testamentū, saltem sine legato destinato, est inutile, dubia est, vt supra videmus, & parum ad

rem facit, quia non eſt inutile teſtamentum,
ob defectum legati, ſed ob defectum tacitæ
conditionis in mente teſtatoris, qui voluit nõ
valere teſtamentum, ſi legatum quoque men
te conceptum non perficeret.

376 Secundum quoque argumentum eſt le-
uiſſimum, quia, dum dicitur, ita ſe habet vnũ-
quodque ad teſtamentum, vt teſtator vult, li-
mitanda eſt hæc propoſitio, dummodo teſta-
tor velit, quod nec legibus, nec naturæ actus,
id eſt ordinationi primæuæ inſtitutionis illius,
vt docet Bald. ad l. 2. §. 1. ff. ſi certum petatur repu
gnet, l. ſi quis inquilino, §. vltimo, infr. eodem,
l. filius qui fuit, ff. de condit. inſtit. vbi gloſ. ſed
teſtator, ſi velit legatum eſſe partem integra-
lem ipſius teſtamenti, vnum vult, quod eſt con
tra leges, quibus cautum eſt teſtamentum ſine
legato ſtare poſſe, & à legato non pendere te-
ſtamentum, ſæpius repetita l. 1. §. qui neque,
ſupra de hæred. inſtit. Lex parte, infra de adi-
men. legat. Eiuſmodi igitur teſtatoris volun-
tas, vim eam non habet, vt poſſit mutare, &
alterare certam entium ciuilium naturam, &
licet poſſit efficere, vt teſtamentum non va-
leat, ſi deſtinatum legatum non perficiat, non
propterea erit legatum pars integralis teſta-
mẽti, ſed legati perfectio, & complementum,
erit tacitæ conditionis purificatio, & imple-
mentum, & cauſa, ſine qua, noluit teſtator
377 ſuum valere teſtamentum, quod, ſi fiat ſub
conditione, poteſt etiam à re alieniſſima, vt
puta ab aduentu nauis ex Aſia, vel à ſimili a-
lio contingenti ſpendere. Præterea, dum ſubij-
ciebatur illa minor. At teſtator, qui deſtinauit
facere legatum, ſine quo teſtamentum noluit
valere, voluit idem legatum eſſe partem inte-
gralem teſtamenti, Reſpondeo, negando di-
ctam minorem, quæ, nec à Socin. Iun. proba-
tur, nec probari poteſt, voluit enim teſtator
eo caſu pendere quidem teſtamentum à con-
ſummatione legati, non tamquam à parte in-
tegrali, de qua nec ſomniaſſe quidem teſtato-
rem veriſimile eſt, ſed tamquam à tacita con-
ditione, qua non purificata, noluit teſtamentũ
valere, quod facere potuit.

378 Tertium quoque, & vltimum argumen-
tum nullius eſt roboris, quia falſa eſt illius mi-
nor, cum teſtamentum, nec minimam quidem
perfectionem, & integritatem recipiat à lega-
tis. cumque minimè verum ſit vniuerſaliter,
quod poteſt adeſſe, & abeſſe ſine rei deſtru-
ctione, à qua abeſt, partem rei eiuſdem eſſe in-
tegralem minus principalem. cum accidentia
379 quoque qualia ſunt conditio, & dies, ſint e-
380 iuſmodi, vt colligere eſt ex Porphyriana de-
381 finitione accidentis, accidens autem rei non
poteſt eſſe pars, cuius eſt accidens; etenim pars
382 integralis, ſi abſit, licet non deſtruatur totum
eſſentiale, deſtruitur tamen totum integrale,
383 ad quod refertur. Quapropter, in homine ſi-
ne manu, licet remaneat totalitas eſſentialis,
384 quæ in materia, & forma conſiſtit, & ſic in
anima, & corpore, non tamen conſeruatur to-
talitas integralis; homo enim ſine pede, ſine
manu, homo eſt, non tamen homo integer, cũ
igitur legatum in indiuiduo, non ſit pars inte-
gralis teſtamenti in indiuiduo, nec legatum
in ſpecie poteſt eſſe pars integralis teſtamenti
385 in ſpecie, cum ita ſe habeat legatum in ſpe-
cie, ad teſtamentum in ſpecie, vt legatum in
indiuiduo, ad teſtamentum in indiuiduo, vt ſu
pra docuimus, & huic illationi videntur con-
ſentire DD. qui, dum conſiderant legatum, &
teſtamentum in ſpecie, & in abſtracto, negant
legatum ſe habere ad teſtamentum tamquam
partem integralem.

386 Ex his ergo, quæ hactenus à nobis tradita
ſunt, non obſcurè conſtat legatum, neque par
tem eſſentialem eſſe teſtamenti, neque inte-
gralem, neque ſubiectiuam, negatum eſt e-
tiam à nobis eſſe acceſſorium. quo pacto ergo
ad teſtamentum ſe habebit? vt quartum igi-
tur, & vltimum articulum, concluſiuè proce-
dendo, &, omiſſa diſputatione, explicemus.
Reſpondeo, teſtamentum, compræhendẽs
varias diſpoſitiones, & vltimas voluntates, eſ-
ſe totum quoddam collectiuum, artificiale, &
eterogenium, ſiue aggregatum per accidens
plurium vltimarum voluntatum diuerſarum,
cuiuſmodi ſunt, legata, fideicommiſſa, datio-
nes libertatum, teſtamentariæ tutelæ, aſſigna-
tiones libertorum, & ſi quæ ſunt alia ſimilia,
cuius caput, & fundamentum, & ſic pars prin-
ceps, eſt hæredis inſtitutio, §. ante hæredis, In-
ſtitut. de legat. forma autem, voluntatis inte-
gritas indiuidua, quæ conſiſtit in puncto indi-
uiſibili, & in illa vltima concluſiua, de qua e-
gregiè Bald. more ſuo, ad l. ſi is cum teſtamen-
tum, in veſtibulo, ſupra de teſtament. Legata
autem, & fideicommiſſa, & aliæ ſimiles vltimę
voluntates, ab eo pendentes, & in eo conten-
tę, partes collectiuę ipſius, quemadmodũ ani-
maliũ capita, gregis, & armẽti ſunt partes col-
lectiuæ, & ciues populi, corpora, & iura, pecu-
lij, & patrimonij, & particulares cõtentæ ſub-
ſtitutiones, partes collectiuæ ſunt, cõpendio-
ſæ, & reciprocæ, id quod, præterquã quod, ad
ſenſum patet; ſic etiam ratione comprobari
poteſt. Vbi plures res, inter ſe diſtantes, vni
ſubijciuntur nomini, & ſub illius appellatione
com-

compræhenduntur, & colliguntur, partes collectiuæ illius totius, à memorato nomine collectiuo significatæ, & compræhensæ, appellari possunt, l. rerum mistura, ff. de vsucap. §. si grex, Institut. de legat. §. plebiscitum. Institut. de iure naturali gent. & ciuili, at legata, vbi facta sunt in testamento, vna cum cæteris vltimis dispositionibus, inter se distantibus, & suas proprias habentibus vnitates, & formas, vni testamenti nomini subijciuntur, & sub illius appellatione compræhenduntur, & colliguntur, igitur legata, in testamento cōpręhensa, partes collectiuæ testamenti esse dicuntur.

Ad l. 1. ff. de leg. 1.

Summæ Rerum, & Verborum.

1 *Methodus obseruanda proponitur.*
2 *Exæquatio supponit differentias.*
3 *Priuatio præsupponit habitum.*
4 Differentiæ, *inter legata, & fideicommissa, ante secutam æquiparationem, recēsentur.*
5 Differentia, *nominis.*
6 *Differentia originis.*
7 *Differentia finis.*
8 *Differentia formæ.*
9 *Verba ciuilia, & legitima, quæ.*
10 *Verba precaria, quæ.*
11 *Legati appellatione, largè, venit etiam fideicommissum.*
12 *Legatorum olim genera quatuor, fideicommissorum autem vnicum genus.*
13 *Forma dat esse rebus, & operari.*
14 *Differentia Naturæ.*
15 *Fideicommissa poterāt fieri nutu, non legata.*
16 *Differentia circumstantiarum, & in primis Rei.*
17 *Libertas per fideicommissum relinqui potest, legari nequaquam.*
18 *Differentia in circumstantia personæ, cui legabatur.*
19 *Legari ciuibus Romanis poterat, latinis iunianis non poterat.*
20 *Differentia in circumstantia personæ, à qua legabatur.*
21 *Legari solummodo ab hærede poterat, fideicommitti autem à quocumque honorato licebat.*
22 *Differentia in circumstantia temporis.*
23 *Differentia in circumstantia modi.*
24 *Differentia quo ad effectum.*
25 *Differentia quo ad resolutionem.*
26 *Aequiparatio quotuplex.*
27 *Aequiparatio particularis, quæ.*
28 *Aequiparatio vniuersalis, quæ.*
29 *Vniuersalis propositio legalis, & moralis, quo nomine differat à dialectica vniuersali.*
30 *Aequiparatio identifica, quæ.*
31 Legis, *huius intellectus.*
32 Vniuersalis, *æquiparationis per modum regulæ, an fuerit auctor Vlpianus.*
33 *Aequiparationes facere non potest, legis condendæ facultatem non habens.*
34 *Vlpianus legis condendæ facultatem non habebat.*
35 *Differentiæ plures inter legata, & fideicommissa erant etiam tempore Vlpiani.*
36 *Legis casus excludit omnem dubitationem.*
37 *Regulam colligendo ex pluribus particularibus, vniuersalem æquiparationem proferre, etiam legis condendæ auctoritatem non habens, potest.*
38 *Regula, quantumuis vniuersalis, exceptiones patitur.*
39 *Aequiparata etiam vniuersaliter, & per modum regulæ adhuc differunt.*
40 Aequiparatio, *identifica, an fuerit facta à Iustiniano.*
41 *Differentia nominis, et originis, arguit substantiæ differentiam. limitatur num. 77.*
42 *Exæquatio supponit pluralitatem subiectorum declaratur nū. 77.*
43 *Simile non est idem.*
44 *Relatio est genus oppositi.*
45 *Oppositorum natura est, vt non recipiantur in eodem subiecto.*
46 *Differunt specie, quæ forma differunt, & effectu specifico.*
47 *Inclusio vnius est exclusio alterius, & numero 224.*
48 *Natura quod fieri nequit, nec certe fieri potest.*
49 *Ars imitatur naturam.*
50 *Natura non potest confundere species, & identificare.*
51 *Ius est ars boni, & æqui.*
52 *Senatusconsulto Trebelliano, Pegasiani virtutibus tributis, Pegasianum explosum est.*
53 *Actione ex stipulatu de dote, in locum rei vxoriæ actionis subrogata, cessauit rei vxoria.*
54 *Exæquatione Iustiniani, de legatis, & fideicommissis facta, vtriusq. natura est aucta.*
55 *Augmentum speciei, non potest inducere eiusdem speciei corruptionem.*
56 *Differentia secundum plus, et minus, species variare non potest.*
57 *Inducta ad vnum finem, non operantur contrarium.*
58 *Lex non debet esse imposita verbis.*

59 *Forma*

59 Forma est differentia specifica, per quam distinguuntur species.

60 Forma communicatio, inducit specierum confusionem.

61 Forma legatorum, & fideicommissorum communicantur, in l. 2. C. comm. de leg.

62 Specie non differunt, quæ eundem habent effectum specificum.

63 Legata, & fideicommissa eundem hodie habet effectum specificum.

64 Legatorũ effectus specificus erat dominij transitus recta via, à testatore, in legatarium, et productio actionis in rem, personalis, & hypothecaria.

65 Fideicommissario quoq; competit actio in rem, ad petẽdas singulas res per fideicommissum relictas.

66 Actio in rem supponit dominium ex parte agentis.

67 Specie non possunt differre, quorum alterum de altero reciprocè prædicatur.

68 Legatum, & fideicommissum hodie sunt synonima.

69 Specie non differunt, quæ nullo modo differunt.

70 Differentia nulla maior, quàm specifica.

71 Genus diuiditur in species, per differentias contrarias.

72 Specie non potest à legato differre id, cui legati definitio competit.

73 Species eiusdem generis, easdem, in definitionibus, habere differentias non possunt.

74 Fideicommisso particulari competit legati diffinitio.

75 Coniuncta ita, vt potentius trahat ad se minus potens, intelliguntur coniuncta vnitate essentia.

76 Legata, & fideicommissa, ita sunt à Iustiniano coniuncta, vt potentius, & plenius, trahat ad se minus potens, & non ita plenum.

77 Legata, & fideicommissa hodie, nec nomine amplius differunt, nec origine.

78 Fideicommissum hodie à legato, nec forma differt, nec effectu.

79 Natura per prius formam significat.

80 Inesse verbum, ad partem intrinsecam, & essentialem refertur.

81 Forma dicitur inesse in materia, & genus in omnibus speciebus.

82 Forma dat esse rebus, & operari.

83 Lex 2. C. comm. de leg. in versi. vbi autem aliquid. declaratur.

84 Hæreditas tota fideicommisso relinqui potest, legari non potest.

85 Libertas, per fideicommissum, relinqui potest, legari nequit.

86 Libertas directa, non nisi manumissione testamẽtaria dari potest in vltimis volũtatibus.

87 Testator non potest facere, vt libertas directo transeat in eum, cui ab hærede, ex causa legati est præstanda.

88 Seruum liberari ab hęrede, & libertum fieri Orcinum, implicat.

89 Qualitates contrariæ, etiam in ijs, quę non differunt specie, reperiuntur.

90 Exæquatio, de qua hic, non pertinet ad fideicommissariam hæreditatem.

91 Natura naturans, potest species confundere, et identificare.

92 Legislator, se habet ad entia ciuilia, vt Deus ad entia naturalia.

93 Specierum ciuilium confusionem, possibilem esse demonstratur.

94 Differentia, secundum plus, & minus, in entibus intellectualibus, potest inducere diuersitatem specierum.

95 Iter, actus, & via, sunt seruitutis species diuersa, nõ differunt tamen, nisi secundum plus, et minus.

96 Species opposita, in entibus rationis, vnam habent differentiam, non plures differentias specificas; constituuntur enim species per negationem in vna, eius, quod est in altera, quòd, si alteri communicetur, species confunduntur.

97 Legatum, vel fideicommissum simplex, hodie non datur, sed legatum, & fideicommissum simul.

98 Literæ, expositio.

99 Clausula, in omnibus, et per omnia, extendit dispositionem ad multa, ad quæ sui natura non porrigeretur.

100 Priuilegia, omnia, si conceduntur vnius Gymnasij, alteri vniuersitati, an concessio trahatur ad futura priuilegia.

101 Omnia, qui dicit, nihil excludit.

102 Verba generalia, debẽt generaliter omnia comprehendere, etiam si maior sit ratio comprehendendi in vno, quàm in alio.

103 Per, propositio, in compositione, significationem auget.

104 Interpretatio illa, in dubia dispositione fit, quàm disponens, interrogatus, verisimiliter fecisset.

105 Aequiparatorum, in omnibus, & per omnia, idẽ est iudicium.

106 Priuilegia, concernentia solummodo concedentis præiudicium, latissimam recipiunt interpretationem, etiam si concessio indefinito sermone sit concepta.

107 Hypotheca generalis omnium bonorum, extenditur

ditur etiam ad bona futura.

108 *Priuilegium decimarum, monachis concessum, trahitur etiam ad bona futura.*

109 *Priuilegia, cum sint contra ius commune, non extenduntur, vbi non constat de contraria mente concedentis, nisi quatenus ratio verborum patitur.*

110 *Genitiuus possessiuus, eandem habet vim, quā pronomina, meum, tuum, suum; præsentem nimirum statum significat.*

111 *Priuilegia, in dubio, non sunt multiplicanda.*

112 *Dispositio, quantumuis generalis, non est trahenda ad non existentia, & non cogitata.*

113 *Cogitare de futuris, de incertis, de non existentibus, nemo præsumitur.*

114 *Dispositio omnium bonorum, ad futura non trahitur.*

115 *Clausula, in omnibus, & per omnia, satis operatur effectum suum, includendo omnia præsentia, & existentia.*

116 *Præsens tempus, semper intelligitur, nisi aliud comprahensum sit.*

117 *Priuilegia futura, priuilegia non sunt.*

118 *Maius, vbi conceditur, minus quoque cōcessum intelligitur.*

119 *Hypotheca vniuersalis natura est, vt præsentia, & futura bona comprahendat.*

120 Priuilegiorum, *concessio vnius vniuersitatis, alteri, vniuersaliter facta, & in omnibus, & per omnia, an, & quando ad futura trahatur.*

121 Priuilegia, *vnius Gymnasij, vbi alteri sint, in omnibus, & per omnia concessa, an si Gymnasium, cuius priuilegia alteri sunt concessa, priuetur, alterum quoque priuatum intelligatur.*

122 *Emptione resoluta, venditio etiam resoluitur, & econtra.*

123 *Correlatiuorum, altero destructo, destruitur & reliquum.*

124 *Aequalia sunt correlatiua.*

125 *Concessio duobus facta, ea mente, vt inter eos seruetur æqualitas, si reuocetur ab vno, etiam ab alio intelligitur reuocata.*

126 *Beneficium, acquisitum ex persona alterius, non cessat, quia cesset in eo, ex cuius persona est quæsitum.*

127 *Baldi locus obscurus illustratur.*

128 *Relatio, quæ se habet per modum causæ fiendi, quomodo differat ab ea, quæ se habet per modum causæ essendi.*

129 Priuilegijs, *Gymnasij Bononiensis, Perusino vniuersaliter concessis, an, & quando, si Bononiense priuetur, Perusinum quoque priuatum intelligatur.*

130 Scolastici, *habendi, ex dispositione statuti, in omnibus, & per omnia, tamquam ciues, an subire etiam ciuitatis onera cogantur.*

131 *Persona regulatur secundum potentiorem qualitatem.*

132 *Qualitas manans à iure communi, potentior ea est, quæ competit iure speciali.*

133 *Aequiparatorum eadem iuris dispositio.*

134 *Persona eadem, non debet diuerso iure censeri.*

135 *Persona eadem, vno respectu, ciuis, altero peregrina, esse non potest.*

136 *Persona eadē partim libera, partim serua, esse non potest.*

137 *Ciuitatis commoda, qui sentit, debet etiam onera subire, quæ illi sunt annexa. limitatur num. 149.*

138 *Ciuilitas est status loci, commoda continens, & incommoda.*

139 *Interpretatio illa in dubio, est admittenda, per quam omnes publicæ vtilitati inseruiunt.*

140 *Patria noua, se habet ad nouos ciues, quemadmodum pater adoptans, ad filium adoptatū.*

141 *Pater, filium adoptans, intelligitur eum, tam ad commoda, quàm ad onera recipere.*

142 *Fauor non debet in odium retorqueri.*

143 *Diminutionem operari non debet, quod ad augmentum inductum est.*

144 *Priuilegium, priuilegiato concessum, ita intelligitur, vt antecessoribus priuilegijs non deroget.*

145 *Interpretatio illa, in dubio, est admittenda, quæ magis accedit, verisimiliter, ad mentem disponentis.*

146 *Mens disponentis, dicitur anima cuiuscumq; dispositionis.*

147 *Interpretatio illa, in dubio, est admittenda, quam, interrogatus, verisimiliter fecisset, disponens.*

148 *Veritas est fictione potentior.*

149 *Aequiparatio vniuersalis, ratione etiam verisimili, & non expressa restringitur.*

150. Scolastici, *statuto recepti, in omnibus, tamquam ciues, an, & quando, & quæ commoda & onera sentire debeant.*

151 Legata, *an peti possent per actionem, iure Digestorum.*

152 *Persecutio extraordinaria, quæ.*

153 *Legata, iure, Digestorum, peti actione reali non poterant.*

154 *Rei vendicatio, supponit dominium ex parte agentis, & possessionem ex parte rei conuenti.*

155 *Fideicommissarij, iure Digestorum, rei per fideicommissum relicta, non efficiebantur domini, antea quā illis à grauato præstaretur.*

156 *Ven-*

156 *Vendicare verbum, fusè acceptum, ſignificat actum petendi rem quacunq; actione.*

157 *Executionem iuris ordinarij non habentia, actionis iure non petuntur.*

158 *Actio eſt ius perſequendi in iudicio ordinariũ.*

159 *Actionis appellatione, large, venit etiam extraordinaria perſecutio, nu. 167. declaratur*

160 *Fideicommiſſum, ordinariam non habet executionem.*

161 *Verba legis affirmatiuè, ad iudicem relata, non actionem ſignificant, ſed Iudicis officium.*

162 *Actio olim ab hæredibus, & contra hæredes, incipere non poterat.*

163 *Imperatorem mendacem eſſe, non eſt admittendum.*

164 *Determinatio vna, reſpiciens plura determinabilia, debet ea, pariformiter determinare. & 169.*

165 *Numerus pluralis, non verificatur, niſi ſaltem in duobus.*

166 *Actionis iure petitur, quod directa, vel vtili actione petitur.*

167 *Legata, iure Digeſtorũ, vtili, vel directa actione petebantur.*

168 *Propriè verba legum, in dubio, ſunt accipienda.*

169 *Officium Iudicis, & perſecutio extraordinaria non recipiunt diuiſionem, vt aliqua ſint directa, aliqua vtilia.*

170 *Ius ſingulare habet in contrarium ius commune. & num. 222.*

171 *Legatorum quatuor generum identificatio, præceſsit vltimam Iuſtiniani legatorum, & fideicommiſſorum exæquationem.*

172 *Actio perſonalis ex teſtamento, competebat pro fideicommiſsis, antea quam quatuor genera legatorum, vnius, & eiuſdem naturæ efficerentur.*

173 *Actio perſonalis eſt ſpecies propriæ actionis, fluens ex contractu, vel quaſi, ex delicto, vel quaſi.*

174 *Officium Iudicis, obligationem non ſupponit.*

175 *Genus per differentiam ad certam ſpeciem coarctatur, ita vt de alijs amplius non dicatur.*

176 *Diuinatiuus intellectus reijcitur.*

177 *Fideicommiſſorum tempora quatuor.*

178 *Lex pecuniæ verbum, in §. actionis, verſ. perſecutionis declaratur. & 180.*

179 *Lex 1. C. communia de legat. & alia iura declarantur.*

180 *Lex 2. C. communia de legat. declaratur. & numero 183.*

181 *Lex 2. §. poſt deinde, de orig. iur. & prin. Inſtit. de fideicomm. hæred. declarantur.*

182 *Fideicommiſſa aliqua, etiam hodie dantur, in quibus, non actio aliqua, ſed officium tãtum Iudicis locum habet.*

183 *Fideicommiſſa magis à voluntate pendent quàm à iuris ſubtilitate.*

184 Legata, *an poſsint relinqui in codicillis.*

185 *An, iure Digeſtorum, in codicillis, teſtamento confirmatis.*

186 *An in codicillis ab inteſtato.*

187 *Lex generaliter, & indiſtinctè loquens, debet generaliter, & indiſtinctè intelligi.*

188 *Diffinitio debet conuerti cum ſuo diffinito.*

189 *Codicilli, aut nullo modo, aut maximè impropriè, veniunt teſtamenti appellatione.*

190 *Definitionum verba, nõ niſi, propriè accipiuntur.*

191 *Teſtamentum velle facere creditur, qui legat, vel directè ſubſtituit.*

192 *Copula reſoluitur in ſingularitates.*

193 *Libertas directa, in codicillis ab inteſtato, relinqui non poteſt.*

194 *Libertas rebus omnibus fauorabilior.*

195 *Quarta Diui Pij inuenta fuit pro fideicommiſſis ab inteſtato.*

196 *Legatorum, & fideicommiſſorum æquiparationes particulares, ante Vlpianum facta, reſpiciebant potius effectum eorum, poſtquam erant in eſſe deducta, quàm modum inducendi.*

197 *Lex Titia cum teſtamento, infr. eod. & l. codicillis, inf. tit. prox. declarantur.*

198 *Lex vltima, ſupra tit. prox. declaratur.*

199 Legata, *an hodie, poſt ſecutam vltimam Iuſtiniani, legatorum, & fideicommiſſorum exæquationem, fieri poſsint in codicillis ab inteſtato.*

200 *Oratio ſumpta ex vniuerſo, ſi reddatur falſa in vno, redditur falſa in omnibus.*

201 *Legatorum naturà ſtrictè olim ab antiquitate concludebatur, quæ pinguiorem legatis naturam indulgebat.*

202 *Fideicommiſſorum ex natura, quod eſt, legatis, etiam repugnantem naturam habentibus, accommodatur.*

203 *§. præterea, Inſt. de fideicommiſſ. hæred. declaratur.*

204 *Tempus præſens, quando poſsit ad præteritum referri.*

205 *Fideicommiſſorum, & legatorum materia in ipſis Inſtitutionibus tractatur, ſecundum primæuam vtriuſque naturam, in gratiam Tironum.*

206 *§. poſt mortem, & §. ante hæredis, Inſt. de leg. declarantur.*

207 Legari *libertas, an poſsit.*

208 *Lega-*

208 *Legatorum generali appellatione, quod continetur, legati species est.*

209 *Lex qualibet debet intelligi secundum terminos tituli, sub qua posita est.*

210 *Libertas est res inaestimabilis.*

211 *Legans libertatem seruo communi, libertatem pro sua parte, eidem seruo donare intelligitur.*

212 *Donatio in testamento relicta, est legatum.*

213 *Totius, & partes idem iudicium.*

214 *Seruus institutus heres, à se ipso libertatem accipit.*

215 *Ademptio in testamento facta, aditione hereditatis, ex eodem testamento, confirmatur.*

216 *Hares, post aditam hereditatem, non desinit esse heres.*

217 *Hareditas, vbi cum libertate alieni data est, neque hareditas sine libertate, neque libertas sine hareditate adimi potest.*

218 *Legari sibi, vel à se adimi non potest.*

219 *Libertas seruo, qui solus institutus est, legari non potest.*

220 *Legatum legatario non competit, nisi post aditam hareditatem.*

221 *Hareditas ab eo, qui libertatem non est consecutus, adiri non potest.*

222 *Legatum sibi praestare nequit ab eo, qui adhuc non est heres.*

223 *Libertas potest dari per quamlibet vltimam voluntatem.*

224 *Legatum est vltima voluntas.*

225 *Libertatis datio in iure contra distinguitur passim à legato, & tanquam quid diuersum ponitur.*

226 *Libertatis legatum, si daretur, esset factus titulus de libertate legata.*

227 *Libertatis legatum, si daretur, de eo fieret mentio in titulo ff. qui sine manumis. ad libert. perueniant.*

228 *Libertatis directa nomen, anteaquam essent fideicommissa, non dabatur.*

229 *Libertatis legatum, vel cum manumissione testamentaria, vel cum fideicommissaria libertate, confunditur.*

230 *Species neque confundenda, neque sine necessitate, multiplicanda.*

231 *Ars, & natura nihil operantur frustra.*

232 *Libertatis datio qualibet, manumissio est.*

233 *Libertas omnis competens ex manu alterius, quam testatoris fideicommissaria est.*

234 *Libertatis legatum, si daretur, per quod competeret directa libertas, Orcino libertino, per legatum liberato, libertinorum definitio non competeret.*

235 *Libertini sunt, qui ex iusta seruitute manumissi sunt.*

236 *Libertatis legato liberatus, nisi cum manumissione testamentaria confundatur, manumissus dici non potest.*

237 *Diffinitio debet conuerti cum suo diffinito, & num. 240.*

238 *Fideicommisso res relinqui possunt, qua per damnationem legari possunt.*

239 *Legari olim plura poterant per damnationem, quàm alijs legatorum generibus.*

240 *Libertatis legatum, si daretur, daretur legatum, cui non competeret legati diffinitio.*

241 *Libertatis legatum, donationis appellationem non recipit.*

242 *Donatio est doni datio.*

243 *Donare nemo potest, quod non habet.*

244 *Dominus serui, libertatem serui non habet.*

245 *Donationi, vt sit locus, necesse est, vt aliquid transeat de donatore in donatarium.*

246 *Libertas nulla praexistit, anteaquam seruus liberetur.*

247 *Dominus sui ipsius, & membrorum suorum nemo fieri potest.*

248 *Donum, necesse est, vt à donatario realiter distinguatur.*

249 *Legatum non cadit in rem, in quàm non cadit donatio.*

250 *Lex cum in substitutione de legat. 3. & lex in generali, de verborum significat. declarantur.*

251 *Titulus de verborum significatione, frequentius explicat significationes verborum ex communi vsu iuris, & ex interpretatione leges, quàm proprias.*

252 *Lex vltima, C. de communi seruo manumisso, declaratur.*

253 *Lex debet intelligi secundum terminos tituli, sub qua posita est.*

254 *Lex sed etsi conditionis, §. vlt. ff. de hared. instituendis, declaratur, & emendatur.*

255 *Pandectarum Florentinarum summa est auctoritas.*

256 *Ratio debet esse generalis.*

257 *Legari quicquam alicui à se ipso, sibi praestandum, non potest.*

258 *Argumentũ à contrario sensu non valet, quando sequitur absurdus intellectus, & iuribus repugnans. & num. 268.*

259 *Lego, verbum, enunciatiuè prolatum, generale est, & significat idem, quod dispono, & relinquo.*

260 *Legati appellatione venit etiam fideicommissum.*

261 *§. 1. Instit. de libertin. declaratur.*

262 *Testamentum & codicilli, sunt vltima volun-*

tates per se existentes, non pendentes ab alijs.

263 *Servus proprius, simpliciter institutus hæres, fit etiam liber.*

264 *Legatum libertatis, hodie, vim manumissionis testamentariæ habere potest.*

265 *Manumissio sola est naturalis modus inducendæ libertatis.*

266 *Lego verbum, cum generale sit, aptum natum est inducere, & significare etiam dispositionem, quæ vim legati non habeat.*

267 *Casus lib. 2. Inst. tit. 7. declaratur.*

268 *Argumentum sumptum ex scriptis I.C. non insertis in corpore iuris, tutum non est, præsertim à contrario sensu.*

269 Libertas *hodie, si servo legetur, an directa competat, vel fideicommissaria.*

270 *Testamenta, pleniorem recipiunt interpretationem, declaratur num. 295.*

271 *Libertas directa plenior.*

272 *Interpretatio illa, in dubio, est admittenda, quæ favorabilior est libertati, & ei, qui est liberandus commodior, limitatur nu. 294.*

273 *Libertatem directam consequi servo est commodius, quàm fideicommissariam.*

274 *Libertas directa semper competit, ubi non gravatur honoratus, ut servum manumittat.*

275 *Legans libertatem, non videtur aliquem gravare, ut manumittat.*

276 *Verba sunt intelligenda in potentiori significatione, & per prius, non per posterius, declaratur num. 295.*

277 *Libertas directa est potentior fideicommissaria, & per prius.*

278 *Libertatem legans servo communi, intelligitur eum pro sua parte manumittere.*

279 *Manumissio testamentaria, directam tribuit libertatem.*

280 *Fideicommissorum natura, repleta est, natura pinguiori legatorum.*

281 *Fideicommissarijs quoque, hodie, ad petendas res particulares per fideicommissum relictas, competit rei vendicatio.*

282 *Libertas, quæ relinquitur ab hærede præstanda, non nisi fideicommissaria esse potest.*

283 *Libertas, quæ legatur, ab hærede præstanda relinquitur.*

284 *Verbis, quibus potest fideicommissum induci, fideicommissum inducitur.*

285 *Lego verbum, hodie, etiam ad fideicommissum pertinet.*

286 *Testator in dubio, censetur minus gravare hæredem, quàm fieri possit.*

287 *Hæres minus gravatur, si relinquatur fideicommissaria libertas.*

288 *Manumissus ab hærede, illius fit libertus, manumissus testamento, fit libertus Orcinus.*

289 *Interpretatio, in dubio, admittitur minus onerosa, & quæ utrique parti consulitur.*

290 *Interpretatio, in dubio, admittitur per quam actus substinetur.*

291 *Lego verbum, est dubium, cum, hodie, tam ad legatum, quàm ad fideicommissum possit referri.*

292 *Fideicommissaria libertas, tam servo proprio, quàm alieno, & tam in testamento, quàm in codicillis dari potest, directa autem in codicillis, & servo alieno, dari non potest.*

293 *Interpretatio non est admittenda, quæ non omnem excludat, inter legata, & fideicommissa, differentiam.*

Legatorum natura, quod non habet, ei ex fideicommissis accommodatur.

294 *Lex 2. C. communia de legat. in vers. Ubi autem aliquid contrarium, noviter perpenditur.*

295 *Legata strictam recipiunt interpretationem, ut minus gravetur hæres, quàm fieri possit.*

296 *Legatum est ab hærede præstandum.*

297 *Legans libertatem, censetur gravare hæredem, ut manumittat, nisi velis legando manumittere.*

298 *Lex ultima, C. de communi servo manumisso, declaratur.*

299 Legans, *libertatem, an, & quando directam tribuat, vel fideicommissariam.*

300 Differentiæ, *quæ sint inter legata, & fideicommissa universalia.*

301 *Legata particularia sunt exæquata fideicommissis particularibus, & econtra, per omnia. est Bart. conclusio vera, sed non bene concepta.*

302 *Contrarium unum, ubi non datur, nec datur alterum.*

303 *Legatum universale non datur. & nu. 307.*

304 *Legatum, donatio, depositum, emptio, & similia, eam divisionem non patiuntur, ut aliquod sit particulare, aliquod universale.*

305 *Legata, & fideicommissa exæquata sunt hic universaliter, & per modum regulæ, in l. 2. C. communia de legat. identificè.*

306 *Fideicommissa universalia, & legata universalia sunt æquiparata, falsa est Bartoli conclusio.*

307 *Fideicommissum universale, exæquatione legatorum, & fideicommissorum, non comprehenditur.*

308 *Legatum portionis, & fideicommissum universale, differunt.*

309 *Fideicommisso tota etiam hæreditas relinqui potest.*

potest, non legato.

310 *Legatum portionis est sine onere, non fideicommissum vniuersale.*

311 *Legatum portionis multifariam à DD. intelligitur.*

312 Legatarius, *partiarius, an is sit, cui Meuiana sit legata hæreditas.*

313 *Pars quoque incerta, si aliqua ratione certa reddi potest, partis nomen, & effectum habet.*

314 *Legatum portionis non datur, nisi hæreditatis, vel bonorum quota legata sit.*

315 *Hæreditas mihi relicta, & adita hæreditatis mea, quota non est, sed vniuersitas, & res hæreditaria.*

316 *Legatarius partiarius is non est, qui cum hærede hæreditatem ipsam non partitur, vel bona.*

317 *Legatum hæreditatis nobis relictæ, puta Meuianæ, est similis legato peculij.*

318 *Talis dicitur res, etiam postquam desinit esse talis, demonstrationis gratia.*

319 *Hæreditas adita, hæreditas proprie amplius nō est, sed pars patrimonij adeuntis.*

320 *Furtina dicitur res, etiam vitio purgato, demonstrationis gratia.*

321 *Legatum portionis non est, nisi legetur pars indiuisa, & quota hæreditatis, vel bonorum, cuius virtute, legatarius ius habeat pro rata, in omnibus rebus hæreditarijs.*

322 *Hæreditas potest esse dupondij, tripondij, & deinceps, & diuidi in quantascunque vncias velit testator.*

323 *Lex cum filius, §. 1. de leg. 2. declaratur.*

324 *Legatorum diuisio, sumpta à materia circa quam.*

325 *Vniuersitas aliqua est comprehendens onera vi nominis, aliqua non.*

326 *Differentia inter legatum vniuersitatis comprehendentis onera vi nominis, & non comprehendentis.*

327 *Legati titulus, sui natura, omne onus excludit.*

328 Legatum, *partis bonorum, an sit legatum portionis, quemadmodum legatum portionis hæreditatis.*

329 *Legatum partis bonorum, onera aliqua non includit.*

330 *Legata ubi est pars bonorum, hæres non cogitur cum legatario partiri, sed, soluendo partis legatæ æstimationem, liberatur.*

331 *Legatum portionis illud est, quod partitio appellatur, & à quo legatarius dicitur partiarius.*

332 *Legatum partis bonorum, partitio appellatur, & is, cui bonorum pars legata est, legatarius partiarius dicitur.*

333 *Legatum portionis habere dicitur, qui potest hæreditatem, vel bona cum hærede partiri.*

334 *Legatarius partis bonorum, cum hærede hæreditatem partiebatur.*

335 *Differentia inter legatum portionis hæreditatis, & legatum portionis bonorum.*

336 *Fideicommissa vniuersalia non sunt exæquata legatis singularibus, & econuerso, conclusio, & regula est Bart. vera, sed reformanda.*

337 *Bartoli conclusiones, & regula, quomodo possint, etiam sine aliqua reformatione, defendi.*

338 *Legatum quo pacto possit recipere illam diuisionem, vt aliquod sit particulare, aliquod vniuersale, licet numquam sit modus acquirendi per vniuersitatem.*

339 *Fideicommissaria hæreditas, ante S.C. Trebellianum, non erat modus acquirendi per vniuersitatem.*

340 *Legatum totius hæreditatis, quod olim non valebat, hodie valet in vim fideicommissi.*

341 *Legatum portionis hodie, citra conuentionem, & stipulationibus etiam non interpositis, onera includit.*

342 *Legata particularia, & fideicommissa vniuersalia differunt, nomine, natura, obiecto, & effectu.*

343 *Differentia nominis quæ.*

344 *Differentia naturæ quæ.*

345 *Differentia obiecti.*

346 *Differentia effectus.*

347 *Legatarij, & fideicommissarij particulares, nō possunt cogere hæredem grauatum adire, vniuersales, etiam ad partem hæreditatis vocati, possunt.*

348 *Cautionis remedium fragile est, & periculosum.*

349 *Differentia noua ratio.*

350 *Fideicommissa vniuersalia non legata, & singulæ res per fideicommissum relictæ, ex S.C. Trebell. præstantur.*

351 *Legata, & fideicommissa particularia, transferunt dominium in honoratos, recta via, fideicommissum autem vniuersale, non ante præstationem.*

352 *Differentia, noua afferuntur rationes.*

353 *Differentia verborum directorum, & obliquorum, sublata est, quo ad relicta particularia, non quo ad relicta vniuersalia, cuiusmodi sunt substitutiones.*

354 *Fideicommissario vniuersali, non expedit dominium, cum oneribus, ipso iure, & recta*

via, in eum transire, legatario autem, qui est ab oneribus immunis, expedit.

355 *Differentia ratio, allata à Bartolo, confutatur.*

356 Legatę, *rei dominium, an recta via transeat, de primo legatario, in secundum.*

357 *Legatario secundo, primus legatarius, actiones cedere tenetur.*

358 *Domini duo in solidum, eiusdem rei, eodem tẽpore, esse non possunt. declaratur num. 366. cum seq.*

359 *Acquisitio inutilis, & momentanea, nõ admittitur, limitatur num. 370.*

360 *Ars, & natura nihil operantur frustra.*

361 *Dominium rei nostrae, sine consensu nostro, in alium non transfertur.*

362 *Legatum factum uni, sub commemoratione primi, primum tollit.*

363 *Rei vendicatio, supponit de necessitate dominium in agente.*

364 *Legatarius, etiam secundus potest à primo rem legatam, per actionem rei vendicationis, petere.*

365 *Lex Imperator, de leg. 2. declaratur.*

366 *Dominium, quod ipso iure transit, à testatore in legatarium, est ciuile, & fictum, & potentia quaedam, ad verum dominium, & actuale Iurisgentium.*

367 *Legatarij, duo, quibus eadem legata est res, petere eam, actione rei vendicationis, singuli integram possunt, scinditur tamẽ legatum, concurrentibus ambobus.*

368 *Legatarius primus, rei legatae est dominus per prius, sed reuocabiliter, secundus per posterius, sed irreuocabiliter.*

369 *Prioritas duplex, altera temporis, altera naturae.*

370 *Utile, & duraturum quod est, saltem potentia, in iure consideratur.*

371 *Lex, si quis vsumfructum, ff. de vsufr. legat. declaratur.*

372 *Differentia inter legati translationem, & substitutionem, primo legatario factam.*

373 *Tornielli, decepti in cognitione terminorum, error.*

374 Legatum, *tacitum, & in consequentiam, an dominium, vel aliud ius in legatum transferat ipso iure.*

375 *Dispositio verbis enunciatiuis concepta, ut dispositio, est tacita, ut enunciatum, & narratum, est expressa. declaratur num. 383.*

376 *Aedificij appellatio in dubio, superficiem, & solum includit.*

377 *Peculio legato tacitè, & in consequentiam res peculiares intelliguntur legatae. declaratur numero 388.*

378 *Peculij legatum transfert, recta via, & ipso iure, rerum, & corporum peculiarium dominium, in legatarium.*

379 *Omne, qui dicit, nihil excludit.*

380 *Taciti, & expressi par est virtus. declaratur num. 391.*

381 *Lex seruum filij, in §. ultim. infra eodem, & l. damnas esto, in §. 1. ff. de vsufruc. legat. declarantur.*

382 *Lex ex hac scriptura, de donationibus, declaratur.*

383 *Dispositio omnino tacita dici non potest, quae verbis saltem enunciatiuis est expressa.*

384 *Tacitum omnino est, quod nullo modo verbis expressum est, sed venit per interpretationem mentis, aliunde sumptum, quàm ex verbis.*

385 *Dominus non semper est is, ad quem dominium pertinet.*

386 *Lex si fundum, in §. qui fundum, inf. eodem, declaratur.*

387 *Peculio legato, expressè, saltem in genere, leguntur res peculio contentae.*

388 *Peculium, & res peculiares, à rationibus dominicis separatae, simul sumptae, idem sunt.*

389 *Legatum tacitum, iure Digestorum, non dabatur.*

390 *Legati forma olim consistebat in verbis directis, & imperatiuis, quibus concipiebatur.*

391 *Tacitum relictum, hodie, potest habere vim legati.*

392 Tacitum, *legatum, an, & quando dominium, recta via, in legatarium transferat.*

393 *Differentia reliqua cur omittantur ratio redditur.*

394 *Methodus obseruanda, in Bart. quaestionib. explicandis, proponitur.*

395 Dispositio, *quae refertur ad auctoritatem testatoris duntaxat, an sit species legati.*

396 *Dispositio qualibet, talis est, qualem titulus, sub quo posita est, demonstrat. declaratur num. 405.*

397 *Fideicommissum quicquid est, legatum est.*

398 *Legatum esse non potest dispositio illa, cui legati diffinitio non competit.*

399 *Dispositioni, quae ad auctoritatem testatoris, duntaxat refertur, legati diffinitio non competit.*

400 *Donatio debet habere donatarium distinctum à donatore.*

401 *Actio, & passio non datur in eodem subiecto.*

402 *Dispositio, non obligatoria, non potest esse legatum.*

403 *Dispositio, quae refertur ad auctoritatem testatoris duntaxat, obligationem non parit.*

404 *Le-*

404 *Legatorum genus quodlibet, actionem producit.*

405 *Dispositio, quae refertur ad auctoritatem testatoris dumtaxat, actionem non parit, sed, pro illius executione, officium Iudicis competit.*

406 Legatum, *ubi iure communi non valet, sed substinetur, quia conditio non impleta, pro impleta iure speciali habetur, an legatario competat actio personalis ex testamento.*

407 *Actione personali ex testamento peti non potest, quod ex testamento non est.*

408 *Effectus non datur, ubi causa non est.*

409 *Legata, quae substinentur per Authent. ex causa, C. de liber. praeter. per edictum de legat. praestand. per edictum si quis omis. causa testamen. actione personali ex testamento petuntur, non per condictionem ex lege, & per actionem in factum.*

410 *Lex si peculium, in §. is cui, & lex Stichum, in §. penult. ff. de statulib. declarantur, & conciliantur.*

411 Legatarijs, *an competat actio personalis ex testamento pro legatis, non concernentibus commodum pecuniarium.*

412 *Legatum, non concernens commodum pecuniarium, duplex, aut ex parte honorati tantum, aut tam ex parte honorati; quàm ex parte grauati.*

413 Legatum, *non concernens commodum pecuniarium, neque respectu honorati, neque respectu grauati, non iure actionis petitur, sed per officium Iudicis.*

414 *Officium Iudicis persecutio extraordinaria est, actio autem ordinaria.*

415 *Libertas per fideicommissum relicta, vel legata, an iure actionis, vel per fideicommissum petatur.*

416 *Officium Iudicis nobile illud est, quod non seruit actioni intentata.*

417 *Aditio haereditatis est quasi contractus, ex quo nascitur actio personalis ex testamẽto.*

418 *Libertas legata, quae vim manumissionis testamentariae non habet, non differt hodie à fideicommissaria.*

419 *Experiri sine actione nemo potest.*

420 *Verba legis, concedentis ius petendi aliquid, si ad partes referuntur, non ad Iudicem, actionem significant, non officium Iudicis. declaratur num. 433.*

421 *Obligatio, ubi datur, actio datur, non officium Iudicis, quod nullam praesupponit obligationem. declaratur num. 435.*

422 *Libertatis datio est actus pius.*

423 *Manumissio celebratur etiam in Sacrosanctis Ecclesiis.*

424 *Actio personalis ex testamento, competit pro omnibus legatis, & fideicommissis. declaratur num. 435.*

425 *Seruus potest dominum in ius vocare, & aduersus eum in iudicio consistere.*

426 *Seruus est incapax actionis.*

427 *Serui sunt incapaces eorum, quae sunt iuris ciuilis.*

428 *Actio est de iure ciuili.*

429 *Actio personalis ex testamento, neque pro directa in testamento data, neque pro fideicommissaria libertate, competere potest.*

430 *Libertas directa competit ipso iure, sine facto haeredis.*

431 *Seruus, cui relicta est libertas per fideicommissum, si dominus eum non manumittat, & in mora constituatur, etiam sine manumissione, perducitur ad libertatem.*

432 *Lex si pupilli, in §. videamus, supr. de negot. gestis, declaratur.*

433 *Actionis appellatione, large, venit etiam officium Iudicis.*

434 *Lex decem, §. videamus, ff. de fideicommis. libert. & lex cum quasi, §. idem dicendum, eodem titulo, declarantur.*

435 *Obligatio qualibet non parit actionem.*

436 *Lex cum filius, §. ult. ff. de fideicommis. libert. emendatur, & declaratur.*

437 *Experiri, in ius vocare, & in iudicio consistere. dicitur, tam is, qui actione, quàm is, qui iudicis officium implorans, experitur.*

438 *Socini Iunioris distinctio reprobatur.*

439 *Accingendus proximè, habetur pro accincto.*

440 *Differentia inter grauatum emancipare, & grauatum manumittere, in quibus consistat.*

441 Legata, *quae debentur per edictum si quis omissa causa testamenti, an peti possint actione personali ex testamento.*

442 *Exemplum proposita controuersiae.*

443 *Praetor habet ante oculos aequitatem.*

444 *Actio personalis ex testamento oritur, ex quasi contractu aditionis haereditatis.*

445 *Causa, ubi non datur, non datur effectus.*

446 *Actio qualibet personalis ex testamento, est ciuilis.*

447 *Effectus talis est, qualis est causa.*

448 *Actionem, ubi pollicetur praetor, nomine illius non expresso, intelligitur dare actionem in factum ex illo edicto. declaratur num. 467.*

449 *Actio personalis ex testamento, ex dolo, vel fraude non oritur, sed ex quasi contractu.*

450 *Causa qualibet suam particularem habet operationem, & specificum effectum.*

451 *Actio*

451 Actio nulla perſonalis ex teſtamento, eſt datiua.

452 Actio, quam ſimpliciter lex dare pollicetur, eſt datiua.

453 Actio perſonalis ex teſtamento, non datur contra non haeredem, & non poſsidentem. declaratur num. 468.

454 Actio à praetore per edictum ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti, perinde datur, ac ſi ex teſtamento adita eſſet haereditas.

455 Perinde particula eſt, quae denotat omnimodam ſimilitudinem, & repetit ſimiles omnes qualitates.

456 Actio eadem, quandoque ciuilis, quandoq; praetoria dicitur. & num. 462.

457 Actio in rem, ubi datur pro legatis, competit etiam actio perſonalis ex teſtamento.

458 Actio etiam in rem, competit pro legatis conſeruatis per edictum ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti.

459 Verba quae poſſunt accipi in ſpecie, & in genere, in dubio accipiuntur in ſpecie.

460 Actio perſonalis ex teſtamento, competit etiam pro omnibus legatis, quae ſubſiſtentur quocumque iure ſpeciali, vt obſeruetur voluntas teſtatoris.

461 Haereditas adita ab inteſtato, per edictum ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti, habetur pro adita ex teſtamento.

462 Lex duo haeredes, de fideicommiſſarijs libertatibus. declaratur.

463 Actiones quoque ciuiles pollicetur, & dat praetor, in caſibus interdum, in quibus à ciuili iure non dantur.

464 Nominentur res, aut circumſcribantur, non refert.

465 Actio pro legatis, conſeruatis per edictum ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti, non oritur ex dolo, & fraude omittentis, ſed ex aditione ab inteſtato, quae habetur pro aditione ex teſtamento.

466 Edicto ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti, dolus, & fraus cauſam dedit.

467 Actio, pro legatis, conſeruatis per edictum ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti, eſt natiua, non datiua.

468 Poſsidere videtur, qui dolo malo fecit, quominus poſsideret, vel pecuniam poſsidet.

469 Actio, perſonalis ex teſtamento, an, & quando competat pro legatis, quae ex diſpoſitione ſtatuti, vel teſtatoris debentur, etiam haereditate non adita.

470 Teſtator non poteſt facere, vt in ſuo teſtamento leges locum non habeant.

471 Haeres nullus adire compellitur, niſi ſit haeres neceſſarius.

472 Clauſula nulla in teſtamento appoſita valet, niſi haereditatis aditione confirmetur.

473 Heredem, qui nolit haereditatem adire, & nullam commoditatem ex teſtamento capere, compellere legata praeſtare, & alienis negocijs ſe ingerere, abſurdum eſt, & periniquum.

474 Lex municipalis iniqua non valet.

475 Statutum poteſt tollere beneficium abſtinendi

476 Condictio ex lege, locum habet, quando noua à lege inducitur obligatio, ſecus vbi lex tollit impedimentum, quo ſublato, actio ex veteri ſua cauſa naſcitur.

477 Suitatis neceſſitas, pro aditione habetur.

478 Legata etiam facta in codicillis ab inteſtato, vtili actione perſonali ex teſtamento, petuntur.

479 §. ſi quis autem non implens, & §. ſi vero expreſſim, in Authent. de hared. & Falcid. declarantur.

480 Bolognetti intellectus reprobatur.

481 Legatum proprium nullum datur, pro quo non competat actio perſonalis ex teſtamento, & falſae, aut ineptae ſunt limitationes, quae hic à DD. afferuntur.

482 Actio, rei vendicationis, an, & quando pro legatis competat.

483 Methodus in ſecundo articulo propoſito obſeruandus, demonſtratur.

484 Actio, rei vendicationis, an, & quando competat pro legatis rerum, in quibus cadit dominium.

485 Actio, in rem, id eſt, confeſſoria, & negatoria, an, & quando competat pro legatis rerum, in quibus dominium non cadit.

486 Legatae, rei dominium, à teſtatore in legatarium, an tranſeat recta via, à die mortis teſtatoris, vel à die adita haereditatis, vel à die acceptati legati.

487 Legatae, rei dominium, an tranſeat immediatè de teſtatore in legatarium, vel de teſtatore in haeredem, & ſtatim de haerede in legatarium.

488 Haereditas iacens defunctum repraeſentat.

489 Dominium Iuris gentium, ſine praeſtatione rei legatae, non acquiritur.

490 Seruitutes debitae haeredi, in re legata, per aditionem confunduntur.

491 Actio, hypothecaria, an, & quando competat pro legatis.

492 Lex creditoribus, de ſeparationibus, declaratur.

493 Lex 1. & 2. C. communia de legat. declarantur.

494 Di-

494 *Dispositiones testamentaria, qua ad auctoritatem testatoris duntaxat referuntur, legati appellatione non veniunt.*

495 *Actio hypothecaria, non competit pro dispositionibus innominatis, pro quibus habet locum officium Iudicis.*

496 *Actiones, tres, qua pro legatis competunt, quomodo possint concurrere:*

497 *Legatarius non debet simul omnibus vti actionibus, qua pro legato competunt, sed vnam eligere.*

498 *Actiones omnes, competentes pro legatis, an, & quando simul possint intentari, & in eodem libello cumulari, remissiue.*

LEX I.

Vlpianus lib. lxvij. ad Edictum.

Per omnia exequata sunt legata fideicommissis.

1 Diuidetur à nobis vniuersa nostra, ad hoc breue Vlpiani responsum, non breuis interpretatio, in quatuor principes partes. Prima, de more, pertinebit ad animaduersiones, secunda ad legis intellectum, tertia ad nonnullos vtiles, & opportunos articulos disputandos, occasione conclusionum, quæ ex ea colligentur, quarta ad Bart. quæstiones.

2 Redeundo igitur ad primam partem, cum exæquatio necessario supponat differentias, & discrimina fuisse inter ea, quæ exæquantur,
3 non secus, ac priuatio habitum præsupponat, l. manumissiones, supra de iust. & iur. l. decem. ff. de verb. obligat. faciendum mihi puto, vt, anteaquam ad textus explanationem condescendam, quibus nominibus, ante factam æquiparationem, legata, & fideicommissa differrent, breuiter commemorem; ita enim fiet, vt longè melius, & facilius subsecuta æquiparatio cognoscatur, & intelligatur.
4 Differebant igitur legata, & fideicommissa, ante secutam æquiparationem, Nomine, Origine, Fine, Forma, Natura, Circunstantijs, Effectu, & Resolutione, seu Ademptione. No-
5 mine, vt patet, quia legata illa, hæc fideicom-
6 missa appellabantur; Origine, quia à lege 12. Tab. fluxit legandi potestas. l. verbis legis ff. de verb. obligat. vel ab alio vetustiori iure, vt sentit Alex. Turamin. in suo lib. singulari de exequar. legatorum, & fideicomm. cap. 1. nu. 1. fideicommissa autem, quæ postea moribus cæperunt recipi, paulo ante Augusti tempora, ab eodem Augusto, vim non modicam acceperunt, vt patet ex princip. Inst. de fideicôm.
7 hæred. Fine, cum legatorum finis fuerit, vt quilibet testator, hæreditatem delibando, suam, erga personas dilectas, & de se bene meritas, exercere posset, etiam post mortem, gratitudinem, & liberalitatem, argumento l. 1. in princ. ff. de donat. iuncta. l. legatum est ȷ eod. & l. legatum est, infra tit. proximo, fideicommissa autem, eam ob causam ceperunt ab initio recipi, vt quibus non poterant homines hæreditatem, aut legata relinquere directè, ita relinquerent, vt fidei eorum, qui capere poterant committerent, vt aliquid particulare, aut hæreditatem totam, vel partem restituerent. d. princ. Instit. de fideicomm. hæred.
8 tradit latè Alex. hic num. 8. & alij. Differebant præterea etiam forma, quia legata relinquebantur legis modo .i. verbis directis, & imperatiuis, fideicommissa verò, non ciuilibus verbis, sed precatiuè relinquebantur, vt colligere est ex Vlpiano in fragment. tit. 24. & 25. in vestibulo, & vtrobique exempla verborum, qui-
9 bus concipiebantur, affert. Verba enim quibus per modum legis legata ipsa concipiebantur, quæ, & ciuilia, & legitima appellabantur, latina in primis esse debebant, quibus Romana ciuitas vtebatur, alioqui non ciuilia, idest propria ciuitatis Romanæ, iuxta §. 1. Instit. de iur. nat. gent. & ciu. sed peregrina dicebantur, vt ex Vlpiano in fragm. tit. 25. qui inscribitur de fideic. vers. item greçè, docet hic Duar. côtra distinguebâtur enim à ciuilibus greca, & aliorum peregrinorum idiomatum, verba. l. vlt. C. de testam. tut. præterea, vt essent directa, erat necessum, & consequenter, vt contradistinguerentur à præcarijs. l. eam quam C. de fideicomm. & l. 2. C. communia de leg. Directa autem ea sunt verba, quibus transitus rei relictæ à testatore in honoratum, sine aliquo medio, & recta via significatur, Do, lego, capito, sumito, damnas esto, præcipito, & similia, de quibus per eundem Vlpianum in fragmentis tit. 24. qui inscribitur de legat. in vestibulo, & per Glos. & DD. ad §. sed olim instit. de legat. & in l. 1. C. communia de leg. Verba enim eiusmodi imperatiua, verba legis dicûtur, quia eiusmodi verbis leges 12. tab. erant conceptæ. vti quisque legassit suæ rei, ita ius esto. Hinc Porphirion, quem refert Duar. hic, interpretans carmina illa Horatij, in prima Satira lib. secundi sermonum.

Ter vincti
Transnanto Tiberim sòne, quibus est opus alto.
Irri-

Irriguumque mero ſub noctem corpus habento.

Vide,inquit,vt directis verbis vtatur,ideſt
verbis præceptiuis, & in legibus vſitatis. Fi-
deicommiſſa verò,verbis etiam peregrinis,&
10 præcarijs concipiuntur. Verba autem præca-
ria illa ſunt,quibus alium rogamus, vt aliquid
det, vel faciat, quæque directum rei relictæ
tranſitum,de teſtatore,in fideicommiſſarium
non ſignificant,cuiuſmodi ſunt,peto,volo,ro-
go,mando,fideicommitto, & ſi quæ ſunt alia
ſimilia,de quibus in §.vlt. Inſtit.de ſingul.reb.
per fideic. relict. & in l.2. C.communia de le-
gat. quod ſi quando reperiatur appellatum re
lictum,verbis obliquis conceptum, legatum,
11 vt in l.à vobis ff de annuis legat. hoc eſt, quia
fuſiore vocabulo, legati appellatione etiam
fideicommiſſum continetur.l.& fideicommiſ-
ſum, infra de legat.3. vt ſupra docuimus in
Rubr.in prima quæſtione, hinc per fideicom-
miſſum legare etiam dicimur. l.vxorem §.le-
gauerat eod.tit. & ab hac differentia verbo-
rum, quibus legata, & fideicommiſſa conci-
piebantur, alia fluebat differentia, vt legato-
12 rum eſſent genera quattuor, quæ varios ha-
berent effectus, pro varietate formarum §.
13 ſed olim.Inſt.eod. & l.1. C.communia de le-
gat.& vtrobique DD.docuit etiam Vlpian.in
fragm.in d.tit.24.de legat. in principio.formæ
enim tribuunt rebus eſſe,& operari.l. Iulianus
§.ſi quis rem ff.ad exhib.l.adeo §.cum quis ff.
de acquir.rer. dom.vbi fideicommiſſorum, in
quibus verborum nulla vnquam ratio habita
eſt.l.2.C.communia de leg.vnica ſemper fuit
14 natura. Differebant ergo Quinto loco etiam
Natura,quia antiquitas, quę ſtrictè legata ex
rigore iuris proficiſcētia, concludebat, fidei-
commiſſis, quæ ex voluntate magis deſcen-
debant defunctorum, pinguiorem indulge-
bat naturam, vt colligitur ex Vlpiano in d.tit.
25.& ex d.l.2.C.communia de legat, & aper-
tiſſimè probatur in §.ſed non vſque Inſt.eod.
15 hinc fiebat, vt etiam nutu poſſent fieri fidei-
commiſſa.l.nutu infra de legat.3. docet etiam
Vlpianus in ſæpius repetito tit.25. verſ.etiam
16 nutu, legata autem nequaquam. Circunſtan-
tijs quoq; diſcriminabantur inter ſe,nimirum
circunſtantia,Rei,Perſonæ,Temporis,& Mo-
17 di.Rei,quia libertas ſeruo,tam proprio,quam
alieno per fideicommiſſum relinqui poterat.
§.libertas, inſtit. de ſingulis rebus per fideic.
relict. & toto titulo de fideicomm. libert. Vl-
pianus in d.tit.25. de fideicōmiſſis, in vltimis
verbis. Legari autem non poterat,vt infra vi-
18 debimus opportunius. Differentia erat etiam
inter eiuſmodi relicta in circunſtantia perſo-
næ,tam quoad eum,cui relinquebatur, quàm
quo ad eum, à quo relinquebatur. Quo ad
eum, cui relinquebatur, quia perſonis non
habentibus teſtamenti factionem paſſiuam,
legari non poterat. §.legari autem,Inſt.de le-
gat. relinqui autem per fideicommiſſum, &
ſic per indirectum, poterat, Inſt.in princ.de fi-
deicomm. hæred. & hanc ob cauſam potiſſi-
mum, fuerunt inuenta, vt ſupra docuimus in
Rub.in 4.q. de fideicommiſſo. Tradit etiam
Theophil.in d.princip.Inſt.de fideicomm.hæ-
red.Item legari Latinis Iunianis, qui ciues Ro
mani non erant, & conſequenter peregrinis,
non poterat,vt colligere eſt ex fragm.Vlpian.
in frequentiſſimè prolato tit.25. de fideicōm.
facit l.1. ff ad leg.falc. quatenus d.lex, quæ ad
legata refertur, ex quibus duntaxat falcidia
detrahitur, non niſi de ciuibus Romanis lo-
quitur,ſed fideicommiſſa,etiam peregrinis po
terant relinqui,vt docet Theophil.in d.princ.
Inſt.de fideicomm. hæred. Quo ad perſonam
eius à quo relinquebatur, quia à legatario, &
à quolibet honorato fideicommitti poterat,
legari autem nequaquam, Inſt.in princ.de ſin-
gul.rebus per fideicomm.relict.Nec non,quia
ab eo,qui ex propria perſona hęres non fieret,
fideicommitti quidem poterat, legari autem
non poterat,vt per Vlpian. in prællegato tit.
& eſt text. in l.eum filiofamilias infra eodem.
Item differebant circunſtantia temporis,qua-
tenus fideicommiſſum,poſt mortem hæredis,
& legatarij relinqui poterat, legatum non
poterat. §.poſt mortem, Inſtit.de legat. vbi
Theophil.differentiæ rationem reddit. Diffe-
rebant etiam circunſtantia modi,quia non ni-
ſi in teſtamento legata poterant fieri,§.præte-
rea Inſtit.de fideicomm. hæred. l.legatum eſt
infra tit.proximo,fideicommiſſa autem,etiam
in codicillis, & ab inteſtato d.§.præterea, tra-
dit etiam Vlpian.in d.tit.25.de fideicommiſ-
ſis,verſ.Fideicommiſſo.Præterea legata in te-
ſtamento,ante hæredis inſtitutionem fieri nō
poterant, §.ante hæredis, Inſt. de legat. fidei-
commiſſa autem, an fierent antea, vel poſtea
non referebat, vt per Vlpian. in ſepiùs repeti-
to tit.25.de fideicomm.verſ. Fideicōmiſſum,
24 & ante. Longa quoque differentia erat inter
legata, & fideicommiſſa, quo ad effectum.
Primum, quia legata ſemper habuerunt præ-
ſtationis neceſſitatem, fideicommiſſa autem
pendebant à pudore illius, qui rogabatur, d.
princip.Inſt.de fideicomm. hæred. vbi Theo-
phil. & §.& quia prima eod. tit. Deinde verò,
quando cœperunt eſſe fideicommiſſa quoque
obli-

obligatoria, non iure actionis, & per formulam petebantur, vt legata, sed cognitio erat Romæ quidem Consulis, aut Prætoris, qui fideicommissarius vocabatur, in prouincijs verò Præsidum prouinciarum, vt dicit Vlpian. in d.tit.25.de fideicom. vers. Fideicômissa, & non obscurè colligitur ex d.princip. Instit. de fideic.hæredit.nec non ex.l.pecuniæ §.persecutionis ff. de verb. sign. persecutio igitur fideicommissi extraordinaria erat in personā, non in rem, quia recta via dominium à testatore in fideicommissarium non transibat, in legatarium autem, vbi res legata testatoris fuisset, transibat. l.legatum ita, infra de leg.3. l.à Titio ff.de furt.hinc fiebat, vt interdum legatario, propria auctoritate, possessionem apprehēdere fas esset, cum nec hæredis præstatio desideraretur, quod Caius lib.2.Inst.tit.5. in legato vendicationis, & per finendi modum obseruatum fuisse monet, & hoc forte est, vt sentit Turamin. in d.cap.4. quod in rem missionem, Iustin. in l.1. C.communia de leg. appellauit, quod quidem in fideicommissis vsu non veniebat, cum nō nisi de manu rogati accipi possent, & hinc quoque fiebat, vt cōsiderat Duaren. hic, vt, res per fideicommissum relictæ, interdum possent alienari, & possint, cum sint in eius dominio, & res propriæ alienari possint, quamque alijs debitæ. l.quoties C.de rei vendic. id, quod in legatis, quæ hæredis non efficiuntur, cum recta via in legatarium transeant, locum habere minime potest, per regulam. l.nemo plus iuris infra de reg.iur. & de hac alienatione est text.in l.vltima C.communia de legat. Differentia etiam respiciens effectus erat, vt, ex fideicommissis tardius solut's, vsuræ, & fructus deberentur, vt ex Caio de vsur.& fructibus, docet hic Duaren.nō aut m ex quolibet genere legatorum, quia ex legato per damnationem vsuræ non debebantur, sed legatum ipsum duplabatur, § vlt. Inst. de obligat. quæ ex quasi contr. nascuntur. erat igitur hæc differentia inter fideicōmissa, & legata per damnationem, nam cum cæteris legatis conueniebat in hoc fideicommissum, vt post moram deberentur vsuræ toto tit. C.de vsur.& fruct.legat. & fideicōm. Differebant tandem aliquo modo, etiam resolutione, vt rectè, vltra alios, monet Turam. in eodem cap.4.num.24. nam, vt inquit ipse, fideicommissa, vt potè, quæ sola voluntate consistunt, sola etiam contraria voluntate præsumpta quoque, & non expressa, ipso iure infirmabantur. l.si iure testamento infra de leg. 3.facit regula. l.nihil tam naturale, ff de reg. iur.legata autem, non, nisi eodem modo, quo data sunt adimuntur, id est testamento, vel codicillis testamento confirmatis, dum tamen eodem modo adimātur, quo datum est, inquit Vlpian. in d.tit.24. At verbis datur, subdit Turam. ergo verbis adimatur necesse est. Hinc, grauissimis superuenientibus inimicitijs inter testatorem, & honoratum, ipso iure fideicommissum, præsumpta voluntatis mutatione, legatum autem non nisi doli, mali exceptione opposita. l.3.§.vlt.infra de adim.leg. De huiusmodi inter legata, & fideicommissa differētijs, fusè, sed confusè magis agunt DD. ferè omnes hic, &, in primis Ias in vestibulo, & Io. Bolognet. qui num.7. cum seqq.lex supra decem recesset, nec non Hugo Donellus lib. 8. commentar.de iure ciuil.cap.2.Nicol. Vigellitam in suis comment. de leg. & fideic. cap.1. quam etiam in Methodo Iuris ciuilis lib.12. cap.1. & latius, quàm cæteri, & vberius exornat hanc materiam, perquirendo diligenter etiam differentiarum causas, & rationes, Alex.Turamin.in suo lib. singulari de exæquat. legat.& fideicomm.cap.3.& 4. vbi octo supra decem enumerauit inter legata, & fideicommissa discrimina, & totidem, & ad l.2. C.communia de legat.recensent non nulli alij. Cognitis igitur differentijs, quibus inter se legata, & fideicommissa discriminabantur, operæ præcium facturus videor, si de multiplici agā æquiparatione eorundē legatorum, & fideicommissorum, qua omnis tandem, inter re-
26 licta eiusmodi, sublata est differentia. Admonendi igitur sumus, triplicem, in iure nostro, considerari, & reperiri rerum diuersarum exæquationem, & æquiparationem. Particularem, scilicet vniuersalem, & identificam, liceat mihi magistraliter, facilioris doctrinæ causa, vti hoc vocabulo, idest æquiparationem
27 specierum confusiuam. Particula em æquiparationem eam appellamus, quæ naturalit r reperitur, inter res, non absimiles habentes qualitates, quarum virtute, de vna ad aliam, vbi non sit diuersa ratio, licet argumentari, cuiusmodi est æquiparatio, siue similitudo Falcidie, & Trebellianicæ, commodati, & præcarij, Alimentorum, & piæ causæ, & similium, de quibus latè Euerardus in sua Centuria, & Nicolaus Vigell. in sua Dialectica iuris lib.2.
28 Aequiparatio autem vniuersalis illa est, quę à nostra ibus dicitur fieri per modū regulę, quę colligitur ex pluribus particularibus, cuiusmodi est, æquiparatio donationis causa mortis, & legatorum, de qua in principio Instit.de donat. & compromissi ad similitudinem iudiciorum

ciorum reductio, de qua in l.1.ff.de recept.ar-
29 bit.ſed animaduertendum, quia, huius æquiparationis vniuerſalitas,eſt legalis,ciuilis, vel moralis,non dialectica, quæ præciſa eſt, & rigoroſa. Regulæ enim,& propoſitiones,quantumuis vniuerſales, legales, & morales, recipiunt temperamentum, & admittunt exceptiones, iuxta l.omnis definitio,infra de reg. iur.vt ex Decio, & alijs, rectè docet Cagnol. ad l.ſemper in obſcuris, eodem tit.de reg. iur. num.1. vbi interpretatur ſemper, idest communiter,ſecundum naturam tituli de reg. iur. facit l.1.vbi gloſ. in verbo ſemper in fin. & ſol. matr. vbi late Iaſ. nu.33. facit lex naturaliter, in §.nihil commune ÿ de acquir. poſſ. ſentit etiam Zaſius hic nu. 11. vbi alias ſimiles adducit auctoritates, æquiparatio igitur vniuerſalis, maximam dicit rerum ſimilitudem, ex pluribus particularibus, à legiſlatore collectã, non tamen omnem, tollit,inter ſpecies æquiparatas,differentias,vt colligitur ex gloſ.in d. princip. Inſtit.de donat.in ver. per omnia ſub
30 audi terè:Identifica tandem equiparatio, quę fortè rectius, idẽtificatio appellaretur,ea eſt, quæ, ſpecies confundendo, vnam ex pluribus efficit,quemadmodum vſu veniſſe, conſtat in legatis, quorum quatuor olim erant ſpecies, nimirum,per præceptionem, per vendicationem,per damnationem, & per ſinendi modum, vt per Vlpian.in fragmentis tit.24. de leg.in princ. hodie autem vna eſt omnium natura,ita vt non amplius quatuor,ſed vna legatorum ſpecies dicatur, §.ſed olim Inſt.de legat.l.1. C.communia de legat.& de triplici eiuſmodi exæquatione,breuiter tractauimus, etiam ad Rub. C.qui admitti, num.395.cum ſequentibus.

31 Nunc autem, ex eiuſmodi (de multiplici differentia legatorum, & fideicommiſſorum, nec non de multiplici exæquatione) præuijs inſpectationibus, & animaduerſionibus conſtitutis, facile poſſumus inferre ad verum huius legis intellectum,omiſſis DD.confuſionibus, qui propemodum innumeros afferunt. Decem enim recenſet Io.Bolognett. hic à nu. 13. vſque ad num.23. quibus accedit intellectus Antonij Auguſti,Iacobi Reuardi, & Cuiacij,quem alij recentiores ſequuntur,& præſertim Fabius Ranuccius hic lect.1,num.16. Nos igitur, omnes omnino in hac materia cõtrarietates diluentes,dicimus legata, & fideicommiſſa, quæ ab initio toto cælo diſtabant, triplicem eſſe paſſa,de qua diximus,exæquationem,particularem nimirum, vniuerſalem, & identificam, particularem, ſcilicet quando cæperunt habere fideicommiſſa neceſſitatem præſtationis,quemadmodum legata, Inſtit.in princip.de fideicomm.hæred. Item quando fideicommiſſa cæperunt,non poſſe relinqui,niſi ijs,cũ quibus teſtamenti factio eſset, quemadmodum legata, §.legari, Inſt.de legat. item quando fideicommiſsa, quæ præteibantur per officium Iudicis cæperunt peti iure actionis, vt ÿ opportunius videbimus. Item quando vnius naturæ cæperunt eſse omnia genera legatorum, quemadmodum fideicommiſsa, §. ſed olim, Inſt.eod. Item quando cæpit detrahi quarta de ſingulis rebus per fideicommiſſum relictis, quemadmodum de legatis, §.ſed quia hæres verſic.Ex ſingulis Inſtit.de fideicomm. hæred. Item quando factum fuit, vt iuſiurandi conditio remitteretur in fideicõmiſſis, quẽadmodum in legatis, vt habetur in l. quæ ſub conditione §.in fideicommiſſis, ſupra de condit.Inſtit. Item quando cæperunt, poſſe fieri legata quoque poſt mortem, vel pridie, quam moreretur teſtator, vel legatarius, quemadmodum fideicommiſsa, §. poſt mortem Inſt. de legat. Item quando factum fuit, vt legata quoque fieri poſsent, quemadmodum fideicommiſsa, & ante hæredis inſtitutionem, & inter medias hæredum inſtitutiones, §. ante hæredis, Inſtit. eodem. Item quando inter dictum, quorum legatorum cępit habere locũ in fideicommiſſis, quemadmodum in legatis, & ſimiles alias æquiparationes particulares, varijs temporibus, & à diuerſis legiſlatoribus ſunt paſsæ; Ita vt Vlpianus deinde potuerit, ex pluribus particularibus,colligere regulam,& æquiparationem vniuerſalem, & per modum regulæ, & proferre propoſitionem hanc vniuerſalem,per omnia exæquata ſunt legata fideicommiſſis, cuius propoſitionis vniuerſalitas eſt moralis,& legalis, non autem dialectica, & rigoroſa, & conſequenter admittit aliquas exceptiones, & differentias, argumento l.omnis definitio, ff.de regul.iur. Iuſtinianus tandem,qui nonnullas, ex memoratis particularibus, æquiparationes induxit, particularibus illis, quarum fuit auctor, & alijs, ab alijs inductis, ex quibus regulam conſtituit Vlpianus,nõ contentus, identificam induxit æquiparationem, confundendo, & identificando ſpecies,ita vt nulla amplius inter eiuſmodi relicta ſupereſſet differentia, ſed quicquid eſset legatum eſset fideicommiſſum, & quicquid eſset fideicommiſſum legatum eſset, vt conſtat ex l.1.& 2.C.communia de legat.& ex §. ſed non vſque, Inſtitut.de leg. & ſic non ſeruiuit,vt loquitur Bart.nobis,de vento, & hic,

(ni

(ni fallor) verus est, & germanus legis nostræ, & d. l. 1. & 2. sensus, qui materiæ huic vniuersæ tenebris, atque adeo hostis caligine offusæ, nitidissimum veritatis lucem affert. Contingit tamen, ad tollendam omnem difficultatem, de duobus dubitari, à quibus pendet veritas nostri intellectus.

32 Primum, an verum sit, Vlpianum fecisse æquiparationem legatorum, & fideicommissorum vniuersalem, & per modum regulæ.

Secundo, an verum sit, Iustinianum eiusmodi species confundisse, & identificasse, vt sic loquamur, ita vt amplius nulla supersit differentia.

33 Quod attinet ad primum videtur respondendum negatiuè, primum, quia nō potest is, qui facultatem legis condendæ non habet, spe cies in iure diuersas æquiparare. At Vlpianus

34 I.C. condendæ legis facultatem non habebat, cum non posset I.C. condere legem, sed cauere, de iure respondere, & interpretari duntaxat, vt latè docuimus ad l. Gallus, in princip. num. 314. cum sequen. ff. de liber. & posthum. & sentiunt tibi communiter eruditores, igitur facere memoratam æquiparationem non potuit.

35 Secundo, esto quòd potuisset, tunc demum cum eiusmodi æquiparationem fecisse affirmandum esset, quando non etiam ipse admitteret, sua tempestate, quamplurimas differentias inter eiusmodi relicta extitisse, quas deinde Iustinianus, varijs constitutionibus substulit. At, etiam Vlpianus, quamplurimas differentias adducit, quibus, suo tempore, discriminabantur legata, & fideicommissa, vt patet in illius fragmentis, tit. 24. quas deinde substulit Iustinianus, vt patet ex §. post mortem, ex §. ante hæredis, Instit. de legat. igitur falsò ascribitur Vlpiano, vt vniuersalem fecerit legatorum, & fideicommissorum æquiparationem, & propterea fortè, non sine ratione, in aliquibus codicibus, in fronte habet lex nostra, Imperatoris Iustiniani, non, Vlpiani Iur. Consult. nomen.

His tamen rationibus minimè refragantibus arbitror verissimum esse Vlpianum memoratam vniuersalem, & per modum regulæ æquiparationem fecisse.

36 Vbi enim casus legis ibi nulla dubitatio, l. continuus, §. cum ita, infra de verb. oblig. Sed habemus legem nostram Vlpiani nomine inscriptam à compilatoribus, quorum fidem nefas est in dubium reuocare, l. 1. §. sed in hoc, C. de veter. iur. enuclean. cuius verba sunt. Per omnia exæquata sunt legata fideicommissis, igitur dubitare non possumus, quin Vlpianus vniuersalem legatorum, & fideicommissorū fecerit æquiparationem.

37 Non faciunt negocium ex aduerso adducta, & præsertim primum argumentum, quia non dicimus Vlpianum fecisse per modum legis æquiparationem aliquam, sed, ex pluribus particularibus, in quibus erant legata, & fideicommissa æquiparata, collegisse regulam, & propositionem vniuersalem, non vniuersalitate præcisa, & dialectica, sed legali, & morali, quæ exceptiones admittit, vt patet ex §. 1. Instit. de donat. iuncta gloss. omnis enim re-

38 gula, quantumuis vniuersalis, exceptionem patitur, l. omnis definitio, ff. de reg. iur.

39 Et ex his soluitur etiam secundum argumentum, quia simul stare possunt hæc, vt legata, & f. sint per modum regulæ æquiparata, præsertim quo ad effectus principes, & nihilominus adhuc supersint differentiæ plures, omnis enim tollitur differentia essentialis per vltimū genus æquiparationis, confundentis species, quam facere potuit, & fecit, Iust. in d. l. 2. C. communia de legat. vt ipsemet testatur in §. sed non vsque, Institut. de legat. non autem per mediam æquiparationem, idest, per modum regulæ tantummodo, nec est vocanda in dubium, vulgata, & communis lectio, cum, & in pandectis Florentinis, & sic in Architypo inscripta sit hæc lex. Vlpianus lib. 67. ad edictum.

40 Superest modo secunda difficultas, an, scilicet Iustinianus Imperator identificam, & specierum confusiuam fecerit æquiparationē. In hac difficillima, & subtili iuris controuersia, sunt contrariæ Interpretum opiniones, altera est negatiua, quam tenet Cuman. hic nu. 1. sequuntur Alciat. num. 11. Hieronym. Torniell. num. 27. Socin. Iun. num. 157. Emil. Ferret. nu. 4. & Nicol. Gratian. nu. 180. tenuerunt etiam ad §. sed non vsque, Institut. de legat. Io. Faber, & Petr. Rieciardus, num. 21. & nonnulli recentiores ad l. 2. C. communia de leg. Stephan. Forcatul. in sua Neciomant. iuris dialog. 3. & nouissimè defendit acerrimè hanc sententiam Alexan. Turam. in suo lib. singul. de exæquat. legat. & fideicomm. cap. 7. &, plurib. hæc sententia, comprobari potest.

41 Et primum, quia, quæ differunt origine, & nomine, differant etiam specie, & substantia, est necessum, l. si idem, C. de codicill. At legata, & fideicommissa adhuc, post sequutam Iustiniani vltimam exæquationem, origine, & nomine differunt, cum tolli non possit, quin adhuc legata illa, fideicommissa hęc appellen-

M 2 tur,

tur, quin lege duodecim tabularum illa fuerit
inducta, l. verbis legis, ff. de verb. signific. mori-
bus autem hæc, paulo ante Augusti tempora
fuerit recepta, Institut. in princip. de fideicom-
miss. hæred. igitur differunt adhuc specie, &
substantia.
42 Secundo, quia exæquata, cum hoc modo di
cantur ob omnimodam similitudinem, quæ di
cit relationem quandam inter terminos exæ-
quatos, necesse est, vt sint plura non autem
43 vnum, vnitate substantiæ, tum quia nullum
simile est idem l. quod Nerua, ff. depositi, tum
44 quod relatio, cum sit genus quoddam oppo-
siti, vt per Philosoph. in prædicamentis tracta.
3. cap. 1. quod inscribitur de oppositis, necessa-
45 rio supponit subiectorum pluralitatem; ea e-
nim est oppositorum communis natura, vt in
eodem subiecto recipi minimè possint, l. si an-
cillam, ff. pro suo, faciunt tradita per Bart. ad l.
sed etsi, §. patitio, ff. de per hæred. sed legata,
& fideicommissa sunt subiecta exæquata, vt
patet ex l. nostra, & ex §. sed non vsque, Instit.
de leg. nec non ex l. 2. C. communia de legat.
igitur legata, & fideicommissa duo sunt pares
iuris termini, non autem vnus, vnitate specifi-
ca, & substantiali.
46 Tertio, ad mentem Tornielli, quæ differunt
forma, & effectu specifico, necesse est, vt diffe-
rant specie, & substantia, argumento l. Iulia-
nus, §. si quis rem, ff. ad exhiben. At legata dif-
ferunt forma adhuc ab ipsis fideicommissis,
cum fideicommissa verbis precarijs fiant, le-
gata autem verbis ciuilibus, & directis, diffe-
runt etiam effectu specifico, cum virtute ver-
borum directorum, quibus legata concipiun-
tur, transferatur dominium in legatarium, à
die mortis testatoris, recta via, in legatarium,
l. à Titio, infra de furt. quod fieri nequit per
verba obliqua, quibus fideicommissa infor-
mantur, igitur adhuc specie differunt, & sub-
stantia.

Quarto ponderatur text. in l. 2. C. commu-
nia de legat. quatenus inquit eo loci Impera-
tor, omnia quæ realiter insunt legatis, & fidei-
commissis inhærere, & ecõtra, qui tex. potest,
ex sententia Tornielli, hoc pacto induci. Inclu-
47 sio vnius est exclusio alterius, l. cum prætor,
de Iud. At in d. l. 2. hoc vnum includitur, vt per
exæquationem, de qua ibi, sint communicata
inter legata, & fideicommissa omnia natura-
lia, igitur essentialia excluduntur, & conse-
quentur adhuc differentia essentialis, & in
substantia, inter legata, & fideicommissa re-
peritur.

Quinto, hoc potest, ex eodem verborum
contextu, peti argumentum, si Iustinianus vo
luisset legata, & fideicommissa confundere,
& identificare, non solummodo, sublata ver-
borum differentia, eundem vtrique disposi-
tioni effectum tribuisset, supponendo adhuc
aliquod superesse posse inter eiusmodi disposi
tiones contrarium. At solummodo consilium
fuit Iustiniano tollere differentiam verborum
inter legata, & fideicommissa, vt patet in prin-
cip. & in fine, d. l. 2. & in illis verbis: Sit igitur,
secundum quod diximus, ex omni parte ver-
borum non inefficax vltima voluntas, secun-
dum verba legantis, vel fideicommittentis,
nec non communicare etiam fideicommissa
facultatem producendæ triplicis actionis, ita
tamen, vt adhuc sit differentia inter legantem
& fideicommittentem, & possit etiam reperiri
contrarium aliquod inter legatum, & fideicõ-
missum, vt constat ex illis verbis: vbi autem
aliquid contrarium in legatis, & fideicommis
sis euenit, hoc fideicommisso, quasi humanio-
ri, aggregetur, igitur noluit Iustinianus lega-
torum, & fideicommissorum species confun-
dere, & identificare.

Sexto, si ex legato, & fideicommisso fuisset
à Iustiniano vnica effecta vltimæ voluntatis
species, consequeretur, vt nulla amplius inter
legatum, & fideicommissum superesset diffe-
rentia, sed hoc consequens est falsum, ergo &
antecedens. Probatur minor, quia adhuc vi-
get differentia; vt legata tantummodo fiant
in testamento, fideicommissa autem etiam ab
intestato, vt patet in §. præterea, Institut. de
fideicomm. hæred. vbi loquitur Imperator per
verba præsentis temporis: item vt à legatario
legari quidem non possit, sed per fideicommis
sum relinqui possit, Instit. in princip. de sin-
gul. reb. per fideicomm. relict. Accedat etiam
quòd adhuc, in gratiam fideicommissi, potest
compelli hæres, vt adeat hæreditatem, non in
gratiam legati, §. sed si recusabat, Institut. de
fideicomm. hæred. l. si nemo, de testamen. tut.
l. si nemo, de reg. & adhuc de legatis Falcidia,
de fideicommissis Trebellianica deducitur,
quæ quartæ pluribus nominibus differunt in-
ter se, l. in quartam, vbi DD. communiter, in-
fra ad legem Falcid. Addunt etiam & illud,
quòd per legatum directa datur libertas, non
48 per fideicommissum, §. pen. Inst. de sing. reb.
49 per fideic. relict.

Septimo, Arte fieri nequit, quod natura ef-
ficere nõn potest, quam non superat Ars, sed
imitatur, l. adoptio, ff. de adoptio. §. minorem,
Institut. eodem. Sed non potest natura species
confundere, & identificare, vt experientia do-
cet,

cet, igitur nec ius, quod est ars boni, & æqui,
l. 1. ff. de iust. & iur. præstare hoc potest.
Octauo, & vltimo, vtor hac ratione, si ex
legato, & fideicommisso, per vltimam exæqua
tionem, à Iustiniano factam, in d. l. 2. C. com-
munia de legat, vnica fuisset effecta species, il-
lud profectò contigisset, vel quia altera spe-
52 cies fuisset corrupta, vt contigit in Senatus
Consulto Pegasiano, cuius virtute fuerunt
tributa S. C. Trebelliano, eodem Pegasiano
53 explosо, §. sed quia, Institut. de fideicommi.
hæredit. idquod vsu venit etiam in rei vxoriæ
actione; cuius nomen sublatum est, postquam
actio ex stipulatu de dote, in illius locum suc-
cessit, §. fuerat, Institut. de act. l. vnic. C. de rei
vxor. act. Aut quia, ex duabus simplicibus spe
ciebus, mixta species esset conflata, vt in simili
dicunt DD. de ciuili, & naturali oblig. ad §. 1.
Institut. de obligat, sed neutrum fieri potuit;
igitur absolutè non fuerunt in proposito spe-
cies confusæ à Iustiniano. Prima minoris pro-
54 positionis pars probatur, quia ex memorata
æquiparatione aucta est natura vtriusque, §.
sed non vsque. Institut. de legat. nec potest spe
55 ciei augumentum, eiusdem inducere speciei
56 corruptionem, tum quòd differentia secun-
dum plus, & minus variare speciem, non po-
57 test, l. vltima, infra de fund. instru. tum quòd
inducta ad vnum finem non operantur con-
trarium, l. legata inutiliter, ff. de adimen. legat.
facit regula l. non omnis, ff. si cert. pet. Proba-
tur etiam eiusdem minoris secunda pars, quia
ex legato, & fideicommisso non est facta ter-
tia species, quæ aliud sortita sit nomen, quem-
admodum ex vino, & melle mulsum, vt in §.
ex aliena, Inst. de rer. diu.

In contrariam iuerunt sententiam DD. com-
muniter hic, & præsertim Castr. num. 5. Iac. de
Nigr. num. 36. & Ioan. Bologn. nu. 152. qui,
exæquationem hanc, transsubstantiationem
appellat, quam opinionem tenuit, ante alios,
Bald. noster ad l. 2. C. communia de legat. &
huic, tamquam veriori, ego quoque subscribo.
58 Primum autem eiusmodi opinionis funda-
mentum est in d. l. 2. C. communia de legat.
quatenus nolens Iustinianus leges verbis esse
impositas, sed rebus, tollit primam differẽtiam
inter verba directa, quibus legata fiebant, &
obliqua, quibus fideicommissa relinqueban-
tur. Secundo quatenus vtrisque tribuit eun-
dem specificum effectum triplices producen-
dæ actionis, realis, scilicet personalis, & hypo-
thecarię. Tertio dum vult eum, qui legat fidei-
commissum facere, &, è conuerso, fideicom-
mittentem legare, ex his enim tribus confide-
rationibus, triplex, & efficacissimum suboritur
argumentum, quorum primum est huiusmo-
59 di. Vbicunque forma, quæ est differentia
60 specifica, per quam distinguuntur species, cõ-
municatur, species ipse sine dubio confundun-
tur, & idificantur, vt colligitur ex §. penul. In-
stit. de codicill. & ex l. 2. in princ. ff. si cert. pet.
61 At per exæquationem Iustiniani, in d. l. 2. le-
gati, & fideicommissi formæ communicãtur;
cum vtrunque relictum verbis, tam directis,
quam obliquis fieri possit, & sic omnis tolli-
tur inter ea specifica differentia, igitur species
confunduntur, & vnitate formæ identifican-
62 tur, Secundum autem, ex eadem l. 2. sic con-
ficitur argumentum, quæcumque eundem
habent effectum specificum, specie non diffe-
63 runt: At legatorum, & fideicommissorum
idem hodie, post secutam Iustiniani exæ-
quationem, est effectus specificus, igitur am-
64 plius specie non differunt. Minor probatur;
quia legati effectus specificus erat transitus
dominij recta via in legatarium, & productio
trium illarum actionum, nimirum, in rẽ, per-
sonalis, & hypothecariæ; sed effectus eiusmo-
di, etiam fideicommissis particularibus est cõ
munis, vt apertè probatur in d. l. 2. igitur con-
fusæ sunt species, nec dicas non dari in fidei-
commisso transitum illum recta via, de testa-
tore, in legatarium, quia contrarium conuin-
65 citur ex eo, quòd hodie actio in rem, etiam fi-
deicommissario competit, ad petendam rem
fideicommisso relictam, d. l. 2. quod fieri non
66 posset, nisi dominium ciuile in fideicommissa
rium transitum fecisset, argumento l. in rem,
ff. de rei vendic. & §. 1. Institu. de act. Tertium
67 autem argumentum est eiusmodi. Ea, quo-
rum alterum de altero reciprocè dicitur, &
prædicatur, specie non possunt differre. l. si
qua pœna ff. de verb. signif. At hodie quic-
quid est legatum, est fideicommissum, & quic-
quid est fideicommissum est legatum, & sic
68 ad inuicem vnum de altero prædicatur, igi-
tur non possunt amplius specie differre, sunt
enim synonima.
69 Secundo principaliter ea inter, quæ nulla
amplius superest, differentia, necesse est, vt
70 specie amplius non differant, cum nulla sit
maior differentia, quàm specifica, & quæ spe-
71 cies distinguit, in quas genus per differentias
contrarias diuiditur. At hodie nulla superest,
inter legata, & fideicommissa, differentia, d. §.
sed non vsque, igitur specie amplius non dif-
ferunt.
72 Tertio, non potest id, cui legati definitio
competit specie à legato differre; licet enim
con-

conueniant in genere, quòd in diffinitione ponitur, eiusdem generis, species, conuenire ta-
73 men in differentia non possunt, cum formas habeant contrarias, & specificas differentias.
74 At fideicommisso particulari competit legati definitio, cum, & ipsum sit donatio à defuncto relicta, cum, recta via, & immediatè à testatore in fideicommissarium dominium transeat, vt supra demonstratum est, igitur non differt specie à legato amplius fideicõmissum.
75 Quatto, vbicunque, duo ita simpl coniunguntur, vt potentius trahat ad se minus potens, intelligũtur coniuncta, & vnita vnitate essentiæ Bald. ad sæpius repetitam. l.2. in
76 princ. C. communia de leg. num. 1. At legata, & fideicommissa, ita per Iustinianum sunt cõiuncta, in d.l.2 vt potentiùs trahat ad se minus potens, vt patet ex d.l.2. & ex §. sed non vsq; Inst. eodem, igitur sunt coniuncta, & permixta vnitate essentiæ, & consequenter specie amplius non differunt.
77 Non obstant argumenta ex aduerso adducta, & præsertim primum, quia regula, d.l. si idem, non habet locum in synonimis, præterea falsum est assumptum, quia hodie legata, & fideicommissa, nec nomine amplius differunt, cum & legatum possit fideicommissum appellari, & fideicommissum legati recipere appellationem, ita vt etiam nomina sint communicata, d.l.2. C. communia de legat. reflectitur igitur argumenti pars, nec facit negocium illud, quod de origine dicebatur, nam falsum est differre substantia, & specie, ea quæ differunt origine accidentali, habita, scilicet ratione temporis, loci, personę, vel alterius similis circumstantię, alioqui cogeremur fateri, recentiores homines vnius patriæ, & specialis alicuius familiæ, specie differre à vetustioribus, qui ab alia patria, & à parentibus diuersis, genus, & originem ducerent. Præterea maior argumenti propositio posset admitti, rebus sic stantibus, sed in casu nostro, post primæuam legatorum, & fideicommissorum originem secuta est naturæ vtriusque alteratio, & specierum confusio facta à Iustinio, qui, sua constitutione, coniunxit vnitate substantiæ eiusmodi relicta, omnem omnino inter ea differentias tollẽdo, ita, vt, secundum nouissimam formam, & naturam, nouam, eandem etiam videantur habere originem à Iustiniani constitutione, omnino exæquante.

Nec facit negocium secundum, quòd plurimum videbatur vrgere, quia illa maior, exęquatio necessario est plurium, vel inter plures, absolutè vera est in æquiparatione particulari, & vniuersali, secus autem in identifica, quæ ex pluribus, communicando formas, coniungendo substantias, & funditus differẽtias diluendo, vnum facit. Præterea satis est, vt exæquata, sint plura numero, nihil necesse est, vt plura sint specie, relatio quoque non nisi pluralitatem numeralem, necessario supponit, cum pater, & filius, dominus, & seruus, tutor, & pupillus (subiectis relationis inspectis) non specie, sed numero tantum modò differre manifestum sit, quamobrem perparam affert vasorum exemplum materiale Turaminus, dum dicit ex duobus vasis, eiusdem materię, eiusdem formæ, eiusdem magnitudinis, & capacitatis, non ideo fieri vnum, quia omnino similia sint, & exæquata: propterea quod verissimum est, nõ fieri vnum numero, sed quia sint idem specie, non est dubitandum, igitur in proprium auctorem exemplum allatum reflectitur, non enim dicimus nos, per Iustiniani exæquationem legatum, & fideicommissum esse vnum numero effecta, sed specie, si permitterentur homines in codicillis hæredem directo instituere, specie amplius codicilli à testamento non differrent, & sic confunderentur iura codicillorum, & testamentorum, vt dicit Imperator in §. penult. Institut. de codicill. numero tamen, & accidentalibus qualitatibus, ob minorem testium numerum, adhuc differrent, quemadmodum, & testamentum à testamento, & legatum à legato numero differt.

78 Tertium autem, ex mente Tornielli, argumentum, pariter in illius auctorem efficacissimè retorquetur, quia falsa est illius minor, cum hodie eadem sit forma legatorum, & fideicommissorum, vtrumque enim relictum, omni sublata verborum differentia, tam directis, quàm obliquis verbis fieri potest, d.l.2. C. communia de legat. & non nisi in eiusmodi oppositis verbis consistebant legatorum, & fideicommissorum formæ oppositæ, vt patet ex Vlpiano in fragment. tit. 24. & 25. vtrobique in vestibulo, ex qua formarum coniunctione, & communicatione, sequuta deinde est etiam effectus communicatio, quicquid dicat Torniell. cum hodie etiam in fideicommissarium, recta via, à testatore transeat dominium, cumque, etiam pro fideicommisso petendo competãt tres ille actiones, nimirum in rem, personalis, & hypothecaria, vt supra in primo argumento pro posteriore sententia, per d.l.2. apertissimè demonstrauimus.

Nec alicuius roboris est quartum eiusdem Tornielli argumẽtum, petitum ab eadem l.2.

per

per locum ab inclusione, & exclusione, quia ille text. dum includit legata à fideicommissis non differre natura, includit non differre sub-
79 stantia, & quidditate, cum natura per prius, & potissimum significet rei cuiusque formam, vt obseruare est apud latinos scriptores, id quod specialiter etiam docet Philosoph. lib. 5. Metaphysic. text. 5. & ibi etiam commentator, &
80 propterea eo loci, vtitur Imperator verbo in-
81 est, quod ad partem intrinsecam, & essentialem refertur. Hinc dicimus formam inesse in materia, & genus in omnibus speciebus, l. si quid earum, §. interemptum, de legat. 3. tantum itaque abest, vt argumentum hoc vrgeat pro contraria sententia, vt potius in proprium auctorem reflectatur. Praeterea, vbi, ex abundanti, concederemus in d. l. 2. tractari de naturalibus, ad differentiam substantialium, esset alicuius roboris argumentum, si, legata fideicommissis exaequando legislator, naturalia duntaxat inclusisset, sed tam in d. l. 2. quàm in d. §. sed non vsque, vlterius processit Imperator, tollendo omnem aliam differentiā, communicando effectus specificos, & substātiam vnius speciei in alteram transfundendo, communicatione formarū, ex qua necessariò specierum consequitur confusio, & identificatio, vt non obscurè colligitur ex §. penult. Institut. de codi-ill.

Et ex his facile soluitur etiam quintum argumentum, & in cōtrarium retorquetur, quià si sublata est differentia verborum, in quibus consistebant formae oppositae legatorum, & fideicommissorum, ergo est facta confusio specierum, argumento d. §. penult. Instit. de codicill. ex qua sequitur communicatio effe-
82 ctuum, cum forma det esse, & operari, l. Iulia-
83 nus, §. si quis rem, ff. ad exhiben. Illud autem, quòd dicit Imperator, vbi autem aliquid contrarium in legatis, & fideicommissis euenit, hoc fideicommisso, quasi humaniori, aggregetur, non intelligitur, post factam aequiparationem, quando nulla potest superesse differentia, d. §. sed non vsque, sed in actu aequiparationis, & confusionis specierum, ad tollendam omnem contrarietatem, legata ad naturam
84 fideicommissorum trahuntur, exempli gratia, per fideicommissum relinqui tota haereditas potest, legari autem nequaquam, vt supra docuimus, hodie autem legata intelligitur
85 per fideicommissum relicta. Item libertas per fideicommissum relinqui potest, §. qui autem, Institu. de singul. rebus per fideicomm. relict. toto tit. ff. de fideicomm. libert. Vlpian. in frag
86 ment. tit. 25. in fin. legari, aut nequit, vt infra videbimus, cum directa libertas, non nisi manumissione testamentaria, in vltimis volunta-
87 tibus possit dari, cumque testator non possit facere, vt directò transeat libertas in eum, cui ex legato ab haerede est praestanda, iuxta §. 1.
88 Institut. de legat. implicat enim, vt seruus liberetur ab haerede, & libertus efficiatur Orcinus, quid igitur, ad tollendam contrarietatem factum est per Iustinianeam aequiparationem, seu identificationem, vt, scilicet, si legetur libertas, per fideicommissum competat, vt videbimus opportunius infra suo loco. Acce-
89 dat etiam, quòd non destruit identificationem, & specierum confusionem, contrarietas aliqua accidentalis, quae dari possit inter legatum, & fideicommissum, quatenus adhuc numero differunt, licet enim homo ab homine specie non differat, plures tamen qualitates contrariae inter homines obseruari possunt, aliqui enim albi sunt aliqui nigri, magni aliqui, aliqui parui, probi, improbi, liberales, auari, fortes, timidi, & sic de similibus qualitatibus.

Et ex his soluitur etiam sextum argumentum, nullum enim est incōueniens, vt, secuta etiam specierum confusione, inter indiuidua illius confusae, & identificatae speciei, dentur accidentales differentiae, satis est, vt nulla supersit essentialis, & substantialis differentia, ita intelligitur §. sed non vsque, Instit. eodem. Praeterea non satis constat, an hodie supersit aliqua differentia, vt infra opportunius videbimus. Accedat etiam, quòd nonnullae diffe-
90 rentiae, enumeratae in dicto sexto argumēto, sunt differentiae inter legata, & fideicommissa vniuersalia, quae aequiparatione, in cont ouersia posita, non comprehenduntur: habet enim locum memoratae Vlpiani, & Iustiniani exaequationes solūmodo in relictis particularibus, id est, in legatis, & singulis rebus per fideicommissum relictis.

91 Nec obstat septimum, quia negamus esse impossibile apud naturam naturantem, & apud Deum ipsum, species cōfundere, & iden-
92 tificare, & legislator, ita se habet ad entia ciuilia, prout se Deus habet ad entia naturalia (si liceat humana cum diuinis aliquo modo
93 conferre) Nec nouum est, in iure nostro, species confundi posse, & re ipsa confusas esse, possibilem esse confusionem specierum, probat optimè tex. in §. pen. Inst. de Codicil. vbi, si posset fieri haeredis institutio in Codicillis, iura testamentorum, cum iuribus Codicillorum, per cōmunicationem formae, confunderentur, vt apertè admittit eo loci Imperator, & idem

& idem videtur probari poſſe per text. in l.2.
in princ.ff.ſi cer.pet.&, ex pluribus generibus
legatorum, vnicam factam eſſe ſpeciem, &, ex
duabus actionibus, vnam, certo certius eſt, il-
lud enim probatur apertiſsimè in §. ſed olim
inſtitut. de legat.& in l. 1. C.communia de le-
gat. hoc autem in l. non eſt nouum, de actio
empti.

Nec facit negocium octauum, & vltimum
argumentum, quòd plurimum vrgere vide-
batur, quia vtrumque ſtare poteſt, iam, ſcili-
cet, vt vna ex duabus ſpeciebus ſit corrupta,
quàm, vt vtraque ſit cōfuſa, & permiſta, ita vt
ex permiſtione, tertia aliqua ſpecies ſit confla-
ta, nec quia dicatur ſpeciei augumentum, ſpe-
ciem non corrumpere, argumento l. legata,
inutiliter, de adimendis legatis, aliquid pro-
ponitur, quod noſtram deſtruere poſſit opi-
94 nionem, quia illa ſpeculatio vera eſſe poteſt
in entibus phyſicis, & naturalibus, atque a-
deo realibus, vt Scolaſtici loquuntur, ſecus in
entibus intellectualibus, in quibus, & differen-
tia ſecundum plus, & minus, inducit ſpecie-
rum diuerſitatem, vt patet ex princip. Inſtitut.
de ſeruitut. ruſtic. & vrbanorum præd. ex quo
95 facile colligimus, iter, actum, viam, quæ non,
niſi ſecundum plus, & minus inter ſe diſcrimi-
nantur, ſpecie tamen differre, in entibus enim
rationis non conſiderantur duæ differentiæ
ſpecificæ, inter oppoſitas ſpecies, ſed vbicum-
que vnum eſt in altero, ente rationis, quod nō
ſit in altero, conſtituitur per negationem ſpe-
cifica differentia. &, vbicumque illud, quod
erat in altera ſpecie, alteri communicatur, in-
ducitur ſpecierum confuſio, vt patet ex d.§.
97 penult. Inſtitut. de codicill. & ex d.l.2. in prin-
cip. ff. ſi cert. pet. ita vt poſſit forte admitti ho-
die, neque ſimplex amplius legatum, neque
ſimplex fideicommiſſum, ſecundum primæ-
uam naturam dari, ſed vtrumque ſimul confu
ſum, eo modo, quo poſſunt intellectualia ra-
tionis entia confundi, & permiſceri, quod con-
fuſum, & permixtum, non legatum, non fidei-
commiſſum, ſed ſimul legatū, & fideicommiſ-
ſum eſt, id quod optimè probatur per text. in
§. ſed non vſque, in verſic. ſed ne in primis, In-
ſtitut. de legat. iuncta l.2. C. communia de le-
gat. & ex his facile conſtare arbitror de noſtri
intellectus veritate ad hunc legem.
98 Et quia neque in partes diuidi poteſt bre-
ue hoc Vlpiani reſponſum, neque paucioribus
verbis illius ſententia perſtringi, neque facti
ſpecies confingi, cum contineat vnicam vni-
uerſalem, & magiſtralem propoſitionem, quæ
veluti quædam dignitas propoſita, eſt omni-
bus ſequētibus titulis, ad legatorum, & fidei-
commiſſorum materiam pertinentibus, recta
me confero ad verborum, quibus axioma eſt
conceptum, interpretationem.

PER OMNIA. hæc particula, licet ſi-
gnum ſit vniuerſale, non propterea ſecūdum
rigorem dialecticorum eſt intelligēda, vt om
nem excludat inter legata, & fideicommiſſa
differentiam, vt male intelligunt DD. hic, &
in primis Arct. num. 1. nec non Hugo Donell.
lib.8. commentar. de iur. ciuil. cap. 2. iuxta l. ſi
is qui ducenta, §. vtrum, infra de rebus dub.
ſed cum temperamēto, quemadmodum ſem-
per intelliguntur legales, & morales propoſi-
tiones, quantum vis vniuerſales, iuxta l. om-
nis definitio, ff. de reg. iur. vt ſupra vberius tra
didimus.

EXÆQVATA SVNT LEGATA
FIDEICOMMISSIS, ideſt facta in-
uicem æqualia; vbi enim vna res exæquatur
alteri, neceſſe eſt, ita ratione, & proprietate,
ſermonis ſuadente, vt pares ſint, & æquales in-
ter ſe, id quod intelligimus cum ſupra memo
rato temperamēto, ideſt per modum regulæ,
aliquas etiam exceptiones admittentis, &, vt
oſtenderet Vlpianus, ſe colligere regulam, nō
autem ex ſe aliquid inducere, locutus eſt im-
perſonaliter, & per tempus præteritum, dicēs,
non à nobis exæquata ſunt, quod nec facere
ipſe potuiſſet, ſed abſolutè, & imperſonaliter,
exæquata ſunt legata fideicommiſſis, colligen
do, ſcilicet regulam hanc vniuerſalem, vniuer-
ſalitate legali, & morali, ex particularibus,
de quibus ſupra, exæquationibus.

Nunc autem, abſoluta ſecunda etiam par-
te, quæ ad legis intellectum pertinebat, venio
ad tertiam, &
99 Primum colligo ex text. ad mentem inter-
pretum, particulam hanc, per omnia, vniuer-
ſale ſignum eſſe, nihil omnino excludens, &,
quin habeat hanc vim, dubitare non poſſu-
mus, vbi ſecundum dialecticorum rigorem
proferatur, licet in text. noſtro, ſecundum mo-
ralem, & legalem æquitatem ſit accipienda,
vt ſuprà adnotauimus, quicquid ſit, quia clau-
ſula, in omnibus, & per omnia, eam vim regu-
lariter habet, vt diſpoſitionem, tā legis, quàm
hominis, ad aliqua extendat, ad quæ ſui natu-
ra non extenderetur, ſumpta occaſione, dubi-
tant interpretes, qui hic parum opportunè
multa, etiam effundunt, de generali, de vni-
uerſali, & de indefinita oratione.

Primū, an, ſi vni⁹ Gymnaſij priuilegia, in om
nibus, & per omnia alteri cōcedantur, eiuſmo
di cōceſſio, ad futura etiā priuilegia trahatur.

Secundo

Secundo, quid si statuto caueatur, vt Scolastici, tamquam ciues, in omnibus, & per omnia, habeantur, an, & onera subire cogantur, vtrũque articulum examinabimus, & primum diuidam in duas inspectiones.

Prima erit, an, si concessa sint, puta, priuilegia Gymnasij Bononiensis, Gymnasio Perusino, cum dicta clausula, in omnibus, & per omnia, si in futurum noua concedãtur priuilegia Vniuersitati Bononiensi, Perusinæ quoq; vniuersitati accedant.

Secunda, an, priuato aliquibus priuilegijs hoc Bononiensi Gymnasio, Perusinum etiam intelligatur priuatum.

100 Quod attinet ad primam inspectionem, quando versamur omnino in dubio, ita vt, neque ex coniecturis constet de voluntate concedentis, dissentiũt interpretes, aliqui .n. opinantur memoratam vniuersalem concessionem, esse trahendam etiam ad futura priuilegia; quam sententiam ferè omnes adscribunt Bald. ad l. omnia, C. de Episcop. & Cler. hanc tamen opinionem, eo loci, non tenet, nisi vbi constet de mente concedentis, ita vt, quando versamur penitus in dubio, secundum terminos disputationis nostræ, in contrariam sententiam apertè ire videatur, hanc tamen sententiam affirmatiuam tenent hic Alexan. num. 9. Barthol. Socin. & Ioan. Crot. vterque num. 2. Iacob. de Nigr. & Ripa vterque num. 3. Carol. Ruin. num. 1. Hieronym. Torniel. qui de communi testatur, num. 5. & Nicol Grat. num. 145 hanc adscribunt etiam Abbati ad cap. vltimũ, extra ne cleric. vel monach. num. 5. sed nec ipse, in dubio, hanc sententiam probat ibi, secuti sunt tamen alij communiter, tam hic, quam alibi.

101 Primum, quia omnia concedens priuilegia, nullum excludit, argumento regulæ, l. Iulianus, infra de legat. 3. cap. solitæ, de maiorit. & obedient. cap. Romanorum, 19. distinctio. sed omnia, in casu nostro, supponimus concessa priuilegia, igitur, nec futura intelliguntur exclusa priuilegia. Corroboratur etiam argu-

102 mentum, quia vsque adeo verum est, verba generalia, & vniuersalia, vniuersaliter, & indistinctè esse intelligenda, vt vera etiam fit, vbi minor sit ratio, ob quam comprehendatur vnus casus, quàm alter, l. 1. §. quod autem, ff. de aleat. l. in fraudem, §. vltimo, ff. de milit. testament. Accedat etiam, quòd illa particula,

103 per, auget vim illius signi vniuersalis, omnia, & omnimodam inclusionem demonstrat, arg. l. vrbana familia, in §. pernoctare, infra de verbor. signific.

104 Secundo, vnaquæque dubia dispositio, eam recipit interpretationẽ, quam disponens, interrogatus, verisimiliter fecisset, l. tale pactum, §. vltimo, supra de pact. At concedens vniuersaliter priuilegia omnia vnius Gymnasij, alteri vniuersitati, interrogatus, verisimiliter respondisset voluisse, etiam futura comprehendere, cum ei propositum fuerit Gymnasio, cui priuilegia concedebat, omni meliori modo fauere, & vniuersitati, cuius priuilegia concedebat omnino æqualem reddere, vt non obscurè colligitur, ex particula, per omnia, igitur nos quoque eandem debemus interpretationem facere.

105 Tertio, quicquid statuitur in altero ex æquiparatis vniuersaliter, & in omnibus, & per omnia, intelligitur statutum etiam in altero. doctrina Bart. ad l. Marcellus, §. res quæ, infra ad Senat. Consult. Trebellian. & ad Authent. sed cum testator, C. ad legem Falcid. facit l. nostra, & l. 2. C. communia de legat. sed Gymnasia, in controuersia posita, per memoratam priuilegiorum concessionem, cum dicta clausula, in omnibus, & per omnia, sunt exæquata, igitur, si postmodum alteri nouum aliquod priuilegium, & singulare ius concedatur, etiam alteri intelligitur concessum.

106 Quarto, ad mentem Caroli Ruini hic numero 2. quia priuilegiorum concessio non nisi Principis concedentis præiudicium concernens, debet latissimam recipere interpretationem, ita vt, simplici quoque, & indefinito sermone concepta, nedum vniuersali, etiã futura amplectatur, vt Petr. & Cyn. adnotarunt, ad l. placet, C. de Sacrosanct. Eccles. tradit Abbas ad cap. quia circa, extra de priuileg. Imol. & Roman. ad l. damni infecti stipulatio, §. si is qui vnas, ff. de damn. infect. facit l. vnica, C.

107 quæ res pignor. obligar. poss. vbi obligans res ad se pertinentes, etiam futuras res obligare intelligitur, ita vt generalis hypothecæ ius, etiam ad futuras res producatur, faciunt etiam optimè, in terminis nostris, cap. nuper,

108 & cap. ex parte, de decim. in quibus priuilegium decimarum, monachis concessum de bonis suis, trahitur etiam ad bona futura, in summa est communis opinio, vt testatur Ioan. Bolognet. hic num. 54. vt priuilegium, in quo agitur solummodo de præiudicio concedentis, vniuersaliter concessum, etiam ad futura trahatur, at concessio priuilegij, in controuersia politi, vniuersalis est, & nonnisi concedentis præiudicium concernit, igitur vsque adeo latam debet recipere interpretationem, vt etiam ad futura priuilegia trahatur.

Non defuerunt tamen aliqui, qui in contrariam iuerunt opinionem, ſentientes, in dubio, memoratam conceſsionem, ad futura priuilegia minime producendam eſſe. Fuit huius opinionis Guilielm. de Cun. quem refert Bald. ad d.l. omnia, C. de Epiſcop. & Cleric. num. 3. & ſententiam hanc Guiliel. quicquid dicant Alexand. Socin. & alij, ſecundum terminos diſputationis noſtræ, in dubio, ſcilicet, & vbi non conſtet de contraria mente diſponentis, & concedentis, tenuit ibi Bald. & ſequuntur etiam hic Petr. Paul. Pariſ. num. 5. & Bolog. num. 11. & hanc ego quoque amplector, pluribus ad ita ſentiendum, adductus.

109 Et primum, quia, vt argumentatur Bald. ad d.l. omnia num. 3. in fin. Priuilegia omnia cum ſint iura ſingularia, & conſequenter contra ius commune, l. ius ſingulare, ſupra de legibus, non extenduntur, vbi non conſtat de contraria mente concedentis, niſi quatenus ratio verborum patitur, cap. porro, extra de priuileg. facit ſecundum Bald. l. ex facto, in princip. ſupra de vulgar. & pupill. At ratio verborum, quibus concepta eſt formula conceſſionis, de qua diſputamus, non patitur, vt ad futura priuilegia extendatur, igitur nihil proponitur, cur debeamus memoratam conceſ-
110 ſionem ad futura extendere. Probatur aſſumptum, quia, dum conceduntur priuilegia Gymnaſij Bononienſis, verba conceſſionis virtute illius genitiui poſſeſſiui, quid aliud habet vim, quàm pronomina, meum, tuum, ſuum, vt tradunt DD. communiter ad Rubr. infra de noui operis nunciat. vbi nos quoque diximus, gloſ. eſt etiam in l. 2. verbo reſponſis, ſupra de orig. iur. non niſi ad ea, quæ de præſenti poſſunt demonſtrari, vbi aliud non ſit comprehenſum, poſſunt referri, vt liquet ex l. ſi ita legatum, infra de aur. & argent. legat. & ex traditis ibi per Bart. num. 1. idem probat etiam l. vxorem. §. teſtamento ita, infra de legat. 3. et propter, cũ futura priuilegia, nec priuilegia ſint, nec priuilegia Gymnaſij Bononienſis, nec poſſint demonſtrari, conſequitur, vt, ſub memorata conceſſione, non comprehendantur, vt per Nicol. Gratian. hic num. 149.

111 Secundo, ad mentem Socini Iun. Priuilegia, in dubio, non ſunt multiplicanda, d.l. ius ſingulare, & l. quod vero contra, ſupra de legibus, cap. ſanè, extra de priuileg. gloſ. eſt in l. à Diuo Pio, in princip. ff. de re iudic. Sed nos verſamur omnino in dubio de mente concedentis priuilegia, igitur non debemus illa, trahendo ad futura, multiplicare, ſine noua eorum conceſſione.

112 Tertio, ex ſententia eiuſdem Socin. Iun. diſpoſitio, quantumuis generalis, non eſt trahenda ad non exiſtentia, & non cogitata, l. ſi de certa re, C. de tranſact. l. tres fratres, ſupra de pact. l. cum Aquiliana, ſupra de tranſact.

113 At, in dubio, non præſumitur quis cogitare de futuris, tamquam de incertis, & de non exiſtentibus, vt per Bolognet. hic, num. 20. Priuilegia enim Bononienſis Gymnaſij, futura, priuilegia dici non poſſunt, argumento d.l. ſi ita, infra de aur. & argent. legat. igitur ad illa conceſſio, de qua agimus, trahi non debet.

114 Quarto, & vltimo, omiſſis iuribus à Socin. Iun. hic prolatis, ex quibus facile colligitur, iuris alicuius conceſſionem, ſimpliciter factam non eſſe trahendam ad futura, per totum à propoſitione, ſic argumentor. eodem modo ſe habet omnium priuilegiorum conceſſio, ad futura priuilegia, quo modo ſe habet bonorum omniũ diſpoſitio, ad bona futura, ſed bonorũ omnium diſpoſitio ad futura non porrigitur, gloſ. eſt in l. vltim. C. quæ res pign. oblig. poſſ. idem ſentiunt DD. ad l. ſtipulatio hoc modo concepta, infra de verb. obligat. vbi nos quoque quandoque diximus, necnon ad l. vltim. C. de pact. docet etiam Bar. ad l. ſi ita, infra de aur. & argent. legat. num. 4. igitur, nec omnium priuilegiorum conceſſio, ad futura eſt producenda.

115 Nec obſtant ex aduerſo adducta, & præſertim primum argumentum, quia clauſula, in omnibus, & per omnia, ſatis operatur effectum ſuum, includendo præſertim omnia exiſtentia, tempore conceſſionis, priuilegia, & nullum omnino ex illis excludendo, licet maior vigeat ratio includendi in vno, quàm in alio, nec neceſſe eſt, vt futura comprehendantur, cum, per genitiuum illum poſſeſſiuum, ſit reſtricta conceſſio ad omnia præſentia, cumque
116 præſens tempus ſemper intelligatur, ſi aliud
117 comprehenſum non ſit, vt dicit I.C. in d.l. ſi ita, & futura priuilegia, priuilegia non ſint, particula quoque, per, ſatis ſuperque ſuo munere fungitur, ſi eſt in cauſa, vt ſingula, & vniuerſa præſentis temporis priuilegia, quæ poſſunt nominari, & demonſtrari, conceſſione comprehendantur, etiam ſi eſſent talia, vt ſpeciali indigerent expreſſione, alias etiam accommodat, ad memoratam Regulam, non contemnendas reſponſiones, Pariſ. hic numero 11.

Nec facit negocium ſecundum, quia negamus, eo modo priuilegia omnia Bononienſis Gymnaſij, Peruſinæ vniuerſitati concedentem, ſi interrogatus fuiſſet, reſponſurum veriſimili-

similiter, futura etiam priuilegia concedere, de hoc, non dubitamus, & regula est, vt dispositio nō trahatur, in dubio, ad incerta, & incognita, d. l. si ita.

Nec refragatur tertium, propterea quòd argumentum ab æquiparatis, tunc demum valet in omnibus, quando vniuersalis facta est exæquatio, & per modum regulæ, vt in l. nostra, quam negamus, inductam esse, inter memorata Gymnasia, per vnius Gymnasij priuilegiorum omnium concessionem, alteri factam, cum; præterquamquod in dd. priuilegijs, in alijs omnibus diuersa, & dissimilia fuerint relicta. Hoc igitur argumentum posset locum habere, vbi esset facta concessio, per modum omnimodæ exæquationis, ab eo, qui in vtrumque Gymnasium ius, & potestatem haberet, vt in calce huius disputationis, distinguendo, demonstrabimus, secus in casu nostro, vbi vniuersalis tantummodo facta est concessio.

Quartum quoque, & vltimum Ruini argumentum, facile soluitur. Primum, quia in iuribus in contrarium prolatis, non producitur concessio aliquorum priuilegiorum, ad alia priuilegia futura, sed idem priuilegium extenditur ad bona futura ecclesiasticarum personarum, decimarum indultum habenti-
118 um; vel quia, vbi maius conceditur, minus quoque concessum videtur, vt dicitur in d. c. ex parte tua, vel ne bona, quorum vniuersitas eadem semper est, licet nouæ res acquirātur, diuerso iure censeantur, vt habetur in can. cognouimus duodecim q. 2. in d. quoque, l. vlt. C. quæ res pignorum obligar. poss. speciali ratione, futura quoque bona comprehenduntur, quia scilicet ibi de modico agitur præiudicio, vt considerat etiam glos. ibi, & videtur
119 esse de natura hypotecæ vniuersalis, vt præsentia, & futura bona comprahendat, præterea in d. quoque l. vlt. concessio iuris præsentis, non trahitur ad aliud ius futurū, sed idem ius futura, etiam bona amplectitur, quod facilius fit. Præterea negari posset minor propositio, quia falsum est, priuilegiorum concessionem, in disceptatione positam, præiudicium principis concedentis dumtaxat, concernere, cum alterius quoque Gymnasij, cuius priuilegia alteri conceduntur, detrimentum contineat, expedit enim vniuersitati plura, & maiora habere priuilegia, quàm aliæ habeant vniuersitates, cum, eam ob causam, soleant studiosi frequentius ad vnum potius, quàm ad aliud Gymnasium confluere, qua in re, & commodū, & honor cuiuscumque Gym-nasij consistit, argumento eorum, quæ notantur in l. quominus ff. de flumin. vt considerat etiam Io. Bologn. hic num. 58.

Sed, vt plenè declaretur hæc materia, & opiniones contrariæ concilientur, sic puto distinguendum. Aut, ex verbis concessionis, potest aliquo modo constare, an ad præsens tempus, vel in futurum sit priuilegiorum concessio restringenda, vel extendenda. Aut versamur omnino in dubio, primo casu, secundum verba ipsa, quæ disponentis voluntatem declarant. l. labeo §. id tubero ff. de supell. legat. iudicandum est, vt docet Bald. ad d. l. omnia C. de Episc. & Cler. num. 3. Secundo autem casu, Aut priuilegiorum concessio facta est indefinitè, Aut vniuersaliter, si indefinitè, indistinctè concluderem, non esse trahenda ad futura priuilegia, quia indefinita recipit sensum demonstratiuum, præsentis status tantummodo argumento. l. si ita legatum ff. de aur. & arg. legat. facit l. damni §. si is ff. de damn. infect. l. vxorem §. testamento ita, &, l. his verbis infra de leg. 3. nec non l. Aurelius §. ex testamento infra de lib. legat. & l. si stipulatus fuero §. 1. de verb. oblig. sentiunt DD. hic, & in primis Bologn. num. 70. & Nicol. Gratian. num. 147. & num. 148. vbi Claud. & Ruin. contrarium tenentes, reprobat. Si verò concessio facta est per modum simplicis concessionis, quia dictum sit. concedimus Bononiensis Gymnasij priuilegia omnia, Gymnasio Perusino, Aut est factum, per modum omnimodæ exæquationis, quia dictum sit Perusinum Gymnasium in omnibus, & per omnia, Bononiensi Gymnasio æquiparamus. Primo casu communis est DD. opinio, vt trahatur concessio etiam ad futura, vt tradunt hic Alex. num. 9. Barth. Socin. nu. 2. Ias. num. 16. Ripa num. 3. Ruin. num. 1. Torniell. testans de communi, num. 5. & Nicol. Gratian. num. 145. Ego tamen contrarium sentio, vt supra, vbi non constet, scilicet aliquo modo de volumtate concedentis, vna cum Baldo ad l. omnia C. de Episc. & Cler. num. 3. & cum Paris. hic num. 5. & cum Socin. Iun. num. 11. rationibus, & iuribus supra adductis. Secundo autem casu, quando, scilicet concessio facta est per modum vniuersalis exæquationis, rursus distinguendum est. Nam, Aut faciens exæquationem non est dominus vtriusque Gymnasij, Aut est dominus vtriusque, secundum exemplum propositum; si dominus vtriusque non est, sine dubio, priuilegiorum concessio, per modum exæquationis, quantumuis vniuersalis, ad futura non trahitur, ex his, quæ scribit

Bolognett. hic num. 70. non enim veram potest vniuersalem exæquationem facere, qui non, in vtroque exæquando, iurisdictionem habeat, nec verisimile est Principem, qui proprium Gymnasium alieno æqualem facit, velle, sine nouo facto suo, recipere Gymnasium suum normam, & regulam in futurum ab alieno Gymnasio, à quo, secundum statum præsentem, exemplum sumpsisse credendum est, ne sui Gymnasij status ab alieni Principis pendeat arbitrio. Si vero concedens priuilegia, per modum vniuersalis exæquationis, vtriusque Gymnasij est dominus, adhuc est distinguendum, quia, Aut priuilegia, quæ postea conceduntur illi vniuersitati, cui altera vniuersaliter exæquata est, ob regionis diuersitatem, non conueniunt. Aut conueniunt, primo casu non intelliguntur alteri communicata, vt recte sentit Bolognet. hic num. 69. secundo autem casu, si possunt, scilicet commode conuenire, censentur communicata, vt sentiunt Doctores communiter hic, & in primis Bolognet. sub d. nu. 69. faciunt tradita per Bart. ad l. Marcellus, §. res quæ ad Sen. Cons. Treb.

121 Subsequitur modo secunda inspectio, scilicet, si post factam memoratam concessionem, priuetur aliquibus priuilegiis Gymnasium Bononiense, intelligatur, illis iisdem priuilegiis priuata Perusina etiam vniuersitas.

Et, prima facie, videtur respondendum affirmatiue.

122 Primum, ad mentem Guilielmi de Cun. per text. in l. vltima, infra de act. empt. vbi dubitabatur, cum inter me, & Titium mixta esset emptio, & venditio, & pretium, scilicet, & dominium intercessisset, & ego Titio de pretio acceptilationem fecissem, numquid ego quoque ab eo, ex præstatione & traditione rei venditæ intelligerer liberatus, & Labeo Iur. Consult. illius responsi auctor, concludit, contra

123 Paulum affirmatiue, & sic sublato emptore, altero nimirum ex correlatiuis, & soluta in eius persona obligatione, intelligitur sublatus etiam venditor, & factus ab obligatione immunis. In correlatiuis ergo, destructo vno extremorum, destruitur, & reliquum d. l. vltima.

124 At Gymnasia exæquata, quatenus facta sunt æqualia, sunt correlatiua, cum quodlibet æquale dicat relationem ad aliquod æquale, igitur, altero ex illis cessante, quod est extremum relationis, cessare debet & alterum.

125 Secundo, ex sententia eiusdem Guilielmi, adducitur text. in l. alteri, inf. de adimen. leg. & in l. Pamphilo, §. vltimo, infra de leg. 3. In d. l. alteri, quidam testator, cum duos hæredes æqualiter instituisset, alteri ex illis, præceptionem prædij dedit, deinde, quia æqualitatem inter eos seruari volebat, mox alteri præstari aduersus debitorem actiones mandauit, pro ea quantitate, quia, dictum prædium alteri prælegatum, comparatum fuerat, deinde vero, citra vllam offensam eius, qui præceptionem acceperat, prædium distraxit, & precium in corpus patrimonij rediit, & consequenter, cum animo adimendi alienauerit, memoratum prælegatum ademit, iuxta tex. in §. si rem suam, Institut. de legat. & propter dubitatum fuit eo loci, numquid, cessante prælegato prædij in altero ex cohæredibus, inter quos seruari volebat æqualitatem testator, intelligatur prælegatum quoque nominis ab altero ademptum, ita, vt præstari illi actiones amplius non debeant, & concluditur affirmatiue. In d. autem §. vltimo, d. l. Pamphilo, quidam testator duas filias, quas habebat, æquis ex partibus hæredes faciens, alteri fundum prælegauit, & ab ea petiit, vt sorori suæ viginti daret, vt æqualitas inter eas seruaretur, postea ab eadem filia petiit, vt partem dimidiam fundi prælegati sorori restitueret, & consequenter, effectualiter prælegatum in totum reuocauit, quandoquidem id, quod prælegatur alteri ex duobus cohæredibus, pro dimidia tantum parte capitur iure prælegati, pro altera autem dimidia, quam etiam, non facto prælegato, habuisset, iure hæreditario capitur, iuxta tradita per DD. ad l. in quartam, infra ad legem Falcidiam, vbi ego quoque, hoc anno, Deo dante, dicam. Quæsitum fuit eo loci, an intelligeretur reuocata præstatio illorum viginti, quæ debebat fieri ad fauorem alterius sororis, & pariter affirmatiue concluditur; quapropter talis ex eiusmodi iuribus propositio, non obscure, colligitur. Vbicumque aliqua pluribus, ita conceduntur, vt inter eos seruetur æqualitas, si aliquid adimatur ab vno, intelligitur etiam ab alio ademptum. At Princeps, concedens vnius Gymnasij priuilegia alteri, vult vniuersitates eiusmodi æquales facere, igitur si vsu veniat, vt memoratis iuribus singularibus, & priuilegijs alteram priuet, alteram quoque priuare intelligitur, vt æqualitas inter exæquata seruetur.

His tamen argumentis minime negocium facientibus, Guilielm. de Cun. illorum auctor, in contrariam iuit sententiam, vt testatur Bal. ad d. l. omnia, C. de Episcop. & Cler. vbi eandem opinionem sequitur indistincte ipse quoque, quicquid dicant DD. qui eum distinguere in hac materia arbitrantur; Bald. enim ad d. l.

d.l.omnia simpliciter Guilielmi opinionem sequitur, cum dica:, dictum Guilielmi credo verum, sed, vt diluat argumentum, petitum à d.l.vltima, de acceptilat. vt mox videbimus, soluendo contraria, distinguit, quicquid sit, suam hanc sententiam, quam sequuntur etiam alij, & est communis, & vera, probabat Guilielm. hac ratione.

126 Beneficium alicui, ex persona alterius, cõpetens, vbi ius iam quæsitum est, non cessat, licet ius illius, ex cuius persona sibi competit, cesset, & locum in ea amplius non habeat. l. si post mortem, §. vltimo, vbi Bar. ff. de bonorum possess. contr. tab. At Gymnasium Perusinum, cui, ex Gymnasio Bononiensi, virtute concessionis, in controuersia positæ, beneficium competit priuilegiorum, ius semel quæsitum est, igitur, ex causa superueniente in alio Gymnasio, non debet in Perusino cessare.

127 Non obstat modo argumentum petitum ex aduerso à d.l.vltima, infra de acceptilationibus, quia locum habet, vbi relatio habet se per modum causæ essendi, vt in d.l. vltima, secus vbi relatio habet se per modum causæ fiendi, vt in casu nostro. ita subtiliter, & obscurè, sed egregiè soluit Bald. primam Guilielmi contrariam rationem, & ipsemet dicit, hoc esse subtile ad intelligendum, indiget ergo subtilis hæc Baldi solutio diligenti, & exacta de-
128 claratione. Illud igitur oportet non ignorare, relationem in aliquibus subiectis, & extremis, se habere ab initio per modum necessariæ causæ efficientis, ex post facto tamen, necessariam non esse, ad conseruationem extremorum, exemplum potest afferri in imagine Titij, in qua est relatio per modum causæ fiendi, quia fieri ab initio non poterat, sine Titio; sed relatio eiusmodi, ex post facto, non habet se ad sua extrema, per modum causæ essendi, quandoquidem essentia imaginis Titij, non pendet à relatione, cum possit tolli Titius, vel senescendo fieri dissimilis, remanente illius imagine, & figura. Interdum autem habet se relatio ad sua extrema, per modum causæ essendi, quia, scilicet extrema, quæ adinuicem referuntur, in relatione ipsa essentiam habent, & ita pendent ab ea, vt si relatio tollatur, nihil prorsus superest, exemplum afferri potest in emptione, quæ, non modo ab initio non potest fieri sine venditione, sed, nec postmodum conseruari, cum, non possit dari aliquo tempore emptio, quæ non habeat necessariam relationem ad venditionem, cum emat emptor, quod vendit venditor, & vendatur à venditore, quod ab emptore emitur.

Hinc fit, cum relatio sit, per modum causæ essendi (vt Baldi terminis vtamur, vt non possit tolli venditio, quin funditus tollatur emptio, & è contra, & idem dicendum in omnibus cõtractibus, vltrocitroque obligatorijs. Hæc cum ita sint rectè, inquit Bald. Primo casu .i. vbi versamur in relatione, se habente, per modum causæ fiendi, sufficit, quòd à principio sit vera relatio, quia in istanti consumit suum effectum, ita quod amplius nõ dependeat à relatione, vt declarauimus supra per exemplum imaginis alicuius, sed habet formam impressam, & ita loquitur quæstio nostra, inquit Baldo; & propterea, si moriatur Titius, vel senescat, non ideo tollitur, vel mutatur picta illius, vel sculpta imago. Eodem quoque modo, non amittit priuilegia Perusinum Gymnasium, semel ad similitudinem Gymnasij Bononiensis institutum, quia eiusdem Bononiensis Gymnasij priuilegia minuantur, vel tollantur, sed sublata vend tione, quæ ad emptionem refertur, per modum causæ essendi, tollitur etiam emptio, & in his terminis, locum sibi vendicat d.l. vlt de acceptil. sentit ergo Bald. dum conceduntur Bononiensis Gymnasij priuilegia, Perusino Gymnasio, fieri, & creari, ad similitudinem eorum, quibus gaudet Bononiẽsis vniuersitas, non autem eorum vsum concedi, quem somniant DD. hic, & iure optimo, subtili distinctione, soluendo Guilielmi argumentum, addidit Bal. verba illa, quòd est subtile ad intelligendum, ratus non facile omnes assecututos verum doctrinæ suæ, & profundissimum sensum. Præterea sublatis priuilegijs Gymnasij Bononiensis, tollitur etiam relatio, quæ consistebat in similitudine, quam habebant priuilegia Gymnasij Perusini, cum priuilegijs huius Gymnasij Bononiensis, sed non ideo tolluntur priuilegia Perusini Gymnasij, in quibus similitudo, & relatio fundabatur, quemadmodum sublato Titio filio, nõ remanet pater, sed meuius, qui erat pater, & sublata venditione, remanet res, quæ emebatur, & is, qui emebat, licet amplius non sit res empta, vel emptor.

Nec facit negocium, secundum Guilielmi argumentum, petitum à d.l. alteri, & à d.l. Pamphilo in §. vlt. quia negari potest minor illius propositio, ex eo enim, quod summus Pontifex, omnia Bononiensis Gymnasij priuilegia, Perusinæ Academiæ concedit, non constat velle perpetuo eiusmodi vniuersitates esse æquales, quemadmodũ, in allegatis iuribus, volebat testator, inter hæredes institutos, æqualitatem seruari, quòd si constaret, Princi-

pem

pem vtriuſque vniuerſitatis, voluiſſe inter eas perpetuo æqualitatem ſeruari, vbicumque ab eodem principe, ſine culpa vniuerſitatis, altera ex illis aliquibus priuilegijs priuaretur, altera quoque priuata intelligeretur, vt, ex mox adhibenda, in hac materia, diſtinctione, manifeſtum fiet.

129 Quatenus igitur dubitatur, an priuato Gymnaſio Bononienſi, cuius priuilegia fuerunt conceſſa Gymnaſio Perusino, intelligatur priuatum etiam Peruſinum Gymnaſium, ſic diſtinguendum eſt. Aut priuilegia vnius vniuerſitatis ſunt conceſſa alteri, per viam vniuerſalis conceſsionis. Aut per viam vniuerſalis exæquationis, ſi per viam vniuerſalis conceſſionis, ex priuatione vnius, non ſequitur priuatio alterius, Ius enim quæſitũ alteri Gymnaſio, non poteſt, ſine illius facto, & culpa, eidem auferri. l. ſi poſt mortem §. vlt. ff. de bonorum poſſ. contr. tabul. tradit Bald. ad d. l. omnia C. de Epiſc. & Cleric. nu. 4. & DD. communiter hic, vbi de communi teſtatur Ripa, num. 4. ſi per modum vniuerſalis exæquationis. Aut non idem Princeps, eſt dominus vtriuſque vniuerſitatis. Aut eſt dominus vtriuſque, ſi non eſt dominus vtriuſque, ex priuatione vnius, non ſequitur alterius priuatio, quia relatio vnius Gymnaſij ad aliud, habet ſe, per modum exempli, non per modum cauſæ, quicquid ſentiat Bolognet. hic num. 75. Si verò vtriuſque eſt dominus idem Princeps, Aut verba exæquationis non ſunt ita concepta, vt ad futurum tempus expreſsè referantur. Aut ſignificant futuram etiam perpetuo æqualitatem, primo caſu, pariter crediderim, ex priuatione vnius, non ſequi alterius priuationem, cui ius ſit quæſitum per l. ſi. poſt mortem, §. vltimo, ff. de bon. poſſeſſ. contrab. Secundo caſu. Aut altera vniuerſitas, ex certa aliqua culpa, vel delicto, priuatur, vel ratione aliqua, quæ non poteſt in altera conſiderari. Aut de ratione priuationis non conſtat, vel ſi conſtat, diuerſa non eſt in altera vniuerſitate. primo caſu, eodem modo, ex vnius vniuerſitatis priuatione, ad priuationem alterius non infertur, cum pœna debeat tenere ſuos auctores, l. ſancimus, C. de pœn. nec debeat alter alterius odio prægrauari, l. ſi quis in ſuo, §. legis, C. de inofficioſo teſtamento, cumque probabile ſit Principem voluiſſe recedere, ob ſpecialem cauſam, ab ęquiparatione facta, argumento l. alteri, infra de adimen. leg. & ita ſentiunt hic Cron. num. 6. & Ioan. Bologn. num. 75. Secundo autem caſu, ex priuatione vnius, puto ſequi etiam alterius priuationem, per d. l. alteri, infra de adimend. legat. & per d. l. Pamphilo, in §. vltimo, infra de legat. 3.

130 Quod attinet autem ad ſecundum articulum de Scolaſticis, vbi, ſcilicet ſtatuto cautum ſit; vt Scolaſtici, tamquam ciues, in omnibus, & per omnia, habeantur, circa commoda, & honores, concluſio eſt affirmatiua, vt, ſcilicet illis debeant gaudere, ſed dubium eſt, an, virtute eiuſdem ſtatuti, ciuium quoque onera ſubire cogantur, & opinionem affirmatiuam adſcribunt DD. hic, Angelo noſtro ad l. 2. in §. furioſos, ſupra titulo proximo, ſed, in Codice meo, nihil ſcriptum reperio ab Angelo ſuper titulo, ſupra de iure codicill. quicquid ſit, pro hac opinione, quam Angeli eſſe dicunt, Alex. & alij, plura afferunt argumenta.

131 Et primum ſic ratiocinantur; Vbicumque in eadem perſona duæ concurrunt, & conſpirant qualitates, quarum altera fortior eſt, & potẽtior, ſemper regulatur perſona ſecundum potentiorem qualitatem, l. generaliter, infra de fideiuſſ. l. quæritur, ſupra de ſtat. homin. At, in propoſito, in Scolaſticis duæ concurrunt pugnantes qualitates, altera nimirum, quæ illos diſcipulos, & ſtudioſos efficit, & ab oneribus immunes, altera, quæ illos ciues efficit, & ciuilibus oneribus, & muneribus ſubijcit,

132 potentior tamen eſt qualitas, ciues illos efficiens, quæ competit iure communi, quàm alia, quæ competit iure ſpeciali, argumen. l. eius militis, §. militia miſſus, ff. de teſtam. mil. igitur debent ab ea regulari, & conſequenter, tamquam ciues, oneribus ſubijci.

133 Secundo hac vtuntur ratione, quod in vno ex vniuerſaliter æquiparatis locum habet, neceſſe eſt, vt etiam in altero locum habeat, per doctrinam Bart. communiter receptam, ad l. Marcellus, §. res quæ, infra ad Senat. Conſult. Trebellian. id quod communiter recipitur etiam hic, ſed, in propoſito, Scolaſtici cum ciuibus ſunt vniuerſaliter, per ſtatuti diſpoſitionem, ęquiparati, & in ciuibus onera locum habent, igitur debent etiam in ipſis Scolaſticis locum habere.

134 Tertio, ſi ſtudioſi, in caſu propoſito, gauderent commodis, & honoribus ciuilibus, onera autem, & munera non ſubirent, ſequeretur

135 illud incommodum, vt vna, & eadem perſona, poſſet eſſe, quo ad commoda, & honores, ciuis, quo ad onera, nequaquã, & ſic, vt poſſet diuerſo iure cenſeri, ſed hoc conſequens eſt falſum, & repugnans regulæ, l. eum qui ædes, de vſucap. & contra l. qui duo, ff. de acqui-

136 rend. hæred. vbi quis non poteſt eſſe partim liber, partim ſeruus, ergo falſum eſt etiam, & abſur

abſurdum antecedens, & conſequenter aſſe-
rere, non debere eiuſmodi ſtudioſos onera,
etiam, & munera ciuilia ſubire.
137 Quarto, quilibet receptus ad commoda,
& fauores, rationi conſentaneum eſt, vt ſubij-
ciatur oneribus annexis, & in conſequentiam
venientibus, doctrina Baldi, & communiter
recepta, ad l. quod fauore, C. de legibus, tradit
Caſtrenſis ad l. nulla. C. eodem, & communi-
ter DD. ad l. Rufinus, C. de teſtament. milit.
At onera ciuilia annexa ſunt, ſine dubio, ciui-
libus commodis, & honoribus, & veniunt, ad
138 fauorem ciuilitatis in conſequentiam, cum
ciuilitas nihil aliud ſit, quàm ſtatus loci, com-
moda continens, & incommoda, vt ſcripſit
Ioan. Crot. ad l. omnes populi, ſupra de Iuſti-
tia, & iure, num. 161. igitur ſtudioſi, ad com-
moda, & honores ciuitatis recepti, debent e-
tiam ciuilibus muneribus, & oneribus ſubijci.
139 Quinto ea, in dubio, admittenda eſt legis
interpretatio, per quam omnes publicæ vtili-
tati inſeruiunt, & obediunt, l. 1. in fin. C. de
naut. non excuſ. lib. 11. Sed eiuſmodi eſt inter-
pretatio ſtatuti, in controuerſia poſiti, per
quam etiam Scolaſtici, qui tamquam ciues in
omnibus, & per omnia habentur, oneribus
ſubijciuntur, argumento l. 2. C. de ſilentia. &
Decur. lib. 12 & l. iubemus, C. de Sacroſanctis
Eccleſijs, igitur hanc facere, in dubio, debe-
mus interpretationem, vt ſtudioſi quoque ci-
uilibus oneribus, publicam reſpicientibus vti-
litatem, ſubijciantur.
140 Sexto, & vltimo, eodem modo ſe habet
aduentitia patria, ad nouos ciues; quo modo
ſe habet, adoptiuus pater ad filios adoptatos;
141 ſed, vbi pater adoptiuus optauit aliquem in
filium, eumque, vt filium obſeruare promiſit,
intelligitur eundem etiam oneribus, & gra-
uaminibus filiorum ſubiecisse, ita vt ex cau-
ſa exhæredare etiam illum poſſit, l. quidam,
cum filium, vbi Bar. & DD. inf. de verborum
obligat. igitur Scolaſtici quoque, qui, ab ad-
uentitia patria, in filios, & ciues optantur, &
recipiuntur, ciuilibus quoque oneribus ſubie-
ctos eſſe intelligere, & interpretari debemus.
In contrariam tamen opinionem iuerunt;
vno ore, communiter DD. quos congerunt
Alex. hic nu. 9. & Soc. Iun. nu. 39.
142 Primum, quia inducta ad fauorem, non
143 debent in odium retorqueri, l. quod fauore,
C. de legibus, & inducta ad augumentum,
non debent operari diminutionem, l. legata,
inutiliter, de adimend. legat. l. non tantum, §. ſi
emancipatus, de bonorum poſſeſſ. contr. tab.
Sed ſtatutum, quod præ manibus habemus,
ſine dubio eſt introductum in fauorem Scola-
ſticorum, & ad augumentum priuilegiorum,
& contrarium operatur, ſi per illud oneribus
ſubijciuntur, nimirum diminutionem priuile-
giorum, quæ ab oneribus illis immunes red-
dunt, & ſic in odium retorquetur, quod eſt ab-
ſurdum, igitur abſurdum eſt etiam interpreta-
ri, vt Scholaſtici, eiuſdem ſtatuti diſpoſitione,
oneribus ſubijciantur, nec dicas onera eiuſmo-
di, tamquam annexa ciuilitati, venire in con-
ſequentiam, ex traditis per eundem Bald. ad
eãdem l. quod fauore, quia hoc locum habet,
vbi verè quis efficitur ciuis, ſecus autem vbi
per aliquod tempus recipitur quis, tamquam
ciuis, ob commodum, & vtilitatem illius, & vt
eo modo Scholaſtici, ad illius ciuitatis Gym-
naſium alliciantur.
144 Secundo, pro hac opinione, adducitur tex.
d. l. 2. C. de præpoſit. agent. in reb. vbi Ioan. de
Platea, lib. 12. per d. l. conceduntur memora-
tis præpoſitis priuilegia quædam, ſportularũ
ſolutionem reſpicientia, ita tamen, vt per di-
cta priuilegia, non intelligatur derogatum a-
lijs priuilegijs, præpoſitis eiſdem competenti-
bus, quamobrem gloſ. ibi, in verbo conuerte-
re, colligis ex d. text. Priuilegium, & ius ſingu-
lare, priuilegiato conceſſum, non debere an-
terioribus priuilegijs derogare. At priuile-
gium ciuilitatis, in controuerſia poſitum, pri-
uilegium eſt, quod Scholaſticis priuilegiatis
conceditur, qui ab oneribus ciuilibus ſunt im-
munes, igitur, per illud, non intelligitur dero-
gatum alijs immunitatibus, & priuilegijs an-
terioribus, eos à publicis muneribus eximen-
tibus. Nec dicas hoc admittendum eſſe, vbi
plura priuilegia poſſunt ſimul concurrere, ſe-
cus autem, vbi ſint incompatibilia, quemad-
modum in caſu noſtro, quia replico, etiam in
caſu noſtro, ſimul ſtare poſſe, vt quis ſit ciuis,
quo ad commoda, onera tamẽ, ex priuilegio,
non cogatur ſubſtinere. Præterea Scholaſtici,
in caſu noſtro, per ſtatutum, veri ciues non ef-
ficiuntur, ſed ciuium duntaxat commoda, &
honores, illis, ex priuilegio, conceduntur, &
communicantur.
145 Tertio, & vltimo, illa in dubio admitten-
da eſt ſtatuti interpretatio, quæ veriſimiliter
magis accedit ad diſponentium mentem, quæ
146 anima dicitur eſſe cuiuſcumque diſpoſitio-
147 nis, l. cum ratio, ff. de bon. damn. & quam ve-
riſimiliter interrogati feciſſent ſtatuentes, l.
tale pactum, §. vltimo, ſupra de pact. Sed eiuſ-
modi eſt interpretatio, vt Scholaſtici, haben-
di, ex diſpoſitione ſtatuti, in omnibus tamquã
ciues, gaudeant commodis, & honoribus, &
ſint

sint ab oneribus immunes, igitur hæc digna est interpretatio, quæ à nobis recipiatur. Minor probatur, quia verisimilis mens statuentium fuit concedere studiosis solummodo ciuium, honores, & commoda, vt, honoribus, & commodis, ad ciuitatem ipsam, quasi ad mercatum bonarum literarum inuitarentur, non secus, ac mercatores, vectigalium remissione, ad nundinas, spe lucri, alliciuntur, ita, vt, si fuissent interrogati, verisimiliter respondissent, noluisse hoc statuto eos oneribus subijcere.

Non obstant contraria, nam, dum primum dicebatur, vbi in eadem persona duæ concurrunt qualitates incompatibiles, potentior præualet, admittimus hoc, sed negamus qualitatem, competentem ex priuilegio legis municipalis, esse fortiorem, hoc enim forte esset, si secundum veritatem Scholastici essent effecti ciues, quod non est, cum pro ciuibus solummodo habeantur, & veri sint peregrini Scho-
148 lastici, ea propter, cum veritas sit fictione potentior, §. si quis rem suam, Institut. de legat. & ibi glos. l. Regula, §. qui ignorauit, de iur. & fact. ignorant. qualitas ficta ciuilitatis, est debilior, nec est incompatibile, vt quis sit Scholasticus, & tractetur, atque obseruetur tamquam ciuis, quo ad commoda, onera tamen non subst neat, tantum igitur abest, vt primum illud argumentum negocium faciat, vt immo potius in proprium reflectatur auctorem.

Nec facit negocium secundum, per locum ab equiparatis, quia Scholastici, per statutum, de quo agimus, ciuibus sūt in omnibus æqui-
149 parati, nō quo ad onera, sed quo ad cōmoda, ad quæ restringitur vniuersalis statuti æquiparatio, verisimili ratione, qua, legis municipalis latores, sunt, ad ita statuendum, adducti, vt mox dicebamus.

Nec est alicuius roboris tertium argumentum, quia, licet studiosi, virtute memorati statuti, sentiant ciui im commoda, non autem incommoda, non propterea diuerso iure censentur, & partim ciues, partim non ciues efficiuntur, quandoquidem absolutè dicimus ciues eos non esse, sed, ex priuilegio statuti, ab oneribus immunes, ciuium commodis potiri.

Quartum quoque argumentum facile solui potest, quia fatemur esse onera ciuilitati annexa, ita vt, qui re vera sunt ciues, æqualiter, & oneribus subijciantur, & capaces atque participes eorum, quæ commoditatem afferunt efficiantur, & sic, vbi verè in gratiam reipublicæ, cui perpetuo aggregatur, aliquis fit ciuis, secus autem vbi quis, ex priuilegio, & in sui fauorem, & gratiam, pro ciue dumtaxat habetur, tunc enim onera non intelliguntur de necessitate annexa, cum verisimiliter noluerint statuentes id, quod ad augendas studiosorum commoditates introduxerunt, earundem commoditatum diminutionem operari, contra l. legata inutiliter, infra de adim. legat. & contra regulam, l. quod fauore, C. de legibus.

Ad quintum autem argumentum, quod nitebatur publica vtilitate, ob quam videbamur coacti eam facere interpretationem, per quam omnes, & sic etiam Scholastici oneribus, & muneribus publicam vtilitatem respicientibus, subijcerentur. Respondeo, in casu nostro, duplicem considerandam esse publicam vtilitatem, alteram, vt ciuitas, & Respublica optimis ciuibus repleatur, quorū vsum, vel in bello, vel in magistratibus, vel in opificijs habeat, & profectò, vbi, hanc ob causam, noui ciues recipiūtur, sine dubio, nisi munera quoque ciuilia subire cogantur, publica hæc vtilitas non seruatur, &, in hoc casu, viribus non caret argumentum. Altera autem publica vtilitas est, vt Scholastici, ad ciuitatem aliquam, quasi ad quoddam ingenuarum artiū, & optimarum scientiarum Emporium, frequentius confluant, & hæc publica vtilitas, sine controuersia, augetur, & conseruatur melius, si ij, quos commodis, & fauoribus allicere volumus, oneribus non subijciamus, quamobrem, cum studiosi, huius posterioris vtilitatis ratione habita, virtute statuti in controuersia positi, non sint creati verè ciues, sed loco ciuium, in ijs quæ pertinent ad eorum vtilitatem, & commodum constituti, vt melius memorata publica vtilitas conseruetur, quā præ oculis verisimiliter statuentes habuerunt, ab omnibus sunt censendi oneribus, & muneribus immunes, & liberi.

Ad sextum tandem, & vltimum argumentum. Respondeo, non esse inconueniens, vt ciuitas eum, quem in ciuem elegerit, &, tamquam ciuem obseruare promisit, etiam oneribus subijcere possit, sed negamus, in casu nostro, voluisse statuentes Scholasticos, quos, vt ciues obseruari voluerunt, oneribus grauare, sed illis dicimus, propositum fuisse, studiosos ipsos, & priuilegio, & gratia, fauoribus tantummodo, & commodis prosequi, vt eos ad conferendum, se, studiorum gratia, ad propriam ciuitatem efficacius inuitarent. Quamobrem, cum argumenta, pro opinione, quam adscribunt Angelo nostro, non subsistant, non recedo,

recedo,

recedo ab hac posteriore sententia, quæ receptior est, & magis æqua, ac verior.

150 Sed, in hac quoque materia, ad tollendas omnes contrarietates, solitus sum breuiter sic distinguere. Aut verba statuti ita sunt concepta, vt Scholasticos veros ciues faciant, puta quia dictum sit. Sint, & habeantur pro ciuibus, vt ex Bald. ad procem. Digestorum, in fine princip. docet Marsil. ad l. 1. §. quæstioni, num. 7. de quæstion. Aut eo modo concepta sunt, vt inducant vniuersalem æquiparationem, in omnibus, & per omnia, & sic fictionem: primo casu, Aut dubitamus numquid sentire debeant ciuium commoda, Aut numquid debeat subire onera. Quo ad commoda, indistinctè concludendum est affirmatiuè, cum statuti dispositio sit facta in fauorem Scholasticorum, & clausulam habeat, in omnibus, & per omnia, quæ nullum commodum excludit, argumento l. Iulianus, infra de legat. 3. cap. sanè, de maiorit. & obedien. can. Romanorum, 19. distinctio, iuncta l. vrbana familia, §. pernoctare, infra de verb. significat. & ita sentiunt DD. communiter hic, & in primis, Nicol. Gratian. num. 169. Quantum autem ad onera, Aut sunt ciusmodi, vt ea subire cogãtur Scholastici, ciuis originarij illius ciuitatis, in qua publicum est Gymnasium, quia scilicet immunitas ab illis concedatur Scholasticis, tamquam exteris, & peregrinis, cuiusmodi est immunitas à collectis, & oneribus realibus, & onera eiusmodi subeunt etiam Scholastici, effecti verè ciues, cum desierint esse exteri, & peregrini, cumque ciusmodi onera veniant in necessariam consequentiam fauoris adeptæ ciuilitatis, vt per Bald. ad d. l. quod fauo. C. de legibus, & per Castren. ad l. nulla, C. eodem, tradunt etiam DD. ad l. si Rufinus, C. de testament. milit. Ciuitas enim est status loci, commoda continens, & incommoda, vt supra diceb imus, ex Crott. ad l. omnes populi, supra de iustitia, & iure, num. 161. Aut sunt onera personalia, quorum immunitas conceditur Scholasticis in gratiam studiorum, ita vt ab illis etiam ciues originarij, ciuitatis concedentis, litteris operam dantes, sint immunes, ciusmodi sunt excubiæ, & custodiæ, & cætera id genus munera personalia, & hæc non subeunt Scholastici, licet verè sint effecti ciues, vt per Bart. ad l. 1. & 2. C. qui ætat. & prof. excus. lib. 10. Secundo autem casu, quando, scilicet per statuti dispositionem non transeunt in ciuium numerum, sed, in omnibus, & per omnia, ciuibus æquiparantur. Aut dubitamus, an subeant onera ciuium, Aut an sentiant commoda, &, quo ad onera, concludendum est negatiuè, quia, cum æquiparatio sit facta in fauorem Scholasticorum, & inducta ad augumentum priuilegiorum, & iurium singularium, non debet eorũ operari diminutionem, & in odium retorqueri, contra regulas dict. l. quod fauore, & d. l. legata inutiliter. nouum enim hoc priuilegium, veteribus Scholasticorum priuilegijs, quæ ab oneribus illos reddũt immunes, derogare non debet, argumento l. 2. C. de præpos. agent. in rebus, lib. 12. l. si Rufinus, C. de testament. milit. & l. Alexandrinis, C. de decur. lib. 10. faciunt tradita per Bart. ad l. decurionib. C. de silentiar. lib. 12. cum similibus, & ita statuunt etiam DD. communiter hic, & præsertim Alexand. num. 9. & Soc. Iun. num. 31. qui alios quamplurimos adducunt. Quo ad commoda autem, rursus distinguendum est, quia, Aut sunt commoda, & priuilegia, quę competunt ciuibus iure proprio illius ciuitatis, Aut aliunde, quàm ex concessione ciuitatis, puta speciali rescripto principis ciuitatis illius, primo casu commoda omnia Scholasticis communicantur per vniuersalem factam exæquationem, alioqui non haberentur in omnibus, & per omnia, tamquam ciues, & hæc est communis opinio, vt testatur Socin. Iun. hic num. 30. Secundo autem casu, quando, scilicet versamur in priuilegijs competentibus iure speciali, & ex Principis concessione, non intelliguntur, virtute exæquationis, Scholasticis competere, vt docet Bart. ad l. si maritus, huius initij, 2. §. legis, infra ad leg. Iuliam, de adulter. in fin. vbi affert exemplum in ciuitate nostra, quæ habet priuilegium à Summo Pontifice, vt ciues Perusini non possint trahi ad iudicium extra ciuitatem, quod quidem priuilegium non trahitur ad terras subditas, licet illorum ciues, pro Perusinis ciuibus habeantur, & propterea, si Perusiæ statuatur, vt Scholastici, in omnibus, & per omnia, pro ciuibus habeantur, non poterunt, dicto priuilegio, ex indultu principis, Perusinis ciuibus cõcesso, gaudere, eo enim, non, nisi veri Perusini ciues, possunt gaudere, vt per Bar. in præallegato loco. & per Socin. Iun. cons. 65. num. 14. lib. 2.

Et hæc sufficiat dixisse, circa primam conclusionem, mihi enim non est consilium omnia tractare, quæ affectata, atque adeo mendicata occasione, de indefinita generali, & vniuersali oratione, parum opportunè, tractant Doctores hic, & præsertim Io. Bologn. & Crauet. Venio igitur ad secundam principem conclusionem, quæ habet.

Per omnia exæquata ſunt legata fideicommiſsis.

Hæc autem concluſio, quæ ſententiam cõtinet, legi noſtræ, omnino adæquatam, quo pacto ſit intelligenda, ſupra in ſecunda parte docuimus, & quia, neque huius concluſionis moralis, & legalis vniuerſalitas, neque ſpecierum confuſio facta per Iuſtinianum, omnes omnino excludit, ſecundum aliquos, inter legata, & fideicommiſſa differentias, vt non obſcurè colligitur ex traditis ſupra, propterea, pro exacta huius concluſionis, & totius materiæ dilucidatione, quatuor propono principes, anteaquam veniam ad Bart. quæſtiones, diſcutiendos articulos.

151 Primus erit, An iure digeſtorum, poſt factam exæquationem, per modum regulæ, de qua in lege noſtra, antequam per Iuſtinianũ ſpecies confunderentur, peti poſſent fideicommiſſa iure actionis.

Secundus, An hodie, poſt factam identificam Iuſtiniani exæquationem, legata fieri poſſint in codicillis.

Tertia, An nuſquam datum ſit legatum libertatis.

Quartus, quæ ſint differentiæ inter legata, & fideicommiſſa vniuerſalia.

152 Quod attinet ad primam iuris controuerſiam, prænotare libet, extraordinarium perſecutionem eſſe, vt declarat Duaren. hic, & ad l. 1. ſupra de iuriſd. omnium Iud. cum magiſtratus, non dat iudicem, ſed extra ordinẽ ipſemet cognoſcit, l. 1. ſupra de extraord. cognit. l. 1. ꝟ de rei vendic. quid autem ſit actio, patet ex princ. Inſt. de act.

153 Præterea, in propoſita difficultate, diſtinguenda ſunt duo capita; primum eſt, an quid
fideicommiſſa, ante Iuſtinianeam exæquationem, peti poſſent iure actionis realis, &
in hoc capite, omiſſa diſputatione, concludendum eſt negatiuè, quia id, cuius dominium
non habemus, actione rei vendicationis pete-
154 re non poſſumus, quæ dominium ſupponit ex parte agentis, poſſeſſionem ex parte rei
155 conuenti, §. 1. & § ſic itaque, Inſt. de act. At rei per fideicommiſſum relictæ, ante factam
Iuſtinianeam exæquationem, fideicommiſſarij, nõ, niſi poſt ſecutã præſtationem, dominiũ
habebant, vt nemo negat, igitur eam, actione rei vendicationis, petere non poterant. Nec
deſtruit hanc concluſionem tex. in l. ex imper-
156 fecto, infra de leg. 3. quia, eo loci, verbum, vendicare, largè refertur ad fideicommiſſum,
vbi autem largè, & fuſiorè vocabulo vſurpatur, ſignificat actum petendi rem aliquam,
quocumque iure, etiam iure actionis perſonalis. l. peculium, ff. de pecul. l. per diuerſas, C. mandati, vbi gloſ.

Secundum caput eſt, An poſſet peti fideicommiſſum, ante factam à Iuſtiniano exæquationem, iure actionis perſonalis ex teſtamento, &, in hoc capite, contrariæ ſunt Doctorum opiniones, quarum altera eſt exiſtimantium, iure digeſtorum, non habuiſſe locum, pro petione fideicommiſſi, actionem aliquam, ſed perſecutionem, dumtaxat extraordinariam, & hanc opinionem tenuerunt Dinus, Cyn. Bald. & Cuman. quos, poſt Alexãd. hic num. 13. referunt recentiores omnes.

157 Et primũ, pro hac opinione, adducitur tex.
in l. pecuniæ verbum in §. perſecutionis, infra de verb. ſign. Perſecutionis verbo, inquit tex. extraordinarias perſecutiones puto contineri, vt puta fideicommiſſorum, &, ſi quæ alia ſunt, quæ non habent iuris ordinarij executionem, quibus ex verbis, eiuſmodi, pro hac opinione, oritur argumentum. Ea, quæ non habent iuris ordinarij executionem, ſine dubio
158 iure actionis, quod ordinarium eſt ius perſequendi in iudicio, quod nobis debetur, Inſt. in
159 princ. de act. minimè petuntur, ſed extraordinaria perſecutione, quæ largè venit actio-
160 nis appellatione. At fideicommiſſum ordinariam, non habet iuris executionem, ſed, extraordinaria, executione petitur, d. §. perſecutionis, igitur, non iure actionis petitur.

161 Secundo, adducitur tex. in l. 2. §. poſt deinde, ꝟ de orig. iur. & tex. in princip. Inſt. de fideicomm. hered. quibus in locis habetur, Auguſtum iuſſiſſe Conſulibus, auctoritatem ſuam interponere, quæ verba ſine dubio referuntur ad ius dicentem affirmatiuè, quare, ex illis, hæc ſuboritur ratiocinatio. Verba legis, ad Iudicem affirmatiuè relata, & directa, non actionem ſignificant, ſed iudicis officium. doctrina Bart. communiter recepti, ad l. vnicam ꝟ de condic. ex lege facit. l. 1. in princ. ſupra de iuriſdict. omnium iud. At verba legis, tam in d. §. poſt deinde, quàm in d. princip. quatenus agitur vtrobique de petitione, & executione fideicommiſſi, ad iudicem diriguntur, igitur, ex dictis iuribus, non inefficaciter concluditur, ante æquiparationem, à Iuſtiniano factã, locum fuiſſe, pro executione, & petitione fideicommiſſorum, Iudicis officio, & extraordinariæ perſecutioni, non autem actioni.

162 Tertio loco, quia, ſi ante factam vltimam Iuſtiniani æquiparationem, potuiſſent, iure Digeſtorum, fideicommiſſa per actionem peti, illud fuiſſet neceſſario ſecutum, vt quemad-

modum

modum post mortem hæredis, vel legatarij, legari non poterat, ita quoque post mortẽ hæredis, vel fideicommissarij, fideicommitti non licuisset, cum actio, eo tempore, contra hæredes, vel ab hæredibus incipere non potuisset, l. vnica, C. vt act. ab hæred. & contr. hæred. sed hoc consequens est falsum, quia, post mortem hæredis, vel fideicommissarij, semper licuit fideicommittere, quamquã legari eo modo, post hæredis mortem, vel legatarij, non posset, §. post mortem, Institut. de legat. igitur falsum est etiam antecedens, & consequenter fideicommissa, iure actionis, digestorum iure, peti potuisse.

163 Quarto loco, si pro fideicommissis actio aliqua fuisset data iure digestorum, falso, & perperam, & militem gloriosum agens, tribuisset I. stinianus sibi, & suæ legatorum, & fideicommissorum exæq a ioni, effectum illum, vt ex fideicommissis quoque triplex competeret actio, personalis nempe, realis, & hypothecaria, vt, disertis verbis, facit in l. 2. C. communia de legat. Sed hoc non est aliquo modo

164 dicendum, igitur, nec illud, vnde hoc sequitur. Corroboratur etiam argumentum, quia, illa actionum productio, cum respiciat æqualiter tres illas mem oratas actiones, pariformiter d. ber omnes determinare, vt, scilicet quẽadmodum realis, & hypothecaria cæperunt competere pro legatis, post factam Iustinianeam exæquationem, seu potius identificationem, ita quoque, non antea, personalis ex testamento, pro fideicommissis competierit, per regulam l. iam hoc iure, supra de vulg. & pupil. & l. quamuis, C. de impub. & alijs subst. & per alia similia.

Quinto, & vltimo, ad mentem Socin. Iun. hic. num. 78. si ante factam exæquationem à Iustiniano, potuisset peti fideicommissum iure actionis, non verificarentur, in d. l. 2. C cõmunia de legat. verba illa Imperatoris. Omnia, quæ naturaliter legatis insunt, fideicommissis inhærere, sed neque hoc licet admittere, ergo nec illud, vnde hoc sequitur. Proba-

165 tur consequentia, quia, quatenus ille tex. dicit, Omnia, supponit plura fuisse de legatis, ad fideicommissa translata, & ad minimum, duo, iuxta l. vbi numerus, ff. de testib. quod certè nõ esset, nisi interpretemur, vnum; vt pro fideicõmissis actio competeret, quemadmodum pro legatis, alterum, quòd recta via transiret dominium, de testatore, in fideicommissariũ, quem admodum in legatarium; nihil enim præterea est reperire, quod de legatis fuerit ad fideicommissa vtiliter translatum.

Horum tamen argumentorum ratio minime habita, in contrariam iuerunt sententiam Iacob. de Aren. Bart. Castr. Alex. Aret. & alij hic, & præsertim Ias. nu. 45. Ripa nu. 20. & Socin. Iun. num. 72. qui testatur sententi. m hanc, quam, in præallegato loco, communem appellat Ripa, magis communem esse.

166 Et primum, pro hac opinione, paucis plura perstringendo, sic possumus argumentari. Omne illud, pro quo vtilis, vel directa actio competit, vt petatur iure actionis est neces-

167 sum. At, pro fideicommissis, iure digestorum, vtilis, vel directa actio competebat, l. si alienus, & l. Lucius, t. §. quisquis, infra titulo proximo, l. à patre, & l. si res, infra de legat. 3. l. vltima, C. quando dies leg. ced. l. 2. C. de his, quæ sub modo, l. 1. C. de donat. caus. mor. quæ leges etiam Codicis fuerunt latæ, ante Iustiniani tempora, ab illius antece ssoribus, vt etiã speculatur etiam Socin. Iun. hic num. 75. igitur fideicommissa, etiam ante Iustiniani tẽpora, actionis iure pe tebantur. Nec d cas cum Duaren. & alijs, in præallegatis legibus, vsurpatam esse actionem fusiore vocabulo, pro extraordinaria persecutione, quæ & ipsa, largè actionis appellatione venire dicitur, l. actionis verbo, infra de act. & oblig. nam primum replico, hoc admitti posse, vbi actio accipitur in genere, ita vt simul, & semel ad actiones, ad interdicta, & ad extraordinarias persecutiones, & ad officium Iudicis, referatur, secus autem, vbi in specie accipitur, vt in iuribus prolatis, vbi necesse est, per actionem, intelligere vnam ex memoratis speciebus, quamobrem. cum actio, in specie sumpta, propriè significet actionem ipsam, quatenus differt ab interdictis, à Iudicis officio, & à qualibet extraordi-

168 naria persecutione, de vera, & propria actione, tot iura esse locuta debemus interpretari, ne, in dubio, à proprietate verborum, contra l. non aliter, infra de legat. 3. recedamus, præ-

169 sertim, cum in aliquibus ex dictis iuribus, nimirum in d. l. si alienus, & in d. l. à patre, dicatur competere pro fideicommisso vtilis actio, quæ non potest accipi pro officio Iudicis, vel pro persecutione aliqua extraordinaria, quæ eiusmodi diuisionem non patiuntur, vt aliquod, scilicet sit officium Iudicis vtile, aliquod directum.

Secundo adducitur text. in l. si prolusorio, in §. vltimo, infra de appella. Quare ijs, inquit text. qui testamento libertates, vel legata, vel fideicommissa accipiunt, saluæ sunt actiones. verbum igitur actiones, quod tam ad fideicommissum refertur in d. §. vltimo, quàm ad

legatum, patiformiter vtrumque determinat,
per reg. l. iam hoc iure, ſupra de vulgar. & pu-
pillar. Sed determinat ſine dubio pro legato
veram, & propriam actionem competere, igi-
tur, eodem modo, iure veræ, & propriæ actio-
nis, ſaluam eſſe fideicommiſſi petitionem de-
terminat.

Tertio, pro hac opinione Aret. hic num. 2.
adducit text. in l. ſi cui legatum, infra de con-
dit. & demonſtrat. vbi fuerat alicui relictum
legatum, ea contemplatione, vt liberos ſuos
emanciparet, dubitabatur, an, ad petitionem
liberorum, poſſet compelli, ex fideicommiſſo,
ad emancipandum, concludit eo loci Vlpia-
nus, deficere dictos liberos à petitione fidei-
commiſſi, cum, Prætor fideicommiſſarius, eos
ad libertatem non tueatur, vt ſeruos, arbitra-
tur tamen, extra ordinem debere cõſtitui eũ,
qui agnouerit, quod ſibi relictum eſt hac con-
templatione, vt liberos ſuos emanciparet, co-
gendum emancipare. poſſumus igitur ex hac
l. per locum à iure ſingulari, ſic argumentari
170 Ius ſingulare habet in contrarium ius com-
mune, & regulare, l. ius ſingulare, ſupra de le-
gibus. At, ſingulari iure, in d. l. ſi cui legatum,
cogitur extraordinaria perſecutione pater gra
uatus ex fideicommiſſo, filios emancipare. igi-
tur regulariter, & ſecundum ius cõmune, non
perſecutione extraordinaria, ſed iure actionis
fideicommiſſum petitur.

171 Quarto, & vltimo loco vrget pro hac opi-
nione text. in l. 1. C. communia de legat. Cum
ij, inquit text. qui legatis, & fideicommiſſis ho-
norati ſunt, perſonalem actionem plerumque
habere noſcantur, quis, vel vindicationes, vel
ſinendi modo, aliorumque generum lega-
torum ſubtilitatem, prono animo admittat;
ſic igitur, ex eiuſmodi verbis, licet nobis effi-
caciſſimè argumentari. quicquid prius, quam
quatuor genera legatorum vnius, & eiuſdem
naturę efficerentur, locum habuit, ſine dubio,
ante Iuſtinianeam exęquationem legatorum,
& fideicommiſſorum, locum habuit, §. noſtra,
172 iuncto §. ſed non vſque, Inſtitut. de leg. At,
pro fideicommiſſo, competebat actio perſo-
nalis ex teſtamento, anteaquàm genera lega-
torum quatuor, vnitate naturæ coniungeren-
tur, vt non obſcurè colligitur ex d. l. 1. C. com
munia de legat. in veſtibulo, igitur, ante con-
ſtitutionem Iuſtiniani, fideicommiſſa iure a-
ctionis petebantur. Nec dicat quiſpiam in d. l.
largè vſurpari actionem, & ſic Iudicis officium
ſignificare, quatenus ad fideicommiſſarium
refertur, quia, præterquamquod huic expoſi-
tioni refragatur Regula, l. iam hoc iure, ſupra
de vulgar. & pupillar. quod fortè poſſet tolle-
rari, ſi ſimpliciter fideicommiſſarij dicerentur
habere actionem, replico text. illum ſuppone-
173 re pro fideicommiſſis perſonalem actionem
competere; perſonalis autem actio, cum ſit
ſpecies actionis propriè, & ſtrictè ſumptæ, §.
1. Inſtitut. de act. cumque oriatur ex obliga-
tione, fluente ex contractu, vel quaſi, ex deli-
cto, vel quaſi, d. §. 1. quam obligationem Iu-
174 dicis officium non ſupponit, l. qui per collu-
ſionem, §. vltimo, ff. de act. empt. non poteſt
accipi fuſiore vocabulo, & impropriè, ita vt ad
Iudicis officium referatur. Quinimmo, licet Iu-
dicis officium ſpecies eſſet actionis propria, &
vera, non propterea in d. l. 1. appellatione a-
175 ctionis perſonalis comprehenderetur, nam
vbi genus, per differẽtiam aliquam reſtringi-
tur, ad certam ſpeciem ita contrahitur, vt de
alijs prædicari non poſſit. Hinc fit, vt termi-
nus animal, quamquam omnium animãtium
ſpecies comprehendat, ſi tamen, per aliquam
differentiam ſpecificam, ad ſpeciem contra-
hatur, vt puta, quia dicatur animal rationale,
ita, per talem differentiam, ad hominis ſpe-
ciem contrahitur, vt cæteras animalium ſpe-
cies non comprehendat. Ad alias autem re-
ſponſiones, quas conatur huic argumento ac-
commodare Socin. Iun. hic num. 87. non re-
176 plico ſigillatim, quia ſi paulo diligentius per
pendantur, diuinatiuæ omnes, contra l. ſi pu-
tator, ſupra ad legem Aquiliam, comperien-
tur. non recedo igitur ab hac poſteriore ſen-
tentia.

177 Non obſtant contraria, & præſertim pri-
mum argumentum, petitum à d. l. pecuniæ ver
bum, in §. perſecutionis, quia animaduertẽ-
dum eſt, quatuor circa fideicommiſſa poſſe
conſiderari tempora. Primum nimirum, antè
Auguſtum, quando, cum fideicommiſſa nullo
vinculo iuris, ſed tantum pudore eorum, qui
rogabantur, continerentur, pro illis, neque a-
178 ctio, neque officium Iudicis, aut aliud iuris
remedium competebat. Secundum autem
fuit tempus, quando Auguſtus cœpit, gratia
perſonarum motus, vel quia per ipſius ſalu-
tem rogatus quis diceretur, aut ob inſignem
quorundam perfidiam, iubendo conſulibus,
vt auctoritatem ſuam interponerent, extra or
dinem hæredes grauatos, ad reſtituendum
compellere, & ſecundum eiuſmodi tempora
loquitur, d. §. perſecutionis, vt rectè ſentit e-
179 tiam Alex. hic. Tertium fuit tempus, quan-
do paulatim, quia fauor fideicommiſſorum
excreuit, conuerſa eſt eorum reſtitutio in aſſi-
duam iuriſdictionem, ita vt, fideicommiſſorũ

causa,

causa, Prætor fideicommissarius, qui de illis iudicaret, creatus fuerit, & tunc, non solū per officium Iudicis, sed etiam iure actionis, personalis, nempe ex testamento, quæ oriebatur ex quasi contractu aditionis hæreditatis, & pro quolibet relicto in testamento competebat, fideicommissa petebantur, &, secundum hoc tempus, intelligenda sunt tot iura, quæ apertè dicunt iure actionis fideicommissum peti, & præsertim d. l. 1. C. communia de leg. & hæc tria tempora distinctè probantur, in princip. Institut. de fideicommiss. hæred. quo in text. satis etiam videtur probari, habuisse locum hoc tertio tempore actionem pro fideicommissis, quatenus supponit, per assiduam tunc Iurisdictionem, & sic ordinariam, Prætoris fideicommissarij, de fideicommissis generaliter ius dicentis, fuisse fideicommissa rest tuta, quod non facile referri ad officium Iudicis dumtaxat potest, cum illud non sit ex assidua, & regulari iurisdictione, sed potius ex Iurisdictione speciali, minus frequenti, & extraordinaria, cumque ius dicere generaliter dicatur is etiam, qui partibus, per actionem petentibus, ius reddit, & profectò non diceretur hoc tertio tempore eorum fauor excreuisse, si iure

180 actionis peti non potuissent. Quartum tandem, & vltimum tempus fuit, quando nouissimè Iustinianus legata, & fideicommissa identificè, species, scilicet, confundendo, exæquauit, per l. 2. C. communia de leg. & tunc pro fideicommissis, vltra actionem personalem ex testamento, quæ antea competebat, cæpit habere locum etiam actio in rem, & hypothecaria, vt ibi dicitur, & sic, distinguendo tempora, tollitur, ni fallor, omnis difficultas, de d. §. persecutionis, quem debemus de necessitate ad secundum tempus referre, ne aduersetur, l. 1. C. communia de legat. & alijs iuribus supra in primo argumento, pro posteriore opinione adductis, quæ minus propriè omnia intelligere nō audemus, vt facere DD. tenentes contra communem, non erubuerunt. Dicimus ergo, quatenus memoratus §. de extraordinaria loquitur persecutione, cuius exemplum affert in fideicommissis, referendum esse exemplum illud ad secundum tempus, quando non nisi persecutio extraordinaria, pro fideicommissis, locum habebat. Quod si velis, cum eodem Alexand. hic num. 13. referre illud exemplum de fideicommisso, ad officium Iudicis, quod datur pro fideicommisso vniuersali, quando, fideicommisso honoratus, vult compellere hæredem grauatum ad adeundum, & restituendum, iuxta notata per gl. vltimam, ad l. non est cogendus, & per glos. & DD. ad l. si legatis, in princip. iuncta l. quia poterat, infra ad Senat. Consult. Trebellian. & l. sine scriptura, C. eodem, non, nisi probabiliter, feceris, cum eodem modo d. tex. intelligat etiam Angelus noster ad l. sicut, C. de præscript. triginta annorum. Vel si dixeris etiam cum Aret. hic num. 2. textum illum, quatenus loquitur de fideicommisso, non ad fideicommissi petitionem esse referendum, sed ad petitionem cautionis, quæ pro fideicommisso locum habet, pro qua competit officium Iudicis, toto titulo, vt legatorum nomine caueatur. Accedat, quod, si cum Croto illud de persecutione exemplum, ad aliqua referas fideicommissa, pro quibus nō nisi Iudicis officium competere potest, cuiusmodi illud est, de quo in l. si cui legatum, infra de condit. & demonstrat. responsionem non improbabo, quia, scilicet, improbabiliter illius textus restringat generalitatem, vt sentit Socin. iun. hic nu. 76. quia textus ille, si accuratè, & diligenter perpendatur, principaliter, & generaliter loquitur de significatione nominis actionis, & persecutionis, iuxta terminos tituli, sub quo positus est, & affert incidenter exemplum de persecutione extraordinaria pro fideicommisso, nihil p oponens, ex quo possimus colligere, eo tempore non potuisse etiam iure actionis peti fideicommissa, & contrarium colligitur ex pluribus iuribus, supra adductis.

181 Nec obstat secundum argumentum, petitum à d. princip. Institut. de fideicommiss. hæred. & à d. l. 2. §. post deinde, supra de origin. iur. iuncta doctrina Bar. ad l. vnicam, supra de condit. ex lege, quia facile concedimus, verba illa directa affirmatiuè ad iudicem, significare officium iudicis, sed dicimus, iura illa, in ea parte, referenda esse ad secundum tempus, quando, scilicet pro fideicommissis, non nisi officiū Iudicis competebat, vt mox diximus, deinde verò, tertio tempore, cæpit pro eis locum habere etiam actio, quemadmodum pro legatis, id quod innuit ex sententia Aret. ille ipse text. in versic. Tantusque fauor, quatenus dicit, postea Prætorem fideicommissarium constitutum fuisse, qui ius diceret de fideicommissis, quæ verba potius actionem significare videntur, quam officium Iudicis, quia ius dicere, est, ibi, ius reddere postulanti. facit optimè, secundum eundem subtilem Aret. text. & quod ibi dicit Bart. in l. cum satis, C. de agric. & censit. lib. 11.

182 Nec facit negotium tertium argumentum, solui enim facile potest, negatione consequentiæ,

tiæ, cum ſequela non teneat: Iure digeſtorum competit actio pro fideicommiſſis, ergo non poſſunt fieri poſt mortem hæredis, vel fideicommiſſarij, ne actio incipiat ab hærede, vel contra hæredem, quia primum poſſumus reſpondere, tale fideicommiſſum vnum fuiſſe ex illis, pro quibus non niſi Iudicis officium, iure Digeſtorum competebat, ne, ſcilicet, hoc caſu daretur actio contra antiquam regulam, quam abrogauit Iuſt. in d. l. vnica, C. vt actio. & ab hæredibus, & contra hæred. incipianr, id quod videtur probari, ſi rectè perpendatur, in l. Scrupuloſam, C. de contrahen. vel committ. ſtip. vt infra docebimus opportunius, quæ ratio, cum ceſſet in cæteris fideicommiſſis, nihil eſt impedimento, quominus actio ex illis oriatur, argumento Regulæ, l. adigere, §. quamuis, de iur. patron. & cap. cum ceſſante, de appell. Dari autem aliqua fideicommiſsa, in quibus ſpecialiter ſolummodo Iudicis officium locum habeat, admittunt Aret. Crot. Socin. Iun. & alij hic, per text. in l. ſi cui legatum, infra de

183 condit. & demonſtrat. Secundo etiam loco, non tenet eadem conſequentia, quia dicta reguli antiqua procedebat ex nimia quadā ſubtilitate, vt dicit Iuſtinianus in d. l. vnica, in fin. qui eam ſcrupuloſam appellat, in d. l. ſcrupuloſam, In fideicommiſſis autem, quibus pinguiorem vetuſtas naturam indulgebat, negligebatur ſubtilitas, & non obſeruabatur, quēadmodum in legatis, quæ ſtrictè ab antiquitate concludebantur, §. ſed non vſque, Inſtit. de legat. Sed potius in illis voluntas inſpiciebatur, cui ſcrupuloſæ regulæ ſubtilitas contradicebat, vt idem Iuſt. fatetur in calce, d. l. vnicæ, mirum ergo nemini videri debet, ſi dicta regula, ob nimiam ſubtilitatem, in fideicommiſſis magis à voluntate pendentibus, vt per Vlpianum in fragmen. tit. 25. in veſtibulo, negligeretur, &, ea etiam repugnante, fideicommittentis voluntatis ſolius ratione habita, actio etiam ab hæredibus, vel contra hærede incipiens, dabatur.

Nec facit negocium quartum, petitum à d. l. 2. C. communia de legat. quia ex ea non colligitur Iuſtinianum adſcribere ſuæ æquiparationi ortum ſingularum actionum illarum, ſed illarum omnium, quaſi ſit ſenſus, vt, ante factam à Iuſtiniano exæquationem, non orirentur, ex omnibus legatis, & fideicommiſſis, tres illæ omnes actiones, non tamen excludit ortum alicuius ex illis.

Quintum quoque, & vltimum argumentum, de d. l. 2. quo conabatur Socin. Iun. ducere nos ad incommodum, vt non poſſent verificari verba illa Iuſtiniani, vniuerſalia, & plura includentia. & omnia, quæ naturaliter inſunt legatis, & fideicommiſſis inhærere intelligantur, facile ſolui poteſt, quandoquidem ſatis verificatur numerus pluralis, cum, virtute æquiparationis Iuſtiniani, transferatur à legatis ad fideicommiſsa, non ſolum effectus dominij, tráſeuntis, recta via, à teſtatore in fideicommiſsarium, ſed etiam effectus producendi actionem realem, & hypothecariam, quæ antea pro fideicommiſſis non competebant, nec non formula verborum ciuilium, quibus hodie, fideicommiſsa; quæ non niſi præcarijs verbis olim fiebant; concipi poſſunt; cum igitur ceſset omnis difficultas, nihil eſt cur à communi ſententia recedamus.

184 Succedit modo ſecundus articulus. An legata poſſint fieri in codicillis, circa quē, duas faciam inſpectiones.

Prima erit. An poſsēt fieri legata in codicillis, iure Digeſtorum, ante factam Iuſtiniani exæquationem.

Secundo. An poſſit fieri hodie, iure nouiſſimo.

185 Quod attinet ad primam, aut dubitamus, an iure Digeſtorum poſsent fieri in codicillis teſtamento confirmatis, & concludēdum eſt affirmatiue, per text. in l. vltima, ſupra tit. proximo, & per l. libertates directæ, ff. de manumiſſ. teſtament. & eſt communis omnium opinio, & de communi teſtantur hic Crot. num. 18. & Iacob. de Nigr. num. 26. & hanc probat etiam Duaren. codicilli enim, teſtamēto confirmati, ſunt eiuſdem teſtamenti pars.

186 Aut dubitamus, an, eodem iure Digeſtorum, poſsent fieri in codicillis ab inteſtato, &, in hoc capite, ſunt contrariæ DD. ſententiæ. Altera eſt affirmatiua, quam tenuerunt Gloſ. Bart. & alij communiter hic, vt de communi teſtantur Crot. num. 18. Nigcr num. 26. & Io. Bologn. nu. 123.

Primum, quia eo iure, quo legata fuerunt per omnia exæquata fideicōmiſſis, neceſsè eſt, vt legata ipſa potuerint relinqui ab inteſtato, quemadmodum fideicommiſsa. At, iure Digeſtorum, fuerunt per omnia legata fideicommiſſis exæquata, vt in l. noſtra, igitur, eodem iure Digeſtorum, quemadmodum fideicommiſsa in codicillis, etiam teſtamento non confirmatis, relinquebantur, ita quoque legata ab inteſtato poterant relinqui.

187 Secundo adducuntur l. codicillis, infra titulo proximo, & l. Titia cum teſtamento, infra eodem, & alia iura, in quibus ſimpliciter, & indiſtinctè ſupponitur, legata in codicillis facta

cta valere, ex quorum generalitate sic argumentantur. Leges generaliter, & indistinctè loquentes, generaliter debent, & indistinctè intelligi, l. 1. §. generaliter, infra de legat. prçstandis. Sed iura, supra adducta, generaliter, & indistinctè supponunt fieri potuisse eo iure legata in codicillis, nec distinguunt codicillos ab intestato, ab his, qui testamento confirmãtur, ergo simpliciter, & indistinctè ea intelligere debemus, vt tam in codicillis ab intestato, quàm in testamento, cõfirmatis potuerint legata relinqui.

Tertio, si legata, iure Digestorum, non potuissent fieri in codicillis ab intestato, vtique scripta in tabulis, in quibus hæres scriptus nõ esset, quæque ea ratione testamenti tabulę dici non potuissent, non valuissent, At, etiã scripta in tabulis non testamentarijs, legata, iure Digestorum, valuerunt, vt patet ex l. vltima, supra titulo proximo, igitur, etiam iure Digestorum, in codicillis ab intestato fieri potuerunt.

His tamen argumentis non obstantibus, non defuerunt, qui in contrariam iuerunt sententiam, opinantes, in codicillis ab intestato, non potuisse iure Digestorum legata relinqui, hanc tenuit Cuman. quem refert, & sequitur Aret. hic, num. 2. sequutus est etiam Ruin. num. 19. & hanc probat Anton. Faber, de error. pragmat. Decade 43. errore 5. & huic opinioni, ego quoque subscribo.

188 Primum per text. in l. legatum est, infra titulo proximo, sic ratiocinando. Si iure Digestorum potuissent fieri legata in codicillis ab intestato, non omnia legata, Iurisconsulti definitio illa. legatum est donatio testamento relicta, compræhendisset, sed hoc non est dicendum, cum definitio debeat cum definito conuerti, l. 1. §. dolum, ff. de dolo, ergo nec illud, vnde hoc sequitur, nec dicatur in dicta definitione, appellatione testamenti, etiam codicillos esse compræhensos, quia, aut hoc 189 falsum est, secundum veriorem opinionem, aut non nisi largè, & impropriè verbum, testamento, ad codicillos refertur, quod in defi- 190 nitionibus absurdum est, eum, non nisi propriè definitionum verba accipiantur, vt per Bart. & DD. ad l. 1. supra de testament. Accedat etiam, quòd, si ita fortè testamentum pro vltima volũtate, in dicta Modestini definitione, acciperatur, nec donatio causa mortis, ab ea excluditur, quod absurdum esset.

Secundo comprobatur hæc opinio, ad mẽtem Cuman. per text. in l. illud, §. tractari, supra titulo proximo, vbi quidam, cum tabulas testamenti non fecisset, codicillis ita scripsit. Titium hæredem esse volo, dubitat eo loci I. C. an, per hanc scripturam, voluerit disponens, a legitimo hærede, huic Titio, ex causa fideicommissi, hæreditatem restitui, an existimauerit se testamentum facere; etenim, primo casu, valet in vim fideicommissi, secundo autem casu, nullo modo dispositio illa substinetur, ea forte ratione, quia quod potuit noluit, quod voluit adimplere nequiuit, deinde 191 subdit, ad propositum nostrum. voluntatis autem quæstio, ex scripto plerumque declarabitur, nam, si fortè à Titio legata reliquit, & substiturum adscripsit, si hæres non extitisset, non codicillos, sed testamentum facere voluisse intelligetur, quibus ex verbis sic possumus argumentari. Si legata in alia vltima voluntate, quam in testamẽto, iure Digestorum fieri potuissent, non tenuisset eo tempore consequentia. legauit, igitur facere testamentum voluit. At consequentia eiusmodi, iure Digestorum, tenebat, vt patet ex d. §. tractari, in fine, ergo, non nisi in testamento, vel in codicillis, testamento confirmatis, quæ partes sunt testamenti, eo iure, legata fieri poterant. Nec dicatur I. C. eo loci, deducere consequẽtiam illam, non ex solo legato, sed ex legato, & substitutione vulgari copulatiuè, & consequenter argumentum retorqueri, eo quia, si non potuisset fieri legatum, nisi in testamento, ex solo legato fieri potuisset eadem consequentia, quæ, cum non fiat, nisi cum legato concurrat directa vulgaris substitutio, constat, non de necessitate legatum in testamento fieri, nam 192 replico, vna cum Aretino hic, num. 2. copulam illam resolui in singularitates, iuxta Theoricam Bald. ad l. 1. in princip. ff. de his qui not. infam. & in l. si is qui ducenta, §. vtrum, infra de rebus dub. id quod facile probatur, ex sententia ipsius, quia si testator substituisset eidem Titio directè per vulgarem, licet nihil legasset, satis tamen illud esset, ad illam eandem inducendam præsumptionem, cum substitutio vulgaris fieri in codicillis non possit, §. penultimo, Institut. de codicill. quemadmodum igitur sola substitutio sufficeret, ita & solum legatũ, vt coniunctiua, respectu vtriusque, in disiunctiuam resoluatur, vt subtiliter considerat idem Aretinus.

193 Tertio, pro hac opinione, adducitur tex. in l. libertates directæ ff. de manumiss. testam. quatenus ex eo colligitur, libertates directas, & consequẽter, secundum communes traditiones, legatas, in codicillis ab intestato, & non testamento confirmatis, relinqui minimè posse,

ſe, ſi ergo de quo magis videtur ineſſe, & non ineſt, ergo nec de quo minus. At magis videbatur ineſſe, vt in codicillis ab inteſtato poſ-
194 ſet fieri legatum libertatis, quàm alterius rei, cum libertas cæteris ferè omnibus ſit fauorabilior, & tamen non ineſt, cum libertas directa, in codicillis ab inteſtato, dari non poſſit. d. l. libertates directæ, ergo multo minus poterunt fieri cæterarum rerum legata in codicillis, non teſtamento confirmatis.

195 Quarto ponderatur, pro hac ſententia, text. in l. filiusfamilias, alias ſi filiusfamilias, §. 1. infra ad legem falcid. vbi habetur, Diuum Pium inueniſſe falcidiam ab inteſtato, propter fideicommiſſa, quòd cum ita ſit, poſſumus hoc pacto ratiocinari, ſi legata potuiſſent iure digeſtorũ, ab inteſtato relinqui, vtique, etiam pro ipſis legatis ab inteſtato, falcidiã inuenire fuiſſet neceſſum. At, in inteſtatorum ſucceſſione, pro legatis, iure digeſtorum, eam inuenire non fuit neceſſum, igitur ſatis probabiliter concluditur, eo iure legata ab inteſtato fieri minimè potuiſſe.

196 Non obſtant argumenta ex aduerſo allata, & præſertim primum, petitum a lege noſtra, quia per æquiparationem hanc vniuerſalem, & per modum regulæ, non fuit ſublata omnis differentia, cum intelligatur moraliter particula illa, per omnia, non autem ſecundum rigorem dialecticũ, vt ſupra dicebamus, collecta enim regula hæc fuit ab Vlpiano, ex pluribus particularibus æquiparationibus, inter quas non reperitur hæc, vt legata poſſent fieri ab inteſtato, quemadmodum fideicommiſſa, particulares enim legatorum, & fideicommiſſorum, exæquationes, ante Vlpianum, ex quibus ipſe colligere potuit regulã, potius referebantur ad legatorum, & fideicommiſſorum effectus, poſtquam eſſent ineſſe deducta, quam ad modum, quo deberent ineſſe deduci, & propterea, adhuc Vlpiani tempore, vigebant differentiæ, vt legata, nec nutu fieri poſſent, nec ante hæredis inſtitutionem, nec poſt mortem hæredis, vel legatarij, nec non, vt à legatario legari non poſſet, quibus nominibus, a fideicommiſſis, quæ omnibus præfatis modis fieri poterãt, differebãt.

197 Secundum quoque argumentum, facile ſoluitur, quia d. l. codicillis, & d. l. Titia cum teſtamento, §. vlt. ſunt intelligendæ, vt loquãtur de codicillis teſtamento confirmatis, nec facit negocium ponderata illarum generalitas, quia verba illarum potius dubia ſunt, quàm generalia, cum loquãtur de certis, quarumdam perſonarum, codicillis in indiuiduo, ita tamen, vt non conſtet, an ab inteſtato fuerint cõſcripti, vel teſtamento confirmati, aut igitur nullum poteſt fieri in illarum auctoritate fundamentum, aut, vt iura iuribus concordentur, & iura ambigua, ab apertis interpretationem recipiant, ſunt ad codicillos, teſtamento confirmatos, referenda.

Nec alicuius roboris eſt, tertium, quia in d. l. vltima, teſtator hæredem nuncupauerat, & codicillos, in quibus legata relinquerat, ſcripſerat, ſcriptura ergo erat codicillaris, non teſtamentaria, ſed præcedenti teſtamento nuncupatiuo confirmata.

199 Quod attinet autem ad ſecundam inſpectionẽ, An ſcilicet hodie, poſt ſecutã Iuſtiniani omnimodã exæquationem, poſſint legata, in codicillis ab inteſtato fieri, quẽadmodum fideicommiſſa, pariter diſſentiunt Interpretes, negat enim Ruinus hic num. 19. fieri hodie poſſe legata in codicillis ab inteſtato, & hanc tenet opinionem Excellentiſſimus, & bene eruditus D. Benedictus Pinellus lib. 1. ſelect. iuris interpr. cap. 10. num. 46.

Et huius opinionis vnicum eſt fundamentum, in §. præterea, Inſt. de fideicomm. hæred. Præterea, inquit tex. inteſtatus quoque moriturus, poteſt rogare eum, ad quem bona ſua, vel legitimo iure, vel honorario, pertinere intelligit, vt hæreditatem ſuam totam, partem vel eius, aut rem aliquam, veluti fundum, hominem, pecuniam, alicui reſtituat, cum, alioquin legata, non niſi ex teſtamento valeant, quibus ex verbis, ſic poſſumus, pro Ruini ſententia, ratiocinari, ſi hodie legata poſſent fieri in codicillis ab inteſtato, non contrarium per verba præſentis temporis, reperiretur, cautum in ipſis Inſtitutionibus, quæ ſunt legibus C. communia de legatis, poſteriores, vt probatur in §. noſtra, Inſtitut. de legat. vbi gloſ. & omnes admittunt. At, in d. §. præterea, apertè cautum reperitur, per verba præſentis temporis, legata non niſi ex teſtamento valere, igitur, nec hodie, poſt ſecutam Iuſtiniani exæquationem, poſſunt legata in codicillis, ab inteſtato relinqui.

Hoc tamen argumento, quamquã validiſſimo, & fortiſſimo, minime negocium faciente, contrariam opinionem, poſt gl. & Bart. ſecuti ſunt interpretes communiter hic, vnde communi teſtatur Iacob. de Nigris num. 26. & hanc communem ſententiam nouiſſimè probauit Antonius Faber de error. pragm. Decade 43. errore 5. & communi huic ſententiæ, ego quoque ſubſcribo.

200 Primum, quia, ſi legata non poſſent hodie,

die, etiam in codicillis ab inteſtato, relinqui
falſa eſset aſsertio illa Iuſtiniani, qui in §. ſed
non vſque, Inſtitut. de legat. ita profitetur le-
gata, & fideicommiſſa exæquaſſe, vt nulla ſit
amplius inter ea differentia, oratio enim ſum-
pta ex vniuerſo, ſi reddatur falſa in vno, red-
ditur falſa in omnibus, l. ſi is qui ducenta, §. v-
trum, infra de rebus dubijs. Sed hoc non eſt
aliquo modo admittendum, ergo nec illud,
vnde hoc ſequitur, legata, ſcilicet in codicillis,
teſtamento confirmatis, fieri non poſſe. Præ-
201 terea idem tex. ſic poteſt induci. Ea, quæ re-
ferebantur ad pinguiorem fideicommiſſorum
naturam, ab antiquitate illis indulteam, hodie
locum habent etiam in legatis, quorum natu-
ra ſtrictè à vetuſtate concludebatur. At, ex na-
tura fideicommiſſorum pinguiori, fiebat, vt
etiam ab inteſtato relinqui poſsēt, quod lega-
tis negabatur. igitur hodie, repleta eorundem
legatorum natura, ex pinguiori natura fidei-
commiſſorum, fieri legata quoque in codicil-
lis ab inteſtato permittũtur, quemadmodum
fideicommiſsa.

Secundo, pro hac eadem opinione, pluri-
bus modis inducitur, & ponderatur l. 2. Cod.
communia de legat. & primum, quatenus in
ea dicitur, quicquid fideicommittitur hoc in-
telligatur eſse legatum. Sed in codicillis ab
inteſtato fideicommittitur, d. §. præterea, igi-
tur, in codicillis ab inteſtato, etiam legatur.
Præterea, inquit eo loci Imperator, & ſi quid
tale eſt, quod non habeat natura legatorum,
hoc ei ex fideicommiſſis accommodetur; &,
paulo infra, vbi autem aliquid contrarium in
legatis, & fideicommiſſis eueniat, hoc fidei-
commiſſo, quaſi humaniori, aggregetur, &
ſecundum eius dirimatur naturam, quibus ex
202 locis, eiuſmodi confici poteſt argumentum,
quicquid eſt ex natura fideicommiſſi, quod
non ſit in legatis, ex fideicommiſſis, ad legata
intelligitur tranſlatum, etiam ſi legatorum na
turæ ſit contrarium. At ex natura fideicom-
miſſi eſt, vt fieri poſſit, tam in teſtamēto, quàm
ab inteſtato, igitur hoc etiam legatorum natu-
ræ intelligitur accommodatum, ita vt, legata
quoque hodie fieri poſſint in codicillis ab inte
ſtato, & hæc argumenta eiuſmodi ſunt, vt om
nes omnino hodie excludant inter legata, &
fideicommiſsa differentias, hodie enim & à
legatario poteſt legari, & fieri legatum ante
hæredis inſtitutionem, & poſt mortem, vel
pridie, quàm moriatur hæres, vel legatarius;
licet, his omnibus nominibus, olim legata à fi-
deicommiſſis diſtarent.

203 Nec obſtat argumentum, ex aduerſo peti-
tum à d. §. præterea, quia, vel reſpondendum
eſt, quod eo loci dicitur de legatis, referēdum
eſse ad ius antiquum, vt exponunt ibi gloſ. &
omnes, cum inconueniens non ſit, vt verbum
præſens interdum pro præterito ponatur, l.
verbum erit, infra de verb. ſignificat. vel, quia
communis hæc reſponſio videtur eneruari ex
doctrina Bart. ad l. verbum oportebit, eodem
titulo; de verborum ſignificat. quam refert
Soc. Iun. hic num. 123. docet enim Bart. tunc
204 demum tempus præſens poſse, ad præteri-
tum referri, cum id, quod à dicto verbo præ-
ſentis temporis ſignificatur, adhuc durat; vt
colligitur ex ſcripto exemplo in d. l. verbum
erit, quæ exponit illud. Troia capta eſt, ideſt,
fuit, Troia enim etiam hodie capta eſt, ita vt
de eius captiuitate, nec hodie contrarium poſ
ſit affirmari, & dici, Troia capta non eſt, ſed, in
caſu noſtro, non durat amplius, vt ſupponunt
tenentes communem opinionem, id, quod ſi-
gnificatur à verbo præſentis temporis, in d. §.
præterea, cum ab inteſtato hodie fideicommiſ
ſa fieri poſſint; ita, vt contrarium eius, quod
dicitur ibi, nunc poſſit affirmari; igitur male
dixiſset Imperator, cum alioquin legata, niſi
205 ex teſtamento non valeant, ideſt, non value
rint. Dicimus ergo, Iuſtinianum agere, in ipſis
Inſtitutionibus, de legatis ſeparatim à fidei-
commiſſis, ſecundum primæuam eorum natu
ram, & quatenus ab illis differunt, ne in pri-
mis legum cunabulis, vt ipſe loquitur, per-
mixtim de his exponendo, ſtudioſis adoleſcen
tibus quamdam introducat difficultatem;
quamobrem, cum, ob dictam cauſam de lega-
tis agat, & de fideicommiſſis, non ſuppoſita
exæquatione, & permiſtione, à ſe antea facta,
iure optimo dicit legata ab inteſtato non va-
lere, quandoquidem, propria natura retenta,
& non alterata, legata, in codicillis, teſtamen-
to non confirmatis, non valeant; ſed quate-
nus eorum natura ex natura fideicommiſſo-
rum repleta eſt, Permiſtione autem non ſup-
poſita; agere Iuſtinianum in gratiam Tiro-
num de legatis, & de fideicommiſſis ſepara-
tim, & ſecundum primæuam illorum natu-
ram, profitetur expreſse idem Imperator, in
§. ſed non vſque, Inſtitut. de legat. in fine, &
hæc conſideratio ſoluit alias quamplurimas
in hac materia, difficultates. Nec dicas Iuſti-
nianum; quamquam agat in ipſis Inſtitutio-
nibus de legatis, & de fideicommiſſis ſepara-
tim, ſecundum propriam cuiuſque naturam,
conſueuiſse tamen admonere, ſublatas eſse
differentias, vt fecit in §. poſt mortem, & in §.
ante hæredis, Inſtit. de legat. vbi fuerint ſubla-

tæ, quod, cum non faciat, in d.§.pręterea, ve-
riſimile eſt adhuc memoratam differentiam
vigere, vt, ſcilicet, legata, non niſi ex teſtamen
206 to, valeant, nam reſpondemus, ſolitum eſſe
hoc facere Iuſtinianum, in illis differentijs,
quas ipſe, ante identificationem factam per l.
2. C. communia de legat. ſpeciali aliqua con-
ſtitutione ſubſtulerat, differētia enim, de qua
in §. ante hæredis, fuit ſublata ab eo, ante fa-
ctam identificam exæquationem, per text. in
l. ambiguitates, C. de teſtament. illa verò, de
qua in d.§. poſt mortem, per l. 1. C. vt action.
ab hæred. & contra hæred. & per l. ſcrupulo-
ſam, C. de contrahenda, vel committ. ſtipulat.
Sed differentia, de qua in d.§. præterea, Iuſti-
nianus, ante factam identificam ęquiparatio-
nem, ſpecierum confuſiuam, non ſubſtulerat,
& ideo nihil dicit, idem facit etiam in princip.
Inſtit. de ſingulis rebus per fideicommiſſum
relictis, vbi, per verba pręſentis temporis, po-
nit differentiam illam, vt legari à legatario
non poſſit, fideicommitti autem poſſit, quia,
illa quoque differentia, non fuit aliqua parti-
culari conſtitutione ſublata, ſed euanuit, quan-
do, ex pinguiori natura fideicommiſſorum,
fuit repleta natura legatorum, per ſæpius re-
petitam l. 2. C. communia de legat. & ex his,
ni fallor, ceſſat in hac materia omnis difficul-
tas, & vanæ redduntur verboſæ Doctorum, &
ſuperuacaneæ, de huiuſmodi differentijs, di-
ſputationes, quas, nō imprudēs, miſſas facio.

Subſequitur modo tertius articulus; An
nuſquam, ſcilicet datum ſit legatum liberta-
tis, quem diuidam in duas inſpectiones.

Prima erit; An titulo legati dari libertas
olim potuerit.

Secunda, ſi hodie libertas legetur, An dire-
cta competat libertas, vel fideicommiſſaria.

Circa primam, contrarię ſunt DD. opiniones,
altera eſt affirmatiua, quam ſupponunt gloſs.
Bart. & DD. communiter, qui olim hac de re
non dubitabant, & ex recentioribus; poſt-
quam cæpit in quæſtionem vocari, tenue-
runt opinionem hanc, Alciat. & Duaren. hic,
& Cęſar Coſta, lib. 1. variarum ambiguitatum
cap. 34.

Primum, per tex. in l. cum in ſubſtitutione,
infra de legat. 3. cum, in ſubſtitutione, legata
208 repetuntur, libertates etiam continentur,
inquit tex. &, in generali repetitione legato-
rum, contineri etiam libertates, dicit text. in l.
in generali, infra de verb. ſignificat. quibus
ex iuribus, eiuſmodi ſuboritur, pro hac com-
muni opinione, argumentum, quod gene-
rali legatorum appellatione continetur, neceſ-
ſe eſt, vt aliqua ſit ſpecies legati. At libertas,
in teſtamento relicta, legati appellatione, in
generali repetitione legatorum, continetur,
vt patet ex prolatis iuribus, igitur neceſſe eſt,
vt ſit legati ſpecies libertas data in teſtamen-
to, nec dicatur cum Socin. Iun. hic num. 173.
hoc non eſſe ex propria ſignificatione verbi,
ſed ex veriſimili mente teſtatoris, id quod pro-
babile videtur ex eo, quia indiguit particula-
ri declaratione; propterea quod eiuſmodi reſ-
ponſio, primum repugnat naturæ tituli de
verborum ſignificat. vbi agitur de vi, & pote-
ſtate verborum, non de coniecturis vltima-
209 rum voluntatum, & lex quælibet debet ac-
cipi ſecundum terminos tituli, ſub qua poſi-
ta eſt, l. Imperator, vbi Bart. ff. de in diem ad-
iect. particulari autem declaratione, caſus li-
210 bertatis indiguit, quia, cum ſit res inæſtima-
bilis, & conſequenter eius datio difficilius
permittatur, quàm alterius rei, argumento §.
vlt. Inſt. quibus ex cauſis manum. licet vel nō,
facit tit. Inſt. de lege fuſ. can. toll. de ea pote-
rat magis dubitari.

211 Secundo adducit text. in l. vltima, C. de
communi ſeruo manumiſſ. vbi quidam, cum
haberet, cum alio, communem ſeruum,
ſuam partem, quam in eo habebat legauit,
hoc autem legatum eam, in dubio, interpre-
tationem recipit, vt credatur, eo modo legans
communem ſeruum, in ſua parte, libertate do-
nare. Vbicumque igitur legat quis in teſta-
mento communi ſeruo partem, quam in eo
habet, donationem libertatis, pro ea parte, fa-
212 cere intelligitur, ſed donatio in teſtamento
relicta, nihil aliud eſt, quàm legatum, l. lega-
tum eſt, infra titulo proximo, §. 1. Inſt. de leg.
igitur, memorata diſpoſitio, libertatis legatū
213 inducit, &, quod ibi dicitur de parte, debet
etiam de toto affirmari, per reg. l. quæ de tota
ff. de rei vend.

Tertio, ad mentem Alciati, Duareni, & Cæ-
ſaris Coſtæ, adducitur text. in l. ſed etſi condi-
tioni, §. vltimo, ſupra de hæred. inſt. vbi, cum
quidam ſeruum ſuum cum libertate inſtituiſ-
ſet, dubitabatur, an, & libertatis dationem, co-
dicillis adimere poſſet, & concluditur, in eum
caſum, quo neceſſarius fieret, ademptionem
214 non valere, ne à ſemetipſo ei libertas adi-
matur; ſeruus enim hæres inſtitutus à ſemet-
ipſo libertatem accipit, quapropter, cū adem-
215 ptio, in teſtamento facta, aditione hæredi-
tatis ex eodem teſtamento cōfirmari debeat,
vt docet Bart. ad d.§. vltim. ille ſeruus inſtitu-
216 tus, adeundo hæreditatem, ſibi ipſi liberta-
tem adimeret, &, poſt aditam hæreditatem,
deſi-

desineret esse hæres, quæ omnia sunt absur-
217 da, & propterea, Regula in hac materia est
constituenda, vt, data hæreditate cum liber-
tate ipsi seruo, neque hæreditas sine liberta-
te, neque libertas sine hæreditate adimi pos-
sit, l. si ita, §. regula, supra de liber. & posthum.
& ideo subdit eo loci I.C. quæ sententia ha-
218 bet rationem, nam sicut legari sibi libertas
non potest, nec à se adimi; Legari enim quo-
modo potest libertas illi seruo, qui solus est
219 hæres institutus? Cum, id, quod legatur,
220 non competat, nisi adita hæreditate, l. si ne-
mo, supra de testament. tutel. l. si nemo, infra
221 de regul. iur. & hæreditas ab eo, qui liberta-
222 tem non est consequutus adiri non potest,
nec legatum sibimet pręstari ab eo, qui adhuc
non est hæres, hęc cum ita sint, potest d. §. vlt.
sic, per locum à iure singulari, iuxta text. in l.
ius singulare, & in l. quod verò contra, supra
de legibus, efficaciter induci. Ius singulare ha-
bet in contrarium ius commune, &, regulare,
dictis iuribus. At, speciali ratione, & singulari
iure, fit, in casu, dict. §. vltimi, vt neque legari
possit libertas, neque adimi seruo proprio;
quia, scilicet solus est hæres institutus, igitur
de iure communi, & regulariter legari liber-
tas, & adimi potest.
223 Quarto, consueui ego ponderare, pro hac
opinione, tex. in §. 1. Inst. de libert. vbi dicit Im-
perator, manumissionem, pluribus modis pro-
cedere, & in primis dari posse per testamen-
tum, & per quamlibet vltimam voluntatem.
Libertas igitur potest dari per quamlibet vlti-
mam voluntatem, d. §. 1. sed legatum sine du-
224 bio est vltima voluntas, l. vltima C. de don.
causa mort. igitur libertas, titulo etiam legati
dari potest.
Quinto, & vltimo, videtur probari hæc opi-
nio, per locum Gai I.C. in suis institutionibus
lib. 2. cap. 7. quod inscribitur de fideicommis-
sis, vbi leguntur hęc verba. Item per legatum,
seruo alieno, directa libertas dari non potest,
exclusio vnius est exclusio alterius. l. cum pre-
tor de iud. At, à datione directæ libertatis per
legatum, excluditur seruus alienus, igitur ser-
uus proprius includitur, & consequenter titu-
lo legati directam potest libertatem cōsequi.
Non defuerunt tamen aliqui, non obscuri
nominis interpretes, qui iuerunt in contrariā
sententiam, opinantes, libertatem titulo lega-
ti relinqui non potuisse, quam sententiam
probauit hic Carolus Ruin. num. 30. quem se-
quuti sunt Soc. Iun. num. 171. & Io. Bologn.
num. 173. ego autem, licet olim iunior à com-
muni sententia, Pisis, non recederem, diligen-
tius tamen, & subtilius rem perpendens, Tici-
ni palinodiam cecini, ratus deinde semper, re-
ctius sentire eos, qui negant dari legatum
libertatis, pluribus iisdemq; vrgentissimis ar-
gumentis, ad ita sentiendum, adductus.
225 Et primum, quia, si libertas potuisset le-
gati titulo dari, non passim, in iure nostro, li-
bertatis datio, à legato contradistingueretur,
vel tamquam, quid diuersum poneretur. sed
passim à legislatoribus datio libertatis, vel le-
gato opponitur, vel, tamquam, quid diuer-
sum ponitur, igitur libertas, titulo legati, non
dabatur. Minor probatur per l. Imperator in
princ. supra de transact. ibi neque manumissis,
vel legatarijs; per l. si suspecta §. quamuis su-
pra de inoff. testam. ibi, & ideo datæ in eo li-
bertates, atque legata. per l. si quis omissa su-
pra si quis, ommissa causa testam. in illis ver-
bis. licet eo modo legata, libertatesque inter-
cidant, per l. quòd traditum, infra de cond. &
demonstr. Quod traditum est, inquit tex. in
legatis nouissimā, in libertatibus leuissimam,
conditionem spectandam esse, per l. sub diuer-
sis eod. tit. sub diuersis conditionibus, inquit,
disiunctim positis, liber esse iustus, eam con-
ditionem eligere potest, quæ sibi leuior esse
videbatur, legato vero, eo modo relicto, lega-
tarium nouissimæ conditioni parere oportet,
per l. debitor, §. vlt. ff. de leg. 2. ibi illud adno-
taremus, esse quosdam seruos, qui, licet liber-
tatem consequi nō possint, attamen legatum,
& hæreditatem possunt acquirere domino,
per l. planè, huius initij secundam, in §. vlt. in-
fra eod. Qui testamento manumittitur, inquit
I.C. & neque legatum, neque hæreditatem
capit, fideicommissum præstare cogendus nō
est, item, per l. si prolusorio §. vlt. infra de ap-
pellat. ibi. quare ijs, qui testamento libertates,
vel legata, vel fideicommissa acceperunt, per
l. verbis legis, de verb. sign. ibi, & hæredes in-
stituendi, & legata, & libertatis dandi per l.
non dubium, §. 1. C. de testam. in illis verbis.
& si voluntas defuncti circa legata, seu fidei-
commissa, seu libertates, legibus non sit sub-
nixa. est etiam tex. in §. ante hæredis, Instit. de
legat. Ante hæredis institutionem, inquit Im-
perator, inutiliter antea legabatur, & paulo
infra, nec libertas, ante hæredis institutioné,
dari poterant, & propemodum innumera
sunt loca similia.
226 Secundo loco, si daretur legatum liber-
tatis, quæ res est inæstimabilis, §. vlt. Inst. qui-
bus ex caus. manu. licet, vel non, verisimiliter
specialis esset positus, tit. de libertate legata,
inter peculiares titulos de varijs rebus, mino-

ris momenti, legatis nimirum de vſu, & vſu-
fruct.legat.de ſeruit.legat.de dote præleg. de
tritico,vino,& oleo leg.de fundo inſtruct. vel
inſtr.legat.de pecul.legat. de pœnu legat.de
ſuppellect.legat.de alim.& cibar.legat.de au-
ro, argent. mundo ornam.& ſtatutis legat.de
liberat.leg. & ſi qui alij ſunt ſimiles. ſed titu-
lus aliquis non eſt poſitus de libertate legata,
igitur veriſimile eſt, hoc factum eſſe, quia li-
bertatis legatum non detur, augetur ēt con-
iecturę vis; quia de alijs modis, quibus com-
petere poteſt libertas, ſatis abūde tractatum,
in tit. Inſtit.de libert. cum tit.ſeq. in tit.ff.de
manumiſs. quæ ſeruis ad vniuerſ. pertinent;
imponuntur, de manumiſs.teſtam.de fideic.
libert.cum pluribus tit.ſeqq. & in C.eſt titu-
lus,de vendic.liber.& apud conſil.manumiſs.
de teſtam. manumiſs. de lege Iuſ.can.toll. de
fideicommiſs. libert. & alij plures ſequentes
tituli.
227 Tertio,ſi per legatum libertatis,nulla in-
terueniente manumiſſione,competeret liber-
tas, iure,& titulo legati, profectò numeraro-
tur hic modus libertatis acquirendæ in tit. ff.
qui ſine manumiſs. ad libertatem perueniat.
ſed in d.titulo, nulla fit mentio de libertate,
iure legati acquiſita, igitur non datur per le-
228 gatum libertatis acquiſitio. & profectò, an-
teaquam eſſent fideicommiſſa, non reperie-
batur nomen directæ libertatis, neque fidei-
commiſſariæ, ſed ſolummodo dabatur teſta-
mentaria manumiſſio, in vltimis voluntati-
bus, de qua in tit.ff.de manumiſs.teſtam. &
C.de teſtamenta. manumiſs. & propterea, li-
bertas,nō niſi ſeruo proprio dari poterat, ſed,
poſtquam fuerunt excogitata fideicommiſſa,
nouus etiam modus libertatis dandi inuen-
tus eſt, vt per manū alterius præſtaretur, &
appellata fuit fideicommiſſaria libertas, de
qua in titulis ff.& C.de fideicomm.libert. &
hæc ſeruo etiam alieno dari poteſt, §.libertas
quoque, Inſtit.de ſingul.reb.per fideicomm.
relict. id, quod, colligitur etiam ex Caio, in
ſuis inſtit.lib.2.tit.7.de fideicom.
229 Quarto, tunc demum daretur legatum
libertatis, quando ita poſſet legari libertas, vt
neque manumiſſio teſtamentaria eſſet, neque
230 fideicommiſſaria libertas, ſpecies enim, ne-
que confundendæ.§.penultim. Inſtitut.de cō-
dicillis, l.2.in princip. ff.ſi certum pet. neque
231 ſine neceſſitate multiplicandæ, cum ars, &
natura nihil operentur fruſtra, l.qui bis idem,
vbi not.Iaſ. infra de verb.oblig. Sed hoc fieri
nullo modo poteſt, igitur perparam datur le-
gatum libertatis. Minor probatur, quia, cum
legatur libertas, aut directè, & immediatè is,
cui legatur conſequitur libertatem à teſtato-
232 re. & eſt teſtamentaria manumiſſio, cum
ſit datio libertatis in teſtamento, Inſtitut.in
233 princip.& §.1.de libert. aut conſequitur li-
bertatem ab hærede legantis, per manumiſ-
ſionem, & tunc fideicommiſſaria eſt libertas,
non directa, cum non competat directè, &
immediatè ex facto teſtatoris, §.pen. Inſtit.de
ſing.reb.per fideic.relict.
234 Quinto,ſi daretur legatū libertatis, quod
non eſſet teſtamentaria manumiſſio, ſequere-
tur illud incommodum, vt ei, qui legato li-
bertatis, eſſet effectus liber, & conſequenter
libertus Orcinus, iuxta §.penultim. Inſtitut.de
ſingul.reb.per fideicomm.relict. libertinorum
definitio non competeret. Sed hoc non eſt ali
quo modo admittendum, ergo nec illud, vn-
de hoc ſequitur. Probatur minor, quia liber-
235 tini ſunt, qui ex iuſta ſeruitute manumiſſi
236 ſunt, Inſtitut.in princip.de libert. Sed is, cui
legata eſt libertas, ſi legatum libertatis non
eſt manumiſſio, manumiſſus non eſt: ergo, vel
libertinus non eſt, quod repugnat, d.§.penul-
tim. Inſtitut.de ſingulis rebus per fideicomm.
237 relict. vel definitio libertini non omnibus
libertinis competit, quod repugnat l.1.§.do-
lum, ff.de dolo, cum non conuertatur cum ſuo
definito.
238 Sexto, & vltimo loco, plurimum etiam
mouet me Vlpiani auctoritas in fragmentis,
titul.25. vbi de fideicommiſſis agens, inquit:
Res per fideicommiſſum relinqui poſſunt,
239 quæ etiam per damnationem, legari poſ-
ſunt; plura enim poterant per illud lega[?]
genus relinqui, quam per alia genera legato-
rum, nimirum per ſinendi modum, per vin-
dicationem, & per præceptionem. hinc dice-
bat idem Vlpianus in titulo præcedenti, eo
ordine 24. qui inſcribitur de legatis, per dam-
nationem, omnes res legari poſſunt, etiam
quæ non ſunt teſtatoris, dummodo tales ſint,
quæ dari poſſint; quamobrem, cum dixiſſet
Vlpianus, res per fideicommiſſum relinqui
poſſe, quæ etiam per damnationem legari po-
terant; Si libertas, iure legati relinqui potuiſ-
ſet, perparam addidiſſet, in calce illius tituli
verſiculum illum, libertas dari poteſt per fi-
deicommiſſum. Sed hoc non eſt, dicendum,
ergo nec illud, vnde hoc ſequitur probabili-
ter igitur dicere poſſumus, Vlpianum illud
expreſſiſſe, vt oſtenderet, vltra res, quæ legari
poterant, poſſe etiam libertatem per fideicom
miſsū relinqui, quæ, nec iure legati, quod per
damnationē fieri dicebatur, relinqui poterat.
Acce-

240 Accedat etiam septimo, quòd, si daretur
legatum libertatis, daretur legatum, cui non
competeret legati diffinitio. Sed hoc non est
admittendum, cum definitio debeat conuerti
cum suo definito, l. 1. §. dolum, ff. de dolo, er-
go nec illud debet admitti, vnde hoc sequi-
tur. Maior probatur, quia, aut libertas legata
præstatur ab hærede, aut non præstatur, si pre-
statur non est libertas directa, cuiusmodi vo-
lunt DD. communiter esse legatam liberta-
tem, sed fideicommissaria, si non præstatur,
non competit ei definitio legati, quæ est do-
natio quædam, à defuncto relicta, ab hærede
præstanda, §. 1. Institut. de legat. quod si non
recipias, verba illa, ab hærede præstanda, quæ
leguntur in omnibus vulgatis codicibus, ad-
huc definitio legatæ libertati non potest com
241 petere, cum libertatis legatum non possit di
242 ci donatio, quæ est doni datio, nullum enim
243 donum præexistit, & nemo potest donare,
244 quod non habet, testator enim libertatem
245 serui non habet, non potest ergo illam ser-
uo donare, vt sit enim locus donationi, neces-
se est, vt aliquid transeat, à donatore in dona-
246 tarium, quod non potest contingere in lega-
to libertatis, cum nulla sit hominis libertas,
anteaquam sit liberatus, nec dicas fieri dona-
247 tionem seruo sui ipsius, quia, preterquàm quod
248 nemo sui ipsius, & membrorum suorum po-
test fieri dominus, necesse est in donatione,
vt id, quod donatur, & donum ipsum, à dona-
tario realiter distinguatur, non cadit igitur in
249 libertatem legatum, in quam non cadit do-
natio.
250 Nec sunt alicuius roboris, quæ ex aduerso
afferebantur, & præsertim argumentum, pe-
titum à d. l. cum in substitutione, & à d. l. in ge-
nerali repetitione, immo potius retorquetur,
nam, si libertates directæ, quæ testamento dan-
tur, iure legati competerent, non fuisset olim
dubitatum, an repetitis legatis, libertates quo
que, testamento datæ, intelligerent repetitæ;
nec fuisset opus illa iuris interpretatione, ex
mente legis duodecim tabularum, qua fuit
expressè cautum, libertates quoque legato-
rum repetitione contineri; illud enim non est
ex proprietate verborum; sed propter legis
interpretationem, cuius virtute continentur
251 etiam libertates. Illud autem, quod dicunt
Vulgus interpretum, in tit. de verb. significat.
non nisi de proprijs illorum significationibus
agi, tam falsum, & erroneum est, quàm quod
maximè, frequẽtius enim in titulo de verbo-
rum signific. agitur de significationibus, quæ
ex communi vsu iuris, & peritorum, aut ex le-
gis interpretatione proficiscuntur, vt late de-
monstrauimus in nostro tractatu de communi
vsu loquendi, & in primis hoc modo accipien
da, & intelligenda est, d. l. in generali, vbi I. C.
non dicit simpliciter. In generali repetitione
legatorum, etiam datæ libertates continẽtur;
sed addit, ex mente legis duodecim tabularũ,
non igitur ex verbi proprietate, sed per legis
interpretationem continentur.
252 Nec facit negocium, l. vltima, C. de com-
muni seruo manumisso, vbi vnus ex dominis
communis serui, ipsi seruo, suam partem, quã
in eo habebat, legauit, & substinetur disposi-
tio, quia substinetur, ex benignitate, in vim
manumissionis testamentariæ, vt inscriptio ti-
tuli de communi seruo manumisso, demon-
253 strat, secundum quam, leges sub ea positæ
sunt intelligendæ, l. Imperator, vbi Bart. ff. de
in diem adiect. profectò; si iure legati potuis-
set dari directa libertas, inter veteres, nõ tam
magnum fuisset de ea re certamen, nec fuis-
set necesse, Iustinianum, humaniorem par-
tem secutum, interpretari, legatum illud vim
manumissionis communis serui habere.
254 Leuissimum est tertium etiam argumen-
tum, petitum à d. l. sed etsi conditioni, §. vlti-
mo, supra de hæred. institut. primum, quia à
pandectis Florentinis abest verbum, libertas,
legitur enim. nam sicut legari sibi non potest,
ita nec à se adimi, & hæc lectio est probabi-
255 lior, non solum, ob auctoritatem Florentini
Codicis, quæ summa apud me est, sed etiam
256 quia, cum illa verba sint prolata per mo-
dum rationis, quæ generalis esse debet, non
est verisimile, esse ad libertatem restrictam.
Accedat etiam, quòd restricta ad libertatem,
repugnaret proximo superiori versiculo, vbi
expressè dicit I. C. seruus enim hæres institutus,
à semetipso libertatem accipit, sensus ergo il-
257 lius §. est, vt, quemadmodum sibi, idest, ser-
uo, hæredi necessariò, legari non potest, quic-
quam, scilicet, cum legatum factum hæredi
proprio non valeat (& propterea prælegatum,
quod fit vni ex hæredibus, pro parte ipsius,
capitur iure hæreditario, esset enim inconue-
niens, vt aliquid alicui à se ipso sibi ipsi præ-
stãdum relinqueretur) ita quoque absurdum
est, vt quod dari potest hæredi, propria liber-
tas nimirum, à se ipso sibi adimeretur. Præte-
258 rea, ex illo textu secundum vulgarem lectio-
nem, non potest, nisi à contrario sensu peti ar-
gumentum, quod nullius est efficacitatis, vbi
absurdus sequatur intellectus, & iuribus, ac
rationibus repugnans, quod tamen argumen
tum, quando etiam peteretur à sensu directo,
non

259 non esset alicuius roboris, quia verbum lego, enunciatiuè prolatum, significat idem, quod dispono, & relinquo, ita vt ad omnem dispositionem referri possit, l. verbis legis, infra de verb. signific. nec ad titulum legati, necessario refertur, vt latius tradidimus supra.
260 ad Rubr. huius tituli, & legati appellatione, venire etiam fideicommissum, est text. expressus in l. etiam fideicommissum, infra de legat. 3.

261 Nec hanc destruit sententiam quartum illud argumentum, quod conficiebamus nos, ponderando text. in §. 1. Instit. de libert. quia verba illa perpensa, aut per aliam quamlibet vltimam voluntatem, possunt referri ad vltimas voluntates absolutas, & per se existentes,
262 non pendentes ab alijs, cuiusmodi sunt eo-
263 dicilli, & hęredis institutio, nam seruus proprius, simpliciter institutus heres, etsi nulla facta sit mentio libertatis, efficitur liber, §. 1. Institut. quibus ex caus. manumit. licet, vel non,
264 & Institut. in princip. de hæred. instit. Præterea hodie, per legatum libertatis, licet eiusmodi dispositio vim legati non habeat, manumissio fieri potest, & hoc fortè sentit, eo loci. Iustinianus, dum dicit. Multis autem modis manumissio procedit, aut ex sacris constitutionibus, in sacrosanctis Ecclesijs, aut vindicta, aut inter amicos, aut per epistolam, aut per testamentum, aut per aliam quamlibet vltimam voluntatem, procedit, scilicet, manumissio, quasi sit sensus, per quamcumque vltimam
265 voluntatem, hodie, formulis sublatis, induci manumissionem, quæ sola est modus regularis inducendæ libertatis, & liberandi seruos, si directò libertas datur, testatoris manumissio est causa libertatis, si fideicommissaria hæredis, vel alterius grauati, manumissio est libertatis causa, ita vt numquam libertatis acquirendæ modus sit legatum. non negamus igitur, quin legatum libertatis possit vim manumissionis habere, vt videbimus mox in secunda inspectione, sed dicimus legari libertatem non posse, ita, vt vim legati habeat, quod à manumissione testamentaria, vel à fideicommissaria differat, non datur enim modus acquirendæ libertatis, præter manumissionem, qui non sit positus in dicto titulo, ff. qui sine manumiss. ad libert. perueniunt: vbi legatum
266 non enumeratur, & nullum est inconueniens, vt, per verbum lego, quod generale est, vt supra in Rubr. demonstrauimus, aliqua inducatur, secundum rei legatæ qualitatem, dispositio, quæ legatum non sit.

267 Nec facit negocium quintum argumentum, quod Duaren. in animaduersionibus ad hunc tit. in cap. de fideicomm. petebat à verbis Cai I.C. in suis institutionib. lib. 2. tit. 7. de
268 fideicomm. vers. Aliud exemplum. Primò, quia tutum non est argumentum, quod sumitur a Iurisconsulti loco, in corpore iuris non inserto, præsertim si sumatur à contrario sensu, vt facit Duaren. omnes enim eiusmodi argumenti vis cessat, vbi sequatur absurdus intellectus, & iuribus alijs, & rationibus repugnans, vt tradunt DD. communiter ad l. 1. §. huius rei, supra de off. eius, vbi nos quoque diximus. non tenet ergo sequela, alieno seruo, non potest legari directa libertas, ergo potest legari seruo proprio, cum satis sit seruum propriū posse, testamentaria manumissione, directam libertatem consequi. erat ergo dubitatio tantummodo de seruo alieno, qui testamento manumitti non poterat, quamobrē statutum fuit, eidem seruo alieno, cui ex vera, & naturali causa manumissionis testamentariæ, non poterat directa libertas dari, nec per legatum dari posse, sed solummodo ex causa fideicommissi. Constat ergo ex his, legatum libertatis, quòd non sit idem cum testamentaria manumissione, non dari.

269 Subsequitur modo secunda inspectio, An scilicet, si hodie libertas seruo proprio legetur, directa competat, vel fideicommissaria. Et hoc quoque est controuersi iuris, communis enim ferè omnium sententia est, vt competat directa libertas, vt de communi testatur Soc. Iun. hic num. 113, immo apud antiquos hoc, non controuersi, sed aperti iuris esse videbatur, & redditur, receptissima hæc sententia, probabilis ex pluribus.
270 Primum, quia, in testamentis plenior debet fieri interpretatio. l. in testamentis ff. de
271 regul. iur. sed plenior est interpretatio, vt directa libertas intelligatur data, vt ad sensum patet. igitur hæc omnino fieri debet interpretatio.
272 Secundo, illa, in dubio, in datione libertatis interpretatio est admittenda, quę, & libertati est fauorabilior, & seruo, cui datur com-
273 modior. l. quod traditum cum seqq. infra de condit. & demonstr. At fauorabilior libertati, & commodior seruo est, sine dubio, interpretatio, per quam directa intelligatur data libertas, argumento §. penult. Inst. de singul. rebus per fideicomm. relict. igitur interpretatio hęc est admittenda.
274 Tertio, semper competit directa libertas, vbi non grauatur aliquis, vt seruum manumittat, d. §. penultim. Institut. de singul. rebus per

275 per fideicomm.relict. At, per verba lego libertatem Sticho,nemo grauatur,vt eum manumittat,igitur directa,eo modo,intelligitur data libertas.

Quarto,illa in dubio admittenda est inter-
276 pretatio,per quam verba secundum potentiorem significationem,& per prius accipiuntur,l.1.§.qui in perpetuum,ff.si ager vectigal. vel emph.pet.§.sed ius quidem ciuile, Instit. de iur.nat.gent.& ciuil.l.qui liberis,§.hæc verba,supra de vulgar.& pupill.Bald.ad l.vt vim num.19.supra de iustitia,& iure. Sed eiusmo-
277 di est interpretatio, per quam legatum libertatis,ad directam refertur, quæ potentior est libertas, & per prius, cum anteaquam essent fideicommissa, fideicommissaria libertas non daretur. igitur hæc est interpretatio admittenda.

Quinto vrget,pro communi hac sententia,
278 text. in l.vltima, C.de communi seruo manumisso. Vbi dominus communis serui,legās partem, quam in eo habet, eidem communi seruo,intelligitur eum pro sua parte libertate donare,& testamento manumittere, vt colligitur ex eadem l.vltima,iuncta Rubr.sub qua
279 posita est. At ex testamentaria manumissione directa,competit libertas,dict.§.penultim. Institut. de singulis rebus per fideicomm. relict.& toto titulo, ff.& C.de manumiss.testamen.igitur, legans libertatē, intelligitur eum, cui legat,directa libertate donare.

Sexto, & vltimo, per hæc verba.lego Pamphilo libertatem,aut manumissio testamentaria inducitur, aut legatum, aut fideicommissum,sed hodie,ex omnibus istis causis,competit libertas directa, igitur absolutè, per verbum lego, intelligitur data directa libertas. Minor,quę potest videri dubia,probatur,quia manumissio testamentaria,sine dubio,inducit directam libertatem, iuribus supra adductis, & idem prorsus dicendum est de legato, cum per illud ius relictum, recta via, transeat de testatore in legatarium,l.legatum ita,infra titulo proximo,l.à Titio, infra de furtis, & con-
280 sequenter non est diuersum statuendū,in fideicommissis, cum illorum natura fuerit repleta,& effecta pinguior, ita vt omnia,quæ naturaliter insunt legatis,etiam fideicommissis inhærere intelligantur d.l.2. C. communia de legat. & d.§.sed non vsque, Institut.de legat. sed hoc inest legatis,vt per ea iura, recta via, transeant in legatarios, igitur hoc ipsum hodie naturæ quoque fideicommissi inest, id
281 quod patet etiam ex eo,quòd fideicommissario quoque,hodie,ad singulas res,per fideicommissum relictas, petendas, competit rei vendicatio,l.2.C.communia de legat. quæ,si recta via dominus non esset factus, competere illi non posset,l.in rem,ff.de rei vend. §.omnium,Inst.de act.

In contrariam tamē sententiam videtur inclinare Soc.Iun.hic nu.177.& nu.191.versic. cogita tamen,quam ego quoque probabiliorem esse arbitror.

282 Primum, quia libertas, quæ relinquitur ab hærede præstanda,non,nisi ex causa fideicommissi,deberi potest,sæpius repetito,§.penultimo, Institut.de singulis rebus per fidei-
283 commiss.relict. At libertas,quæ legatur,ab hærede præstanda relinquitur,§.1. Inst.de legat. igitur libertas legata, est fideicommissaria,non directa.

Secundo verbis, quibus fieri potest fidei-
284 commissum,sine dubio fideicommissum inducitur,argumento l.Labeo,§.id Tubero, ff.
285 de suppellect.legat. At per verbum lego potest induci fideicommissum,d.l.2.C.communia de legat.ergo inducitur fideicommissum, non directæ libertatis datio.

Tertio, illa, in dubio, debet admitti inter-
286 pretatio, per quam minus grauatur hæres, quàm fieri possit,l.vnum ex familia,§.si rem,
287 infra titulo proximo. Sed minus grauatur hæres, vbi libertas est per fideicommissum relicta, igitur debemus interpretari, per fideicommissum relictam esse. Probatur minor,
288 quia, vbi relicta est libertas fideicommissaria,manumittendus est is,cui relicta est,ab hærede,qui nanciscitur ius patronatus in eum, vbi verò testamento manumittitur, fit libertus Orcinus,d.§.pen. Inst.de sing.reb. per fideicomm.relict.

289 Quarto, Illa, in dubio, admittitur cuiuscūque dispositionis interpretatio, quæ minus onerosa est, & per quam vtrique parti consulitur,§.vltimo, Institut.de vulgar. Castrensis ad l.1.num.3.ff.si quis omis.causa testament.Sed hæc interpretatio, vt censeatur data libertas fideicommissaria,est minus onerosa,cum minus grauet hæredem, & per eam consulitur seruo, qui libertatem consequitur, & hæredi, qui ius patronatum nanciscitur,igitur hæc interpretatio digna est, quæ à nobis recipiatur.

290 Quinto,verbum ambiguum, in dubio, illam recipit interpretationem, per quam actus substinetur, l.quoties de verb.oblig. sed
291 verbum, lego, est dubium,cum hodie, tàm ad legatum, quàm ad fideicommissum possit referri, l.2. C.communia de legar. & actus substinetur, si referatur ad fideicommissum,

eum

cum nulli dubium fit, dari fideicommiffariam libertatem, toto titulo ff. & C. de fideicomm. libertat. vbi, fi ad titulum legati referatur, vix eft, vt actus fubftineri poffit, cum legata libertas, fecundum veriorem fententiam, non detur, vt vifum eft in precedenti articulo, igitur hanc debemus facere interpretationem, vt verbum lego, ad libertatem relatum, ad fidei-
292 commiffariam libertatem trahatur. Corroboratur etiam argumentum, quia, fi interpretamur, per verbum lego, relictam effe fideicommiffariam libertatem, valet, fiue fuerit legata feruo proprio, fiue alieno, &, fiue fuerit legata in teftamento, fiue in codicillis, vbi, fi accipiamus memoratam difpofitionē in vim legati, non valet, fi legata fit feruo alieno, §. an feruo, Inft. de legat. nec fi fuerit relicta in codicillis. l. libertates, infra de manumifs. teftam.
293 Sexto, non debet hodie admitti interpretatio, quæ non excludat omnem, inter legata, & fideicommiffa, differentiam, iuxta §. fed non vfque, Inftitut. de legat. Sed, fi interpretamur, per verbum lego, datam effe directam libertatem, adhuc fupereft differentia longa, inter legatam libertatem, & per fideicommiffum relictam, igitur interpretatio eiufmodi nullo modo eft admittenda.
294 Septimo, quod non habet legatorum natura, ei, ex fideicommiffis, accommodatur, l. 2. C. communia de legat. At legatorum natura hoc non habet, vt poffit libertas legari, igitur hoc illi ex fideicommiffo accommodatur, ita, fcilicet, vt, fi libertas legetur, per fideicommiffum relicta intelligatur.
294 Octauo, & vltimo loco, perpendo ego text. in fæpius repetita l. 2. C. communia de legat. in illis verbis, vbi autem aliquid contrarium in legatis, & fideicommiffis eueniet, hoc & fideicommiffo, quafi humaniori aggregetur, & fecundum eius dirimatur naturam. Sed hoc euenit contrarium inter legata, & fideicommiffa, vt legari libertas non poffit, per fideicommiffum relinqui pofsit, aut, fi legari pofsit, vt fentiunt DD. communiter, vt, ex legato, directa competat, fideicōmiffaria ex fideicommiffo, igitur hæc contrarietas, fecundum fideicommifsi naturam, eft dirimenda, vt fideicommiffaria, non directa relicta intelligatur, ne aliqua, poft factam per Iuftinianum identificam exæquationem, fuperfit inter legata, & fideicommiffa differentia, vt profitetur idem Iuftin. in d. §. fed non vfque, Inftitut. de legat.
295 Hac igitur opinione retenta, quam non eft aufus firmare Socin. Iun. non obftat primum argumentum, pro communi adductum, quia plenior fit interpretatio in teftamentis, quo ad hæredis inftitutionem, non autē in legatis, vt per Dec. in d. l. in teftamentis, num. 3. præfertim in verbis fignificantibus rem legatam, in quibus ftrictifsima fit interpretatio, per quam minus grauatur hæres, d. l. vnum ex familia, §. fi rem, facit l. penultima, infra de verb. fignificat. cum cæteris adductis à nobis in noftris felect. diftinct. in prima centuria, diftinct. 52. num. 3. verfic. primo cafu, & vberius etiam ad Rubr. fupra eodem, in 8. quæftione. Accedat etiam, quòd natura actus repugnat, cum non, nifi per manumifsionem, competat libertas directa.

Nec obftat fecundum, quia vendicat fibi locum, vbi non repugnat natura actus, l. fi vno, in princip. ff. locat. Si ergo verfamur penitus in dubio, per verbum, lego, intelligetur facta manumifsio teftamentaria, quæ eft potentior, & libertati fauorabilior, & ei, qui liberatur commodior, fed, fi conftat, teftatorem voluiffe libertatis legatum facere, & fic actum diuerfum à manumifsione, ad fideicommiffariā libertatem trahetur, ex his, quæ fupra tradimus, & mox, diftinguendo, plenius declarabimus.
296 Non obftat tertium, quia, cum legatum
297 fit ab hærede præftandum, §. 1. Inftitut. de legat. femper legans libertatem cenfetur grauare hæredem, vt manumittat, nifi, eo modo, legando libertatem, velit ipfe teftator manumittere, quod potuiffet facere, cum hodie formulæ amplius non fint in vfu, l. 1. & 2. C. de famul. fublat.

Nec facit negocium quartum, quia illud quoque vendicat fibi locum, vbi non repugnat natura actus, & propterea, quando non conftat teftatorem voluiffe legare, in dubio, præfumitur manumittere, vt intelligatur data potentior libertas.
298 Nec obftat quintum, quia in d. l. vltima, C. de cōmuni feruo manumiff. verbum, lego, profertur enunciatiuè ab Imperatore, fed non conftat, an per verbum lego libertatem feruo communi reliquerit, vel iufferit eum liberum effe. Præterea illa fit interpretatio, quia omnino dubia erat mens teftatoris, an vellet manumittere, vel facere aliud relicti genus, quo cafu, admittimus, in dubio, cenferi feruum manumiffum, arg. l. quod traditum, cum duabus feqq. ff. de cond. & demon.

Sextum quoque facilè foluitur, quia, fi voluit teftator legando libertatem, manumittere, fine dubio, directam dedit libertatem, fi ve-
rò

rò voluit legare, contra naturam libertatis, quæ legari non poteſt, ad fideicommiſſariam libertatem trahitur, per text. in d. l. 2. C. communia de legat. tam ex illis verbis. Quod non habet naturam legatorum, ei ex fideicommiſſis accommodetur, quàm etiam ex illis. Vbi autem aliquid contrarium in legatis, vel fideicommiſsis eueniat, hoc & fideicommiſſo, quaſi humaniori aggregetur, & ſecundum eius dirimatur naturam.

299 Cæterum, vt, in hac quoque materia diluantur, contraria omnia, hæc breuis adhibenda eſt diſtinctio. Aut libertas legatur in codicillis ab inteſtato. Aut in teſtamento, vel in codicillis teſtamento confirmatis. Si in codicillis ab inteſtato, fideicommiſſaria libertas intelligitur relicta, ſecundum naturam actus, argumento l. ſi vno, in princip. ſupra locat. facit lex Scæuola, infra ad Senat. Conſult. Trebellian. &, vt actus ſubſtineatur, l. quoties, 2. infra de rebus dubijs, in codicillis enim non niſi fideicommiſſaria poteſt dari libertas, l. libertates, ff. de manumiſſ. teſtament. Si vero in teſtamento, vel in codicillis, teſtamento confirmatis, Aut legata eſt ſeruo alieno, Aut proprio, ſi alieno fideicommiſſaria intelligitur relicta, cum non niſi ſeruo proprio poſsit directa libertas dari, vt per Calum in ſuis Inſtitut. lib. 2. tit. 7. ſi ſeruo proprio, Aut verſamur omnino in dubio, an, eo modo legando libertatem, voluerit ſeruum manumittere, vel legatum, aut fideicommiſſum facere, Aut conſtat noluiſſe manumittere, ſed legatum, vel fideicommiſſum facere. primo caſu, cum ſint ſublatæ formulæ manumiſsionis, argumento l. 1. & 2. C. de formul. ſublat. crederem fieri debere interpretationem fauorabiliorem libertati, & ſeruo liberato commodiorem, tam per regulam generalem, l. in teſtamentis, infra de regul. iur. quam etiam ob ſpecialem libertatis fauorem, per d. l. quod traditum, cum duabus ſequentibus, infra de condit. & demonſtrat. & ita intelligerem, l. vltimam, C. de communi ſeruo manumiſſ. nam, ſi legans ſeruo communi libertatem, cenſetur eundem ſeruum manumittere, multo magis cenſebitur manumittere ſeruum proprium in totum, ſi ei libertatem leget, facit etiam regula, l. quæ de tota, ſupra de rei vendic. Secundo autem caſu, vbi cõſtat teſtatorẽ noluiſſe manumittere, ſed legatum libertatis, vel fideicommiſſum facere, trahenda eſt diſpoſitio ad fideicommiſſariam libertatem, per dict. l. 2. C. communia de legatis, vel ſupra à nobis ponderatam, facit etiam diffinitio legati, in verbis. ab hærede.

præſtanda, ſi recipiantur.

300 Supereſt modo Quartus, & vltimus Articulus, de differentijs inter legata, & fideicommiſſa vniuerſalia, examinandus, occaſione trium concluſionum, quę hic ponuntur à Bar. ſub nu. 5. quarum duæ, ſecundum noſtras traditiones, non bene ſunt conceptæ, & vna falſa, de quibus ſingulis agendum eſt.

301 Prima eſt legata particularia, ſunt exæquata fideicommiſſis particularibus, & è contra, per omnia.

Hæc vera quidem eſt, ſed non benè concepta, quia, vbi non datur vnum ex contrarijs,
302 nec alterum datur, ſed legatum vniuerſale,
per nos, non datur, §. vlt. Inſtit. per quas per-
303 ſon. nobis acquir. Inſtit. in princ. de legat. er-
go nec legatum particulare, ſed legatum ſim-
304 pliciter, quòd diuiſionem hanc non patitur,
vt aliquod ſit vniuerſale, aliquod particulare,
quemadmodum, nec donatio, nec depoſitũ,
nec emptio, & venditio diuiſionem hanc patiuntur. Reformanda eſt igitur, ſecundum doctrinam à nobis traditam, & retinenda, hoc modo.

305 Legata ſunt fideicommiſſis particularibus, per omnia exæquata .i. hic ab Vlpiano per modum regulæ, ab Imperatore in l. 2. C. communia de legatis identificè.

306 Secunda autem Bartoli concluſio, & propoſitio eſt.

Fideicommiſſa vniuerſalia, & legata vniuerſalia, ſunt exæquata in omnibus, & per omnia.

Hæc autem concluſio, apud me, omnino
307 falſa eſt, tum quia fideicommiſſum vniuerſale, ſeu fideicommiſſaria hæreditas, de qua ſeparatim agitur in tit. Inſtit. de fideicommiſſ. hæred. & in titulis ff. & C. ad S. C. Trebel. æquiparatione, de qua hic, & illa de qua in d. l. 2. C. communia de legatis, non eſt compræhenſa, & legatum vniuerſale, cui æquiparetur,
308 non datur, tum quòd, ſi per legatum vniuerſale intelligat Bart. legatum portionis, nulla ſit facta fideicommiſſi vniuerſalis, & legati
309 portionis æquiparatio; cum hodie quoque per legatum portionis, non niſi portio hæreditatis, vt nomen ſonat, relinqui poſſit, quòd, non obſcurè colligitur, etiam ex l. mulier §. vlt. infra ad S. C. Trebell. per vniuerſale autẽ fideicommiſſum, etiam tota poteſt hæreditas relinqui, §. ſed quia hæredes cum ſeq. Inſtit.
310 de fideicom. hæred. Pręterea, etiam hodie, legatum portionis eſt ſine onere, niſi interponantur ſtipulationes inter hæredem, & legatarium partiarium, de quibus in §. ergo, & in

§.sequenti, Instit.de fideicomm.hæred.vbi in fideicommissarium vniuersalem,nullis interuenientibus stipulationibus, & citra omnem côuentionem,ex S.C. Trebelliano transeunt onera,in totum,vel pro rata, quicquid dixerit Bart.ad l.si quis seruum j tit.prox.

311 Verum,quia,natura legati portionis,multifariam ab Interpretibus intelligitur, ad tollendam omnem, in hac materia, difficultatē, anteaquam veniam ad tertiam, & vltimam Bart.conclusionem, & regulam, de exæquatione legatorum,& fideicommissorum, duos propono subtiles discuciendos articulos.

312 Primus erit, An legatarius partiarius sit, cui legata est, non portio hæreditatis testatoris, sed hæreditas, in qua fuit testator institutus, puta hæreditas Meuiana.

Secundus, An is, cui legata sit, non portio hæreditatis, sed portio bonorum, legatarius partiarius esse dicatur.

Quod attinet ad primum, reperio Alexād. Turamin. in suo lib singular. de exæquat. legat.& fideicomm.cap.2.num.14. tenere opinionem affirmatiuam, vt,scilicer, si quis institutus sit hæres à Meuio, & in suo testamento alicui Meuianam leget hæreditatem, legatum portionis fecisse intelligatur; &, ab hac opinione,videtur non dissentire Iac.Cuiac. in not.ad tit.24.Vlpiani,in fragm.ea ratione mouetur Turam.

Quia vbicumque,quoquo modo,hæreditatis portio legatur, legatum portionis fieri di-
313 citur, ita vt is quoque, cui legatur legatarius partiarius dici possit. Sed legans hæreditatem Meuianam,in qua fuit institutus, sine dubio propriæ hæreditatis partem legat, cum Meuiana hæreditas, post aditionem, fuerit confusa cum patrimonio testatoris, & effecta portio illius: igitur,Meuianæ hæreditatis legatum,est legatum portionis. Nec dicas,memoratam Meuianam hæreditatem, non esse certam quotam hæreditatis legantis, quia facilè potest ad quotam redigi,& certa reddi; prætetea,incerta quoque pars, vbi non omnino sit incerta,partis nomen,& effectus habet,vt dicit Turam.per text.in l.locus,ff.de acqu.poss. & in l.si quis extraneus,§.si quis partem,ff.de acquir.hæred.

Hoc tamen argumento minimè obstante, cogor ego in hac difficultate, à Turamin. proposita, ab eodem Turamin. dissentire, ex pluribus.

314 Primum quidem, quia non nisi vbi pars, idest quota hæreditatis, vel bonorum sit relicta, portionis legatum datur, vt patet in l.non amplius, §.vltimo, cum l.sequen.infr.eodem, in l. si quis seruum, §.vltimo, cum l.sequen. infra titulo proximo, in l.cum ex filio, supra de vulgar. & pupillar. in l. mulier, §.vltimo, infra ad Senat. Consult. Trebellian. in §.sed quia, versic.post quod, Institut.de fideicomm. hæred.cum similibus, nullibi enim exemplum legati portionis reperitur in iure, nisi quando
315 aliqua hæreditatis, vel bonorum quota expressè sit relicta. At hæreditas Meuiana non est portio,& quota hæreditatis, vel bonorum legantis eam, sed res,& vniuersitas hæreditaria, discreta, & diuisa ab alijs, & demonstrabilis ad oculum, vt ad sensum patet, igitur, Meuianæ hæreditatis legatum, non est portionis legatum.

Secundo, Vbicumque legatarius non par-
316 titur cum hærede hæreditatem ipsam, & bona, vt nomina ipsa indicant, nec legatum portionis, nec legatarius datur partiarius. At is, cui legata est Meuiana hæreditas, ius aliquod in hæreditate, & in bonorum vniuersitate, non habet, cuius virtute possit hæreditatem ipsam, vel bona cum hærede partiri, sed solummodo potest petere res certas, quæ fuerunt in hæreditate Meuij, & eiusdem Meuianæ hæreditatis appellatione, demonstrationis causa, continentur. igitur cogimur negare, factum esse legatum portionis, vbi Meuiana sit hæreditas, per legatum, relicta.

Tertio loco. Legatum hæreditatis Meuia-
317 næ, potius legato peculij, vel alterius similis vniuersitatis, est simile, quàm legato partis hæreditatis, vel bonorum, vt ad sensum patet. At legatum gregis peculij, vel alterius similis vniuersitatis, non est legatum portionis, vt patet ex tit. de pecul.leg. & omnes admittunt, igitur, legatum hæreditatis Meuianæ, non est legatum portionis.

Nec facit negocium, argumentum ex ad-
318 uerso, ad mentem Turamini, adductum, quia Meuiana hæreditas, nec Meuij hæreditas est, nec pars hæreditatis legantis, qui fuit
319 in ea, à Meuio, institutus. Nō hæreditas Meuij, quia, per aditionem confusa est cum patrimonio adeuntis, licet, demonstrationis gratia, appelletur adhuc, secundum communem vsum loquendi, hæreditas Meuij, quemadmodum res quoque furtiua, vitio etiam pur-
320 gato, furtiua dicitur in §.aliquando, Institut. de vsucap. demonstrationis gratia, quia talis quandoque fuit. Non pars, idest quota hæreditatis legantis, sed res, vel vniuersitas hæreditaria, vt grex, vel peculium, &, licet sit pars incerta hæreditatis legantis, quæ posset redi-
gi

gi ad aliquam certam partem, hoc non suffi-
321 cit ad legatum portionis constituendum, necesse est enim, vt legetur, non pars sensibilis, & demonstrabilis ad oculum, sed pars indiuisa, & quota hæreditatis, vel bonorum, cuius virtute, ius habeat legatarius pro rata in omnibus rebus hæreditarijs, ita vt partiri possit hæreditatem cum hærede, &, ea ratione appellatur legatarius partiarius, & certè, nisi hoc modo interpretemur, & intelligamus, non modo legatum, mensæ, peculij, & similium vniuersitatum; sed etiam fundi, & domus erit legatum portionis, cum legatū quoque fundi, habita ratione æstimationis, possit magnam hæreditatis partem continere, §. si quis vna, versic. quin etiam licet. Institut. de fideicomm. hæred. quinimo facilè esset, etiam cuiuscumque rei minimæ, per legatum relictæ, æstimatione considerata, redigere legatum ad portionem aliquam hæreditatis, quæ
322 & dupondij, & tripondij, & deinceps constitui potest; & diuidi in quantascumque plurimas vncias voluerit testator, §. hereditas, cum sequen. Institut. de hæred. institu. Nec faciunt negocium, l. locus, ff. de acquirend. possess. & l. si quis extraneus, §. si quis partem, ff. de acquirend. hæred. quia non video quo pacto teneat hæc sequela, pars loci pro indiuiso potest vsucapi, ignorans in qua parte institutus sit, potest adire, ergo hæreditatis Meuianæ legatum, licet sit incerta pars hæreditatis legantis, est legatum portionis; ad hoc enim, vt legatum portionis constituatur, necesse est, vt legetur quota hæreditatis, vel bonorum, vt in iuribus supra prolatis, & sic pars indiuisa totius hæreditatis, non species, vel vniuersitas hæreditaria, eiusmodi enim legatarij, quibus res certa relicta est, non partiuntur hæreditatem cum hærede, sed rem, vel vniuersitatem, nominatim relictam, petunt. Nec quia in d. l.
323 cum filius, §. 1. infra titulo proximo, legatarius hæreditatis Meuianæ, suscipit illius hæreditatis onera, quæ perseuerauerunt in diem mortis hæredis Meuij, intelligere debemus, vt suscipiat, virtute stipulationum, quæ interponebatur inter hæredem, & legatarium partiarium, de quibus in §. ergo, & sequen. Institut. de fideicomm. hæred. vt sentit Turam. neque virtute nouationis, quam somniat ibi Accurs. in verbo, onera, aut ipso iure, vt ibidem sentit, idem Accurs. Sed virtute cautionis de indemnitate, quam illi præstant legatarij, quibus aliqua relinquitur vniuersitas, cuius appellatione veniunt onera, vt patet ex l. cum pater, in §. mensæ, infra de legat. 2. & vicissim hæres illis præstat, & cedit actiones, vt rectè docet
324 Cuiac. ad d. l. cum filius, §. 1. Sed, vt materiæ huic vniuersæ lucem aliquam afferamus, admonendi sumus, alterum esse legatum, quo singulæ relinquuntur res, alterum, quo relinquuntur vniuersitates, vt docemur ab Vlpiano in fragmentis, tit. 24. in versic. sicut singulæ, primi exemplum est, si legetur, equus, fundus, vestis, domus, secundi autem generis legatum, est in duplici differentia, aut enim est
325 legatum vniuersitatis, onera, ex vi verbi, non includentis, cuiusmodi est familiæ, idest, turbæ seruorum, vel gregis legatum, §. si grex Institut. de legat. aut vniuersitatis, cuius nomen etiam onera includit, cuiusmodi est legatum portionis hęreditatis, legatum negocij, mensæ, & legatum hæreditatis Meuianæ. Dif-
326 ferentia autem maxima est, inter hæc legatorum genera, quia, vbi legatę sunt res singulæ, vel vniuersitates, quarum nomina non includunt onera, nullis prorsus oneribus subijciuntur legatarij, vbi verò vniuersitas relicta sit, cuius nomen includat onera, quia legati ti-
327 tulus, sui natura, omne onus excludit, l. si hæreditatem, ff. mandati: propterea legatarius non substinet onera ipso iure, sed ex conuentione hoc modo, videlicet. Aut est legatarius partiarius, aut non, si partiarius, aut legata est partio hæreditatis, aut bonorum, si pars hæreditatis, ex rescripto D. Adriani, neque funeris impensa, neque pretia manumissorum deducuntur, l. si quis seruum, §. vltimo, infra titulo proximo, ad alia autem onera non tenetur, nisi interponantur stipulationes, de quibus in §. ergo, Institut. de fidelcomm. hæred. si pars bonorum, quo casu pariter legatum partionis esse arbitramur, quicquid dicat Cuiac. in d. tit. 24. Vlpian. vt mox videbimus, legatarius non subijcitur alicui oneri, nisi per interpositionem memoratarum stipulationū, & liberum, hoc casu, est hæredi, vel æstimationem illius partis, vel bonorum partem legatario partiario dare, d. l. non amplius, §. vltimo, cum l. sequen. infra eodem. Si verò non sit legatarius partiarius, sed vniuersitatis, cuius nomen iura actiua, & passiua includat, si vult consequi legatum, præstare debet cautionem de indemnitate ipsi hæredi, & vicissim hæres illi actiones præstat, & cedit, vt non obscurè colligitur ex d. l. cum filius, §. 1. & ex l. cum pater, §. Mensæ negocium, infra titulo proximo, & ex his, ni fallor, planissima, & explicatissima redditur materia hæc, difficillima alioqui, & inuoluta.
328 Subsequitur modo secunda difficultas,

 an,

an, ſcilicet legatum partis bonorum ſit lega-
tum portionis, &, in hoc capite, interpretes
communiter videntur ire in eam ſententiam,
vt non ſit legatum partionis, ita ſentit Bar. ad
l. ſi quis ſeruum, in §. vltimo, infra titulo pro-
ximo, num. 2. vbi appellat hoc legatum parti-
culare, legatum enim portionis, vniuerſale
eſt, ſecundum communes traditiones, non
particulare, &, hanc opinionē, expreſsè tenet
Aretin. ad §. ſed quia, verſic. poſt quod, Inſti-
tut. de fideicommiſſ. hæred. & ſequuntur ibi,
& alibi D.D. communiter, & in primis tenet
hanc opinionem Iac. Cuiac. in not. ad Vlpian.
in d. titu. 24. verſicu. ſicut ſingulæ, vbi inquit.
quòd ſi ita legatum ſit. Bonorum meorum
partem tertiam, non eſt partitio. hanc autem
opinionem, iuribus, vel rationibus non probat
Cuiac. dicens, non aſſero capita legum, quæ
ſunt notiſſima, ego tamen, vno, vel altero ar-
gumento, communem hanc ſententiam pro-
babo.

Et primum, quia illud eſt legatum portio-
329 nis, (quod partitio nuncupatur) quod tam
commoda, quàm onera, pro parte, includit, l. ſi
quis ſeruum, §. vltimo, vbi Bart. infra titulo
proximo. Sed legatum partis bonorum, onera
aliqua non includit, l. cum autem, infra titulo
proximo, faciunt l. ſubſignatum, §. bona, & l.
bonorum, infra de verb. ſign. igitur legatum
partis bonorum, partitio, ſiue legatum portio-
nis, non eſt.

330 Secundo, tunc demum, vbi eſſet legata
pars bonorum, diceretur factum legatum
partionis, quando hæres cogeretur cum lega-
tario partis bonorum, hæreditatem ipſam, vel
bona partiri, nec audiretur, ſi vellet, partis bo-
norum legatæ, æſtimationem ſoluere. At neu-
trum eſt, quia, nec cogitur, hoc in caſu, hæres
cum legatario partiri, & auditur, ſi velit æſti-
mationem præſtare, l. non amplius, §. vltimo,
cum l. ſequent. infra eodem, igitur, legatum
partis bonorum, partionis legatum dici non
poteſt. Corroborantur hæc argumenta, quia,
tam Vlpianus in d. tit. 24. quam Theophilus
in d. §. ſed quia, Inſtitut. de fideicomm. hæred.
aſſerunt exempla partitionis ſolummodo in
legato partis hæreditatis, non in legato partis
bonorum.

Ego tamen, legatum quoque partis bono-
rum, arbitror eſſe legatum portionis, & conſe-
quenter eum, cui pars bonorum legatur, lega-
tarium eſſe partiarium, ad ita ſentiendum ad-
ductus, vnica Iuſtiniani auctoritate, nimirum
per text. apertum in §. ſed quia hæredes, ver-
ſic. poſt quod, Inſtitut. de fideicomm. hæred.
Poſt quod ſenatus conſultum, inquit Impe-
rator, ipſe hæres onera hæreditaria ſuſtine-
bat; ille autem, qui ex fideicommiſſo recipie-
bat partem hæreditatis, legatarij partiarij lo-
co erat, ideſt, eius legatarij, cui pars bonorum
legabatur, quæ ſpecies legati partitio vocaba-
tur, quia cum hærede legatarius partiebatur
hæreditatem. Hic text. præterquamquod in
terminis, vt vulgo dicunt, probat hanc ſenten
tiam, poteſt duobus modis, pro hac mea opi-
nione, ponderari.

Primum, quia illud ſine dubio eſt legatum
331 partionis, quod partitionis recipit appella-
tionem, & cuius legatarius, partiarius appel-
latur, vt per Vlpianum in fragment. tit. 24. At
332 legatum partis bonorum, partitionis reci-
pit appellationem, & is, cui bonorum pars le-
gatur, legatarius dicitur partiarius, d. verſ. ſed
poſt; igitur legatum partis bonorum, eſt lega-
tum portionis.

Secundo, quia vbicumque legatarius par-
333 tiebatur, cum hærede hæreditatem, portio-
334 nis legatum habere dicebatur. At is, cui bo-
norum pars legabatur, cum hærede partieba-
tur hæreditatem, vt diſertis verbis dicit Iuſti-
nian. in d. §. ſed quia hæredes, verſ. poſt quod
igitur, legatum partis bonorum, eſt legatum
portionis, & is, cui pars bonorum legatur le-
gatarius partiarius, niſi velimus temerè nega-
re, quod apertè Iuſtinianus affirmat.

Non obſtant contraria, & præſertim pri-
335 mum argumentum, quia falſa eſt illius ma-
ior, Legatum enim portionis, non includit
onera, repugnant naturæ legati onera, d. l. ſi
hæreditatem, ſupra mand. & profectò fruſtra
fuiſſent adhibitæ ſtipulationes illæ, de quibus
in d. §. ſed quia, inter hæredem, & legatarium
partiarium, ſi cum honoribus, & oneribus le-
gatum portionis factum intelligeretur. In hoc
ſolummodo conſtituitur differentia, inter le-
gatum portionis hæreditatis, & partis bono-
rum, quia vbi portio hæreditatis legata eſt,
ad precia ſeruorum manumiſſorum, & ad fu-
neris impenſam, quæ ipſo iure minuunt hære
ditatem, legatarius concurrere debet, ex re-
ſcripto Diui Adriani, l. ſi quis ſeruum, §. vlti-
mo, infra titulo proximo, vbi verò pars bono-
rum ſit relicta, etiam funeris impenſa, & pre-
cia ſeruorum deducenda ſunt, l. cum autem,
infra titulo proximo, nec non, quia, vbi pars
hæreditatis legata eſt, præcisè tenetur hæres
cum legatario hæreditatem partiri, vbi autem
non hæreditatis, ſed bonorum pars, iure lega-
ti ſit relicta, in eo ſuccurritur hæredi, poſt Sa-
binianorum, & Proculianorum cõtrouerſias,
vt

vt hæres ipse eligat, siue rerum partes, siue æ-
stimationem dare malit, iuxta dict. l. non am-
plius, §. vltimo, infra eodem, nec ideo desinit
esse legatum portionis, cum legatarius non-
nisi partem bonorum petere possit, & partia-
tur, nisi malit hæres æstimationem soluere,
quam etiam soluere cogitur, vbi commodam,
bona ipsa, & res, non patiantur diuisionem, d.
§. vlt. in fin. & ex his, vires etiam secundi argu
menti eneruantur, & diluuntur.

336 Nunc autem, redeundo ad Bart. conclu-
siones, & regulas.

Tertia, & vltima est. Fideicommissa vniuer
salia, non sunt exæquata legatis singularibus,
& econuerso.

Et hæc quoque vera est, sed rationibus
supra allatis, sic reformanda. Legata non sunt
fideicommissis vniuersalibus exæquata.

Si quis tamen vellet defendere tres à Bar-
337 tolo propositas conclusiones, tamquam ve-
ras, & benè conceptas posset considerare, non
338 esse inconueniens, vt legatum eam recipiat
diuisionem, vt aliquod sit particulare, aliquod
vniuersale, non quia aliquod ceperiatur lega-
tum, quod sit modus acquirendi per vniuersi-
tatem, sed quia aliquod refertur, ad res singu-
las, vel ad vniuersitates nominatim relictas, vt
legatum fundi, vestis, gregis, peculij, aliquod
ad quotam hæreditatis, vel bonorum, vt lega
tum portionis: quid enim prohibet, vt illud
magistraliter legatum particulare dicatur,
hoc vniuersale, non quia sit modus acquiren-
di per vniuersitatem, sed aliam ob causam?
Qua declaratione sic stante, nihil necesse est
primam, & tertiam Bartoli regulam reforma-
re, & secunda verissima est, & bene concepta:
Nam legata vniuersalia, quæ ad hæreditatē,
vel ad bonorum vniuersitatem referebantur,
339 sunt exæquata fideicommissis vniuersali-
bus, quæ nec ipsa ante Senatum Consultum
Trebellianum erant modi acquirendi per vni
340 uersitatem, id quod probatur ex eo, quia
olim legatum totius hæreditatis non valebat,
vt supra latè deduximus, & non obscurè colli-
gitur ex l. Mater, in §. fin. infra ad Senat. Con-
sult. Trebellian. hodie autem, sublata differen
tia verborum, per l. 2. C. communia de legat.
valet in vim fideicommissi, vt admittebamus
etiam supra in Rubrica, dum de verbo lego,
341 ad vniuersitatem bonorum relato differe-
bamus. Legatum quoque portionis, quod o-
lim, nisi interponebantur stipulationes, de
quibus in d. §. sed quia hæredes, cum sequen-
tibus, &c. citra conuentionem, erat sine onere,
hodie, cum, sublata verborum differentia, ha-
beat vim fideicommissi, sine stipulationum
reprobatarum interuentu, onera includit, &
cum fideicommisso partis hæreditatis identi-
ficatur, & hoc quoque modo contraria inter
legata, & fideicommissa dirimuntur, & legata
fideicommissorum naturæ aggregantur beni-
gniori, iuxta admonita per Iustinianum, in sæ
pius repetita l. 2. C. communia de legat. quæ
non de fideicommissis singularibus tantum-
modo loquitur, sed generaliter de fideicom-
missis. Hoc enim erat contrarium, inter lega-
ta, & fideicommissa, vt totius hæreditatis vni-
uersale legatum non valeret, totius autem hæ
reditatis fideicommissum fieri posset, hodie
autem legatum quoque totius hæreditatis ag
gregatur fideicommissorum naturæ, & valet
in vim fideicommissi, ob sublatam verborum,
& formarum differentiam. Hoc etiam erat cō-
trarium inter fideicommissum, & legatum
portionis, vt legatum, citra conuentionem,
per memoratas stipulationes, nullum onus,
vel non omnia includeret, d. l. si quis seruum,
§. vltimo, iuncta l. sequen. & §. sed quia hære-
des, Institut. de fideicomm. hæred. fideicom-
missum autem sine stipulationibus, virtute Se
nat. Consult. Trebellian. includeret, hodie au
tem legatum quoque portionis, fideicommissi
naturę benigniori aggregatur, & citra captio-
sas stipulationes, onera, pro rata, continet, ita
vt amplius inter fideicommissum, & legatum
portionis, non sit differentia. Nec dicas cum
Alexan. Turamin. in suo lib. singulari, de exæ-
quat. legatorum, & fideicomm. cap. 2. num. 5.
nihil reperiri immutatum circa legatum por-
tionis, quia satis reperitur mutatum, cum sti-
pulationes, quæ interponebantur, tamquam
captiosæ fuerint explosæ, & differentia verbo-
rum, quibus concipiebantur legata, & fidei-
commissa, sit omnino sublata. Accedat etiam,
quòd Iustinianus, & Theophilus, in titulo, In-
stitut. de fideicomm. hæred. loquuntur de lega
to portionis, tamquam de legato, quod olim
in vsu fuerit, quasi hodie locum amplius non
habeat.

Quicquid sit, quia ex his, quæ hactenus di-
cta sunt, liquido constat, legata, quæ particu-
laria à Bart, & ab alijs appellantur, non esse
fideicommissis vniuersalibus æquiparata, op-
portunè, quarto loco, principaliter quærеba-
mus, quibus nominibus inter se differrent.

Dicimus ergo nos, quatuor potissimum no
342 minibus inter se differre legatum singula-
rum rerum, à fideicommisso vniuersali, nomi-
ne nimirum, natura, obiecto, & effectu. nomi-
343 ne, quia hoc legatum, vel singularum re-
rum

rum fideicommissum appellatur, vt colligitur
ex l.2. C.communia de legat. illud autem fi-
deicommissum vniuersale, fideicommissaria
hæreditas, substitutio fideicommissaria, &
restitutio, vt patet ex titulo, Institut.de fidei-
comm.hæred. ex titulo, C.de instirut.substi-
344 tut.& restit.& omnes admittunt. Differunt
etiam natura, quia legatum est modus acqui-
rendi titulo particulari, vt docuimus supra ad
Rubr.huius tituli, in 6.quæstio.principe, per
text.in §.vltimo, Instit.per quas personas no-
bis acquiritur, & per princip.Institut.de legat.
Fideicommissum autem vniuersale, est mo-
dus acquirendi titulo vniuersali; vt colligitur
ex d.§.vltimo, & ex titulo, Instit.de fideicom-
345 mis.hæreditatibus. Obiecto etiam differunt,
& materia circa quam, quia legatum, non nisi
de rebus particularibus fit, & de vniuersitati-
bus facti, & de portione hæreditatis, vt patet
ex toto titulo, Institut.de legat. & de singulis
rebus per fideicommissum relict. nec non ex
l.mulier, §.vltimo, infra ad Sen. Consult.Tre-
bellian. Fideicommissum autem vniuersale,
non nisi de vniuersitate iuris; hoc est de tota
hæreditate, vel parte, toto titulo, Instit.de fi-
deicomm.hæred.& habetur in titulis, ff.& C.
ad Senat.Consul.Trebellian. Effectu quoque
346 differunt in quampluribus, de quibus om-
nibus sigillatim non agam, sed de aliquibus
dumtaxat, adhibitis etiam disputationibus,
vbi opus fuerit.

Primum igitur differunt effectu, quatenus
347 legatarij non possunt compellere hæredem
grauatum adire hæreditatem, neque fideicō-
missarij particulares, §.quantitas, versic.ex di-
uerso, Institut.de lege Falcid. etiam si velint
hæredi de indemnitate cauere, l.numquid, §.
vltimo, infra ad Senat. Consult. Trebellian.
348 Fragile enim, & periculosum dicitur reme-
dium cautionis, l.qui ita, §.1. vbi glos. eodem
titulo, facit l.pupilli, supra quod cum falso tut.
& cap.accedens, 2. extra, vt lite non contest.
quibus addo ego text.in §.vltimo, Institut.de
suspect.tut.idem esse scribit Ripa hic num.31.
si legatarius offerat pignora, cum non tenea-
tur hæres inuitus suscipere eorum custodiam.
Vniuersales autem fideicommissarij possunt,
l.si quis omissa, §.vltimo, ff.si quis omis.causa
testament.§.ergo, versic.sed si recusabat, In-
stitut.de fideicomm.hæred. tradunt glos.&
Bart.hic, num.8.& sequuntur DD.commu-
niter, & hoc verum est, etiam in fideicommis-
sario, cui sit relicta pars hæreditatis, cum &
ipse possit compellere hæredem grauatum
adire suo periculo, & totam restituere, l.cogi,
§.si quis hæres, infra ad Senat.Consult.Tre-
bellian. tradit, post Ias.Soc.Iun.hic, nu.212.
cum sequentibus. Ratio autem differentiæ po-
test esse multiplex, & vltra eam, quam reddit
349 Bart.hic, nu.8, ver. vera differentiæ ratio, di
350 cimus nos, hoc vsu venire, quia hæc virtus,
vt fideicommissarius vniuersalis possit com-
pellere hæredem grauatum, ad adeundam hæ
reditatem, & restituendam, est Senat.Consul
ti Pegasiani, tributa Senat.Consult.Trebel-
liano, d.§.ergo, versic.sed si recusabat, iuncto
§ sed quia, eodem titulo, Institut.de fideicom
miss.hæred. Legata autem non præstantur ex
S.C.Trebelliano, l.mulier, §.vltimo, infra ad
S.C.Trebell.

Ex hac differentia inferunt DD.ad plura,
verum quia parum ad rem faciunt; venio ad
alias differentias.

351 Secunda igitur princeps differentia, quo
ad effectum, est, secundum Dyn. quem refert
idem Bart.hic num.8. vers.addit Dyn. aliam
differentiam, quia dominium rei legatæ tran-
sit in legatarium, recta via. l.legatum ita, infra
tit.prox.l.à Titio ff.de furt. in fideicommissa-
rium autem vniuersalem, non ante factam
restitutionem. l.restituta ff.ad S.C.Trebell.

Verum, quia damnat Bart. hanc differen-
tiam; propterea, pro explicatione eorum, quæ
ab eodem Bart. tanguntur, occasione huius
differentiæ, vt distinctè procedamus, tres pro-
pono discutiendos articulos.

Primus erit, An vera sit differentia.

Secundus, An quemadmodum à testatore
in legatarium, ipso iure transit, & recta via, do
minium, ita etiam transeat recta via, de pri-
mo legatario, in secundum, si a primo sit le-
gatum.

Tertius, & vltimus, An ius, quòd legatur,
transeat recta via in legatarium, vbi tacitum
factum sit legatum.

Quod attinet ad primum, omissa disputa-
tione, concludo contra Bart. verissimam esse
Dyni differentiā, quam communiter appro-
bant DD. hic, &, differentiæ rationes, quam-
plurimæ afferuntur, ab Imola, ab Aretino, à
Ruino, & ab alijs, vt latè per Soc.Iun. hic nu.
223.cum seqq.inter quas Aretini ratio vide-
352 tur probabilior. Ego autem addo etiam a-
lias, quarum vna potest esse, quia, cum fidei-
commissum vniuersale, non fuerit compræ-
hensum exæquatione, de qua in l.nostra, & in
l.2.C.communia de legat.quæ exæquationes
solummodo ad particularia relicta referun-
tur, non potuit, vniuersale fideicommissum,
effectum hunc transitus dominij recta via, à

legati

legati natura accipere, & quatenus legatum aliquod, si quod fuit, vniuersale, vt de legato portionis dicunt, fuerit fideicommisso exæquatum, non suum effectum tribuit fideicommissariæ hæreditati, sed vt contrarietas dirimeretur, legatum ipsum fuit fideicommisso, quasi humaniori, aggregatum, vt supra dicebamus, per tex. in d. l. 2. C. communia de leg. in versic. Vbi autem aliquid contrarium. Præ-

353 terea, ratio differentiæ potest esse, quia legata, vel fiunt verbis directis, propria vi significantibus transitum iuris recta via, de testatore, in legatarium, vel verbis obliquis, in relictis particularibus, eandem vim habētibus, ob sublatam differentiam in d. l. 2. C. communia de legat. Fideicommissa autem vniuersalia, fiunt solummodo verbis obliquis, quę non sunt apta, ad significandum dominij trāsitum sine medio; etenim, in relictis vniuersalibus, cuiusmodi sunt directæ, & obliquæ substitutiones, seu fideicommissariæ, non sunt confusæ formæ, neque sublata est differentia verborū, vt sentit etiam Bar. ad l. Centurio, ff. de vulgar. & pupillar. num. 18. alioqui perperam fierent à DD. ad l. præcibus, C. de impub. & alijs substit. & ad d. l. Centurio, tam subtiles, tam prolixæ, & perplexæ, de verbis, directis, obliquis, & communibus, disputationes. Ac-

354 cedat etiam, quòd non expedit fideicommissario vniuersali, vt in eum transferatur dominium rerum, vniuersali fideicommisso, relictarum, cū oneribus hæreditarijs, quæ ad ipsum in totum pertinent, vel pro rata, antequam, ipsi volenti, & petenti, fideicommissum præstetur, & vt transeat sine onere, æquitati repugnat, & non expedit hæredi grauato. Rei autem legatæ dominium, quod est sine onere, expedit legatario, vt in eum, recta via, transeat, & ipso iure, vt, per actionem etiam in rem, possit rem legatam petere.

355 Hæ sunt rationes, & aliæ similes, quæ possent excogitari, ob quas factum est, vt in fideicommissarium vniuersalem, ante restitutionem hæreditatis, dominium recta via non transeat, non autem, quia res hæreditariæ, per fideicommissum, non principaliter, sed in consequentiam relinquantur, vt Bart. comminiscitur. Hæc enim ratio, si valeret, nec gregis, vel armenti, aut peculij, vel hæreditatis fraternæ, aut Meuianæ legato, capitum animalium, rerum peculiarium, vel Meuianæ, & fraternæ hæreditatis rerum hæreditariarū, quasi in consequentiam relictarum, in legatarium transiret recta via dominium, quod tamen falsum esse conuincitur ex l. grege autem legato, infra titulo proximo, ex l. si peculium, 1. in princip. infra de pecul. legato, & ex l. cum filius, §. Lucio, infra titulo proximo, vbi Bart. id quod etiam DD. hic animaduertunt. Nec facit negocium, l. seruum filij, in fine, infra eodem, per Bart. allegata, quia procedit in longe diuersis terminis, vt rectè obseruat Ripa hic, num. 33. & nos infra opportunius explicabimus.

356 Venio nunc ad secundum articulum, & quæro, vna cum interpretibus, An dominium rei legatæ à legatario, recta via, transeat, à primo legatario, in secundum.

Sunt, in hac iuris controuersia, contrariæ opiniones, altera est negatiua, quam probauerunt Bald. Castr. & Corn. ad l. 2. C. communia de legat. Imol. ad l. vnum ex familia, §. sed si vno, infra titu. prox. sequuntur hic Alex. nu. 28. Ias. nu. 87. & Hieron. Torniell. nu. 62. pluribus moti.

357 Et primum, per tex. in l. Imperator, in principio infra titulo proximo, & per l. si legatarius, infra de legat. 3. ex quibus sic possumus ratiocinari. Tunc demum in secundum legatarium diceretur fecisse transitum dominium rei legatæ à primo legatario, quando, aduersus primum legatarium, illi rei vendicatio competeret, ad petendam rem legatam, argumento l. in rem, supra de rei vendic. & §. omnium, Institu. de act. At, secundo legatario, anteaquam fiat cessio actionum à primo, actio aliqua non competit, d. l. Imperator, in princip. & d. l. si legatarius. igitur ante restitutionem, vel cessionem, dominium ipso iure, & recta via, sine medio, non est in secundum legatarium translatum.

358 Secundo, quia, si de primo legatario, in secundum, dominium rei legatę, recta via, transiret, ante factam præstationem, sequeretur illud incommodum, vt duo domini in solidum eiusdem rei, & eodem tempore darentur, primus nimirum legatarius, qui, sine controuersia, fit, recta via, rei legatæ dominus, l. à Titio, ff. de furt. l. legatum ita, infra titulo prox. & secundus; sed hoc consequens est falsum, l. si vt certo, §. si duobus, ff. commodati, ergo falsum est etiam antecedens.

359 Tertio, ad mentem Cast. ad d. l. 2. C. communia de legat. sic ratiocinamur. Si, immediatè, & recta via, dominium rei legatę transiret, de primo legatario, in secundum, sequeretur illud incommodum, vt dominium in primo esset inutile, & momentaneum, sed hoc non est admittendum, cum acquisitio inutilis, & momentanea non admittatur, l. vltima, C. de bonis,

bonis, quæ liberis, l. qui sic, infra de solut. §.
360 illud. Institut. de rerum diuis. Ars enim, &
natura nihil operantur frustra, l. qui bis idem,
infra de verb. oblig. igitur nec illud est admit-
tendum, vnde hoc sequitur.
Quarto ponderatur text. in l. si quis vsum-
fructum, infra de vsufruct. legat. vbi alicui fuit
relictus fundi vsusfructus, qui fuit rogatus, vt
illum alteri restitueret, & restituit, inducendo
illum in fundum, fruendi causa, deinde mor-
tuus est, vel capite minutus, dubitatur, an v-
susfructus, per mortem primi vsufructuarij,
sit extinctus, vel remaneat in secundo, quasi
in illum fuerit translatus, & concluditur re-
manere vsumfructum apud secundum, perin-
de ac si ei, cui ex fideicommisso restitutus est,
legati iure, acquisitus fuisset. potest ergo hic
text. sic induci. Si res, à legatario relicta, acqui
reretur ei, cui relicta est, ipso iure, & recta via,
nihil necesse esset, vt legatarius, à quo relictus
est vsusfructus, induceret illum in fundum,
fruendi causa. Sed necesse est, vt primus lega-
tarius vsusfructus, inducat secundum in fun-
dum, fruendi causa, vt patet in d. l. si quis vsum
fructum. igitur secundo legatario, ipso iure, &
sine facto primi, rei relictæ dominium non
acquiritur.
Quinto, & vltimo ad mentem Torniel. hic,
num. 62. Si secundus legatarius fieret domi-
nus ipso iure, ante rei legatæ præstationem,
profectò dominium ipsum, aut à testato-
re, aut à primo legatario haberet, sed neutrum
dici potest, igitur, non ipso iure, ante præsta-
tionem rei legatæ, fit dominus secundus lega
361 tarius. Non possumus dicere secundum le-
gatarium habere à primo, cum primus legata
rius, sine facto, & consensu suo, rei suæ domi-
nium in alium, non transferat, §. per traditio-
nem, Institut. de rerum diuis. Nec possumus
dicere habere dominium à testatore, quia tūc
necesse esset, vt testator adimisset à primo, ad
hoc, vt ad secundum transtulisset, l. sicut in an-
nos, & ibi notatur, sic de adimen. legat. l. si plu-
362 ribus, vbi Iason, infra eodem, l. si fortidianum,
C. eodem, legatum enim, factum vni, sub com
memoratione primi, tollit primum, dictis iu-
ribus. Quapropter tunc non esset secundus
legatarius, sed primus, cui non à legatario,
sed ab hærede, facta translatione, legatum
esset.
In contrariam sententiam iuit Dyn. ad l. v-
num ex familia, in §. sed si. vno, infra titulo
proximo, & eandem tenuerunt gloss. & Bart.
ad l. 2. C. communia de leg. secuti sunt etiam
nonnulli recentiores hic, & in primis Ripa.
num. 34. Iac. de Nigr. num. 58. Ioannes Crot.
num. 35. & Ioan. Bolognet. num. 211. in fine,
vbi testatur eandem opinionem firmasse Al-
ciatum, testans etiam communem esse. &
huic sententiæ ego quoque subscribo. (omissis
leuioribus, adductis hic per eundem Ioan. Bo
lognet. nu. 211. versiculo vnde, gloss.) vnica,
ductus ratione, petita à l. 1. C. communia de
legat. Vbi Imperator, postquam declarauit,
ex quocumque genere legati, & fideicom-
missi, competere triplicem actionem, realem,
videlicet, personalem, & hypothecariam, ad-
dit eiusmodi verba. & hæc disposuimus, non
tantum si ab hærede fuerit legatum dereli-
ctum, vel fideicommissum, sed etiam si à lega-
tario, vel fideicommissario, vel alia persona,
quam grauare fideicommisso possumus, fi-
deicommissum cuidam relinquatur. quibus
ex verbis, relatis ad id, quod superius genera-
liter dictum est, non obscurè colligitur, secun-
do quoque legatario, vel fideicommissario,
competere, ad petendum legatum, vel fidei-
commissum, etiam actionem rei vendicatio-
nis, quod cum ita sit, licet nobis, insolubili hoc
363 argumento, sententiam hanc probare. In
quemlibet, qui rem legatam, actione in rem
petere potest, necesse est, vt ipso iure, & ante
rei legatæ præstationem sit dominium trans-
364 latum, argumento l. in rem, supra de rei ven-
dic. & §. omnium, Institut. de act. Sed, & is, cui
à legatario legatum est, petere per rei vendi-
cationem, potest rem legatam, igitur cogi-
mur fateri, in necessariam antecedentiam, do
minium in eum recta via, ante præstitam rem
legatam, ipso iure transitum fecisse.
365 Non obstant contraria, & præsertim pri-
mum argumentum, petitum à d. l. Imperator,
quia vēdicat sibi locum de iure Digestorum,
quo tempore legari à legatario non poterat,
vt supra concludebamus, per text. in §. 1. In-
stitut. de singul. rebus per fideicommiss. relict.
Sed fideicommitti dumtaxat, in fideicommis
sarium autem, de quo loquitur ille text. siue à
legatario præstandum fuisset, siue ab hærede,
præstatione rei relictæ non facta, dominium
non transibat, ante factam exæquationem per
Iustinianum, in d. l. 2. C. communia de leg. &
propterea opus erat cessione actionum, secus
autem hodie, per dd. ll. 1. & 2. C. communia
de legat.
366 Nec facit negocium secunda ratio, ad mē
tem Alexand. & aliorum, propterea quod re-
gula illa, quæ habet duo domini in solidum
vnius, & eiusdem rei esse non possunt, vendi-
cat sibi locum, in dominio naturali, & iuris gē-
tium,

tium, vero, & naturali, nõ autē in dominio ficto, & ciuili, cuiusmodi est illud, quod ipso iure, ante rei præstationem, ad legatarium transit, quod, potius quàm verum dominium, potentia quædam est, & facultas ad verum, & actuale dominium consequendum, hinc, si
367 duobus eadem res legata est insolidum, vnusquisque ciuiliter est dominus, ita vt, per rei vendicationem, rem integram petere possint, quæ tamen scinditur, quo ad dominium actuale iurisgenrium, vtroque ad legatum concurrente, §. si eadem res duobus, Institut. de legat. tradunt DD. ad l. re coniuncti, infra de legat. 3. Præterea, quando dicta regula vendicaret sibi locum, etiam in dominio ciuili, veniret limitanda, iuxta tradita per DD. ad l. 3. in §. ex contrario, infrà de acquirend. possess. vt, scilicet locum non haberet diuerso respectu, quapropter, cum, in casu nostro, in quo v-
368 no respectu est dominus in solidum primus legatarius, nimirum per prius, & reuocabiliter, altero autem respectu, secundus, qui dominus est per posterius, & irreuocabiliter, licet enim simul tempore domini in solidum ef-
369 ficiantur, ordine tamen intellectus, & prioritate naturæ, de qua per Aristot. in prædicament. tract. 3. cap. 2. & 3. prius efficitur dominus primus legatarius, postea verò secundus, & huius naturæ prioritatis, & posterioritatis, ratione etiam in iure nostro haberi, docet eru ditè, & egregiè Bald. noster ad l. 1. supra de iustitia, & iure, num. 8. ad princip. Instit. eodem, num. 2. & ad l. Aretusa, ff. de statu hominum, num. 2. & 8. quamobrem, cum non omnino simul sint domini in solidum eiusdem rei, primus legatarius, & secundus, in casu nostro, sed successiuè, saltem inspecta prioritate naturæ, & ordinis intellectus, silet regula, d. l. si vt certo, §. si duobus, supra commod.

Tertium quoque, ad mentem Pauli Castrensis, argumentum facilè solui potest, de-
370 claratione, & limitatione minoris propositionis, nam, tunc demum non admittitur, & non attenditur momentanea acquisitio, quando actu, & potentia est momentanea, & inutilis, secus autem, quando saltem in potentia est duratura, vt in casu nostro, secundo, scilicet legatario repudiante, vel facto incapaci, vt sentit Socin. Iun. hic num. 235. & tradidimus etiam mos, ex sententia Petri Crispi, ad Rubr. supra eodem.

Quartum autem argumētum, de d. l. si quis
371 vsumfructum, leuissimum est, loquitur enim lex illa de fideicommissario, cui, à legatario, vsusfructus, per fideicommissum præstandus, sit relictus, non de secundo legatario, in fideicommissarium autem, eo iure, sine dubio, ius rei relictæ, recta via, non transibat, ante factam per grauatum præstationem, vt mox supra dicebamus.

Facile etiam soluitur argumentum Tor-
372 nielli, quinto loco allatum, licet insolubile à suo auctore appelletur. Nam respondemus, dominium ciuile rei legatæ, de quo agimus, ex voluntate testatoris, sine aliqua ademptione, fecisse transitum, ab eo, in primum legatarium, & à primo legatario, in secundum; voluit enim testator seruari ordinem successiuum inter istos legatarios, absque eo, quòd fieret aliqua ademptio à primo, quem grauauit, vt daret secundo, hinc, secundo repudiante, res legata, non ad hæredem pertinet, sed ad primum legatarium, cui expedit, hanc ob causam, potius grauatum esse, vt restituat alteri, quàm factam esse ademptionem, seu trāslationem. Aliud est enim legatum de vno ad alium transferre, Aliud primo legatario alterum substituere; primo enim casu, impeditur acquisitio in primo legatario (facto, per ademptionem illius, legato inualido) ita, vt, si secundus legatum non capiat, ad hæredem pertineat, secundo autem casu, postquam primus acquisiuit, & consequenter primum legatum effectum habuit, ordine successiuo vocatur legatarius secundus; quo non capiente, apud primum legatarium, cui secundus est substitu
373 tus, remanet legatum, &, in hoc, confunden do terminos, deceptus est Torniellus, doctus aliqui, & subtilissimus iuris nostri interpres.
374 Superest modo tertia, & vltima inspectio: An, scilicet, vbi tacitè quid, & in consequentiam legatum sit, dominium, vel aliud ius, recta via, & ipso iure, in legatarium transeat: Et, in hac quoque iuris controuersia, sunt contrariæ DD. opiniones, quarum altera est affirmatiua; quam tenet Cuman. quem refert, & sequitur Socin. Iun. ad l. ex hac scriptura, ff. de donat. num. 8. & idem videtur sentire hic, nu. 217. & hanc opinionem sequuntur etiam hic Imol. Alex. & Aret.

Primum per d. l. ex hac scriptura, de donat. sic ratiocinando, qualibet dispositio, verbis enunciatiuis concepta, vt dispositio, tacita est, non autem expressa, licet, vt enunciatum, & narratum, sit expressum, cum verba enunciatiua expressè enuncient, non autem disponāt, nisi tacitè, & aliqua concurrente coniectura, l. ex his verbis, C. de testament. milit. glos. est in l. 1. C. quando non pet. part. faciunt cap. audistis, de elect. & cap. 2. de dolo, & contum. At

ex diſpoſitione,& legato,reſultante ex verbis enũciatiuis,dominium tranſit recta via in honoratum, & legatarium, l.ex hac ſcriptura,infra de donatio. vbi notat,poſt Cuman.Socin. Iun.num.8. igitur etiam,vbi tacitum factum eſt legatum,tranſit rei legatæ dominium,à teſtatore,in legatarium,ipſo iure,& recta via, ante factam rei legatæ præſtationem.

376 Secundo adducitur text.in l.ſi fundum, §.qui fundum, infra eodem, vbi teſtator alicui fundum legauit, excepto ædificio, & ,ſi per ædificium intellexit ſuperficiem,& ſolum, quod in dubio intellexiſſe præſumitur, fundus, excepta villa, vendicari poterit,& ſeruitus ipſo iure villæ debebitur, quæ, cum ita ſint, poſſumus, per hunc text. hoc pacto, pro communi opinione,ratiocinari. Niſi ex tacita quoque diſpoſitione, & legato, recta via, & ipſo iure,in honoratum,& legatarium ius träſiret,in propoſita facti ſpecie,vbi nulla de ſeruitute facta eſt mentio, ſed venit in neceſſariam conſequentiam, vt patet, non ipſo iure ſeruitus deberetur, ſed debetur ipſo iure, vt difertis verbis athrmat Iulian.I.C. in d.l.ſi fundum,in §.qui fundum.igitur,ex tacita quoque diſpoſitione,& ex tacito legato,ius,recta via, tranſit in legatarium.

Tertio adducitur text. in l.ſi peculium, r.
377 in princip.infra de pecul.legat.qui ſic poteſt induci. Vbi peculium legatur, corpora, & res peculiares, de quibus mentio facta non eſt, non niſi tacitè, & in conſequentiam intelliguntur legatæ, vt ſentit Bart.hic num.8. Sed
378 rerum etiam peculiarium, & corporum, intelligitur in legatarium tranſlatum dominiũ, cum poſſit illa vendicare, d.l.ſi peculium, in prin. igitur etiam per legatum tacitum,transfertur rei legatæ dominium,ipſo iure, & recta via,in legatarium.

Quarto, per quodlibet legatum transfer-
379 tur dominium recta via,& ipſo iure,in legatarium, pro quo competit actio in rem, argumento l.in rem, ſupra de rei vendic. & §.omnium,Inſtitut.de act. Sed pro omni genere legatorum competit actio rei vendicationis,l.1. C.communia de legat. & ſic etiam pro legato tacito, omne enim qui dicit,nihil excludit, l.Iulianus, in princip.infra de legat.3. igitur, etiam per legatum tacitum,tranſit,recta via, dominium,& ipſo iure,in legatarium.

Quinto,& vltimo. Taciti,& expreſſi par eſt
380 virtus,vulgata l.eum quid,ſupra ſi certum petatur.ſed expreſſi legati virtus ea eſt,vt per illud tranſeat dominium recta via, & ipſo iure,à teſtatore,in legatarium,l.legatum ita, infra de leg.2.l.à Titio,ff.de furt.igitur eandem virtutem transferendi ipſo iure dominium,habet etiam legatum tacitum.

In contrariam tamen opinionem iuit Iac. de Aren. ad l.ſeruum filij, in §.vltimo, infra eodem,quem refert,& ſequitur ibi Bar.num. 2. vbi eandem tenent etiam Bald.Angel.Flor. Caſtr.& Alexand.ſibi contrarius,& hanc eandem ſententiam,ſibi ipſi conſtans,probat Bartol.hic num.8. quam videtur ſequi etiam Iaſ. num.84.cum ſequen.& hæc eſt communis opinio, vt de communi teſtatur Socin.Iunior. num.216.

Fundamentum autem vnicum huius com-
381 munis opinionis eſt in l.ſeruum filij, in §. vltimo,infra eodem,& in l.damnas eſto,in §. 1. infra de vſufruct.legat. quibus in iuribus,quidam,cum duos fundos vicinos haberet, alterum ex fundis,vni legauit, alterius autem vſumfructum alteri,ſed vſusfructuarius,ad fundum aliunde viam non habebat,quã per fundum alteri legatum, quærebatur, an fructuario ſeruitus deberetur,& reſpondetur affirmatiuè, & propterea non aliter concedendum eſſe legatario fundum vendicare, niſi prius tranſeundi ius vſufructuario præſtet,hęc cum ita ſint, ſic poſſumus communem hanc ſentẽtiam comprobare. Si per legatum tacitum, ius,recta via,& ipſo iure,in legatarium tranſiret,ſeruitus viæ,tacitè,& in neceſſariam conſequentiam legata vſufructuario, qui aliunde aditum non habebat, ipſo iure, intelligeretur conſtituta, non autem veniret facto alterius legatarij conſtituenda,& præſtanda. At non ipſo iure conſtituta intelligitur ſeruitus, & non ipſo iure, & recta via, ius tranſeundi, in vſufructuarium tranſit, ſed illud præſtare is, cui alter legatus eſt fundus,compellitur, igitur,per tacitum legatum,non tranſit recta via ius in legatarium, quemadmodum per legatum expreſſum.

Non faciunt negocium adducta in contra-
382 rium argumenta, & præſertim illud, quod petebatur ex l.ex hac ſcriptura,de donat.primum,quia,per ſcripturam,de qua ibi,non inducitur legatum, ſed donatio inter viuos, vel donationis inter viuos antea factæ, probatio, vt patet ex illis verbis. viuum donaſſe; præte-
383 rea, non poteſt dici omnino tacita diſpoſitio, quæ verbis enunciatiuis eſt expreſſa, &
384 declarata, tacitum enim omnino eſt, quod nullo modo verbis expreſſum eſt, ſed venit per interpretationem mentis, aliunde, quàm ex verbis ſumptam, argumento eorum, quæ tradunt Bart. & DD. ad l.1. & 2. ſupra de vul-

vulgar. & pupillar. faciunt tradita per Bart. ad l. vxorem, in §. agri plagam, infra de legat. 3. & ad l. si fideiussor, §. meminisse, infra eodem.

385 Accedat etiam, quod, si per dictam scripturam admitteremus inductum esse legatum tacitum, quod ego numquàm admitterem, nihilominus, leuissimum esset argumentum, quia ibi non dicitur dominium transire ad illos libertos legatarios, sed ad eos pertinere, quod aliud est.

Nec facit ad rem secundum, petitum à d.l.
386 si fundum, in §. qui fundum, quia d. tex. non loquitur de legatario, sed de hærede, apud quem remanet villa excepta à fundo legato, vna cum iure seruitutis itineris, quod ipso iure intelligitur constitutum, ad fauorem hæredis, quando legatum fundum præstat, quemadmodum ipso iure remanet vsusfructus, apud eum, qui fundi proprietatem tradit.

Nec facit negocium tertium, de d.l. si pecu
387 lium, quia res contentæ in peculio, sunt expressæ, saltem in genere, quod satis est ad inducendum legatum expressum, dum igitur legatur peculium, non tacitè, & in consequentiam, sed expressè legantur res peculiares, quæ, no-
388 mine illo collectiuo, significantur, & exprimuntur, cum res peculiares simul sumptæ, & aggregatæ, separatim à rationibus dominicis, idem prorsus sint, cum peculio. cum igitur satis sit expressum, quod continetur sub generalitate verborum, vt, ex Bart. ad l. prætor ait, in princip. infra de noui operis nunciat. docet Ias. hic nu. 85. non possumus dicere, eum, qui peculium legat, tacitè res peculiares legare, quæ, sub verbo generali, & collectiuo peculij, continentur.

Nec obstat quartum, quod nitebatur au-
389 ctoritate, l. 1. C. communia de legat. quia, si referatur ad ius Digestorum, non potest sua generalitate compræhendere legatum taci-
390 tum, quia, ante Iustinianum, non dabatur, cum forma illius consisteret in verbis ciuilibus, sine quibus, nutu, vel alio modo fieri non poterat, vt non obscurè declarat Vlpian. in fragment. tit. 24. de legat. & est text. in l. nutu, infra de legat. 3. Si verò referatur ad ius nouissimum, quo repleta est natura legatorum, quæ strictè concludebatur, natura pinguiori ipsorum fideicommissorum, ita vt hodie etiã tacitum relictum possit habere vim legati, facilè admiserim, etiam per legatum tacitum, ius rectà via in legatarium transire.

Nec obstat regula, l. cum quid, ff. si certum
391 pet. quia locum habet in his, in quibus expressio non est de forma actus, sed olim, in legatis, expressio erat de forma, & propterea, tacitæ dispositiones, vim fideicommissi, non legati habebant, non est, ergo mirum, si ius, rectà via, non transibat, quod tamen iure nouissimo, quod etiam legatum tacitum admittit, quo minus transeat, nihil esse impedimento arbitror.

392 Et propterea, vt etiam in hac iuris controuersia diuersæ concilientur opiniones, & contraria omnia diluantur, breuis hæc adhibenda est distinctio. Aut dubitamus de legato non omnino tacito, quia, scilicet sit expressum saltem in genere, aut de legato, & relicto omnino tacito. Primo casu, indistinctè concludendum est, eam habere vim, vt rectà via ad legatarium ius, & dominium transferat, & transmittat, &, in his terminis, locum sibi vendicat, l. si peculium, 1. in princip. infra de pecul. legat. & l. cum filius, §. Lucio, infra titulo proximo, peculium enim, & hæreditatem fraternam legans, generali saltem, & collectiuo nomine, res peculio, & hæreditate contentas, exprimit. Secundo autem casu, rursus distinguendum est, quia, aut loquimur ante factam, per Iustinianum, vltimam legatorum, & fideicommissorum exæquationem, de qua in l. 2. C. communia de legat. aut postea, si ante, tacitum omnino relictum, eam vim non habet, vt per illud, rectà via, in honoratum ius, & dominium transeat, &, in his terminis intelligi debent, d. l. seruum filij, §. vltimo, infra eodem, & d. l. damnas esto, §. 1. infra de vsufruct. legat. ratio autem est, quia nulla dispositio tacita omnino, eo iure, poterat vim legati habere, sed in vim fideicommissi valebat, legata enim expressionem, per verba ciuilia, & directa, necessario requirebant, vt per Vlpian. in fragment. in sæpius repetito tit. 24. de legat. in vestibulo, vbi fideicommissa, quæ non ex rigore Iuris ciuilis proficiscebantur, sed ex voluntate dabantur relinquẽtis, vt dicit Vlpian. in tit. 25. de fideicõmissis, etiam nutu, &, sine verborum expressione, fieri poterant, vt per eundem Vlpian. in d. titul. 25. in princip. & est text. in d. l. nutu, infra de legat. 3. sed eam vim non habebant, vt, per ea, rectà via, rerum relictarum dominium in fideicommissarium transiret. Si verò loquimur, post factam memoratam Iustiniani omnimodam exæquationem, cuius virtute communicati sunt legatorum effectus, etiam fideicommissis, & factum est etiam, vt quod amplius in fideicommissis est, insit etiam legatis, puto concludendum esse, cum tacitum quoque relictum possit vim legati habere, & econtra, fideicommissum legati

gati effectus sortiatur, vt, recta via, etiam per relictum tacitum, iure nouissimo, quo vtimur, dominium in honoratum transeat, atgu. d. l. 2. C. comm. de leg.

Esset nunc deueniendum ad reliquas in-
393 ter legata, & fideicommissariam hæreditatem differentias, verum quia aliquæ tutæ non sunt, aliquæ ferè nullam patiuntur difficultatem, mediocrem continent vtilitatem, & non est hic de illis agendi locus, cum vniuersalia fideicommissa non fuerint re vera exæquatione comprahensa, de qua hic & in l. 2. C. communia de legat. propterea non imprudēs tacitus eas relinquo, refereos me ad ea, quæ tradunt hic DD. & in primis Socin. Iun. num. 250. cum sequentibus, & Ioan. Bologn. à nu. 213. vsque ad num. 226. vbi octo considerat differentias, quibus accedunt etiam nonnullę aliæ per Io. Cro. & per Iac. de Nigr. excogitatæ, ad eos igitur studiosi, ne dixerim curiosi, confugiant.

394 Superest modo, vt ad quartam, & vltimā partem veniamus, quæ pertinet ad Bart. quæstiones, pro quarum explicatione, vt breuiter, & distinctè, de more, procedamus, quatuor propono, principes discutiendos articulos.

Primus erit, An, & quando pro legatis competat actio personalis ex testamento.

Secundus, An, & quando competat actio in rem.

Tertius, An, & quando competat actio hypothecaria.

Quartus, quomodo possint cōcurrere tres, quæ competunt pro legatis actiones, redeundo ad primum articulum, subdiuido illum in quinque inspectiones.

Prima erit, An dispositio, quæ ad vtilitatem, & auctoritatem testatoris refertur, iuxta terminos, l. Quintus, de annuis legat. sit legati species.

Secunda, An, quando legatum iure communi non valeret, sed substineretur, quia conditio non impleta, pro impleta haberetur iure speciali, competat actio personalis ex testamento.

Tertia, An, pro legatis, non concernentibus commodum pecuniarium legatarij, competat actio personalis ex testamento.

Quarta, An competat eadem actio personalis ex testamento pro legatis, quæ debentur per edictum, si quis omissa causa testamenti.

Quinta, An competat pro legatis, quæ, vel ex dispositione statuti, vel testatoris, debentur, etiam hæreditate non adita.

395 Quod attinet ad primam, sunt contrariæ DD. opiniones, altera est affirmatiua, vt, scilicet, dispositio, quæ refertur ad testatoris auctoritatem, veluti, quando scribit, vt hæres monumētum sibi certa pecunia construat, species quædam sit legati, ita sentit Bart. hic, numero 11. quem sequuntur vno ore interpretes omnes.

396 Et primum, pro hac opinione, sic virtualiter argumentatur. quælibet dispositio, talis est censenda, qualem eam tractatus, in quo posita est, demonstrat, vulgata l. Imperator, ff. de in diem adiect. At, titulus de annuis legatis, in quo posita est dispositio, in controuersia posita, demonstrat eam legatum esse, l. Quintus, §. 1. ff. de annuis legat. igitur, quin species sit legati, dubitare non debemus.

397 Secundo, quicquid est fideicommissum, est legatum, l. & fideicommissum, infra de legat. 3. l. 2. C. communia de leg. Sed dispositio, quæ refertur ad auctoritatem testatoris, sine dubio, est fideicommissum, cum fidei hæredis committatur, d. §. 1. iuncto prin. Inst. de fideic. hæred. igitur est legatum.

In contrariam opinionem, disputando, licet firmare non fuerit ausus, iuit Socin. Iun. hic num. 278. cum sequent. ego vero opinionem hanc verissimam absolutè esse arbitror.

398 Primum, quia, nulla potest dari legati species, cui non competat legati diffinitio, l. 1. §.
399 dolum, ff. de dolo, sed dispositioni, quæ solummodo ad testatoris auctoritatem refertur, legati definitio non competit, igitur species
400 legati non est. Minor propositio probatur, quia nulla datur donatio, in qua donator
401 à donatario non distinguatur realiter, cum actio, & passio non possit dari in eodem subiecto, sed dispositio, quæ refertur ad auctoritatem testatoris, secundum exemplum supra positum, est eiusmodi, vt in ea non distinguatur realiter donator à donatario, igitur non est donatio, nec doni datio, cum nihil à testatore in alium transeat, & consequenter, nec est delibatio hæreditatis, quam testator, ex eo quod vniuersum hæredis foret, alicui quid collatum velit.

402 Accedat secundo, quòd nulla dispositio vltima, potest ad genus legatorum, necessitatem præstationis habentium, referri, quæ non sit obligatoria, §. 1. Institut. de legat. iuncto §. hæres quoque, Institut. de oblig. quæ ex quasi
403 contr. nascuntur. Sed dispositio, quæ refertur ad auctoritatem testatoris, duntaxat, obligationem non parit, vt disertis verbis docet Pom-

Pompon.in d.l.Quintus, §.1. infra de annuis legat. & est text.in l.hæreditas etiam, de pet. hæred.igitur,dispositio eiusmodi,de genere legatorum non est.

404 Item,& tertio,pro omni legatorum genere competit actio,l.1.C.communia de legatis.

405 At,pro dispositione, quæ ad auctoritatê dũtaxat testatoris,refertur, non competit actio, d.l.Quintus,§.1.sed officium Iudicis,vt docet Bart.hic num.11. & est communis opinio,vt, post Alex.& Ias. testatur Soc.Iun.hic nu.276. igitur eiusmodi dispositio non potest ad legatorum genus referri.

Non obstat primum argumentum, ex aduerso allatum, nam dicta lex Quintus, posita est in d.tit. de annuis legatis, quia, in principio, de annua quadã præstatione agit,deinde obiter de alijs voluntatibus vltimis, & dispositionibus, quæ, cum referantur ad auctoritatem duntaxat scribentis, neque legata sunt, neque annua,vt patet, nec semper tituli qualitas ostendit qualitatem dispositionis cuiuslibet, in eo tractatæ, sed solummodo, quando titulus est sũptus à subiecto adæquato, quod, quia sæpe factum reperitur in iure nostro, ideo,in dubio, intelliguntur leges secundum terminos tituli,sub quo positę sunt,sed,quando de re aliqua obiter agitur, & aliunde constat de qualitate dispositionis, vt in casu nostro,leuissimum est,& succumbit,à tituli qualitate, sumptum argumentum.

Nec alicuius roboris est secundum argumentum,quia non omne,quod fidei hæredis, vel alterius committitur,dicitur fideicommissum, alioqui, & mandata, & tutorum dationes, & sexcenta similia essent fideicommissa. ab ethymologia fideicommissi, quodã genere sumpta est,non nisi negatiue potest sumi argumentum. Iuxta ea, quæ tradimus in prima nostra selectarum distinctionum centuria, distin.7.nu.22.cum seqq.

406 Subsequitur modo secunda eiusdem primi articuli inspectio, An,scilicet,quãdo legatum iure communi non valet,sed substinetur, quia conditio non impleta pro impleta iure speciali habeatur, competat actio personalis ex testamento.

Et hoc quoque est controuersi iuris Bart. enim negatiuam tenet opinionem ad l. in testamento ita,erat scriptum, infra de condit.& demonstrat. in penult. quæstio. & idem sentit hic num.11.quatenus se refert ad id,quod dixit in d.l.in testamento ita,& hic,& ibi,sequũtur eum communiter DD.

Fundamentum autem huius opinionis est in l.si peculium seruo,in §.is cui seruus, infra de stat.liber. vbi inquit Paulus; is, cui seruus pecuniam dare iussus est, & liber esse, decessit,Sabinus ait,si decem habuisset parata,liberum fore,quia non staret per eum, quominus daret,Iulianus autem,ad libertatem peruenturum, ait,fauore libertatis cõstituto iure,hunc ad libertatem peruenturum, etiam si postea habere cęperit decem.deinde. adeo autem ex constituto potius iure, quàm ex testamento ad libertatê peruenit, vt, si eidem,& legatum sit (aliquid scilicet præter libertatem,vt glos.exponit,ibi) mortuo eo, cui dare iussus est, ad libertatem quidem perueniat, non autem, & legatum habiturus sit.

407 Possumus ergo,per hunc tex.hoc pacto Bartoli sententiam, & communem comprobare. Quod ex testamento non est, peti per actio-

408 nem personalem ex testamento non potest, cum effectus dari nequeat, vbi causa non est, l.adigere,§.quamuis,de iur.patron. cap.cum cessante,de appellat.cum vulgaribus.At legatum libertatis, quod,secundum communem intellectum,substinetur,in d.§.is cui,quia speciali iure, fauore libertatis, defecta conditio habetur pro impleta, ex testamento non est, sed ex constituto iure,speciali, fauore libertatis legatæ. igitur, pro eiusmodi legato, actio personalis ex testamento non competit, sed condictio ex illa l. & iure.

In contrariam tamen sententiam iuerunt Imola, & Barthol.Socin. ad d.l.in testamento,ita erat scriptum, quos sequuti sunt Carol. Ruin.hic,num.54.Io.Crot.nu.58.& Hieron. Torniel.num.87.in fin.& hanc veriorem esse arbitror.

Primum per l. Stichum, §.penultimo, eodem titulo,de stat.liber. vbi de eodem seruo, quem testator iussit liberum esse,si Titiæ mille daret,in casu, vbi conditio dandi, mortua Titia,habeatur pro impleta fauore libertatis, inquit Iubolenus, sed hoc iure vtimur, vt is seruus ex testamento liber sit. Tunc demum igitur legatum,in controuersia positum,actione personali ex testamento peti non posset, quando seruus eo modo fieri ex testamento liber non diceretur, ratione, de qua supra, sed hoc non est, quia immo ex testamento dicitur fieri liber, d.l.Stichum,§.penultimo,de statu liber.igitur nihil est impedimento quominus legatum,quod speciali iure, contra regulas iuris communis, substinetur, actione personali ex testamento petatur,nec d.§.pen.aduersatur d.§.is cui,vt mox,in solutione contrarij, manifestum fiet.

Secundo, si legatum, quod iure speciali substi-

ſubſtinetur contra regulas iuris communis, non peteretur actione perſonali, ex teſtamento, ſequeretur illud incommodum, vt nec legata, quæ ſubſtinentur, per Authen. ex cauſa, C. de liber. præter. per edictum ſi quis omiſſa cauſa teſtamen. pet edictum de leg. præſtand. poſſent actione perſonali ex teſtamento peti, cum & hæc ſpecialibus iuribus ſubſtineantur, contra regulam l. ſi nemo, ff. de regul. iur.

409 Sed hoc conſequens eſt falſum, quia eiuſmodi legata, non condictione ex lege, vel actionibus in factum ex memoratis edictis, ſed actione perſonali ex teſtamento petuntur, vt ſentiunt DD. communiter hic, & in primis Ripa num. 40. quod, & infra vberius declarabimus, igitur falſum eſt etiam antecedens.

410 Nec facit negocium d. §. is cui, in contrarium ponderatus, qui ad rem non facit, cum non loquatur de legato libertatis, quod non datur, vt ſupra latiſſimè demonſtrauimus, ſed de manumiſſione teſtamentaria, quæ, licet ex teſtamento competat. §. penultimo, Inſtitut. de ſingulis rebus per fideicomm. relict. & toto titulo, ff. & C. de manumiſſ. teſtament. pro libertate tamen, eo modo data, nō competit aliqua actio, cum ipſo iure, ſecuta morte teſtatoris, eo modo manumiſſi, abſque facto alicuius grauati, liberti Orcini, ideſt, morientis, & tendentis ad Orcum, efficiantur, l. directis, C. de teſtament. manumiſſ. l. ſi legato, §. vltimo, ff. eodem, d. §. penultimo. Inſtitut. de ſingulis rebus per fideicomm. relict. vt rectè conſiderat etiam Socin. Iun. hic, num. 289. &, in his terminis, loquitur d. l. ſi peculium, in §. is cui; & d. l. Stichum, in §. pen. qui non contradicit d. §. is cui, in illis verbis. ſed hoc iure vtimur, vt is ſeruus ex teſtamento liber ſit, quia etiam in d. §. is cui, ſeruus intelligitur fieri, liber ex teſtamento, ſed non ex ſolo teſtamento, propterea quòd, niſi acceſſiſſet illud ius fauore libertatis conſtitutum, cuius virtute, defecta conditio, habetur pro impleta, contrà l. legatum, C. de condit. inſert. contra. l. in teſtamento 2. infra de condit. & demonſtr. ex ſolo teſtamento non potuiſſet libertas competere, ſed nec ſpeciale illud ius conſtituitur, niſi factum ſit teſtamentum; quia tamen memoratum ius, libertatis fauore conſtitutum, reddit validum in ea parte teſtamentum, in qua defecerat, potius ex conſtituto iure, quàm ex teſtamento, ille ſeruus dicitur ad libertatem peruenire, potius. ſ. comparatiuè, non excluſiuè, quatenus ergo text. in d. l. Stichum §. penult. dicit hoc iure vtimur, vt ex teſtamento liber ſit, nō aduerſatur d. §. is cui, quia illud, hoc iure vtimur, refertur ad conſtitutum ius, fauore libertatis, cuius virtute ſeruus fit liber ex manumiſſione teſtamentaria, & conſequenter ex teſtamento, quòd in ea parte deteciſſet, ob defectum conditionis, ſecundum regulas iuris communis, & hæc eſt vera declaratio horum iurium, ad mentem Io. Croti hic, num. 59. quicquid dixerit Torniell. num. 74. cum ſeq. Accedat etiam, quòd nec, quando admitteremus, ſecundum communes traditiones, in d. §. is cui, agi de legato libertatis, ad rem faceret, quia, etiam ex legato competeret directa libertas, vt ſentiunt communiter DD. pro qua nulla daretur actio, &, quando etiam legatum libertatis, iure conſtituto ad fauorem libertatis, ſubſtineretur, adhuc libertas, virtute eiuſdem conſtituti iuris, ex teſtamento cōpetere diceretur, rationibus ſupra adductis.

411 Subſequitur modo tertia inſpectio, An ſcilicet pro legatis, non concernentibus commodum pecuniarium, competat legatarijs actio perſonalis ex teſtamento.

412 Libet, pro faciliori propoſitæ diſputationis intelligentia, prænotare, interdum grauari aliquem ex fideicommiſſo ad præſtandum aliquid, quòd non concernit æſtimationem pecuniariam, neque ex parte honorati, neque ex parte grauati, veluti quando pater grauatur emancipare filium; etenim incōmodum, quòd ſentit pater, ex priuatione patriæ poteſtatis, emancipando filium, non eſt pecuniarium, neque commodum, quòd ſentit filius, qui emancipatur, vt conſiderant etiam Soc. Iun. hic num. 280. & Torniell. num. 74. Interdum autem grauatur, quis ad præſtandum aliquid, quòd, licet non concernat commodum pecuniarium, reſpectu honorati, concernit tamen incommodum pecuniarium, reſpectu grauati, veluti, quando quis grauatur libertatem dare ſeruo, nam ille, qui manumittitur, dum ſentit commodum libertatis, non ſentit commodum pecuniarium, cum libertas ſit res inæſtimabilis. l. planè. 2. ff. eodem, grauatus tamen manumittere, ſentit incommodum, & damnum pecuniarium, cum ſeruus, quem manumittendo amittit, certo ſit prætio æſtimabilis.

413 Modo, quando verſamur in primo capite, cōcludendum eſt, ſine diſputatione, actionem perſonalem ex teſtamento, non competere, ſed peti per officium iudicis, per text. in l. ſi cui, infra de condit. & demonſtrationibus, vbi legatarius erat grauatus emancipare ſuos liberos, dubitabatur, an, ad petitionem filiorum, cogeretur pater emancipare, & concluditur,

ditur, dictos filios deficere à petitione fideicommissi, patrem nihilominus, si agnouerit, quod sibi relictum est, extra ordinem cogendum esse emancipare. hæc, cum ita sint, possumus, primi huius capitis resolutionem, sic com
414 probare. quod quis præstat, extra ordinem coactus, deficiente partis petitione, sine dubio, non iure actionis, sed per officium Iudicis præstat, cum actio, quæ persecutio ordinaria est, l. pecuniæ verbum, §. persecutionis, infra de verb. signific. facit text. in princip. Institut.
415 de act. petitionē præsupponat, sed grauatus emancipare, ex causa fideicommissi, pecuniarium commodum non continentis, neque respectu honorati, neque respectu grauati, deficiente honorati petitione, cogitur extra ordinem, vt liquet ex d. l. si cui legatum, igitur eiusmodi legata, seu fideicommissa, nō iure actionis, sed per officium Iudicis præstantur, & implentur. &, in hoc capite, ita sentit glos. ad l. filiusfamilias, in §. secundum vulgarem, infra eodem, sequuntur etiam hic, Imola, Alexand. & plerique, vt dicit Soc. Iun. nu. 280.

Quod attinet autem ad secundum caput, maior est difficultas, & propterea, circa illud, diligentius insistendum. In quæstionem igitur vocabimus, An fideicommissaria libertas, vel legata (si datur) petatur iure actionis, vel per officium Iudicis. Huius controuersiæ ter-
416 mini sunt notissimi: Etenim, per officium Iudicis, intelligimus officium illud, quod nobile appellant, quia non seruit actioni intentatæ, iuxta tradita per DD. ad Rubr. supra de officio eius, vbi nos quoque scripsimus, per actio-
417 nem autem intelligimus personalem ex testamento, nascentem ex quasi contractu aditionis hæreditatis, iuxta §. hæres quoque, Institut. de obligat. quæ ex quasi contract. nasc.
418 quid autem sit legata libertas (quæ hodie, cum semper veniat ab hærede præstanda, quando vim manumissionis testamentariæ nō habet, vt docuimus supra non differt à fideicommissaria) non ignoratis.

Veniendo igitur ad disputationem, sunt contrariæ, de more, DD. sententiæ, quarum altera est existimantium, pro fideicommissaria libertate, actionem competere, & hæc opinio, vt dicit Socin. Iun. hic num. 280. videtur esse ex intentione DD. & in primis Bart. ad d. l. in testamento, ita erat scriptum, in penult. q. ff. de cond. & demon. quæ ex pluribus fieri potest probabilis.
419 Et primum, quia omne id, pro quo assequendo dicimur posse experiri, necesse est, vt peti possit iure actionis, cum nemo sine actione experiatur, l. si pupilli, §. videamus, supra de negoc. gest. Sed seruus, vt consequatur libertatem fideicommissariam, dicitur posse experiri, l. cum fidei, in princip. infra de fideicomm. libert. igitur fideicommissaria libertas, à seruo, cui relicta est iure actionis peti potest.
420 Secundo loco, paucis plura perstringendo, sic possumus, pro hac sententia, ad mentem interpretum, argumentari. Vbi verba legis concedentis ius petendi aliquid, referuntur ad partes, nō ad Iudicem, inducunt actionem, non officium Iudicis. Doctrina Bar. communiter recepti, ad l. vnicam, num. 6. ff. de condit. ex lege. At in iuribus, in quibus agitur de iure petendi libertatem, semper verba referuntur, vel ad personam serui manumittendi, vt libertatem petat, vt in l. generaliter, §. si homini, & §. si quis seruo, infra de fideicomm. libert. vel, vt de libertate experiatur, dict. l. cum fidei, aut de libertate cum domino contendat, l. de libertate, eodem titulo, de fideicommiss. libert. vel ad personam domini manumissuri, statuendo eum libertatem debere, vel cogendum esse manumittere, l. cum quasi, §. idem dicendum, l. fideicommissa, §. vltimo, & l. in testamento, ff. eodem, cum cæteris congestis hic per Socin. Iun. num. 295. igitur, pro libertate legata, vel per fideicommissum relicta, competit actio, non officium Iudicis.
421 Tertio, Vbi datur obligatio, ibi datur actio, l. licet, §. ea obligatio, ff. de procurat. Faciunt tradita per glo. & DD. ad Rubr. Institut. de obligat. non autem officium Iudicis, quod nullam præsupponit obligationem, l. qui per collusionem, vbi DD. supra de act. empti, sed vbi grauatus libertatem dare, & manumittere illud agnoscit, quod sibi fuit relictum, datur obligatio, cum talis grauatus teneatur manumittere, l. decem, §. videamus, de fideicom. libert. l. cum quasi, §. idem dicendum, eod. tit. igitur actio, & non officium Iudicis, pro fideicommissaria datur libertate.
422 Quarto, pro illis potissimum legatis, & fideicommissis competit actio, quæ pijs actibus sunt deputata, l. 1. versic. & præcipue, C. communia de legat. At fideicommissa, & legata libertatis, actui pio deputata esse dicuntur, cum nihil piū magis ferè esse videatur, quàm datio libertatis, vt dicit Socin. Iun. hic num.
423 290. quam ob causam, etiam in sacrosanctis Ecclesijs manumissionem celebrare licet §. 1. Instit. de libert. igitur legata etiam libertas, & per fideicommissum relicta, iure actionis peti potest.

Quin-

424 Quinto, ad mentem eiusdem Socin. Iun. hic, num. 298. pro omnibus legatis, & fideicommissis actio competit personalis ex testamento, l. 2. C. communia de legat. at relictum libertatis, in controuersia positum, vel legatum est, sine dubio, vel fideicommissum, vt nemo negat, igitur pro eiusmodi relicto competit personalis ex testamento actio.

425 Sexto, tunc demum pro fideicommissaria, vel legata libertate, actio non competeret, quando seruus non posset dominum suum in ius vocare, & actionis esset incapax, sed neutrum est ex his; igitur absolutè potest, pro legata, vel per fideicommissum relicta libertate, actio competere. Minor probatur, quia potest seruus, cui per fideicommissum libertas sit relicta, dominum in ius vocare, l. is quoque § de in ius vocando, quod nihil aliud esse videtur, quàm actionem proponere, l. sed si hoc §. praetor ait ff. eod. tit. & posse seruum, aduersus dominum, hanc ob causam, in iudicio consistere, probat tex. in l. vix ex certis, in vers. praeterea, supra de iudic. & tandem, seruum actionis esse capacem, probat text. in l. si filius §. vlt. in saepius repetito tit. de fideicommiss. libertat. inquit enim text. si is, cui seruus legatus est, fuerit rogatus, vt eum manumitteret, & nolit eum accipere, compellendus est, vt actiones suas ei praestet, si seruus velit, ne intercidat libertas; etenim is, cui praestari, & cedi possunt, & debent actiones, necessè est, vt actionum sit capax, sed possunt, & debent seruo, cui per fideicommissum relicta sit libertas, praestari, eo volente, & cedi actiones, vt cõstat ex d. §. vlt. igitur talis seruus actionis est capax, & consequenter nihil est impedimento, quominus, pro legata, vel per fideicommissum relicta libertate, actio competat.

Septimo, & vltimo, omissis leuioribus, adducitur tex. in l. si cui legatum infra de condit. & demonstr. quatenus in d. l. longa fit differentia, inter fideicommissum de emancipando, & fideicommissum de manumittendo, quandoquidem filij legatarij, grauati emãcipare, deficientes à petitione, parentem non possunt compellere ad emancipandum, neque enim praetor fideicommissarius, inquit eo loci Vlpian. ad libertatem eos tuetur, vt seruos, deinde subdit paulo infra, arbitror autem extra ordinem debere constitui eum, qui agnouerit, quòd sibi relictum est, hac contemplatione, vt liberos suos emanciparet, cogendum emancipare, scilicet per officium Iudicis, vt omnes interpraetantur, quamobrem, ex hoc tex. eiusmodi concipi potest argumentum, si, pro fideicommissaria libertate, officium Iudicis competeret, non autem actio, certè non esset differentia, quo ad persecutionem, inter grauamen de emancipando, & illud de manumittendo, cum grauatus quoque emancipare, extra ordinem cogatur, idest per officium Iudicis; At, in d. l. si cui, fit differentia inter vnum grauamen, & aliud, ergo necessè est, vt fideicommissaria libertas, non per officium Iudicis petatur, vt differat à grauamine de emancipando, sed iure actionis.

His tamen argumentis minimè negocium facientibus, veriorem esse arbitror contrariam sententiam, quam probauit, post Imolam, & Alex. Ias. hic num. 106. Ruin. num. 49. & Hieron. Torniell. num. 337. & hanc, ante eos, probauit etiam Castr. ad d. l. vix ex certis, de Iudic. Nititur autem haec opinio, duobus potissimum fundamentis.

426 Primum est Caroli Ruini, & est eiusmodi, pro ijs legatis, in quibus legatarius actionis est incapax, locum habere actio nullo modo potest, sed locus est Iudicis officio, l. seruos, infra de alim. & cib. legat. At legatarius, vel fideicommissarius, cui relicta est libertas, cum sit seruus, est incapax actionis, igitur pro legato, vel fideicommisso libertatis, non compe-

427 tit actio, sed officium Iudicis. probatur minor; quia eorum, quae sunt iuris ciuilis, serui sunt incapaces, l. quod attinet, l. seruitutem, ff.

428 de reg. iur. Sed actio est de iure ciuili, l. 2. §. deinde ex his, ff. de origin. iur. tradunt DD. in princip. Institut. de act. ergo serui actionis sunt incapaces.

429 Secundo, ad mentem Tornielli hic num. 72. à sufficienti partium enumeratione, siue à diuisione, sic argumentor. Si actio personalis ex testamento competeret pro libertate, ex causa legati, vel fideicommissi relicta, profecto, aut competeret pro directa, aut pro fideicommissaria, sed pro neutra potest compete-

430 re, igitur absolutè non potest pro libertate competere. Minor probatur, quo ad directã, quia, cum ipso iure directa competat, libertas, sine facto alicuius grauati, §. penultimo, In-

431 stitut. de singulis rebus per fideicomm. relict. non est opus actione aliqua. probatur etiam quo ad fideicommissariam, quia, cum seruus sit incapax actionis, habet solummodo facultatem, vbi sibi relicta est fideicommissaria libertas, adire praetorem, & petere dominum in ius vocari, vt sibi libertatẽ det, quòd, si non veniat, constituatur in mora, &, per moram illius grauati ad manumittendum, virtute Senatusconsulti Rubriani, perducatur ad liber-

libertatem, etiam manumissione non secuta, iuxta tex. in l. cum verò, in §. subuentum, cum sequen. ff. de fideicommiss. libert. tradit etiam Azo in summa eiusdem tituli, & in hac libertate debet eũ tueri Prętor fideicommissarius, d.l. si cui legat, id quod vberius etiam docebimus, soluendo contraria.

432 Non obstat primum ex aduerso allatum argumentum, quia, & ille, qui vtitur officio Iudicis, dicitur experiri, nec facit negocium, l. si pupilli, in §. vidamus, supra de negoc. gest. propterea quòd, dum dicit neminem sine a-
433 ctione experiri, intelligitur de actione fusiore vocabulo accepta, cuius appellatione, etiã officium Iudicis continetur, l. Papinianus, vbi Bart.] ad S.C. Treb. l. actionis verbo,] de act. & obligat.

Nec obstat secundum, quia, in dubio, verba legis, relata ad personas, & ad partes, significant actionem, non autem officium Iudicis, & tunc demum, quando persona est capax, secus autem vbi capax non est, quapropter, cum in casu nostro, non versemur in dubio, sed in claris, non possunt verba legum in contrarium allegatarum significare actionem, cuius serui, de quibus in illis, sunt incapaces, & quam exercere non possunt.

434 Tertium quoque argumentum facile soluitur, primum, negando colligi ex d.l. decem, in §. videamus, & ex d.l. cum quasi, in §. item dicendum, grauamen de manumittendo, supponere obligationem, solummodo enim in dictis iuribus habetur, grauatum manumittere, debere libertatem præstare, & eundem cogendum esse manumittere, quod fit ex æquitate prætoria, non autem quia grauatus obli-
435 gatus sit, ea obligatione, quæ actionem parit, non enim omnis obligatio, ita efficax est, vt actionem producere valeant, vt tradunt DD. ad Rub. Institut. de obligationibus. Præterea, quando etiam vera esset simpliciter, dicta conclusio, vbi datur obligatio, ibi datur actio, locum solummodo haberet in casibus, in quibus creditor, & actor esset actionis capax, quod non est in casu nostro, vt supra deduximus.

Quartum quoque, & Quintum argumentum soluuntur eadem consideratione, quia admittimus, pro omnibus legatis, & in primis, pro deputatis actibus pijs, competere actionem, dummodo legatarius illius sit capax.

436 Sextum quoque argumentum nullius est roboris, propterea quòd minor illius propositio, partim falsa est, partim nihil concludit aduersus sententiam, quam defendimus: etenim falsa est, quatenus supponit seruum capacem esse actionis, oppositum enim supra probatum est. Nec facit negocium, l. si filius, in §. vltimo, ff. de fideicommiss. libert. quia verba illa, compellendus est, vt actiones suas ei præstet, si seruus velit, sunt mendosa, & debent legi, vt in Pandectis Florentinis, compellendus est actiones suas ei præstare, cui seruus velit, ad hoc, scilicet, vt ab alio, cui præstet, & cedat actiones, manumittatur, &, hoc modo, non probat actiones cedi seruo, qui non potest illas exercere, sed alteri, in gratiam serui, illud autem, quod in eadem minori assumebatur, seruum nimirum stare posse in iudicio, & posse in ius vocare, non vrget, quia, vt rectè considerat etiam Socin. Iun. hic, num. 293. nõ
437 tenet sequela. Seruus vocat in ius eum, à quo manumittendus est, & in Iudicio, aduersus eum, consistit, ergo actionis est capax, quandoquidem, etiam implorans officium Iudicis, dicitur dominum in ius vocare, & aduersus eum in iudicio consistere, cum, vocare in ius, sit vocare aliquem, iuris experiundi causa, l. 1. supra de in ius vocando, quod debet intelligi generaliter, siue illud experiamur per viam actionis, siue per officium Iudicis. Nec
438 dicas cum Socin. Iun. hic, num. 298. seruum incapacem esse actionis, quando est seruus permansurus, etiam post actionem intentatam, vt in d.l. seruus, secus autem, vbi est per actionem consecuturus libertatem, quasi tunc
439 habeatur pro libero, per regulam proximè accingendus habetur, pro accincto, & quia, eo casu possit dici quasi liber, iuxta l. non tantum, in §. 1. de fideicomm. libert. cum videatur esse in quasi possessione libertatis, l. cum verò, in §. 1. eodem titulo, quia respondeo, hanc esse meram ipsius diuinationem, ex qua, nec potest colligi capacitas actionis, quæ non competit quasi liberis, & quasi constitutis in possessione libertatis, sed liberis hominibus duntaxat.

440 Nec obstat septimum, & vltimum argumentum, quia differentia inter grauatum emancipare, & grauatum manumittere, non in eo consistit, quia hic cogatur iure actionis, ille per officium Iudicis, sed in alio, vt rectè considerat Hieronym. Torniell. hic, num. 72. quia scilicet, vbi prætor vocat in ius grauatum manumittere, si non veniat, eo in mora existente, etiam, sine manumissione, producitur ad libertatem, seruus manumittendus, per Senatusconsulta, de quibus in §. subuentum, in quaquidem libertate eum conseruat etiam

S Præ-

Prætor, vbi à domino conueniatur, qui, cum
cum non manumiſerit, reuocare in ſeruitu-
tem velit, quod non accidit in emancipatione,
cum prætor extra ordinem cogat parentes li-
beros emancipare, nec poſſit eos in libertate
tueri, ſine emancipatione, cum nullo ſenatuſ-
conſulto cautum ſit, eos effici ſui iuris, ob mo-
ram patris, in emancipando, ita Torniell. hic,
num. 72. in fin. cum ſequen. vltra quem, con-
ſiderari etiam poteſt differentia in alio, nam
grauatus emancipare, tunc demum extra or-
dinem compellitur, cum agnouerit id, quod
ſibi relictum eſt, vt habetur in d. l. ſi cui, in ver-
ſic. arbitror, ita vt prætor, eo caſu. Solummo-
do, tueatur filios in libertate, non autem quan
do non agnoſcit grauatus id, quod ſibi reli-
ctum eſt, vt vſu venit in ipſis ſeruis, quos
quandoque tuetur in libertate Prætor, etiam
quando grauatus eos manumittere, quod ſibi
relictum eſt, recuſat accipere, iuxta text. in d.
l. ſi filius, §. vlt. ff. de fideicomm. libert.

Conſtat ergo ex his, pro legatis, ſeu relictis
in teſtamento, non eccncernentibus commo-
dum pecuniarium, actionem non competere,
& idem quoque eſſet, vbi in alijs generibus
legatorum eſſent legatarij actionum incapa-
ces, vt in l. ſeruos, infra de aliment. & cibar.
legat.

441 Subſequitur quarta inſpectio. Vtrum, ſci-
licet, competat actio perſonalis ex teſtamen-
to, pro legatis, quæ debentur per edictum ſi
quis omiſ. cauſ. teſtam.

442 Propoſitæ difficultatis exemplum eſt. Is,
cui ego, etiam non facto teſtamento, eram ſuc
ceſſurus ab inteſtato, inſtituit me hæredem,
& plura in teſtamento reliquit legata, ego au-
tem, vt legatis fraudarem legatarios, omitten
do hæreditatem ex teſtamento, in quo facta
erant. perſuadebam mihi, me liberum eſſe ab
illorum præſtatione, cum nouerim, hæredita-
te non adita, corruere regulariter omnia, quæ
teſtamento ſunt compræhenſa, l. ſi nemo, de
443 teſtamen. tutel. l. ſi nemo, de reg. iur. Prætor
tamen, qui ſemper habuit ante oculos æquita-
tem, l. quod ſi epheſi, ff. de eo, quod cert. loco,
meæ occurrens caliditati, & fraudi, compellit
præſtare legata, perinde, ac ſi hæreditatem, ex
cauſa teſtamenti, poſſiderem. Quæritur, an
poſſim a legatarijs, vel fideicommiſſarijs con-
ueniri actione perſonali ex teſtamento, quæ
naſcitur ex quaſi contractu aditionis hæredi-
tatis, vel per actionem in factum, proficiſcen-
tem ex edicto ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti,
per quod memorata legata, & relicta conſer-
uantur.

Et in hac quoque iuris controuerſia, diſſen
tiunt, de more interpretes, Bart. Bald. & Salic.
ad l. vltimã, C. eodem, iuerunt in eam ſenten-
tiam, vt crediderint locum eſſe, hoc in caſu, a-
ctioni in factum ex edicto, non autem actioni
perſonali ex teſtamento, & hanc eandem ſen
tentiam ſecuti ſunt hic, poſt Alexan. Iaſ. num.
108. Hieronym. Torniel. num. 76. Socin. Iun.
num. 205. Ioan. Bolognet. num. 246. & alij al-
legati per Socin. Iun. hic, num. 303. ita vt hæc,
vt vno verbo dicam, ſit communis, & recepta
ſcribentium opinio, vt de communi teſtatur
Hieronym. Torniel. num. 75. vbi dicit hanc eſ-
ſe magis communem opinionem, & de com-
muni teſtatur etiam Bologn. tam ſub nu. 245.
quàm ſub num. 246.

444 Primum autem probatur communis hæc
opinio, quia, vbi non datur quaſi contractus
aditionis hæreditatis, & obligatio ex eo, ex
qua oritur actio perſonalis ex teſtamento, ibi
ex teſtamento perſonalis actio dari non po-
teſt, quæ illius obligationis præexiſtentiam
neceſſariò ſupponit, l. licet, §. ea obligatio, de
procurat. faciunt tradita per DD. ad Rubr. In-
ſtitut. de obligatio. non poteſt enim dari effe-
445 ctus, vbi non datur cauſa, l. adigere, §. quam
uis, ff. de iur. patron. At, in propoſito, vbi repu-
diata eſt hæreditas ex teſtamento, cum non
detur quaſi contractus aditionis hæreditatis
ex teſtamento, non datur illa obligatio, quæ
eſt cauſa actionis, in diſceptatione poſitæ, igi-
tur nec memorata actio perſonalis ex teſta-
mento dari poteſt.

446 Secundo, quælibet actio perſonalis ex te-
ſtamento, eſt de iure ciuili, cum ciuilem cau-
ſam habeat, §. ſed iſte, Inſtitut. de act. nimirum
quaſi contractus aditionis, de quo in §. hæres
quoque, Inſtitut. de obligat. quæ ex quaſi con
447 tract. naſc. cumque talis ſit effectus, qualis
eſt cauſa, Inſtitut. in princip. de perpet. & tem-
poral. act. At actio, quæ competit ex edicto
prætoris, quo ſubſtinentur legata, de quibus
diſputamus, eſt prætoria, cum prætoriam cau-
ſam habeat, æquitatem, ſcilicet, illius edicti,
ex quo datur, l. duo hæredes, ff. ſi quis omiſſa
cauſa teſtament. igitur actio, pro huiuſmodi
legatis competens, non eſt actio perſonalis
ex teſtamento, ſed actio prætoria in factum,
ex edicto ſi quis omiſ. cauſ. teſtam.

448 Tertio, Vbicumque Prætor actionem pol
licetur, nomine illius non expreſſo, intelligi-
tur dare actionem in factum ex illo edicto, l.
3. §. ait prætor, ſupra naut. caupon. ſtabul. l. ex
hoc edicto, ſupra per quem factum eſt. At, in
propoſito, pro legatis, quæ ſubſtinentur per
edi-

edictum si quis omiss.caus.testament. simpliciter pollicetur actionem prætor, nomine, & qualitate illius minime expressis, l.1.in prin.ff. si quis omiss.caus.testamen.igitur, pro eiusmodi legatis, actionem in factum ex illo edicto dare intelligitur.

449 Quarto, ad mentem Tornielli. Nulla actio personalis ex testamento oritur ex obligatione doli, vel fraudis, sed ex quasi contractu, vt supra dicebamus, quælibet enim obligatio suam specialem producit actionem, vt quæli-
450 bet causa suam particularem habet operationem, & specificum effectum, argumento d.l.licet, §.ea obligatio, de procurat.facit tex. in l.singulis, ff.de except.rei iud. At actio pro legatis, aduersus omittentes causam testamenti, oritur ex fraude, & dolo hæredis, omittentis causam testamenti, in fraudem legatariorum, l.1.in princip.& §.si autem, & l.quia autem, §. si patronus, supra si quis omiss.caus. testament. tradunt Bald.& Salicet. ad d.l.vltim. C.eodem titulo, igitur, pro huiusmodi legatis, actio personalis ex testamento non competit.

451 Quinto, ad mentem eiusdem Tornielli, nulla actio personalis ex testamento est datiua, sed natiua, cum habeat obligationem ex quasi contractu aditionis, quæ est causa præexistens, ex qua oritur d.§.hæres quoque. At actio, quæ datur pro legatis, quæ substinentur per edictum si quis omissa causa testamenti, non est natiua, sed datiua, igitur non est actio personalis ex testamento. probatur assum-
452 ptum, quia vbicumque lex dicit simpliciter, se daturam actionem, eamque simpliciter, & in genere pollicetur, intelligitur actionem datiuam polliceri, & dare. est doctrina Bar.communiter recepta ad l.cum mota, C.de transact.num.8. At actionem, pro legatis in controuersia positis, pollicetur simpliciter prætor in d.l.1.in princip.ff.si quis omiss.causa testam. & illam dare ex edicto profitetur, l. quod autem, §. non simpliciter, l.si dolo, & l.duo hæredes, §.1.eod.tit.igitur eiusmodi actio datiua est, non natiua.

453 Sexto, & vltimo, ex sententia Bart. Actio personalis ex testamento esse non potest, quæ etiam contra eum, qui nullo modo sit hæres, neque ex testamento, scilicet, neque ab intestato, locum habere potest, & sic contra non adeuntem, nec possidentem, cum nulla, tali casu, subsit causa, ob quam memorata actio competat. Sed actio, pro eiusmodi legatis, datur etiam contra non hæredem, qui repudiauit in fraudem legatariorum, licet hæreditatem nō possideat, l.si pecuniam, l.si quis pecuniam, ff. si quis omiss.caus.testam. igitur actio, quæ datur pro eiusmodi legatis, non est actio personalis ex testamento.

Horum tamen argumētorum, quamquam subtilium, ratione minime habita, non defuerunt, qui in contrariam iuerunt opinionem, sentientes, pro legatis eiusmodi, edicto conseruatis, actionem personalem ex testamento competere. in hanc sententiam ire videtur Accurs.ad l.1.in princip.in verbo, pollicetur, & in l.si pecuniam, in fin.in sæpius repetito titulo, si quis omiss.caus.testāment.sequuntur eandem sententiam hic Ioan.Francis. Ripa, num. 44.Ioan.Crot.num.53.& Ruin.nu.52.& huic sententiæ ego quoque subscribo.

454 Primum, quia, pro legatis, quæ substinentur per edictum si quis omissa causa testamēt. perinde datur actio à Prætore, ac si ex testamento esset adita hæreditas, l.duo hæredes, cum l.sequen.& l.si dolo, ff.si quis omiss.caus. testament. At, si esset adita hæreditas ex testamento, competeret sine dubio actio personalis ex eo, l.1.& 2.C.communia de legat.igitur, etiam omissa causa testamenti, competit, pro legatis, eadem personalis actio. Corroboratur
455 argumentum, quia dictio, perinde, denotat omnimodam similitudinem, & repetit omnes similes qualitates, vt docet Bar.ad l.1. de recepta.& in Extrauagan.ad reprimendum, in verbo, perinde, &, in terminis nostris, ad l. 1.supra titulo proximo, num.14.nec vires huius argumenti eneruant verba illa. Prætorio iure, tum quia, vt considerat Ripa hic, num. 44.per gloss.ad l.1.de legat.præstand. non est
456 inconueniens, vt eadem actio, quandoque prætoria, quandoque ciuilis esse dicatur, tum quòd tex.in d.l.duo hæredes, non dicit actionem illam esse pretoriam, sed competere, quia hæres, omittens hæreditatem ex testamento, Prætorio iure, perinde habetur, atque si ex testamento hæreditatem adijsset, quasi sit sensus, vt prætor, conseruando legata, quæ, de iure ciuili, non haberent effectum, conseruet cum suis qualitatibus, & actionibus, ita vt quemadmodum legata sunt eadem, ita quoque eadem sit pro illis actio, argumento l.lecta, ff.si certum pet. præsertim, cum expressè profiteatur conseruasse, perinde, ac si hæreditas ex testamento esset adita, vt in d.l.duo hæredes, & ideo, tam in d.l.duo, §. 1. quàm in l.si dolo, & alibi in eo titulo, illa actio, legatorum actio appellatur, nec obest consideratio Ioan. Bolognet.hic, num.245. dicentis particulam, perinde, implicare eandem potestatem agen-

dì in d.l.duo hęredes,vt in §.1.Institut.quibus
mod.re contr.obligat. non autem eandem a-
ctionem,nam replico,ideo illum tex.eandem
actionem non includere, quia Imperator ex-
pressit diuersam actionis speciem, nimirum a-
ctionem condictitiam ex lege, quod, si non
expressisset, certè in dubio inclusisset etiam
identitatem actionis, iuxta tradita per Bar.ad
d.l.1.ſ tit.prox.nu.14.

457 Secundo, pro quibus legatis competit rei
vendicatio; competit etiam actio personalis
ex testamento,cum eiusmodi actiones proce-
dant à pari l.1. & 2. C.communia de legat.
458 At, pro legatis, conseruatis per edictum si
quis omissa causa testamenti, competit actio
rei vendicationis,cum dicantur vendicari,l.si
eadem, supra si quis omissa causa testament.
igitur competit etiam actio personalis,nec di-
cas verbum vendicabit accipiendum esse,in
459 d.l.si eadem,generaliter,quia,in dubio, ver
ba,quæ possunt accipi in genere, & in specie,
sunt in specie accipienda, non autem in gene-
re.Bart.ad l.hoc legatum, ĵ de leg.3.c.Rodul-
phus,de rescript.

460 Tertio,& vltimo,pro omnibus legatis, e-
tiam si substineantur iure speciali, ad hoc, vt
obseruetur voluntas testatoris competit actio
personalis ex testamento, vt pro legatis, quæ
debentur ex edicto de legat. præstandis, pro
illis, quæ debentur per Authent.ex causa, C.
de liber.præter.per l.vltimã, supra de hæred.
instit.cũ similibus, vt concludunt DD.omnes
hic. At relicta, de quibus agimus, sunt lega-
ta, quæ speciali iure edicti, si quis omissa causa
testamenti, substinentur, ad hoc, vt conserue-
tur voluntas testatoris, igitur eiusmodi lega-
ta,& fideicommissa,peti possunt actione per-
sonali ex testamento. Nec dicatur cum Ioan.
Bolognet.hic,num.246.edictum si quis omis-
sa causa testamenti,non tendere ad conserua-
tionem testamenti, cum dirigantur verba ad
personam, dum prætor actionem pollicetur,
quia hoc falsum est, cum expresſè profiteatur
Prætor, per hoc edictum, velle conseruare
voluntatem testatoris, hinc Vlpianus exordi-
tur, in l. 1. prætor voluntates defunctorum
tuetur.

461 Non obstat primum ex aduerso allatum
argumentum, quia falsum est, in casu nostro,
non dari quasi contractum,cum supponamus
hæreditatem aditam, &, quamquam non sit
adita ex testamento, sed ab intestato, quia est
eo modo in fraudem legatariorum adita, per-
inde est,ac si esset adita ex testamento,& pro-
pterea nihil est impedimento, quominus na-
scatur actio personalis ex testamento, non
secus, ac si esset hæreditas ex testamento
adita.

462 Nec obstat secundum, quia non est incon
ueniens, vt considerat etiam Ripa hic, vnam,
& eandem actionem, aliquo casu, prætoriam
esse, aliquo casu ciuilem, glos,est in l.1.de le-
gat.præstand, præterea, vt dicebamus supra
d. l.duo hæredes,non dicit actionem, quæ cõ-
petit pro legatis,quæ substinetur,per edictũ,
si quis omissa causa testamenti, esse præto-
riam, sed iure prætorio,omissa causa testamen
ti,perinde haberi, ac si ex testamento esset adi
ta hæreditas, quod intelligitur quoad effe-
ctum,cum efficaciter petantur legata, non se-
463 cus, ac si ex testamento esset adita hæredi-
tas, & licet actio detur à prætore, non est no-
ua actio, sed actio ciuilis, quam tamen ius ci-
uile non dat, vbi omissa est causa testamenti,
nec est inconueniens, actiones quoque ciui-
les, prætorem suo edicto polliceri,& dare,l.1.
ff.commod.l.1.§.1. ff.depositi, & vtrobique
gloss.

464 Tertium quoque argumentum, leue est,
quia falsa est eius minor, satis .n. expræssa est
actio,quę datur à prætore hoc casu,cum dica-
tur actio legatorum,quæ datur, omissa causa
testamenti, perinde, ac si ex testamento esset
adita hæreditas, d.l.duo hæredes, quæ verba
videntur optimè circumscribere actionem
personalem ex testamento, numquid autem
aliquid nominatim exprimatur, vel circum-
scribatur,non refert text.est in §.1.Institut.de
exhæredat. liberorum,& in l.certum ff.si cert.
pet.

465 Quartum quoque argumentum Torniel-
li,facilè corruit,cum falsa sit illius minor, pro-
pterea, quòd actio pro legatis, de quibus di-
sputamus,non oritur ex dolo, vel fraude,quæ
dedit causam edicto, vt colligitur ex princip.
d.l.1.sed ex obligatione orta ex quasi contra-
ctu aditionis hæreditatis, quæ idem operatur,
virtute edicti, quòd aditio ex testamento de
466 iure ciuili. dolus enim, & fraus, fuit causa
impulsiua,qua motus prætor,edixit conseruã-
do legata, & pro illis ciuilem actionem dan-
do,vt dolo,& fraudi occurreret.

467 Quintum etiam argumentum, negatione
minoris propositionis facilè soluitur, actio .n.
pro huiusmodi legatis, datiua non est, sed na-
tiua,cum oriatur ex obligatione, proficiscen-
te ex aditione hęreditatis,vt supra docuimus,
nec faciunt negocium illarum legum verba,
quæ dicunt eiusmodi actionem simpliciter da
ri,quia prætor, etiam de actione commodati,

& de

& de actione depositi dicit. iudicium dabo, d. l.1. in princip. ff. commod. d. l.1. §.1. ff. depos. cum similibus, & tamen, certo certius est, eiusmodi actiones depositi, & commodati, esse natiuas, non autem datiuas, cum nascantur ex obligatione depositi, & commodati, nec obstat Bart. doctrina, ad d. l. cum mota, quia vendicat sibi locum, in dubio, vbi verba illa referuntur ad nouam actionem, cuius praexistens causa, non potest assignari, secus, vbi prętor veterem actionem pollicetur, in casu, de quo ab anterioribus legibus, quæ actionem inuenerunt, non fuit cogitatũ, vt in proposito.

468 Sextum tandem, & vltimum argumentum, facile etiam soluitur, quia id, quod dicebatur. actionem ex testamento, non posse dari contra eum, qui, nec adiuit hæreditatem, nec eam possidet, locum habet in actione ex testamento directa, secus autem in vtili, quam supponimus, in casu nostræ, disputationis, locum habere, l. si quis pecuniam in princ. ff. si quis omis. causa testam. præsertim cum videatur possidere is, qui, vel dolo malo fecit, quominus possideret, vel pecuniã possidet, quam, pro hæreditate non adita, accepit.

469 Superest modo, quinta, & vltima inspectio, quam, disputatione omissa, distinctio adhibita absoluo, sic materiam hanc, difficilem, & subtilem, explicando. Quatenus quæritur An competat actio personalis ex testamento, pro legatis, quæ ex dispositione statuti, vel testatoris, debentur, etiam hæreditate non adita. Aut testamento, vel statuto expressè cautum est, vt ille ipse, qui hæres est institutus, teneatur præstare legata, etiam si hæreditatem non adierit. Aut statuto, vel testamento est dispositum impersonaliter, vt legata debeãtur, & præstentur, etiam hæreditate nõ adita. Primo casu, Aut dubitamus de dispositione testatoris, aut de dispositione statuti, si de testatoris dispositione, indistinctè concludendum est, nullam legatarijs actionem competere, quia testatoris dispositio non valuerit, vt potè, quæ legibus repugnat, nemo enim po-
470 test in testamento suo cauere, ne leges in suo testamento locum habeant, l. nemo potest ff.
471 eod. iura autem nolunt, aliquem institutum hæredem, ad eundum compelli. l. nec emere
472 C. de iur. delib. l. vlt. C. vnde legit. Præterea nulla clausula valet in testamento posita, ita, vt possit suum sortiri effectum, nisi aditione confirmetur, l. si iure, vbi Bart. infra de leg. 3. tradit etiam Soc. Iun. hic num. 214. facit text. in l. sed, & si conditioni §. vltimo supra de hæred. Inst. & in l. si nemo de testam. tut. si igitur dispositio, & clausula, de qua instituta est disputatio, aditione hæreditatis non confirmetur, non potest effectum aliquem operari, & ita intelligo communem opinionem, de qua testatur Bolognet. hic num. 248. si verò dubitamus de statuti dispositione, rursus distinguendum est, quia, Aut statutum loquitur de hærede extraneo, vel de hærede simpliciter, Aut loquitur de suo hærede, quem specialiter vult legata præstare, etiam si hæreditatem non adeat. si de hærede extraneo, vel de hærede simpliciter, idem dicendum est, quòd in testatore, statuti scilicet dispositionem, tamquam
473 iniquam, & contra iuris communis regulas, non valere, absurdum enim est, & periniquũ, vt ille, qui nolit hæreditatem adire, neque vtilitatem aliquam ex testamento habere, soluere cogatur legata, & alienis se in negocijs ingerere, contra. l. quia poterat, infra ad Sen. C. Trebell. vt latè speculatur Io. Bologn. hic nu. 249. facile enim fieret, vt, stante. d. statuto, pauper diuitem institueret, eumque, etiam non adeuntem damnosam hæreditatem, ad præstandum maximi momenti legata obligaret, quòd tam absurdum est, & contra omne ius, & æquitatem, quam, quòd maximè, non
474 potest igitur tam iniqua lex municipalis valere. can. erit lex quarta distinct. nisi in casibus quibusdam specialibus, & aliquibus concurrentibus circunstantijs, de quibus per Bolognett. in præallegato loco, sed, de illis casibus, non agimus nos in præsentia. si verò statutum, in controuersia positum, loquitur de
475 suis duntaxat hæredibus, eam recipere debet interpretationem, vt censeatur tollere voluisse beneficium abstiuendi, quòd suus hæres habuit à prætore, §. sed his permittit prætor, Inst. de hæred. qual. & diff. & consequenter operatur statutum eiusmodi, vt filius, sublato beneficio prætoris, suus efficiatur, & necessarius, vt antea erat; quamobrem, cum eiusmodi statuti dispositio, non inducat nouam legatarum obligationem, sed tollat abstinendi beneficium, quòd erat impedimento, quominus suus hæres, ipso iure, ratione suitatis obligaretur ad legata, quemadmodũ extraneus per aditionem, & propterea, etiam, hoc in casu, actio personalis ex testamento, locum habere debet, cum, virtute huius statuti, suus hæres testatori, & necessarius fiat, & consequenter ad onera hæreditaria obligetur, vt rectè considerat Torniell. hic num. 91. non est opus igitur cõdictione ex lege, de qua in l. vni-
476 ca supra de condic. ex lege, quia, tunc demũ locum habet actio illa, quando obligatio induitur

citur de nouo ab ipsa lege, secus autem quando lex tollit impedimẽtum, quo sublato, actio oritur ex sua causa, vt in casu nostro; nascitur

477 .n. ex obligatione vetere, fluẽte ex necessitate suitatis, quæ pro aditione habetur, &c., secundum eiusmodi terminos, procedit decisio Baldi ad l.dotis, C.de iur.dot. Poteruut tamẽ, etiam hoc in casu sui hæredes iuuari, beneficio legis, & inuentarij, vt sentit Io.Bolognet. hic, sub d.num.249. Secundo autem principe casu, quando scilicet statutum, vel testamentum, simpliciter, & impersonaliter, disponunt, vt, etiam hæreditate non adita, præstentur legata, nec exprimunt, vt præstentur ab hærede instituto, non adeunte, & tunc, sensus esse intelligitur, vt si hæreditas non adeatur, ex testamento, ab intestato nihilominus debeātur, quasi per clausulam codicillarem repetita l.codicillis in fin. infra tit. prox. l.cum pater §.filius mater, eod.tit. docet Alex.ad d. l.nemo potest infra eod. nec non Hier.Torn. hic nu.90.& legata, hoc in casu, poterunt peti

478 actione personali ex testamento vtili, quæ etiam pro legatis factis in codicillis ab intestato compétit, iuxta tradita per DD. communiter ad l.vltimā, C.de codicillis, & de communi testatur Soc.Iun.hic num.267. Nec dicatur, hoc non posse locum habere, quia nouissimè cautum sit per tex.iu §.si quis autem non implens, cum seq. & in §. si verò expressim in auth. de hæred. & falcid. vt quotiescumque hæres scriptus in testamento, nolit hæreditatem adire, hæreditas deuoluatur, primum ad substitutos, deinde ad cohæredes, & tandem fieri locum fideicommissarijs etiam, legatarijs, & seruis, in eodem testamento liberatis, &, vltimo loco, venientibus ab intestato, & fisco. Hæc enim cum ita sint, hærede instituto non adeunte, & substitutis, & cohęredibus nō succedentibus, à quibus peti possint legata, iuxta l. quidam referunt, supra tit. prox. faciunt tradita per Bald.ad l.primam, C.si quis omissa causa testam.num.6. nec poterunt succedere venientes ab intestato, à quibus possint legatarij petere legata, sed adiudicabuntur, bona defuncti, legatarijs, & fideicommissarijs ipsis, tamquam hæredibus, &, cautione data, de adimplenda voluntate testatoris, poterunt ipsi adire, vt hæredes, nam responde-

479 mus. d.§.si quis autem non implens, & d.§. si verò expressim, intelligendos esse, vbi hæreditas sit adita, vt sentit Bald. ad d.l.1. C. si quis, omissa causa testam. num.6. per tex.in auth. sed cum testator, C.ad legem falcid. facit etiam glos. in auth. hoc amplius C. de fideicommiss.in verbo, substitutus, ita vt illius text. sensus sit huiusmodi. scriptus hæres; licet, hæreditatem adiuisset, recusabat adimplere, in aliquibus, testatóris voluntatem, deciditur in d. §. si quis autem non implens, vt, si, post admonitionem factam sibi per decretum Iudicis, vt adimpleat, steterit per annum, & non adimpleuerit, priuetur hæreditate, ita vt, aditione non obstante, per quam iam erat hæredi quæsita, deuoluatur ad substitutum, si ipse caueat de adimplenda voluntate testatoris, quòd si non adsit substitutus, eadem cautione præstita, admittantur cohæredes, &, post cohæredes, fideicommissarij, & legatarij, & serui liberati, eo ordine, de quo in d. Authent. hoc amplius, C.de fideicomm. & tandem, recusantibus ijs, qui quoquo modo in testamento sunt honorati, admittuntur venientes ab intestato, etiam extranei, & fiscus, ita vt dispositio, dict. §. si quis autem non im-

480 plens, & d. §. si verò expressim, non faciant cessare edictum si quis omissa causa testamenti, vt non rectè sentit Ioan.Bologn. hic, num. 246. in fine, non quia dicta iura habeant locum specialiter, quando in testamento est adiecta illa causa, ne detrahatur Falcidia, quasi tunc, si illo timore hæres omiserit, deferatur hæreditas nominatis in testamento, secundum memoratum ordinem, vt dixit Bart. ad l.1. in princip. ff. si quis omiss. causa testamen. num.1. ad mentem Iacobi de Beluiso; sed quia generaliter, etiam post aditam hæreditatem, vbi hæres recusat infra annum, post factam iudicialem admonitionem, testatoris voluntatem adimplere, priuatur hæreditate, quę defertur honoratis in eodem testamento; secundum præfatum ordinem, de quo in dictis iuribus, quod, si à principio hæres hæreditatem non adiuisset, sed repudiasset, tunc non ad quemlibet honoratum in testamento fuisset deuoluta, sed ad succedentes ab intestato, substitutis, & cohæredibus non existentibus, quamobrem ille ipse hæres, qui erat scriptus in testamento, cum possit succedere ab intestato, malit, omissa causa testamenti ab intestato succedere, etiam hodie fit locus edicto si quis omissa causa testamenti, per quod legata conseruantur, quicquid dicat Bologuet. quòd, si ipse ita repudiet, vt nec ab intestato velit hæreditatem possidere, adhuc legata corruunt, l. si quis omissa causa testamenti, supra si quis omissa causa testamen. & hic, ni fallor, verus est illius text. intellectus, quem videtur sensisse Bart. ad l.1. C. si quis omiss. caus. testam.num.6.

Constat

481 Constat ergo ex his, nullum dari proprium, & verum legatum, pro quo non competat actio personalis ex testamento, & propterea falsas esse omnes, aut inneptas, & non de regula, limitationes, quas hic DD. afferunt ad dictam conclusionem, & præsertim Iason. num. 105. cum sequentib. Ripa num. 42. cum sequentibus, Socin. Iun. num. 276. cum seqq. & Io. Bologn. à num. 239. vsque ad num. 251. vbi octo refert præfatæ conclusionis, & regulæ exceptiones.

482 Sed iam veniendum est ad secundum principem articulum, quo, vna cum Bar. quærebamus, quando, pro legatis competat actio rei vendicationis, &, quod de legatis dixerimus, intelligetur etiam dictum de fideicommissis, cum hodie sint omnimodo æquiparata, atque adeo identificata.

483 Cæterum, vt in hoc quoque Articulo distinctè procedamus, diuido illum in quatuor inspectiones.

Prima erit, An, & quando competat actio rei vendicationis, pro legatis rerum, in quibus cadit dominium.

Secunda, An, & quando competat actio in rem, id est, confessoria, vel negatoria, pro legatis rerum, quarum non datur dominium.

Tertia, An dominium rei legatæ transeat in legatarium à die mortis testatoris, vel à die aditæ hæreditatis, aut à die acceptati, & agniti legati.

Quartus, An, quando transit dominium in legatarium, transeat immediatè de testatore in legatarium, vel de testatore in hæredem, & de hærede in legatarium.

Et quod attinet ad primam inspectionem, 484 quia legatum vniuersale, aut nusquam datum est, aut hodie, non differt à fideicommisso vniuersali, vt sentit etiam Bar. hic num. 12. & consequenter, per illud, non transit recta via dominium in fideicommissarium, sed solummodo, post factam restitutionem totius, vel partis hereditatis, propterea, omisso membro de legato vniuersali, sic distinguo. Aut legata est species, vel vniuersitas certa, Aut aliud, si species, vel vniuersitas certa, siue facti, vt grex, siue mista, vt peculium. Aut est species, vel vniuersitas aliena, Aut testatoris, si aliena, Aut, anteaquam moriatur testator, efficitur illius rei legatæ dominus, puta ex causa donationis, vel emptionis, vel alio quolibet modo, Aut non, si dominus efficitur, competit actio rei vendicationis legatario, cum in eum dominium fecerit transitum recta via, l. à Titio, ff. de furt. vt tradit, post Bald. Socin. Iun. hic, num. 390. per l. apud Iulianum, §. si Titius, infra eodem, si verò non superueniat ante mortem testatoris in eo dominium, cum do minium illius non transeat in legatarium recta via, argumento l. nemo plus iuris, de regul. iur. & l. traditio, infra de acquiten. rerum domin. actio rei vendicationis legatario non competit, si verò res legata propria est testatoris, Aut relicta est sub conditione, vel in diem, Aut purè, si sub conditione, vel in diem, ante aduentum diei, vel conditionis non competit rei vendicatio, sed postquam venit, & cessit dies, l. si peculium, §. sed & creditor, versic. certè si sub condit. supra de pecul. tradunt Bald. Alexan. Ias. & alij hic, & in primis Socin. Iun. num. 380. cum sequentibus, si purè. Aut expresse cautum est, vt dominium sine traditione non transeat, quod facere potest testator. Aut nihil dictum, primo casu non competit rei vendicatio, vt singulariter docet Bald. ad l. 2. C. vt in possess. leg. per glossam, ibi, sequitur Socin. Iun. hic, num. 378. Secundo casu, nimirum si nihil dictum, transit dominium recta via, l. à Titio, infra de furt. l. legarum ita, infra titulo proximo, & consequenrer competit actio rei vendicationis, iuxta l. 1. & 2. C. communia de legat. & §. sed non vsque, Institut. de legat. etiam si sit vniuersitas, l. si peculium, huius initij prima, in princip. ff. de pecul. legat. nisi res legata sit penes legatarium, quo casu rei vendicatio competere non potest, l. emptor, §. vltimo, supra de rei vendicat. cum possidenti non detur, §. æque, Institut. de act. tradit Alc. hic, num. 28. in fin. Si verò aliud legatum sit, quàm species, vel vniuersitas certa. Aut legatum est genus, seu quãtitas, Aut species incerta. si genus, idest, res, constans pondere, numero, vel mensura, iuxta tradita per Bart. ad l. Meuius, §. si duobus, in vestibulo, infra titulo proximo. Aut eiusmodi quantitas relicta est restricta ad certum corpus, & circũscripta loco, vt puta frumentum talis orrei, pecunia in tali arca, Aut simpliciter relicti sunt decem, aurei, decem frumenti salmæ. Primo casu competit rei vendicatio, non secus, ac si certa species esset relicta, l. 1. §. si decem, infra vt legatorum nom. cau. facit l. planè, 1. §. 1. infra eodem, tradit Soc. Iun. hic, nu. 349. in fin. Secundo autem casu, quia generis dominium non potest in legatarium transire, nõ potest eidem legatario actio rei vendicationis competere, quod, non nisi domino competit, l. in rem, ff. de rei vendic. §. omnium, Instit. de act. tradit, post Bart. hic, num. 12. Soc. Iun. nu. 349. Si verò legata est species incerta, aut est

legata

legata in genere, puta ſeruus, veſtis, equus, aut nominatim, ſed alternatiuè, puta Stichus, aut Pamphilus, liber, vel veſtis, & tunc, in vtroque caſu, non competit actio rei vendicationis, niſi poſt factam electionem. l. apud Aufidium infra de opt. leg. l. 3. §. ſciendum. ſupra ad exhibendum, l. huiuſmodi §. Stichum. infra eod. l. ſtatu liberum, §. Stichum, infra tit. prox. tradit Bart. hic num. 12. & ſequuntur omnes, & præſertim Socin. Iun. num. 350. & 352. cum ſeqq.

485 Subſequitur modo ſecunda inſpectio, An, & quando, ſcilicet, pro rebus legatis, in quibus dominium non cadit, competat in rem actio, ideſt, confeſſoria, vel negatoria, &, in hac quoque iuris controuerſia, diſtinguendum eſt. nã aut legantur facta, aut iura, ſi facta, iuxta text. in §. tam autem, Inſtitut. de legat. actio aliqua in rem non competit, vt puta, quando liberatio legata eſt, toto titul. de liberatione legata, & ita intelligo, l. vxorem, in §. agri plagam, infra de legat. 3. ſi iura, aut iura conſtituta, & in eſſe deducta, ante factum legatum, vel, quæ legato ipſo, ipſo iure, & ſine alicuius facto conſtituuntur, aut ſunt iura legata, quæ, ad hoc, vt conſtituantur, opus eſt facto alicuius, vltra legatum. primo caſu arbitror locum eſſe actioni in rem, l. planè, 1. inf. eodem, l. ſi Titio fundus, infra de vſufruct. legat. iuncto §. æque, Inſtitut. de act. Secundo autem caſu, vt puta, ſi legetur quaſi vſusfructus earum, ſcilicet, rerum, quæ vſu conſumuntur, qui non conſtituitur, niſi ſecuta rerum æſtimatione, & præſtita cautione, §. conſtituitur, Inſtitut. de vſufruct. l. ſi vini, & l. penult. ff. de vſufruct. earum rerum, quæ vſu conſumuntur, actio in rem non competit, vt, ex Ancharan. tradunt DD. communiter, & de communi teſtatur Ioan. Bologn. hic num. 304 & puto veriſſimum, quicquid dixerint Alexã. & alij hic, qui ſine neceſſitate plura in hac materia effundunt, & facit pro hac ſententia, l. ſeruum filij, §. vlt. infra eodem.

486 Quod attinet autem ad tertiam inſpectionem, eſt valde cõtrouerſa, vt patet ex traditis hic per Socin. Iun. à num. 399. vſque ad num. 448. & per Ioan. Bologn. à num. 280. vſque ad num. 288. Ego autem, omiſſa longiore diſputatione, diſtinguendo, de more, contrarias cõciliare conabor opiniones. tres enim sũt in hac difficultate opiniones, quas ſigillatim recenſet Io. Bologn. hic, num. 280. quandoquidem aliqui opinantur dominium tranſlatum eſſe, à die mortis teſtatoris, per tex. in l. à Titio, ff. de furt. aliqui ſentiunt transferri dominium in legatarium à die aditæ hæreditatis, per tex. in l. ſeruo legato, in princip. infra eodem. & hęc eſt communis opinio, vt teſtatur idem Bolognet. hic ſub d. nu. 280. Nonnulli verò arbitrantur, non tranſire dominium, niſi facta acceptatione, argumento l. ſi tibi homo §. cum ſeruus infra eod. l. quædam infra de rebus dub. l. perinde, ff. ſi cert. pet. & opiniones omnes poſſunt, diſtinctione adhibita, defendi, quia, aut dubitamus, numquid dominium ciuile, de quo intelligenda eſt diſputatio noſtra, quodque ipſo iure acquiritur, & ſine appræhenſione, vel traditione, acquiratur fictè, aut verè, & profectò verè, non niſi adita hæreditate, acquiritur &, in his terminis, locum ſibi vendicat, d. l. ſeruo legato, in princip. cum alijs ſupra adductis, & propterea ante aditam hæreditatem, fictũ iſtud dominium, verum rei vindicationis effectum non habet, fictè autem intelligitur acquiſitum à die mortis teſtatoris, &, in his terminis, loquitur lex à Titio ff. de furt. cum ſimilib. Nec dicatur cum Socin. Iun. hic, nu. 416. cum ſequent. non poſſe dari eiuſmodi dominium fictum, fictione tranſlatiua, quæ illud retrotrahat, ad diem mortis teſtatoris, propter inhabilitatem extremi ad quod, iuxta tradita per Bart. ad l. ſi is qui pro emptore, ff. de vſucap. quia extremum eiuſmodi redditur habile, per eam fictionem, qua fingitur hæreditas longo interuallo poſt mortem teſtatoris adita, ſtatim cũ mortuus eſſet, adita per l. hæres quandoque ff. de acquir. hæred. quicquid dicat Socin. Iun. hic nu. 423. non inficior tamen à die aditæ hæreditatis dominium iuriſgentium nõ eſſe tranſlatum, & ciuile dominium non eſſe tranſlatum irreuocabiliter, cum poſſit legatarius repellere legatum à ſe, vt habetur in l. ſi tibi homo in §. cum ſeruus, infra eod. cum alijs ſimilibus, quæ adducuntur pro illa opinione, quæ habet dominium non eſſe acquiſitũ ante factam legati præſtationẽ, quaſi illius opinionis ſit ſenſus, vt non ſit acquiſitum dominium rei legatæ plenè, & irreuocabiliter, &, hoc modo, apparet nullam eſſe repugnantiam inter tres mox relatas opiniones, quas, ita diſtinguẽdo, nouiſſimè conciliauit etiam excellentiſſimus, & multiplici eruditione excultus D. Cæſar Argelus, in ſuo eleganti, & copioſo tractatu de legitimo contradict. ad l. fin. C. de edict. D. Adrian. toll. q. 12. art. 7. num. 5.

487 Supereſt modo, quarta, & vltima inſpectatio, An ſcilicet, cum realiter, & verè dominium non tranſeat in legatarium, niſi poſt aditam hæreditatem, tranſeat tunc immediatè, & recta via, de teſtatore in legatarium, vel de teſtatore in hæredem adeuntem, & ſta-

tim

tim de hærede in legatarium, qua in re dissentiunt interpretes, vt colligere est ex Bologn. hic num. 285. Ego tamen, omissa disputatione, sic arbitror, in hac quoque iuris controuersia, contrarias conciliandas esse opiniones, vt dicamus, dominium ciuile facere transitum immediatè à testatore, vel potius ab hæreditate iacente, quæ testatorem defunctum repræsentat. l. hæreditas in multis, & l. hæreditas enim infra de acquir. rerum domin. in legatarium. d. l. à Titio infra de furt. & l. legatum ita infra tit. prox. vbi inquit tex. in fine, secundum Pandectarum Florentinarum lectionem. recta via dominium, quòd hæreditatis fuit, ad legatarium transeat, numquam factum hæredis, & in his terminis locum sibi vendicet eorum opinio, qui sentiunt dominium immediatè trāsire, de testatore, in legatariū, dominium autem iuris gentium, quòd, non nisi per tradi-
489 tionem, & præstationem, quæ fit ab hærede, §. 1. Institut. de legat. acquiritur, iuxta tex. in l. traditionibus, C. de pact. & §. per traditionem, Institut. de rerum diuis. transit de hæreditate iacente in hæredem, & de hærede in
490 legatarium, & propterea confunduntur seruitutes debitæ hæredi in re legata. l. Papinianus, ff. de seruit. l. huiusmodi §. ædes, ff. eo. cum cæteris adductis per Io. Bologn. hic, sub d. nu. 285. & in his terminis vera est opinio cōtraria.
491 Quod attinet autem ad tertiam principē inspectionem, An, & quando legatario competat actio hypothecaria, omissis DD. confusionibus, arbitror ego sic distinguendum esse. Aut versamur in casu, vbi pro legato competit actio personalis ex testamento, non autem rei vendicatio, Aut in casu, vbi etiam rei vendicatio competit. Primo casu, Aut loquimur
492 de iure digestorum, Aut de iure nouissimo, inducto à Iustiniano, si de iure antiquo digestorum, competit solummodo pro legatis, & pro legatis, vt ego arbitror, in diem, vel conditionalibus, nō autem pro alijs legatis, & pro fideicommissis, & ita intelligo. l. creditoribus, ff. de separat. quam etiam Ripa hic, num. 64. putat solummodo in legatis locum habere. Si verò loquimur de iure nouissimo, competit, non modo pro omnibus legatis, tàm in diem, vel sub conditione, quàm etiam puris, sed
493 pro fideicommissis quoque, & hoc est, quod innouauit Iustinianus per l. 1. & 2. C. communia de legat. Secundo autem casu, quando scilicet vna cum actione personali, competit etiam actio rei vendicationis, Aut dubitamus, an competat hypothecaria cōtra alias res defuncti, Aut contra rem ipsam legatam, si contra res alias defuncti, concludendum est affirmatiuè, per d. l. 1. & 2. C. communia de legat. & per §. nostra Institut. de legat. id, quòd, post Bart. hic num. 13. omnes admittunt, si contra rem legatam, indistinctè concluderem negatiuè, per l. neque pignus, infra de reg. iur. quicquid dicat Bart. & ita sentit etiam Ripa hic, num. 65. vbi difficultates optimè diluit.
494 In eo autem, quod dicit idem Bart. hic, sub d. nu. 13. vers. si verò non competit actio. hypothecariam competere etiam pro legatis pro quibus competit officium iudicis, audiendus nō est, peccat enim in duobus, primum in eo, quòd dispositiones testamentarias innominatas, & non obligatorias, de quibus in l. quintus, infra de annuis leg. legata appellat, quòd fieri posse negauimus supra ex pluribus, & in primis, quia illis legati, definitio aliqua non
495 potest accommodari. Secūdo peccat etiam, quia, pro eisdem dispositionibus, quæ obligatoriæ non sunt, d. l. quintus, §. 1. arbitratur hypothecariam competere, licet magis communis opinio sit cum eo, vt testatur Soc. Iun. hic, num. 466.
496 Superest modo quartus, & vltimus articulus, quomodo, scilicet possint concurrere tres illæ actiones, quæ pro legato competunt. Bart. refert se ad glos. in §. nostra, Institu. de legat. & ad tradita per Cyn. ad l. 1. C. communia de legat. tu verò breuiter, dicas, hypothecariam concurrere cum actione rei vendicationis, quatenus competit contra alias res defuncti nō legatas, vt s. dicebamus. Actio autem realis, & personalis concurrunt, quia legatarius, quatenus est dominus de iure ciuili, iuxta l. à Titio, ff. de furt. potest agere actione rei vendicationis, quatenus autem dominium iuris gentium non habet, quod ante præstationem, & traditionem non acquiritur, l. traditionib. C. de pact. per actionem personalem ex testamento, nascentē ex quasi contractu aditionis hæreditatis, potest petere rem legatā sibi dari, hoc est dominiū illius naturale, & iurisgētiū in se trāsferri, iuxta tex. in §. sic itaq; Inst.
497 de act. Non tamē debet legatarius ijs omnibus actionibus simul vti, sed vnā ex illis eligere, l. cū filius, §. varij, ff. tit. prox. tradit Accur. ad d. §. nostra, in verb. per hypothecariā, circa fi.
498 An autē, & quando simul possint intentari, vel in eodē libello cumulari, nō est hic docendi locus, si quis tamen velit huius quoque difficultatis resolutionē habere, videat Io. Bologn. hic à nu. 337. vsq; ad fin. nobis autē, pro exacta legis huius interpretatione, sufficiat, ad Dei laudem, & Deiparæ Virginis, hæc dixisse.

Ad l. si pluribus 54. ff. de legat. 2.

Summæ Rerum, & Verborum.

1 *Methodus obseruanda proponitur.*
2 *Diuiditur textus.*
3 *Summarium Bart. & aliorum reprobatur.*
4 *Summatur ab Auctore.*
5 Facti, *species confingitur, prima.*
6 *Ambiguitas verborum, actum nullum reddit.*
7 *Interpretatio, in dubio, fieri debet, vt actus valeat.*
8 *Voluntas testatoris lex, & Regina est in testamentis.*
9 *Oratio singularis, in qua positum sit nomen proprium, non potest vniuersali æquipollere.*
10 *Indefinita, in qua terminus communis sit etiam in numero singulari, æquipollet vniuersali.*
11 *Singulari etiam appellatione vtimur, cum plura eiusdem generis significare volumus.*
12 Facti, *species confingitur, secunda.*
13 *Legata, vbi vni, eadem est quantitas à diuersis, à singulis debetur, declaratur num. 15.*
14 *Indefinita æquipollet vniuersali collectiuè, non distributiuè, & num. 21.*
15 *§. 1. legis nostræ declaratur.*
16 Facti, *species confingitur, tertia.*
17 *Hæredes plures, vbi simul ad aliquid tenentur, intelliguntur in solidum obligati: declaratur nu. seq.*
18 *Testamenti illa in dubio, admittitur interpretatio, per quam hæredes minus grauantur.*
19 Litteræ, *expositio.*
20 *Hæredes plures instituens, & damnans hæredem ad dandum quinque, omnes simul damnasse intelligitur.*
21 *Omnis, particula est collectiua, quilibet distributiua.*
22 *Ordo quæstionum disputandarum, proponitur.*
23 Testator, *si dixerit, quilibet hæres meus det quinque, an omnes simul, vel singulos ad dandum quinque damnasse intelligatur.*
24 *Argumentum valet, de sententia, ad testamentum.*
25 *Sententia, plures per particulam distributiuam condemnans, ad eandem quantitatem omnes in solidum obligati intelliguntur.*
26 Iudex, *si quemlibet ex reis condemnet in quinque, an condemnauerit, an omnes simul, vel singulos ad dandum quinque condemnasse intelligatur.*
27 *Sententia eam, in dubio, recipit interpretationem, per quam est libello conformis.*
28 *Iudex non potest fines petitionis excedere.*
29 *Rei plures debendi simul possunt, ita conueniri, vt singuli in solidum sententia vna condemnentur.*
30 *Argumentum valet, de libello, ad sententiam.*
31 *Bartoli declaratio, ex sententia Baldi, reprobatur.*
32 *Expressio eorum, quæ tacitè insunt, nihil operatur.*
33 *Petens plures in solidum condemnari, tacitè sentit ex natura causæ, vt, vnius solutione, cæteri liberentur.*
34 Differentia, *inter particulas, omnis, & quilibet.*
35 *Dictiones collectiua, & distributiua, quæ.*
36 Fundus, *si pluribus fratribus in feudum concedatur, vt præstent singulis annis quartam bonis partem, & quatuor operas, an quando omnes simul eandem bonis partem, & operas easdem præstare debeant, vel singuli.*
37 Propositionum, *materia, quotuplex.*
38 *Propositio de materia necessaria, & naturali, quæ.*
39 *Propositio de materia impossibili, & remota, quæ.*
40 *Propositio de materia contingenti, & accidentali, quæ.*
41 *Propositionum materia contingens, aut specialis, aut regularis, & communis.*
42 *Propositio de materia contingenti, speciali, quæ.*
43 *Propositio de materia contingenti, regulari, quæ.*
44 *Materia eadem contingens, potest esse diuersis respectibus, & secundum regularis, & interdum specialis.*
45 Propositionum, *forma, quotuplex.*
46 *Propositio Cathegorica, quæ.*
47 *Propositio Hypotetica, quæ.*
48 *Hypotetica, quotuplex.*
49 *Hypotetica copulatiua, quæ.*
50 *Hypotetica disiunctiua, quæ.*
51 *Hypotetica conditionaliter, quotuplex.*
52 *Hypotetica conditionalis causaliter, quæ.*
53 *Hypotetica conditionalis rationaliter, quæ.*
54 *Hypotetica conditionalis, in specie, quæ.*
55 Propositionum, *quantitas quotuplex.*
56 *Propositiones vniuersales, quæ.*
57 *Propositio non vniuersalis, quotuplex.*
58 *Propositio particularis, quæ.*
59 *Propositio singularis, quæ, & quotuplex.*
60 *Indiuiduum, aut nominatum, aut demonstratum,*

tum, aut circumlocutum.
61 Propositio indefinita, qua.
62 Propositio, seu oratio indefinita, dicitur etiam generalis.
63 Indefinita, ex sententia Auctoris, aut simplex, & indeterminata, aut restricta, & coarctata.
64 Indefinita indeterminata, qua.
65 Indefinita coarctata, qua.
66 Propositionum, qualitas, quotuplex.
67 Propositio perfecta, qua.
68 Propositio imperfecta, qua.
69 Propositio, seu oratio imperfecta, interdum pro perfecta habetur.
70 Propositio, aliqua falsa, aliqua vera.
71 Propositio, aliqua affirmatiua, aliqua negatiua.
72 Propositionibus ex duabus, an, & quando vna sit de necessitate falsa, altera de necessitate vera, remissiue.
73 Propositionum, aliqua enunciatiua, aliqua dispositiua.
74 Enunciatiua, qua.
75 Enunciatiua quoque oratio, interdum disponit.
76 Dispositiua oratio, qua.
77 Propositionum vniuersalium, aliqua collectiua, aliqua distributiua.
78 Collectiua, qua.
79 Distributiua, qua.
80 Propositio vniuersalis, aliqua dialectica, aliqua legalis, & moralis.
81 Vniuersalis dialectica, qua.
82 Conditio, si seruos suos omnes manumiserat, vno non manumisso, deficit.
83 Vniuersalis, moralis, & legalis, qua.
84 Mitius agitur cum lege, quam cum homine.
85 Indefinita, an, & quando, & quomodo aquipolleat vniuersali.
86 Indefinita de materia necessaria indistincte aquipollet vniuersali.
87 Indefinita de materia impossibili, neque vniuersali, neque particulari aquipollet, sed semper est falsa.
88 Probatio debet de necessitate concludere.
89 Indefinita de materia contingenti enunciatiua, in materia probatoria, numquam aquipollet vniuersali.
90 Indefinita enunciatiua simplex de materia raro contingenti & speciali, vniuersali non aquipollet, sed particulari.
91 Indefinita enunciatiua simplex, non de materia speciali, sed communi, & regulari, aquipollet vniuersali, morali, & regulari, non dialectica, & rigorosa.
92 Hæres regulariter tenetur ad onera hæreditaria, vltra vires patrimonij defuncti.
93 Dominus regulariter est rei suæ moderator, & arbiter.
94 Hæres conficiens inuentarium non tenetur vltra vires.
95 Dominus quilibet non potest de rebus suis disponere.
96 Exceptio firmat regulam non destruit.
97 Regula omnis patitur exceptionem.
98 Regula standum est, quamdiu non probatur exceptio.
99 Regulam, qui habet, causa sua inseruientem, rem certam habere dicitur.
100 Exceptionem allegantí, incumbit onus probandi.
101 Indefinita de materia contingenti, enunciatiua, coarctata, & negatiua, aquipollet vniuersali præcisa, affirmatiua autem, nequaquam.
102 Indefinita, à lege dispositiuè prolata, si legis alterius correctionem inducat, non aquipollet vniuersali.
103 Correctio numquam admittitur, vbi verbis expressis, & specialibus facta non sit.
104 Indefinita, à lege prolata, vbi legum correctio non sequitur, aquipollet saltem vniuersali, morali, & regulari, siue à lege communi, siue à municipali proferatur.
105 Indicia pœnalia, semel accepta, in hæredem transmitti possunt.
106 Propositio, & oratio legis, etiam singularis, vniuersali aquipollet.
107 Indefinita dispositiuè ab homine prolata, si ad personas referatur, in materia mere odiosa, neque vniuersali, neque particulari aquipollet, sed sua ambiguitate vitiat actum.
108 Exhæredans indefinitè filiũ, si plures habeat, nullum exhæredasse intelligitur.
109 Indefinita dispositiuè ab homine prolata, si ad personas referetur, in materia fauorabili, seu indifferenti, aquipollet vniuersali.
110 Testator dicens, hæredibus pluribus institutis, hæres meus damnas esto dare decem, omnes damnasse intelligitur.
111 Tutorem, qui dat filijs suis, omnibus dedisse intelligitur.
112 Indefinita dispositiuè prolata ab homine, & ad materiam, vel genus relata, quod in disponentis patrimonio non reperitur, si simplex sit, & indeterminata, vitiat actum.
113 Legatum simplex, & indeterminatum, vini, olei, frumenti, nullum est.
114 Indefinita dispositiuè prolata ab homine, &

ad materiam, vel genus, quod in illius patrimonio non reperitur, relata, ſi ſit coarctata, puta lego vinum Titij, æquipollet vniuerſali.

115 *Indefinita prolata ab homine, & ad materiam relata, quæ reperitur in patrimonio diſponentis, ſi eiuſmodi eſt, vt ex ea conflatæ ſpecies poſſit ad rudem materiam reuerti, abſolutè æquipollet vniuerſali.*

116 *Legato auro, vel argento, etiam aurum, & argentum factum, præter pecuniam, debetur.*

117 *Indefinita diſpoſitiuè prolata ab homine, & ad materiam relata; ad quam conflata ſpecies non poſſunt reuerti; æquipollet vniuerſali coarctatæ ad materiam ſimplicem, & rudem, non vniuerſali generaliſſimæ, quæ comprehendat etiam materiam ad ſpeciem redactam.*

118 *Legata lana, vel marmore, nec lanea veſtis, nec marmorea ſtatua debetur.*

119 *Indefinita diſpoſitiuè prolata ab homine, habens terminum communem ſingularem, relata ad ſpeciem artificialem, quæ non reperiatur in diſponentis patrimonio, vitiat actum.*

120 *Legans domum, qui domum in bonis nõ habet, nulliter legat.*

121 *Indefinita diſpoſitiuè prolata ab homine, habens terminum communem numeri ſingularis, relata ad ſpeciem artificialem mobilem, quæ reperiatur in patrimonio diſponentis, æquipollet vniuerſali.*

122 *Legans veſtem, ſuam omnes ſuas veſtes legaſſe intelligitur.*

123 *Indefinita diſpoſitiua hominis, ſingularis numeri, relata ad ſpeciem artificialem immobilem, quæ reperiatur in patrimonio diſponentis, æquipollet particulari.*

124 *Legans domum cenſetur legaſſe vnam ex ſuis domibus, quam hæres elegerit.*

125 *Indefinita diſpoſitio hominis, numeri ſingularis, relata ad rem naturalem, habens terminum communem, ita generalem, vt comprehendat etiam ea, in quibus ſolutio eſt inutilis, vitiat actum.*

126 *Legatur inutiliter, res, vel animal.*

127 *Indefinita diſpoſitio hominis, in ſingulari numero, relata ad ſpeciem naturalem, cuius communis terminus non ita ſit tranſcendens vt ſolutio ſit inutilis, æquipollet particulari.*

128 *Legans ſeruum, cenſetur legaſſe vnum eligendum à legatario, ſi ſerui ſint in patrimonio, ſi non ſint, eligendum ab hærede.*

129 *Indefinita diſpoſitio hominis, in numero plurali, ad ſpeciem naturalem relata, quæ in diſponentis patrimonio reperitur, æquipollet vniuerſali.*

130 *Legans ſeruos ſuos, omnes legaſſe intelligitur.*

131 *Indefinita diſpoſitio hominis, in plurali numero ad naturalem ſpeciem relata, quæ in diſponentis patrimonio reperitur, ſi ſit indeterminata, facit diſpoſitionem inualidam.*

132 *Legans ſeruos, vel equos ſimpliciter, cum nullum in bonis habeat inutiliter legat.*

133 *Indefinita hominis diſpoſitio, in plurali numero, ad ſpeciem naturalem relata, quæ in diſponentis patrimonio non ſit, vbi limitata, & coarctata eſt, æquipollet vniuerſali.*

134 *Legans equos, vel ſeruos Titij, omnes Titij ſeruos, vel equos legaſſe intelligitur.*

135 Indefinita, *in caſibus, in quibus æquipollet vniuerſali, an propriè æquipolleat ex vi verborum, vel per interpretationem.*

136 *Indefinita, ſi ex vi propria æquipolleret vniuerſali, vbi aliquid falſum in ea reperiretur, tota falſa efficeretur.*

137 *Propoſitio illa naturaliter, & propriè, non dicitur vniuerſali æquipollere, quæ, cum ſit generalis, & ambigua, ex humanitate, & per benignam interpretationem, habet vim vniuerſalis.*

138 *Indefinita eſt per ſe ambigua, &, ex benigna interpretatione, vim habet vniuerſalis.*

139 *Aequipollentia nomen, proprietatem excludit.*

140 *Lex 2. ff. de liber. & poſthum. declaratur.*

141 *Exhæredationis materia eſt merè odioſa.*

142 *Diſtinctio ab auctore, quandoque excogitata reprobatur.*

143 *Indefinita, vi propria, neque vniuerſali æquipollet, neque particulari, ſed tamquam ambigua, & generalis, regulatur ſecundum ſubiectam materiam.*

144 Indefinita, *in caſibus, in quibus æquipollet vniuerſali, collectiuè, non diſtributiuè æquipollet, niſi aliud diſponentem ſenſiſſe appareat.*

145 *Legans filiabus cenſum, omnibus eundem cenſum legaſſe intelligitur, non ſingulis.*

146 *Lex qui filiabus, §. 1. ſupra titulo proximo, declaratur.*

147 *Si qua. eſt particula diſtributiua.*

148 Indefinita, *vbi æquipollet vniuerſali, an, & quando, ita æquipolleat, vt ad futura trahatur.*

149 *Indefinita prolata à lege, in dubio, ita æquipollet vniuerſali, vt etiam ad futura trahatur.*

150 *Indefinita hominis, relata ad perſonas, in materia*

teria

teria fauorabili, trahitur etiam ad futura.

151 *Lex placet, de liberis, & posthumis, declaratur.*

152 *Indefinita hominis relata ad res, cuius terminus communis generalißimus est, & transcendens, in vltima voluntate, in numero plurali, & sine possessiui nominis coarctatione, generalitate, & ambiguitate, sua vitiat actum.*

153 *Si in plurali numero, cum coarctatione possessiui nominis, valet dispositio, & trahitur ad futura.*

154 *Indefinita hominis relata ad res, cuius terminus communis generalißimus est, & transcendens, in contractibus, inducentibus dispositionem, quæ habeat tractum in futurum diuturnum, & suspensiuum, trahitur ad futura.*

155 *Secus in ijs, quæ statim possunt recipere consummationem, & implementum.*

156 *Donatio, & venditio bonorum non trahitur ad futura.*

157 *Indefinita hominis, relata ad res, cuius terminus communis est specificus, neque in vltimis voluntatibus, neque in contractibus ad futura trahitur, nisi æquitas, & præsumpta disponentium uoluntas contrarium suadeat.*

POMPONIVS

LEX XLV.

I pluribus heredibus institutis, ita scriptum sit. Hæres meus damnas esto dare aureos quinque. non quilibet hæres, sed omnes videbuntur damnati, vt vna quinque dent.

1 Cum vniuersalia, quæ ad legatorum naturam pertinent, fuerint à nobis non indiligenter explicata ad Rubr. supra de legat. 1. statim, absque aliquo animaduersionum apparatu, veniam ad huius Pomponij responsi interpretationem, mox sigillatim quæstiones opportunas à Bartolo propositas examinaturus.

2 Breue igitur huius nostræ legis principium diuiditur, facilioris intelligentię gratia in duas particulas, in quarum prima breuiter factum narratur, ex quo elicitur quæstio. In secunda quæstio ipsa, & dubitatio soluitur. Secunda pars habet initium ab illis verbis, non quilibet hæres.

3 Sic redigitur in compendium, ex sententia Dyni, Bart. Baldi, & Castrensis. Indefinita æquipollet vniuersali, non distributiuè, sed collectiuè. mihi tamen videtur potius sententia quędam hęc, & axioma, adnotatione dignum, quod potest per interpretationem ex hac lege colligi, quàm huius responsi argumentum, & propterea ego, ad mentem Alberi. hoc pacto
4 paucis legis nostræ sententiã perstringo. Si testator damnat hæredem suum indefinitè, omnes intelliguntur damnati, non quilibet.

5 Facti species sic confingi potest, Titius instituit hæredes Pamphilum, Sempronium, & Gaium, deinde ita ita cauit. Hæres meus damnas esto dare aureos quinque Proculo, dubitatum fuit, primum, coràm Pomponio I.C. huius responsi auctore, an dispositio eiusmodi valeret, & dubitandi causa, videbatur responden-
6 dum negatiuè. Quia verborum ambiguitas, quæ est in causa, vt dispositio possit ad plures personas referri, cum tamen testator non nisi de vno intellexerit, actum, & dispositionē infirmat, l. duo sunt Titij, supra de testament. tutela, sed in proposita testatoris dispositiua oratione, eiusmodi inest ambiguitas, & incertitudo, cum verba illa, hæres meus damnas esto dare, possint ad plures hæredes institutos referri, & tamen testator non nisi de vno intellexerit, vt constat ex numero singulari, quo vsus est, igitur ambiguitas eiusmodi debet esse in causa, vt, dispositione infirmata, nullus ex hæredibus, ob incertitudinem, dare teneatur.

7 Hac tamen ratione minime obstante, contrarium deciditur in lege nostra, & ratio decisionis, seu suppositionis esse potest, quia semper fieri debet, in dubio, interpretatio, vt actus valeat, l. quoties, vbi Barthol. Socin. infra de rebus dub. l. quoties, vbi Ias. infra de verborum obligat. præsertim vbi agitur de obser-
8 uatione voluntatis ipsius testatoris, quæ, vti regina dominatur in vltimis voluntatibus, l. in conditionibus, ff. de condit. & demonstrat. & vti lex obseruatur, §. disponat, in Authent. de nupt.

9 Non obstat ratio dubitandi in contrarium adducta, propterea quod in d. l. duo sunt Titij, constabat testatorem, non nisi vnum ex duobus Titijs voluisse suorum filiorum tutorem facere, cum vsus fuerit oratione singulari, in qua posuit nomen proprium, iuxta theoriam Bart. ad l. proximam, supra eodem, in princip. quæ vniuersali æquipollere nequit, vt per eundem Bart. ibi, in casu autem legis no-
10 stræ, vsus est disponens oratione indefinita, cum posuerit sine aliquo signo terminum illum

lum communem, hæres, per quem potuit intelligere dispositionem suam in omnibus hæredibus locum habere, licet numero singulari vsus fuerit, cum indefinita æquipolleat vniuersali, d.l. proxima, in princip. supr. eod. vbi Bar.

11 Accedat etiam, quòd non est nouum, in vsu iuris, vt singulari appellatione vtamur, cum plura etiam generis eiusdem significare volumus, vt ex Cascellio docet Celsus I.C. in l. in vsu iuris, vbi Alciat. & alij, infra de verb. significat.

12 Cæterum, supposita dispositionis validitate, rursus dubitatum fuit, an hæredes singuli, Proculo aureos quinque dare tenerentur, ita, vt quindecim memoratus legatarius esset habiturus, vel omnes simul eandem deberent quantitatem, ita, vt non nisi quinque semel legatarius consequi posset, & dubitandi cau-
13 sa, videbatur respondendum, à quolibet hærede quinque deberi, per text. in §. sequenti huius eiusdem legis nostræ, vbi, si vni à diuersis hæredibus eadem relinquitur quantitas, in dubio à singulis debetur, sed in casu nostro à diuersis hæredibus, nimirum, à Pamphilo, à Sempronio, & à Gaio, eidem Proculo, eadem quinque aureorum quantitas relicta est, igitur à singulis, memorato Proculo, quinque aureorum quantitas debetur, ita, vt, vno soluente, alter non liberetur.

Hac tamen ratione minime negocium faciente, contrarium deciditur in principio legis nostræ, eandem nimirum quantitatem, simul ab omnibus hæredibus, semel tantum, deberi, & ratio decisionis potuit esse, quia indefinita æquipollet vniuersali, collectiuè, non autem distributiuè.

15 Nec rationi, in contrarium adductæ, aliqua habenda est ratio, quia in §. 1. infra eadem l. nostra, à quo petita est, vt rectè considerat Bart. hic, à pluribus fuerat hæredibus, eadem legati quantitas vni, non vniuersaliter, & indefinitè, sed singulariter, & non vnica oratione, sed diuersis, quo casu, nulli dubium est, quemlibet teneri in solidū, & solutione vnius alterum non liberari, vt post Dynum sentit etiam Bart. in d. §. 1. certo igitur certius est, in casu legis nostræ, non nisi semel ab hæredibus omnibus quinque deberi.

16 Sed, adhuc, tertio loco, cōtingit dubitari, an hæredes omnes, de quibus hic, ad dicta quinque in solidum, vel pro parte teneantur,
17 & videbatur respondendum, omnes in solidum teneri, quia vbicumque plures hæredes simul ad aliquid tenentur, intelliguntur in solidum obligati, l. 2. §. vlt. & l. 4. §. Cato, infra de verb. oblig. sed hic plures ad idem tenentur, ergo insolidum.

18 Cæterum, hac quoque ratione minime obstante, contrarium deciditur in textu nostro, & ratio decisionis potest esse, quia dispositio testatoris, illā admittit, in dubio, interpretationem, per quam hæredes minus grauati intelliguntur, l. vnum ex familia, §. si rem, infra eodem.

Nec refragatur dubitandi ratio, in contrarium adducta, quia locum sibi vendicat in indiuiduis, & ita intelligendi sunt tex. in d. §. vlt. & in dict. §. Cato, in casu autem nostræ legis, quinque debetur aureorum quantitas, quæ diuidua est, d. l. 2. §. 1. infra de verb. obligat. & propterea pro parte tenentur, non autem in solidum.

19 Nunc autem, sublatis, per casus figurationem, contrarijs, venio ad interpretationem litteræ, quę planissima est, inquit Pomponius,

SI PLVRIBVS HÆREDIBVS INSTITVTIS. Simpliciter, scilicet vel æqualiter, vel etiam in disparibus partibus.

ITA SCRIPTVM SIT. HÆRES MEVS DAMNAS ESTO DARE AVREOS QVINQVE, & sic dispositum sit indefinitè, per terminum communem, hæres, in numero singulari. hucusque narratio facti, super quo dubitabatur, sequitur decisio, & quæstionis solutio.

NON QVILIBET HÆRES, quinque scilicet.

SED OMNES VIDENTVR DAMNATI, VT VNA QVINQVE DENT. quasi sit sensus, indefinitam, qua vsus est testator, intelligendam esse collectiuè, non distributiuè, ad dandum igitur quinque semel omnes tenentur hæredes, si sint instituti simpliciter, vel æqualiter, pro virili, si in disparibus partibus, pro rata, vt videtur sentire etiam Bart. in §. 1. infra ead. l. nostra, in vestibulo.

Colligo nunc ex hoc tex. vt supra explicato, tres conclusiones.

Prima est, qui, pluribus, hæredibus institutis, damnat hæredem dare quinque, ad quinque dandum omnes simul grauat.

21 Secunda, particula, omnis, est collectiua dictio, quilibet, distributiua.

Tertia, & vltima indefinita æquipollet vniuersali, collectiuè, non distributiuè.

22 Absoluta ex his prima huius interpretationis parte, quæ ad textum pertinebat, venio nunc ad ea, quę pertinent ad illius materiam,

eam-

eamq; diuido in decem quæstiones principes.

Prima erit, si testator dixerit, quilibet hæres meus det quinque, an singuli quinque debeant.

Secunda erit, de differentia inter particulas, omnes, & quilibet.

Tertia, de multiplici propositionum materia.

Quarta, de multiplici propositionũ forma.

Quinta, de multiplici propositionum quantitate.

Sexta, de multiplici propositionum qualitate.

Septima, an, & quando indefinita æquipolleat vniuersali.

Octaua, an, in casibus, in quibus æquipollet, ex proprietate verborum, vel per interpretationem, dicatur æquipollere.

Nona, an collectiuè, vel distributiuè, dicatur æquipollere.

Decima, an, ita æquipolleat, vt trahatur ad futura, redeundo ad primam quæstionem, diuido illam in duas inspectiones.

23 Prima erit, an, si testator dixerit quilibet hæres meus det quinque.

Secunda, an, si iudex quelibet ex reis conuentis in quinque condemnauerit.

Ad primam dubitationem, citra controuersiam, respondendum est, vna cum Bart. ad mentem glos. quam omnes sequuntur, singulos ad quinque in solidum teneri, per tex. in l. 1. C. si plur. vn. sent. condemn. sunt, vbi, si generaliter plures in vna certa quantitate condemnati sunt, per eandem sententiam, omnes pro portionibus virilibus tenentur, nõ autem in solidum, secus autem si singuli condemnati sint, quod intelligitur fieri per dictionem quilibet, cum sit distributiua, vt per glos. & Bart. hic, & est tex. in l. non distinguemus §. cum in plures supra de recept. arbitr. possumus ergo per d. l. 1. hoc pacto ratiocinari. quicquid re-
24 peritur statutum in sententia, intelligendum est etiam statutum in testamento, cum de testamento ad sententiam, & è contra valeat argumentum, l. seruus hac lege ff. de manumiss. cum cæteris congestis per Euerardum, in suis centum locis argumentorum, in loco à senten-
25 tia ad testamentum. At, in sententia, vbi plures per particulam distributiuam condemnantur ad eandem quantitatem, omnes insolidũ obligati intelliguntur, d. l. 1. igitur, eodẽ quoque modo, plures, per particulam distributiuam, in testamento damnati, eandem quantitatem alicui dare, insolidum tenentur singuli.
26 Quod attinet autem ad secundam inspectionem, breuis adhibenda est, ad mentem Dyni, distictio, quam sequitur Bart. hic, in prima quæst. num. 2. Aut enim actor, qui plures reos simul conueniebat, expressit in libello, vt quilibet eorum, vel singuli in solidum condemnaretur ad eandem quantitatem, aut simpliciter petijt eos, ad certam quantitatem condemnari. Primo casu, sine dubio, rei condemnati tenentur singuli integram soluere quantitatem, per d. l. 1. C. si plures vna sent. facit etiam text. noster, arguendo de testamento ad sententiam. Secundo autem casu, quia sensus libelli est, vt omnes rei conuenti, ad eandem quantitatem, pro parte virili, condemnentur, argumento l. 1. & 2. C. si plures vna sent. & l. Paulus respondit, huius initij secunda, ff. de
27 re iud. arguendo de sententia, ad libellum, & sententia eam semper recipit interpretationẽ, per quam est libello conformis, l. vt fundus ff. communi diuid. propterea, licet per particulam distributiuam, quilibet, vel singuli, fuerint, ad eandem quantitatem, in solidum condemnati, non nisi pro parte virili, secundum sensum libelli, & petitionis, condemnati intel-
28 liguntur, cum nequeat Iudex petitionis fines excedere, d. l. vt fundus.
29 Ex hac Dyni declaratione, infert Bart. non esse inconueniens, vt plures rei debendi simul conueniantur, & libellus, contra eos, ita formetur, vt petamus quemlibet, vel singulos condemnari in solidum, id, quod probari etiã potest ex sententia ipsius Bart. ad Auth. hoc ita, nu. 21. C. de duobus reis, per l. 1. C. si plures vna sent. vbi, si non singuli in solidum, sed generaliter tu, & collega tuus vna, & certa quantitate condemnati estis, nec additum est, quod ab altero seruari non posset, id alter suppleret, effectus sententiæ, pro virilibus portionibus, discretus est, igitur si singuli fuissent in solidum condẽnati, singuli tenerẽtur, ita vt, quod ab altero seruari non posset, id alter suppleret. Tunc sic. si per libellum non posset peti, plures in solidum condemnari, casus vtique dari non posset, vt plures in solidum condemnarentur, cum sententia debeat esse conformis
30 libello, d. l. vt fundus § communi diuid. cumque valeat argumentum, de libello ad sententiam, vt per Euerar. in suis centum locis argumentorum, in loco, à libello ad sententiam, vbi plura congerit. At, sententia vna, possunt plures condemnari in solidum, d. l. 1. igitur necessario sequitur, vt libellũ quoque, ita concipi possit, vt, per eum, petamus, plures in solidum condemnari.
31 Declarat tamen hanc conclusionem Bart.

tàm

tàm hic, quàm ad d. Auth. hoc ita C. de duo-
bus reis, num. 21. vt vendicet ſibi locum tan-
tummodo, vbi proponens libellum contra
plures, petat eos in ſolidum condemnari, ita,
vt vna ſolutio ſufficiat, & ſic, ſi proteſtetur v-
nica ſolutione contentum eſſe, ſecus autem, ſi
hoc modo non proteſtetur, & ad ſuam hanc
declarationem probandam, adducit, tàm hic,
quàm ad d. Auth. hoc ita, ſub d. num. 21. refe-
rens ſe ad ea, quæ ibi dixit, plures, tàm legum,
quàm etiam gloſſarum auctoritates, quæ ta-
men Bart. ſententiam, ſi rectè perpendantur,
non probant, & propterea iure optimo Bald.
hic reprobat hanc Bar. declarationem, ductus
32 fortè hac ratione. Expræſſio eorum, quæ ta-
33 citè inſunt nihil operatur. l. cū quid, ff. ſi cert.
pet. ſed, ex natura cauſæ, vbicumque petimus
plures in ſolidum condemnari, tacitè ineſt, vt,
vnius ſolutione, cæteri liberentur, §. vlt. Inſtit.
de duobus reis, igitur proteſtationis expræſ-
ſio, quam deſiderat Bart. non eſt neceſſaria, &
cum hac Baldi reſolutione, pertranſeo, quàm
ipſe, teſtatur etiam eſſe ex intentione gloſſ. &
Iac. de Butr. ad l. 1. C. de fide inſtrumētorum.

Subſequitur modo ſecunda princeps quæ-
34 ſtio, de differentia inter particulas, omnes, &
quilibet, quam diuidam in duas inſpectiones.
prima pertinebit ad differentiam ipſam; ſecun
da ad Dyni illationem, de fundo cōceſſo duo-
bus fratribus in feudum, vt præſtent quar-
terium bouis, vt ipſe loquebatur, & quatuor
operas, quomodo ſcilicet intelligatur.

Quod attinet ad primum, reſpondeo, vna
cum Accur. eam eſſe, inter particulam omnes,
& dictionem quilibet, differentiam, vt parti-
cula, omnes, ſit collectiua, & coniungat pluri-
um actiones ad idem, dictio autem, quilibet,
ſit diſtributiua, & diuidat actiones, eas referēs
ad ſimilia, ſed numero diuerſa, obiecta. Hinc
dicit Accurſ. aliud eſſe dicere, omnes iſti fe-
runt lapidem, aliud, quilibet iſtorum fert lapi-
dem, primus enim loquendi modus, ſignificat
plures ſimul ferre eundem lapidem, ſecunda
autem propoſitio, deſignat ſingulos ſeparatim
ferre lapidem, probat autem hanc differenti-
am Bart. per text. in l. non diſtinguemus §. cū
in plures ff. de recept. arbr. vbi I. C. facit diffe-
rentiam, quando in plures eſt compromiſſum,
numquid dictum ſit, ea conditione, vt quam
quilibet ſententiam dixerit, ei ſtaretur, vel ea,
vt omnes dicant, quia, primo caſu, cæteris ab-
ſentibus, cogetur vnus dicere ſententiā, ſecun
do autem caſu, non ſinguli poterunt cogi, ſed
35 omnes ſimul, quæ autem ſint dictiones collo-
ctiuæ, & quæ diſtributiuæ, docet egregiè Bart.
ad l. hoc articulo ff. de hæred. Inſtit. & pleniſſi-
mè de eiuſmodi dictionibus, &, de earum vi,
& poteſtate, agit Io. Bologn. ad l. heredes mei
§. cum ita infra ad Sen. Conſ. Trebell. in a-
nimaduerſionibus.

36 Quod attinet autem ad ſecundam inſpe-
ctionem, ſi concedatur duobus fratribus fun-
dus in feudū, vt præſtent ſingulis annis quar-
tam bouis partem, & quatuor operas, quate-
nus dubitatur, an debeant omnes ſimul eaſdē
quatuor operas, eandemque bouis partem
præſtare, vel ſinguli operas quatuor, itemque
ſinguli bouis partem quartam, ita, vt duæ bo-
nis quartæ, & octo ſint præſtandæ operæ. ſic
breuiter diſtinguendum eſt. Aut, in conceſſio-
ne, appoſita eſt particula collectiua, omnes, a-
ut non eſt appoſita, ſi eſt appoſita puta, quia
dictum ſit præſtent omnes quartam partem
bouis, & octo, operas ſatis eſt, vt omnes præ-
ſtent eādem bouis partem, & operas eaſdem,
ſi verò particula vniuerſalis collectiua non eſt
appoſita, Aut conceſſio facta eſt indefinitè,
Aut cum particula vniuerſali diſtributiua, ſi in
definitè, vt puta fratres præſtent, in dubio fie-
ri debet interpretatio, vt collectiuè ſint gra-
uati, non autem diſtributiuè, vt omnes ſcilicet
teneantur ad eaſdem operas, & ad eandem
bouis partem, & ſic omnes pro parte, vt hic,
& in l. mortuo boue §. vltimo, infra eod. ita,
poſt Dyn. concludit Bart. hic in fin. num. 8. nec
non Alber. pariter in fine ſub num. 6. & Bald.
num. 1. quorum ſententiæ, ego quoque ſub-
ſcribo, & venio ad tertiam principem quæ-
ſtionem, quæ pertinet ad multiplicem propo-
ſitionum materiam.

37 Ad quam breuiter reſpondeo, triplicem eſ-
ſe propoſitionum materiam, licet, non niſi du-
plicem poſuerit Bart. hic num. 6. Aut ſcilicet
naturalem, & neceſſariam, Aut impoſſibilem,
& remotam, Aut cōtingentem, & accidenta-
lem, vt, poſt dialecticos, docent Bart. hic, ſub
d. nu. 6. & Bald. ad l. ex perſona, C. de procur.
38 num. 2. verſ. in iſta igitur propoſitione, ex na-
turali, & neceſſaria materia concipitur propo-
ſitio, quando prædicatum eſt de eſſentia ſub-
iecti, vel proprietas illius, vt homo eſt animal,
homo eſt riſibilis, hæres eſt ſucceſſor, hæres re-
præſentat defunctum. harum propoſitionum
exemplum habemus in l. 1. ff. de teſtament. &
in princip. Inſt. eod. in princ. Inſt. de act. cum ſi-
39 milibus. ex materia autem remota, & impoſ-
ſibili, concipitur propoſitio, quando prædica-
tum non poteſt conuenire cum ſubiecto, vt
teſtamentum eſt ſtipulatio, poſſeſſio eſt con-
tractus, homo eſt lapis, vt per Bald. in prææle-
gato

gato loco, huius autem propositionis exem-
pla, possumus colligere ex §. impossibilis Inst.
de hæred. Instit. ex §. si impossibilis, Instit. de
inutil. stipul. facit l. impossibilium, & ibi gloss.
40 ff. de reg. iur. cum simil. ex materia autem cō-
tingenti, & accidentali dicitur concepta pro-
positio, in qua prædicatum, cum sit accidens
commune ipsius subiecti, potest, ab eo abesse,
& adesse, præter illius corruptionem, vt homo
est seruus, seruus est exercitor, homo est grā-
maticus, tutor, miles, vt per Bart. hic, & per
Bald. ad d. l. ex persona, in præallegatis locis,
& huius propositionis exempla occurrunt fre
quentissima in iure, & in specie habemus in l.
ferè, & in l. expræssè ꝭ de reg. iur. cum simili-
41 bus. & materia eiusmodi contingens, & acci-
dentalis, vt ego, præter alios, animaduerto,
rursus potest subdiuidi, in specialem, vel de
raro contingentem, & in communem, vel re-
42 gularem, primi generis exemplum est in pro-
positione hoc modo concepta. homo est mo-
noculus, homo est mutus, homo restituitur in
43 integrum, homo est solutus legibus. Secun-
di autem generis exemplum esse potest in
propositione hoc modo concepta. homo est
bipes, erectus, est suę rei moderator, & arbiter,
semel hæres nō definit esse hæres. hanc autem
materiæ subdiuisionem, colligimus nos ex l.
44 nam ad ea supra de legibus, nec est inconue-
niens, vt vna, & eadem materia contingens, &
accidentalis, diuersis respectibus, & ratione
diuersorum subiectorum, sit interdum regu-
laris, & communis, interdum specialis, & sin-
gularis, etenim restitutio in integrum, relata
ad hominem simpliciter, est specialis, vel sin-
gularis, relata autem ad minores læsos, est re-
gularis, & frequens, toto tit. ff. de minoribus.
45 Quod attinet autem ad quartam quæstio-
nem, dicimus eam à forma orationem, & pro-
positionem recipere diuisionem, vt aliqua sit
Cathegorica, aliqua Hypotetica, vt, post Dia
lecticos, docet Accurs. ad l. quęsitum in vltima
glos. de acquir. rerum domin. & plenius Bart.
ad l. si is qui ducenta §. vtrum de rebus dub. in
46 vestibulo. Cathegorica est simplex oratio, ex
subiecto, & prædicato constans, vt legatum
47 est donatio, Titius contrahit. Hypotetica au-
tem est propositio, non simplex, sed composi-
ta, ex duabus partibus cathegoricis, quòd cō-
tingit fieri multipliciter, vt non obscurè colli-
gitur ex Bar. in præallegato loco, & in primis,
48 copulatiuè, disiunctiuè, & conditionaliter.
copulatiuè, vbi coniunguntur partes per co-
49 pulam, veluti Titius est bone fidei possessor,
& facit fructus suos, disiunctiuè, vbi partes iun
50 guntur per copulam disiunctiuā, veluti. Dies
est, aut nox est, vt in l. hæc verba de verborū
51 sign. conditionaliter autem, tripliciter, causa-
liter, nimirum, rationaliter, & conditionaliter
52 in specie. causaliter, vbi copula est redditiua
causæ, veluti, quia contraxisti obligatus es,
53 rationaliter, vbi copula est illatiua. Sol lucet,
54 ergo dies est. conditionaliter in specie, vbi co-
pula est particula conditionalis. si Sol lucet,
dies est, si impubes est, testari non potest.
55 Subsequitur modo quinta quæstio, quę per-
tinet ad multiplicem propositionum quanti-
tatem, secundum quam possunt diuidi propo-
sitiones, ad mentem Bart. ad l. si is qui ducen-
ta in §. vtrum de rebus dubijs, & ad l. proxi-
mam in princ. ꝭ eod. vt aliquæ sint vniuersa-
56 les, aliquæ non vniuersales, & vniuersales illę
dicuntur, in quibus subijcitur terminus com-
munis, determinatus signo vniuersali, vt om-
nis homo currit, nullus homo currit, omnis iu-
risdictio est potestas, nullus libertinus est inge-
nuus, exempla habemus in l. 1. ꝭ eod. in l. na-
turaliter in §. nihil commune ꝭ de acquir. pos-
sess. in l. in omnibus. in l. omnia, in l. omnis, in
l. omnes, in l. nullus videtur, in l. nemo potest
57 condemnare, in l. nihil ff. de reg. iur. Non vni-
uersalis autem propositio, est in duplici diffe-
rentia, Aut scilicet definita, Aut indefinita, &
58 definita. Aut est particularis, Aut singularis.
particularis illa est, quæ determinatur signo
particulari, designante indiuiduum vagum,
cuiusmodi sunt, quidam, aliquis, non omnis;
vnus quidam homo est pubes, aliquis homo
est seruus, non omnis hæres est necessarius, v-
nus hęres est incapax, huius propositionis exē
pla habemus, in l. contractus de reg. iur. in l.
quidam cum filium, de verb. obligat. in l. vni
ex hæredibus de pecul. in l. nō omnis ff. si cert.
59 pet. & passim in iure. Singularis autem est il-
la, in qua subijcitur terminus discretus, signi-
ficans indiuiduum certum, vt puta per nomē
60 proprium, vt per Bart. in l. prox. supra in prin.
vers. oratio singularis, vel per circumscriptio-
nem, vel per particulam, ad sensum demon-
stratiuam. Titius est seruus verna, Sophonisci
filius est doctus, hic homo est tutor. exemplū
indiuidui nominati est in l. Lucius Titius de fi
deicommiss. libert. indiuidui circumscripti, vel
circumlocuti, vt dialectici loquuntur, in fine
princ. Inst. de exhæred. liber. & in l. 2. supra de
lib. & posth. indiuidui ad oculum demonstrati
in l. hoc edicto intra de nou. operis nunciat.
vbi DD. faciunt tradita per Bart. & DD. ad l.
Męuius §. duobus, hoc eod. tit. nostro. De tri-
plici autem hoc indiuiduo nominato, scilicet

circumlocuto, & demonſtrato, eſt text.adno-
tatione digniſſimus, in l.certum ff.ſi cert. pet.
Nam Pedius (inquit ibi I.C.)lib.1.de ſtipula-
tionibus, nihil referre ait, proprio nomine res
appelletur, an digito oſtendatur, an vocabu-
61 lis quibuſdam demonſtretur. Oratio autem,
ſeu propoſitio indefinita ea eſt, in qua termi-
nus communis ſubijcitur ſine aliquo ſigno v-
niuerſali, vel particulari, aut ſingulari, vt ho-
mo eſt ſociabilis, hæres tenetur ad onera, fili-
us eſt in poteſtate patris, vt per Bar.ad d.l.pro-
62 ximam, verſ.oratio indefinita. Hæc oratio ap-
pellatur etiam à legiſlatoribus generalis, vt
colligitur ex l. 1. C.ſi plures vna ſententia cō-
demn.ſunt. ex l.ſi ſeruitus, ſupra de ſeruit.vr-
ban.præd. & paſſim occurrunt exempla in tit.
de reg.iur.vt in l.fœminæ, in l.in teſtamentis,
in l.ſi filius familias, in l.nuptias. eſt autē hęc
63 indefinita oratio, & propoſitio, vt ego, vltra
alios, animaduerto, in duplici differentia, Aut
enim ſimplex eſt, & indeterminata, Aut re-
64 ſtricta, & coarctata, primi generis exemplum
eſſe poteſt. Hæres repreſentat perſonam de-
functi, in qua terminus communis, hæres, non
65 eſt per aliquam differētiam coarctatus, ſecun
di autem generis illa indefinita eſt, cuius com-
munis terminus limitatus eſt, & reſtrictus, per
aliquam differentiam tacitam, vel expręſſam.
cuiuſmodi eſt indefinita, de qua in tex.noſtro.
Hæres meus damnas eſto dare aureos quin-
que, reſtringitur enim terminus ille cōmunis,
hæres, per aliud poſſeſſiuum, meus, ad duos,
vel plures hæredes teſtatoris, eandem indefi-
nitam proferentis.
66 Subſequitur modo quinta quæſtio, quæ ad
varias propoſitionum qualitates pertinet, ad
quam reſpondeo. quamplurimas, à varijs qua-
litatibus recipere propoſitiones, diuiſiones,
vna eſt, vt aliqua propoſitio perfecta ſit, ali-
67 qua imperfecta, perfecta ea eſt, quæ perfectū
generat ſenſum, & intelligentiam, vt homo
68 ſtudet, Titius eſt hæres, imperfecta eſt, quæ
non conſtituit quietum audiētis intellectum,
ſed ſuſpenſum dimittit, vt. ſi Titius venderet.
69 Titius hæres. quæ imperfecta oratio, per ſub-
auditum intellectum, interdum pro perfecta,
in iure noſtro, habetur, quaſi plus nuncupatū
minus ſcriptum, l.1.ſupra de hæred. Inſt.eam
etiam, à qualitate, recipit diuiſionem oratio, &
70 propoſitio, vt aliqua ſit vera, vt Deus eſt ve-
rax, aliqua falſa, vt proprietas eſt.poſſeſſio, itē
oppoſitas habet oratio, & propoſitio qualita-
71 tates, quatenus aliqua eſt affirmatiua, vt Ti-
tius habet teſtamenti factionem actiuam, a-
liqua negatiua, vt Titius non habet teſtamen-
72 ti factionem actiuam, An autem, & quando,
ex duabus propoſitionibus, quarum altera ſit
affirmatiua, altera negatiua, vna ſit de neceſ-
ſitate falſa, altera vera tradidimus in noſtra
prima ſelectarum diſtinctionum centuria, di-
ſtinct. tertia, ſunt etiam aliæ, propemodum
innumerę, oppoſitæ propoſitionum qualitates,
quas copioſè tradunt Philoſophi, & Dialecti-
ci, ſed tres potiſſimum, quę ad rem noſtram fa-
ciunt, ſunt à nobis in medium afferendæ. Pri-
73 ma ergo diuiſio eſt, vt aliqua, cuiuſcumque
quātitatis, &, de quacumque materia, propo-
74 ſitio, ſit enunciatiua, aliqua diſpoſitiua. enun-
ciatiua eſt, quæ ſimpliciter factum recenſet, &
narrat, nihil diſponendo, vt. Imperator ventu-
rus eſt in Italiam. ſciant hæredes mei, me do-
naſſe veſtem meam libertis meis, exemplum
propoſitionis enunciatiuæ peti poteſt, à l. ex
hac ſcriptura ff. de donat. à l.ex his verbis C.
75 de milit.teſtam.& ſimilibus, &, licet regulari-
ter oratio enunciatiua nō diſponat, interdum
tamen, vim etiam diſpoſitionis habet, vt per
76 DD.in prolatis iuribus. Oratio autem, ſeu pro
poſitio diſpoſitiua eſt, quæ non ſimpliciter nar
rat, ſed diſponit, vt promitto tibi decem au-
reos, Lucius Titius mihi hæres eſto, hæres me-
us damnas eſto dare quinque, vt hic in l.no-
77 ſtra, in l.1.ſupra de hæred.inſt. & paſſim in iu-
re. ſecunda diuiſio eſt, maximè ad rem noſtrā
faciens, quæ omnibus propoſitionibus com-
munis non eſt, ſed ad vniuerſales ſolummo-
do refertur, vt aliqua ſit vniuerſalis propoſi-
78 tio collectiua, aliqua diſtributiua, illa confici-
tur, ſi apponatur ſignum vniuerſale omnes,
hæredes mei omnes dent quinque, hæc au-
79 tem, ſi apponatur ſignum vniuerſale, quili-
bet, vel vnuſquiſque ex hæredibus, det quin-
que, vt hic per Accurſ. & per Bart. qui ad pro-
bandam differentiam, inter particulas colle-
ctiuas, & diſtributiuas, adducit text.in l.non
diſtinguęmus §. vt in plures ſupra de recce-
ptis arbitr. & materiam hanc diligenter exa-
80 minat, ad l.hoc articulo, ſupra de hæred. Inſt.
Tertia, & vltima diuiſio, ſatis nobis in propo-
ſito opportuna, quæ pariter, ad vniuerſalem
propoſitionem tantummodo refertur, eſt, vt
aliqua ſit propoſitio vniuerſalis dialectica,
quæ eſt præciſa, & rigoroſa, aliqua ciuilis, &
moralis, quæ temperamentum recipit. hanc
diuiſionem, ex Felino, & alijs, tradit Cagnol.
ad l.ſemper in obſcuris, ff. de reg. iur. num.1.
vbi interpretatur, ſemper, id eſt communiter,
& regulariter, ſecundum naturam tit.de reg.
iur. iuxta l. Imperator, ff. de in diem adiect.
81 Vniuerſalis igitur dialectica oratio, illa eſt, in
qua,

qua, si aliquid falsum reperitur, totam orationem falsam efficit, vt dicit I.C. in l. si is qui ducenta §. vtrum infra de rebus dub. vbi Bar. hæc enim propositio. omnis homo currit, si vnus dumtaxat non currit, falsa est, & sic intelliguntur regulariter orationes, & propositiones in
82 dispositionibus hominum, nam, si quis hæredem instituat Titium, si suos omnes seruos manumittat, si vnum dumtaxat, non manumit-
83 tat, hæres non erit. Vniuersalis autem ciuilis, & moralis est ferè quælibet regula, & propositio legalis, habens signum vniuersale, cũ, nihilominus aliquam semper exceptionem admittat, argumento l. omnis definitio ff. de
84 regul. iur. mitius enim semper agitur cum lege, quàm cum homine. l. si cum dies §. vlt. cum l. seq. ff. de recep. arbitr. talis ergo est propositio illa. per omnia exæquata sunt legata fideicommissis, de qua in l. 1. supra tit. prox. vt latè ibi declarauimus, & tradit etiam Zas. ibi num. 11. alias plures adducens auctoritates. Talis illa. nihil commune habet proprietas cum possessione, de qua in l. naturaliter §. nihil commune ff de acquir. poss. vbi pariter quãdoque diximus, & passim regulæ reperiuntur in tit. infra de regu. iur. quæ signo vniuersali conceptæ sunt, & tamen exceptiones varias admittunt, id, quòd sentit etiam gloss. ad l. 1. § sol. matr. in verbo, semper, in fine, vbi latè Ias. nu. 33. in vers. in eadem glos. ex qua sub num. 34. infert in praxi, ad defensionem testium vniuersaliter deponentium.

85 Sed iam veniendum est ad septimam principem quæstionem, An scilicet, & quando, & commodo, indefinita æquipolleat vniuersali, in cuius gratiam, quæstiones, de materia, quãtitate, & qualitate propositionum præmisimus. Quatenus igitur quæritur, An, & quando indefinita æquipolleat vniuersali, sic, & plenius, quàm fecerimus in nostris selectis distinctionibus, distinctione 1. distinguendo, subtilem, & difficilem materiam hanc declaramus. Aut indefinita est de materia necessaria, Aut
86 de materia non necessaria, si de materia necessaria, cuiusmodi est hæc, homo est animal, testamentum est testatio mentis, Inst. in princ. de testam. æquipollet vniuersali, vt rectè docet Bart. hic num. 6. sentiunt etiam Bal. Castr. & alij. si de materia non necessaria, rursus distinguendum est, quia, Aut est oratio, & propositio indefinita, de materia impossibili, Aut
87 de materia contingenti, si de materia impossibili veluti homo est lapis, Alueus fluminis publici, non est publicus, l. 1. §. simili modo ff. de flumin. vel seruus non est moriturus, l. non moriturum C. de contrahen. empt. neque particulari, neque vniuersali æquipollet, sed falsa, & nulla omnino est. l. impossibilium ff. de reg. iur. cap. nemo potest eod. tit. lib. 6. si de ma
88 teria contingenti, & accidentali, Aut indefinita profertur enunciatiuè, Aut dispositiuè. si enunciatiuè, Aut in materia probatoria, Aut in alia materia. si in materia probatoria, vt in dispositionibus testium, quoniam probatio debet de necessitate concludere, non æquipollet, vt colligitur ex Innoc. ad c. auditis num. 4.
89 de præscript. quem sequitur ibi, & commendat Abbas num. 24. & Felin. num. pariter 24. vers. gusta. tradit Alex. cons. 108. num. 13. lib. 2. faciunt tradita per Bald. ad l. ab hostibus §. sed quòd simpliciter ff. quibus ex caus. maior. tradit in specie Rebuff. alios adducens ad l. pupillus est in §. verbum sum. de verb. sign. col. 2. in princ. necnon Mascar. de probat. conclus. 1313. num. 13. & 14. idem scripsit de instrumentis Natta cons. 164. num. 25. Hinc, si scriptum sit in instrumento, Monachos eligisse syndicum, intelligitur de quibusdam, non de omnibus. Oldrad. cons. 100. Alex. cons. 7. lib. 1. Imola post Ancharan. ad cap. quanto de his, quæ fiunt à prælat. sine consen. capitoli. si extra materiam probatoriam. Aut est simplex, Aut restricta, & coarctata, si simplex. Aut de materia speciali, Aut de materia communi,
90 & regulari, si de speciali, non æquipollet vniuersali, hinc si dicatur homo est monoculus, est grammaticus, est tutor, nõ perinde est, ac si dicatur. omnis homo est monoculus, grãmaticus, tutor, sed sonat, aliquis homo est monoculus, grãmaticus, tutor, ita vt æquipolleat po
91 tius particulari. si de materia non speciali, sed regulari, & cõmuni. Aut quærimus, nũquid æquipolleat vniuersali dialecticæ, præcisæ, & rigorosæ, Aut vniuersali ciuili, & morali, quæ regularis est, sed temperamentum recipit, & exceptiones admittit. primo modo non æquipollet vniuersali, vt non obscurè colligitur ex Bart. hic num. 6. vers. verbi gratia, vbi tamen confundit enũciatiuam cum dispositiua. hinc, si dicimus, homo est sanus, homo loquitur, cõtrahit, testatur, litigat, non ita æquipollet indefinita vniuersali, vt præcisè omnes homines, nemine excepto, includat. secundo autem
92 modo æquipollet vniuersali; Nam si dicatur. hæres tenetur ad onera hæreditaria, etiam vltra vires patrimonij defuncti, vel dominus
93 rei suæ est moderator, & arbiter, licet aliquis
94 hæres, ni mirum, qui fecit inuentarium, vltra
95 vires non teneatur l. vlt. C. de iur. delib. & aliquis dominus non possit disponere de rebus

 suis,

ſuis §.nunc admonendi, & toto tit. Inſt. qui-
bus alienare licet, vel non. tradit Bart. ad l.ſi
quis vi §. differentia infra de acquir. poſſeſſ.
96 nu.4. exceptio enim in vno, vel altero firmat
97 regulam, non deſtruit, cum omnis regula,
quantumuis generalis, & vniuerſalis, patia-
tur exceptionem. l.omnis diffinitio, infra de
98 reg.iur.vbi Dec.& Cagnol. ſed in dubio, &
quamdiu non probatur exceptio, ſtandum
eſt regulæ vniuerſali. Bart.ad l.2.nu.1.in fin.
ff.ſi quis in ius vocat. non ierit Dec.ad l.1.nu.
99 7.ff.de reg.iur.Regulam enim,qui habet cau-
ſę ſuæ inſeruientē rem certam habere dicitur,
100 ita vt alleganti exceptionem,incumbat onus
probandi, vt per Iaſ. ad l.qui ſe patri C. vnde
101 liberi. Vbi verò indefinita eſt reſtricta,& co-
arctata, Aut dubitamus numquid ęquipolleat
vniuerſali negatiuæ, Aut affirmatiuæ, ſi nega-
tiuæ concludendum eſt æquipollere vniuer-
ſali dialecticæ, rigoroſæ, & præciſæ per l.ſi is
qui ducenta in §. verum in fin. infra de rebus
dub.ibi. non fecit, ideſt nihil eorum fecit. do-
cet etiam Bar.hic nu.6.ſi affirmatiuæ, nō æqui
pollet,vt per eūdem Bart.hic nu.5.verſ.verbi
gratia, dum dicit ſerui mei textores, licet ibi
quoque cōfundat indefinitā ſimplicem, cum
indefinita coarctata, illa enim. ſerui,mei tex-
tores, eſt coarctata per poſſeſſiuum, mei, illa
102 autem homo currit, eſt ſimplex. Vbi verò
indefinita pronunciatur diſpoſitiuè,rurſus, ex
ſententia Bart.& Alber. hic, diſtinguendum
eſt, Aut profertur à lege, Aut ab homine, ſi à
lege, Aut, ſi ęquipollet vniuerſali,ſequitur cor
rectio aliarum legum, Aut non,ſi ſequitur nū-
quam fit interpretatio, vt æquipollear vniuer-
103 ſali; nam correctio, niſi facta ſit verbis ſpe-
cialibus, & expræſſis, numquam admittitur.l.
præcipimus C.de appellat.in fin. Alex. conſil.
25.num.14.lib.5.non admittitur enim per in-
terpretationem,gloſ.eſt ad cap. cupientes, in
§.quòd ſi per viginti,de elect.lib.6.nec ex ma-
ioritate quidem rationis, vt rectè docet, ex
Romano,& Alex.Camill.Plaut.ad Rub.infra
104 de verborum oblig.lib.2.cap.2.num.6.ſi ve-
rò correctio aliarum legum non ſequatur, æ-
quipollet ſaltem vniuerſali ciuili,morali,& re-
gulari, ſiue ſit lex communis, ſiue municipa-
lis, vt per Bart.ad l.qui ædificium ff.de ſeru.
vrban.præd. & quæſt.8. num.12. Veral.deciſ.
105.parte tertia. hinc, dum dicit I.C. in l.pœ-
105 nalia ff.de reg.iur. pęnalia iudicia ſemel ac-
cepta, in hæredem tranſmitti poſſunt, perin-
de eſt, ac ſi dixiſſet omnia pœnalia iudicia. ita
ſentit etiam Bart. hic num.5. per l.iura, non
106 in ſingulas ſupra de legibus.Ex quo colligi-
tur, orationē legis,etiam ſingularem, vniuer-
ſali,æquipollere,igitur multo magis æquipol-
lebit indefinita legis. Si profertur ab homine,
107 Aut refertur ad perſonas, Aut ad res, ſi ad
perſonas, Aut verſamur in materia merè odio
ſa, ſeu odioſa irrationabiliter. Aut in materia
fauorabili,ſeu indeferenti. ſi in materia merè
odioſa, non æquipollet vniuerſali, vt docent
Bart.hic.num.6.in fin. & Alber.num.3.in fin.
per tex.in l.2. ſupra de lib. & poſth. & per l.1.
§.quare eſt ſi ita, infra de ventr. in poſſ. mit-
tēdo,quibus in locis,pater,qui plures habens
108 filios,filium exhæredat, nullum exhæredaſ-
109 ſe intelligitur. ſi in materia fauorabili, vel
indifferenti,& ſic non odioſa, æquipollet vni-
uerſali,vt per Bart.hic in præallegato loco,&
110 per Alberic. num.4. Hinc teſtator, qui, plu-
ribus hæredibus inſtitutis,dixerit. Hæres me-
us damnas eſto dare quinque,omnes damnaſ
ſe intelligitur, vt in l.noſtra. & pater,filijs ſuis
111 tutorem dans,omnibus dediſſe cenſetur.l.ſi
quis ita §.1. ſupra de teſtam. tut. & l.qui filia-
112 bus ſupra tit. prox. ſi refertur ad res, adhuc
diſtinguendum eſt, quia, Aut terminus com-
munis refertur ad materiam, vel genus, Aut
ad ſpeciem. ſi ad materiam, vel genus, puta,
ad argentum, aurum, marmor, vinum, oleum,
triticum, Aut eiuſmodi materia, vel genus in
patrimonio diſponentis non reperitur, Aut re-
peritur, ſi non reperitur, Aut indefinita eſt ſim
plex,& indeterminata, Aut reſtricta, & coar-
ctata, ſi indeterminata, non æquipollet vniuer
113 ſali, ſed actum nullum reddit. Hinc, ſi quis
ſimpliciter, & indeterminatè, vinum, triticū,
vel argentum leget, nullum eſt legatum, quia
hæres, dando tritici granum, vel vini guttam,
vel minimam argenti particulam, liberaretur,
gloſ.eſt in l.legato generaliter, ſupra titu. pro-
ximo, & in §.ſi generaliter, Inſtitut.de leg.fa-
cit, in fortioribus terminis, l.ſi domus, in prin-
114 cip.ſupra eodem titulo proximo, ſi determi-
nata, & coarctata, puta, per aliquod nomen
poſſeſſiuum, quia, ſcilicet legatum ſit vinum
Titij, vel quia ſit legatum frumentum, quod
eſt in tali orreo; intelligitur relictum vniuer-
ſum Titij vinum, & frumentum vniuerſum,
quod in memotato loco reperitur, & ſic æqui-
pollet vniuerſali, argumento l.noſtræ, iuncto
§.non ſolum, Inſtitut.de legat. Si verò mate-
115 ria, vel genus reperitur in patrimonio diſpo-
nentis, Aut eſt materia, ex qua conflata ſpe-
cies poteſt reuerti ad rudem materiam, Aut
materia, ex qua conflata ſpecies ad rudem
materiam, & maſſam non reuertitur. Si ea eſt,
ad quam ſpecies poteſt reuerti, vt aurum, &

argen-

argentum, indefinita abſolutè æquipollet v-
niuerſali, ita vt comprahendat etiam ſpecies
116 illius materiæ, & ſic argentum, & aurum fa-
ctum. Hinc auro, vel argento legato, etiam au
rum, & argentum factum teſtatoris debetur,
& ſic ſpecies quoque illius materiæ, dummo-
do non ſit pecunia, l. Quintus Mutius, huius
initij, 2. §. 1. & l. cum aurum, infra de aur. & ar-
gent. legat. l. quæſitum, eſt §. illud fortaſſis, &
l. lana legata, in fin. infra titulo proximo. Si ve
117 rò eſt eiuſmodi, vt ad eam confecta ſpecies
reuerti non poſſit, cuiuſmodi eſt lana, & mar-
mor, indefinita æquipollet vniuerſali coarcta-
tæ ad materiam ſimplicem, & rudem, non v-
niuerſali generaliſſimæ, quæ comprahendat
etiam materiam, ad ſpeciem redactam. Hinc
118 legata lana, vel marmore, nec veſtis ex lana
facta, nec ſtatuæ marmoreæ debentur, d. §. il-
119 lud fortaſſis, & l. ſi cui lana, l. lana legata, in-
fra titulo proximo. Si vero indefinita refertur
ad ſpeciem, Aut terminus communis eſt in nu
mero ſingulari, Aut in numero plurali, ſi in ſin
gulari, Aut ſignificat ſpeciem artificialem,
Aut naturalem, ſi artificialem, Aut nullum in-
diuiduum illius ſpeciei reperitur in patrimo-
nio diſponentis, Aut reperitur, ſi non reperi-
tur, neque vniuerſali æquipollet, neque parti-
120 culari, ſed ſua ambiguitate actum vitiat, &
diſpoſitionem ipſam. Hinc ſi quis ſimpliciter,
& indeterminatè domum legat, & nullam in
bonis domum habet, magis deriſorium eſt,
121 quàm vtile legatum, vt inquit I. C. in l. ſi do
mus, in fin. ſupra titulo proximo. Si vero ali-
qua illius ſpeciei indiuidua reperiuntur in pa-
trimonio diſponentis, Aut terminus commu-
nis ſignificat ſpeciem artificialem mobilem,
Aut immobilem, ſi mobilem æquipollet vni-
122 uerſali, hinc legans veſtem ſuam, omnem
ſuam veſtem legare intelligitur, l. ſi ita lega-
tum, & l. Plautius, ff. de aur. & argent. legat. ſi
123 immobilem, æquipollet particulari. Hinc le-
124 gans domum, cenſetur vnam legaſſe ex ſuis
domibus, quam elegerit hæres, d. l. ſi domus,
in primo reſponſo, vbi Bart. num. 2. Vbi vero
125 terminus communis ſignificat ſpeciem na-
turalem. Aut dictus terminus communis, ita
generalis eſt, vt comprahendat etiam ea, in
quibus ſolutio eſſet inutilis, aut non eſt ita
generalis, vt comprahendat etiam res mini-
mas, & nullius pretij, vel vſus. primo caſu, nec
126 vniuerſali, nec particulari æquipollet: nam,
ſi legetur res, vel animal, legatum eſt inutile,
ob nimiam generalitatem, & ambiguitatem
rei relictæ, poſſet enim hæres, dando feſtu-
cam, vel muſcam, liberari, vt dicit gloſ. in d. l.
legato generaliter, ſupra titulo proximo, &
in d. §. ſi generaliter, Inſtitut. de legat. Secun-
127 do autem caſu, quando non comprahendit
res minimas, & omnino inutiles, æquipollet
128 particulari, non vniuerſali. Hinc, legans ſer-
uum, cenſetur legaſſe vnum ſeruum tantum,
eligendum à legatario, ſi ſerui ſint in patrimo-
nio, ſi verò in diſponentis patrimonio ſerui
non ſint, eligendum ab hærede, vt per gloſ. in
d. l. legato generaliter, & d. §. ſi generaliter.
129 Quando autem terminus communis indefi-
nitæ, eſt in numero plurali, & ſignificat ſpeciē
naturalem, pariter diſtinguendum eſt. Aut
aliqua indiuidua illius ſpeciei ſunt in patrimo
nio diſponentis, Aut non, ſi ſunt, indefinita
130 æquipollet vniuerſali, & propterea ſeruos
ſuos legans, omnes legaſſe intelligitur, l. ſi ita
legatum, in fine, cum l. ſequen. infra de aur. &
131 argent. legat. Si nullum illius ſpeciei indiui-
duum eſt in patrimonio diſponentis, Aut in-
definita eſt indeterminata, Aut determinata,
& limitata, ſi indeterminata arbitror, nec vni-
uerſali, nec particulari æquipollere, ſed ſua am
132 biguitate actum ipſum, & diſpoſitionem elu
ſoriam reddere, quamobrem ſi quis, vel ſer-
uos, vel equos legauerit, cum nullum in bonis
habeat ſeruum, vel equum, nullum erit lega-
tum, argumento l. ſi domus, in fine princip. ſu-
133 pra titulo proximo. Si verò indefinita, ita, eſt
coarctata, & limitata, vt rei, de qua indefinitè
diſponitur, determinatam aliquam tribuat cer
134 titudinem, arbitror vniuerſali æquipollere,
& propterea, legans ſeruos, vel equos Titij,
omnes Titij ſeruos, vel equos legaſſe cenſe-
bitur, argumento d. l. ſi ita legatum, in fin. de
aur. & argent. legat. iuncto §. non ſolum, Inſti-
tut. de legat.
135 Nunc autem, abſoluta, per longiorem di-
ſtinctionem, ſeptima difficillima quæſtione,
An, & quando indefinita æquipolleat vniuer-
ſali, ſequitur, ſecundum propoſitum ordinem,
vt inueſtigemus, An, in caſibus, in quibus ea-
dem indefinita æquipollet vniuerſali, æqui-
polleat ſecundum propriam illius ſignificatio-
nem, & naturam, vel per quandam interpreta
tionem, & profectò, prima facie, videtur re-
ſpondendum, indefinitam æquipollere vni-
uerſali, ſecundum propriam illius ſignificatio-
nem, & naturam, per text. in l. 2. ſupra de liber.
& poſthum. Vbi ſi quis filium ſuum exhære-
det, cum plures habeat, benigna interpreta-
tione potius, a pleriſque reſponderi, nullum
exhæredatum eſſe. ex qua quidem deciſione,
eiuſmodi, pro hac parte, oritur argumentum,
ſi indefinita non æquipolleret vniuerſali, ex
pro-

propria natura, interpretatio, per quam fieret, vt eiuſmodi indefinita non æquipolleret vniuerſali, non diceretur benigna, ſed ſecundum naturam, & ſecundum ſummi iuris rigorem. At interpretatio eiuſmodi benigna appellatur, in d.l.2. quaſi non ex vi, & natura propoſitionis fiat, ſed ex æquitate, per ſpecialem aliquam rationem, igitur regulariter, communiter, &, ſecundum propriam naturam, vniuerſali æquipollet.

In contrariam tamen opinionem, ex ſententia Petri iuit hic Bar. num.4. & ad l. omnes populi, ſupra de iuſtitia, & iure, in 3. quæſt.6. quæſt. principalis, num.57. ſequutus eſt eum Angel. ad l.2. C. de impuber. & alijs ſubſtitut. ſentit Aret. ad d.l.2. ſupra de liber. & poſthum. & eſt communis, & receptiſſima omnium opinio, vt de communi teſtatur nouiſſimè Sylvius Spannoch. ad Rubr. infra de nou. oper. nunciat. lib.2. num.173. teſtantur etiam Dec. & Cagnol. ad l.1. de regulis iuris, hanc tenuit etiam Dominic. ad cap. vt circa, de electio. & Didacus Couaru. lib.1. variarum reſolut. cap. 13. num.5. & eiuſmodi opinio, quam veriſſimam eſſe arbitror, & ratione, & auctoritate facile comprobari poteſt.

136 Et primum ratione, ad mentem Petri, quia, ſi indefinita æquipolleret vniuerſali ex propria natura, vbi aliquid falſum in ea reperiretur, tota oratio falſa efficeretur, quemadmodum vſu venit in oratione ſumpta ex vniuerſo, l. ſi is qui ducenta, §. vtrum, infra de rebus dub. ſed non eſt ita, ſi quid falſum in ea reperiatur d. §. vtrum, vbi Bart. & DD. igitur non ex propria vi, & natura, indefinita æquipollet vniuerſali.

137 Secundo probatur etiam auctoritate, nimirum per tex. in l. ſi ſeruitus, ſupra de ſeruit. vrb. præd. vbi fuerat, conſtituta ſeruitus, ne luminibus, & ſic indefinitè, cum non eſſet dictum vniuerſaliter, ne omnibus luminibus, eapropter, cum ſcriptura eiuſmodi eſſet ambigua, dubitabatur, an intelligeretur cautum, ne luminibus tantum præſentibus officeretur, aut vniuerſaliter, ne luminibus omnibus, tam præſentibus, quàm futuris, & humanius eſt, reſpondet ibi I. C. verbo generali, omne lumen ſignificari, ſiue quod in præſenti, ſiue quod poſt tempus conuentionis contigerit. ex hac igitur deciſione, ſic poſſumus ratiocinari. Oratio illa propriè, & naturaliter minimè poteſt vniuerſali æquipollere, quæ, cum ſit per ſe ambigua, ex humanitate, & per benignam interpretationem, habet vim vniuer-

138 ſalis. At indefinita oratio eſt per ſe ambigua, ita vt ex humanitate, & ob ſpecialem cauſam, vim habeat vniuerſalis, d.l. ſi ſeruitus, igitur indefinita, propriè, & naturaliter, non æqui-

139 pollere vniuerſali, & profectò nomen ipſum æquipollentiæ, omnem excludit ſignificationis proprietatem, & naturalitatem.

Nec obſtat d.l.2. ſupra de lib. & poſthum. in contrarium adducta, quia eo loci indefini-

140 ta, neque vniuerſali, neque particulari æquipollet, ſed ex benignitate vitiat actum, cum referatur ad perſonas, in materia exhæreda-

141 tionis, quæ eſt merè odioſa, quamobrem à contrario ſenſu, ſolummodo colligi poteſt ex illa lege, naturaliter, & regulariter diſpoſitionem, oratione indefinita conceptam, valere, licet ibi ex benignitate, in materia omnino odioſa, vitietur, benigna igitur interpretatio, non conſiſtit in eo, vt indefinita non æquipolleat vniuerſali, ſed in eo, vt neque particulariter, neque vniuerſaliter diſponat.

142 Indiſtinctè igitur concludo, indefinitam, in caſibus, in quibus æquipollet vniuerſali, nõ propriè, ſed per interpretationem æquipollere, licet, quandoque venerit mihi in mentem diſtinguere, vt indefinita de materia neceſſaria, quæ ſemper vniuerſali æquipollet, propriè æquipolleret, indefinita autem de materia contingenti, per interpretationem, ſed nõ placet diſtinctio, quia illa neceſſitas, indefinitę de materia neceſſaria, non fluit ex qualitate propoſitionis, ſed ex qualitate materiæ, cuius virtute etiam particularis, vt hic homo eſt animal, vniuerſali æquipollet.

143 Ex hac tamen concluſione, quæ habet, non propriè indefinitam æquipollet vniuerſali, non ideo inferrem, ergo propriè æquipollet particulari, ſed potius dicerem indefinitam, vi propria, & ſecundum naturam ſuam, orationem eſſe ambiguam, & generalem, d.l. ſi ſeruitus, & l.1. C. ſi plures vna ſent. cõd. ſunt, cum ad vtrumque poſſit ſe habere, ratione ſubiectæ materiæ, & ob varias cauſas, modo eam recipere interpretationem, vt æquipolleat vniuerſali, modo, vt vim particularis habeat, modo, vt, nimia ſua ambiguitate, vitiet actum, iuxta ea quæ tradidimus ſupra in præcedenti quæſtione, latiſſimè diſtinguendo.

144 Sed videamus, an in caſibus, in quibus indefinita æquipollet vniuerſali, collectiuè æquipolleat, an diſtributiuè. Qua in re, omiſſa declaratione Bart. diſtinguentis hic num.67. indiſtinctè concludo, vbi verſamur in dubio, & non conſtat de contraria voluntate teſtatoris, indefinitam æquipollere vniuerſali, collectiuè, ſiue res ſit indiuidua, vt in l.4. §. cato infra

ſra

fra de verb.obligat.siue diuidua,vt in tex.no-
145 stro; & propterea, legans filiabus centum
aureos, omnibus eadem centum legasse in-
telligitur. nec admittit hæc conclusio distin-
146 ctionem aliquam per l.qui filiabus §.1. su-
pra tit.prox.quicquid dicat Bart.hic,in d..n.§.
1.non est oratio indefinita, sed vniuersalis di-
147 stributiua, vt patet ex particula, si qua, quã
distributiuam esse statuit idem Bart. in eo-
dem §.1.
148 Superest modo, vt decimam, & vltimam
quæstionem explicemus. Numquid scilicet
indefinita, vbi æquipollet vniuersali, ita æqui-
polleat, vt ad futura etiam trahatur. Hanc
quæstionem latè examinat Bart. ad l.vltimã,
C.quæ res pignori oblig. poss. & latissimè ad
l.si ita legatum, infra de auro, & argent. legat.
Ego autem, ex sententia illius, & aliorum, sic
149 distinguendo, ad quæstionem respondeo.
Aut indefinita profertur à lege, Aut ab ho-
mine. si à lege, sine dubio, nisi constet expræs-
sè, vel præsumptiuè de contraria mente di-
sponentis, trahetur etiam ad futura l.1. ff.de
condit. ex lege; lex enim semper loquitur, l.
Ariani. C de Hæretic. & Manich. tradit Bart.
150 ad d.l.si ita legatum, num.2. Si ab homine,
ita, scilicet, vt pariter dubia sit disponentis vo-
luntas, Aut prolata indefinita, refertur ad per-
sonas, Aut ad res, si ad personas, Aut in mate-
ria fauorabili, Aut odiosa. si in fauorabili trahi-
tur etiam ad futura, l.si cognatis, infra de re-
151 bus dub. & l.placet, supra de lib. & posthum.
vbi specialitas non consistit in eo, vt indefini-
ta trahatur ad futura, vt sentit Bart. ad d.l. si
cognatis, num.1. in fine, sed in alio, nimirum
vt sermo verificetur, non modo in prima vi-
ce; sed etiam in secunda, tertia, & deinceps,
quod est contra l.boues, §.hoc sermone. infra
de verb.significat. Si in materia odiosa non
152 trahitur, argumento d.l.si ita legatum. Vbi
vero indefinita refertur ad res, Aut terminus
communis est generalissimus, & transcendẽs,
vt bona, & res, Aut est terminus subalternus,
& specificus, vt seruus, vestis, equus. Primo
casu, Aut versamur in vltima voluntate, quæ
non statim perficitur, sed sequuta morte dispo
nentis vim, & perfectionem recipit, Aut in a-
ctibus inter viuos, qui statim perficiuntur. Si
in vltimis dispositionibus, Aut indefinita pro-
lata est absolutè, & sine nomine possessiuo in
numero singulari. Aut in numero plurali non
sine coarctatione possessiui nominis. Si in sin-
gulari numero sine possessiuo nomine, gene-
ralitate, & ambiguitate sua, vitiat actum, l.le-
gato generaliter, vbi glos. supra titulo proxi-
mo, §.si generaliter, vbi pariter glos. Institut.
153 de legat. Si vero in plurali numero, cum no
minis possessiui coarctatione, puta lego bona
mea, lego res meas, & dispositio valet eo mo-
do indefinitè concepta, & trahitur etiam ad
futura, in casibus, in quibus vniuersali æqui-
pollet, argumento l.quoties, §.vltimo, vbi glo.
154 de vsufruct. Si verò versamur in actibus in-
ter viuos, rursus distinguendum est, quia, Aut
versamur in contractibus inducentibus dispo
sitionem, quæ habeat tractum temporis diu-
turnum, & suspensiuum, cuiusmodi est rerum
communio per societatem, nec non ius hypo
thecæ, per contractum pignoris, & tunc, suo
ambitu amplectitur etiam futura, l.vltima, C.
quæ res pignor. obligar. poss. & l.3. supra pro
155 soci. Aut versamur in contractibus, qui sta-
tim recipere possunt implementum, & consu-
mationem, & tunc indefinita futura non in-
156 cludit. Hinc donatio, & venditio bonorum,
ad futura non porrigitur, glo. est in d.l.vltima,
157 C.quæ res pignor. obligar. poss. Vbi autem
terminus communis est specificus, regulari-
ter, neque in contractibus, neque in vltimis di
spositionibus, futura includit, d.l.si ita legatũ,
infra de aur. & argent. legat. Suadente tamen,
vel æquitate, vel præsumpta voluntate dispo-
nentium, benigniore, & humaniore interpre-
tatione, poterit etiam hoc casu indefinita, ita
quandoque æquipollere vniuersali, vt etiam
futura amplectatur, veluti in casu, l.si seruitus,
supra de seruitut. vrbanorum prædiorum. &,
ex his, ad Dei Optimi Maximi, & Deiparæ
Virginis laudem, habetis plenissimè, ni fallor,
materiam orationis indefinitè explicatam.

Ad Rubr. ff. ad legem Falcidiam.

Summæ Rerum, & Verborum.

1 *Methodus obseruanda proponitur.*
2 Falcidia, *quibus modis vsurpetur.*
3 *Falcidia interdum legitimam significat.*
4 *Falcidia interdum quartam etiam illam significat, quæ nepotibus ex filia, detrahebatur, & agnatis dabatur.*
5 *Falcidia propriè significat quartam, quæ de legatis, & de fideicommissis detrahitur.*
6 *Communis vsus loquendi peritorum, omnem abusionem, & impropriectatem excludit.*
7 *Statutorum dispositiones, de Falcidia loquentes, comprahendũt etiam Trebellianicam.*
8 Falcidia, *vnde dicta sit.*
9 *Allusio, & etymologia, quo nomine differant.*

10 Fal-

10 Falcidia, *quo iure introducta.*
11 *Falcidia lex, cur sic appellata, cum fuerit plebiscitum.*
12 *Lex nomen generale est, ad omnes iuris scripti partes.*
13 *Plebiscita, lege Hortensia lata, non minus, quã leges, valere ceperunt.*
14 *Legis nomen maiorem habet, quàm plebiscitî auctoritatem.*
15 *Aquilia quoque lex fuit à plebe lata, cum Tribunus plebis esset Gallus Aquilius.*
16 *Falcidia, quomodo, & quando ad fideicommissa extensa.*
17 Falcidia, *qua ratione introducta.*
18 *Causa, & ratio finalis, qua.*
19 *Fauori suo quilibet potest renunciare.*
20 *Causa impulsiua, qua.*
21 Falcidia, *quid sit.*
22 *Legitima, debita iure natura, olim erat quarta.*
23 *Relictorum appellatione, veniunt legata, fideicommissa, & donationes causa mortis.*
24 Falcidia, *quotuplex.*
25 *Falcidia directa qua.*
26 *Fideicommissa, eo tempore, quo lata fuit lex Falcidia, vel non erant in vsu, vel praestationis necessitatem non habebant.*
27 *Falcidia vtilis, qua.*
28 *Falcidia vtilis, extensa à iure pratorio, qua.*
29 *Falcidia vtilis, extensa à iure ciuili, per Senatusconsultum, quae.*
30 *Falcidia vtilis, per principum constitutiones, extensa, qua.*
31 *Falcidia vtiliter extensa est per D. Pium ad fideicommissa ab intestato relicta.*
32 *Falcidia vtiliter extensa est, per Seueri constitutionem, ad donationes causa mortis.*
33 *Falcidia vtiliter extensa est, per Antoninum Augustum, ad donationes inter virum, & vxorem, morte confirmatas.*
34 *Falcidia vtiliter extẽsa est, per Iustinianum, ad datum causa conditionis implendae de quo in l. pen. C. ad l. Falcid. qua ab Auctore declaratur.*
35 Falcidiæ, *vt sit locus, qua requirantur.*
36 *Circumstantia rei, qua.*
37 *Falcidia potest à testatore prohiberi.*
38 *Falcidia, non nisi semel deducitur.*
39 *Falcidia, vt sit locus, necesse est, vt, vltra dodrantem, legatis, & fideicommissis sit onerata haereditas.*
40 *Vt non sit ære alieno absumpta.*
41 *Falcidia, non detrahitur de re specialiter prohibita alienari.*
42 *Non de re ad haeredem reuersura.*
43 *Non de dote, non de legitima, non de libertate, non de instrumentis.*
44 *Circumstantia persona, qua.*
45 *Falcidiam detrahit haeres tantum, non legatarius, vel alius.*
46 *Falcidiam, Principem detrahere non decet.*
47 *Falcidiam, nec haeres, qui promisit, vel capit integra relicta praestare, qui inuentarium non fecerit, qui in crimen incidit, ob quod factus sit Falcidia indignus, detrahere potest.*
48 *Falcidia, in testamẽto militis, locum non habet.*
49 *Falcidia non detrahitur de relictis locis pijs.*
50 *Circumstantia loci, qua.*
51 *Circumstantia temporis, qua.*
52 *Falcidia detractioni, nullo tempore praescribitur.*
53 *Circumstantia modi, qua.*
54 *Falcidia ex singulis legatis, pro rata portionis, detrahitur.*
55 *Falcidia, anteaquam detrahatur, deducitur quod est extra bonorum quantitatem, & aes alienum.*
56 *Falcidia de re indiuidua deducitur, quo ad aestimationem.*
57 *Falcidia deducitur in totum, si vniuersum sit erogatum patrimonium, pro rata, si aliquid remanserit appud haeredem, imputatis imputandis.*
58 Falcidia, *quos operetur effectus.*
59 *Falcidiam, quibus remedijs haeres consequatur.*
60 *Falcidia, quibus modis finiatur, vel cesset.*
61 *Falcidia, quando cesset sine perfectione.*
62 *Falcidia, quibus modis cesset, sine defectione facto testatoris.*
63 *Quando cesset facto haeredis.*
64 *Quando cesset prouisione legis.*
65 *Priuilegiatus non vtitur priuilegio contra priuilegiatum.*
66. *Non entium nulla sunt partes.*
67 Rubricæ, *continuatio.*

AD LEGEM FALCIDIAM.

1 INTERPRETATVRVS celebrem, &, non minus re ipsa, quàm fama difficilem legem in quartam, vsi. ad l. Falcid. faciendum mihi putaui, anteaquam ad illius expositionem venirem, vt in modum praeuiae cuiusdam inspectionis, Rubricam sub qua posita est, breuiter explicarem: perparam enim ageretur de ijs, quae in Falcidiam imputãtur, cum ijs, qui Falcidiae naturam, & quidditatem, vt scholastici loquuntur, ignorarent.

Habi-

Habitura est ergo breuis hęc nostra præam
bula Interpretatio duas partes, quarum al-
tera continebit solutionem nouem nostrarum
solitarum Quæstionum de Falcidia. Altera ve
ro ad Rubricæ continuationem pertinebit.
Redeundo igitur ad primam partem, quæro
de Falcidia.

Quibus modis vsurpetur.
Vnde dicatur.
Quo iure sit introducta.
Qua ratione.
Quid sit.
Quotuplex.
Quæ requirantur, vt illi sit locus.
Quos operetur effectus.
Et quomodo finiatur.

2 1 Ad primam autem respondeo, Falcidiam, in
Iure nostro, duobus modis reperiri vsurpatā,
vno modo fusiore vocabulo, & impropriè, al-
tero autem modo, angustius, & propriè, vt do
cet etiam Ripa ad l. in quartam, infra eodem,
num. 5. primo modo refertur ad omnem quar
tam, ex defuncti bonis, vel hæreditate dedu-
3 cēdam, ita vt interdum, etiam ad quartam iu-
re naturæ debitam; quam legitimam appella-
mus, referatur, vt in Authent. vnde si parens,
C. de inofficioso testamento, glos. in cap. respō
sa, 2. distinct. tradit Petr. Rebuff. ad l. pratum,
ff. de verb. signific. col. 4. & Petr. Gregor. Tho-
los. in syntagmate iuris vniuersi, par. 3. lib. 42.
4 cap. 34. num. 5. & Anton. Contius, lib. 2. subse
ciuarum lect. iur. ciuil. cap. 4. docet, ex l. si de-
functus, C. de legit. hæred. in Cod. Theodos.
Valentinianum, & Gratianum appellasse Fal-
cidiam etiam quartam illam, quam, nepoti-
bus ex filia, detrahebant antiqua iura, vt a-
gnatis darent, de qua in §. sed cum adhuc, In-
stitut. de hæred. quæ ab intest. deferuntur. Se-
cundo autem modo; ad eam quartam refer-
5 tur, quæ detrahitur, tam de legatis, quàm de
fideicommissis, vt patet in titulo nostro, & in
titulis, C. & Institut. eodem. non enim impro-
priè eam quartam etiam significat, quæ dedu-
citur de fideicommissis vniuersalibus, vt in l.
Titia, in l. pater filiam, in l. filius famil. supra
eodem, in l. 1. §. numquam, & in l. ita tamen,
§. Trebellianum, infra ad Senat. Consult. Tre-
bellian. licet magistraliter DD. eam Trebel-
lianicam appellent, quæ nihil aliud est, quàm
Falcidia ipsa, de legatis, ad fideicommissa vti-
liter extensa, & propterea, à legislatoribus,
6 nusquam alio nomine, quàm Falcidiæ reperi-
tur significata, quorum communis vsus, abu-
sionem omnem, & improprietatem excludit,
7 & propterea statutorum dispositiones, de Fal-
cidia loquētes, Trebellianicam quoque com-
præhendere, rectè censuerunt, Bart. Castrens.
Vincent. Herculanus, & alij, latissimè conge-
sti per Cæsarem Fiumagiolum nostrum, ad
d. l. in quartam, infra eodem, num. 5. & in hanc
significationem, quatenus, scilicet, refertur
ad quartam, quæ deducitur, tam de legatis,
quàm de fideicommissis, accipietur à nobis in
sequentibus quæstionibus, & in vniuersa hac
materia.

Ad secundam autem Quæstionem respon-
deo, ex sententia Accursij, ad l. 1. infr. eodem,
& aliorum, & pręsertim Harmenopoli, dictam
esse Falcidiam à falce, cum legata ipsa, vel fi-
deicommissa, semper minuat, & quodammo-
9 do defalcet. Cæterum hæc nominis explica-
tio, tamquam allusio, facile potest admitti, cū;
non modo ad vocis sonum alludat, sed etiam
naturæ, & effectui ipsius rei respondeat, non
autem tamquam notatio, seu ethymologia,
quæ, vocabulum, per veram illius originem,
explicet, nam Falcidia sic dicta est; si ad veram
illius originem respiciamus; à Caio, vel Pu-
blio Falcidio, Tribuno plebis, qui legem tulit;
ne quis plus extraneis testamento legaret,
quàm, vt quarta pars superesset hæredibus,
canon, Quædam, 2. distinct. id quod testatur
etiam D. Hieronymus, in Eusebij Cronica, cu-
ius verba referunt Alc. lib. 5. paradoxorum,
cap. 18. & lib. 5. parerg. iur. ciuil. cap. 24. Re-
buff. ad d. l. pratum, ff. de verborum significat.
Anton. Augustinus ex Dione, & Eusebio, de
legibus, in cap. de leg. Falcid. testamentaria.
Cæsar Fiumagiolius ad d. l. in quartam, num.
8. Angel. Matheacius lib. 2. de via, & ratione
iuris, cap. 22. num. 2. Petrus Gregor. Tholos.
in d. cap. 34. num. 3. tradunt etiam DD. com-
muniter, ad Rubr. C. & Inst. de lege Falcid. &
hic, vbi Duarenus in pręludijs, Anton. Gouea
nus 1. & Ioan. Bolognet. num. 6. idem tenet
etiam Ventidius Tamberlanes, in tract. de Fal
cid. num. 16.

10 Ad tertiam Quæstionem respondeo, fuisse
introductam eiusmodi quartam, ab ea iuris ci
uilis scripti parte, quæ plebiscitum appellaba-
tur, de qua in §. constat, in versic. plebiscitum,
11 Institut. de iur. nat. gent. & ciuil. &, licet lex
appelletur hæc P. Falcidij dispositio, credide-
12 rim hoc factum esse, vel quia lex est nomen
generale; quod potest etiam accommodari
alijs quinque partibus iuris ciuilis scripti, de
quibus in d. §. constat; vt sentit eo loci Theo-
phyl. & Duarenus, ad titul. ff. de legibus, in 2.
13 cap. & præsertim plebiscitis, quæ, post legem
Hortensiam latam, non minus valere, quàm

leges cæperunt,d.§.conſtat, verſic.ſed & plebiſcitum, vt rectè ſentit etiam Hugo Donellus, in ſuis Commentarijs de iur.ciuil. lib.8. cap.22. in veſtibulo, necnon Anton.Goueanus hic,num.2. Quapropter maluerunt compilatores,communi legis nomine,quod maio
14 rem videtur habere dignitatem, & auctorita
15 tem, appellare. Hinc Galli quoque Aquilij diſpoſitionem, quæ Gallo Aquilio Tribuno pleb. interrogante,ab ipſa plebe rogata fuit, vt colligitur ex §.vltimo, Inſtitut.de lege Aquil.legem Aquiliam appellauerunt,vel alias ob cauſas,de quibus Tamberlanes,in d.tract.
16 de Falcidia,& Trebellianica,num.5. Nec dicatur, Falcidiam,quæ de fideicommiſſis deducitur, non potuiſſe induci à dicto plebiſcito, vel lege Falcidia, quæ lata fuit, Anno Vrbis ſeptingenteſimo duodecimo,vel decimoquarto,vt Anton.Auguſtinus,cæterique eruditiores,memoratis in locis,teſtantur,quo tempore nullam,fideicommiſſa,præſtationis neceſſitatem habebant,vt colligitur ex principio,Inſtitut.de fideicommiſſ.hæredit.& obſeruat etiam Goueanus hic,num.5.ſed à Senatu Conſulto Pegaſiano,quod poſtea, Veſpaſiani Auguſti temporibus, ſuperuenit, inductum fuiſſe,vt quarta, quam Trebellianicam appellāt, de fideicommiſſis deduceretur, quia, omiſſis ijs,quæ tradit Francifc.Huſman. in ſuis Paradoxis,ad l.Falcidiam,Paradox.8. Vbi,negando,datum vnquam eſſe Senatum Conſultum Pegaſianum, abſolutè refert etiam illius quartæ inductionem,quæ deducitur de fideicommiſſis,ad l.Falcidiam,redarguens,de mendacio Iuſtinianum,& Paulum,& verè paradoxū loquens,dicimus nos, Senatum Conſultum Pegaſianum, non adinueniſſe nouæ alicuius quartæ deductionem, ſed eandem à P.Falcidio inductam, de legatis, ad fideicommiſſa perduxiſſe vtiliter,& ſtatuiſſe,vt liceret hæredi grauato ad reſtituendam hęreditatem, perinde quartam partem retinere, atque per l. Falcidiā,ex legatis retinere concedebatur, vt diſertis verbis, ſcriptum reliquit Iuſtinianus, in §.ſed quia, Inſtitut.de fideicommiſſ.hæredit.in fin.

17 Subſequitur modo quarta quæſtio, ad quā reſpondeo,duplicem ob cauſam,Falcidiam inductam fuiſſe, quarum altera videtur fuiſſe finalis, altera verò motiua, ſeu impulſiua, vt eleganter declarat Francif.Huſman. cuius, in hoc, ſententiam ſequor, in dictis ſuis paradoxis ad l.Falcidiam,paradox.2.circa finem,& ſentit etiam Hugo Donell. in ſuis Comment. de iur.ciuil.lib.8.cap.26.verſic.in hoc tamen;
18 cauſa enim finalis fuit commodum hæredis, vt apertè probat text.in l.poteſt hæres,infra, hoc,eodem titulo noſtro, & propterea huic
19 commodo, in fauorem ſui ipſius introducto, poteſt renunciare,d.l.poteſt hæres; cauſa ve-
20 ro motiua,& impulſiua fuit,vt per eam alicerentur hæredes, qui recuſabant, pro minimo lucro,vel nullo,adire hæreditates,legatis,vel fideicommiſſis exhauſtas, ad illas adeundas, & eo modo prouiderent etiam teſtatoribus, qui plerumque, iam ob cauſam, inteſtati moriebantur, vt docet Iuſtinianus in principio, Inſtitut.de l.Falcid.tradit Bart.ad l.nemo poteſt, ff.de legat.1. Alciat.lib.5. paradox.cap. 18.& 19. & Petr.Gregor.Tholoſan.in d.cap. 34.num.6.

21 Abſoluta quarta quæſtione, venio ad quintam,ad quam reſpondeo.Falcidiam eſſe quartam partem, quæ deducitur, & completur ex relictis,quibus onerata eſt ſupra dodrantem hæreditas.dixi eſſe quartam partem,vt pone-
22 rem genus;Quarta enim dicitur etiam de legitima,quæ ante Authent.de trient.& ſemiſ. & ipſa quarta erat l.Papinianus, §.quoniam autem,cum ſequen.ff.de inofficioſo teſtamento, nec non de ea quarta, quæ à patre arrogatore debetur filio impuberi emancipato, de qua in §.cum autem,Inſtitut.de adopt.& de alia qualibet cuiuſcumque rei quarta,quas,vt excluderem, addidi, quæ deducitur, & completur ex relictis,& dixi ex relictis,vt compre-
23 henderem Falcidiam, ſiue ex legatis, ſiue ex fideicommiſſis deducatur, ſiue etiam ex donationibus cauſa mortis, quæ omnia relicta poſſunt appellari, & dixi,deducitur,vel completur,vt comprǽhēderem etiam caſum, vbi, præſtitis legatis,vel fideicommiſſis,aliquid remanet apud ipſum hæredem, quod ad quartam non aſcendit,tunc enim completur,non deducitur,addidi vltimo loco,quibus onerata eſt ſupra dodrantem hæreditas,vt excluderem caſum,vbi,& integra poſſunt præſtati legata, & fideicommiſſa,& quarta remanere apud ipſum hæredem,quo caſu Falcidiæ non eſt locus.

24 Ad ſextam autem quæſtionem reſpondeo, Falcidiam,vt ſupra definitam,duplicem eſſe,
25 directam,nimirum,& vtilem, directa illa eſt, quę deducitur de legatis ſtrictè acceptis,in teſtamento relictis, de quibus ſolummodo Fal-
26 cidij diſpoſitio loquebatur, cum,tunc tempotis,fideicommiſſa, vel non eſſent reperta, vel non haberent adhuc præſtationis neceſſitatem, Inſtitut.in princip.de fideicommiſſ.hæredit.& in princip.de Codicill. tradit Alc.hic, num.

27 num. 2, Falcidia autem vtilis illa est, quæ vti-
liter fuit extensa ad alia relicta, & ad legata
ipsa, in casibus, de quibus, nec cogitauit, nec
locutus est P. Falcidius, verisimiliter tamen di
sposuisset, si cogitasset, & hæc rursus duplex
est, quædam extẽsa per ius prætorium, quædã
28 extẽsa per ius ciuile, & per ius prętorium ex-
tẽsa, est illa quarta, quæ detrahitur de legatis,
conseruatis, per edictum de legatis præstan-
dis, per edictum si quis omiss. causa testamen-
ti, nec nõ de præstandis legatis illis legatarijs,
quibus iusiurandi conditio remissa est, de qua
in l. quæ sub conditione ff. de cond. instit. tex.
est adnotatione dignissimus in l. 1. in §. ad eos,
29 infra eod. illa vero Falcidia vtilis per extẽsio-
nem Iuris ciuilis, est rursus duplex, quædam
extensa per Senatusconsultum, quædam
extensa per constitutiones principum, prima
illa est, quæ deducitur ex fideicommissis, tàm
particularibus, quàm vniuersalibus, testamen
to relictis, ad quæ extendit vtiliter hanc. legẽ
Falcidiam S.C. Pegasianum §. sed quia hære-
des, Inst. de fideicommiss. hæred cuius deinde
virtutes, eo ipso exploso, fuerunt tributæ S.C.
Trebelliano §. sed quia stipulationes, Inst. eod.
tit. à quo, quartam hanc, nostrates magistrali-
30 ter Trebellianicam appellauerunt. secunda,
31 extensa scilicet per constitutiones, est multi-
plex, nimirum extensa per Diuum Pium, ad
fideicommissa, tàm vniuersalia, quàm particu
laria, ab intestato relicta, vt constat ex l. si fi-
liusfamilias, infra eodem, tradit Cuiac. lib. 8.
32 obseruar. cap. 4. extensa per Seueri constitu-
tionem, ad donationes causa mortis, vt patet
in l. si mortis causa, infra eodem, & in l. 2. C. de
donat. causa mortis; etenim ex donationibus
quoque causa mortis Falcidia detrahitur, l. in
donationib. & l. pen. C. ad l. Falc. l. cũ pater, §.
1. ff. de leg. 2. l. vbi ita, l. Seia, §. vlt. ff. de donat.
cau. mortis, docet Iac. Cuiac. lib. 8. suar. obser.
33 c. 4. item extensa ad donationes inter virũ, &
vxorem morte confirmatas, per Antoninum
Augustum, l. cum hic status, in principio, ff. de
34 donat. inter virum, & vxorem, nec non per Iu
stinianum ad speciem, l. penultimę, C. ad l. Fal
cid. tradit Anton. Gouean. hic, in fin. sub num.
15. qui tamen refert speciem illam ad mortis
causa capionem, quemadmodum faciunt glo.
ibi, in ver. beneficium, & DD. ibi, & hic, & ali-
bi, sed, si veritatem amamus, potius, quod ibi
figura conditionis iubetur soluere de pecu-
nijs hæreditarijs hæres, anteaquam hæredita-
tem adeat, accedit ad donationem causa mor-
tis, quàm ad simplicem mortis causa capio-
nem, vt docet Francisc. Husman. in suis, ad l.
Falcid. paradox. paradox. 16. id quod verum
esse arbitror, non anteaquam datum sit, cum
nullum ius petendi habeat is, cui dandum est,
sed postquam datum est, cum sit datum de eo,
quod erat in hæreditate testatoris, & propte-
rea, de eo Falcidiã deduci, voluit Iustinianus.
Arbitror etiã a Iustiniano tacitè, per suã iden-
tificam æquiparationem, esse extensam Falci-
diam ad legata, quæ in codicillis ab intestato
relinquuntur, de quibus nec Caius Falcidius,
nec D. Pius cogitauit, per l. 2. scilicet, C. com-
mun. de leg.

Nunc autem veniendum est ad septimam,
ad quam respondeo, plura requiri, ad hoc, vt
Falcidiæ sit locus, de quibus latissimè per glo.
& DD. ad l. in testamento, C. ad l. Falcidiam,
in §. fin. Institut. eodem, & in §. hinc nobis, in
Authent. de hæred. & Falcid. in cap. Raynal-
dus, in ver. in beneficio contra voluntatem,
& in cap. fin. in fin. de testament. tradit Petr.
Gregor. Tholos. in syntagm. iuris vniuersi, p. 3.
lib. 42. cap. 31. num. 9. & plenius, quàm cæteri
Berengar. Fernand. ad l. in quartam, ff. ad l.
Falcidiam, in 1. cap. suæ repetitionis, præfatio-
ne 2. num. 211. cum sequen. & num. 228. nec
non Nicolaus Vigell. in sua Methodo iuris ci-
uilis, in 4. par. lib. 13. cap. 15. possunt tamẽ om-
nia, quotquot sunt, requisita, redigi ad quin-
que solitas circumstantias, nimirum, rei, per-
sonæ, loci, temporis, & modi. primum enim
36 desideratur circumstantia Rei, tam respectu
Falcidiæ, quàm respectu hæreditatis, & rerum
37 relictarum, respectu Falcidiæ, vt non sit à te-
statore prohibita, Authent. sed cum testator,
C. eodem, & vt deducta amplius non sit, l. 1.
§. denique, vers. inde Neratius, infra ad Senat.
Consult. Trebellian. nec, scilicet, per imputa-
38 tionem. respectu hæreditatis, vt, scilicet, hære
39 ditas, legatis, vel fideicommissis sit onerata
vltra dodrantem, l. 1. in principio, inf. eodem,
40 Institut. in princip. eodem titulo, nec non, vt
eadem hæreditas non sit ære alieno absum-
pta, ita, vt, deductis debitis, nihil in bonis su-
41 persit, l. successores, C. eodem. item respectu
rerum relictarum, vt, scilicet, rei relictæ non
sit prohibita, specialiter alienatio, nam tunc,
de ea re, non detrahitur Falcidia, Authen. sed
in ea, C. ad l. Falcidiam, vbi notat Bald. vt non
sit res reuersura ad hæredem, l. si à me, infra
42 eodem, vt non sit dos, non legitima, l. scimus,
43 C. de inofficioso testament. non libertas, l. Pa-
pinianus, §. quarta, ff. de inofficioso testament.
non instrumenta, l. si prædiorum, C. eodem,
non simplex mortis causa capio, vt rectè do-
cet Franciscus Husmanus, in suis paradoxis,

ad l.Falcid.paradox.16. Secundo autem prin
44 cipe loco requiritur circumstantia personæ,
nō modò respectu grauati,& detrahentis Falcidiam, sed etiam respectu testatoris, & grauantis,de cuius bonis detrahitur, nec non respectu honorati,idest,eius,vel eorum, quibus legata,vel fideicommissa veniunt præstanda;
45 respectu grauati, & detrahentis, quia debet esse hæres;legatarius enim Falcidiam non detrahit,l.mulier,§.vltimo,infra ad Senat.Con-
46 sul.Trebellian.item,quia non debet esse Princeps,quem non decet Falcidiam detrahere, l.si legatus,§.vltimo, ff.ad Senat.Consul.Tre
47 bellian.item vt hęres non promiserit integra præstare legata,l.vltima, C.eodem, vt non cœperit integra præstare,l.1.C.eodem, necnon, vt inuentarium fecerit,dicta Authen.sed cum testator,&, vt non inciderit in crimē,ob quod factus sit Falcidia indignus,l.beneficio,infra eodem,respectu testatoris,& grauantis, qua-
48 tenus necesse est, vt non sit miles, in cuius testamento Falcidia locum non habet, l.1.§.denique,l.Marcellus,§.quod autem,ff.ad Senat.
49 Consult.Trebell.respectu autem honorati,id est,eius, vel eorum, quibus legata, vel fideicommissa sunt pręstanda,necesse est,vt nō sint causæ,vel loca pia,Authent.similiter,C.eodē.
50 Tertio requiritur circumstātia loci,nimirum, vt sit eiusmodi,in quo obseruetur ius commune,& non sit,municipali lege,Falcidiæ detractio prohibita, nam si bona essent in loco, vbi statuto cautum esset,vt Falcidia non posset de
51 trahi,nō esset Falcidię locus. Quarto,requiritur circumstantia temporis, quatenus,necesse est,vt hęres illam detrahat antea quam soluat integra legata, l.1. C.eodem, & quatenus,in ratione legis Falcidię ineundæ, spectatur tempus mortis testatoris,§.quantitas,Institut.eo-
52 dem,detractioni autem Falcidię nullo tempore prescribitur,l.legis Falcidiæ,infra eodem.
53 Quinto,& vltimo loco cōsideratur circūstan-
54 tia modi, quatenus necesse est, vt ex singulis legatis pro rata portionis quarta detrahatur, §.fin. Institut.de lege Falc.d.l.si quis, ff.de legat.1.l.2.C.ad l.Falcidiam,nisi versemur in casibus, in quibus interdum in vna aliqua certa re deduci potest,vt latè tradidimus in prima nostra selectarum distinct. Centuria, distinct.
55 67.& tradituri sumus etiam ad l.in quartā,infra eodem. Ita etiam detrahitur Falcidia, vt antea deducatur,quod est extra bonorū quantitatem,deinde æsalienum,iuxta textum in d.
56 §.vltimo,Institut.eodem,vt que de re indiuidua, non rei ipsius, sed ęstimationis eius pars retineatur,l.si is,§.vltimo,infra eodem,& de-
57 ducitur in totum si vniuersum sit erogatum patrimonium, pro rata, si aliquid remanserit apud heredem,ita,vt compleatur quarta, imputatis imputandis,de ijs autem,quę in Falcidiam imputantur, latè agendum est ad d.l.in quartam, ῑ eo.
58 Ad octauam autem respondeo,Falcidiæ effectum potissimum esse, commodum trium personarum,testatoris,nimirum,hæredis,& legatariorū, seu fideicommissariorū testatoris, legatariorum,seu fideicommissariorum,quatenus hæres huius detractionis spe, hæreditatem adeundo,quam alioquin repudiasset,testamentum ipsum ad effectum perducit, id quod,tam testatori,quàm legatarijs, & fideicommissarijs expedire manifestum est, Institut.in princip.eodem titulo, de lege Falcidia, hæredis autem commodum consistit in ipsa quartæ retentione, seu deductione, & consequenter in remedijs, quibus eam cōsequitur,
59 consequitur autem hæres Falcidiæ quartam, aut retentione,aut petitione,& petitione, aut ope replicationis,si sit liberatio legata,l.quod de bonis,infra eodem,aut ope actionis,vel realis,scilicet,vel personalis, realis,si res sit apud legatarium,sine facto hæredis,l.linea, infr.eodem,personalis,si facto hæredis,integrè res legata sit apud honoratum,nam tunc, aut,quia incertū erat vtrum legi Falcidiæ esset locus, fuit interposita cautio,si cui plus,quam per legem Falcidiam,& competit actio ex stipulatu de eo quod amplius, quàm per legem Falcidiam,l.1.infra titulo proximo,aut nulla fuit interposita cautio,& tunc, aut hæres per errorē soluit, & competit condictio indebiti, l.1. §.si legatarius, ῑ eodem, aut dolo aduersarij,& cōpetit actio de dolo, l.si legatarius, ff.de dolo, quę omnia latius tradidimus,& declarauimus in eadem 1.nostra select.dist. Centur.dist.59.
60 Superest modo nona, & vltima quæstio, qua quærebamus,quibus modis,& casib. Falcidia finiretur, vel cessaret, ad quam respondeo,pluribus modis,& casibus cessare,de quibus latè per glo.& DD.in locis supra adductis in vestibulo septimæ quæstionis, & in primis per Nicolaum Vigel.in sua methodo iuris ciuilis,in 4.par.lib.13.cap.15. nec non per Berengar.Fernand.ad l.in quartam,infra eodem tit. nostro,in 1.cap.suę longioris repetitionis,præfat.a.num.211.qui casus fere omnes,quatuor his carminibus, concluduntur.

Falcidiam cessare facit pars debita natis,
Dos,miles,vetitum, libertas,sponte solutum,
Res vetita vendi, pietas, & cartula, crimen,
Ac hæres, si non facit inuentaria subsit.

Ego

Ego verò facilioris intelligentiæ gratia,
breui distinctione eosdem comprehendo, hoc
61 modo declarãdo, cessat Falcidia, aut sine per-
fectionis, aut sine defectionis, sine perfectio-
nis, si semel sit deducta, l. 1. §. deniq; vers. inde
Neratius ĵ ad S.C. Trebell. vel si tot. veniant
imputãda in Falcidiam, quæ ad quartã ascen-
dant, iusta ea, quæ tradunt DD. ad l. in quartã
62 ĵ eodem. sine autẽ defectionis, Aut facto ho-
minis, aut prouisione legis, facto hominis, aut
testatoris, scilicet, aut hæredis grauati, & fa-
cto testatoris, aut expræssè, aut tacitè, expræs-
sè, si testator eam prohibeat, auth. sed cum te-
stator C. eod. qua de re latè Berengar. Fernãd.
ad d. l. in quartam in primo cap. in tertia præ-
fat. num. 295. cum pluribus seqq. tacitè, vbi te-
stator rem aliquam legat, eamque specialiter
63 alienari prohibet, auth. sed in ea C. eod. facto
autem hæredis, aut expræssè, aut tacitè, ex-
præssè, si hæres conuenit, & promisit integra
legata præstare. l. vlt. C. eod. tacitè, quando cę-
pit integra legata soluere. nam tunc, nec de
alijs potest deducere quartam Falcid. d. auth.
64 sed cum testator, versic. item si hæres. Legis
autem prouisione cessat, aut intuitu, & ratione
personæ, aut intuitu, & ratione rei, & ratione
personæ, aut ob condecẽtiam, aut ex alia cau-
sa ob cõdecedentiam, in Principe instituto d. l.
si legatus, §. vlt. ff. ad S.C. Trebell. ex alia cau-
sa, aut ob gratiam, & in fauorem, aut ob odiũ,
& in pœnam, ob gratiam, & in fauorem, aut
grauãtis, scilicet, aut honorati, grauantis, si te-
stator sit miles, & in militia iure militari testa-
tus fuerit, tunc enim in eius testamento Fal-
cidia locum non habet. l. in intestato C. eod. l.
in testamento C. de militar. testamento, Tra-
dit Nicol. Vigell. in d. cap. 15. in prima except.
sunt tamen qui velint hodie hoc correctum es-
se, per tex. in §. pen. in auth. de hæredib. & Falc.
vbi glos. in vers. militari, in fin. quòd tamen tu-
tum omnino non est, in gratiam autem hono-
rati cessat, si legatarius, vel fideicõmissarius,
sit locus, vel causa pia, auth. similiter C. eod.
id, quod locum habet, quando pia causa non
65 est hæres, tunc enim priuilegiatus non vtitur
priuilegio aduersus priuilegiatum. l. assiduis C.
qui pot. in pignor. habeantur. l. verum §. vlt. ff.
de minorib. Tradunt Dynus, & Alberic. ad l. si
quis ad declinandam C. de epis. & cler. Abbas
ad c. in præsentia de probat. ob odium autem,
in pœnam, grauati scilicet, aut ex causa omis-
sionis, aut ex causa cõmissionis, ex causa omis-
sionis, vbi hæres omisit facere inuentarium,
vel fecit, sed non omnia, quæ erant in patri-
monio defuncti apposuit. d. auth. sed cum te-
stator. l. hæreditatum §. vlt. infra eod. ex causa
autem commissionis, vbicumque hæres moli-
tus est aliquid, vt legatum non valeret. l. bene-
ficio ĵ eod. vel negauit qualitatem, aut quan-
titatem legati, de quo deducenda est Falcidia,
Bar. ad l. vlt. §. licentia C. de iur. delib. aut fidẽ
accommodauit de restituendo incapaci d. l. be-
neficio, & l. etiam, vbi Saly. C. eo. rei autem ra
tione cessat, aut ratione hæreditatis, aut ratio-
ne relictorum, ratione hęreditatis, puta, si non
sit supra dodrãtem grauata, vel si sit ære alieno
absumpta, quo casu legata non valẽt. l. vlt. §. &
si præfata C. de iur. delib. & consequẽter tunc
66 frustra de detractione Falcidiæ quæritur. l.
successores C. eodem, non entium enim nullę
sunt partes l. eius qui in prouincia ff. si cert. pet.
ratione autem relictorum, vel quia res legata
sit priuilegiata, vel quia inæstimabilis, priuile-
giata, vt legitima, dos, res vxoris causa em-
pta, & parata, eidemque legata. l. scimus C. de
inoff. testamẽto. l. in testamento C. eod. l. si, &
vsusfructus §. dos, infra eod. inæstimabilis, pu-
ta, si relicta sit libertas. l. Papinianus §. quarta
ff. de inoff. testamento, vel relicta sint instru-
menta, & scripturæ, iuxta l. si prædiorum, C.
eodem.
67 Absoluta prima parte, secunda, quæ perti-
net ad rubricę cõtinuationem, sic, Bartoli ver-
bis, absoluitur. supra de legatis, verum quia de
legatis detrahitur Falcidia, igitur sequitur vi-
dere de lege Falcidia, hæc communis est, &
verissima huius tituli ad superiores connexio
& continuatio.

Ad l. in quartam ff. ad legem Falcidiam.

Summa Rerum Capita.

1 *Methodus obseruanda proponitur.*
2 *Capiuntur ea, de quibus dubitari potest, an imputẽtur in Falcidiam, aut extra causam testati, aut ex causa testati.*
3 *Capiuntur ea, quæ ex testamento capiuntur, aut contingenter, aut necessario.*
4 *Contingenter quid capi dicatur.*
5 *Contingenter quod capitur, aut figura conditionis capitur, aut non figura conditionis.*
6 *Capi figura conditionis, quid dicatur.*
7 *Capitur non figura conditionis, quod capitur in vim modi.*
8 *Item, quòd capitur in vim pretij.*
9 *Necessariò, quod capitur, aut iure hereditario capitur, aut iure non hæreditario.*
10 *Capitur iure hæreditario, aliquid secundum natu-*

naturam iuris hæreditarij, aliquid præter naturam.
11 Hæreditario iure, ſecundum illius naturam, quæ capiantur.
12 Legatum non eſſe, vel remanere apud hæredē, idem eſt.
13 Hæreditario iure, præter illius naturam, quod capiatur.
14 Quaſi legatum, quid, & cur ſic appellatum ab Auctore.
15 Quaſi legatum, quibus nominibus differat ab eo, quod capitur iure hæreditario, & à legato, & prælegato.
16 Hæreditario iure, quod non capitur, aut ſimplex eſt relictum, aut relictum cauſa conditionis implendæ.
17 Relictum ſimplex legatum eſt, & fideicommiſſum, tam particulare, quàm vniuerſale.
18 Relictum cauſa conditionis implendæ, quid ſit.
19 Fideicommiſſum cauſa conditionis implendæ, non cognitum à DD. quibus nominibus differat à fideicommiſſo ſimplici, & à ſimplici dato cauſa conditionis implendæ.
20 Conditio honorato iniuncta in diſpoſitionem tranſit.
21 Conditio ſemper diſpoſitionem conditionalem præcedit.
22 Difformiter quid, & quibus ex cauſis capiatur.
23 Lex id autem ſupra eodem declaratur.
24 Difformitas in quo propriè conſiſtat.
25 Tituli varij, reſpectu diuerſarum rerum, difformitatem non faciunt.
26 Differentia inſignis inter legatum vni ex hæredibus factum, & prælegatum.
27 Imputatio, quibus modis vſurpetur.
28 Imputare eſt cauſam, vel culpam in aliquem conferre.
29 Imputare eſt calculare, & rationem ſubducere.
30 Imputare eſt recipere rem, debitam ex vna cauſa, pro ſatiſfactione etiam alterius cauſæ.
31 Imputari in Falcidiam dicitur, quod, ad illam explendam, prodeſt.
32 Imputatio, vnde dicta.
33 Imputatio, quo iure introducta.
34 Imputatio, qua ratione ſit introducta.
35 Imputatio, quid ſit, & num. 220.
36 Imputatio, quibus nominibus differat à contributione, & computatione.
37 Imputatio, interdum, pro computatione accipitur.
38 Imputatio, quotuplex.
39 Imputatio ſimplex, quæ.
40 Imputatio per compenſationem, quæ.
41 Imputationi, vt ſit locus, quæ requirantur.
42 Imputatio, quos operetur effectus.
43 Imputatio, quando ceſſet.
44 Legis, in quartam auctora, ſecundum Auctoris emendationem, & reſtitutionem.
45 Legis in quartam, in partes diuiſio.
46 Summa.
47 Subdiuiſio primæ partis.
48 Caſus, figuratio, in prima parte.
49 Imputantur in Falcidiam, quæcumque in Trebellianicam imputantur.
50 Trebellianica eſt Falcidia vtilis, extenſa de legatis ad fideicommiſſa, num. 132.
51 Indefinita legis æquipollet vniuerſali.
52 Falcidia eſt quarta hæreditatis.
53 Argumentū, de Trebellianica, ad Falcidiam, affirmatiuè, in hac materia, ſecūdum communes traditiones, non valet.
54 Fideicommiſſa ſunt legatis fauorabiliora.
55 Diuiſionem non patitur textus, qui vnica ſtructura clauditur.
56 Summa.
57 Caſus, figuratio in ſecunda parte.
58 Continens ea, quæ in Trebellianicam nō imputantur, nō debet in Trebellianicā imputari.
59 Compoſitum habet naturam ſimplicium.
60 Difformiter capitur interdum, etiam, quod datur cauſa conditionis implendæ.
61 Diuiſio tertiæ partis legis noſtræ.
62 Summa.
63 Caſus, figuratio.
64 Pecunia, qua accepta, iubetur quis hæreditatem reſtituere, non accipitur iure hæreditario, ſed quaſi ex legato.
65 Quaſi legatum eſt, quod, iudicio teſtatoris, apud hæredem grauatum remanet iure hæreditario, ſine onere, ad inſtar legati, & 68. & 170.
66 Oblatiuus abſolutus, non expreſſa perſona dantis, conditionem non inducit.
67 Pecunia ſimpliciter accepta, vbi vnus ex cohæredibus iuſſus eſt partem hæreditatis reſtituere, intelligitur iuſſus accipere de ſua portione.
68 Quaſi legatum, in Falcidiam imputatur.
69 Hæreditarij iuris quidditas, in quo conſiſtat.
70 Diuiſio quartæ partis legis noſtræ.
71 Summa.
72 Caſus, figuratio, in prima particula quartæ partis principis.
73 Modi non habetur ratio, dummodo ſequatur effectus. declaratur nu. 76.

Legare

74 Legate quinquaginta, & legare domum centum aureorum, si quinquaginta dederis, idem est, quo ad effectum.
75 Legans domum centum aureorum alicui, si quinquaginta dederis, re vera, de patrimonio suo, non quinquaginta, sed centum legat.
76 Falcidia lex, ipso iure resecat legata, quibus supra dodrantem onerata est hæreditas.
77 Casus, figuratio in secunda particula tertia partis.
78 Data causa conditionis implendæ, si sunt apud hæredem remansura, in quartam imputantur. declaratur num. 80.
79 Hæreditario iure, quæ non capiuntur, in Falcidiam non imputantur, & num. 93. in fin.
80 Differentia inter datum causa conditionis implendæ figura conditionis, & non figura conditionis.
81 Litteræ, totius legis nostræ expositio.
82 Quarta hæreditatis, in materia nostra, cum quarta bonorum confunditur.
83 Quarta bonorum, rectius ad Falcidiam, quàm ad Trebellianicam refertur, cum, in Falcidia ratione, antea deducitur æs alienum.
84 Ratio debet esse generalior dicto.
85 Intellectus versiculi, sed in fideicõmissariam.
86 Intellectus versiculi pro ea verò parte.
87 Verò, aduerbium, non semper est particula aduersatiua, sed interdum idem significat, quod certè, vel quidem.
88 Intellectus eiusdem versiculi. pro ea vero parte. Raynaldi Corsi recensetur, & non improbat.
89 Intellectus versiculi, sed & quod implenda.
90 Intellectus versiculi, sed & si accepta pecunia.
91 Intellectus versic. si quid verò implendæ.
92 Accepta, à testatore, extra causam testamenti, titulo lucratiuo, puta, donationis, vel dotis, an in Falcidiam imputentur.
93 Inclusio unius est exclusio alterius. declaratur nu. 95. in fin.
94 Accepta extra causam testamenti, nec testatore iubente, in Falcidiam imputantur.
95 Imputari in Falcidiam non debet, quod in testatoris hæreditate non reperitur.
96 Exempla non restringunt regulam.
97 Lex cum quo, §. vltimo, supra eodem, declaratur.
98 Dare est dominium transferre.
99 Ternielli intellectus, ad d. §. vlt. adiuuat, non destruit Bart. intellectum.
100 Videtur, verbum ad veritatem interdum refertur, & idem significat, quod manifestum est.
101 Lex pater filiam, in principio, supra eodem, declaratur.
102 Lex 3. §. sed etsi non mortis, ff. de bonis libert. declaratur.
103 Accepta, extra causam testamenti, an, & quando in Falcidiam imputentur.
104 Falcidia potest à testatore prohiberi.
105 Hæreditario iure, quæ capiuntur, in Falcidiam indistinctè imputantur.
106 Legata, & fideicommissa, in Falcidiam, an imputentur.
107 Falcidiam quod cessare facit, in Falcidiam imputatur.
108 Legis Nesennius, supra eodem, facti species recensetur, & exemplo illustratur.
109 Compensatio, est species imputationis.
110 Legata, & fideicommissa, ita sunt exæquata, vt inter ea nulla amplius supersit differentia.
111 Legis, filio, supra eodem, facti species recensetur, & exemplo illustratur.
112 Ius singulare, habet in contrarium ius commune.
113 Lex quod autem, in versic. sed si ideo, supr. eod. declaratur.
114 Lex Nesennius, supra eodem, declaratur in quibus terminis procedat.
115 Replicatio, exceptionis appellationem recipit.
116 Lex filio, infra eodem, noniter declaratur.
117 Legata, fideicommissa, & prælegata, an, & quando, & quomodo pro ea parte, quæ à cohærede accipitur, in Falcidiam imputentur.
118 Legatum, à legatario, hæredi, vtrum in ratione legis Falcidiæ, eidem tantum legatario, vel alijs quoque prosit.
119 Legis, filium quem habentem, C. famil. ercisc. facti species recensentur.
120 Lex Nesennius, in vers. planè, diligenter declaratur.
121 Lex deducta, §. nummis, ad S.C. Trebell. declaratur.
122 Lex id autem, supra eodem, declaratur.
123 Lex quod autem, versic. sed si ideo, supra eod. declaratur.
124 Legata, & fideicommissa, & prælegata, an, & quando, & quomodo, ita in Falcidiam imputentur, vt omnibus prosint.
125 Methodus in explicanda quarta conclusione proponitur.
126 Differentia, an sit inter Falcidiam, & Trebellianicam, quo ad effectum imputationis.
127 Differunt etiam effectu, quæ, nomine, causa, natura, & ratione, differunt.

Falci-

128 *Falcidia, & Trebellianica, nomine, natura, & effectu differũt. declaratur nu. 238. in fin.*

129 *Differre effectu non ſolent, quæ nomine non differunt.*

130 *Quarta, quæ deducitur de fideicommiſsis, ab ea, quæ deducitur de legatis, nomine non differt, & nu. 238. in fin.*

131 *Trebellianica vox Latina non eſt, ſed Scolaſtica, & magiſtralis.*

132 *Vtilia à directis, regulariter non differunt.*

133 *Perinde dictio, ſignificat omnimodam, ſimilitudinem.*

134 *Prælegatum, legatum eſt.*

135 *Lex iubemus, C. ad S.C. Trebel. perpenditur, & declaratur.*

136 *Correctio non præſumitur.*

137 *Differentiæ ratio probabilis, inter Falcidiam, & Trebellianicam, quo ad imputationem non reperitur.*

138 *Iacobi Cuiaci argumentum refellitur.*

139 Prælegati, *portio, quæ capitur iure hæreditario, an imputetur in Falcidiam directam, quæ deducitur de legatis.*

140 *Hæreditatis appellatione, quæ non veniunt, in Falcidiam, quæ eſt quarta hæreditatis, non imputantur.*

141 *In habentibus ſymbolum, facilior eſt tranſitus.*

142 *Prælegatum non venit appellatione hæreditatis, vel portionis hæreditariæ. declaratur num. 145.*

143 *Grauatus hæreditatis portionem reſtituere, non tenetur reſtituere prælegata, vel fideicommiſſa.*

144 *Prælegati portio, quam hæres à ſe ipſo accipit, non à cohærede, iure hæreditario capit.*

145 *Imputatur in Falcidiam, quod capitur iure hæreditario, licet hæreditatis appellatione non veniat.*

146 *Hæres grauatus hæreditatem reſtituere, tenetur reſtituere etiam prælegati partem, quam à ſe ipſo accipit, non quam accipit à cohærede.*

147 *Legatum, in ea parte, in qua non valet, portio hæreditatis eſt.*

148 Prælegata, *an, & quando veniant in reſtitutionem fideicommiſſariam.*

149 Prælegatum, *vniuerſum, an in Trebellianicam imputetur.*

150 *Difformiter, quod capitur, in Falcidiam non imputatur, nec in Trebellianicam in totum.*

151 *Prælegatum quodlibet difformiter capitur.*

152 *§. ſi quis vna, inſt. de fideicomm. hæred. declaratur.*

153 Prælegati, *portio hæreditaria, an vniuerſa in Falcidiam imputetur.*

154 *Legis Titia, ſupra eodem, facti ſpecies recenſetur.*

155 *Imputatur in quartam, quod extra quartam non eſt.*

156 *Legis Titia, deciſionis ratio noua redditur, & omnis in ea difficultas diluitur.*

157 Prælegatum, *quod ſemper difformiter capitur, an, & quando, & quomodo in Falcidiam imputetur.*

158 *Fideicommiſſum cauſa conditionis implendæ, in Falcidiam non imputatur.*

159 *Fideicommiſſum cauſa conditionis implendæ, eſt quoddam mixtum ex iis, quæ iure hæreditario non capiuntur.*

160 Conditionis, *implendæ, cauſa, quod datur, an in Trebellianicam imputetur.*

161 *Ablatiuus abſolutus, conditionem ſignificat.*

162 *Pecunia, vel ſpecies, qua accepta, iubetur quis hæreditatem reſtituere, in Trebellianicam imputatur.*

163 *Mortis cauſa contingenter, quod capitur, in Falcidia, vel Trebellianica quartam non imputatur.*

164 *Conditionis implendæ cauſa, quod datur, mortis cauſa contingenter capitur.*

165 *Imputantur in Trebellianicam ſolummodo, quæ, tempore mortis teſtatoris, in illius hæreditate reperiuntur.*

166 *Conditionis implendæ cauſa, quod datum eſt, nec per viam compenſationis, in Falcidiam imputatur.*

167 *Antinomia inter l. in ratione, §. tametſi, ſupra eod. & l. noſtram in verſic. ſed & quod implendæ, ſoluitur, & vterque locus noniter declaratur.*

168 *Cuiacij, & Antonij Fabri, opiniones, & emendationes, circa verſ. ſed & quod implendæ, reprobantur.*

169 *Pecunia accepta, non expreſſa perſona dantis, vbi quis hæreditatem reſtituere iubetur, quaſi ex legato pecuniam accipere intelligitur.*

170 *Quaſi legatum in Trebellianicam imputatur, ratio redditur nu. 201.*

171 *Ablatiuus abſolutus, vbi expreſſa eſt perſona dantis, conditionem inducit, non habentem figuram conditionis. & nu. 187.*

172 *Conditionis implendæ cauſa, quod non figura conditionis datur, in Falcidiam imputatur, quaſi datum in vim pretij.*

173 *Antonij Fabri opinio reprobatur.*

174 *Lex acceptis, inf. eod. declaratur.*

175 *Cauſa conditionis implendæ datum, an, & quan-*

quando in Falcidiam imputetur, secundum opinionem Accursij.

176 *Causa conditionis implendæ datum, an, & quando in Trebellianicam imputetur, secundum communes traditiones.*

177 Eadem res, *an possit simul in conditione, & in dispositione esse posita.*

178 *Contraria non possunt simul esse in eodem subiecto.*

179 *Conditio & dispositio sunt opposita.*

180 *Dispositio semper aliquid ponit in esse.*

181 *Conditio nihil ponit in esse.*

182 *Contingenter, & necessariò simul capi, res eadem, non potest. declaratur nu. 192.*

183 *Potest in conditione non censentur vocati. declaratur nu. 192.*

184 *Contingens, à conditione, cuius definitionem ingreditur, non potest abesse.*

185 *Conditio, nec iniuncta haredi, in dispositionem transit.*

186 *Conditionis implendæ causa capientes, nec legatarij sunt, nec fideicommissarij. declaratur num. 198.*

187 *Nomen debet esse consequens rei.*

188 *Hæreditario iure, quod capitur, ex testatoris dispositione capitur.*

189 *Legis penultima. C. ad legem Falcidiam, facti species recensetur.*

190 *Falcidia, de ijs, quæ mortis causa capiuntur, non detrahitur.*

191 *Conditio, & dispositio, quo pacto possint recipi in eodem subiecto.*

192 *Conditio potestatiua, cur sic appellata.*

193 *Contingens ingreditur definitionem simplicis conditionis, non relicti causa conditionis implendæ.*

194 *Lex id autem, in principio, supra eodem, declaratur.*

195 *Conditio transit in dispositionē, si ita iniungitur honorato, vt honorem subsequatur, secus, si antecedat.*

196 *Grauare aliquem non possumus, quem antea non honorauimus.*

197 *Dispositio, in quam conditio transit, est pura.*

198 *Lex si quis sub conditione dandorum decem, ff. si quis omissa causa testamenti, declaratur.*

199 *Lex in ratione, §. tametsi, sup. eod. declaratur, & nu. 222.*

200 *Ablatiuus absolutus inducit etiam dispositionem, vbi prolatus est ab eo, qui habet disponendi facultatem.*

201 *Conditio, absque eo, quod desinat esse conditio, potest in dispositionem transire.*

202 Ablatiuus, *absolutus, quando dispositionem significat, ad quam sit referendus.*

203 Legatus, *si sit alicui fundus centum dignus, si quinquaginta hæredi dederit, an computari debeat pro legato centum, vel pro legato quinquaginta aureorum.*

204 *Legasse quinquaginta intelligitur, qui damnauit hæredem, vt alicui fundum dignum centum, pro quinquaginta venderet.*

205 *Heres damnatus vendere fundum, dignum centum, pro quinque, non nisi quinque in Falcidiam imputat.*

206 *Legatum illud intelligitur, in computatione legis Falcidiæ, quod legatarius ex causa legati intelligitur accipere.*

207 *Correlatiuorum eadem est iuris dispositio.*

208 *Legatarius, ex causa legati, illud intelligitur accipere, quod superest deducta summa, quam soluit causa conditionis implendæ. declaratur nu. 210.*

209 *Casus legis, vbi est, omnis cessat dubitatio.*

210 *Legatum fundi, digni quinquaginta, si quinquaginta dederit, vtile est, & Falcidiam patitur.*

211 *Non entium nullæ sunt partes.*

212 *Lex si fundum, in princ. & l. si dignum, sup. eo. declarantur.*

213 *Lex sed etsi hoc, in §. 1. de condit. & demonstr. declaratur.*

214 Conditionis, *implendæ causa, quod accipitur, an in Falcidiam imputetur, saltem per viam compensationis.*

215 *Heres in quartam imputat, quod accipere ab eo iussus est, cui aliquid ex testamento præstat.*

216 *Intellectus diuinatiuus, & restrictiuus non admittitur.*

217 *Imputare verbum, æquè propriè dicitur de simplici imputatione, & de ea, quæ fit per viam computationis.*

218 *Falcidia vsum impedit, quod in Falcidiam imputatur, si, quod deducendum est, supplet.*

219 *Lex Plautius, de cond. & demonstr. exemplo illustratur.*

220 *Conditionis implendæ causa, quod accipitur, nulla ex causa debetur.*

221 *Conditionis implendæ causa, quod accipitur, neque antequam accipiatur, neque postea, respectu eius à quo accipitur, imputari potest.*

222 *Lex Nesennius, sup. eo. declaratur.*

223 Quæ, *& quando in Falcidiam imputentur.*

224 *Differentia, quæ sit secundum communes traditiones, inter Falcidiam, & Trebellianicam.*

225 Differentiæ, ratio, quæ ſit inter Falcidiam, & Trebellianicam, ſecundum communes traditiones.
226 Præceptoris probati eſt, non in varijs opinionibus recenſendis laborare, ſed in veritatis indagatione.
227 Legatorum dominium, tranſit recta via, de teſtatore, in legatarios.
228 Ars, & natura, nihil operantur fruſtra.
229 Fideicommiſſum, non transfert dominium rerum relictarum, ante præſtationem.
230 Hæreditas adita, amplius non eſt hæreditas; ſed patrimonium adeuntis.
231 Falcidia, cum ſit propria, & vera hæreditatis pars, non niſi ex ijs, quæ hæreditario iure capiuntur, poteſt confici.
232 Falcidia, qua ratione magis propriè dicatur quarta hæreditatis, quàm Trebellianica.
233 Falcidia inuenta, vt illius lucro allicia̅tur hæredes, qui non poſſunt à legatarijs compelli, ad adeundam hæreditatem.
234 Differentiæ ratio, reddita à Ripa, defenditur ab impugnationibus Soc. Iun.
235 Fauendum magis explicanti actum ex neceſſitate, quàm agenti ex voluntate, declaratur num. 236.
236 Trebellianicam detrahens, non adit ex neceſſitate, cum hæres coactus adire, quartam non detrahat.
237 Teſtator magis diligit hæredem, quàm legatarios, ſed fideicommiſſarium vniuerſalem magis, quam hæredem, & ſic fauorabiliora ſunt fideicommiſſa, & num. 240.
238 Trebellianica detractio, magis eſt contra voluntatem teſtatoris, quàm Falcidia.
239 Fideicommiſſario vniuerſali, non expedit dominium, recta via, in eum tranſire, quemadmodum in legatarium.
240 Grauatus in vno, debet releuari in alio.
241 Fideicommiſſa, vniuerſalia, ſimul, & legata, vbi ſint præſtanda, qua, & quomodo in quartam ſint imputanda.
242 Differentia, quæ ſit, quo ad imputationem, inter corpus hæreditarium, & pecuniam.
243 Differentiæ, ratio.
244 Pretium, ſuccedit loco rei.
245 Dominium generis, quod eſt ens abſtractum, non datur.
246 Pecunia in genere, actu non eſt in hæreditate, ſed in potentia.
247 Differentia, inter corpus hæreditarium, & non hæreditarium.
248 Differentiæ, ratio.
249 Imputatio, eſt quadam quaſi confuſio.
250 Teſtator cenſetur ſe conformare cum diſpoſitione iuris communis.
251 Prælegati eſſentia in eo conſiſtit, vt capiatur ante partem, & præcipuum habeatur.
252 Imputare diſformia in ſe poteſt ſed, cuius natura eſt heterogenia.
253 Trebellianica, heterogeneam habet naturam.
254 Tranſitus facilior, in habentibus ſymbolum.
255 Simplicia recipiens, debet poſſe etiam mixtum recipere.
256 Trebellianica, recipit ſimplicia.
257 Prælegatum eſt quoddam mixtum ex iure hæreditario, & ex iure legati.
258 Partis quo ad partem, & totius, quo ad totum, idem eſt iudicium.
259 Differentia inter corpus hæreditarium, & non hæreditarium, ex ſententia Auctoris.
260 Falcidia, vel Trebellianica, an, & quando poſſit detrahi in vna re.
261 Contractus, ex conuentione legem accipiunt.
262 Argumentum, de contractibus, ad vltimas voluntates, valet.
263 Solui aliud pro alio, conſentiente creditore, poteſt.
264 Filius, an poſſit quartam Falcidiæ, vel Trebellianicæ, in eo, quod pater in vita ei conceſſit in peculium, retinere.
265 Legis, filium quem habentem, C. famil. erciſcun. facti ſpecies, ad mentem Antonij Fabri recenſetur.
266 Teſtator, præſumitur velle, poſt mortem quoq́; locum habere, quod in vita obſeruari voluit. declaratur nu. 274.
267 Voluntas, coarctata ad vitam alicuius, poſt mortem illius, non debet aliquid operari.
268 Regulis iuris communis, in dubio, ſtādum eſt.
269 Peculij conceſſio, intelligitur coarctata ad vitam patris concedentis, cum, ſequuta eius morte, extinguatur.
270 Falcidia, vbi de voluntate teſtatoris non conſtat, vt in vna certa re detrahatur, detrahi debet in pluribus, vel in paucioribus, aut in vna tantum re, ſecundum Iudicis arbitriū & æſtimationem.
271 Lex filium quem habentem, C. famil. erciſcun. declaratur ad mentem Arnaldi, Ferrerij, & Antonij Fabri intellectus reprobatur.
272 Habere verbum generale eſt, et poteſt ad quem cumque titulum referri.
273 Lex vltima. C. de alluuion. & palud. declaratur.
274 Exempla, licet non reſtringant regulam, eam tamen declarant.
275 Filius non poteſt eligere rem ſibi conceſſam a patre in peculium, vt in ea Falcidia quartam habeat.

Legi-

276 *Legitima interdum reperitur Falcidia appellata.*

277 *Methodus obseruanda, in tractatione de imputatione in legitimam, proponitur.*

278 Legitima, *quibus modis vsurpetur.*

279 *Legitima debetur, liberis, parētibus, & interdum fratribus.*

280 Legitima, *unde dicta.*

281 *Legitima debetur tantum liberis legitimis, nō autem spurijs, & illegitimis.*

282 *Legitima pluribus modis appellatur, & circumscribitur in iure.*

283 Legitima, *quo iure introducta.*

284 *Ius duplex, quoddam dispositum, quoddam disponens.*

285 *Ius disponens habet se ad iura disposita, tamquam causa ad suos effectus.*

286 *Homo animal est, omnium perfectissimum.*

287 *Leges, & iura, quamquam in aliquo videantur inter se pugnantia, omnia tamen ad eundem finem conspirant, dirigendo humanum genus, ad benè beatèque viuendum.*

288 *Lex aeterna, esse hominis, quod commune habet cum omnibus entibus realibus, accommodata, quæ sit.*

289 *Lex viuentium, vita accommodata, quām communem habet homo cum brutis & plantis, quæ sit.*

290 *Ius naturale, accommodatum naturæ sensibili ipsius hominis, quod commune est ei cum brutis, quid sit.*

291 *Iuris naturalis diffinitio D. Tho.*

292 *Ius gentium, accommodatum naturæ rationali ipsius hominis, quam, cum alijs rebus, communem non habet, quid sit, ex sententia M. Tullij, Alberti Magni, & Diui Thomæ, declaratur.*

293 *Ius humanum, quod naturæ hominis sociabili accommodatur, quid sit, & quale.*

294 *Ius ciuile, municipale, quod accommodatur naturæ politicæ ipsius hominis, quid, & quale.*

295 *Ius ciuile commune, seu Ius Cæsareum, quo vtitur homo, quatenus imperio est subiectus, quid, & quale.*

296 *Ius Canonicum, seu Pontificium, quo vtitur homo, quatenus Christianus est, & subiectus Ecclesiæ, quid, & quale.*

297 *Iuris summa diuisio, ex Aristot. est, vt aliquod ius sit naturale, aliquod positiuum.*

298 *Ius naturale comprehendit legem aeternam, legem viuentium, Ius naturale, iue gentium.*

299 *Ius positiuum comprehendit ius humanum, ius municipale, iue Cæsareum, & ius Pontificium.*

300 *Ius diuinum diuiditur in naturale, & positiuum, & quale sit vtrumque, declaratur.*

301 Legitima, *an sit de iure naturali, vel positiuo.*

302 *Iuris naturalis esse dicitur, quod iure naturæ debetur declaratur num. 325.*

303 *Legitima, iure naturæ debetur.*

304 *Subrogatum, sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur. declaratur nu. 330. & sequent.*

305 *Legitima subrogata est in locum alimentorum.*

306 *Alimenta iuris naturæ esse dicuntur. declaratur num. 332.*

307 *Iuri illi vnumquodque adscribitur, à cuius ratione, per interpretationem, fuit desumptū. declaratur num. 334.*

308 *Legitima à parentibus filijs debita, à ratione iuris naturalis, desumpta est.*

309 *Naturalia iura, criminosi non amittunt.*

310 *Deportati, quæ iuris naturalis sunt, retinent.*

311 *Legitima, per ingrati animi crimen, amitti potest.*

312 *Filij ingrati, à parentibus possunt, varias ob causas, exhæredari.*

313 *Naturalia iura sunt immutabilia.*

314 *Legitima mutari, & alterari potest.*

315 *Naturalia iura, tolli non possunt, iuribus ciuilibus.*

316 *Legitima, præscriptione, quæ est de iure ciuili, tollitur.*

317 *Naturalis iuris esse dicitur, quod non procedit immediatè à naturali instinctu, & à principijs rationis, sine discursu, & necessitate.*

318 *Legitima non potuit proficisci à principijs rationis, sine prauo discursu, & sine humana positiua constitutione.*

319 *Naturalis iuris esse non possunt, quæ, post reperta testamenta, & contractus, fuerunt inducta.*

320 *Testamentum est de iure ciuili. & nu. 341.*

321 *Ius naturæ, vna cum genere humano, Natura prodidit.*

322 *Legitima, post testamētarias successiones, fuit reperta, ne, contra naturalem pietatem, parentes liberos excluderent, propria sobole alienam præponentes, & num. 342.*

323 *Legitimum ius, est ius positiuum.*

324 *Legitima est ius legitimum, vt nomen demonstrat.*

325 *Debitum naturale, duplex.*

326 *Positiua iura, & legalia, à naturali iure proficiscuntur.*

327 *Legitima dicitur quarta debita iure naturæ, ad differentiam Falcidiæ.*

328 *Falcidia à mera iuris ciuilis ratione profecta est, naturali ratione, & pietate minimè impellente.*

329 *Positiuo iure, quod naturali ratione debetur, dici potest, quodammodo, iure naturali deberi.*

330 *Subrogatum non est idem cum eo, in cuius locum subrogatur.*

331 *Simile non est idem.*

332 *Alimenta, an, & quando, & quomodo de iure naturæ esse dicantur.*

333 *Legitima, cum debeatur etiam filijs diuitibus, & post mortem patris, non videtur subrogata in locum alimentorum, cum quibus similitudinem non habet.*

334 *Legitima non est de illo iure naturali, quod à positiuo contradistinguitur.*

335 *Legitima, an sit de iure humano, & gentium secundario, vel, de iure ciuili Romanorum.*

336 *Ius gentium secundarium, est ius positiuum; quod magis accedit iuri naturali, & ideo interdum, iuris naturalis appellationem recipit.*

337 *Natura debetur, quod iure gentium dari oportet.*

338 *Iuris gentium esse dicitur, quicquid ratione naturali introductum est, & peraquè obseruatur, & custoditur apud omnes gentes.*

339 *Legitima, debetur à parentibus filijs, apud omnes, etiam barbaras nationes, declaratur num. 352.*

340 *Iuris ciuilis sit, necesse est, quod per interpretationem prudentum, postquam filij ceperunt exheredari, introductum est.*

341 *Exheredatio, non, nisi in testamento fieri potest.*

342 *Iuris ciuilis esse dicitur omne illud, per quod aliquid additur, vel detrahitur de iure communi omnium gentium.*

343 *Legitimæ constitutione, aliquid fuit detractū successioni liberorum, quæ vniuersa deberet ad ipsos pertinere.*

344 *Iuri illi vnumquodque tribui debet, à quo formam habuit.*

345 *Forma dat esse rebus.*

346 *Denominari debet vnumquodque, potius à suo esse specifico, quàm à generali, & indefinita materia.*

347 *Legitima, formam habet à iure ciuili, & 349.*

348 *Legitimæ forma, olim quæ fuerit.*

349 *Legitimæ forma, hodie quæ sit.*

350 *Ius quoque ciuile, est ex naturalibus præceptis.*

351 *Ius ciuile esse dicitur, quod non in totum à naturali iure, vel gentium recedit, nec per omnia ei inseruit.*

352 *Alimenta, legitimæ appellationem, non recipiunt.*

353 *Alimenta, ex æquitate canonica, filijs etiam spurijs debentur.*

354 *Alimenta, formam legitimæ non habēt, & extraneis quoque relinqui possunt; habent enim relationem ad omnem ciuilitatem.*

355 *Successionis primus gradus, apud quosdam populos, est nepotis ex sorore.*

356 Legitima, *qua ratione sit introducta.*

357 *Filijs, hæreditas parentum, naturaliter debetur.*

358 *Filius, ergo hæres, D. Pauli est consequentia.*

359 *D. Augustinus recusauit hæreditatem Ecclesiæ relictam, ab eo, qui filios habebat.*

360 Legitima, *quid sit.*

361 *Legitima constituitur, deducto ære alieno.*

362 *Legitima debetur solummodo liberis, obtinentibus primum gradum in successione.*

363 Legitima, *quotuplex sit.*

364 Legitimæ, *vt sit locus, quæ requirantur.*

365 *Circumstantia rei, quæ.*

366 *Circumstantia personæ, quæ.*

367 *Circumstantia loci, quæ.*

368 *Circumstantia modi, quæ.*

369 Legitima, *quos operetur effectus.*

370 Legitima, *quibus modis finiatur, vel cesset.*

371 *Ius ciuile, contrario ciuili iure tolli potest.*

372 An, & *quando in legitimam imputentur, quæ capiuntur citra parentes iudicium.*

373 *Dos filiæ data, contemplatione patris, an in Falcidiam imputetur.*

374 *Aduentitia, in legitimam non imputantur.*

375 *Profectitia illa, quorum ipse pater, dum viuit, proprietatem non retinet, in legitimam non imputantur.*

376 *Donatio facta à patre filio, emācipationis gratia, in legitimam non imputatur.*

377 *Substitutio pupillaris, facta, à patre arrogatore, filio arrogato, habet locum, non solum in bonis arrogatoris, sed etiam in bonis relictis filio arrogato, contemplatione patris arrogatoris.*

378 *Filio, quæ dantur ex substantia patris, & quæ aliunde ei contemplatione patris obueniunt, procedunt à patri.*

379 *Dos profectitia in legitimam imputatur.*

380 *Dotans filiam contemplatione patris, eidem patri donaturus, dotare intelligitur.*

381 *Lex vna, recipit ab alia interpretationem.*

382 An, & quando, quæ capiuntur contingenter, *ex testamēto patris, in legitimā imputētur.*

383 *Legitima debetur hodie honorabili titulo institutionis.*

384 An quod, *capitur ex testamento contingenter, si fit ex re patris, in legitimam imputetur.*
385 *Imputare in legitimam filius non cogitur, quod statim, post mortem parentis peti non potest.*
386 *Legitima, nullam patitur dilationem.*
387 *Legitima à die mortis parentis, intelligitur filio acquisita.*
388 *Conditionis implendæ causa, quod datur, statim peti non potest.*
389 *Legitima debita à patre filijs, & à libertis patronis, æquiparantur.*
390 *Argumentum de Trebellianica, ad legitimam affirmatiuè valet. & nu. 429.*
391 *Imputantur plura in legitimam, quàm in Trebellianicam.*
392 *Imputatur in legitimam quicquid excludit filium à querela inofficiosi testamenti. & num. 417.*
393 *Legitima supplementum, non nisi quod in legitimam imputatur, potest recipere.*
394 *Imputatur in legitimam, quod datur filio, causa conditionis implendæ, ab herede patris, vel à legatario, vel à statu libero.*
395 *Imputatur in legitimam quicquid capitur ex patrimonio paterno, ex parentis dispositione, & iudicio.*
396 *Conditio, vbi res est posita in conditione, de qua potest disponere testator, in dispositionem transit.*
397 *Testatoris iudicio debetur, quod causa conditionis implendæ debetur, præsertim, si res, de qua potuit disponere, sit in conditione posita.*
398 An, & quando, *imputentur in legitimam, quæ necessario ex parentis testamento capiuntur.*
399 *Conditio, in substitutionibus directis, est forma.*
400 *Ius accrescendi, cum sit quædam quasi substitutio, tacitam essentialem conditionem habet.*
401 Donationis *causa, quod capitur de substantia patris, an in legitimam imputetur.*
402 An quod, *filius familias ex substãtia patris, per donationem inter viuos morte confirmatam, capit, in legitimam debeat imputare.*
403 *Donatio causa mortis in legitimam imputatur.*
404 *Fideicommissi causa, quod statim post mortem parentis capitur, in legitimam imputatur.*
405 *Donata inter viuos, non imputantur in legitimam, nisi ea contemplatione data sint, vt imputentur.*
406 *Donatum inter viuos à patre, filio in potestate, non excludit eum à querela, licet de hoc cum patre expresiè conuenerit.*
407 *Fictio, idem operatur, in casu ficto, quod veritas in casu vero.*
408 *Lex etiam, §. sed etsi non mortis, ff. de bonis libert. declaratur.*
409 *Donatio inter viuos, facta à patre filio in potestate, morte confirmata, retrotrahitur ad tempus, quo fuit facta, & fingitur ab initio valuisse.*
410 *Donatio inter viuos, quando fideicommissi vice fungitur.*
411 *Lex in donationibus, C. ad legem Falcidiam, declaratur.*
412 *Quando, aduerbium, & causaliter, & casualiter accipi potest.*
413 *Donatio, facta à patre filio in potestate, vltra quingentos aureos, & non insinuata, nisi expressè sit in vltima voluntate confirmata, remanet inualida, etiam post mortem testatoris.*
414 Donationis *causa inter viuos, à parente filio datum, an, & quando teneatur filius in Falcidiam imputare.*
415 Dotis *causa, quod datum est, vel propter nuptias donatum, an in legitimam imputetur.*
416 *Falcidia, ciuili ratione debetur, legitima naturali.*
417 *Dos, & donatio propter nuptias, faciunt cessare querelam inofficiosi.*
418 *Argumentum de Falcidia ad legitimam, in materia imputationis, non valet.*
419 *Lex pater filiam. sup. eo. declaratur.*
420 *Differentia ratio, cur plura imputentur in legitimam, quàm in Falcidiam.*
421 *Imputatur in legitimam, quod pater soluit pro maleficio filij, à statuto coactus, vel ob aliam similem necessitatem.*
422 *Compensatio præsumitur à lege, in solutis ex necessitate.*
423 Dos, *profectitia, an, & quando in legitimam imputetur.*
424 Datum, *à parente filio, ob dignitatem, & ob status incrementum, in legitimam imputatur.*
425 *Imputatio, est quædam species permutationis.*
426 Peculium, *filio constitutum, an in legitimam imputetur.*
427 *Donatio, in dubio, non præsumitur.*
428 *Præsumitur potius insanire quis, quàm donare.*

Impu-

429 *Imputantur plura in legitimam, quàm in Trebellianicam.*

430 *Pracipua, quæ habentur, in legitimam non imputantur.*

431 *Legitimam in re, in peculium concessa, contradicentibus ijs, quorum interest non detrahi, filius non potest detrahere.*

432 *Legitimam debet habere filius in pluribus, vel paucioribus rebus, vel in vna, iudicis arbitrio.*

433 *Voluntas coarctata ad placitum, & ad vitam alicuius, post mortem illius, & placito cessante, nihil debet operari.*

434 *Peculij concessio est coarctata ad placitum parentis concedentis, per quem potest adimi.*

435 *Peculium, morte concedentis, extinguitur.*

436 *Peculium, post mortem patris concedentis, commune est inter illius filios.*

437 *Trebellianica, & legitima, habent se ad inuicem tamquam excedens, & excessum.*

438 *Lex si donatione, C. de collat. declaratur.*

439 Differentiæ *ratio, cur in legitimam imputentur etiam quæ capiuntur extra causam testamenti, non in Trebellianicam.*

440 Datum *à patre, filio emancipato, ea contemplatione, vt in Falcidiam imputetur, an si decedat, relictis filijs, & hæredibus, debeãt præfati filij sibi in legitimam imputare.*

441 *Commoda, habentia annexa onera, si transeãt de persona, in personam, transeunt cum suis oneribus. declaratur nu. 443.*

442 *Imputatur in legitimam, quod proficiscitur immediatè ex bonis, & substantia parentis, debentis legitimam.*

443 *Conditionalis dispositio, non habet effectum, conditione deficiente.*

444 *Modalis dispositio, quando deficiat, deficiente modo.*

445 Dotem, *matris, ab Auo profectam, an debeãt nepotes in Falcidiam imputare, quemadmodum mater eorum, si patri superuixisset.*

446 *Dos à patre profecta, superstitibus filijs, mortua filia, ex Martini consuetudine, ad patrem non reuertitur.*

447 *Imputantur in legitimam, quæ in bonis parentum reperiuntur, non quæ extra eorum patrimonium acquiruntur. declaratur numero 455.*

448 *Lex, quod non dicit, nec nos dicere debemus. declaratur nu. 463.*

449 *Dominus, ex vna causa, non potest amplius ex alia fieri dominus.*

450 *Possessionis causam, mutare sibi, nemo potest.*

451 *Nepos, non iure matris, sed iure proprio, succedit Auo.*

452 *Dos, vel donatio propter nuptias, vbi cõfertur, in legitimam etiam imputatur.*

453 *Dos matris, vel donatio propter nuptias, ab auo profecta, à nepotibus confertur.*

454 *Argumentum, de collatione, ad imputationem, quando valeat.*

455 *Mixtus casus, sub simplicibus, comprahenditur.*

456 *Profectitia qualibet, in legitimam imputantur.*

457 *Argumentum, à sufficienti partium enumeratione, valet.*

458 *Aduentitia non conferuntur.*

459 *Imputatur in legitimam, quicquid ex substantia parentis, legitimam debentis, capitur.*

460 *Profectitia, in filij familias hæreditate, esse non possunt.*

461 *Nepos in successione potior esse non debet, quàm filia, & num. 464.*

462 *Filia exclusa à statuto, censentur exclusi omnes illius descendentes.*

463 *Consuetudinis Martini declaratio.*

464 *Dotis, eius imputandi in legitimam, annexus, debet in filium transire.*

465 *Imputabile, quod semel factum est, in legitimam semper imputatur.*

466 *Imputationis materia, admittit, vt res ex duplici causa habeatur, & retineatur.*

467 *Dos matris, ab auo profecta, an, & quando teneatur nepos sibi in legitimam imputare.*

468 Imputandum, *an sit in legitimam filij, quod ex substitutione est acquisitum.*

469 Imputandum, *an sit filio in legitimam, quod capit ex substitutione facta legatario.*

470 *Legari etiam à legatario hodie potest.*

471 *Substitutionis ex causa quod capitur, in legitimam non imputatur.*

472 *Imputare in legitimam nõ cogitur filius, quod diei, vel conditionis dilationem recipit, & num. 476.*

473 *Substitutio nulla sine conditione fieri potest, & num. 476.*

474 *Lex etiam, §. penult. de bonis libertorum. declaratur.*

475 *Hæres fiduciarius, quis esse dicatur.*

476 *Fideicommissum, etiam vniuersale, differt à fideicommissaria substitutione.*

477 Imputetur *ne in legitimam, quod capitur ex substitutione facta hæredi parentis, qui debet legitimam.*

478 *Legitima, dilationem non patitur.*

479 *Conditio, fauore legitimæ, habetur pro non adiecta.*

480 *Indefinita legis, æquipollet vniuersali.*

Supple-

481 *Supplementum legitimæ, non recipit dilutionem.*

482 *Lex, quoniam in prioribus, & lex scimus, §. cum autem, C. de inofficioso testamento, declarantur.*

483 *Fauor non debet retorqueri in odium.*

484 *Lex scimus in §. repletionem, C. de inoff. testamento, declaratur.*

485 Imputetur, *ne in legitimam, quod capitur ex successione ex testamento, vel ab intestato, qua succedit filius heredi, vel legatario ipsius parentis, qui legitimam debet.*

486 *Legitimæ repletio, an fieri debeat ab heredibus parentis duntaxat, vel tam ab heredibus, quàm à legatarijs pro rata.*

487 *Legitima filiorum, & legitima patroni æquiparantur.*

488 *Supplementum legitimæ patroni, non solum heredes, sed etiam legatarios grauat.*

489 *Onus reale, transit in quemcumque successorem.*

490 *Aes alienum deducitur antequam legata præstentur.*

491 *Legitima est quoddam æs alienum, cum sit de bitum naturale parentis.*

492 *Actione personali, quod petitur non nisi ab heredibus, ad quos transit peti potest.*

493 *Legitimæ supplementum petitur per condictionem ex l. omnimodo, C. de inofficioso testamento.*

494 *Legatarij, si hereditas est soluendo, præferuntur, in re legata, & filijs in legitima, & creditoribus ipsis, qui filijs præferuntur.*

495 *Legitimæ repletio, non nisi de bonis hereditarijs fieri potest.*

496 *Legitimæ supplementum dicitur deberi filijs, quasi ex legato.*

497 *Subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur.*

498 *Legitimæ supplementum, subrogatum est in locum querelæ inofficiosi testamenti.*

499 *Lex ex patronis, in principio, & l. si libertus, in §. libertus, ff. de bon. libert. declarantur.*

500 *Legitima creditum quoddam est, non ius reale.*

501 *Legatorum præstationem, antecedit æris alieni deductio.*

502 Legitimæ, *repletio, vbi minus legitima relictum est, an, & quando ab heredibus tantum parentis, vel tam ab heredibus, quàm à legatarijs, fieri debeat.*

1 IN QVARTAM, HÆREDITATIS. QVAM PER LEGEM FALCIDIAM, &c. diuidetur à nobis celebris, & difficilis huius responsi interpretatio, in quatuor principes partes, quarum prima pertinebit ad animaduersiones, secunda ad litteræ expositionem, tertia ad conclusiones colligendas ex textu, quarum occasione, opportunos disputabimus articulos, in quarta, & vltima vna cum Bart. diligenter, quantum in nobis erit, varias, de legitima, quæstiones examinabimus. Prima autem pars, in qua animaduersiones constituẽtur, duas habebit particulas, in quarum prima, distinctione adhibita, latè docebimus, quibus ex causis capiantur ea, de quibus dubitari potest, an in Falcidiam imputentur, in secunda autem particula, nouem solitas quæstiones nostras de imputatione breuiter explicabimus, & simul docebimus quo pacto differant inter se, imputatio, contributio, & computatio. quod attinet igitur ad primam particulam, summatim dicimus ea, de quibus dubitari potest, an in Falcidiam imputentur, aut capi extra causam testamenti, aut ex testamẽti causa, extra causam testamenti, puta, ex causa dotis, ex causa donationis, vel si qua alia lucratiua est causa inter viuos, de quibus in l. pater filiam, & in l. cum quo, §. vlt. supra hoc eodem titulo nostro, & sic omne id, quod esset consecuturus hæres, etiam testamento nõ
3 condito. ex testamenti autem causa quicquid capitur, aut contingenter capitur, aut necessario, contingenter dicitur capi, quod nobis,
4 si conditum non fuisset testamentum, datum non fuisset, anteaquam, tamen nobis ex testamento daretur, peti cum effectu, aliquo iuris remedio, non poterat; & quod hoc modo con
5 tingenter accipitur, aut figura conditionis, aut non figura conditionis datur, vt colligitur ex l. in ratione, 2. in §. tametsi, supra eodem,
6 figura conditionis datũ intelligitur, quod causa conditionis implendæ datum est, vt puta instituo hæredem Titium, si Sempronio cohæredi decem dederit, lego fundum Meuio, si hęredi decem dederit, quibus casibus petere hæres actione aliqua à cohærede, vel à legatario, iussis dare decem causa conditionis implendæ, minime potest, cum in potestate eorum sit, quibus dicta conditio dandorum decem iniuncta est, legatum, vel hæreditatem non accipere, & conditionem ipsam non implere, hæres enim cui danda sunt decem causa

ſa conditionis implendæ, nec legatarius eſt,
nec fideicommiſſarius illorum decem, l. ſi
quis ſub conditione dandorum decem, ſupra
ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti, l. inter mor-
tis,& l.mortis cauſa,ff.de donat.cauſa mortis.
7 Quod verò contingenter capitur non figura
conditionis, aut capitur in vim modi, aut in
vim pretij, in vim modi, ſi dicat teſtator lego
fundum Titio, vt det hæredi centum, vel iu-
beo hæredem, centum acceptis à Titio, ei hæ-
reditatem reſtituere, l. acceptis, infra eodem,
& ita intelligo d.l. in ratione, in §.tametſi, in
vim pretij, puta, ſi dignum decem fundum,
damnetur hæres quinque vendere, vt in l. ſi
dignum, & in l.ſi fundum hoc, eodem titulo
8 noſtro. Neceſſariò autem, quod ex cauſa te-
ſtamenti capitur, ita, ſcilicet, vt efficaciter, per
aliquod iuris remedium, ex teſtamento fluens
peti, vel retineri, legitimo, aliuius vltimæ vo
9 luntatis titulo, poſſint, aut iure hæreditario ca-
pitur, aut iure non hæreditario, & quod iure
10 hæreditario capitur, aut ſecundum naturam
iuris hæreditarij capitur, ita, ſcilicet, vt onera
pro rata includat, aut præter naturam iuris hæ
11 reditarij, ideſt, ſine onere, primo modo capi-
tur, quicquid iure inſtitutionis accipitur, iux-
ta titulum ff.de acquiren.hæred. per eiuſdem
hæreditatis aditionem, & ſic quod ſupereſt,
deducto ære alieno, & funeris impenſa, & le-
gatis, ac fideicommiſſis præſtitis, quod ære
alieno, ſcilicet, non abſorbetur, & à teſtore, le-
gatis, vel fideicommiſſis, non erogatur; id e-
tiam, quod per legatum, vel fideicommiſſum
relictum eſt, ſi relictum caducum efficiatur,
apud hæredem, iure hæreditario, remanet, vt
colligitur ex l.non eſt dubium hoc eodem ti-
12 tulo noſtro, nihil enim refert, an ſtatim ab ini-
tio, legatum non ſit, an quod legatum eſt, re-
manſerit, l.id autē, ſ eod. titulo noſtro. Item,
ſi hæres iubeatur, quota aliqua retenta, hære-
ditatem reſtituere, quota illa, ſine dubio, apud
eum iure hæreditario remanet, ſecundum na-
turam iuris hæreditarij, ideſt cum oneribus,
pro rata, §.ſi quis vna, Inſtitut.de fideicomm.
13 hæredit. Secundo autem modo capitur iure
hæreditario, præter naturam, ſcilicet, iuris hæ-
reditarij, & ſine onere, quaſi legatum, quaſi
14 legatum autem appello ſpeciem illam, vel
quantitatem, quam nominatim iubetur hæ-
res, ad reſtituendam hæreditatem grauatus,
retinere, præcipere, vel deducere, de hæredi-
tate vniuerſa reſtituenda, ſi ſit hæres ex aſſe,
vel de propria portione, ſi cohæredē habeat,
non de communi, iuxta ea, quæ habentur in
§.ſi quis vna, Inſtitut.de fideicommiſſ.hæred.
vbi diſertis verbis Iuſtinianus ſtatuit dictam
ſpeciem, vel quantitatem, intelligi hæredi,
quaſi ex legato, acquiſitam; appellatur autem
dictæ ſpeciei, vel quantitatis deductio, vel re-
15 tentio, non abſolutè legatum, quia non capi-
tur ab alio, quemadmodum capitur legatum,
§.1.Inſtitut.de leg. ſed iure proprio, & iure hæ
reditario, appellatur tamen quaſi legatum,
quia retinetur ſine onere, & in hoc præter na
turam iuris hæreditarij, ſapit naturam legati,
l.ſi hæreditatem, ff.mandati, differt ergo ab
eo, quod capitur iure hæreditario, quia ſine
onere, differt a legato, quia non ab alio capi-
tur, differt etiam à prælegato, cum quo con-
fundunt quaſi legatum DD. tum quia habet
locū etiam vbi vnicus ſit inſtitutus ex aſſe hę-
res, tū quòd vniformiter capitur, non difformi
ter, quemadmodum prælegatū, quod propriè
non, niſi pluribus hæredibus inſtitutis, induci-
16 tur. Quod verò iure non hæreditario capitur,
aut ſimplex eſt relictum, aut relictum cauſa
17 conditionis implendę, ſimplex relictum eſt le-
gatum, vel fideicommiſſum; & fideicommiſ-
ſum, ſiue ſit vniuerſale, ſiue ſit particulare,
quorum naturam nemo eſt, qui ignoret, ex his
quæ habentur in titulo, Inſtitut. & C. de leg.
& in titulis, ſupra de legat. 1. 2. & 3. in tit. In-
ſtitut. de ſingulis rebus per fideicomm. relict.
& in tit. C. de fideicomm. nec non in tit. Inſti-
tut. de fideicomm. hæred. & in titulis, ff. & C.
ad Sen.Conſult.Trebellian. poteſt autem hæ-
res conſequi aliquid iure fideicommiſſi, vel le-
gati, ſi cohæres fuerit grauatus ei totam, vel
partem ſuæ portionis hæreditariæ reſtituere;
aut ſi eidem à legatario, vel etiam à cohærede
aliquid non hæreditarium, vel de portione
cohæredis fuerit legatum, & ita poteſt intelli-
gi, l.1. §.ſi quis ex mortis, ff.quorum legato-
rū, vbi I.C. differētiam eſſe ſentit inter legatū,
& prælegatum, quod ſit vni ex hæredibus, re-
18 lictum autem cauſa conditionis implendę eſt,
veluti fideicommiſſum cauſa conditionis im-
plendæ, de quo intelligenda eſt lex noſtra, in
verſic. ſed, &, quod implendæ, & eſt text. ad-
notatione digniſſimus, in l.fideicommiſſa, §.
cum eſſet, ff.de legat.3. vbi Bart. ſentit gloſ. in
l.in ratione, 2. §.tametſi, hoc eodem titulo no
ſtro, ſentit etiam Bart. ad l.à teſtatore, ſupra
de condit. & demonſtrat. num.3. Fideicom-
miſſum autem cauſa conditionis implendæ,
illud appello, in quo, poſitum in conditione,
tranſit etiam in diſpoſitionem, quod fieri poſ-
ſe latè demonſtrauimus, ad legem vnicam, C.
quando non petentium part. num.132. hoc
autem genus relicti, quod vix eſt, vt fuerit à
noſtris

nostris interpretibus cognitum, locum habet,
vbi iniuncta ei est conditio, qui, ob præceden-
tem honorem, grauari potest. exemplum est
optimum, in d. §. cum esset, vbi, cum Titius, &
Sempronius essent hæredes instituti, & sic
purè honorati, grauabatur Titius, acceptis à
Sempronio centum, portionem suam hære-
ditatis restituere; eo enim in casu, reciprocum
dicitur esse fideicommissum, quamobrem
Sempronius quoque cui iniuncta per ablati-
uum absolutum est conditio soluendi centum,
ex causa fideicommissi tenetur, ita vt, quem-
admodum ipse, soluendo centum, potest com-
pellere cohæredem ad restituendam portio-
nem hæreditatis, ita quoque Titius, restitu-
turus hæreditatem, potest efficaciter, ex cau-
sa fideicommissi, centum petere; dict. §.
cum esset, solutio igitur centum aureorum,
respectu restitutionis hæreditatis, est imple-
mentum conditionis, in se autem est fideicom
missaria dispositio, cum non soluantur contin-
19 genter, sed necessariò, differt ergo fideicom-
missum causa conditionis implendæ; à dato
conditionis implendæ causa, quia illud capi-
tur necessariò, hoc contingenter, differt à sim
plici fideicommisso, quia continet etiam im-
plementum conditionis, respectu reciproci fi-
20 deicommissi, nec dicas, si conditio, quæ iniun-
gitur honorato, transit in fideicommissariam
dispositionem, ergo omne datum causa con-
ditionis implendæ erit fideicommissum causa
conditionis implendæ, cum semper honora-
to iniungatur, vt puta instituo hæredem Ti-
tium, vel lego Titio fundum, si decem de-
derit, nam tam hæres, quàm legatarius hono
ratus esse dicitur, propterea quod, in exem-
plis mox allatis, honor non præcedit, sed sub-
21 sequitur; cum semper conditio dispositionem
conditionalem præcedat, l. cedere diem, ff. de
verb. signific. vbi, quando duo, antea purè sunt
instituti hæredes, deinde alter alteri grauatur
restituere portionem hæreditariam, si ille cen
tum dederit, honor purè institutionis, præce-
dit restitutionem hæreditatis, & conditionem
22 dãdorum decẽ, & propterea in dispositionem
transit. Accedat etiam, quod omnis conditio,
honorato iniuncta, trãsire potest in dispositio-
nem, præsertim ea, quæ non habet figurã con-
ditionis; sed est per ablatiuum absolutum, cũ
expressione personæ dantis, concepta, iuxta l.
acceptis, infra eodem, iuncta l. in ratione; 2. in
§. tametsi, sup. eod. vt infra suo loco latius de-
monstrabimus. Nunc autem illud nõ est igno
randum, ex his quæ capiuntur ex causa testa-
menti, siue contingenter, siue necessariò acci-
piantur, aliqua vniformiter capi, aliqua diffor
miter, vt rectè docet, post alios, Ripa hic num.
12. vniformiter capitur, quod vno, & eodem
titulo, & iure, in totum capitur, veluti iure hæ
reditario, vel iure legati, vel fideicommissi, aut
conditionis, vel modi implendi gratia. Diffor-
miter verò, quod diuerso iure, & titulo habe-
tur, exemplum eius, quod contingenter capi-
tur est in l. id autem, supra eodem, vbi iubetur
statuliber dare causa conditionis implendæ
vni ex cohæredibus peculiares, & sic hæredi-
tarios nummos, quos, pro sua parte, iure hære
ditario, pro parte autem cohæredum, mortis
causa capere intelligitur ille, qui à statulibe-
ro accipit. exemplum autem eius, quod capi-
tur iudicio testatoris necessariò, est in l. nostra
& in l. in fideicommissariam, infra ad Senat.
Consult. Trebellian. in §. vltimo, quando, sci-
licet, vni ex cohæredibus corpus aliquod, vel
pecunia hæreditaria, de communi, prælega-
tur, nam, si vni ex tribus, puta, cohæredibus,
fundus hæreditarius prælegetur, pro tertia
parte, quam habiturus erat, etiam si ei non
prælegabatur, iure proprio, & hæreditario ac-
cipit, pro duabus autem tertijs partibus, à co-
hæredibus, in vim legati, & sic difformiter,
24 quia ex duplici causa, & titulo. Hæc autẽ Vni-
formitas, & Difformitas, vt rectè docet idẽ Ri
pa, in præallegato loco, consideratur respectu
eiusdem rei, & respectu iuris hæreditarij, &
25 alterius, non autem respectu diuersarum re-
rum, quarum vna titulo hæreditario, alia titu-
lo legati, vel fideicommissi, vel mortis causa
capiatur, nam tunc quælibet per se dicitur vni-
26 formiter capi, inter prælegatum autem, & le-
gatum, non modo est differentia, quo ad im-
putationem, vt infra suo loco videbimus, sed
etiam quia, si hæres, ex parte institutus, por-
tionem suam repudiauerit, multum interest,
an legatum ei sit, vel prælegatum, nam lega-
tum totum ad eum nihilominus pertinebit,
prælegatum verò non nisi pro parte cohære-
dis, l. & quidem totum, supra de legat. 1. l. mi-
les, §. vltimo, supra de legat. 2. l. cum qui, §. vl-
timo, supra de ijs quibus vt indignis, cuius
dissimilitudinis rationem subtiliter reddit, &
eleganter Anton. Faber, lib. 6. coniect. cap. 4.
pag. 267. vers. cuius dissimilitudinis. Hæc sunt,
de quibus dubitari potest, an imputentur in
Falcidiam, & de quibus ferè omnibus agitur,
vt videbimus, in hac lege nostra, cuius obscu-
ritatem, ignoratio, & confusio declaratorum
terminorum, peperit.

Nunc autem explicatis causis, ex quibus
ea capiuntur, de quibus dubitatur, an in Fal-

cidiam imputentur, vt diligenter explicemus naturam,& quidditatem ipſius imputationis, & ſimul doceamus, quibus nominibus differat, à computatione, & contributione, breuiter, de ea, nouem ſolitas Quæſtiones examinabimus.

27 Ad quarum primam reſpondeo, imputationis appellationem vſitatam non eſſe à Latinis Scriptoribus, ſed à noſtratibus magiſtraliter vſurpatam, & à latino verbo, imputare, ductam, quod multiplex eſt, & propterea eodem modo multiplex etiam eſt nomen hoc
28 verbale, & potiſſimum tribus modis accipi poteſt. primo modo, vt ſignificet cauſæ, vel culpæ collationem in aliquem, vt apud Quintilianum lib.5.cap.10. Secundo ſignificat cal-
29 culationem, ſeu computationem, quemadmodum imputare, idem quãdoque eſt, quod rationem ſubducere, vt in l.1.§.de ſeruis quoque, ſupra de tutel.& rationibus diſtrahendis. cum alijs adductis per Petr. Rebuffum ad l. tei appellatio, ff.de verb.ſignificat.col.14.ver
30 ſic.imputare. Tertio, & vltimo loco ſignificat receptionem rei debitæ ex vna cauſa, pro ſatisfactione etiam alterius crediti, & in hanc ſignificationem, accipitur in textu noſtro, & in pluribus alijs locis huius tituli, id enim dicitur
31 in Falcidiam imputari, quod, ad illam explendam, prodeſt.

32 Patet igitur reſponſio, etiam ad ſecundam Quæſtionem dictam eſſe imputationem à verbo imputo, quatenus ſignificat actum recipiẽdi rem debitam ex vna cauſa, pro ſatisfactione etiam alterius.

33 Ad tertiam reſpondeo, fuiſſe introductam à iure ciuili, per interpretationem, poſt rogatam legem Falcidiam, vt colligere eſt ex l.noſtra, ex l.Neſennius, & ex l.Titia, cum ſimilib. hoc eod.tit.noſtro.

34 Ad quartam reſpondeo, introductam fuiſſe, vt per eam impediretur quantum fieri poſſet, ſaltem per indirectum, retentio Falcidiæ, vt ſentit Ioan. Bolognet. hic in veſtibulo.

35 Ad quintam reſpondeo, eſſe receptionem rei debitæ ex alia cauſa, pro ſatisfactione etiã eius, quod debetur iure Falcidiæ. appoſui, in hac definitione, particulam. etiam eius, quod debetur, &c. vt declararem, vim imputationis eam eſſe, vt vnius, & ſolius rei ſolutione, duo debita diſſoluantur. cætera autem verba pla-
36 niſſima ſunt, ex quibus cõſtat, imputationem differre à contributione, & computatione, quæ in materia noſtra ſignificant legatorum, & hæreditatum calculationem, ad cognoſcendum, an dodrans ſit exauſtus, ita vt Falcidiæ ſit locus, vt colligere eſt ex fine legis noſtræ, & ex l.in ratione, huius initij prima, in §.quæſitum, ſupra eodem, tradit Ioan.Bolognet.hic
37 num.28.licet interdum differentia confundatur, & imputatio pro computatione accipiatur, vt in dict.l.Neſennius, in §. plane, ſupra eodem, & computatio pro imputatione, vt in l. in ratione, 2.§.tametſi, ſupra eodem.

38 Ad ſextam reſpondeo, duplicem eſſe imputationem, ſimplicem, ſcilicet, & per compenſationem, quę, compenſatio cum Falcidia, à Iacobo Cuiacio, lib 8.ſuarum obſeru.cap.4.
39 appellatur. imputatio ſimplex eſt receptio rei debitæ ex alia cauſa ab vno, pro ſatisfactione etiam eius, quod debetur iure Falcidiæ, reſpectu alterius, & de hac loquitur lex noſtra, in
40 princip. imputatio autem per compenſationem, ſiue compenſatio, in hac materia, eſt receptio rei debitæ ex vna cauſa ab aliquo, pro ſatisfactione etiam eius, quod debetur iure Falcidiæ, reſpectu eiuſdem tantummodo, vel breuius, ex ſententia Doctorum, poteſt deſcribi, vt ſit imputatio alicuius rei in Falcidiam, reſpectu eius tantummodo, à quo accipitur, & de hac loquitur l. Neſennius, in principio, infra eodem, & l.filium quem habentem, C.familiæ erciſc.

41 Ad ſeptimam reſpondeo, ad hoc, vt ſit locus imputationi, deſiderari eas omnes circumſtantias, quas diximus neceſſarias eſſe, vt ſit locus Falcidiæ, iuxta tradita ſupra ad Rubr.in 7. quæſt.& in ſpecie neceſſe eſt, vt res ipſa imputanda, capiatur iure hæreditario, vel quaſi, vt infra latius docebimus.

42 Ad octauam reſpondeo, imputationis effectum eſſe, ceſſationem detractionis Falcidiæ, in partem, vel in totum, vt colligere eſt ex l. noſtra, & ex omnibus iuribus, de imputatione loquentibus, & in primis ex l.mulier, quæ duobus, §.ſi hæres, infra ad Sen.Conſult.Trebellian.

43 Ceſſat autem imputatio, vt ad vltimam Quæſtionem reſpondeamus, in totum, vel in parte, vbi ad replendam Falcidiæ quartam, nihil deſideratur, l. Titia, ſupra eodem titulo.

44 Conſtitutis animaduerſionibus ratio ordinis propoſiti poſtulat, vt veniamus ad interpretationem litteræ huius difficillimi reſponſi, quod nos ita legendum eſſe arbitramur.

MAR-

MARCIANVS

lib. 13. Institutionum.

IN quartam hæreditatis, quam per legem Falcidiam hæres habere debet, imputantur res, quas iure hæreditario capit, non quas iure legati, vel fideicommissi, vel implendæ conditionis causa accipit. Nam hæc in quartam non imputantur. Sed in fideicommissaria hæreditate restituenda, siue legatum, vel fideicommissum datum sit hæredi; siue præcipere, vel deducere, vel retinere iussus est, in quartam id ei imputatur. pro ea verò parte, quam accepit à cohærede extra quartam, id est, quod à cohærede accipitur. Sed & quod implendæ conditionis causa fideicommissum hæredi datur, in eadem causa esse admittendum, sciendum est. Sed & si accepta pecunia hæreditatem restituere rogatus sit, id quod accipit in quartam ei imputatur, vt Diuus Pius constituit. Si quid verò implendæ conditionis causa hæres accipiat à legatarijs, in Falcidiæ computationem non prodesse, & ideo si centum prædium legauerit defunctus, si quinquaginta hæredi legatarius dederit: centum legati computationem fieri, & quinquaginta extra hæreditatem haberi, ne in quartam ei imputentur.

45 Diuiditur ergo eiusmodi lex in quatuor principes partes, in quarum prima tractatur Quæstio, An in Falcidiam imputētur ea, quæ iure hæreditario nō capiuntur, in secunda statuitur fideicommissum causa conditionis implendę in Falcidiā non indistinctè imputari, in tertia deciditur quasi legatū in Falcidiam imputari, in quarta tandem, & vltima docemur, id, quod implendæ conditionis causa hæres accipit, legatarijs, in Falcidiæ computationem, non prodesse, id quod exemplo etiam illustratur. secunda pars sumit initium ab illis verbis. sed & quod implendæ, tertia ab illis. sed & si accepta. quarta, & vltima, ab illis. si quid verò.

46 Vniuersæ autem huius legis argumentum est eiusmodi. In Falcidiam non nisi ea, quæ iure hæreditario, vel quasi capiuntur, imputantur: &, causa conditionis implendæ, à legatarijs accepta, in Falcidiæ computationem non prosunt.

47 Redeundo ad primam partem, eam, facilioris intelligentiæ gratia, subdiuido in quatuor alias particulas, in quarū prima ponitur Quæstionis decisio, in secunda decisionis ratio, in tertia contra decisionem obijcitur, in quarta obiectio soluitur. secunda ibi, nam hęc. tertia, ibi. Sed in fideicommissaria. quarta, ibi. pro ea verò parte.

48 Casus breuiter sic confingi potest. dubitatum fuit, coram Marciano I.C. huius responsi auctore, an hæres grauatus supra dodrantem præstare legata, si quid ex causa legati, vel fideicommissi, ei, à cohærede, vel à legatario, testator præstandum reliquisset, vel aliquid causa conditionis implendæ accepisset, deberet sibi in quartam, quam per l. Falcidiam, habere debet, imputare, & dubitandi causa vi-
49 debatur respondendum affirmatiuè, quia quę cumque imputantur in Trebellianicam, de-
50 bent etiam imputari in Falcidiam, cum Trebellianica nihil aliud sit, quàm Falcidia vtilis, quam ex Senatu Consulto Pegasiano, perinde licet, ex fideicommissaria hæreditate restituenda, retinere, atque ex l. Falcidia, ex legatis retinere conceditur, vt inquit Iustinianus in §. sed quia, Institut. de fideicomm. hæredit. Hac tamen ratione minime negocium faciente, contrarium deciditur hic, in quartam, scilicet, hæreditatis, quam per legem Falcidiam hæres habere debet, imputari res, quas iure hæreditario capit, non quas iure legati, vel fideicommissi, vel implendæ conditionis causa accipit, & ratio decisionis expressa est in text. illis verbis. nam hæc in quartam non imputantur, quorum sensus est, vt in aliquam hæreditatis quartam non imputentur, indefinita e-
51 nim legis æquipollet vniuersali, vt, post Bart. ad l. si pluribus, supra de leg. 2. tradidimus etiam nos in prima nostrarū Distinct. Censu-
52 ria, distinct. 1. num. 75. & ad l. si pluribus, supra de legat. 2. Sed quarta, quam hæres habere debet per l. Falcidiam, est quarta hæreditatis, l. 1. in principio, supra eodem. igitur, quæ iure hæreditario non capiuntur, in eam non imputantur.

Non obstat ratio, quę afferebatur ex aduerso, per textum nostrum, in versic. sed in fideicommissaria, quia, si volumus retinere communem intellectum, possumus respondere,
53 dictum versiculum loqui de Trebellianica, vt paret, à qua non possumus ad Falcidiam argumentari, quia, valet argumentum de Falcidia ad Trebellianicam affirmatiuè, iuxta ea,

quæ tradunt DD. communiter hic, & Euerar. in suis centum locis argumentorum, in loco à Falcidia ad Trebellianicam, quicquid enim imputatur in Falcidiam, imputatur etiam in Trebellianicam, non autem contra, plura e-
54 nim imputantur in Trebellianicam fauore fideicommissariorũ, fauorabiliora enim sunt fideicommissa, quàm legata, si verò volumus sequi intellectum Goffredi hic, & Cuiacij lib. 8. suarum obseruationum, cap. 4. opinantium nullam esse differentiam inter Falcidiam, & Trebellianicam, quoad imputationem, quod verius esse semper sum arbitratus, non obstat dictus versiculus. sed in fideicommissaria, quia loquitur obijciendo, vel dubitando, & illius obiectio, seu dubitatio, recipit declarationem, & solutionem, à vers. pro ea vero parte, cuius sensus est, vt legata, fideicommissa hæredi data, &, ab eodem hærede, præcepta, deducta, & retenta, nõ imputentur in Quartam, pro ea parte, quæ accipitur à cohærede, sed pro ea, quam hæres à se ipso capit, quæ, cum effectu, iure hæreditario accipitur, quod igitur non iure hæreditario accipitur, in neutram Quartam imputatur, vt ex infra dicendis dilucidius apparebit.

55 Venio nunc ad secundam partem, idest, ad versiculum, sed, & quod implendæ, quem reposuimus, post versiculum. pro ea verò parte, qui, cum vnica claudatur verborum structura, diuisionem non recipit, iuxta tradita per Bald. ad l. petens, C. de pactis, argumentum
56 autem illius est huiusmodi. fideicommissum causa conditionis implendæ, quatenus à cohærede capitur, in Quartam non imputatur.

57 Facti autem spes sic confingi potest. Titius instituit hæredes Primum, & Secundum, & Primum grauauit, vt, acceptis a Secundo centum, ei hæreditatem restitueret. Quæsitũ fuit, An Primus deberet imputare centum aureos, à cohærede acceptos, ex fideicommisso causa conditionis implendç, in quartam debitam ex S.C. Trebell.

57 Et, dubitandi causa, videbatur respondendum negatiuè, quia, per nos, differentia aliqua non est, quo ad imputationem, inter Trebellianicam, & Falcidiam, §. sed quia hæredes,
58 Institut. de fideicom. hered. sed in Falcidiam, neque fideicommissum imputatur, neque datum causa conditionis implendç, vt patet ex princip. l. nostrę: igitur nec in Trebellianicam debet imputari fideicommissum causa conditionis implendç, quod ex fideicommisso constat, & ex dato causa conditionis implendç, cum mixtum sapiat naturam suorum simplicium, nec debeant coniunctim imputari, quç separatim, & per se non imputantur.

59 Aliud tamen deciditur hic, nimirum fideicommissum causa conditionis implendç, in fideicommissaria hęreditate restituenda, esse in eadem causa, in qua sunt, legata, fideicommissa, pręcepta, retenta, & deducta, quę si in totum accipiuntur à cohęrede, extra quartam sunt, si pro parte, imputãtur pro ea parte, quæ iure hæreditario capitur, d. vers. supra. pro ea verò parte.

Ratio autem decisionis potuit esse, quia tantummodo, vt vidimus supra, quæ iure hæreditario capiuntur in quartam hæreditatis, cuiusmodi est etiam Trebellianica, imputantur.

60 Nec obstat ratio dubitandi in contrarium adducta, quia in quartam quoque, quæ deducitur de legatis imputatur portio eius, quod capitur diffotmiter, quæ non à cohęrede capitur, sed iure hęreditario, etiam si sit portio eius, quod capitur causa conditionis implendç, quando, scilicet, in conditione ponuntur nummi hęreditarij, vt probat apertè text. in l. id autem, supra eodem.

61 Nunc autem, explicata prima, & secunda parte, venio ad tertiam, nimirum ad versiculum. sed etsi accepta, qui diuiditur in duas particulas, in quarum prima ponitur cõclusio, in secunda probatur auctoritate, secunda ibi. vt Diuus Pius.

62 Sententia illius in pauca sic cõfertur. Quasi legatum in Trebellianicam imputatur.

63 Facti species sic confingitur. dubitatum fuit, An hęres, rogatus, acceptis centum, hęreditatem restituere, deberet illas in Quartam imputare, & videbatur, dubitandi causa, respondendum negatiuè, quia, vt patet ex supra traditis, tam in Falcidiam, quàm in Trebellianicam, non imputantur, nisi ea, quę iure hęre-
64 ditario capiuntur, sed pecunia, qua accepta, iubetur quis hęreditatem restituere, non iure hęreditario accipitur, sed quasi ex legato, §. si quis vna, Institut. de fideicomm. hęred. vel potius causa conditionis implendç, expressæ per illum ablatiuum absolutum, acceptis cẽtum, iuxta l. à testatore, ff. de cond. & demonstrat. vbi Bart. & DD. communiter, ergo in Quartam non imputatur.

65 Hac tamen ratione non obstante, contrarium decidit hic I.C. auctoritate Diui Pij, & ratio potuit esse, quia dicta pecunia accipitur ex quasi legato, id autem, quod ex quasi legato capitur. in Quartam imputatur, d. §. si quis vna, & ratio rationis est, quia, re vera, quasi legatum

gatum accipitur iure hæreditario, cum ab a-
lio, non capiatur, & licet dicatur, quasi ex lega
to acquiri, hoc est, quia, ad instar legati, sine
onere ab hærede grauato retinetur, vt proba-
tur in d. §. si quis vna, & in l. quoties, C. de hę-
redibus instit. ita, vt, quasi legatum, nihil aliud
sit, quàm id, quod ex Iudicio testatoris apud
hæredem grauatum remanet, iure hæredita-
rio, sine oneribus tamen hæreditarijs, ad in-
star legati.

66 Non obstat cōtrarium, quia, in casu, in hoc
versiculo proposito, sine dubio ablatiuus ab-
solutus, cum non sit expressa persona dantis,
conditionem non inducit, l. acceptis, infra eo-
67 dem, &, cum versemur in casu, vbi testator iu
bet simpliciter hæredem, pecunia accepta, re-
stituere hæreditatem, non circumscribendo lo
co dictam pecuniam, nec alio modo declaran-
do, vt pecuniam accipiat communem, & hæ-
reditariam, intelligitur iussus, etiam si cohæ-
redem habeat, accipere pecuniam de propria
portione, & consequenter quasi ex legato,
quemadmodum si ex asse esset institutus, iux-
ta tex. in l. deducta, §. numinis, infra ad Senat.
Consult. Trebellian. & in d. §. si quis vna, In-
68 stitut. de fideicomm. hæred. quasi legatum
autem in quartam imputatur, quia, cum effe-
ctu, capitur iure hæreditario, licet præter natu
ram iuris hæreditarij, quatenus capitur sine
onere, ad instar legati, &, eam ob causam, ap-
pellatur à nobis quasi legatum, hæc tamen
69 qualitas, non destruit ius hæreditarium, cu-
ius quidditas in eo consistit, vt res non capia-
tur à cohærede, vel ab alio, & non impedit im
putationis effectum.

70 Superest nunc vt veniamus ad postremam
huius legis partem, quæ sumit initium ab illis
verbis. Si quid verò, quæ, commodioris intel-
ligentiæ gratia, subdiuidi potest in duas alias
particulas, in quarum prima ponitur conclu-
sio de eo, quod capitur causa conditionis im-
plendæ, in secunda, per modum cuiusdam il-
lationis, eadem conclusio exemplo illustra-
tur. secunda pars incipit ibi. & ideo si cen-
tum.

71 Redigitur autem hæc pars in compendi-
um, ex sententia Ripæ hic num. 22. qui opti-
mè huius loci sententiam assecutus est, hoc
modo. datum causa conditionis implendæ,
legatarijs non prodest in Falcidiæ computa-
tionem.

72 Facti autem species, iuxta exemplum I.C.
facilè ita confingi potest. quidam, cum habe-
ret patrimonium ducentorum aureorum, in-
stituit me hæredem, & legauit Titio fundum
centum aureorum, Sempronio autē domum
centum aureorum, si mihi quinquaginta da-
ret, dubitatum fuit, numquid in calculatione,
& computatione huius hæreditatis, habita ra
tione legatorum relictorum, id, quod mihi hæ
redi, à Sempronio, vno ex legatarijs, implen-
dæ conditionis causa datur, in ratione legis
Falcidiæ, legatarijs prodesset; tunc demum au
tem prodesset, quando fieret computatio, vt
Sempronio, cui domus legata est, si quinqua-
ginta dederit, non nisi quinquaginta intelli-
gantur legata, quandoquidem, ita facta com-
putatione, testator habens ducentos aureos in
bonis, legando vni centum, alteri quinquagin
ta, non modo patrimonium vniuersum non
erogasset legando, sed nec dodrantem qui-
dem excessisset, & consequenter Falcidiæ de-
tractioni, & legatorum diminutioni, locus nō
esset, & profectò videbatur prima facie re-
spondendum, non nisi hoc modo fieri debere
in hac specie computationem, & calculatio-
73 nem, ita, vt legatarijs prodesset, per regulam
non curamus de modo, dummodo sequatur
effectus, §. si quidem, Institut. de leg. l. vltima,
ff. mandati, tradit Bald. ad l. de quibus, ff. de
74 legibus, quo ad effectum enim idem est lega-
re alicui tantum quinquaginta, vel legare do-
mum centum aureorum, si quinquaginta de-
derit, & finis, ob quem fuit introducta detra-
ctio Falcidię, perducitur ad effectum, perin-
de, ac si non nisi quinquaginta essent legata,
cum hæres, causa conditionis implendæ, quin
quaginta sit cōsequutus, quæ patrimonij quar
tam constituunt, cuius quartæ lucro illectus,
facilè hæreditatem adibit, iuxta votum Impe
ratoris, in prin. Inst. eo.

75 Hac tamen ratione minime obstante, con-
trarium deciditur in hoc tex. & ratio decisio-
nis potuit esse, quia, re vera, qui domum le-
gat centum aureorum alicui, si quinquaginta
dederit, centum ex suo patrimonio legat, vt
patet, licet quinquaginta, quæ dantur a lega-
tario, ex alia causa acquirantur hæredi, qui,
præstando legata, vniuersum distribuit defun
cti patrimonium,

76 Nec obstat ratio dubitandi in contrarium
adducta, quia regula, qua nititur dubitatio,
vendicat sibi locum, vbi modus non est à le-
ge expressus, veluti forma, & causa rei, vt in ca
su nostro, vbi lex Falcidia ipso iure resecat le-
gata, quibus supra dodrantem onerata est
hæreditas, prohibetque vltra dodrantem le-
gari, non distinguendo, an pro legatis aliquid
causa conditionis implendæ detur, nec ne, d.
princip. Institut. eodem, & §. sed quia hæredes

Insti-

Inſtitut.de fideicomm. hæred. & propterea modus, hoc in caſu, vbi eſt cauſa rei, obſeruandus eſt, iuxta eiuſdem Baldi theoricam ad d. l. de quibus, ſupra de legibus, num. 38.

77 Sed rurſus, circa ſecundam particulam, altera inſurgit dubitatio, numquid, ſcilicet, in ratione legis Falcidiæ hæres, de quo agimus cogatur illa quinquaginta, cauſa conditionis implendæ data, in Falcidiam imputare, & dubitandi cauſa, videbatur reſpondendum affir-
78 matiuè, quia, quod datur cauſa conditionis implendæ, ſi apud hæredem ſit remanſurum, in quartam imputatur, l. acceptis, infr. eodem. Sed quinquaginta, cauſa conditionis implendæ, hæredi in propoſito data, ſunt apud eum remanſura, cum non ſit grauatus ea alicui reſtituere, igitur debet ea in quartam imputare.

Hac tamen ratione, quamquam vrgentiſſima, minimè obſtante, contrarium decidit I. C. in poſtrema huius legis particula, dicens quinquaginta extra quartã haberi, ne in quartam ei imputentur.

79 Et ratio deciſionis fuit, quia in Falcidiam non imputantur, quæ iure hæreditario non capiuntur, vt patet in princ. huius legis.

80 Non obſtat ratio dubitandi in contrarium adducta, quia aliquid capi cauſa conditionis implendæ, in materia noſtra, contingit dupliciter, vno modo, quando eſt expreſſa figura conditionis, per particulam, ſi, vt in hac parte legis noſtræ, ſi quinquaginta hæredi legatarius dederit, & tunc, quod datur cauſa conditionis implendæ, neque in Falcidiam directam imputatur, vt hic, neque in Falcidiam vtilem, ideſt, in Trebellianicam, vt in l. in ratione, 2. in §. tametſi, ſupra eodem, id quod ita verum eſt, vt, nec per viam compenſationis, reſpectu eius, à quo accipitur imputetur, vt rectè obſeruat Guid. Pancirolus in ſuo variarum lectionum theſauro, lib. 2. cap. 103. verſic. neque obſtat, per text. in l. ſi fundus, ſupra eodem, alio autem modo capitur aliquid cauſa conditionis implendæ, non figura conditionis, veluti quando teſtator, expreſſa perſona dantis, dicit, acceptis à Meuio centum, hæreditatem Meuio reſtituas, & tunc illa centum, quæ cauſa conditionis implendæ, non figura conditionis, ſed eo modo, per ablatiuum abſolutum capiuntur mortis cauſa, quaſi in vim pretij accepta, ſi ſint apud heredem remanſura, in Falcidiam imputantur, d. l. acceptis, & d. §. tametſi, quæ iura, ſecundum hunc ſenſum, quem verum, & germanum eſſe arbitramur, non pugnant ad inuicem, ſed omnino cõſentiunt.

81 Cum igitur ex his, quę hactenus dicta ſunt, ſatis exemplis, quoad ſenſum, ſingulæ ſint explicatæ legis noſtræ partes, ſupereſt vt videamus, an eiuſdem legis littera, exemplis propoſitis reſpondeat, inquit igitur Marcianus.

IN QVARTAM HÆREDITATIS, QVAM PER LEGEM FALCIDIAM HÆRES HABERE DEBET, ideſt, in Falcidiam directam, quę de-
82 ducitur de legatis, non quia Falcidia vtilis, ſeu Trebellianica, non ſit, & ipſa, quarta hæreditatis, vt rectè ſentit Iacob. Cuiac. lib. 8. ſuarum obſeruationum, cap. 4. in fin. vbi docet confundi, in materia noſtra, quartam hæreditatis, cum quarta bonorum, & profectò, ſi ali-
83 qua ex memoratis quartis, quarta potius bonorum, quam hæreditatis appellari deberet, potius quàm Trebellianica, quarta ipſa, ex legatis deducenda, hanc appellationem reciperet, cum in eius ratione, prius deduci æs alienum oporteat, l. ſi quis ſeruum, §. vltimo, cum l. ſequenti, ſupra de legat. 2. iuncto §. vlt. Inſtitut. eodem.

IMPVTANTVR RES, QVAS IVRE HÆREDITARIO CAPIT ideſt, quas capit, vt hæres, quod contingit multipliciter, vt ſupra docuimus in animaduerſionibus, non autem quę capiuntur alio titulo, & ideo ſubdit tex.

NON QVAS IVRE LEGATI, VEL FIDEICOMMISSI, VEL IMPLENDÆ CONDITIONIS CAVSA ACCIPIT, eorum autem, quæ ex dictis cauſis capiuntur, exempla paſsim attulimus, ſupra in animaduerſionibus, ſubdit deinde I. C. concluſionis propoſitæ rationem, dicens.

NAM HÆ, vel HÆC, ſecundum pandectas Florẽtinas, nõ refert, IN QVARTAM NON IMPVTANTVR, ſen-
84 ſus eſt, vt ratio ſit generalior dicto, ideſt, non imputantur in aliquam quartam, vt ſupra dicebamus, ſed Falcidia eſt quarta, igitur in Falcidiam non imputantur, vel, & fortè melius, hæc, ideſt, legata, & fideicommiſſa, & data cauſa conditionis implendæ, non imputantur in quartam hæreditatis, cum ſint extra hæreditatem, vel ſaltem extra portionem hæreditariam, ſed Falcidia eſt quarta hæreditatis, l. 1. ſupra eodem, igitur in Falcidiam non imputantur, ſubdit deinde I. C. contra concluſionem ſupra poſitam, & contra generalitatem rationis, ab eo allatæ, obiiciendo.

85 SED IN FIDEICOMMISSARIA HÆREDITATE RESTITVEN-

TVENDA, SIVE LEGATVM, SIVE FIDEICOMMISSVM DATVM SIT, ita in pandectis Florentinis. HAEREDI, SIVE PRAECIPERE, VEL DEDVCERE, VEL RETINERE IVSSVS EST IN QVARTAM ID EI IMPVTETVR? Hæc huius legis pars, duobus modis legi, & intelligi potest, vno modo affirmatiuè, vt obijciat aduersus propositam in vestibulo legis, conclusionem, quasi sit sensus, sed in Trebellianicam, quæ & ipsa est quarta hæreditatis, imputantur legata, fideicommissa, præcepta, & deducta, quæ non capiuntur iure hæreditario, ergo etiam, quæ non iure hæreditario capiuntur, in quartam hæreditatis imputantur, & sic contra d. conclusionem, & multo magis contra generalem illius rationem, si hoc modo intelligatur hæc pars, dicendum est sequentem versiculum. pro ea verò parte, afferre responsionem ad dictam obiectionem, cuius sensus est, legata, fideicommissa, deducta, & præcepta, seu retenta, quatenus à cohærede accipiuntur, in totum, vel pro parte, extra quantam esse, & consequenter imputari solummodo, si iure proprio accipiantur, ita vt, pro ea parte, quæ à cohæredibus, & ab alijs accipitur, extra quantam sit, & hoc modo argumentatio in contrarium, propositam conclusionem non destruit. Et hoc modo intelligit locum hunc Goffred. hic, & Iac. Cuiac. qui de Goffredo, non meminit, liber 8. suarum obseruat. cap. 4. potest etiam legi hæc particula interrogatiuè, quasi sit sensus, sed in fideicommissaria hæreditate restituenda, legata, fideicommissa, præcepta, deducta, & retenta, in quartam imputantur? & respondeat I.C. quæstioni propositæ, non imputari, pro ea parte, quæ à cohęrede accipitur, vt mox manifestum fiet, nec temere facimus, interrogationem addendo, cum Pandectarum Florentinarum scriptura, comis, & punctis, ac signis interrogatiuis diuisa, & distincta non sit. Græcus enim amanuensis, latinum idioma minime intelligens, ita eas conscripsit, vt nō magis distet verbum à verbo, quàm littera à littera, respondet igitur Marcianus propositæ dubitationi.

86 PRO EA VERO PARTE, QVAM ACCIPIT A COHAERERDE EXTRA QVARTAM, IDEST QVOD A' COHAERERDE ACCIPITVR,
87 Sensus est. verò, idest, certè, & sic particula hæc est assentiens hic, non autem aduersatiua, vel discretiua, vt DD. opinantur, & hanc quoque vim habere dictionem hanc, vt significet idem, quod certè, præterquamquod liquidò constat apud bonarum litterarum Scriptores, probatur in Authent. de hæredibus, & Falcidia, in principio, vbi glos. in verbo, verò, tradit etiam Albericus in suo Dictionario, in eodem verbo. Verò, igitur, idest, certè, quidē, vtique, quod à cohærede accipitur, extra quartam est, pro ea parte, quæ à cohærede accipitur, igitur, quod capitur à cohærede, vel in totum, vt legatum, & fideicommissum, vel pro parte, vt prælegatum, cum non accipiatur iure hæreditario, in Quartam non imputatur, & sic optimè satisfacit obiectioni supra positæ, declarando, & limitando, tunc demum, quod alio iure, quam hæreditario, secundum communem, & vulgarem appellationem, capitur, in Quartam imputari, cum à se ipso, nō autem à cohærede capitur, quia tunc effectualiter, licet appelletur quasi legatum, in totum tamē iure hæreditario capitur, &, licet appelletur prælegatum, pro parte tamen, quæ à cohærede non capitur, competit iure hæreditario, & ideo imputatur in Quartā (ea parte, quæ à cohærede capitur, extra Quartam remanente) &, si hoc modo exponatur hic versic. nulla laborat superfluitate, quandoquidem I.C. dicit, quod capitur à cohærede esse extra Quartam, sed quia animaduertit ea, quę capiuntur ex causis, de quibus in præcedenti versic. Sed in fideicommissaria, obiectionem continente, non semper in totum capi à cohærede, addit particulam restrictiuam; pro ea parte, quam accipit à cohærede, quasi sit sensus, quod accipitur in totum à cohærede, esse in totum extra Quartam, quod verò pro parte à cohærede accipitur, pro ea parte extra Quartam esse, & hoc modo hic versic. non modo non laborat aliqua superfluitate, sed elegantissimè sol-
88 uit vniuersam dubitationem supra positam, quod si velis, vna cum Raynaldo Corso, lib. 1. indagationum iuris, cap. 4. addito accentu, accipere illud quòd, non in vim relatiui, sed aduerbialiter, pro quia, quasi sit sensus. pro ea verò parte, quàm accipit à cohærede, extra Quartam, idest, quia à cohærede accipitur, non improbo, præsertim, cum talis ratio, secundum nostrum intellectum, optima sit, licet non sit tuta, secundum intellectum communem, ad quem voluit adaptare Corsus; etenim, secundum communes traditiones, cum in Trebellianicam, de qua hic agitur, imputentur etiam legata; & fideicommissa, quæ capiuntur à cohærede, ratio hæc non concludit, quia capitur à cohærede, est extra quartam Trebellianicæ, sed secundum nostrum intellectum, optimè quadrat,

quadrat, quia quod capitur à cohærede, non capitur iure hæreditario, & quòd non capitur iure hæreditario non imputatur in Quartam aliquam, siue deducatur de legatis, siue de fideicommissis, secundum nostram intelligentiam, secundum quam tenet hæc ratio. non imputatur in Quartam, quia capitur à cohærede, & consequenter non hæreditario iure, vel, ad tollendam omnem difficultatem, & superfluitatem, sine aliqua peruersione ordinis verborum, & sine aliqua litteræ alteratione, explica hunc versic. hoc modo. pro ea verò parte, quam accipit à cohęrede, idest certè pro ea parte, quam accipit à cohærede extra quartam. subintelligas tù, est, quasi hoc verbum, quòd facile subintelligi poterat, fuerit consulto, & eleganter à I.C. per figuram Eclypsim, omissum, deinde animaduertês, in superiore versiculo obijciendo, mentionem etiam fecisse de eo, quòd capitur in totum à cohærede, veluti quòd capitur in vim legati, vel fideicommissi, subdit, ampliatiuè exponendo, idest aduerbialiter, quòd capitur à cohærede, siue in totum scilicet, siue pro parte, non imputatur in quartam, & sic remanet vera vniuersaliter etiam conclusio, & ratio supra reddita. Quod si alicui etiam placeret, vt particula verò, acciperetur aduersatiuè, vt ex frequentiori vsu accipitur, posset vna cùm Soc. Iun. hic, num. 3. legere versic. pro ea verò parte. interrogatiuè, hoc modo. Pro ea verò parte, quam accipit à cohærede? ita vt responsio contineatur deinde verbis illis. Extra quartam, id est, quòd à cohærede accipitur, siue in totum scilicet, siue pro parte à cohęrede accipiatur. subdit deinde secundum nostram restitutam le-
89 ctionem. SED, ET QVOD IMPLENDÆ CONDITIONIS CAVSA FIDEICOMMISSVM HAEREDI DATVR. ab eo scilicet, qui ob præcedentem honorem fideicommisso grauari poterat. l. fideicommissa §. cùm esset supra de leg. 3. vbi Bart. iuncta l. à testatore supra de condit. & demonstr. vbi idem Bart. num. 3. facit text. in l. si seruus legatus in §. qui margaritam, supra de leg. 1. gloss. est in l. in ratione in §. tametsi. supra eod. & nos late declarauimus.

IN EADEM CAVSA ESSE ADMITTENDVM, SCIENDVM EST. vt scilicet, si vniformiter capiatur, & in totum à cohærede, in vim fideicommissi causa conditionis implendæ, extra quartam sit, si verò difformiter, quia, pluribus hæredibus institutis, posita sit in conditione res, vel quantitas hæreditaria, de communi præstanda, vt in casu. l. id autem § eod. in quartam pro portione, quę capitur iure hęreditariò imputetur.

Hic admonendi sumus (vt constare possit, nos, nòn temerè, locum hunc emendasse, reponendò versiculum. sed, & quòd implendæ ante versiculum. sed & si accepta) virum doctissimum Iac. Cuiac. lib. 8. suarum obseru. cap. 4. affirmasse, versiculum hunc abesse à Pandectis Florentinis, & à Basilicis, eundemque tamquam adulterinum repudiasse, ratum aliter antinomiam inter versiculum hunc, & l. in ratione 2. in §. tametsi, supra eodem, dilui minimè posse. cæterum, nec illud potuit fideliter affirmare, nec debuit hoc vir doctus negare. Non illud affirmare, quia, licet versiculus. sed, & quòd implendæ, fuerit omissus incuria scriptoris; fuit tamê in superiori margine, vt ego ipse vidi in Archetipo, cum suo asterisco repositus. Non hoc negare, quia nulla est inter d. l. in ratione in §. tametsi, & versiculum, de cuius interpretatione agimus, si paulo diligentiùs perpendantur, contrarietas. cum d. §. tametsi. de dato causa conditionis implendæ, quòd contingenter capitur, loquatur, versiculus autem hic de fideicommisso causa conditionis implendæ agat, quòd necessariò capitur iudicio testatoris, quodque nihil prohibet, secundum communes traditiones, in Trebellianicam imputari. in re igitur planissima, ignoratio differentiæ, inter datum causa conditionis implendæ, & fideicommissum causa conditionis implendæ difficultatem peperit. Cæterum, quia nos cum Goffredo sentimus, nullam esse, quo ad imputationem, inter Falcidiam, & Trebellianicam, differentiã, id, quòd etiam Cuiacio, prææallegato in loco, quamquã anceps loquatur, probari videtur; vt omnes in hac materia turbę, ab interpretibus excitatæ, conquiescerent, eo modo quo supra, ante versiculum, sed, & si accepta. versiculum hunc reposuimus, rati scriptorem Pandectarum Florentinarum, vel alium, qui omissum versiculũ restituerit, errasse in asterisco, & signo locum demonstrante, in quo reponi debuisset, dum memoratum versiculum, quem ante versiculum. sed & si accepta reponere, & restituere debebat post eum reposuit. huius autem perturbati ordinis errorem, triplex, & non leuis coniectura probabilem facit.

Prima est, quia, si legitur post versiculum. sed & si accepta, vt in vulgatis codicibus, sensus illius est, vt fideicommissum causa conditionis implendæ in Trebellianicam imputetur, quòd falsum esse, & supra ostendimus, & infra dilucidius apparebit: etenim, sicuti in Fal-

cidiam,

cidiam, quàm in Trebellianicam, non nisi, quę capiuntur iure hæreditario, vel quasi imputantur.

Secundo, quia, verisimiliter, Pandectarum Florentinarum scriptor, omisit versiculum hunc, ob similitudinem capitis alterius versiculi proximi. Sed & si accepta, per saltum enim, nimia quadam oculorum celeritate, fecit transitum de vno, Sed &. ad aliud. Sed &. quod facilè interdum vsu venit describentibus, & copiam facientibus, proprij, vel alieni exemplaris, ob similitudinem verborum, non longo interuallo distantium, quòd, quando accidit, primum caput simile omittitur, non secundum. verisimile ergo est, & maximè probabile, versiculum, Sed, & quòd implendæ, qui fuit, in scribendo, omissus, antecessisse, in exemplari, versiculum. Sed & si accepta.

Accedat tertio, quòd si versiculus. Sed & quòd implendæ, fuisset ab auctore huius responsi scriptus post versiculum. Sed & si accepta, in quo indistinctè pecunia, quasi ex legato accepta, imputatur in quartam, dixisset breuius. Sed, & quod implendæ, conditionis causa fideicommissum hæredi datur, in quartam imputatur, non autem. in eadem causa esse admittendum sciendum est. quo modo loquendi vsus est, verisimiliter Marcianus, quia, cum versiculum hunc scripsisset immediatè post versiculum. pro ea vero parte, in quo docet, distinguendo, ea, quæ difformiter capiuntur, pro ea parte, quæ capitur à cohærede, in quartam non imputari, pro ea verò, quæ capitur iure proprio imputari, ne verbosus, pluribus, quàm par esset, eandem distinctionem, quam concisè posuerat repeteret, dixit in eadem causa esse admittendum, sciendum est, vt scilicet, si fideicommissum causa conditionis implendæ, à cohærede præstandū, in totum ab eo capiatur, sit extra quartam. si verò à cohærede pro parte accipiatur, quia scilicet corpus hæreditarium sit in conditione positum, vt in l. id autem supra eod. pro ea tantum parte imputetur, quę capitur iure hæreditario, pro alia autem extra quartam sit. d. l. id autem.

90 SED, ET SI ACCEPTA PECVNIA, scilicet in genere.

HAEREDITATEM RESTITVERE ROGATVS SIT. ID QVOD ACCIPIT, IN QVARTAM EI IMPVTATVR, VT DIVVS PIVS CONSTITVIT. quia scilicet vbi hæres per ablatiuum absolutum, ductum à verbo accipio, quòd non de necessitate refertur ad pecuniam hæreditariam, iubetur, non demonstrata persona dantis, pecuniam in genere, & sic quantitatem accipere, tunc censetur. iussus accipere de hæreditate, & non à fideicommissario, imò de propria portione hæreditatis, & propterea in totum imputatur, vt hic, & in l. deducta §. nummis intra ad S. C. Trebell. & in l. cum pater supra de legat. 2. ratio rationis est, quia tunc dicta quantitas accipitur ab hærede, quasi ex legato, idest iure hæreditario, sine onere, iuxta text. in §. si quis vna, Instit. de fideicomm. hæredit. & ideo imputatur, vt ibi, & vera esset huius versiculi sententia, etiam si esset expressa persona dantis, cum non figura conditionis iubeatur pecuniam accipere. d. l. acceptis, & l. si hæres supra eod. iuncta l. in ratione §. tametsi.

91 SI QVID VERO, idest si quid autem, & sic aduersatiuè, & discretiuè.

IMPLENDAE CONDITIONIS CAVSA HAERES ACCIPIAT A LEGATARIIS, idest contingenter, & ex sola mortis causa capione, iuxta legem si quis sub conditione dandorum decem, supra si quis omiss. causa testamenti, loquitur enim hæc pars de eo, quòd simpliciter datur, causa conditionis implendæ, non de fideicommisso causa conditionis implendæ.

IN FALCIDIAE COMPVTATIONEM NON PRODESSE. quia scilicet non est in causa, vt minus legatum videatur, vt constat ex exemplo supra posito in figuratione casus.

ET IDEO SI CENTVM PRAEDIVM LEGAVERIT, idest legauerit prædium dignum centum aureis, sub hac scilicet conditione quam subdit.

SI QVINQVAGINTA HAEREDI LEGATARIVS DEDERIT: CENTVM LEGATIS COMPVTATIONEM FIERI, idest, legatum dicti prędij computandum esse, & habēdum, in calculatione hæreditatis, & legatorum, pro legato centum aureorum, non autem quinquaginta, licet hæres pro eo præstando quinquaginta, causa conditionis implendæ, acceperit, quæ, licet sint in causa, vt legatarius videatur minus accepisse, l. sed si hoc, §. 1. ff. de cond. & demonstrat. quem ponderat, contra hunc verissimum Ripæ intellectum, PanciroIus in suo Thesauro variarum lectionum, lib. 2. cap. 105. versic. sed ego non video. non sunt tamen in causa, vt videatur hæres minus ex causa legati præstitisse, & consequenter, vt

quinquaginta, ex alia causa habita, videantur apud eum iure hereditario remansisse, & propterea subdit I. C.

ET QVINQVAGINTA EXTRA HAEREDITATEM HABERI, NE IN QVARTAM EI IMPVTENTVR, cum, scilicet, ea, quæ simpliciter dantur causa conditionis implendæ, & figura conditionis, in quartam non imputentur, vt habetur ex sæpius repetita lege in ratione, 2. §. tametsi, sup. eod.

Absoluta prima, & secunda parte, venio iuxta propositum ordinem ad tertiam, quæ pertinet ad conclusiones colligendas ex text. in materia, igitur directæ Falcidię, idest, quartæ, quæ deducitur ex legatis.

Primum colligo ex hoc textus, quatenus statuit in Falcidiam ea, quæ iure hæreditario capiuntur solummodo imputari, ea, quæ capiuntur extra causam testamenti, in Falcidiam non imputari.

92 Cæterum, quia, dubium est, an eiusmodi conclusio vera sit, propterea, breuiter in quæstionem vocabimus, an quæ capiuntur extra causam testamenti, titulo lucratiuo, ex causa, scilicet, donationis, vel dotis, imputentur in Quartam, quæ deducitur de legatis.

Et profectò, videtur de iure respondendum affirmatiuè.

93 Primum per textum nostrum, hoc modo inducendo, ex l. nam vnius est inclusio alterius, l. cum prætor, ff. de iudic. l. maritus, C. de procur. sed textus noster excludit hic ab imputatione in Falcidiam, res quæ loco legati, vel fideicommissi, vel implendæ conditionis causa capiuntur, igitur includit imputari debere ea, quæ extra causam testamenti, & sic non iure legati, vel fideicommissi, vel implendæ conditionis causa capiuntur.

Secundo loco apertius, conclusionem hanc affirmatiuam probare videtur textus in l. cum quo, §. vltimo, supra eodem, vbi quidam qui centum dumtaxat aureos in bonis habebat, viginti quinque alicui viuens dedit, eundemque hæredem instituit, & dodrantem, idest, septuaginta quinque legauit, quærebatur, an, deductis septuaginta quinque, aliquid, ratione legis Falcidiæ deducere posset, & concluditur negatiuè, quia eo modo, vt inquit textus, viuus videtur hæredi futuro testator prouidisse. illa igitur viginti quinque, quæ hæres à testatore, ante conditum testamentum accepit, sine dubio, extra causam testamenti accepit, ea tamen sibi in Quartam imputat, cum non possit aliud, sub occasione legis Falcidiæ interuenire, igitur, ea quoque, quæ extra causam testamenti capiuntur, in Falcidiam imputantur.

Tertiò, & vltimò, facit pro hac opinione textus in l. 3. in §. penultimo, versicul. sed etsi mortis, infra de bonis libert. a quo sic peti potest à proportione argumentum, iuxta textum in l. sufficit, ff. de condictio. indebiti, eodem modo se habent, quæ capiuntur extra causam testamenti, ad quartam, quã hęres habere debet per legem Falcidiam, quo modo se habent ad portionem, à libertis patronis debitam: cum vtraque sit portio, ex causa testamenti, iure debita, sed in portionem, patronis debitam, etiam ea, quæ non mortis causa donauerit libertus, & sic ea, quæ extra causam testamenti capiuntur, imputantur, igitur nihil est impedimento, quominus etiam in Falcidiam imputentur.

His tamen negotium minime facientibus, in contrariam opinionem iuerunt vno ore omnes interpretes, Bart. nimirum hic, num. 1. Castrens. num. 5. Alc. num. 7. Ripa num. 37. Paul. de Montepico, num. 40. Berengar. Fern. in autic. Falcidiæ, num. 1. Hieronym. Torniel. num. 19. Socin. Iun. num. 29. Ruin. num. 4. Vincent. Hercul. noster, col. 10. in fin. versic. circa quæ, DD. etiam communiter ad l. filium quem habentem, C. famil. ercisc. & imprimis Lancellot. Politus, num. 52. & Io. Coras. num. 91. glos. Aret. & alij ad §. 1. Instit. eod. tit. nostro, cum cæteris congestis per Cæsarem Fiumagiolum hic, num. 73.

Primum autem probatur contraria hęc opinio, & vera, quia in Falcidiam non imputantur, nisi ea, quæ iure hæreditario capiuntur, vt in principio legis nostræ, & in l. quod autem, supra eodem. Sed ea, quæ extra causam testamenti capiuntur, non capiuntur iure hæreditario, vt nulli dubium est, ergo in Falcidiam non imputantur.

Secundo loco adducitur text. in l. pater filiam, in principio, supra eodem, vbi pater instituit heredem in parte hæreditatis filiam suam quæ à viro diuerterat, & petijt ab ea, vt fratri, quem in alia dimidia heredem instituerat, portionem hæreditatis acceptam, deducta sexta, restitueret, & quia sexta pars, nimirum vncia, non ascendebat ad quartam semissis, quæ est vncia, & dimidia, voluit hunc defectum dote sua, quam pater ei dederat, impleri, & compensari in Falcidiæ rationem. dubitabatur, an dictam dotem, si non esset, à viuente patre, filia consentiente, petita, vel exacta, deberet filia grauata in Falcidiam imputare, & respondetur

detur negatiuè, ea ratione, quia dos in hæreditate patris non inuenitur. Si igitur ea, quæ
94 capiuntur extra causam testamenti, in Falcidiam imputarentur, tunc maximè deberent imputari, cum testator ita voluit, sed nec tunc quidē, quando testator dotē, quæ capitur extra causam testamenti imputari voluit, imputatur, igitur absolutè, quę capiuntur extra causam testamenti, in Falcidiam non imputātur. Præterea potest etiam, non minus efficax argumentum à ratione eiusdem l. pēti, quicquid dixerit hic Ioan. Bolognet. num. 84. hoc mo-
95 do videlicet, quod in hæreditate defuncti nō inuenitur, in Falcidiam non imputatur, d. l. pater filiam, in fine princip. sed quod capitur extra causam testamenti, non potest in hæreditate testatoris reperiri, cum antea fuerit, ex causa donationis, vel dotis datum, igitur in Falcidiam non imputatur. Nec dicatur d. l. pater filiam, loqui de quarta deducenda ex fideicommisso, quæ Trebellianica appellatur, quia, de Trebellianica, ad Falcidiam negatiuè, in materia imputationis valet argumentum, siue nostrum intellectum sequaris, siue communem. Nam si per nos differentia non est, quo ad imputationem, inter Falcidiam, & Trebellianicam, quicquid in hanc imputatur, imputatur etiam in illam, si verò secundum communes traditiones, plura in Trebellianicam, quàm in Falcidiam imputantur, quod non imputatur in Trebellianicam, multo minus in Falcidiam imputabitur.

Tertio, & vltimo loco, facit text. in l. debitor, in §. vltimo, infra ad Senat. Consult. Trebellian. vbi mulier, quæ dotem viro dabat, pacta fuerat cum marito, vt, post mortem suam in matrimonio, dotis pars illius matri redderetur, nec, eo nomine, stipulatio à matre fuerat interposita, moriens deinde dicta mulier, matrem, & maritum suum hæredes fecit, & à matre petijt, vt hereditatem Titio restitueret, secuta illius morte, Iudex aditus de hæreditate diuidenda, partem dotis, quasi ex vtili pacto, matri adiudicauit. Quæsitum fuit, An adiudicatam portionem, ex fideicommisso Titio restituere deberet, & decisum fuit negatiuè, quia non quasi mater, & occasione hæreditatis, sed errore, scilicet, Iudicis, ex pacto accepe rit; & propterea, nec in Falcidiam imputat; etenim, si quæ capiuntur extra causam testamenti in Falcidiam imputarentur, dicta quoque portio dotis, ex adiudicatione accepta, imputaretur, sed non imputatur, cum ibi de imputatione, ne verbum quidem; igitur quæ extra causam testamenti capiuntur in Quartam non imputantur.

Non obstant argumenta ex aduerso allata, & præsertim primum, petitum à lege nostra, quia argumentum ab inclusione, & exclusione non petitur, nisi ab illis legibus, in quibus, cum vnum aliquod excludatur, aliud tamen certum, & expressum non includitur, argumento l. continuus, §. cum ita, de verb. signific. vel si aliquid etiam excludatur expressè, tale sit, in quo minor vigeat ratio excludendi, quàm in non expresso, vt ex Bellono cons. 52. num. 7. tradit Cæsar Fiumagiolius hic, nu. 68. in l. autem nostra, non solum includitur, quod capitur iure hæreditario, sed excluduntur ab imputatione, legata, fideicommissa, & data causa conditionis implendæ, in quibus minor est excludendi ratio, quàm in ijs, quæ capiun-
96 tur extra causam testamenti. Sunt igitur, veluti exempla, quæ regulam non restringunt, l. nam quod liquide, ff. de penu leg. igitur illa conclusio, quæ colligitur ex tex. nostro, est verissima, & probatissima.

97 Non obstat secundum, petitum à d. l. cum quo, §. vltimo, propterea quòd, eo loci, ideo illa viginti quinque imputantur, quia, quando testator dedit illa, hoc ipsum expressè, vel tacitè actum fuit, quasi sit sensus, vt ea quoque, quæ extra causam testamenti capiuntur, in Falcidiam imputentur, si ea contemplatione, dentur, nam licet, sui natura, non imputentur, imputantur tamen ex dispositione testatoris, vt in d. l. 3. §. sed etsi non mortis, infra de bon. libert. facit l. quod autem, supra eodem. Nec dicas, solutionem hanc, cuius auctor est Bart. diuinatiuam esse, vel repugnare legi pater filiam, in principio, supra eodem, quia non obscurè colligitur, ex postremis verbis eiusdem legis, ibi. quia testator viuus videtur hæredi futuro prouidere, qua in re vim facit I.C. Coniectura autem voluntatis testatoris, qua nititur illius §. decisio, consistit in tribus, vt rectè speculatur Socin. Iun. hic, nu. 32. primum, scilicet, in eo, quia dedit certam quantitatem, cōstituentem quartam, per legem Falcidiam debitam, sine declaratione causæ, ob quam daret. Secundo, quia instituit postmodum eundem hæredem, quasi significando, cum daret se ad hanc futuram causam respexisse. Tertiò, quia dodrantem legauit, non plura, vel pauciora, quæ omnia, verisimile non est, ita congruenter, casu, testatorem fecisse, sed eam ob causam hæredi futuro viginti quinque dedisse, vel donasse, vt loco Falcidiæ haberet. dixi donasse, quia credo testatorem, dum dedit, vt dicit textus, dominium illorum tran-

98 ſtuliſse, dare enim eſt dominium transferre,
§.ſic itaque, Inſtit. de act. l. vbi autem, in fin.
infra de verb. oblig. l. ſi ita, ſupra de act. empt.
& in l. non videtur, infra de regul. iur. ita vt, ſi
non fuiſſet deinde ille qui accepit hæres in-
ſtitutus, nihilominus dictam quantitatem re-
tinuiſſet, & ſic non recedimus à verborum
99 proprietate, quod ſi alicui probatur ſubtilis
ad §. illum intellectus Tornielli hic, num. 23.
ita eum ſequatur, vt a Bart. ſolutione non re-
cedat, quàm expreſſit text. ipſe verbis illis,
quia viuus videtur hæredi futuro prouidere;
& conſequenter, dando vigintiquinque, agit
ſaltem tacitè, vt in Falcidiam imputentur, ra-
tio autem ſit, cur id tacitè agere teſtator vi-
deatur, quia, cum dederit, ideſt, tradiderit, §.
item is cui, Inſtitut. quibus mod. re contrahi-
tur obligatio, l. 1. ſupra commodati, ſine cau-
ſa habili ad transferendum dominium, & do
natio non præſumatur, l. cum de indebito, ff.
de probat. ſecuta hæredis inſtitutione, & mor
te teſtatoris confirmata, videtur tranſlatum
dominium illorum vigintiquinque iure hære
ditario, cum nuda traditio, dominium non
transferat, l. numquam nuda, ff. de acquirend.
rerum dominio, &, hoc modo conſiderando,
Tornielli intellectus comprobat Bart. ſolutio-
nem, non deſtruit, quinimmo, hac conſidera-
tione, poſſumus Bartolum tueri etiam quate-
nus dicit expreſsè actum fuiſſe in d. §. vltimo,
vt vigintiquinque data, in Quartam imputa-
rentur, quia, qui tradit alicui ſine cauſa, dein-
de hæredem eundem inſtituit, non niſi quod
tradidit ei relinquendo, expreſsè videtur de
Quarta eidem prouidere, ſi igitur volumus
hunc intellectum ſubſtinere, quem mirificè
adiuuat illud, quod dicitur in illo text. teſtatorē,
nimirum dodrantem legaſſe, aperte enim hoc
declarat, illa vigintiquinque quadrātem eſſe,
qui remanet apud hæredem, exponere poſſu-
100 mus verba illa, quia viuus videtur hæredi,
&c. .i. quia apparet, vel conſtat, vel manife-
ſtum eſt, hæredi futuro prouidere, verbum
enim videtur etiam ad veritatem, & ad id,
quod manifeſtum eſt, refertur l. Titio, §. Titio
genero, de condit. & demonſtr. & l. tale, de hæ
redib. inſtit. tradit Ripa ad l. admonendi, num.
26. de iureiur.

101 Nec refragatur d. l. pater filiam, quia lo-
cum habet, quando teſtator ab initio, titulo
habili ad dominium transferendum, aliquid
dedit, non ea contemplatione, vt in Falcidiam
deberet imputari, vt fecit ibi, dotem filię ſim-
pliciter dando, deinde verò vult mutare cau-
ſam, ita vt velit, quod dedit ex alia cauſa, eam
ob cauſam dediſſe, vt imputaret in Falcidiam,
hoc enim facere, quod ab initio poterat, ex
poſt facto, & poſt ius ex alia cauſa acquiſitū,
minime poteſt, &, in his terminis, locum ha-
bet d. l. pater filiam, ſecus autem quando ab
initio, ſine alia expreſſione cauſæ, aptæ ad
transferendum dominium, vel expreſsè, vel
ex veriſimili coniectura, dat viuus hæredi ſuo
futuro, ea contemplatione, vt in Falcidiam im
putet, & ita loquitur d. l. cum quo, in §. vlt.

102 Non obſtat tertium, & vltimum de d. l. 3.
in §. ſed etſi non mortis, de bon. libert. quia,
præterquamquòd non videtur valere argu-
mentum de portione debita à libertis patro-
no, ad Falcidiam, cum etiam titulo legati, &
donationis cauſa mortis, patrono ſatisfiat, vt
probatur in eadem l. 3. §. ſi debita, in d. quo-
que §. ſed etſi non mortis, libertus ea contem
platione, donauerat patrono, vt in debitam
portionem imputaret, vt expreſsè dicit ille
text. quod fieri poſſe etiam in Falcidia admi-
ſimus ſupra, & mox, diſtinguendo, apertius
declarabimus.

103 Etenim, vt in hac materia tollantur om-
nia contraria, adhibenda eſt illa ipſa diſtin-
ctio, quæ eſt in prima noſtra ſelectarum diſtin-
ctionum Centuria, in ordine 60. Aut non con
ſtat de expreſſa, vel tacita voluntate teſtato-
ris, vt voluerit, quod viuens extra cauſam te-
ſtamenti dabat, in quartam imputari, aut con
ſtat ea contemplatione eum dediſſe, vt in Fal-
cidiam imputaretur, primo caſu non imputa-
tur, vt hic, & in his terminis procedit opinio
Bart. num. 1. in prima oppoſitione, quem DD.
communiter ſequuntur. Secundo autem ca-
ſu, rurſus diſtinguendum eſt, quia, aut teſta-
tor ab initio dedit ea contemplatione, vt im-
putaretur, aut viuens dedit ab initio ex alia
cauſa, apta ad transferendum dominium, vt
puta ex cauſa dotis, vel donationis, poſtmo-
dum verò, teſtando, iuſſit illud ipſum in Falci-
diam imputari; vbi à principio ea contempla
tione, dedit tacitè, vel expreſsè, vt imputare-
tur, ſine dubio imputatur, l. cum quo, §. vltim.
ſupra eodem, facit l. quod autem, hoc eodem
titulo noſtro, tradunt DD. communiter hic,
poſt Bart. & præſertim Ripa num. 98. Beren-
gar. Fernand. in artic. Falcidiæ, num. 2. & Soc.
Iun. num. 31. etenim ſi teſtatori conceditur,
vt poſſit Falcidiæ detractionem prohibere,
Authent. ſed cum teſtator, C. eodem, quod
eſt plus, multo magis debet concedi, vt poſſit
viuens aliquid, extra cauſam teſtamenti dare,
vt, præter illius naturam, imputetur, & Falci-
diæ rationem ceſſare faciat, per arg. l. non de-
bet,

104 bet, ff. de reg. Iur. vbi verò, ex alia, extra testamentum causa, ab initio datum sit, non imputatur, cum ex ea sitius accipienti irreuocabiliter quaesitum, licet testator iubeat postmodum testando, id, quod dedit in Falcidiam imputari, & in his terminis intelligenda est d. l. pater filiam, § eod.

105 Constat igitur ex his, primam conclusionem ex textu nostro elicitam regulariter verissimam esse, colligo nunc secundam, quae habet in Falcidiam imputari, quae iure haereditario capiuntur; circa quam non insisto, quia indistinctè vera est, & eam disertis verbis Marcianus I. C. hic expressit, necnon Caius in l. quod autem, § eod.

106 Tertio igitur loco, principaliter colligo, legata, & fideicommissa, in Falcidiam non imputari.

Verum, quia tertia haec cōclusio, quae apertè exprimitur in text. non omnino indistinctè vera est, & difficultatem patitur, vt patet ex tertia Bart. oppositione, propterea, pro explicatione eorum, quae ab interpretibus, occasione tertiae oppositionis Bart. tractantur, libet eam breuiter in quaestionem vocare.

Quaero igitur, an legata, & fideicommissa in Falcidiam imputentur, & duas faciam inspectiones, prima erit generalis, An vera sit conclusio, legata scilicet, & fideicommissa, in Falcidiam non imputari.

Secunda erit specialis, An, quòd haeredi legatum est à cohaerede, illi ipsi tantum prosit, in ratione legis Falcidiae, vel etiam alijs.

Quod attinet ad primam difficultatem, videtur prima facie de iure respondendum, legata quoque, & fideicommissa, in Falcidiam imputari.

107 Primum, per tex. in l. quod autē, in vers. sed si ideo, supra eodem. Sed si ideo, inquit I. C. legatum ei datum est, vt integra legata, vel fideicommissa praestet, deneganda, erit actio legati, si lege Falcidia vti malit, potest hic tex. qui apertè probare videtur hanc sententiam, sic vrgeri, quicquid ita accipitur, vt Falcidiam cessare faciat, in Falcidiam imputatur, l. cum, quo §. vlt. supra eod. sed legatum haeredi datum, est in causa, vt haeres integra legata, & fideicommissa praestare debeat, & consequenter legē Falcidiam cessare facit, igitur in Falcidiae quartam imputatur.

108 Secundo adducitur tex. in l. Nesennius, supra eod. vbi habetur eiusmodi facti species. Quaedam mater habebat, finge, patrimonium mille, & ducentorum aureorum, &, cum tres haberet filias, puta Titiam, Meuiam, & Semproniam, illas aequis portionibus haeredes instituit, legauitque à Titia, Proculo extraneo, trecētos aureos, Meuiae cohaeredi, equum sexaginta aureorum, & Sempроniae sorori pariter, & cohaeredi, vestem sericam, quadraginta aureorum, & sic, legādo, erogauit vniuersam portionem haereditariam Titiae, quae erat quadringentorum aureorum. deinde vicissim, tàm à Meuia, quàm à Sempronia, quinquaginta Titiae sorori, & cohaeredi legauit. Quamobrē, cum Titia animaduerteret, legi Falcidiae locum esse, volebat ea vti aduersus praefatos legatarios, & consequenter, de legato trecentorum, detrahere septuagintaquinque, de legato sexaginta aureorum detrahere quindecim, & de quadraginta decem, & sic centum aureos, qui constituebant Quartam portionis suae, quę erat quadringentorum aureorum, sibi vendicare, Quaerebatur, an posset, respondet Paul. I. C. memoratam Titiam, si velit petere, & cōsequi a singulis sororibus, & cohaeredibus suis legata quinquaginta aureorum, sibi à singulis relicta, non esse audiendam, si desideret vti lege Falcidia aduersus praefatas sorores, & cohaeredes, à quibus legata accepit, si id, quòd accepit, scilicet supleat, quod deducere desiderat, quapropter, cum, in proposito casu, centum, quae Titia est habitura iure legati à duabus sororibus suis, & cohaeredibus ascendant, non modo ad quantitatem quindecim, & decem aureorum, quos de legatis cohaeredibus, & sororibus suis, Meuiae nimirum, & Semproniae, à se praestandis, deducere volebat, sed etiam excedant, vt constat, sine dubio, doli exceptione est submouenda, &, vti lege Falcidia aduersus cohaeredes desiderans, non audienda.

109 Haec cum ita sint, fluit, ex decisione huius textus, eiusmodi, pro hac opinione, argumentum, quicquid iure, quasi cuiusdam compensationis, quae est imputationis species, impedimento est quominus, in totum, vel pro parte, Quartam per l. Falcidiam debitam detrahamus, in Falcidiam sine dubio imputatur, at legata, quae à cohaeredibus accipiuntur, sunt impedimento, quominus aduersus eosdem cohaeredes l. Falcidia, vtamur, vt probat apertè tex. in d. l. Nesennius, igitur legata in Falcidiam imputatur, vel, vt breuius dicamus, quicquid, in ratione legis Falcidiae, cum eo, à quo accipitur compensatur, imputatur in Falcidiā, sed legatum in ratione legis Falcidiae, cum eo, à quo accipitur, compensatur. d. l. Nesennius, ergo legatum in Falcidiā imputatur. & quicquid dicitur de legatis intelligitur dictum de,

110 fideicommissis, cum hodie, ita sint exaequata,

ta, vt nulla supersit differentia. l. r. § de leg. 1. l. 2. C. communia de leg. §. sed non vsque, Institut. de leg.

111 Tertio adducitur text. in l. filio, infra eod. quæ, quamquam difficilis, & inuoluta, sic potest exẽplo explicari, & plana fieri, & ad propositum induci. Quidam pater, qui puta, habebat mille in bonis, cum filium, & filiam haberet, eos hæredes instituit, vtrique prælegando, & filiæ quidem modicum prælegauit, domum nempe quandam obligatam, & hypothecatam, cum instrumentis, & quicquid ibi fuerit, cum hac conditione, vt d. domum Pamphilus filij libertus lueret, & eam, cum suis instrumentis, & cæteris in ea, communem cum d. filia haberet, hæc autem domus, cum esset estimationis cẽtum quinquaginta aureorum, pro centum obligata erat, deinde verò prælegauit eidem filiæ equum quinquaginta aureorum, filio autem prælegauit fundum quadringentorum aureorum, verum quia libertus noluit luere domum, vt eam cum filia testatoris communem haberet, soluere æs alienum de hæreditate fuit necessum, ita vt ære alieno cẽtum aureorum deducto, ex mille, nonigenti remanserint in hæreditate, & consequenter portio cuiusque fuerit quadringentorum, & quinquaginta aureorum, modo filia præstatura legatum quadringentorum aureorum fratri, volebat portionis suæ quartã, quæ supererat deducto ęre alieno retinere; id est quartam quadringentorum, & quinquaginta aureorum, quam faciunt, duodecim cum dimidio supra centum aureis, quamque non habuisset, si solidum legatum quadringentorum præstitisset, nõ enim nisi quinquaginta apud eam remansissent. Quæsitum fuit à Secuola; Illius responsi auctore, An posset, respondit I. C. iure quidem id postulaturam, verum non alias; quæ ei data sunt, accepturam, si modo eam quartam suppleant, quam, voluntati defuncti solidum præstando, pareret, vt legit Alciat. lib. 5. Paregon. Iuris Ciuilis, cap. 25. & Gouean. in d. l. filio, sed potest etiam recipi lectio Pandectarum Florentinarum, quam voluntatem defuncti soluendum, id est, id, quod solui debet, præstando, pareret, quasi sit sensus, dictã filiam, si prælegata, quæ accipere vult, ascendant ad Quartam, non debere aliquid, nomine Falcidię detrahere, sed integrum legatum, soluendum ex voluntate, & dispositione testatoris legantis, præstare. At prælegata relicta huic filiæ, secundum casum propositum, cum sint ducentorum aureorum, ne dum supplent Quartam suæ portionis hæreditariæ, quæ est duodecim cum dimidio, & centum aureorum, sed excedunt, igitur detrahere quicquam, Falcidię nomine, nõ potest. Quod, cum ita sit, hæc quoque lex induci potest ad similitudinem, l. Nesennius, hoc modo, videlicet, ea, quæ, iure, quasi cuiusdam compensationis, sunt impedimento, quominus in totum, vel pro parte, quartam, per legem Falcidiam debitam, detrahamus, in Falcidiam, sine dubio, imputantur, sed prælegata, quæ ad genus legati referuntur, sunt impedimento, quominus Falcidiæ Quarta detrahatur, d. l. filio, igitur prælegata quoque, & sic legata in Falcidiam imputantur.

Verum, horum argumentorum, ratione minime habita, in contrariam opinionem iuit Bart. hic, num. 1. & 3. in tertia, & nona oppositione, sentiens in Falcidiam legata, & fideicommissa non imputari, & eum secuti sunt vno ore, nemine reclamante, omnes Interpretes, & præsertim Ripa hic num. 40. & Socin. Iun. num. 34. Primum, per textum nostrum, qui, pręterquamquòd, in terminis, probat conclusionem hanc, in quæstione positam, potest etiam hoc modo induci. Quæ iure hæreditario non capiuntur, in Falcidiam non imputantur, vt habetur in principio legis nostræ, & in l. quod autem, supra eodem. Sed legata, & fideicommissa, iure hæreditario non capiuntur, vt nemo non intelligit, igitur legata, & fideicommissa in Falcidiam non imputantur.

112 Secundo induci potest etiam d. l. quod autem, in §. sed si ideo, à iure singulari, vel ab inclusione, & exclusione, hoc modo. inclusio vnius est exclusio alterius, d. l. cum prætor, de iudic. & ius singulare habet in contrarium ius commune, l. ius singulare, supr. de legibus, sed in d. l. vel in d. §. sed si ideo, iure quodammodo singulari includitur, vt legata imputentur in Falcidiam, vbi ea cõtemplatione data sint, vt imputentur, igitur communis regulæ est in contrarium, vt legata, & fideicommissa ab imputatione excludantur.

113 Tertio, & vltimo loco, probat eandem conclusionem optimè text. in l. si à me tibi, supra eodem. si à me tibi, inquit textus, fideicommissum, vel legatum est, rogatus sis mihi restituere, non puto hoc imputandum esse in Falcidiam, quia incipio postea, quasi fideicommissarius id recipere, etenim, si fideicommissa, in Falcidiam imputarentur, inepta esset, & insulsa ratio ibi reddita à Iure Consulto, quia incipio postea, quasi fideicommissarius, id recipere, sed hoc non est aliquo modo admittendum, ergo nec illud, vnde

vnde hoc sequitur. Præterea si de quo magis videtur inesse, & non inest; ergo nec de quo minus, l.141. ff. de Senatoribus, cum similibus: Sed magis videtur inesse, vt quod fuit quandoque apud me iure hæreditario, licet illud postea tanquam fideicommissarius recipiam, in Falcidiam imputetur, quàm illud, quod numquam iure hæreditario habui, sed semper iure legati, vel fideicommissi, & tamen inest, quia non imputatur, ergo multo minus imputatur quodlibet aliud legatum, vel fideicommissum.

113 Non obstant ea, quæ ex aduerso afferebantur, & præsertim primum argumentum, quod petebatur à d. §. sed si ideo, à quo incipit l.75. secundum diuisionem Pandectarum Florentinarum, quia in d.l. fuerat legatum, ea contemplatione, vt in Falcidiam imputaretur, & integra præstarentur legata, quo casu admittimus legata quoque, præter naturam suam, ex voluntate, & dispositione testatoris, in Falcidiam imputari, quemadmodum contingit etiam in ijs, quæ extra causam testamenti capiuntur, vt præter naturam in Falcidiam imputentur, vbi à viuo testatore, ea contemplatione, sint data, vt supra dicebamus, per text. in l. cùm quo, §. vltimo, supr. eodem, & per text. in l.3. in §. sed etsi non mortis, ff. de bonis libert.

114 Nec obstat, secundum, petitum à d.l. Nesennius, quia, ibi, legata imputantur respectu cohæredum, & sororum, à quibus accipiuntur, per viam compensationis, ope exceptio-
115 nis, vel replicationis, quæ & ipsa venit appellatione exceptionis, toto titulo, Institut. de replicat. & l. si vnus, §. pactus, ff. de pactis, non autem respectu aliorum, cum non sint impedimento, quominus detrahatur Quarta de legatis, factis extraneo, à quo nihil Titia hæres, ex eodem testamento, erat acceptura; Quapropter, secundum casum propositum, in d.l. Nesennius, Titia non potest vti, lege Falcidia, neque aduersus Meuiam, detrahendo quindecim ex legato sexaginta aureorum ei relicto, neque aduersus Semproniam alteram cohæredem, de legato quadraginta aureorum detrahendo decem, cum vicissim, à qualibet istarum cohæredum, quinquaginta accipiat, quæ pro hac rata, iure cuiusdam compensationis, vt supra diximus, imputare debet, sed respectu Proculi, cui legatum trecentorum aureorum debet, non imputat, & idcirco, de dictis trecentis, Quartam, idest, septuaginta quinque detrahere non prohibetur, prodest igitur eiusmodi imputatio ijs tantummodo, à quibus legata accipiuntur, non autem alijs.

116 Nec facit negocium tertium, & vltimum argumentum, ductum à d.l. filio, intra eodem, quia pariter, ad mentem Bart. & aliorum, potest responderi, ibi quoque prælegatum, imputari in Quartam, respectu illius fratris, & cohæredis, à quo accipitur, quod facilè admittunt omnes.

117 Quia igitur communis conclusio negatiua, supra firmata, non est absolutè, & indistinctè vera, propterea, quatenus dubitatur, An, & quando legata, & fideicommissa, & prælegata, pro ea parte, quæ à cohærede accipitur, in Falcidiam imputentur, sic breuiter distinguendum est. Aut sunt ea contemplatione relicta, vt in Quartam imputentur, & legata integra præstentur, aut sunt simpliciter relicta, si, ea contemplatione, vt imputentur, imputantur. d.l. quòd autem vers. sed si ideo, supra eodem, tradit hic Bart. num.2. in nona oppositione, si simpliciter, aut dubitamus, An imputentur simpliciter respectu omnium, & non imputantur, vt hic, & in l. quod autem, & in l. si à me tibi supra eod. aut nunquid imputentur, per viam compensationis, idest respectu eorum, à quibus accipiuntur, & hoc modo imputãtur l. Nesennius in princ. tradunt DD. communiter hic, & imprimis Bart. num.1. in 3. oppositione. Ripa num.40. & Soc. Iun. nu. 34. cum seqq.

118 Quod attinet autem ad secundam inspectionem, cuius termini declaratione non indigent, videtur, prima facie, statuendum legata, & fideicommissa, ita in Falcidiam imputari, vt non modo ijs, à quibus accipiuntur, sed cęteris etiam legatarijs prosint.

Primum per text. in l. Nesennius in §. seu versic. planè cæteris, supra eodem, planè cæteris legatarijs, inquit I.C. non vniuersum, quòd cohęredi præstat, imputabit, sed quantum daturus esset, si nihil ab eo perciperet. ibi agitur de legatis, à cohæredibus acceptis, & statuitur non vniuersum, quòd à cohæredibus accipitur legatarijs imputari, ergo aliquid etiam illis imputatur. legatum igitur, quod à cohærede accipitur, non solum cohæredibus, sed etiam legatarijs, aliqua ex parte imputatur. d. vers. planè. sed quòd aliqua ex parte legatarijs imputatur, necessè est, vt non modo cohæredibus, à quibus accipitur. sed etiam legatarijs, à quibus non accipitur, prosit, igitur legata, ita in Falcidiam imputantur, vt non modo ijs, à quibus accipiuntur, sed etiam cæteris legatarijs prosint.

Secundo, quia quasi legatum, legatũ, quod

à le-

à legatario non capitur, pars prælegati, quæ non à cohærede accipitur, sine controuersia in Falcidiam imputantur simpliciter, & respe ctu omnium, vt hic in versic. pro ea vero parte, & in versic. sed etsi accepta, necnon in l. id autem, supra eodem, & in l. deducta, §. nummis, infra ad Senat. Consult. Trebellian. facit §. si quis vna, Institut. de fideicommiss. hæred. sed hæc omnia ad legati genus referuntur, quod hodie vnicum est, §. sed olim, Instit. eodem, l. 1. C. commun. de legat. igitur aliqua est reperire legata, quæ simpliciter in Falcidiam imputantur, ita vt etiam legatarijs prosint, à quibus non accipiuntur.

Tertio, & vltimo adducitur text. in l. quod autem, versic. sed si ideo, supra eodem, ex qua ita, virtute, argumentantur. illud relictum, quod est in causa, vt legata omnia integra præstentur, & Falcidia cesset, ita in Falcidiam imputatur, vt omnibus prosit, sed legatum relictum hæredi, in d. l. quod autem, in fin. est in causa, vt teneatur hæres integra omnia legata præstare, & non vti lege Falcidia, igitur aliquod legatum, ita in Falcidiam imputatur, vt non modo ei, à quo accipitur, sed cęteris etiam omnibus legatarijs prosit.

In contrarium tamen est veritas, & communis opinio, quam tenent Bart. hic, num. 1. in quarta, & quinta oppositione. Ripa num. 43. & Socin. Iun. num. 44. sentientes id, quod legatum est hæredi, ita imputari in Quartam, vt prosit illi tantummodo, à quo accipitur, nō autem alijs legatarijs, & ab hac sententia nemo est qui recedat.

Primum autem probatur hæc opinio, per text. in d. l. Nesennius, in principio, supra eodem, vbi si legata, quæ accepit Titia à sororibus, & cohæredibus, secundum casum propositum in præcedenti artic. non modo cohæredibus, à quibus accipiuntur, sed etiam alijs legatarijs prodessent, quemadmodum sunt in causa, vt non deducat de legato sexaginta aureorum, quindecim, & de legato quadraginta aureorum, decem, quæ Meuiæ, & Semproniæ sororibus, & cohæredibus præstare debebat, ita quoque essent in causa, vt non deduceret septuaginta quinque de trecentis præstandis, ex causa legati, Proculo extraneo, sed non ita est, quia legata, à cohæredibus accepta, faciūt solummodo cessare Falcidiam in legatis præstandis vicissim dictis sororibus, & cohæredibus, vt probat d. l. Nesennius, si rectè intelligatur, vt infra videbimus in solutione contrariorum, igitur legatum, relictum hæredi, cæteris legatarijs, à quibus non accipitur, non prodest.

119 Secundo loco probat hanc sententiam text. in l. filium quem habentem, C. familiæ erciscun. cuius difficilis legis casus, secundum verum intellectum Arnaldi Ferrerij, quem refert, & probat Cuiac. ad l. qui non militabat, supra de hæred. instit. est huiusmodi. Quidam, cum testaretur, & in bonis septingentos aureos haberet, septem scripsit, æquis portionibus, hæredes, tres filios, Primum, nimirum, Secundum, & Tertium, quatuor extraneos, Quartum, scilicet, Quintum, Sextum, & Septimum, & Primum, vnum ex filijs, cui prælegauerat fundum octo, & viginti aureorum, grauauit, vt portionem suam, quæ erat centum aureorum, si nauis ex Asia veniret, Secundo, & Tertio, fratribus, & cohæredibus, nec non, Quarto, & Quinto, cohæredibus extraneis, restitueret, dubitabatur, quo pacto ratio. l. Falcidiæ, cui erat locus, esset ineunda, solutio difficilis quęstionis est, vt septimam partem prędij octo & viginti aureorum, quam capit iure hęreditario, hoc est quatuor, imputet in Quartam simpliciter, quatuor autem septimas partes prædij prælegati, quas capit à cohæredibus, quibus portionem suam hæreditariam, purificata fideicommissi conditione, restituere debet, compenset, vel imputet per viam compensationis, & sic sexdecim aureos; Verum quia sexdecim, & quatuor, Quartam portionis hæreditariæ centum aureorum restituendæ, non perficiunt, vltra viginti imputatos, & compensatos, ad Quartam supplendam, quinque, de hæreditate restituenda, deducat, duas autem reliquas septimas partes prædij prælegati, idest octo, quos capit à cohæredibus extraneis, quibus nihil restituit, nimirum à Sexto, & à Septimo, præcipuos, & vltra Quartam habeat. Ex hoc igitur verborum contextu, ita intellecto, quicquid dicat Antonius Faber lib. 6. coniecturarum, cap. 5. eiusmodi pro hac opinione suboritur argumē tum, si quod ex causa, & titulo legati accipitur ab vno, quoad imputationem in Falcidiam, prodesset etiam alijs, duæ illæ septimæ portiones octo aureorum prælegati prædij, quæ capiuntur, in casu proposito, à cohæredibus extraneis, quibus nihil restituitur, & ipsæ in Falcidiam imputarentur, nec esset opus quinque ad supplendam Quartam deducere de hæreditate restituenda, sed dictæ duæ septimę portiones, non imputantur, cum eas præcipuas habere debeat, primus hæres grauatus, ita vt sit opus quinque deducere de hæreditate restituenda, ad supplendam Quartam, igitur quod

quod titulo legati ab vno accipitur, cæteris in ratione l. Falcidiæ minimè prodest.

120 Non obstant nunc contraria, & præsertim primum argumentum, petitum à versic. planè d. l. Nesennius, quia, re vera, d. vers. planè, non loquitur de imputatione alicuius rei in Quartam, sed de computatione, ad minuendam quantitatem legatorum, cum quanto minus legatum est, tanto minus intelligatur legatũ vltra dodrantem, & consequenter eo minus de legatis detrahatur, vt rectè, post Ripam hic num. 43. sentiunt etiam Io. Bologn. num. 122. & Cęsar Fiumagiolus num. 101. Id quod comprobatur ex eo, quia verbum, imputabit, refertur ad id, quòd cohæredi præstat, imputatio autem non fit eorum, quæ præstantur, sed eorum, quæ accipiuntur, sensus ergo d. versic. est. planè cæteris legatarijs, à quibus, scilicet vicissim nihil accipitur, non vniuersum, quòd cohæredi præstat, imputabit, idest non computabit; quia scilicet, retenta eadem facti specie, quam supra posuimus, declarando d. l. Nesennius, non fiet ea calculatio, & computatio cum legatarijs, vt intelligantur præstita sexaginta alteri cohæredi, & quadraginta alteri, quæ quantitates coniunctæ cum quantitate trecentorum aureorum extraneo legatorum, absorbet vniuersam portionem hæreditariam Titiæ, quæ erat quadringentorum aureorum. Sed subdit text. quantum daturus esset, si nihil ab eo perciperet, sed, si nihil à cohæredibus Titia perciperet, cum posset vti Falcidia, & consequenter decem de quadraginta retinere, & quindecim de sexaginta, non nisi triginta alteri, alteri vero quadraginta quinque præstatura fuisset, & sic apud eam vigintiquinque remãsissent, perinde igitur, ac si huiusmodi vigintiquinque apud eam remansissent, vel de dictis legatis integrè cohæredibus præstitis vigintiquinque detraxisset, supplementum, vsque ad centum, & sic ad Quartam, de legato facto extraneo, deducere debet, nẽpe septuagintaquinque, ita, vt imputatio prælegatorum, vel potius legatorum, quæ hæres à cohæredibus accipit, illis quidem prosit, cæteros autem non oneret, & sic, nec prosit, nec noceat, & hic est verissimus sensus, ni fallor, horum verborum, quamquam verba ipsa obscurè prolata videantur. comprobatur etiam hic intellectus, quia, nisi hoc modo dictum versiculum accipiamus, illud consequitur incommodum, vt Iuris Consultus, qui in principio dictæ l. Nesennius, duas proposuit Quæstiones, non nisi vni, respondendo, satisfaciat, etenim alteram Quæstionem proposuit, dum dixit. Quæro an aduersus cohæredes suos, à quibus legata, & ipsa, accipit, vti possit Falcidia, Alteram dum subdit, & si non possit, vel doli exceptione submouenda sit, quemadmodum aduersus extraneos computatio Falcidiæ iniri possit. Ad primam respondet statim, Ad secũdam autem, in d. versic. planè, intelligendo illum, vt supra declarauimus.

121 Non obstat secundum, quia in d. §. nummis, & in d. §. si quis vna, agitur de ijs, quæ iure hæreditario capiuntur, præter naturam iuris hæreditarij, quatenus, scilicet, sunt sine onere, vt infra declarabamus, ea autem, quæ eo modo capiuntur, iure hæreditario in totum capiuntur, &, licet quasi legati recipiant appellationem, illud est, quia retinentur sine onere, ad instar legati, sed in substantia, cum ab alio non accipiantur, iure hæreditario retinentur, non est ergo mirum, si simpliciter in quartam imputantur: idem quoque dicendum est de portione prælegati, quæ iure proprio, & non à cohærede accipitur, licet enim, inspecta testatoris ordinatione, ea quoque pars, prælegati appellatione compræhendatur, re vera tamẽ, iure hæreditario accipitur; nam in ea parte prælegatum non valuit, cum hæredi à seipso legari nequeat, l. sed etsi conditioni, §. vltimo, supra de hæred. instit. Idem quoque omnino affirmandum est de legato alteri facto, quod, postquam effectum est caducum, non ex causa legati, quod euanuit, sed iure hæreditario remanet apud hæredem, perinde ac si ab initio non fuisset legatum; non enim quicquam interest, vtrum statim ab initio legatum non sit, an quod legatum est remanserit, vt inquit Caius I.C. in fin. d. l. id autem.

123 Nullius quoque momenti est tertium, & vltimum argumentum, de d. l. quod autem, in fin. quia vendicat sibi locum in eo tantum legato, quod ea contemplatione relictum est, vt in Quartam imputetur, quo etiam casu, admittimus legatum simpliciter, etiam Quo ad omnes legatarios, in Quartam imputari.

124 Cæterum quia hæc quoque conclusio vera est, sed non indistinctè, vt patet ex responsionibus ad contraria, propterea, vt tollamus omnes, in hac materia, difficultates, sic, in gratiam pragmaticorum, distinguimus, plenius etiam, quàm fecerimus in prima nostra selectarum distinct. Centuria, distinct. 62. Aut versamur in legato, vel simili relicto, quod capitur vniformiter, Aut in eo, quod difformiter capitur, primo casu, Aut legatum, vel simile relictum, capitur cum effectu iure, & titulo hæreditario, Aut iure, & titulo non hęreditario, si ti

tulo,& iure hæreditario(quod contingit quando legatum, quod relictum est alteri, efficitur caducum,& remanet apud hæredē,vel quando hęres ex asse Iuberur,specie,vel certa quātitate præcepta, vel retenta, hæreditatem restituere)ita imputatur,vt omnibus prosit,& sic intelliguntur,l.id autem,in fin.sup.eodem, l.deducta,§.nummis,infra ad Senat.Consult. Trebellian. & §.si quis vna, Institut.de fideicomm.hæred. si vero titulo, & iure non hæreditario, sed legati, vel alterius similis relicti, quod non iure proprio, sed ab alio capitur, Aut relictum factum est, ea contemplatione, vt legata integra præstentur,& sine dubio imputatur,respectu omnium, l.quod autem, supra eodem, Bart.hic in nona oppositione, nume.2. admittunt DD. communiter, Aut non fuit ea contemplatione relictum,sed simpliciter, & non imputatur, nisi respectu eorum, à quibus accipitur d.l. Nesennius, in principio, supra eodem, Bart.hic,in tertia oppositione, num.1.Ripa num.40.& Socin.Iun.num.34.& sequuntur DD.communiter. Secundo autem casu,Aut dubitamus de portione,quæ capitur à cohærede, & illa quoque imputatur tātummodo respectu eius,à quo accipitur,l.filio,infra eodem,l.filium quem habentem,C.famil. ercisc un. Bart.Ripa,& Socin.hic,in præallegatis locis, Aut de ea,quæ capitur iure hæreditario,& illa simpliciter,& sic respectu omnium, imputatur,omnibusque prodest,d.l.deducta, §.nummis,& d.l.id autem,docet Bart.hic,in quinta oppositione,sub num.1.Ripa num.44. Socin.Iun.num.43. & alij communiter.

Absolutis etiam ijs,quæ pertinebant ad secundam conclusionem, subsequitur modo quarta.

125 Quarta igitur conclusio,quæ colligitur ex hoc tex.secundum communem intellectum, habet, differentiam esse inter Falcidiam, & Trebellianicam,quia longe plura imputantur in Falcidiam, quam in Trebellianicam.

Verum quia eiusmodi conclusio aduersatur nostro,ad hanc legem,in hac parte, intellectui, propterea, pro exacta istius conclusionis explicatione, quatuor propono discutiendos articulos.

Primus erit generalis, An sit differentia inter Falcidiam,& Trebellianicam quo ad effectum imputationis,& præsertim eo nomine, quia legata, & fideicommissa imputentur in Trebellianicam, non autem in Falcidiam.

Secundus, An portio prælegati, quæ capitur iure hæreditario, imputetur in Falcidiam, quemadmodum nulli dubium est in Trebellianicam imputari.

Tertius, An totum prælegatum in Trebellianicam imputetur.

Quartus, An tota portio prælegati, quæ iure hæreditario capitur, in eandem quartam, quæ ex Trebelliano S.C. debetur veniat imputanda.

126 Quod attinet ad primum sunt contrariæ Doctorum sententiæ, prima est affirmantium, quoad imputationem, longam esse differentiam inter Trebellianicam, & Falcidiam, & præsertim in eo,quia legata,& fideicommissa in Trebellianicam imputantur,non autem in Falcidiam. Hāc opinionem probauerunt glo. Bart. & DD. vno ore communiter, tam antiqui,quam recentiores,&,in specie,defendunt accerrimè communem hanc sententiam, damnantes,& exagitantes contrariam,Guid.Pancirol. in suo thesaur. variarum lect. lib.2. cap. 105. Angelus Matheac.lib.2. de via,& ratione iuris cap.22. Andreas Fachinus lib.5.controuersiarum iuris cap.15.& Antonius Faber lib.6.coniectur.cap.4.

Primum per textum nostrum,in versic. *Sed in fideicommissaria hæreditate restituenda*, cuius virtute, præterquamquòd probare videtur in terminis hanc sententiam, sic possumus ratiocinari illæ Quartæ, quæ ita se habēt, vt in alteram imputentur legata, & fideicommissa,in alteram verò non imputentur,necessariò differunt,quoad Imputationem, sed certo certius est, in Trebellianicam legata, & fideicommissa imputari, vt habetur hic, in d. versic. Sed in fideicommissaria, quæ tamen in Falcidiam non imputantur,vt probatur expressè in huius eiusdem legis nostræ vestibulo,& supra ex pluribus à nobis, nemine reclamante, conclusum est, igitur longa est inter Falcidiam,& Trebellianicam, quoad imputationem,differentia.

127 Secūdo,& vltimo,omissis leuioribus,quæ differunt,causa,natura,seu ratione,& nomine, rationi consentaneum est,vt differant, etiam effectu. l.si idem C.de codicill. facit reg. l.Pa-

128 pinianus exuli ff.de minoribus. Sed Falcidia, & Trebellianica differunt, causa, natura, seu ratione, & nomine, ergo differunt etiam, probabiliter, quoad effectum imputationis. Minor probatur, quia Falcidiæ causa fuit lex Falcidia, Canone quadā. secunda distinct.causa autem Trebellianicæ S.C.Pegasianum,cuius virtutes fuerunt Sen. Consulto Trebelliano tributæ §.sed quia,Instit.de fideic.hæredit. ratio, & natura Falcidiæ est, vt sit Quarta hæreditatis,& deducatur de legatis, quæ stricto iure

iure concluduntur, natura autem Trebellianicæ est, vt sit Quarta bonorum. & de fideicommissis detrahatur. l.1. supra eod. & d.§. sed quia, qua fideicommissa sunt etiam fauorabiliora §.sed non vsque, Instit. de legat. hinc cogitur hæres, in gratiam fideicommissorum, hæreditatem adire §.sed si recusabat, Inst. de fideicomm. hæred. non autem in gratiam legatorum, differunt etiam nomine, vt pater, quia Falcidia altera, altera Trebellianica appellatur.

Non defuerunt tamen aliqui, qui in contrariam iuerunt opinionem, sentientes non plura imputari in Trebellianicam, quàm in Falcidiam, & nullam esse inter has Quartas, quoad imputationem, differentiam, hanc opinionem tenuit, omnium primus, Goffredus hic num.8. & eandem videtur tenere etiam Iac. Cuiac. qui tamen dubitatiuè loquitur, & de Goffredo non meminit, lib.8. suarum obseru. cap.4. & hanc sententiam, cui ego semper subscripsi, probaui etiam non ineruditus quidam damnatæ memoriæ auctor, & hanc eandem Goffredi opinionem tenuisse, dixit, mihi Pisis Nobilis, & excellentis doctrinæ, & probitatis iuris Interpres D. Petrus Accoltus, quem honoris causa nomino, & vt maiorē huic sententiæ tribuam auctoritatem, quam verissimam esse arbitror.

129 Primum, quia, quę non differunt nomine, regulariter effectu, & substātia non differunt,
130 d.l. si idem C. de codicill. sed Quarta, quæ deducitur de legatis, & ea, quæ deducitur de fideicommissis, nomine, non differunt, quia vtraque à legislatoribus Falcidia appellatur.

131 Trebellianica enim vox latina non est, sed magistralis, & scolastica, appellari autem Falcidiam, etiam eam Quartā, quæ deducitur de fideicommissis. probatur in l. Titia, in l. pater filiam, in l. filiusfamilias, & alibi passim, supra hoc eod. tit. nostro, in l.1. §. nunquam, in l. ita tamen §. Trebellianum infra ad S.C. Trebell. & sexcentis alijs in locis.

132 Secundo, quia vtilia à directis regulariter effectu non differunt, §. quos autem, Instit. de bonorum possess. §. vlt. Institut. de l. Aquil. sed Trebellianica nihil aliud est, quam Falcidia vtilis, extensa de legatis ad fideicommissa §. sed quia hęredes, Inst. de fideic. hæred. igitur, à Falcidia directa, quo ad effectum imputationis, non differt.

133 Tertio, quia, si plura imputarentur in Trebellianicam, quàm in Falcidiam, non perinde Quarta pars retineretur ex S.C. de fideicōmissis, ac de legatis retinetur Falcidia, sed perinde dicitur retineri, ac Falcidia de legatis d.§. sed quia hæredes, igitur Trebellianica, quoad imputationem, à Falcidia non differt, dictio enim perinde significat omnimodam similitudinem. l. si deferente ff. quibus mod. pign. vel hyp. sol.

134 Quarto, quia, si legata, quæ non imputantur in Falcidiam, in Trebellianicam imputarentur, prælegatum, quòd legatum est, imputaretur etiam pro ea parte, quæ capitur a cohærede, sed hoc consequens est falsum, vt patet ex l. nostra in versic. pro ea verò parte, igitur falsum est etiā illud, vnde hoc sequitur.

135 Quinto loco, adducitur text. in l. iubemus C. ad S.C. Trebell. in princ. vbi iubet Imperator, quoties pater, vel mater, filijs hęredib. institutis, ipsorum aliquem, vel aliquos grauat, si sine liberis decesserint, portionem hæreditatis suæ, superstiti, seu superstitib. restituere, vt, retenta Quartà, pro auctoritate Trebelliani (non per imputationem redituum, licet hoc testator rogauerit, vel iusserit) sed de ipsis rebus hæreditarijs, dodrans restituatur. suboritur igitur ex hoc text. eiusmodi, pro hac opinione argumentum, tunc demum eo nomine Quarta ex Trebelliano Senatu Consulto, differret à Falcidia, vt plura in eam, quàm in Falcidiam imputarentur, quando in Trebellianicam possent, quæ iure hæreditario non capiuntur, imputari, sed non possunt, cum non debeat grauatus hæres, nisi dodrantem restituere, retenta sibi Quarta de rebus hæreditarijs, ita vt, nec iussu patris, & testatoris cogatur fructus, & reditus, in eam imputare, vt probatur expressè in d.l. iubemus, in principio, igitur hoc nomine non differt Trebellianica à Falcidia, vt plura imputētur in Trebellianicā, quàm in Falcidiam, cum, in vtramque quartam, non nisi quæ iure hæreditario capiuntur imputentur, nec admittendum est, vna cum glos. in l. filium quem habentem, C. famil. erciscun. in verbo hæreditaria parte prædij, in fin. textum nostrum, correctum esse per d.l. iu-
136 bemus, cum, in dubio, correctio non præsumatur, l. præcipimus, in fin. C. de appellat. sed potius dicendum est, legem nostram, adeo obscuram, & dubiam, recipere interpretationem à d.l. iubemus, & ab alijs similibus, quibus contraria est, secundum communem intellectum, nec temerè puto restringendum esse d. text. vna cum Bart. & alijs ad liberos primi gradus, & excludi per illum solummodo fructuum, & redituum imputationem, cum non solùm hoc exprimat, sed velit etiam de ipsis rebus hæreditarijs dodrantem tantum

modo restitui: etenim in dict. l. iubemus, illud tantummodo speciale est, quod non vlterius, quàm in ijs personis, & casibus, quorum superius mentio facta est, producitur, vt profitetur auctor eiusdem rescripti in fine, vt, scilicet neque ex dispositione testatoris, fructus in quartam imputentur, sed vt retineatur quarta hæreditatis, & dodrans restituatur secundum naturam, scilicet, Trebellianicæ, in quã non nisi, quæ capiuntur iure hæredi imputantur, nisi ab initio, ea contemplatione dentur, vt in quartam imputentur, quo casu etiam legata, & quæ extra causam testamenti capiuntur, in vtramque quartam imputantur, l. cum quo, §. vltimo, & l. quod autem, §. sed si ideo, supra eodem, quibus iuribus in hac parte fauore liberorum primi gradus derogatum est, per d. l. iubemus.

137 Sexto loco, si vera esset memorata differẽtia; aliqua redderetur probabilis differẽtiæ ratio, & alibi verisimiliter, quàm in hac ambigua, & perplexa, l. nostra, de ea facta esset mẽtio, cum latissimè, & pluribus in locis, & partibus iuris nostri, de hac, in vtramque quartam imputatione, agatur; sed nulla adhuc ab Interpretibus reddita est probabilis huius differentiæ ratio, quemadmodum, vna cum Bart. videbimus infra opportunius, nec alibi de ea facta est in iure mentio, quàm in hac l. nostra obscurissima, quæ, si eam admittat, iuribus alijs innumeris, in hac materia, aduersatur, igitur verisimiliter nulla est, quoad imputationem, inter Falcidiam, & Trebellianicam differentia.

138 Septimo, & vltimo loco Cuiac. sic argumentabatur, si plura in Falcidiam, quàm in Trebellianicam imputarentur, adhuc superesset aliqua differentia inter legata, de quibus deducitur Falcidia, & fideicommissa, de quibus Trebellianica deducitur, sed hoc non est aliquo modo admittendum, cõtrarium enim profitetur Iustinianus in l. 2. C. communia de legat. & in §. sed non vsque, Institut. de legat. ergo nec illud, vnde hoc sequitur. Cæterum nullius roboris hoc est apud me argumẽtum, tum quòd tempore Marciani I. C. non omnes erant sublatæ inter legata, & fideicommissa differentiæ, tum quia legatorum, & fideicommissorum exæquatione, vniuersalia fideicommissa, de quibus Trebellianica deducitur, non fuerunt compræhensa. Quicquid sit, ex alijs supra adductis, verissimam esse arbitror hanc Goffredi, & Cuiac. posteriorem sententiam.

Nec obstant adducta ex aduerso, & præsertim l. nostra, in versic. sed in fideicõmissaria, quia, vt tradidimus supra in expositione litteræ, restringitur per versic. pro ea vero parte, ad ea, quæ non capiuntur à cohærede, vel ab alio, ea enim extra quartam sunt, ita vt solummodo quasi legata, & portiones prælegatorum, quæ iure proprio capiuntur, in Trebellianicam imputentur, hæc autem, cum in effectu iure hereditario capiantur, in Falcidiam quoque imputantur, nulla igitur, in hac parte, est inter eiusmodi quartas differentia.

Nec obstat secundum, immo potius retorquetur in contrarium, quia eiusmodi quartæ, nomine non differunt; cum vtraque Falcidia appelletur, vt supra ostensum est, in primo argumento pro hac posteriore sententia, nec differunt causa, cum Trebellianica, eadem sit Falcidia, quam Falcidia lex induxit, extensa, scilicet, & producta, cum omnibus suis qualitatibus, à Senatu Consulto Pegasiano, de legatis, ad fideicommissa, de quibus non fuit locuta lex Falcidia, quia non erant eo tempore in consideratione, cum nullam haberent præstationis necessitatem, §. sed quia heredes, Institut. de fideicomm. hæred. iuncto principio eiusdem tituli; nec differunt natura, & ratione, cum vtraque quarta, & bonorum, & hæreditatis quarta promiscuè appelletur, vt recte admonet Cuiac. lib. 8. suarum obseruationum cap. 4. in fin. Quòd, si potius altera ex his quartis, quàm altera esset bonorum quarta appellanda, deberet, non Trebellianica, sed Falcidia appellari, quæ post deductum æs alienum, deducitur, §. vltimo, Institut. eodem titulo nostro, de l. Falcid. nec tenet sequela, differunt legata à fideicõmissis vniuersalibus, ergo quoad imputationem differre debet quarta, quæ deducitur de fideicommissis, ab ea, quæ deducitur de legatis, cum ea ipsa quarta, quæ deducebatur de legatis, fuerit, cum omnibus suis qualitatibus extẽsa ad fideicommissa, d. §. sed quia hæredes.

139 Subsequitur modo secundus articulus, in quo pariter contrariæ sunt opiniones, altera est opinio singularis Andreæ Fachinei, lib. 5. controuers. iur. cap. 15. in tertia controuersia, circa finem, opinatur enim eruditus vir, nec portionem prælegati, quæ iure hæreditario capitur, in directam Falcidiam, quæ de legatis deducitur imputari, & sic etiam hoc nomine differre Falcidiam à Trebellianica, in quam sine dubio prælegati portio, quæ iure hæreditario capitur, imputatur.

140 Ratio autem, qua adductus est, ad ita sentiendum, est eiusmodi. in Falcidiam, quæ est quarta hæreditatis, vt apud omnes est in confesso,

fesso, & probat apertè text. in l. 1. sup. eodem,
non nisi ea, quæ veniunt hæreditatis appella-
tione, imputantur; vt colligitur ex principio
legis nostræ, & ex l. quod autẽ, supra eodem,
141 facit reg. in habentibus, symbolum facilior
est transitus, Institut. in princip. de adopt. Sed
142 appellatione hæreditatis, vel portionis hæ-
reditariæ, numquam venit prælegatum, aliud
enim est legatum, aliud hæreditatis portio, &
143 propterea, grauatus hæreditatis portionem
restituere, non tenetur restituere prælegata,
vel fideicommissa, l. si Titius ex parte, de leg.
3. l. Marcellus, § quidam liberis, infra ad Sen.
Consult. Trebellian. l. Titia, supra eodem, igi-
tur nec legati portio, quæ capitur iure proprio
in Falcidiam imputatur, cum hæreditatis ap-
pellationem non recipiat, nam, vt inquit Fa-
chin. & si non valeat legatum pro parte hære-
dis, non tamen pars hæreditatis, vel hæreditas
dici potest, dictis iuribus.

Ego autem, secundo loco, pro hac Fachin.
opinione, adduco text. in l. quod de bonis, in
§. fideicommissum, supra eodem, vbi, si aliqua
ex parte prælegatum in Falcidiam imputare-
tur, mater, de qua ibi, cuius portio hæreditaria
supra dodrantem fuerat onerata legatis, non
pecuniam vniuersam, quam iure prælegati ha
buit, supra qua tam suæ portionis perciperet;
sed, saltem portionem hæreditariam, in quar-
tam imputaret. At vniuersam supra quartam
accipit. igitur nulla ex parte prælegatum in Fal
cidiam imputatur.

His tamẽ subtilibus rationibus minime ob-
stantibus, in contrariam opinionem iuerunt,
vno ore omnes alij Interpretes, nemine exce-
pto, & puto veram esse opinionem receptam.
144 Primum, quia, quicquid capitur iure hæ-
reditario, in Falcidiam etiam directam, quæ
deducitur de legatis, imputatur, vt habetur in
principio legis nostræ, & in l. quod autem, su-
pra eodem, sed portio prælegati, quam hæres
à se ipso, non à cohærede accipit, iure hæredi-
tario capitur, vt nemo dubitat, ergo in Falci-
diam imputatur.

Secundo loco probat hanc opinionẽ aper-
tissimè tex. in l. id autem, supra eodem, vbi in-
quit, Iur. Consf. sanè, si à statu libero peculia-
res nummos accipiat, pro sua parte quadranti
eos imputare debet, quia, pro ea parte, non
mortis causa capere, sed hæreditario iure ha-
bere intelligitur, & ibi I.C. non loquitur de
Trebellianica, sed de Falcidia, & de legatis,
ita, vt, sine diuinatione, non possit ille text. ad
Trebellianicam restringi, quicquid ergo ca-
pitur iure hæreditario, in Falcidiam imputa-
tur, vt ibidem probatur, & in supra allegatis iu
ribus, sed prælegati pars, quam hæres pro sua
parte accipit, iure hæreditario accipit, vt dicit
expressè text. in d. l. id autem, igitur in Falci-
diam imputatur.

145 Non obstat argumentum ex aduerso alla-
tum, primum, quia negamus in Falcidiam so-
lummodo imputari id, quod recipit hæredita
tis appellationem, cum satis sit, vt id, quod ve-
nit imputandum, accipiatur iure hæreditario,
vt probant iura supra allegata, prælegati au-
tem portio, quæ non à cohærede accipitur, iu-
re hæreditario capitur, d. l. id autem. præterea
tutum non est, cum Fachineo affirmare, præle
gati portionem, quam à se ipso capit hæres,
non venire hæreditatis appellatione, contra-
rium enim probatur in l. in fideicommissariã,
146 in fine, infra ad Senat. Consult. Trebellian.
vbi inquit I.C. si legatum sit hæredi relictum,
& rogatus sit portionem hæreditatis restitue-
re, id solum non debere eum restituere, quod
à cohærede accipit, cæterum, quod à semetip-
so ei relictum est, in fideicommissum cadere,
Diuus Pius rescripsit. illud etiam, quod Fachi
147 neus affirmabat, legatum, nimirum, in ea
parte, in qua non valebat, non esse hæredita-
tis partem, & hæreditatis appellatione non ve
nire, falsum esse arbitror, contrarium enim ex
presse probant Cai I.C. verba in d. l. id autem,
vbi inquit, qua ratione placuit, legata, quæ le-
gatarij non capiunt, cum apud hæredes subse-
derint, hæreditario iure apud eos remanere,
intelligi, & ideo quadranti imputanda, nec
quicquam interesse, Vtrum statim ab initio le
gatum non sit, An quod legatum est remanse-
rit, ergo quemadmodum portio prælegati,
quam hæres à se ipso capit, suæ portionis hæ-
reditariæ fuisset pars, prælegato non facto, eo
dem quoque modo, cum pro ea parte sit fa-
ctum inutiliter, hæreditatis portio esse dicitur,
148 & profectò ego non video quo pacto fieri
possit, vt id, quod iure hæreditario capitur por
tio hæreditaria non sit.

Nec obstat secundum argumentum, à no-
bis petitum à d. §. fideicommissum. l. quod de
bonis, supra eodem, quia licet Alexand. & alij
sentiant, quod datum fuit matri, portionis sup
plendæ gratia, pro qua matrem filius hæredem
instituit, prælegatum fuisse, re vera tamen non
fuit prælegatum, sed fideicommissum, ita illud
appellat text. quod, cum nulla ex parte iure
hæreditario capiatur, mirum non est, si in Fal-
cidiam nulla ex parte imputatur.

SED, vt obiter tollamus antinomiam, quę
videtur esse inter iura allegata per Fachineũ,
& l.

& l.in fideicommissariam, infra ad Sen.Consult.Trebellian. à nobis adductam, quatenus dubitetur, an prælegata veniant in restitutionem fideicommissariam, sic breuiter distinguendum est, aut hæres grauatus, est hæres fiduciarius, qui fidem suam accommodauit, vt restitueret incapaci, aut est alius quilibet hæres non fiduciarius, si fiduciarius prælegatum retinet, nec venit in restitutionem, si hæreditas, tamquam ab indigno, à Fisco auferatur, l.cum qui, §.vltimo, ff.de his, quib.vt indign.aufer. si alius quilibet hæres non fiduciarius, aut hæres, qui præceptiones habuit, rogatus est restituere portionem suam simpliciter, vel vniuersaliter quicquid ex bonis, vel patrimonio testatoris, ad eum peruenerit, aut portionem hæreditariam, si portionem simpliciter, prælegata quoque, seu præceptiones, in restitutionem veniunt, & ita loquitur, l.Marcellus, In §. quidam liberis, infra ad Senat.Consult.Trebellian.vbi Bart.tex.est in l.cum virum, C.de fideicommis. Si portionem hæreditariam, rursus distinguendum est, quia, aut dubitamus de legatis, & de fideicommissis, quæ in totum à cohærede, vel ab alio accipiuntur, vel de ea prælegati parte, quæ pariter à cohærede accipitur, aut de ea prælegati, vel legati parte, quę capitur iure hæreditario, primo casu legata, &
149 prælegata, in restitutionem non veniunt, l.si Titius ex parte, supra de legat.3. hæreditatis enim appellatione, legata non continentur, dict.l.si Titius ex parte. Secundo autem casu, rursus distinguendum est, quia, aut antecedit grauamen, & subsequitur prælegatum, aut prælegatum antecedit, & grauamen subsequitur, si antecedit grauamen, nec prælegati portio In fideicommissariam restitutionem venit, integra enim pręlegata retinentur, & in his terminis vendicat sibi locum, l.Titia, sup.eodem, nouum enim non est, vt ex ordine scripturæ, diuersæ voluntatis coniectura, interdum inducatur, l.cum pater, §.à te peto, supra de legat.2.l.hæredes mei, §.vltimo, infra ad Senat.Consult.Trebellian.l.4.& l.penult. §.qui fratris, supra de aliment.& cibar.legat.l.species, ff.de aur.& argent. legat. cum similibus, & profectò membri huius resolutio, ratione nō caret, cum non possit videri hæres rogatus restituere id, quod nōdum accepit, quodque, si accepisset, videretur quodammodo exēptum à restitutione, vt rectè considerat etiam Antonius Faber, lib.6.coniectur.cap.4. si verò antecedit prælegatū, & subsequitur grauamen, prælegatum, pro ea parte, quæ iure hæreditario capitur, in restitutionem venit, vt probat apertè text.in d.l.in fideicommissariam, in fin. infra ad Senat.Consult.Trebellian.& hæc vera est ex legislatorum auctoritatibus huius articuli resolutio, quem post Bart.& DD.ad d.l. Marcellus, in §.quidam liberis, infra ad Sena. Consult.Trebellian.ad l.hæredes mei, in §.cū ita, eodem titulo, & ad d.l.cum virum, C.de fideicommis.latè tractant pragmatici varijs in locis, & in primis Cardin.Mantica de coniectvlum.voluntat.lib.7.tit.7.Menoch.lib.4.præsumpt.præsumpt.194. & 195. Peregrin.de fideicomm.art.7.num.21.cum seqq.

Subsequitur modo tertius articulus, quo quærebamus, An totum prælegatum, interdum in Trebellianicam imputaretur, &, prima facie, videtur respondendum affirmatiuè cum Bart.hic, in septima oppositione, num.21, quem sequuntur DD. quia illa pecunia, seu certa quantitas, seu species illa, qua pręcepta, iubetur hæres hęreditatem restituere, sine dubio est quoddam prælegatum, sed quantitas eiusmodi, vel species tota, in quartam imputatur, l.cum pater, in principio, supra de legat. 2.l.deducta, §.nummis, infra ad Senat.Consult.Trebellian.§.si quis vna, Institut.de fideicomm.hæred.est etiam tex.in l.nostra, in vers. sed etsi accepta, igitur totum prælegatum in Trebellianicam imputatur.

In contrarium tamen est veritas, nūquam enim prælegatum, quod non nisi disformiter capitur, imputatur in Falcidiam, vel Trebellianicam, nisi pro ea parte, quæ capitur iure hæreditario, id quod ratione validissima, & insolubili comprobatur, Nihil enim quod disfor-
150 miter capiatur, in Falcidiam, vel Trebellianicam in totum imputatur, sed pro ea duntaxat parte, quæ capitur iure hæreditario, vt docet I.C. in hac l.nostra, in versicu.pro ea vero parte, probat etiam optimè tex.in d.l.deducta in §.nummis, versic.diuersa causa prędiorum,
151 & textus in l.id autem, supra eodem; sed nullum verum, & proprium prælegatum, quod præcipitur anteaquam dimidatur cum cohæredibus hæreditas, potest non disformiter capi, igitur nullum prælegatū, in totum, in quartam imputatur, sed pro ea dūtaxat parte, quæ capitur iure hæreditario.

152 Nec obstat argumentum ex aduerso allatum, quia quicquid dicant Bart.& DD.qui admittunt interdum totum prælegatum in Falcidiam imputari, respondemus, pecuniam illam, vel speciem, qua accepta, iubetur quis restituere hæreditatem, non deberi, & non acquiri, ex causa prælegati, sed quasi ex legato, vt dicit tex.in d.§.si quis vna, Institut.de fidei-

comm.

comm. hæred. quasi legatum autem, quod iure hæreditario capitur, præter naturam iuris hæreditarij, idest, sine onere, totum in Falcidiam imputari facile admittimus, sensus ergo responsionis est, iura in contrarium allegata, locum habere in quasi legato, quod DD. parum eruditè confundunt cum prælegato, non autem in vero, & proprio prælegato, quod semper difformiter capitur, & non nisi pro hæreditaria parte in quartam imputatur.

153 Superest quartus, & vltimus articulus, quo quærebamus, an saltem portio prælegati hæreditaria, in totum in Falcidiam imputaretur, & videbatur prima facie statuendum, non nisi quartam partem portionis hæreditariæ in quartam imputari.

154 Per text. in l. Titia, supra eodem, vbi quædam Titia, cum haberet trecentos aureos in bonis, instituit hæredes Titium fratrem in tertia parte, necnon in reliquis partibus, Secundam, & Proculam, grauauitque fratrem, vt, retenta Quarta, restitueret Proculæ, & Secundæ hæreditatem, eidemque fratri prælegauit duo prædia, quorum quodlibet erat æstimationis sex aureorum, &, quia tertia pars, quæ pertinebat ad dictum Titium fratrem ex hæreditate trecentorum aureorum, ascendebat ad centum aureos, volebat retinere viginti quinque pro quarta, deinde volebat integra prælegata, digna duodecim aureis, dubitabatur, an posset, & vtrum deberet aliquam prælegatorum partem in quartam imputare, & quam partem determinat I.C. imputandam esse in quartam duodecimam illorum prædiorum, & sic vnum aureum, qui efficit quartam partem portionis prælegatorum, quam Titius, non à cohæredibus, sed iure hæreditario capit, ex duodecim enim prælegatis, capit hæres iure hæreditario quatuor, & sic tertiam partem, octo autem, à cohæredibus imputando ergo vnum, imputat quartam hæreditariæ, & viginti quatuor detrahit de portione hæreditatis, ex fideicommisso cohæredibus restituenda, & sic habet vigintiquinque, quæ quantitas complet quartam suæ portionis hæreditariæ centum aureorum, & efficit duodecimã totius hæreditatis. Constat igitur ex his, non totam prælegati portionem, quæ iure hæreditario capitur, in quartam imputari, nam, si tota portio hæreditaria imputaretur, non duodecima prælegatorum, quæ est quarta portionis hæreditariæ, sed tertia prælegatorum pars, quæ capitur iure hæreditario imputaretur, & sic quatuor imputarentur aurei, nõ vnus dumtaxat. At, non tertia prælegatorum pars, sed duodecima imputatur, igitur non vniuersa portio hæreditaria, sed quarta dumtaxat portionis hæreditariæ pars, imputatur.

Cæterum eiusmodi difficilima lege, minime obstante, in contrarium est veritas, & communis omnium interpretum opinio.

155 Probatur autem communis sententia, per textum nostrum, in versic. pro ea vero parte, id enim omne, quod extra quartam non est, in quartam imputatur, sed legati portio hæreditaria extra quartam non est, sed solummodo id, quod à cohærede capitur, d. versic. pro ea vero parte, ergo prælegati portio hæreditaria, vniuersa in quartam imputatur, &, vt planius dicam, quicquid capitur iure hæreditario, in quartam imputatur, vt hic dicitur in principio, & in d. versic. pro ea vero parte, & in l. quod autem, supra eodem, sed tota prælegati portio, quæ à cohæredibus non capitur, iure hæreditario capitur, l. hæredes, §. vltimo, cum l. sequen. ff. famil. erciscun. l. miles ad sororem, §. vltimo, de legat. 2. l. eum qui, §. vltimo, ff. de his quæ, vt indignat. auferuntur, l. id autem, supra eodem, igitur vniuersa in quartam imputatur.

156 Non obstat tex. in d. l. Titia, in qua propterea non tota pars prælegati hæreditaria imputatur, sed quarta illius, quæ est duodecima prædiorum prælegatorum, quia hæres grauatus quartam detrahit, ex voluntate testatoris, secus autem esset, si, contra voluntatem illius, quartam deduceret, vt disertis verbis distinguit eadem l. Titia, & propterea hanc solutionem tradidit gloss. ad l. Nesennius, in principio supra eodem, & hic in verbo. à cohærede sequuntur Dyn. Bart. & alij communiter, vt testatur Cæsar Barbagiolius hic, num. 102. in fi. Sed difficultas est, rationem diuersitatis reddere, cur, scilicet, imputetur tota portio prælegatorum hæreditaria, si quarta detrahatur contra, vel præter voluntatem testatoris, si verò ex voluntate eiusdem testatoris deducatur, non nisi quarta portionis hæreditariæ imputetur, qua in re, ego, omissis aliorum considerationibus, totam hanc difficultatem facilè explico, hoc modo considerando. Titius, in supra posito casu institutus, pro tertia parte, & grauatus dictam tertiam partem, quę deducto prælegato duodecim aureorum, erat aureorum, nonaginta & sex, restituere, iubetur retinere quartam eiusdem portionis restituendæ, quæ est vigintiquatuor aureorum, quæ quarta portionis restituendæ, non ascendit ad quartam iure Falcidiæ sibi debitam, quæ computatur, habita ratione totorum hæreditariorum bono-

bonorum ante præſtationem, ſcilicet, prælegatorum. Quapropter, cum, ante acceptum prælegatum, eius portio hęreditaria eſſet centum aureorum. Quarta Falcidia erit aureorum vigintiquinque, non autem vigintiquatuor dũtaxat, cum igitur vigintiquatuor habeat, vel retineat de portione reſtituenda fideicommiſſario, vt ſuppleat quartam debitam per legem Falcidiam, non habet neceſſe imputare ex prælegato niſi vnum, qui eſt duodecima prælegati, quandoquidem, ſi imputaret vniuerſam prælegati portionem, quam capit iure hęreditario, ratione legis Falcidiæ, vltra quartam haberet, quod eſt abſurdum, ſed, vbi iubetur talis hæres pro tertia parte inſtitutus, reſtituere ſuam portionem ſimpliciter, & ſine detractione quartę, quam eo caſu, ex diſpoſitione legis, etiam præter teſtatoris voluntatem habere debet, imputat totam prælegati portionem, quam capit non à cohæredibus, ſed iure hæreditario, Quapropter, ſi talis portio aſcenderet ad quartam totius hęreditatis, vel excederet, nihil de hęreditate reſtituenda detraheretur, vbi autem pro quarta Falcidię dicta portio nõ ſufficit, vt in exemplo poſito, debet de hęreditate reſtituenda ſupplementum detrahere, & hęc, ni fallor, eſt veriſſima ratio, licet nemo ex DD. videatur, hactenus eam aſſecutus, quæ omnem omnino ceſſare facit difficultatem.

157 Verum, quia, licet portio prælegati hęreditaria, ſemper, ſui natura, vniuerſa ſit imputabilis in Falcidiam, non tamen ſemper imputatur tota, vt patet ex dict. l. Titia, propterea, vt hęc quoque materia dilucida reddatur, & tollantur contraria omnia, quatenus dubitetur, an, & quando, & quomodo verum, & proprium prælegatum, quod ſemper difformiter capitur in Falcidiam imputetur, ſic diſtinguendum eſſe arbitramur. Aut verſamur in caſibus, in quibus, ſecundum diſtinctionem ſupra poſitam, in fideicommiſſariam reſtitutionem veniunt integra prælegata, iuxta d. l. Marcellus, §. quidam liberis, infra ad Senat. Conſult. Trebellian. & l. cum virum, C. de fideicomm. Aut in caſibus, vbi prælegata in reſtitutionem fideicommiſſariam non veniunt, vt in dict. l. Titia, ſupra eodem, primo caſu, ſiue quarta ſit deducenda ex voluntate teſtatoris, ſiue contra, vel pręter, integra retinetur quarta, de hęreditate, & bonis reſtituendis, nec eſt alicui imputationi locus. ſecundo autem caſu, Aut dubitamus de portione prælegati, quę iure proprio, & non ab alio capitur, Aut de ea, quę capitur à cohęrede, ſi de ea, quę capitur iure proprio, rurſus. diſtinguẽdum eſt, Aut quarta deducitur pręter, vel contra voluntatem teſtatoris, Aut ex volũtate illius. Si pręter, vel contra, tota portio hęreditaria imputatur, vt probatur in d. l. id autem, & hic, quia, ſcilicet, incipiendum eſt ab imputatione, & ſupplenda eſt quarta, quę deductionem ex hęreditate reſtituenda, vt minus deducatur, quàm fieri poſſit, & hoc modo intelligo, d. l. Titia, ſupra eodem. Si verò quarta veniat deducenda ex teſtatoris voluntate; quia teſtator expreſſerit, debere hęredem grauatum, retenta quarta, vel certa quantitate, reſtituere, Aut dixit, retenta quarta, vel quadrante, reſtituas, Aut retenta nominatim ſpecie aliqua, vel quãtitate. Primo caſu, imputatur ſemper quarta portionis hęreditarię, vt in d. l. Titia. Secundo autem caſu, Aut illa quantitas ad quartam aſcendit, vel tranſcendit quartam Falcidię, & nihil ex prælegato imputatur, quia prouiſio hominis facit ceſſare prouiſionem legis, l. quamdiu, ff. de acquirend. hęred. cum ſimilibus. Aut non aſcendit ad quartam Falcidię, &, tunc, facta deductione, ſecundum teſtatoris voluntatem, ſuppletur, ſi quid deeſt, ex portione hęreditaria prælegati, ita, vt nõ pręcisè imputetur duodecima pars prælegati, vel quarta portionis hęreditarię illius, ſed quod deeſt ad ſupplendam quartam, quia tunc incipitur à deductione, & ſuppletur per imputationem, vt latè demonſtrauimus, declarando ſupra dict. l. Titia, quinimmo, ſi illa quantitas, quę retinetur ex teſtatoris voluntate, & portio prælegati hæreditaria non ſufficiant, deducitur ſupplementum quartæ ex hæreditate reſtituenda, contra teſtatoris voluntatem. Vbi verò verſamur in ea parte, quæ à cohærede accipitur, Aut prælegatum fuit ea contemplatione datum, vt vniuerſum imputaretur, Aut ſimpliciter, ſi ea contemplatione, imputatur, argumen. l. quod autem, in fine, ſupra eodem. Si ſimpliciter datum fuit; Aut dubitamus, numquid portio, quę à cohęrede accipitur, imputetur per viam compenſationis, reſpectu cohęredis, à quo accipitur, & imputatur, vt probatur generalitate rationis poſitæ in l. Neſennius, in fine, ſupra eodem, per l. filio, infra eodem, & per alia adducta per Peregrin. de fideicomm. art. 31. nume. 40. Aut, numquid imputetur ſimpliciter, reſpectu omnium, & non imputatur, vt hic. Conſtat ergo ex his tertiam concluſionem, quam ſupra colligebamus ex textu noſtro ſecundum communem intellectum, falſam omnino eſſe, & propterea, loco illius, cõtraria eſt concluſio reponenda, nullam, ſcilicet, eſſe differentiam, quoad imputationem, inter Falcidiam,

diam,& Trebellianicam, nec plura in Trebellianicam, quàm in Falcidiam imputari.

158 Quintò autem loco,secundum lectionem nostram,& secundum nostrum intellectum, colligitur ex hoc textu, Fideicõmissum causa conditionis implendæ, quod, scilicet,à cohærede,vel ab alio accipitur, extra quartam esse, vel, si difformiter capiatur, pro ea parte, quæ accipitur à cohærede, in quartam non impu-

159 rari, ratio autem est, quia, vt supra dicebamus in figuratione casus, est quoddã mixtum ex ijs, quæ iure hæreditario non capiuntur,& consequenter in Falcidiam non imputantur, nimirum ex fideicommisso, & ex dato causa conditionis implendæ.

Verum, quia hæc quoque conclusio difficultatem patitur,tum quia hic versiculus,sed & quod implendæ, ex quo quinta eiusmodi conclusio colligitur, legitur communiter post versic.sed etsi accepta, tum quòd intelligitur communiter de dato simpliciter causa conditionis implendæ, secundum quem intellectum,& secundum quam lectionem,resultat conclusio,quæ habet.Datum causa conditionis implendæ, in Trebellianicam imputari; propterea,vt facilius,de eiusdem conclusionis veritate,possit constare,duos propono discutiendos articulos.

Primus erit,An quòd datur causa conditionis implendæ in Trebellianicam imputetur.

Secundus autem,Numquid vna,& eadem res, possit simul ex causa fideicommissi,& ex causa conditionis implendæ,dari, ita,vt conditio in dispositionem transeat.

160 Quod attinet ad primum, sunt contrariæ Doctorum opiniones,altera est existimantiũ, datum quoque causa conditionis implendæ in Trebellianicam imputari,& consequenter, hoc quoque nomine, Trebellianicam à Falcidia differre. hanc opinionem tenuerunt gloss. Bart.Ripa,Socin.Iun.& DD.fere omnes,tam antiqui,quàm recentiores hic,& alibi,& nouissimè hanc communem sententiam defendit Antonius Faber lib.6.coniectur.iuris,cap. 4.& pluribus,ad ita sentiendum,adducti sunt.

Et primum per textum nostrum,in d.versic.sed,&,quod implendæ,qui,secundum vulgatam lectionem,& secundum communem intellectum, admittit datum causa conditionis implendæ in eadem esse causa, in qua est pecunia, qua accepta, iubetur hæres hæreditatem restituere, sed pecunia, eo modo accepta, imputatur in quartam Trebellianicæ, vt patet in d.versic.sed etsi accepta,qui in vulgatis codicibus antecedit, ergo etiam id, quod conditionis implendæ causa datur,in Trebellianicæ quartam imputatur.

161 Secundo loco,pro hac opinione,sic possumus, ad mentem interpretum ratiocinari, illa species, vel quantitas, qua accepta, iubetur quis hæreditatem restituere,sine dubio causa conditionis implendæ accipitur, vt probat expressè text.in l.etiam si putauit,§.1. versi.planè, de pet.hæredit. ablatiuus enim absolutus conditionem significat,& inducit, l.à testatore,ff.de condit.& demonstr.tradunt DD.communiter ad Rubr. supra solut. matrimon.& ad legem vnicam, C.quando non peten.part.

162 quibus in locis,nos quandoque diximus. at species, vel pecunia, qua accepta, iubetur quis hæreditatem restituere, in Trebellianicam imputatur, l.si hæres, supra eodem, l.deducta,§.nummis,infra ad Senat.Consul.Trebellian.§.si quis vna,Institut.de fideicommis. hæred.habetur in l.nostra,in versic.sed etsi accepta,igitur quod datur causa conditionis implendæ,in Trebellianicam imputatur.

Tertio, & vltimo loco adducitur text. in l. acceptis,infra eodem, qui, præterquamquod probat in terminis hanc opinionem, potest etiam hoc modo efficacissimè vrgeri.vbicũque iubetur quis,re aliqua, vel quãtitate accepta, hæreditatem restituere, & est expressa persona dantis,vt puta, quia dictum est. acceptis à Meuio centum,restituas eidem hæreditatem, semper ea,quę accipiuntur, causa conditionis implendæ accepta intelliguntur,quæ tamen eo modo accipiuntur,si apud hęredem sint remansura,in Trebellianicam imputantur,ergo etiam ea,quæ causa conditionis implendæ accipiuntur,in Trebellianicam imputantur.

In contrariam tamen opinionem iuit Iaco. Cuiac.lib.8.suarum obseruationum,cap.4.Andreas Fachin.lib.5. controuers.iur. cap.15. in tertia controuers.& hanc eandem opinionem tenebat etiam Dominus meus Oddus hic.

Primum per tex.in l.in ratione, 2.§.tametsi,supra eodem, qui,licet apertè probet posteriorem hanc sententiam, ita vt non videatur opus esse inductione, potest tamen ex eo sic confici argumentum, quæ in quartam ei non imputantur,qui hęreditatem restituturus est, non imputantur in Trebellianicam, quæ de fideicommissis vniuersalibus deducitur, §.sed quia hæredes, Institut.de fideicomm.hæred. Sed hæredi,hęreditatem ex fideicommisso restituturo,quę causa conditionis implendę dãtur,in quartam non imputantur, d.§.tametsi, igitur data causa conditionis implendæ,in Trebellianicam non imputantur.

Cc Se-

163 Secundo loco probat hāc opinionem tex. in l. id autem, ſupra eodem, id autem, inquit text. quod conditionis implendæ cauſa, vel à cohærede, vel à legatario, vel à ſtatu libero, datur, in Falcidiam non imputatur, quia mortis cauſa capitur, quod igitur mortis cauſa, & contingenter capitur, in Falcidiam, ſiue, ſcilicet directa ſit, ſiue vtilis non imputatur, ſed,
164 quod datur cauſa cōditionis implendæ, mortis cauſa, & contingenter capitur, ergo in Falcidiam non imputatur, nec dicas d. text. intelligendum eſſe de Falcidia directa, quæ de legatis deducitur, quia, pręterquamquòd refragatur generalitati illius legis, & diuinationem ſapit, contra regulam legis primæ, §. generaliter, de legatis præſtandis, & contra reg. l. ſi putator, ff. ad l. Aquil. nulla eſt, ſecundum noſtrum intellectum ad hanc legem, quoad imputationem, inter Trebellianicam, & Falcidiam differentia.
165 Tertio loco adducitur text. in l. pater filiam, in principio, ſupra eodem, ex qua eiuſmodi pro hac opinione ſuboritur argumentum, quod in teſtatoris hæreditate, tempore mortis illius, non reperitur, in Trebellianicam de qua expreſsè loquitur ille textus, non imputatur d. l. pater filiam, in fin. princip. Sed quod capitur cauſa conditionis implendę, niſi ſit res hæreditaria, vt in l. id autem, ſupra eodem, in ſecundo reſponſo, in teſtatoris hæreditate non reperitur, igitur quod datur cauſa conditionis implendæ, in Trebellianicam non imputatur.
166 Quarto, & vltimo loco, quod in Falcidiam non imputatur, non imputatur in Trebellianicam, ſecundum noſtrum intellectum ad hanc legem, & ſecundum ea, quæ tradidimus in primo articulo præcedentis concluſionis, ſed in Falcidiam, quæ deducitur de legatis, nec per viam compēſationis, quod datur cauſa conditionis implendæ imputatur, vt expreſsè habetur in calce huius legis noſtræ, ergo nec in Trebellianicam.
167 Ea autem, quæ ex aduerſo afferebantur, negotium non faciunt, & pręſertim textus noſter, in verſic. ſed & quod implendæ, primum, quia non loquitur de ſimplici dato cauſa conditionis implendæ, quod contingenter capitur, ſed de fideicommiſſo cauſa conditionis implendæ, quod capitur neceſſariò, nec aliquod eſt inconueniens, vt quandoque conditio in diſpoſitionem tranſeat, vt videbimus in ſequenti articulo, nulla eſt igitur antinomia, inter dict. verſic. ſed & quod implendæ, & d. l. in ratione, §. tametſi, ſupra eodem. ſi ſequamur communes traditiones, conſtituentes differētiam, quoad imputationem, inter Falcidiam, & Trebellianicam, quia text. in d. §. tametſi, loquitur de ſimplici dato cauſa conditionis implendæ, quod ſola mortis cauſa capitur, verſi. autem noſter, de fideicommiſſo cauſa condi-
168 tionis implendæ, quod etiam iudicio teſtatoris capitur, poſſet etiā intelligi de dato cauſa conditionis implendæ non figura conditionis, quod in quartam, quaſi in vim pretij acceptum, imputatur, l. in ratione, 2. §. tametſi, ſupra eodem, iuncta l. acceptis, infra eodem, nihil ergo neceſſè eſt, vel cum Cuiacio, verſiculum hunc cancellare, cum, re vera, quicquid dixerit Cuiac. à Pandectis Florentinis non abſit, licet à Pandectarum Florentinarum Scriptore fuerit, vt ſupra dicebamus, ob ſimilitudinem verſiculorum, om miſſus, & cum ſigno, ſeu aſteriſco, non ſuo tamen loco, repoſitus, vel cum Antonio Fabro lib. 6. coniecturarum, cap. 4. & 5. vtrumque locum temerè emendare, ne dixerim obtruncare, lacerare, & deformare. Præterea, ſi dict. verſic. ſed & quod implendæ, ſuo loco reſtituatur, & reponatur, ante verſic. ſed etſi accepta, vt veriſimilis omnis coniectura ſuadere videtur, negat, fideicommiſſum cauſa conditionis implendæ, quatenus à cohærede accipiatur, in Quartam imputari, cum in eadem cauſa eſſe admittat, in qua eſt prælegati portio, quæ à cohærede accipitur, quæ in neutram quartam imputatur, vt habetur in proximo antecedenti verſic. pro ea verò parte, ſiue igitur noſtram interpretationem probes, ſiue à communi legis noſtræ intellectu non recedas, dict. verſic. ſed & quod implendæ, negocium aliquod in propoſito non facit.
169 Nec facit negotium ſecundum argumentum, quia, vbicunque quis iubetur, ſpecie aliqua, vel certa quantitate accepta, hæreditatem reſtituere, vbi perſona dantis non eſt expreſſa, intelligitur illam quaſi ex legato acci-
170 pere, non cauſa conditionis implendæ, quaſi legatum autem, quod iure hæreditario capitur, præter naturam tamen iuris hæreditarij, vt ſæpe dictum eſt, per text. in §. ſi quis vna, Inſtitut. de fideicomm. hæred. in Trebellianicam imputari admittimus, vbi verò, vel
171 quia perſona dantis ſit expreſſa, vel aliam ob cauſam, ille ablatiuus abſolutus conditionem inducat, iuxta tex. in d. l. etiamſi putauit, in §. 1. verſ. planè, & in d. l. acceptis dicimus, cōditionem inducere, figurā cōditionis nō habētem,
172 quomodo acceptum pariter admittimus in quartā imputari, quemadmodū, ſi ea ſumma hæres,

hæres, hæreditatem, vel rem aliam quamlibet, vendere iussus esset, quia non conditionis implendæ causa, sed, quodammodo, pro pretio inferatur, vt non obscurè docet Iur. Consult. in d.l. in ratione, §. tametsi, supra eodem.,
173 quicquid comminiscatur Antonius Faber, qui arbitratur, vbi quis accepta pecunia ab aliquo, iubetur eidem hæreditatem restituere, conditionem per ablatiuum absolutum inductam, figuram conditionis habere, quod si verum esset, ablatiuus absolutus, ad futurum tempus relatus, semper conditionem significaret, quod tamen falsum esse ostendimus in prima nostra selectarum distinctionum Centuria, distinctio. 18. facit optimè text. in l. à testatore, in fin. tradit etiam Duarenus ad l. qui Romæ, in §. Augerius, ff. de verb. oblig.
174 Et ex his facilè etiam soluitur tertium argumentum de d.l. acceptis, infra eodem, quæ vendicat sibi locum in dato causa conditionis implendæ non figura conditionis, quod magis accedit ad id, quod datur in vim pretij, quàm ad id, quod causa conditionis implendæ datur, non autem in eo, quod datur causa conditionis implendæ figura conditionis, quod numquam in quartam imputatur, in quibus terminis procedunt iura adducta pro opinione contra communem.
175 Aut igitur datum causa conditionis implendę est datum figura conditionis, puta, restituas Titio hæreditatem, si tibi centum dederit, aut non figura conditionis, puta, acceptis centum à Meuio, des illi fundum, vel restituas hæreditatem, vel hęres meus accipito centum à Sempronio, & fundum, vel hæreditatem restituito. Primo casu, Aut quod datur causa cōditionis implendę capitur difformiter, quia scilicet, in conditione positum sit corpus, vel pecunia hæreditaria, danda implendæ conditionis gratia vni ex pluribus hæredibus, vt in l. id autem, supra eodem, aut capit vniformiter ex sola mortis causa, si difformiter pro parte, quæ capitur iure hæreditario, imputatur, pro parte verò, vel pro partibus, quæ à cohæredibus capiuntur non imputatur, dict. l. id autem, si vniformiter ex sola mortis causa capitur, in neutram quartam imputatur, vt de Falcidia est text. in fine legis nostræ, & in d.l. id autem, de Trebellianica, in d.l. in ratione, §. tametsi, supra eodem. Secundo autem casu, aut quod datur causa conditionis implendæ non est remansurum apud hæredem, & non imputatur, l. acceptis, infra eodem, aut est remansurum, & tunc arbitror in vtramque quartam, quod causa conditionis implendæ, non figura conditionis datur, imputari, quia videatur, quasi in vim pretij acceptum, & ita intelligo d.l. in ratione, §. tametsi, supra eodem, & l. acceptis, infra eodem.
176 Verum quia difficile esset in Foro, secundum hanc nostram distinctionem, aduersus communem sententiam obtinere, vt quid etiam in hac materia, secūdum communes traditiones, sentiendum sit, non ignoretur. Sic, ad mentem interpretum distinguendum est, aut quod datur causa conditionis implendæ non est remansurum apud hęredem, aut est remansurum, si non est remansurum non imputatur, d.l. acceptis, infra eodem, si est remansurum, aut versamur in alijs, quàm in liberis primi gradus, aut in liberis primi gradus versamur, si in alijs imputatur, per text. in l. nostra, in versic. sed & quod implendæ, secundum communem intellectum, & secundum vulgatam lectionem, quam ratione ordinis mendosam esse demonstrauimus. Si in liberis primi gradus, aut loquimur de iure ciuili, secundum quod, Trebellianica detrahitur vna cum legitima, & sic de substantiā bonorum paternorum, argumento l. 3. §. si patrono, ff. de bon. libert. aut de iure canonico, secundum quod, detrahuntur à liberis duæ quartæ, vt latè per DD. ad cap. Raynaldus, de testament. Primo casu, nō imputatur, l. iubemus, C. ad Sen. Consul. Trebellian. Secundo casu imputatur. &, in his terminis, vendicat sibi locum opinio Bar. hic, quę communis est, vt testantur Alc. num. 19. Ripa num. 79. & Socin. Iun. num. 69. &, hoc modo, ad mentem Interpretum, explicauimus, distinguendo, materiam hanc, in prima nostrarum selectarum distinctionum Centuria, Distinctio. 64.
177 Quod attinet ad secundum articulum, licet specialiter eū non discutiant Interpretes, videntur tamen communiter, tam hic, quàm alibi, & præsertim ad Rubr. supra soluto matrimonio, sentire conditionem simul, & dispositionem stare non posse, vt admittit Bart. hic, num. 4. in secunda oppositione, in materia Trebellianicæ, & eiusmodi opinio pluribus, iisdemque vrgentissimis probatur argumentis.
178 Et primum, quia actus, & potentia, priuatio, & habitus, & alterius generis opposita, simul, & semel, in eodem subiecto, stare non possunt, l. Titia, ff. de condit. & demonstrat. l. 1. ff. mandati. l. 1. C. de furtis. l. contra maiores. C. de inofficioso testamento. l. vbi repugnantia.
179 ff. de reg. iur. Sed conditio, & dispositio sunt
180 opposita; dispositio enim semper aliquid po
181 nit in esse, Conditio autem nihil ponit in es-

 se,

se, l. cedere diem, ff. de verb. significat. l. si quis sub conditione dandorum decem, ff. si quis omiss. causa testamenti, igitur vnus, & idem actus, non potest, & conditionis, & dispositionis vim habere.

182 Secundo loco, si conditio, & dispositio simul stare possent, sequeretur illud incommodum, vt quòd positum esset in conditione, ratione conditionis contingenter caperetur. l. cum ab eo ff. de contrahend. empt. iuncta d. l. si quis sub conditione, supra si quis omiss. causa testamenti, ratione autem dispositionis, &, tanquam fideicommissum, necessariò caperetur, vt probatur in d. l. si quis sub conditione, & in princip. Instit. de fideicomm. hæredit. sed hoc non est aliquo modo admittendum, impleat enim contradictionem, vt ad sensum patet, ergo nec illud debet admitti, vnde hoc sequitur.

183 Tertio loco, si vnus, & idem actus numero, & conditionis, & dispositionis vim habere posset, illud etiam sequererur incommodum, vt, positi in conditione, censerentur vocati, sed hoc non est aliquo modo admittendum, est n. contra gloss. communiter receptam in l. Lucius 2. ff. de hæred. Instit. ergo nec illud, vnde hoc sequitur.

184 Quarto loco, si daretur casus, vt conditio transiret in dispositionem, & dispositionis vim habere posset, illud quoque sequeretur incommodum, vt à conditione posset abesse contingens, sed neque hoc potest admitti, cum ingrediatur contingens conditionis definitionem, vt per Bart. ad l. 1. ff. de condit. & demonstrat. num. 1. tradit etiam Alciat. ad Rubr. sup. soluto matrimon. num. 7. ergo nec illud, vnde hoc sequitur.

185 Quinto loco, si conditio aliquo casu posset in dispositionem transire, & vim fideicommissi, vel alterius te licti habere, tunc maximè haberet, quando hæredi esset iniuncta, & sic honorato, qui grauari potest, sed nec hæredi iniuncta conditio in dispositionem transit, ita, vt necessitatem habeat præstationis. l. id autē in princip. supra eod. igitur absolutè conditio nunquam potest in dispositionem transire.

186 Sexto, si conditio, & dispositio simul stare possent, & consequenter daretur, fideicommissum causa conditionis implendæ, is, qui causa conditionis implendæ capetet, legatarius esset, aut fideicommissarius, sed hoc consequēs est falsum, vt patet ex sæpius repetita lege, si quis sub conditione dandorum decem, supra si quis omissa causa testamenti in fin. ergo falsum est etiam antecedens.

Septimo, si daretur casus, vt res in conditione posita, intelligeretur etiam posita in dispositione, dispositio ipsa cum conditione confunderetur, sed hoc fieri nequit, cum cōditio (quę nihil aliud est, quam futurus euētus, in quem dispositio suspenditur, vt per Bart. ad l. 1 supra de condit. & demonstr. num. 1.) distinguatur realiter à dispositione, quam conditionalem facit, tamquam qualitas à subiecto, igitur ratio non patitur, vt eadem res, quę est in conditione posita, sit etiam in dispositione.

Octauo, & vltimo loco, videtur apertè probari hac sententia per tex. in l. in ratione 2. in §. tametsi, in fin. supra eod. vbi I.C. postquam distinctione adhibita, soluit quęstionem principaliter propositam, de eo, quòd capitur causa conditionis implendæ, An scilicet in Falcidiam imputetur, subdit, alteram proponens dubitationem. quo loco amplius quæsitum est, An fideicommissarius quoque inuitus cogatur dare eam summam, & recipere hæreditatem, quasi, & ipsius fideicommissum esset, sed id verisimilie non est, cum talis oratio, magis ipsius causa, quàm contra ipsum, posita videatur, vtique si fideicommissum causa conditionis implendæ daretur, & sic actus conditionem simul, & dispositionem includens, vbi quis grauatus esset restituere hæreditatem Titio, si Titius centum daret, Titius quoque cogeretur centum dare, & hæreditatem recipere, & sic reciprocum esset fideicommissum, sed aliud statuit in d. §. tametsi, in fin. Marcianus I.C. igitur fideicommissum, vel alia dispositio causa conditionis implendæ, quæ simul dispositio sit, & conditio, non datur.

In contrariam tamen opinionem videntur iuisse glos. & Bart. ad l. in ratione, in dict. §. tametsi, supra eodem, idem Bart. ad l. à testatore, de condit. & demonstrar. & ad l. fideicommissa, §. cum esset, supra de leg. 3. licet huius verioris sententiæ non meminerit, & alienissimè, versic. sed & quod implendæ hic, nume. 4. vna cum Iacobo de Arena, interpretatus fuerit, & in hāc sententiam videtur etiam ire Roman. consil. 32. num. 7. quam nos quoque probauimus ad legem vnicam. C. quando non petent. part. num. 131. & pro hac opinione, quam verissimam esse arbitror, plura efficacissima possunt afferri argumenta.

Primum autem peti potest a d. versicu. sed
187 & quod implendæ, huius eiusdem legis nostræ, nam si conditio in dispositionem transire non posset, non daretur fideicommissum causa conditionis implendæ, cum simplex datum causa conditionis implendæ, nec legatum

tum sit, nec fideicommissum, d.l. si quis sub cō ditione dandorum decem, supra si quis omiss. causa testament. Sed datur, vt patet in d. vers. sed, & quòd implendę, igitur cōditio potest in dispositionem transire, & sic conditio, & dispositio simul dari; nisi n. fideicommissum causa conditionis implendæ vtrumque includeret, nomen non esset consequens rei, contra text. in §. est & aliud. Instit. de donat.

Secundo, pro eadem opinione ponderari potest text. in l. fideicommissa, in §. cum esset, de leg. 3. vbi duo erant instituti hæredes, quorum alter rogatus erat, acceptis centum à cohærede, eidem suam portionem hęreditariam restituere, quo in casu concluditur duplex, & reciprocum esse fideicommissum, ita, vt tam ille, cui iniuncta est conditio centum dandi, possit centum præstando cohæredem compellere, ad restituendam sibi partem hæreditatis, quàm ille, qui est grauatus restituere hæreditatis portionem, possit compellere cohæredem, ad dandam dictam quantitatem sibi. Ex qua quidem facti specie, efficacissimè sic possumus, pro hac posteriore sententia, ratiocinari. Vbicumque iubetur quis, ablatiuo absoluto, pecuniam recipere, & hæreditatem restituere, expressa persona dantis, sine dubio, quod accipitur, causa conditionis implendæ accipitur, l. acceptis, infra eodem, l. etiam si putauit, §. 1. in versic. plane, supra de pet. hæred. sed eadem quantitas, eo modo in conditione posita, etiam ex causa fideicommissi debetur, vt patet ex d. l. fideicommissa, in §. cum esset, ergo vna, & eadem res, & causa conditionis implendæ, & ex causa fideicommissi capi, & deberi potest, & sic conditio simul, & dispositio stare possunt, & consequēter fideicommissum causa conditionis implendæ dari, quod in dispositione simul, & in conditione consistit.

188 Tertio adduco text. in l. si seruus legatus, in §. qui margaritam, versic. nam & cum in testamento, supra de legat. 1. Vbi testator rogauit Titium, vt, acceptis centum, scilicet, ab hærede, seruum manumitteret, vel aliquid Sempronio præstaret. Quæsitum fuit, an hæres, cui eo modo erat iniuncta conditio, intelligeretur fideicommisso grauatus centum dare, & responsum fuit affirmatiuè, licet parum aptè eo modo fideicommissum scribatur, quod cum ita sit, licet nobis, per illum textum, hoc pacto, pro hac sententia, argumentari. Verba illa, acceptis centum, sine dubio conditionem inducunt, d. l. acceptis, & l. à testatore, supra de condit. & demonstrat. At ea centum, eo modo in conditione posita, intelliguntur etiam posita in fideicommissaria dispositione, d. §. qui margaritam, cum Titius, vt ibi dicitur, possit agere cum hærede ad dicta centum, igitur datur casus, vt vna, & eadem res in conditione posita, intelligatur etiam posita in fideicommissaria dispositione, & consequenter datur fideicommissum causa conditionis implendæ.

189 Quarto, & vltimo loco facit optimè, pro hac opinione text. in l. penultima, C. hoc eod. titulo nostro, vbi is, qui habebat in bonis quadringentos aureos, instituit hęredem Titium, ea lege, & conditione, vt hæreditatem non adiret, nisi prius trecentos octuaginta aureos Meuię solueret, dubitabatur, An Titius hęres, apud quem viginti tantum remanebant, posset, de dictis trecentis octuaginta solutis causa conditionis implendæ, octuaginta deducere, quibus Falcidiæ quartam repleret, & rescribitur affirmatiuè, ex quibus sic possumus argumentari. Nisi dicta quantitas causa conditionis implendæ soluta, etiam in dispositione esset posita, profectò de ea Falcidia non de-

190 duceretur, cum de ijs, quæ mortis causa capiuntur non deducatur, sed deducitur, igitur dicta quantitas, quæ erat in patrimonio testatoris, ita vt de ea posset disponere, & in conditione, & in dispositione simul est posita, postquam enim data est non solum causa conditionis implendæ, sed quasi etiam ex quadam testatoris causa mortis donatione, pecunia, quæ in eius hęreditate reperitur, soluta videtur, & ita intelligit, ac pluribus etiam comprobat Francisc. Husman. in suis ad l. Falcid. paradoxis, paradox. 16. aduersus communem Interpretum sententiam, qui dictam quantitatem ex sola mortis causa capi arbitrantur.

191 Quibus sic stantibus, non obstant argumenta ex aduerso allata, & præsertim primū, quia falsum est implicare, vt simul, & semel, in vno, & eodem subiecto, conditio, & dispositio recipiātur, nec inde sequitur, actum, & potentiam, priuationē, & habitum, vel alterius generis contraria, simul, & semel, in eodē subiecto reperiri, propterea quod, si exempli gratia, tu, & ego sumus hæredes instituti, & ego sum grauatus portionem meam hæreditariam tibi restituere, centum à te acceptis, nullum inconueniens est, vt eadem centum, & in conditione, & in dispositione fuerint posita, quia, licet conditio non ponat aliquid in esse, hoc intelligitur quoad dispositionem, quàm conditionalem reddit, non quoad id, quod est in conditione positum, & propterea, quamdiu non impleas conditionem dando centum, nihil est in esse positum, quoad portionem hæreditatis,

tis,quam debeo tibi sub cõditione dandorum centum restituere, sed non inconuenit, vt in se dispositionem includat, quia tu quoque, cum sis honoratus pura hæredis institutione, censearis conditione illa dandorum centum grauatus,eadem centum dare, ita,vt,si hæres extiteris,non possis non dare,in se igitur,conditio iniuncta, pura etiam potest esse dispositio,vt rectè sentit Bart. ad d.l.à testatore, de cond it.& demonstrat.num.3.respectu autem alterius dispositionis conditio.Nec dicas,eiusmodi implendæ conditionis necessitatem,con ditionem ipsam destruere,cuius proprium est, vt sit voluntaria,vel contingens, vt ex Bart.& Alc.docebamus,quia respondeo, adhuc rema nere contingentem,ratione potentiæ, licet ex parte voluntatis,de pote statiua,sit effecta necessaria, nec replices, conditionem potestatiuam semper esse possibilem , quia falsum est, cum possit quis mori,ante implementum,quo casu,facultas conditionis implendæ,ad hæredes non transmittitur,d.l.à testatore,cumque multa possint contingere, vt conditio non im-
192 pleatur, potestatiua enim appellatur, non quia omnino pendeat à libera facultate, sed quia magis pendet ab eius potestate,cui iniun gitur, quàm à fortuito, & casuali euentu, ratione ergo voluntatis est necessaria, ratione autem casus, adhuc contingens est. Quinimmo adhuc potest etiam contingens,& voluntaria dici,quatenus potest ille,cui iniuncta est, non adeundo hæreditatem,& non acceptando præcedentem honorem,subterfugere conditionis necessitatem, & quatenus etiam possunt cohæredes inuicem grauati, reciprocum fideicommissum non agnoscere.

Nec obstat secundum,quia,vt patet ex iam dictis non implicat, vt eadem res, quatenus est in dispositione posita, necessario capiatur, voluntate dantis inspecta, cum non possit nõ dare,quatenus autem in cõditione posita est, contingenter capiatur, quia plura possint accidere,quæ sint impedimento,quo minus con ditio impleatur.

Non obstat tertium, quia etiam in conditione positi possunt esse vocati, licet enim regula sit in contrarium, est in contrarium ratione præsumptionis, non ratione potentiæ, præterea recipit quamplurimas exceptiones, vt per Ias.ad l.conditionis,C.de pact.num.11. & per Socin.Iun ad l.Centurio, ff.de vulgar. & pupillar. num.304. tradit etiam Menoch. lib.4.præsumpt. præsumpt.76. & Ioseph.Rusticus latissimè, in tractat.de liberis in conditione positis,accedat etiam, quod dicta regula vendicat sibi locum in conditione casuali, nos autem versamur in conditione potestatiua,&,per dispositionem,non intelligimus aliquid,quod possit colligi à contrario sensu ex d. conditione, sed eiusdem conditionis implendæ necessitatem,quod aliud est.

193 Nec facit negotium quartum, primum, quia,licet conditio in dispositionem transeat, &,ex voluntaria, fiat necessaria, non propterea abest à conditione contingens, licet enim voluntas non possit illius implementum impedire,potest tamen,alias ob causas, fieri,vt supra demonstrauimus, vt non impleatur. Præterea contingens ingreditur definitionem simplicis cõditionis,de qua in locis allegatis Bar. & Alci.loquuntur, non autem definitionem relicti causa conditionis implendæ,de quo disputamus, nam vbicumque conditio in dispositionem transit,quia,scilicet, ei sit iniuncta, qui ob præcedentem honorem grauari possit, & quia res sit in conditione posita,de qua possit disponere testator,iuxta d.l.in fideicommissa,§.cum esset,supra de leg.3.nullum est fortè inconueniens,vt à non simplici conditione ab sit contingens.

194 Non obstat quintum,petitum à d.l.id autem,in principio. quia fatemur, non omnem conditionem,iniunctam hæredi,in dispositionem transire,quandoquidem,si quis instituat hæredem Titium,si centum dederit Sempro-
195 nio, quia nullus honor conditionem antecedit,conditio autem,nisi tempore,saltem natura conditionali dispositione est prior, non
196 potest in onerosam dispositionem transire: nõ possumus enim aliquem,anteaquam eum honoremus,grauare, §.1. Institut.de singulis rebus per fideicomm.relict.& ita intelligo, d. l.id autem,in principio. sed si alicui,postquam fuerit purè institutus,conditio potestatiua iniungatur, nihil est impedimento , quo minus conditio in dispositionem transeat, vt in dict. §.qui margaritam, & in d.§.cum esset, & in l.
197 nostra, versic.sed & quod implendæ. dispositio autem illa,in quam conditio transit, vt rectè docuit Bart.ad d.l.à testatore,num.3.pura est,non conditionalis, licet enim conditio sit, non est conditio sibi, & rei in conditione positæ,sed alteri dispositioni, reciproco nimirum fideicommisso, ita, vt passiuè nullam habeat conditionem,sed actiuè,& respectu alterius dispositionis,habeat.

198 Nec obstat sextum, quia verissimum est, eum, qui capit legatum, vel fideicommissum causa conditionis implendæ, legatarium, vel fideicommissarium esse, nec refragatur d.l. si quis

quis sub conditione dandorum decem, quia loquitur de eo, qui ex simplici causa conditionis implendæ accipit, qui, anteaquam acciperet, nullum ius prætendi habebat, secus autem est in eo, qui ex fideicommisso, causa conditionis implendæ capit; longa enim differentia est inter fideicommissum, vel legatum causa conditionis implendæ, & simplicem mortis causa capionem.

Nec facit negocium septimum, quia etiam, vbi res posita in conditione, intelligitur posita in dispositione, remanet realiter distincta, à dispositione, ipsa conditio, quæ dispositionem conditionalem facit, res .n. in conditione posita, non est conditio sibi ipsi, cum ipsa sit, quo ad se, in pura dispositione, vt rectè docet Bart. ad l. à Testatore supra de cond. & demonstr. num. 3. est enim conditio fideicommisso reciproco hæreditatis restituendæ, iuxta terminos d. l. fideicommissa §. cum esset, non autem dationi centum aureorum, qui, dum cohæredi, hæreditatem rustituturo, præstantur, simul, & semel fideicommissariæ dispntationi satisfaciunt, & conditionem ipsam implent.

Octauum quoque, & vltimum argumentum, peritũ à d. §. tametsi, facilè diluitur, quia ibi quoque ei conditio iniungebatur, vt sentit glos. in vers. non est, & Bart. ad d. §. cum esset, qui non fuerat antea honoratus, & propterea ille fideicommissarius, inuitus non cogebatur summam, & quantitatem in conditione positam, dare, & hæreditatem recipere, & propterea oratio illa, magis ipsius causa, quàm contra ipsum posita videtur, secus tamẽ esset, vbi puræ institutionis honor præcessisset, vt in casu d. l. fideicommissa §. cum esset, vbi oratio conditionem simul, & dispositionem inducẽs, in gratiam vtriusque posita intelligitur, & hoc
199 sentit Roman. in d. cons. 32. nu. 7. dum dicit, ablatiuum absolutum inducere etiam dispositionem, vbi prolatus est ab eo, qui habet disponendi facultatem, quòd contingit, licet Roman. non declaret, vbi cõditio iniungitur personæ, quæ, ob præcedentem honorem, grauari posset, vt in d. §. cum esset, & vbi res in conditione posita est eiusmodi, vt de ea testator possit disponere, vt rectè sentit Bart. ad d. l. à testatore nu. 3. & facit d. l. pen. C. eod. hæc ta-
200 men responsio, diuinatione nõ caret, præterea est casus indubitabilis, vbi persona, cui iniuncta est conditio, grauari nequit, & propterea magis placet mihi, vt respondeamus, d. §. tametsi, vendicare sibi locum, quando res est posita in conditione habenti figuram conditionis, si centum dederit, tunc enim talis oratio magis ipsius causa, quàm contra ipsum posita, videtur d. aurẽ l. fideicommissa in §. cum esset, procedere, vbi in conditione figuram conditionis non habente, sed per ablatiuum absolutum concepta, res posita est.

Præterea in d. §. tametsi, non dicitur absolutè, fideicommissarium non posse cogi summã dare, & hæreditatem recipere, sed verisimile, non esse hunc sensum, scilicet testatorem habuisse, si igitur ex probabili coniectura, verisimilè esset cogeretur, non repugnat ergo, vt quòd in cõditione est positum, præcisè etiam
201 ex dispositione debeatur, & sic, vt conditio, absque eo quòd desinat esse conditio, in dispositionem transeat.

Sed ad tollendam, in hanc quoque materiam, omnem contrarietatem, quatenus dubitatur, an, & quando res posita in conditione, intelligatur etiam in dispositione posita. sic distinguendum est. Aut conditio ei est iniuncta, qui non potest grauari; Aut ei, qui, ob præcedentem honorem, grauari posset. primo casu indistinctè in dispositionem non transit, l. id autem, supra eodem l. si quis sub conditione dandorum decem, supra si quis omis. causa testam. secundo autem casu. Aut res est posita in conditione, figuram conditionis non habente; Aut in habente conditionis figuram, si in non habente, conditio trãsit in dispositionem, nisi constet de contraria voluntate testatoris. d. §. cum esset, & d. §. qui margaritam, vers. Nã, & cum in testamento, si in habente conditionis figuram, in dispositionem non transit, nisi aliud testatorem sensisse appareat, & ita intelligo, d. l. in ratione 2. §. tametsi in fin. ꝭ eod.

Sexto autem colligo ex hoc text. in versic. sed & si accepta. Quasi legatum in Quartam imputari, & ratio est, quia cum effectu capitur iure hæreditario, licet legati habeat qualitatẽ, quatenus est sine onere, & hæc cõclusio omni caret difficultate.

Verum, quia non semper formulla illa acceptis centum, restituas fundum, vel hæreditatem, inducit, quasi legatum, propterea operæ prætium esse arbitror, vt distinctione adhibita, declarem, ad quem actum, vel dispositionem, eiusmodi formula per ablatiuum absolutum concepta, sit in vltimis voluntatibus referenda.

202 Aut igitur est expressa persona dantis, puta, acceptis centum à Meuio, eidem restituas, aut nõn est expræssa, quia scilicet simpliciter dictum est, acceptis centum restituas Meuio hæreditatem, si est expræssa, aut personã dantis est eiusmodi, quæ grauari non posset, & res

in con-

in cõditione poſita eiuſmodi nõ eſt, de qua teſtator poſſit diſponere, aut res accipienda, & expreſſa dãtis perſona, ſunt eiuſmodi, vt de illa teſtator poſſit diſponere, & hunc grauare. primo caſu inducit datũ, cauſa cõditionis implendæ, & ſic ſimplicem mortis cauſa capionem. l. acceptis, infra eod. l. etiam ſi putauit §. 1. verſ. plané ſupra de pet. hæredit. ſecundò autem caſu, inducit relictum cauſa conditionis implẽdæ; legatum ſcilicet, vel donationem cauſa mortis, vel fideicommiſſum, cauſa conditionis implendæ, & ſic intelligo textum noſtrum, in verſic. ſed, & quòd implendæ. l. fideicommiſſa §. cum eſſet ſupra de leg. tertio, & d. l. ſi ſeruus legatus in §. qui margaritã ſ de leg. 3. ſi verò non eſt expreſſa perſona dantis, aut teſtator iubet hæredem, accepta quota; puta, triente, vel quadrante, reſtituere hæreditatem; aut accepta ſpecie, vel certa quantitate, ſi quota, inducitur retentio partis hæreditatis iure hæreditario, ſecundũ eiuſdẽ iuris hæreditarij naturam, ideſt cũ ſuo onere, & ſic reſtringitur fideicommiſſum §. ſi quis vna Inſtit. de fideic. hæredit. ſi certa quantitate, vel ſpecie, aut verſamur in hærede inſtituto ex aſſe, aut in inſtituto pro parte, & habente cohæredes, ſi in inſtituto ex aſſe, inducit quaſi legatum, quod iure hæreditario capitur, præter illius naturam, ideſt ſine onere. d. §. ſi quis vna, Inſt. de fideicomm. hæredit. & ita intelligitur verſ. ſed & ſi accepta, huius legis noſtræ, ſi verò loquimur de inſtituto pro parte, aut iubetur, accepta ſpecie, vel quantitate, de propria ſua portione, vel pecunia in genere, quæ de propria portione accipi poſſet, hæreditatèm reſtituere, aut iubetur re aliqua, vel quantitate, nõ de ſua portione accepta, pariter hæreditatem reſtituere. Primo caſu, quaſi legatum inducitur; l. deducta §. nummis, infra ad S.C. Trebell. Secundo autem caſu, ruſus diſtinguendum eſt, quia, aut ſpecies, vel quantitas accipienda eſt de portione illius, cui reſtituenda eſt hæreditas, aut de communi, ſi de certa portione illius, cui reſtituenda eſt hæreditas, inducit fideicommiſſum, cauſa conditionis implendæ, vt hic, in verſ. ſed & quòd implendæ, & in d. l. fideicommiſſa, §. cum eſſet, ſupra de leg. 3. ſi de communi, inducitur prælegatum, quod difformiter capitur, cauſa conditionis implendę, vt colligitur ex tex. noſtro, in verſ. ſed in fideicommiſſaria, iuncto verſic. Pro ea verò parte, & ex d. l. deducta §. nummis, infra ad S.C. Trebell. iuncta l. id autem ſupra eodem.

203 Septimo loco colligo ex verſic. ſi quid verò implendæ. Si legatus ſit fundus centum dignus alicui, ſi quinquaginta hæredi dederit, computandum eſſe pro legato centum aureorum.

Verum, quia concluſio redditur dubia ex his, quæ tradit Bart. hic num. 2. in decima oppoſitione, in materia Falcidiæ, propterea eam paucis in quæſtionem voco.

204 Videtur igitur prima facię, ex ſententia Guidi Panciroli, in ſuo theſaur. variarum lect. lib. 2. cap. 105. verſic. ſed ego non video, falſa concluſio. Primum per l. qui fundum, in princ. ſupra eod. vbi inquit I. C. qui fundum ſolum in bonis centum relinquebat, ſi hæredem ſuũ damnauerit, vt eum quinquaginta Titio venderet, non eſt exiſtimandus amplius, quàm quinquaginta legaſſe, ideoque l. Falcidia locum nõ habet, idem eſt igitur legare fundum centum Titio, ſi quinquaginta dederit, & damnare hæredem, vt vendat fundum centum Titio, pro quinquaginta, ſed vbi damnatur hæres vendere fundum centum, pro quinquaginta, non eſt exiſtimãdus amplius, quàm quinquaginta legaſſe, ergo nec amplius, quã quinquaginta legaſſe exiſtimandus eſt, is, qui fundum Titio legauit, ſi quinquaginta dederit.

205 Secundo loco adducitur tex. in l. ſi dignũ, ſupra eod. vbi inquit Sceuola, ſi dignum decem fundum, damnetur hæres quinque vendere, ſine dubio quinque erunt imputanda Falcidiæ. Ex hoc quoque contextu, ſic poſſumus, aduerſus ſextam hanc concluſionem ratiocinari, ſi in computatione legis Falcidię de fundo legato deduceretur ea quantitas, quæ à legatario accipitur, ita, vt legans alicui fundum centum aureorum, ſi quinquaginta dederit, non videatur, niſi quinquaginta legaſſe, illa quantitas, quæ à legatario accipitur, in Falcidiam non imputaretur, vt patet ex text. noſtro, in fin. ſed d. quantitas in Falcidiam imputatur, vt patet ex d. l. ſi dignum, igitur legans fundum dignum centum, pro quinquaginta, non niſi quinquaginta in computatione legis Falcidiæ legaſſe cenſebitur.

206 Tertio, ad mentem Panciroli, in theſauro
variarum lect. lib. 2. cap. 105. adducitur tex. in
l. ſed ſi hoc, in §. 1. ſupra de condit. & demoſtr.
qui poteſt hoc modo induci. in computatione
legis Falcidiæ, illud debet intelligi legatum,
quod legatarius ex cauſa legati intelligitur ac
207 cipere, cum correlatiuorum eadem ſit iuris
diſpoſitio, l. 1. C. de cupreſ. lib. 11. l. vlt. C. de
208 indicta viduit. tol. ſed vbi quis aliquid legat
alicui, ſi aliquam ſummam dederit, illud intelligitur legatarius, ex cauſa legati accipere,

quod

quod supereſt deducta ſumma, quam ſoluit, cauſa conditionis implendæ, dict.l. ſed ſi hoc §.1. ergo, vbi legatus eſt alicui fundus centum, ſi quinquaginta dederit, fieri debet computatio, vt non niſi quinquaginta fuerint legata.

In contrarium tamen eſt veritas, & Bart. opin.num.2.in decima oppoſitione, quem ſequuntur DD.communiter, & in primis Ripa num.57.& Soc.Iun.num.55.

209 Primum per text.apertum, in l.noſtra, in fin. etenim, ſi falſa eſſet concluſio, legato alicui fundo centum, ſi hæredi legatarius quinquaginta dederit, non centum legatis computatio fieret, ſed quinquaginta, &, quod conditionis implendæ, cauſa hæres à legatarijs acciperet, in Falcidiæ computatione prodeſſet, ſed neutrum eſt ex his, vt patet in tex.noſtro, igitur concluſio eſt veriſſima, ita, vt de ea dubitari non poſſit, vbi enim caſus legis ibi nulla dubitatio, l. continuus, §.cum ita ff.de verborum obligationibus.

210 Secundo, probatur per text.in l.ſi fundus legatus, ſup.eod. ſi fundus legatus ſit, inquit ibi Paul.quinquaginta dignus, ſub hac conditione, ſi quinquaginta hæredi dediſſet, plerique putant vtile eſſe legatum, quia, conditionis implendæ cauſa datur, nam conſtat etiam Falcidiam eum pati poſſe. profectò, ſi in computatione legis Falcidiæ illud ſolummodo intelligeretur legatum, quod ſupereſſet, eo deducto, quod conditionis implendæ cauſa ſoluitur, legatum fundi quinquaginta, ſub conditione dandorum quinquaginta, eſſet omnino inutile, nihil enim eo deducto, quòd ſolueretur, cauſa conditionis implendę, ſupereſſet, & de eo Falcidia non deduceretur, cum non

211 entium nullæ ſint partes. l.eius, qui in prouincia ff. ſi centum petatur. At valet huiuſmodi legatum, & Falcidiam patitur, vt, diſertis verbis, docet Paul. I.C. in d.l.ſi fundus legatus, ſupra eod. igitur, in ratione legis Falcidiæ, ea fit computatio, vt, quod legatum eſt, intelligatur legatum, nulla facta deductione eius, quod cauſa conditionis implendæ ſoluitur, ita, vt legans fundum centum alicui, ſi quinquaginta dederit, centum, non quinquaginta tantummodo, legaſſe intelligatur.

212 Non obſtant primum, & ſecundum argumentum ex aduerſo allatum, quia d.l.qui fundum, in principio, & d.l.ſi dignum, ſupra eodem, loquuntur de eo, quod datur in vim pretij, concluſio autem noſtra eſt de eo, quod datur cauſa conditionis implendæ, fatemur enim, quod datur in vim pretij, quod ſuccedit loco partis rei, minuere, in computatione legis Falcidię, legatum, & in quartam imputari, vt in dictis iuribus, aliud autem eſt in eo, quod datur cauſa conditionis implendæ, vt hic, & in d.l.ſi fundus legatus.

213 Nec obſtat tertium, petitum à dict.l. ſed ſi hoc, in §.1. quia ibi, alicui legabatur vltra ſummam, quam capere poterat, ſi aliquid cauſa conditionis implendæ daret, quod datum cauſa conditionis implendæ minuit, in caſu, d.§.1. legatum ex veriſimili mente teſtatoris, ne, maiorem ſummam legãdo, minus videatur cum effectu legaſſe, quam quod iure capere poterat, quæ ratio ceſſat in computatione legis Falcidiæ, in qua, cum habeamus iura expreſſa, vt ſupra viſum eſt, nihil eſt cur ſimilia in contrarium obijciamus, inter quæ ius diuerſum apertè eſt conſtitutum.

214 Octauo, & vltimo colligo ex hoc text. datum cauſa conditionis implendæ, nec per compenſationem quidem, & reſpectu eius, à quo accipitur, in Falcidiam imputari. Verum quia, vltima hæc concluſio, difficultate non caret, propterea eam breuiter in quæſtionem voco, & quæro. An id, quod cauſa conditionis implendæ accipitur, in Falcidiam imputetur, ſaltem reſpectu eius, à quo accipitur, & ſic per viam compenſationis.

Sunt ergo, in propoſita difficultate, pugnantes interpretum opiniones, altera eſt affirmatiua, quam probat Accurſ. hic, in verbo legatarijs. & ſequuntur nonnulli alij (quos, tacitis nominibus refert Bar. hic) ad d.l. qui fundum, in prin.ſup.eo.

215 Et pro hac opinione. Primum adducitur textus in l.Neſennius, in fin.princip. ſupra eodem, quatenus eo loci ſupponit I.C. cum qui legatum præſtaturus eſt, ſi aliquid ab eo, cui eſt præſtaturus, ex teſtamento quomodocumque petat, etiam iure, ſcilicet non hæreditario, non eſſe audiendum, deſiderantem vti aduerſus eum beneficio legis Falcidię, quaſi ſentiat quicquid à legatario hæres quomodocumque petat, & capiat, reſpectu illius, in quartam imputari. Sed quod cauſa conditionis implendæ accipit, petit, & capit ab eodem legatario, cui ex teſtamento legatum eſt præſtaturus, igitur, reſpectu illius, iure cuiuſdam compenſationis, debet in quartam imputari.

Secundo loco adducitur text. in l.in ratione, 2.§.tametſi, ſupra eodem, qui ita pro hac opinione inducitur, id, quod hæres accipere iuſſus eſt ab eo, cui aliquid ex teſtamento tradere, & præſtare debet, in quartam ſine dubio imputatur, d.§.tametſi, ſed qui iubetur dare,

ex causa legati fundum centum, si legatarius ei quinquaginta dederit, iussus est accipere, vt aliquid ex testamento præstet, igitur dicta quinquaginta in quartam debent imputari.

In contrariam tamen opinionem iuit Cynus, quem refert Bart. hic, num. 2. in decima oppositione, ad l. pen. C. eod. & hanc puto veriorem esse sententiam.

Primum per textum nostrum, in fin. vbi illa quinquaginta, quæ ab hærede fundum centum præstaturo, implendæ conditionis causa accipiuntur, si datum causa conditionis implendæ in quartam, respectu eius, à quo accipitur imputaretur, profectò, in casu legis nostræ, imputarentur. Sed non imputantur, vt patet hic, in vltimis verbis, igitur datum causa conditionis implendæ, nec respectu eius à quo accipitur, per viam compensationis, im-

216 putatur. Nec dicas, textum nostrum intelligendum esse de simplici imputatione respectu aliorum, non de compensatione, quia eiusmodi intellectus diuinatiuus est, contra l. si putator, ff. ad l. Aquil. & temere restringit textus generalitatem, contra regulam legis pri-

217 mæ, §. generaliter, ff. de legat. præstand. verbum enim, imputare, generaliter refertur ad imputationem, tam respectu eius à quo accipitur, quàm respectu aliorum d. l. Nesennius.

Secundo adducitur text. in d. l. si fundus legatus, supra eodem, vbi, si fundus legatus sit quinquaginta dignus, inquit text. sub hac conditione, si quinquaginta hæredi dedisset, plerique putant vtile esse legatum, quia conditionis implendæ causa datur, nam constat etiam Falcidiam eum pati posse, quibus ex verbis eiusmodi suboritur argumentum, quod in

218 Falcidiam imputatur, si suppleat, quod deducendum est, impedit vsum legis Falcidiæ, d. l. Nesennius, sed quinquaginta, quæ dantur causa conditionis implendæ, a legatario, hære di fundum præstaturo, in casu d. l. si fundus, non solum supplét, sed excedunt etiam, quod esset deducẽdum, respectu eiusdem legatarij, & tamen, nec respectu illius, imputãtur, vt ibi. igitur, quod datur causa conditionis implendæ, nec per viam compensationis, respectu eius, à quo accipitur, in Falcidiam imputatur; nec dicas cum glosa in d. l. si fundus, eum, qui legatum accipiebat, iussum fuisse dare causa conditionis implendæ dicta quinquaginta, non eidem hæredi, à quo accipiebat legatum, sed alteri, quia hæc quoque declaratio est diuinatiua, & suo auctore indigna.

219 Tertio adducitur text. in l. Plautius, supra de condit. & demonstr. vbi quidam libertus, puta Titij, instituit hæredem Plautium, præterito patrono, eundemque hæredem grauauit, vt perceptis decem, totam hęreditatem restitueret. mortuo liberto Titius, patronus, per contra tabulas tertiam partem hæreditatis, sibi debitam, abstulit, dubitatur, An fideicommissarius, diminuta hæreditate sibi restituenda, debeat, pro rata, & sic pro tertia parte, exonerari à præstatione decem aureorum, & concluditur affirmatiuè, deinde subdit I.C. diuersum est, si Falcidia interueniat, & minuat legatũ, nam his casibus, nihil repetetur, quòd in solidum conditioni pareretur, quibus ex verbis ita possumus ratiocinari. Si quod datur causa conditionis implendæ, saltem respectu eius, à quo accipitur in Falcidiam imputaretur, Falcidia interueniente, aut in solidum cõditioni non pareretur, aut eo, quod debetur causa conditionis implendæ, in solidum soluto, vel Falcidia non deduceretur, si solutum suppleret id, quod hæres deducere desideraret, vel saltem pro ea parte, facta compensatione, non deduceretur, at neutrum fit ex his, vt constat ex d. l. Plautius, in versic. diuersum est, ergo id, quod datur causa conditionis implendæ, nec in Falcidiam quidem imputatur, vbi soluitur eidem, qui præstat legatum.

220 Quarto, probatur hæc opinio, quia omnis imputatio est receptio rei debitæ ex alia causa, pro satisfactione etiam Falcidiæ, sed quòd accipitur causa conditionis implendæ, nulla ex causa debetur, l. si quis sub conditione dandorum decem, supra si quis omis. causa testam. ergo in his, quæ capiuntur causa conditionis implendæ, non cadit imputatio.

221 Quinto, & vltimo loco. si quòd accipitur causa conditionis implendæ, ab eo, qui legatum est præstaturus, in Falcidiam imputaretur, aut imputaretur anteaquam accepisset, aut postea, sed neutro casu ratio patitur, vt imputetur, ergo absolutè non imputatur. Minor probatur, quia, anteaquam mihi des causa conditionis implendæ, cum ego nihil debeam conditione non purificata, & mihi nihil debeatur, cum petere, quod positum est in conditione, non possim, compensationi locus esse non posset; postquam vero dedisti, & ex datione purificata conditione incipio tibi debere, nulla ratio patitur, vt compensem, quod iam mihi ex alia causa perfectè acquisitum est.

222 Non obstant nunc contraria, & præsertim primum argumentum, petitum à d. l. Nesennius, quia non loquitur d. l. de eo, quòd datur causa conditionis implendæ, sed de legato, & de fideicommisso, quæ ex testamento petuntur,

tur, non autem de his, quæ peti non possunt, sed pendent à libera voluntate dantis, cuiusmodi est, quod datur causa conditionis implendæ, l. si quis sub conditione, supra si quis omiss. causa testamenti, & hæc solutio, quam refert Bart. hic num. 51. in decima oppositione, fuit Cyni ad l. pen. C. eod. longe enim diuersa est ratio inter legata, & fideicommissa, quę necessario ex testamento capiuntur, & in gratiam hæredis præstantur, & data causa conditionis implendæ, quæ capiuntur ex causa testamenti contingenter, & in gratiam eius, qui soluit prę stantur, vt per Soc. Iun. hic num. 59. tradit etiã Cæsar Piumagiolius num. 166. & hanc solutionem sequitur communiter DD. nimirum post Angel. Picus hic num. 80. Ruin. num. 101 & Ripa num. 62. vbi efficacissimis rationibus Bart. solutionem reprobat, licet communis sit: eandem sequuntur etiam ad l. filium quem habentem, C. famil. ercisc. Lancelot. Polit. numero 56. & Io. Corras. num. 48.

Nec obstat secundum argumentum de d. §. tametsi, quia vendicat sibi locum in dato, causa conditionis implendæ, non figura conditionis, quòd, non modo respectu eius à quo accipitur, in quartam imputari, sed etiam simpliciter, & respectu omnium facile admittimus, cum quodammodo in vim prætij accipi videatur, vt patet ex eod. §. tametsi, dummodo sit remansurum apud hæredem iuxta tex. in l. acceptis, infra eodem.

Nunc autem explicatis ijs omnibus, quæ pertinebant ad conclusiones ex textu nostro elicitas, vt summatim, ex disputatis articulis, fructum colligamus, antequam veniam ad quartã partem nostræ interpretationis, in qua Bart. quæstiones sunt examinandæ, duo faciã.

223 Primum distinctione adhibita, docebo, quæ, & quando in Falcidiam imputentur.

Secundo, quæ sit differentia, secundum communes traditiones, inter Trebellianicam, & Falcidiam, quoad imputationem.

Quod attinet ad primum, breuiter sic distinguendum, aut de his dubitamus, quæ capiuntur extra causam testamẽti, aut de his, quæ ex testamenti causa capiuntur, si de his, quæ non occasione testamenti capiuntur, aut non constat ea contemplatione esse data, vt imputentur, sed versamur omnino in dubio, aut tacitè, vel expressè constat, testatorem voluisse, quod dedit extra causam testamenti, in Falcidiam imputari, si non constat, in dubio non imputatur, l. pater filiam in princip. supra eod. si constat testatorem voluisse imputari, aut voluit ab initio, quando extra causam testamenti dedit, & imputatur, l. cum quo §. vlt. supra eod. aut ex post facto, & non imputatur, d. l. pater filiam, in princip. si verò de his dubitamus, quæ ex causa testi capiuntur, aut versamur in ijs, quæ capiuntur contingenter, aut in ijs, quæ capiuntur necessario, si in ijs, quæ capiuntur contingenter si in ijs, quæ capiuntur causa conditionis implendæ, aut in ijs, quæ non causa conditionis implendæ capiuntur, primo casu, aut dantur figura conditionis, aut non figura conditionis, si figura conditionis, non imputantur, vt in l. in ratione in §. tametsi, & in l. si fundus legatus, sup. eod. nec per viam quidem compensationis, vt in l. nostra, in fin. si non figura conditionis, aut, quod datur, causa conditionis implendæ est remansurum apud hæredem, & imputatur, aut non est remansurum, & non imputatur, l. acceptis infra eod. si verò dantur, non causa conditionis implendæ, sed in vim modi, vel in vim prætij, imputantur. l. si dignum, & l. qui fundum supra eod. colligitur etiam ex d. §. tametsi, vbi verò versamur in eo, quod capitur necessario, aut capitur vniformiter, aut difformiter, si vniformiter, aut iure hæreditario, vel quasi, aut iure non hæreditario, si iure hæreditario, vel quasi, imputatur, vt hic, & in l. quod autem supra eod. & in l. si hæres supra eodem, in l. deducta §. nummis infra ad S. C. Trebell. & in §. si quis vna Instit. de fideicomm. hæred. quæ iura de eo loquuntur, quod ex quasi legato acquiritur, quod iure quasi hæreditario dicitur capi, vt supra pluribus in locis admonuimus, si iure non hæreditario, vel quasi, sed iure, puta, legati, vel fideicommissi, siue simpliciter, siue causa conditionis implendæ, rursus distinguendum est. Nam, aut, ea contemplatione fuit datum, vt imputaretur, & imputatur, l. quod autem in fin. supra eod. aut non constat, ea contemplatione datum fuisse, & tunc, aut dubitamus, nunquid imputetur simpliciter, & non imputatur, vt hic, aut nunquid imputetur respectu eius, à quo accipitur, per viam compensationis, & imputatur, l. Nesennius, in princip. supra eod. l. filium quem habentem, C. famil. ercisc. si verò difformiter, aut loquimur de ea parte, quæ capitur à cohærede iure legati, aut de ea, quæ capitur iure proprio, & hæreditario, si de prima, aut data est ea contemplatione, vt imputetur, & imputatur, d. l. quod autem in fin. supra eod. Aut non est data ea contemplatione, & tunc simpliciter non imputatur, vt hic, in versic. pro ea verò parte, respectu autem eius, à quo accipitur, imputatur d. l. Nesennius in princ. & l. filio infra eodem,

si de secunda, quæ capitur iure hæreditario, vniuersa est imputabilis in Quartam, vt hic, & in d.l. quòd autem, quando tamen deducitur aliquid ex voluntate testatoris, ex portione prælegati, quę capitur iure hæreditario, tantum imputatur, quantum sufficit, ad supplendam quartam, iuxta l. Titia supra eod, secundũ nostrum intellectum, & hanc verissimam putamus esse, in hac materia, Distinctionem, quam scripsimus etiam in prima nostra Selectarum Distinctio. centuria, quæ est in ordine 65.

224 Verum quia hæc Distinctio, quæ communis est Falcidiæ, & Trebellianicę, in aliquibus communi opinioni aduersatur, propterea superest, vt breuiter videamus, quæ, secundum communes traditiones, sit inter Falcidiam, & Trebellianicam differentia, quoad imputationem.

Differentia igitur in eo est, quia, secundum communes traditiones, plura imputantur in Trebellianicam, quàm in Falcidiam, nam in Trebellianicam legata, fideicommissa, & id etiam quòd capitur causa conditionis implendæ, vbi remansurum sit apud hæredem, etiam simpliciter, & respectu omnium, imputantur, vt probatur in tex. nostro, in vers. sed in fideicommissaria, secundum communem intellectum, & in l. acceptis infra eod. quæ tamen in Falcidiam non imputantur, propterea quòd datum causa conditionis implendæ, absolutè non imputatur in Falcipiam, vt hic, in fin. legata autem, & fideicommissa imputantur solummodo respectu eorum à quibus accipiuntur, & sic per viam compensationis tantũmodo, iuxta text. in d.l. Nesennius in princ. supra eodem.

Nunc autem, anteaquã veniamus ad quartam, & vltimam partem huius interpretationis, quæ pertinet ad Bart. quæstiones de legitima, explicandæ sunt quatuor eiusdem Bart. quæstiones, ad Falcidiam, & Trebellianicam pertinentes.

Prima est, qua quærit, supposita communi differentia, vt plura scilicet imputentur in Trebellianicam, quàm in Falcidiam, quæ sit differentiæ ratio.

Secunda, si ab eodem hærede, & fideicommissum vniuersale, & legata sint præstanda, quæ, & quomodo in Quartam sint imputanda.

Tertia, quæ sit ratio differentiæ, inter corpus hęreditarium, & pecuniam, vel corpus nõ hæreditarium.

Quarta, & vltima, vtrum Falcidia, & Trebellianica possit detrahi in vna re particulari.

Redeundo igitur ad primam, vt singulas sigillatim examinemus, primum dicimus, frustra de ratione differentiæ disputari, vbi differentia non reperitur, non entium enim nullæ sunt partes, vulgata, l. eius, qui in prouincia ff. si cert. pet. & propterea mirum non est, si DD. hucusque probabilem rationem differentiæ non inuenerunt, ingenuè fatentes durũ hunc lapidem semper fecisse in dentibus maiorum nostrorum, & vix reperiri posse probabilem rationem, hæc enim difficultas, circa differentiæ rationem, mirificè comprobat sententiam nostram, differentiam ipsam negantem: probabile enim non est, differentiam esse inter huiusmodi Quartas, ratione carentem, & auctoritate, nulla enim aperta iuris auctoritate nititur, cum lex nostra, in qua fundatur, obscurissima sit, & perplexa, & sensum alium probabiliorem recipiat, vt supra ostensum est, profectò planior est tex. in §. sed quia hæredes, Instit. de fideic. hæredit. qui omnem differentiam videtur excludere, dum senatum censuisse, testatur ei, qui rogatus esset hæreditatem restituere, perinde licere Quartam partem retinere, atque ex l. Falcidia, ex legatis retinere conceditur.

225 Supposita tamen communi differentia, à qua tutum non esset, in iudicando, & consulendo, recedere, multiplex eiusdem differentiæ ratio ab interpretibus redditur, nimirum à gl. hic, & à Bar. num. 6. à Baldo ad l. filium quem habentem, C. famil. erciscun. vbi aliam reddit etiam Matthesilanus, à Castrense etiam ad l. primam, supra eodem, num. 11. & à Paul. de Monte Pico hic, ab Alc. lib. 6. paradoxorum, cap. 4. à Duareno lib. 2. disputat. anniuers. cap. 10. ab Angelo Mattheac. lib. 2. de via, & ratione iuris, cap. 22. ab Antonio Fabro lib. 6. coniecturarum iuris, cap. 3. & 4. & ab alijs quas ferè omnes recensent, & reprobant hic Ripa à num. 86. vsque ad numerum 89. Socin. Iun. à num. 70. ad 76. & Ioan. Bologn. à num. 204. ad 217. necnon Cæsar Fiumagiolius nouissimè à num. 239. ad numerum 255. easdem etiam ferè omnes reprobat Alc. in d. cap. 4. Ve-
226 rum quia probati præceptoris est, vt docemur à Platone lib. 6. de Republica, non in varijs opinionibus recensendis, & confutatis laborare, sed in veritatis indagatione, propterea, illis omissis, breuiter aperiam quid, in hac materia, sentiendum sit.

Arbitror igitur, vbi vera sit communis differentia, vt plura imputentur in Trebellianicam,

cam,

eam, quàm in Falcidiam eam esse veram differentiæ rationem, quam reddit Ripa hic, num. 4. quamque sibi ascribit, tacito auctore, Antonius Faber lib. 6. coniecturarum, cap. 3. & 4. & quæ, si rectè perpendatur, parum distat ab ea, quam reddunt Alc. lib. 6. paradox. cap. 4. & Duaren. lib. 2. disputat. anniuers. cap. 10. quæ etiam omnes rationes coincidunt, cum ea, quam affert Bart. hic, num. 6. quæ videtur esse communis.

Ratio igitur est, quia, cum testatores per legem Falcidiam, qua coangustata est latissima legandi facultas, tributa à lege duodecim tabul. l. verbis legis, ff. de verb. significat. ita vt hodie testatores vltra dodrantem legare non possint, nulli dubium est, vbi vniuersum patrimonium erogatum sit legando, ipso iure legata esse per l. Falcid. resecata, ita, vt pro quarta parte non valeant, l. Plautius, l. lineam margaritarum, supra eodem, & consequenter ipso iure à lege ipsa conflata est, ex quartis partibus singulorum legatorum, quarta hereditatis remansura apud ipsum hæredem, perinde ac, si pro illis partibus, legatum non esset, cum non quicquam intersit, vtrum statim ab initio legatum non sit, an quod legatum est remanserit, l. id autem, supra eodem, in fin. & consequẽter, cum per legem Falcidiam, quadrans datus & cõstitutus sit, priusquam à testatore aliquid legetur, vel fideicommittatur, non possunt in eiusmodi quadrantem, cui nihil deest, legata, seu fideicommissa superuenientia imputari, quin potius ea omnia, cũ accedant quadranti, iam ex ijs, quæ ad hæredem iure hæreditario pertinent, confectò, extra, & supra quadrãtem esse debent. Pegasianum autem S.C. quartam, quam Trebellianicam appellamus, non conficit ipso iure, hæredi adimendo facultatem fideicommittendi vltra dodrantem, sed permittit dumtaxat, vt illam sibi per retentionem conficiat, ne omnino infructuosa hæreditatis aditio ei fit, sed, spe alicuius lucri, & commodi, ad adeundum inuitetur, eamque ob causam Senat. Consult. satisfit, si quartam hæres habeat, quomodocumque iudicio testatoris, & sic etiam ex ijs, quæ non iure hæreditario capiuntur.

Cæterum hæc ratio videtur, & ipsa varias pati difficultates, primum, quia potius videtur probare ita iure constitutum esse, quam cur ita sit constitutum, propterea necesse est rursus rationem inuestigare, cur potius voluerit lex Falcidia ipso iure quartam conficere hæredi, quàm Senatus Cõsultũ Pegasianum, qui non confecit quartam hæredi restituturo hæreditatem, sed permisit, vt sibi conficeret,
227 & retineret, huius ergo differentiæ ratio est, quia legatorum dominium rectà via transit in ipsos legatarios à die mortis ipsius testatoris, l. à Titio, ff. de furt. l. legatum ita, supra de leg. 2. & rationi consentaneum non erat, vt hæres adeundo hæreditatem, quam vniuersa legata absorberent, nullius rei dominus efficeretur, sed dominium vniuersum transiret ad legatarios, onera autem apud eum remanerent, quamobrem iure optimo voluit, vt, confecto quadrante hæredi, anteaquam adiret hæreditatem, resecatis, scilicet, ipso iure, pro ea parte, legatis, eodem tempore, per aditionem hæreditatis, hæres sui quadrantis, legatarij autem reliquarum legatorum partium, domini efficerentur, d. l. legatum ita. Absurdum enim erat, vt, pro ea parte legatorum, quæ erat remansura apud heredem, perperam, & reuocabiliter transiret ad hæredes, argumento §. il-
228 lud, Institut. de rerum diuisio. ars enim, & natura nihil operantur frustra, l. qui bis idem, infra de verb. obligat. aliud autem est in hære-
229 de, ad restituendam hæreditatem grauato, nam, cum hæreditatis restituendæ dominium in fideicommissarium non transeat, anteaquã idem hæres grauatus restituat, qui ante restitutionem hæreditatis vniuersæ est dominus, satis fuit Senatus Consulto Pegasiano, vt permitteret eidem hæredi grauato, quartæ retentionem, in quam, cum non esset antea confecta, potuit iure caueri, ad fauorem fidei commissariorum, vt etiam, quæ caperet hæres iure legati, vel fideicommissi, in dictam quartam hæreditatis aditæ imputaret. nihil enim
230 prohibet, in quartam hæreditatis aditæ, quæ hæreditas amplius non est, sed patrimonium adeuntis, ea etiam imputari, quæ non hæreditario iure capiuntur, sed ratio non patitur, vt, quæ iure hæreditario non capiuntur, imputentur in quartam hæreditatis non aditæ, cuius-
231 modi est Falcidia, quæ, cum sit propria, & vera hæreditatis quarta, non nisi ex ijs, quæ iu-
232 re hæreditario, ad hæredem pertinent, confici potest, &, secundum hanc declarationem, defendi forte posset differentia etiam illa, quã post Bart. constituunt communiter DD. inter Falcidiam, & Trebellianicam, dum illam quartam hæreditatis esse statuunt, non autem hãc, proptereaquòd Falcidia verè, & propriè est quarta hæreditatis, cum hæreditas non adita, propriè, & verè sit hæreditas, hæreditas autem adita, cuius quarta est Trebellianica, non propriè hæreditas sit, sed potius adeuntis patrimonium, iuxta tradita per DD. ad l. qui Romæ,

mæ, §. duo fratres, ff. de verb. obligat. vbi nos
quoque quandoque diximus, & hanc puto ve-
ram eſſe differentiæ rationem (ſuppoſita diffe-
rentia) cui non aduerſantur obiecta hic per Cæ-
ſarem Fiumagiolium; quatenus dicit, in Falci-
dia quoque, licet legata ipſo iure reſecentur,
opus eſſe facto hominis, ex his, quæ tradit Bal.
ad l. 1. C. eodem, quia reſpondemus, opus eſſe
facto hominis, non, vt res efficiantur commu-
nes inter hæredem, & legatarios, ſed vt res
materiales diuidantur, & portio hæredis, à le-
gatis ſeparetur, & diuidatur ſenſibiliter, &
cum effectu. Eadem quoque reſponſio ſatisfa-
cit ſecundæ obiectioni, dum dicit non ex eo,
quòd lex reſiſtit relictis excedentibus dodran-
tem, poſſe intelligi reſultare eorum nullitatē,
cum lex vlterius proceſſerit, dando hæredi-
bus remedium facti, iuxta princip. Inſtitut. eo-
dem, & l. 1. in princip. ſupra eodem; nam, cum
lex vlterius procedit, ex ſola legis reſiſtentia,
non inducitur nullitas, vt per DD. ad l. non
dubium, C. de legibus, propterea quòd lex
Falcid. vlterius procedit, vt pars legatorum,
quæ nulla eſt, deducatur, & ſeparetur cum ef-
fectu, à reliquis partibus legatorum, quæ iu-
re ſubſiſtunt. Nec alicuius roboris eſt tertia
conſideratio eiuſdem, aſſerentis nullitatem
legatorum pro parte inductam per legem
Falcidiam, antequam opponatur ab hærede,
in cuius gratiam fuit inducta, non poſſe quic-
quam operari, per gloſ. in l. 2. in verſic. volen-
ti, vbi etiam Bart. & alij, C. de iur. emphyt. &
ex traditis per Cæphalum conſil. 27. num. 10.
quia obiectio procederet, ſi in gratiam ſolius
hæredis fuiſſet inducta; ſed conſtat, in gratiam
etiam teſtatoris inductam eſſe, Inſtit. eodem,
in princip. Nec facit negotium vltima illius ra-
tio, dum dicit, ſequi ex hac ratione differētiæ,
vt habita per hæredem, in ſpecie l. ſi à me, ſu-
pra eodem, debeant in Trebellianicæ imputa-
tionem venire, quod abſurdū arbitratur, quia
apud me, nullum abſurdum eſt, ſtante com-
muni differentia, vt illud fideicommiſſum, in
Trebellianicam imputetur, in illa enim l. nega-
tur, imputari in Falcidiam, tutiſſima igitur eſt
eiuſmodi differentiæ ratio, ad mentem Ripæ
allata, & pluribus à nobis etiam exornata, &
comprobata. Quod ſi rurſus quæras, cur volue-
rint iura, in hanc quartam conficiendam ſibi
ab hærede, poſt aditam hæreditatem, ad ſimi-
litudinem Falcidiæ, quæ conficitur à lege, an-
te aditam hæreditatem inductam, iuxta text.
in §. ſed quia hæredes, Inſtitut. de fideicomm.
hæred. legata, & fideicommiſſa imputari, quæ
in Falcidiam ipſam non imputantur, duplex
poteſt aſſerri probabilis ratio, altera, ad men-
tem Caſtrenſis, ad l. 1. ſupra eodem, num. 11.
quam optimè explicat Socin. Iun. hic, nu. 73.
propterea, ſcilicet, pauciora imputari in Falci-
233 diam ad fauorem hæredis, quia Falcidia
eſt ob cauſam fuerit introducta, vt illius quar-
tæ precio allicerentur hæredes ad hæreditates
adeundas, & hoc modo [illegible]
inſtitutiones, quibus legata conſeruarentur, cum
nullo alio iuris remedio poſſint à legatarijs hæ-
redes, ad hæreditates adeundas compelli; ſe-
cus enim eſt in Trebellianica cum hæredes gra-
uati poſſint à fideicommiſſarijs inuiti ſubire
cogi, §. ſed ſi recuſabat. Inſtitut. de fideicomm.
hæred. l. cogi, infra ad Senat. Conſult. Trebel-
lian. cum ſimilibus. Quamobrem, non fuit eo
reſpectu, opus ita allicere hæredem, ſicut in
primo caſu; & propterea in Trebellianicam
plura imputantur, & conſequenter hæc capa-
234 cior conſequitur. Nec probabilem hanc ra-
tionem eneruant Socini Iunioris conſidera-
tiones, dicentis, rationem hanc conſiderabi-
lem non eſſe, vbi vterque hæres ex voluntate
hæreditatem adeat, quia immo tunc quoque
eſt in conſideratione, quandoquidem hæres
detracturus Trebellianicam, cum intelligat,
ſe poſſe compelli ad adeundum à fideicom-
miſſario, accipit ob minus lucrum illam hære-
ditatem, quam fortè non acciperet, ſi omninò
ei liberum eſſet adire, & non adire, nec dicas
cum eodem, rationem hanc non habere locū,
vbi hæredibus grauatis nullum relictum ſit le-
gatum, vel fideicommiſſum, vel prælegatum,
nec quicquam cauſa conditionis implendæ,
quia tunc nec differentia locum habet, cum
vtraque quarta, ſolummodo ex eo, quod ca-
pitur iure hæreditario, tunc conſtituatur; Fal-
cidia tamen naturaliter, Trebellianica per ac-
cidens. Nec obſtat ſi dixeris, vna cum Socin.
Iun. hic, non potuiſſe hoc inducere legem Fal-
cidiam ob affectionem, qua proſequeretur le-
gatarios, cum potuerit alia via illis prouidere,
hærede non adeunte, vt hodie prouidetur in
Authent. ſed cum teſtator, C. eodem, & in Au-
thent. hoc amplius, C. de fideicommiſ. Vnde,
cum non fecerit, videtur minus dilexiſſe eos,
quàm fideicommiſſarium vniuerſalem, cui
dedit beneficium cogendi hæredem, l. ſi quis
omniſſa, ſupra ſi quis ommiſſ. cauſa teſtamen-
ti; nam facile eſt reſpondere, non fuiſſe tunc
temporis in conſideratione remedium dicta-
rum Authenticarum, & ideo voluit l. inducē-
re hæredem, ad adeundam hæreditatem ex
voluntate, non autem inuitum, vbi Senatus
Conſultum Pegaſianum, quod voluit etiam
hære-

hæredem compellere, satis fuit, vt minori lucro hæredem alliceret, qui, cum intelligat se posse compelli, facile est, vt adeat etiam ob minus lucrum. Altera autem ratio esse potest, quam excogitauit Matthesilanus, ad l. filium quem habentem, C. famil. ercisc und. num. 27. quem sequuntur ibi Politus num. 93. & Ioan. Coras. num. 50. quæ eadem videtur esse, cum ea, quam reddit Hieronym. Laurent. ad l. in fideicommissariam, intra ad Senat. Consult. Trebellian. num. 93. quam, latius explicando, & exornando, amplectitur etiam Soc. Iun. hic, num. 75. propterea scilicet, plura imputari in Trebellianicam, quàm in Falcidiam, quia fideicommissa sint legatis fauorabiliora, §. sed non vsque, Institut. de legat. hinc factum est, in gratiam fideicommissorum, vt hæres possit cogi adire hæreditatem, l. quia poterat, l. nam quod, & d. l. cogi, infra ad Senat. Consult. Trebell. quod tamen factum non est in gratiam legatorum, nec dicas cum Alcia. lib. 6. paradox. cap. 4. & cum Angelo Matheacio lib. 2. de via & ratione iuris, cap. 22. num. 13. rationem eiusmodi retorqueri, quia, secundum eam, magis erat fauendum hæredi grauato ad restituendam hæreditatem, quàm ei, cuius hæreditas esset exausta legatis, per regu. quæ habet, ma-
235 gis succurrendum esse explicanti actum ex necessitate, quàm agenti ex voluntate, l. si fideiussor, §. si necessaria, supra qui satisdare co-
236 gantur, nam, primum respondeo, detrahentem Trebellianicam, non adire ex necessitate, sed ex voluntate, vbi enim coactus adit hæres, quartam non detrahit, & propterea, eo casu, non est imputationi locus. præterea necessitas, tunc demum agenti suffragatur, quando in eam non incidit propria culpa, vt in casu nostro, vbi quia recusat hæres adimplere testatoris voluntatem, contra pietatem, & fidem, propterea, quasi in pœnam, & adire cogitur, & quarta non deducta, hæreditatem restituere
237 compellitur. Testatorem autem, licet magis diligat hæredem, quàm legatarios, diligere tamen magis fideicommissarios vniuersales, quàm hæredes, constat ex pluribus, primum, quia ab initio fiebant talia fideicommissa, vbi non poterat testator alicui directè relinquere, tunc enim fidei hæredis committebat, vt restitueret illi hæreditatem, Institut. in princip. de fideicomm. hæredit. tradit Castr. ad l. 1. supra de legat. 1. num. 3. Quapropter tunc magis diligebatur fideicommissarius, quàm hæres, cũ
238 institueretur in gratiam fideicommissarij; præterea constat magis esse contra voluntatem testatoris Trebellianicæ detractionem, quàm Falcidiæ, cum certum sit, testatorem, qui grauat hæredem, vt vniuersam restituat hæreditatem, nolle quicquam apud eum remanere, vbi autem legat vltra dodrantem, erogando etiam patrimonium vniuersum, vsu venire potest, quia existimet amplius in bonis habere, quàm habeat, vt in §. in fraudem, Institut. quibus ex causis manumittere licet, vel non, & in l. in fraudem creditorum, ff. qui & à quibus, & sic, vt credat aliquid remãsurum apud hæredem, vt latè tradunt Socin. Iun. hic, num. 75. & Cæsar Fiumagiolius nu. 150. cum
239 sequentibus. Nec obstat, si dixeris, vna cum Alciat. lib. 6. paradoxorum, cap. 4. in aliquibus esse etiam fauorabiliora legata, cum dominium rei legatæ trãseat in legatarium, à die mortis testatoris, nõ autem in fideicommissariuni vniuersalem, nam ex hoc factum est, quia, cũ relicta vniuersalia, sint successiones in vniuersum ius defuncti, l. mortuo, ff. de fideiuss. l. hæreditas, ff. de acquiren. rerum domin. quæ, iuris præsumptione, etiamsi lucrosæ, possunt tamen detrimento esse, §. neque tamen, Institu. de auctor. tut. immo plerumque non soluendo existimantur, l. fin. C. de iur. deliberan. non expediebat fideicommissario, vt dominium in eum transiret, anteaquam fieret sibi restitutio hæreditatis, secus est in legato, cum sit sine onere, quia hoc non procedit ab aliquo fauore, vel præsumpta dilectione testatoris, sed ex natura rei vniuersalis, & particularis. Hinc fideicommissa etiam particularia sunt sine onere, alioquin cogeremur dicere, relicta particularia esse fauorabiliora, etiam ipsa hæreditate, vt considerat hic Cæsar Fiumagiolius, nu. 254 cum nec sit sine onere, nec à die mortis testatoris, ante aditam hæreditatem, hæredi dominium acquiratur, quod cum sit absurdum, & contra, l. vnum ex familia, §. si rem, supra de legat. 3. absurdum est etiam illud, vnde hoc se
240 quitur. Præterea hæc consideratio posset retorqueri, quia, cum, ratione onerum, sit magis grauatus fideicommissarius vniuersalis, quàm legatarij, rationi consentaneum est, vt releuetur in hoc, quia plura imputentur in Trebellianicam, quàm in Falcidiam in gratiam sui ipsius, argumento l. eum qui, de iureiur. & l. 1. §. denique, de aq. quotid. & æstiu. & cum hac ratione videtur etiam coincidere illa, quam reddit Hieronym. Laurent. ad l. in fideicommissariam, infra ad Senat. Consul. Trebell. num. 93 vbi, propterea sentit pauciora imputari in Falcidiam, quàm in Trebellianicam, quia hæres semper sit magis dilectus, quàm legatarij, sed minus dilectus, quàm fideicommissarius vniuersa-

uersalis,quod verissimum esse arbitror,& hoc modo,si vera est differentia,vt plura imputentur in Trebellianicam, quàm in Falcidiam, quod nos absolutè negamus, ex pluribus differentiæ rationibus ab interpretibus excogitatis, vna singulis plenior, & probabilior ratio conficitur.

241 Subsequitur modo secunda Bar.quæstio, quæ,secundum nostrum ad hanc legem intellectum, pariter superuacanea est, propterea quod,vbi hæres,& legata præstare,& hæreditatem restituere iuberetur,iuxta l.Marcellus, in §.item Pomponius,infra ad Senat.Consul. Trebellian. eadem respectu omnium imputaret,cum nulla,quoad imputationem, vt supra demonstratum est,inter Falcidiam,& Trebellianicam sit differentia, vbi verò communem differentiam non improbemus,non est à Bart. solutione recedendũ,quam,vno ore,sequuntur omnes DD. vt post alios testatur Fiumagiolus noster hic,num.255.quæ est,vt vbicũque idem hæres institutus,& legata præstare, & hæreditatem restituere sit grauatus, respectu fideicommissarij vniuersalis imputet etiã ea,quæ capit iure legati,vel fideicommissi,vel causa conditionis implendæ, ita tamen, vt legatarijs imputatio eiusmodi non prosit, nisi quatenus videatur quarta etiam de fideicommisso detracta, ita, vt quod de fideicommisso non detrahitur, legatarios non oneret, argumento l.Nesennius,in §.planè,supra eodem; ita Bart.hic, num.7.& sequuntur alij omnes, & præsertim Rip.num.89.& Socin.Iun.num. 76. Veniendum nunc est ad tertiam Bar.quæstionem,quam diuido in duas principes inspectiones.

Prima est de differentia inter corpus hæreditarium,& pecuniam,& de ratione differentiæ.

Secunda,de differentia inter corpus hæreditarium,& non hæreditarium corpus,& de ratione differentiæ.

242 Quod attinet ad primum distinguendum est, quia, aut hæres institutus est ex asse, aut pro parte,si ex Asse, non refert, An iubeatur, retenta specie, An pecuniæ quantitate, restituere hęreditatem,§.si quis vna,Institut.de fideicommissarijs hæreditatibus, vtrũque enim capit hæres ex quasi legato vniformiter, & in totum imputat in quartam, si ex parte, aut loquimur de pecunia in specie, & circumscripta loco,aut de pecunia in genere,primo casu pariter nulla est differentia, quia pecunia hæreditaria in indiuiduo,qualitate aliqua,vel loco circumscripta,pro specie, & corpore hæreditario habetur,l.sed si certos,& l.planè, §.1. ff.de legat.1.iuncta l.id autem,supra eodem, & propterea vtrumque de communi difformiter capitur, & pro portione tantum hæreditaria, in quartam imputatur; vt in hac eadem l. nostra,in versic. pro ea vero parte. Si de sua portione accipit, imputat in totum, cum vniformiter capiat, quasi ex legato, d.§.si quis vna,& l.deducta,§.nummis,infra ad Sen.Consult.Trebellian. Secundo autem casu,si iubeatur hæres,pecunia in genere retenta, hæreditatem restituere, plurimum interest, quia pecunia in genere, intelligitur retineri, & capi vniformiter de propria portione, ita vt tota imputetur in quartam,quasi ex legato, vel iure quasi hæreditario retineatur,corpus autem hæreditarium, de communi intelligitur accipi,& sic difformiter,ita vt non nisi,pro portione hæreditaria, imputetur d.l.deducta, in §. nummis,l.id autem,supra eodem, l.quod statuliber,infra de donat.causa mort.tradit Bart. hic,num.8.

243 Declarata differentia, superest,vt inuestigemus rationem differentiæ, & certè, facile reddi potest, quia, quando aliquis, re aliqua accepta, iubetur hæreditatem alicui restituere,in dubio,censetur iussus accipere,& retinere (vbi hoc fieri possit) de eo quod restituere debet,& consequenter de portione propria, quod ergo de sua parte accipere potest,debet dubio procul accipere;Quapropter cum pecunia in genere possit accipi, post diuisionem, de portione propria, siue pecunia sit in hæreditate,siue non,cum res hæreditariæ sint pretio æstimabiles, & pretium succedat loco rei,
244 l.Imperator,§.fin.supra de legat.2.& præsertim in hac materia,vt s docuimus per text.in l.si dignum,& in l.qui fundum,supra eodem, mirum non est,si de propria portione vniformiter accipitur,& vniuersa imputatur, prædium autem, cum per aditionem hæreditatis sit effectũ commune, & eius dominium pro portione hęreditaria in quemlibet translatum,impossibile est,vt accipiatur ex propria portione, sed necesse est,vt capiatur de communi difformiter, idest partim iure hæreditario à se ipso; partim à cohęredibus,& consequenter,vt nõ, nisi pro portione hæreditaria imputetur, & hęc ratio redditur apertè,& ad litteram à I.C. in d.§.nummis. diuersa causa, inquit text. est prædiorum, pro hæreditaria parte retẽtorum, quippe pecunia omnis in genere,scilicet, de
245 portione retineri potest,generis enim dominium in hæredes non transfertur, nec ab aliquo haberi potest, cum sit ens quoddam abstractum,

stractum, deinde subdit. prædiorum autem alia portio, non nisi à cohærede, qui dominium habet, accipitur pro parte, scilicet, & fortè hoc voluit dicere Bar. dum affirmauit, pecuniam,
246 non nisi in corpore hæreditario, quia pecunia in genere, actu non est in hæreditate, sed in potentia, ita vt, tam ex hac, quàm ex illa parte, deduci possit.

247 Sequitur modo, vt videamus, quæ sit inter corpus hæreditarium, & nõ hæreditarium corpus differentia.

Differentia igitur ea est, quia vbi legatum est corpus hæreditarium alteri ex cohæredibus grauato ad restituẽdam portionem suam hæreditariam, eam dumtaxat partem prælegatidebet grauatus hæres in quartam imputare, quàm iure hæreditario accipit, reliquum vero præcipuum, & supra quartam habere, quòd, si legatum fuerit ei a cohærede corpus non hæreditarium, illud in totum in Trebellianicam imputare compellitur, vt colligitur ex l. nostra, in versic. sed in fideicommissaria, & in versic. pro ea vero parte, secundum communem intellectum, ita vt corpus hæreditarium, quod à cohærede accipitur, pro ea parte, quę in vim legati accipitur, in Trebellianicam non imputetur, corpus autem non hęreditarium, à cohęrede acceptum, vniuersum imputetur.

248 Verum, huius quoque differentię ratio in uestiganda est. Antiqui eam reddunt, quia corpus hæreditarium capitur difformiter, corpus autem non hæreditarium vniformiter, quapropter, ne quod capitur, partim iure hæreditario, partim iure legati, si pro vtraque parte imputetur, diuerso iure censeatur, cõtra l. eum qui ædes, de vsuc. factum est, vt pro parte hæreditaria dumtaxat imputetur.

Hanc tamen rationem fatetur Bart. leuem esse, licet eam reddiderit glos. & Azo in summa, & idcirco alias reddiderunt quamplurimas DD. quas refert hic Socin. Iun. num. 78. Ioan. Bolognet. num. 219. & Berengarius Fernand. num. 35. in 2. cap. principali. Sed, omissis alijs, quæ ab huiusmodi interpretibus rationibus efficacissimis reprobantur, & confutantur, ego, coacceruando simul, & coniungendo varias opiniones, ex pluribus rationibus vnam magis probabilem complectar.

Ratio igitur magis probabilis est, me iudice, ea, quam excogitauit Bald. ad l. filium quẽ habentem, C. famil. ercisund. num. 7. propterea scilicet, prælegatum, pro ea parte, quæ à cohærede capitur, in quartam non imputari, quia testatoris ordinatio, & distinctio diuersorum titulorum in eadem re, quæ difformiter capitur, non debet, per imputationem, con
249 fundi, imputatio enim nihil aliud est, quàm quædam quasi confusio, nam vt Bald. eo loci loquitur, quicquid imputatur in Trebellianicam confunditur, & confusum eodem iure, id est, iure Trebellianicæ, possidetur, quod est cõtra testatoris ordinationem, qui, in eadem re, duas capiendi formas, ad inuicem discretas ordinauit, ita vt ratio Bald. sit omnino contraria rationi, quam Bart. hic, ex sententia Azonis, & glo. num. 8. afferebat. ratio enim illorum erat, ne difformitas induceretur, ratio autem Baldi est, ne difformitas iam inducta, ex dispositione testatoris in prælegato, per imputationem confundatur. Nec dicatur cum Berengario hic, difformitatem hanc, à lege potius, quã à testatore proficisci, & propterea legis coordinationem non esse confundendam per imputationem, quia hæc consideratio adiuuat,
250 non destruit Baldi rationem, nam cum testator censeatur se conformare, cum dispositione iuris, videtur ipse quoque, vna cum lege, ordinare hanc difformitatem, præsertim cum potuerit, quod dat hæredi grauato, ex causa prælegati, habentis diuersos titulos, dare ex causa vniformi, instituendo eundem hæredem in ea re particulariter, vel alio modo disponendo, vt considerat Soc. Iun. hic sub num. 79. adiuuat etiam eandem rationem consideratio Io. Bologn. hic sub num. 226. obseruantis prælegatum habuisse naturam diuersam ab alijs legatis, vt colligitur ex §. sed olim, & ex Theophil. ibi, nec non ex Caio in suis Inst. lib. 2. cap. 7. de legatis, quandoquidẽ prælegatum capiebatur ante partem, ita vt pręcipuum esset ipsius hæredis, & ideo peti non poterat, nisi per iudicium Famil. ercíscun. tempore diuisionis, vt per Theoph. in præallegato loco, text. est in l.
251 qui filiabus §. fin. de leg. 1. quapropter mirũ non est (cum prælegati essentia in hoc consisteret, quòd caperetur ante partem, & esset præcipuum hęredis) si nõ imputatur in Quartam, pro parte à cohærede accepta, sed pro alia parte duntaxat, quæ, cum titulo hæreditario capiatur, non potest fieri separatio. Summa igitur rationis huius est, vt prælegata non imputentur, pro parte, à cohærede accepta, quia hæc fuit voluntas testatoris, quæ maximè attenditur, & obseruatur in fideicommissis, magis à voluntate pendẽtibus, quàm alia relicta, §. sed non vsque, Inst. de leg. l. cum virum, & l. voluntas C. de fideic. quæ voluntas testatoris partim colligitur ex dispositione legis, vt voluit Bereng. partim ex natura rei, vt sentit Bologn. partim ex facto eiusdem testatoris, qui,

cum potuerit dare hæredi grauato ex cauſa
vniformi,dedit ex cauſa diſformi, vt conſide-
rat Soc. Iun. & huc, diuerſa tamen via, viden-
tur tēdere rationes, etiam ab Alc.excogitatæ,
tàm hic num.1.quam lib.6.paradoxorum cap.
4.num.3. in fin. Ripa autem hic num.91. ma-
nifeſtè adiuuat Baldi rationē,ita vt, vniuerſa-
liter,hæc videatur eſſe ratio communis,vt cō-
ſiderauit etiam Io.Bologn. hic ſub num.226.
in fine. Si igitur aliqua ratio, in hac materia,
reddi poteſt, hæc eſt probabilior, quam, niſi
amplectamur, videmur coacti vna cum Alex.
Vincent. Herculano,& Ruino,quos refert hic
Socin.Iun.num.78.in fine,confugere ad vul-
garem legem non omnium, ſupra de legibus,
vel recedere à communibus traditionibus in
hac materia,vt facit Duaren.hic,quem ſequi-
tur Angelus Mattheacius,in ſuis libris de via
& ratione artificioſa iuris,lib.2.cap.22.nu.17.
cum ſequentibus,qui,referendo verſic.pro ea
verò parte,ad Falcidiam, non autem ad Tre-
bellianicam credit, prælegatum in totum, in
Trebellianicam imputari,ad quod probandū,
in præallegato loco, ſub num.19. vtitur Mat-
252 theacius hac eleganti ratione. cuius natura
eſt heterogenea,id poteſt diſformia,& multi-
253 gena in ſe imputare,ſed Trebellianica hete-
rogeneam habet naturam,ergo ſibi poteſt diſ
formia,& multigena imputare. Maior à natu-
ra rei probatur,inquit ipſe, vt nullam iure re-
cipiat negationem,tu autem vltra eum proba
re potes eam, per regulam, quæ habet, in ha-
254 bentibus ſymbolum facilior eſt tranſitus, l.
an inutilis,§.acceptum,de acceptil.l.in rem,
§.Item quæcumque,ſupra de rei vendicat. In-
ſtitut.in princip.de adopt.Minor probatur in l.
noſtra, in §.ſed & in fideicommiſſaria, vbi,ſe-
cundum communes traditiones,probatur Tre
bellianicam conſtitui,tam ex his, quæ capiun-
tur iure legati,vel fideicommiſſi,quàm ex his,
quæ capiuntur iure hæreditario.Præterea ean-
dem opinionem potes comprobare alia ratio-
255 ne, quia,ſcilicet,id,quod recipit ſimplicia,
debet poſſe recipere etiam mixtum, faciunt
tradita per DD.ad l.2.in princip.infr.de verb.
256 oblig.Sed Trebellianica recipit ſimplicia,
nempe ſimplex legatum, & quod ſimpliciter
iure hæreditario capitur,vt in l.noſtra,ergo de
257 bet poſſe recipere prælegatū,quod eſt quod
258 dam mixtum,ex iure hæreditario,& ex iure
legati. Accedat quòd idem iudicium eſt de
parte,quoad partem,quod de toto,quoad to-
tum,l.quæ de tota,ſupra de rei vendicat. Sed,
tam quod capitur in totum iure legati,quàm
quod capitur in totum iure hæreditario,impu
tatur in Trebellianicam,vt omnes admittunt,
& probatur, ſecundum communem intelle-
ctum, in l.noſtra, ergo dicendum eſt,in ean-
dem quartam pariter imputari,quod pro par-
te capitur iure hæreditario, & pro parte iure
legati,& ſic prælegatum,quarto,& vltimo lo-
co,confirmatur per argumentum à minori,
nam, ſi de quo minus videtur ineſſe, & ineſt,
ergo,& de quo magis,Authent.multo magis,
C.de Sacroſanctis Eccleſ. Sed minus videtur
ineſſe,vt imputetur,quod nulla ex parte capi-
tur iure hæreditario,vt eſt legatum, fideicom-
miſſum, & datum cauſa conditionis implen-
dæ,argumento princip.l.noſtræ, & tamen in-
eſt,quia imputatur in Trebellianicam, vt hic
in verſic.ſed in fideicommiſſaria,igitur multo
magis imputabitur prælegatum,quod,ſaltem
pro parte, iure hæreditario capitur, vel cogi-
mur,vna cum Goffredo,cum Cuiaclo,& alijs,
cum probabilis ratio diuerſitatis, in propoſi-
to,reddi nequeat,dicere, prout firmauimus ſu
pra, non eſſe differentiam, quoad imputatio-
nem,inter Falcidiam,& Trebellianicam,ſecū-
dum quam intelligentiam, ceſſant omnia ſu-
pra allegata argumenta,cum,nec corpus hæ-
reditarium, quod vniformiter in vim legati,
vel fideicommiſſi, vel cauſa conditionis implē
dæ,capitur,imputari in quartam admittamus,
& conſequenter, nec Trebellianica ſit multi-
259 gena. Quapropter, ſi noſtram ſequaris opi-
nionem, alia differentia aſſignanda eſt, inter
corpus hæreditarium,& corpus non hæredita
rium,quia,videlicet,corpus non hæreditariū,
capitur vniformiter iure non hæreditario,&
in Falcidiam,ideſt in quartam,tam de legatis
deducendam, quàm de fideicommiſſis,nulla
ex parte imputatur,vbi corpus hæreditarium,
pluribus exiſtentibus hæredibus, accipitur dif-
formiter,& in vtramque quartam,pro ea par-
te,quæ capitur iure hæreditario, imputatur,
vt in hac l.verſic.pro ea vero parte. Retenta
tamen communi, ſi ruſſus quæras, cum Tre-
bellianica apta ſit recipere, tam cauſam lega-
ti, quàm cauſam hæreditariam, cur potius ex
prælegato ea pars imputetur, quæ capitur iu-
re hæreditario,quàm quæ capitur à cohærede
in vim legati. Reſpondeo vna cum Paulo de
Montepico hic,num.34. quem ſequitur,taci-
to auctore,Berengar.Fernand.num.35.in fin.
duplicem ob cauſam factum eſſe. Primum,
quia onera hæreditaria magis ſequuntur hære
ditatem,quàm legata, l.1. § ſi hæres, iuncta l.
nam quod,§.non omnis, infra ad Senat.Con-
ſult.Trebelliani. l.ſi hæreditatem, ſupra man-
dati, ideo onus imputationis, potius concer-
nit

nit illud, quod iure hæreditario capitur, quàm illud, quod capitur iure legati, præterea, quia in habentibus symbolum facilior est trāsitus, d.l.in rem, §.item quæcumque, supra de rei vē dicat. cum cæteris supra allegatis, quapropter cum quartæ deducendæ ex fideicommissaria hæreditate restituenda, magis sit simile, quod capitur iure hæreditario, quàm quod capitur iure legati, mirum non est, si potius portio hęreditaria imputatur, quàm alia, quæ à cohærede accipitur.

260 Superest modo quarta, & vltima Bartoli quæstio, vtrum Falcidia, vel Trebellianica possit detrahi in vna re, de qua latè per Bart. hic numero nono, pro cuius explicatione, duo faciam.

Primum, Distinctione adhibita, conclusiuè procedendo, docebo generaliter, An, & quando Falcidia, vel Trebellianica possit in vna aliqua certa re deduci.

Secundo, Specialiter disputabimus, An in eo, quod pater in vita, peculij causa, filio concessit, quartam, in iuris legatarijs, vel fideicommissarijs, idem filius deducere possit.

Quod attinet ad primum, Aut dubitamus, An Falcidiæ, vel Trebellianicæ quarta debeatur in vna re, quasi possit ex debito retineri, secundum iuris rigorem, Aut numquid ex causa, licet summo iure, de qualibet re debeatur, possit interdum deduci ex vna aliqua re. Primo casu concludendum est negatiuè, nam, si in vna certa re Falcidia deberetur, singulæ res legatæ, non ipso iure à l.Falcid. resecarentur, & , pro ea parte, apud eum non remanerent, vel non possent, si apud legatarios, vel alios essent, pro quarta parte vendicari, at rerum omnium legatarum ipso iure fit à lege Falcidia resecatio, ita vt pro quarta parte singulę apud hæredem remaneant, vel possint vendicari, l. Plautius, l.lineam margaritarum, § eod.l.2.C. eod. igitur de rebus singulis, non autem de re vna particulari, ex dispositione legis Falcidię, quarta debetur. Præterea quarta de qua loquimur, sine dubio est quota hæreditaris, vt, de Falcidia directa, probatur in l.nostra, & in l.1. §.1.supra eodem, de Falcidia autem vtili, seu de Trebellianica, in l.1.C.ad Senat.Consult. Trebellian. Sed quota hæreditatis non debetur in vna certa re, sed in omnibus, cum rerum omnium hæreditariarum ratam includat, argumento l.hæreditas, supra de acquirē. rerum domin.& l.mortuo, infra de fideiuss. igitur non in vna re quarta debetur, sed in singulis, vt cū Bart. hic, num.9. consentiunt DD. omnes, ita testante Cæsare Fiumagiol. hic, num.265. ex iuris ergo dispositione hęres, legatis, vel fideicommissis grauatus, facultatem haber detrahendi Falcidiam de rebus singulis proportionabiliter, non autem de certa aliqua re ab eo eligenda. Secundo autem casu rursus distinguēdum est, quia, Aut testator, vel legauit, vel inter viuos concessit rem aliquam hæredi, ea contemplatione ab initiō, tacitè, vel expressè, vt in quartam imputaretur, vel iussit hæredē, specie aliqua retenta, hæreditatem restituere, Aut de testatoris volūtate, tacitè, vel expressè non cōstat, sed versamur omnino in dubio, si de testatoris voluntate constat, potest in ea re, ea contemplatione data, vel relicta, deduci, l.cum quo, §.vltimo, l.quod autem, in fin. supra eodem, l.deducta, §.nummis, infra ad Senat. Consult. Trebellian.& §.si quis vna, Institut.de fideicomm. hered. Vbi verò de testatoris voluntate non cōstat, Aut partes consentiunt, Aut dissentiunt, si cōsentiunt, ita vtilitate, vel necessitate suadente, nihil est impedimento, quominus in re, in qua legatarij, vel fideicommissarij consentiunt, detrahatur primum per l.potest, supra de leg.1. potest autem inquit text. hæres, vel in pauciotibus, vel in vna re, partem legatario dare, in quam, vel legatarius consenserit, vel Iudex æstimauerit, nec necesse haberet legatarius in omnibus rebus vendicare portionem. Præterea quemadmodum in contractibus, quod summo iure fieri non potest, & secundum naturam illorum,

261 conceditur tamen fieri ex partium conuentione, quæ dat legem contractibus, l.1.§.si cōueniat, supra depositi, ita quoque in vltimis voluntatibus, quæ non possunt secundum naturam earum, & summo iure fieri, poterunt ta

262 men fieri ex conuentione partium, cum valeat argumentum de contractibus ad vltimas voluntates, vt per Iustin. in tit. Institut. de lege

263 Fusia canin. tollen. Accedat etiam, quòd creditori, cui vnum debetur, aliud etiam, ipso consentiente, solui potest, l.2.§.1. cum ibi notatis, ff.si cert.pet. Sed hæres, in proposito, est quidam quodammodo creditor, cui cuiuslibet rei legatę quarta pars, debetur d.l.Plautius, cum alijs supra adductis, igitur, eo consentiente, nihil est impedimento, quominus fiat ei solutio in vna certa re. Si verò partes dissentiunt, adhuc distinguendum est, quia, Aut hæres, qui præcipuos fructus habere non debet, sed eos imputare compellitur, vltra fructus suæ quartæ percepit, Aut non, primo casu, per prius illos fructus, quos vltra fructus quartæ percepit, imputare debet, l.quod de bonis, §.fructus, supra eodem. Secundo autem casu, Aut

nulla facta est ab hęrede grauato alienatio rei hæreditariæ, Aut aliqua est facta alienatio, Si nulla facta est alienatio, Aut res omnes hæreditariæ sunt indiuisibiles, Aut sunt diuisibiles, Si indiuisibiles, deducitur in vna re, arbitrio Iudicis, l. sed etsi non seruus, vers. si solus seruus, supra eodem. Si diuisibiles, de aliquibus deducitur pariter arbitrio Iudicis, ne patrimonium comminuatur, & laceretur, d. l. potest, ff. de legat. 1. l. 2. C. quando, & quibus, quarta pars debeatur, lib. 10. Si verò aliqua facta est alienatio, Aut facta est alienatio rei alicui nominatim relictæ, & nō imputatur in quartam, quia alienatio nulla est, l. vltima, §. penult. C. communia de legat. Ripa hic, num. 109. & Socin. Iun. nu. 95. Aut non est facta alienatio rei nominatim alicui relictæ, & tunc, Aut est facta alienatio in fraudem, re, vel consilio, & nō potest res alienata, inuitis fideicommissarijs, in quartam imputari, l. 1. & tot. tit. ff. de his, quæ in fraudem. Ripa hic, num. 98. Aut non in fraudem, & tunc, Aut fuit alienata res specialiter alienari prohibita; Aut res non specialiter prohibita alienari. Primo casu, Aut potest in alijs rebus, non specialiter prohibitis alienari, deduci quarta, & non deducitur in re alienata, vt per Ripam hic, num. 99. Aut non potest de alijs deduci, & in ea deducitur, l. pater filium, in princip. ff. de legat. 3. Ripa hic, num. 100. secundo casu, Aut res alienata fuit redempta ante purificationem conditionis fideicommissi, & non imputatur, vt per Rip. hic, nume. 106. Aut nō fuit redempta, & tunc, Aut hæres vult imputare secundum verum illius pretium, & potest, Aut pro minori pretio, pro quo sua culpa distraxit, & alienauit, & tunc inuitis fideicommissarijs, eo modo imputare hæres non potest, vt per eundem Ripa hic, num. 102. & hoc modo distinguendo declarauimus etiam in prima nostrarum selectarum distinct. centuria, distinct. 67.

264 Subsequitur modo secūda dubitatio, An, scilicet, vbi pater in vita aliquid filio concessit peculij causa, in eo possit idem filius sibi Quartam retinere, quasi, scilicet tacitè ita senserit illius pater, & testator, qui eum vltra dodrantem grauauit. Et in hac difficultate, cuius termini declaratione non indigent, contrariæ sunt sententiæ, altera est affirmatiua, quam firmat Bart. hic num. 9. & sequitur Ripa num. 93. eandem etiam, post Ioann. probauit idem Bar. sibi ipsi constans, ad l. filium quem habentem C. famil. ercisc. num. 5. vbi alij quoque eum sequuntur, quos refert hic Cæsar Fiumagiolius num. 270.

265 Potissimum autem huius opinionis fundamentum est in d. l. filium quem habentem, secundum intellectum antiquorum, sentientium prædium, de quo ibi, fuisse filio concessum in peculium, quem intellectum, sequēdo in hac parte Antonius Faber lib. 6. coniectur. cap. 5. sic putat in d. l. facti speciem confingendam esse. testator cum septingentos aureos in bonis haberet, & inter cætera bona, fundum octo, & viginti aureis dignum, quē, vni ex filijs suis, in peculium viuus concesserat, testamento septem hæredes instituit, Primum nimirum, Secundum, & Tertium filios, Quartū, Quintum, Sextum, & Septimum extraneos, vt Arnaldus quoq; Ferrer. ante eum sensit. rogauit Primum, vt portionem hæreditatis, Secūdo, & Tertio fratribus, necnō Quarto, & Quinto, extraneis cohæredibus, si nauis ex Asia veniret restitueret, de fundo autem, quem Primus habebat, nihil dixit, ideoque in diuisionem hæreditatis venire eum, sicut cæteras quoque res hæreditarias, ambigi non potest. purificata conditione, venit casus restitutionis, & cum Trebellianicæ esset locus, dubitabatur, quo pacto, ratio conficiendæ quartæ, esset ineunda, & statuitur debere Primum septimam sibi prędijs partem, quàm capit iure hęreditario, idest quattuor, in quartam imputare, quattuor autem septimas partes, quas à cohæredibus, quibus portionem hæreditatis restituit, idest sexdecim compensare, & quod Quartæ deest, idest quīnque, de hæreditate restituēda, vt quartam suppleat, deducere, octo autem ex prædio, quæ à cohæredibus, quibus nihil restituit, accipit, quæ supra Quartam haberet, ijsdem cohæredibus iudicio familiæ erciscundæ redere, nisi ergo, vbi aliquid concessum esset filio grauato in peculium, de re illa, imprimis Quarta deduceretur, in proposita facti specie, prædium in peculium concessum, equaliter inter septem cohæredes diuideretur, & Quarta ipsa vniuersa, de portione hæreditaria restituenda, deduceretur. At, non de hæreditate vniuersa restituenda deducitur, sed ex prædio retinetur, igitur, vbi quid filio grauato, in peculio concessum est, in eo particulatiter Falcidia deducitur.

Secundo loco, pro hac opinione, ita argumentor. vbi aliquid, ex hæreditate restituenda, est apud heredem grauatum remansurum, rationi, & æquitati consentaneum est, vt remaneat illud, quod impensis laboribus, & cultura ipsius melioris conditionis redditum est, cū iniquum videatur hoc ad manus alterius peruenire, l. fin. C. de alluu. & palud. At bona, quę

apud

apud filium fuerunt peculij causa, talia esse facile præsumi potest, hæc igitur potius, quàm alia, debent apud ipsum, si velit, ex causa Falcidiæ, vel Trebellianicæ, remanere.

266 Tertio, & vltimo, pro hac opinione, Ita ratiocinãtur. testator præsumitur velle, post mortem quoque, locum habere, quod in vita obseruari voluit. l. pen. in princ. supra de aliment. & cibar. legat. At testator viuens, per concessionem alicuius rei in peculium, voluit illam in vita esse apud eundem filium, igitur idem censetur voluisse, post mortem suam.

His tamen argumentis non obstantibus plerique iuerunt in contrariam sententiam, opinantes, filium non detrahere, legatarijs, vel fideicommissarijs inuitis, Quartam de re concessa in peculium, vt post Cynum, Bal. Salyc. & Fulgos. tenuit ad d. l. filium quem habentẽ, Ias. num. 20. Vinc. à Sala num. 21. Polit. num. 108. sequutus est Alex. hic nu. 17. Ruin. num. 26. Paul. de Montepico num. 129. Betengar. in art. Trebellianicæ num. 38. licet Picus, & Berengar. velint aliquo modo tueri Bar. hanc eandem opin. amplexus est Soc. Iun. hic num. 96. & Cæsar Fiumag. num. 274. qui hanc opinionem magis communem esse testatur num. 273. &, pro hac opinione, omissis leuioribus, vno vtar, vel altero tantum argumento.

267 Primum igitur, ad mentem Pauli de Montepico, & aliorum, sic possumus argumentari. volũtas coarctata ad vitam alicuius, post mortem illius non debet aliquid operari. l. epistola, §. vlt. supra de pactis. l. Aurelio in princ. sup.

268 de liberatione legat. præsertim contra reg. iuris communis, à quibus in dubio non est recedendum. Bart. ad l. 2. num. 1. ff. si quis in ius vocatus non ierit. Dec. ad l. 1. num. 7. de reg.

269 iur. cum similibus. sed concessio rei, ex causa peculij, filio à parente facta, tacitè intelligitur coarctata, ad vitam concedentis, cum, sequuta eius morte, extinguatur peculium, l. vltima, in fin. C. de inofficioso testamento, igitur non debet posse operari, vt, post mortem illius, filius possit, rem in peculium datam, eligere, & in ea quartam detrahere, contra iuris regulam, quæ habet quemadmodum supra vidimus, vt de singulis rebus hæreditarijs, proportionabiliter deducatur.

270 Secũdo, & vltimo. vbicumque expressè, vel saltem tacitè non constat de mente testatoris, vt in vna certa re debeat per hæredẽ grauatum Falcidia, vel Trebellianica deduci, profectò detrahi debet in pluribus, vel in paucioribus, aut in vna tantum re, secundum Iudicis arbitrium, & æstimationem, l. potest, supra de legat. 1. At, vbi pater viuens filio aliquid concessit iure peculij, non constat, si deinde eum grauet restituere hæreditatem, numquid velit eundem, in dicta re concessa in peculium, habere quartam, igitur debemus dicere, ius filio non esse eligendi dictam rem, vt in eam quartam detrahat, sed debere illam, secundum Iudicis æstimationem, detrahere.

271 Nec obstant contraria, & præsertim primum argumẽtum, petitum à d. l. filium quem habentem, quia secundum veriorem intellectum, Arnaldi Ferrerij, quem refert, & probat Cuiac. ad l. qui non militabat, ff. de hæredibus instit. prædium, de quo in dicto verborum context. iuerat filio, grauato ad restituendam hæreditatem, prælegatum, non autem à viuente patre in peculium concessum, & propterea ab eodem filio, cui prælegatum est, capitur diffoc miter, & pro patre imputatur, pro parte compensatur, & pro parte supra quartam retinetur, iure, scilicet, prælegati, non autem redditur cæteris cohæredibus, qui ad fideicommissum non sunt vocati, illa enim verba reddere compellitur, non referuntur ad id, quod supra quartam, ex prædio habet, vt putat Antonius Faber, sed ad hæreditatem ipsam, vt facile conuincitur ex eo, quia dum dicit, quod à cæteris in eo fundo soluitur, necesse est, vt aliqua ex causa soluatur, vtque id, quod soluitur, sit remansurum apud eum, cui soluitur, non autem ad soluentes rediturum, causa ergo solutionis fuit prælegatum, quod pro ea parte, quę capitur à cohæredibus, non venit in restitutionem fideicommissi, cum hæres eo loci fuerit grauatus restituere, non portionem simpliciter, sed portionem hęreditatis, iuxta l. in fideicommissariam, in fine, infra ad Senat. Consult. Trebellian. Nec aliud præseferunt verba illa, filium quem habentem, vt Ant. Faber opinatur, cum

272 verbum, habere, generale sit, & possit ad quemcumque titulum referri, vt latè per Pet. Rebuff. ad l. id apud se, ff. de verb. signif. col. 3. nec propterea importunè ponitur d. l. sub tit. familiæ ercisc. cum familię erciscundę, iudicio opus sit, ad diuidendam hæreditatem inter illos cohęredes, & ad ineundam rationem quartæ conficiendæ in hæreditatis restitutione, de qua ibi, & in summa, vbicumque vni ex hæredibus fuerit legatum hoc ei deberi officio Iudicis familię erciscundę manifestũ est ex l. qui filiabus, §. vltimo, supra de legat. 1. Quamobrem, cum in d. l. agatur, de fundo prælegato filio, & hæredi grauato, qui partim ab eod. filio imputatur, partim compensatur, & partim supra quartam retinetur, ad rem non facit

cit pro contraria opinione, & per hunc verissimum intellectum, qui optime verbis quadrat vt supra etiam ostendimus, consunditur opinio Duareni hic, & Angeli Mattheacij lib. 2. de via, & ratione artificiosa vniuersi iuris, cap. 22. num. 19. & quilibet alius intellectus.

273 Nec facit negotium secundum argumentum, primum, quia non concludit generaliter, sed in casu, vbi bona concessa in peculium, à filio sunt reddita melioris conditionis, quod perpetuum non est, vt considerat Socin. Iun. hic, num. 96. & Cęsar Fiumagiol. num. 271. &, vt obseruāt memorati interpretes, d. l. fin. procedit in pascuis, & paludibus, pro modico aliquo censu, alicui in perpetuum concessis, vt eorum sumptibus ad frugum fertilitatem perducerentur, aliud est in re fertili, cōcessa in peculium filio, sine aliquo onere, & sine translatione alicuius dominij, vel vtilis, vel directi, durante duntaxat vita patris.

274 Tertium quoque argumentum, licet circa illud plurimum laborent Soc. Iun. hic nume. 96. & Cęsar Fiumagiol. num. 273. facilè, ni fallor, solui potest, declarando illam maiorem, quę habet præsumi velle testatorem obseruari, post mortem, quòd ipse in vita obseruauit, vt procedat vbi dubitatur de qualitate, modo, vel circunstantijs, alicuius dispositionis principalis, à testatore obseruatæ in vita, quamque expræssè cauit obseruari, etiam post mortem suam, iuxta exemplum, de quo in d. l. penul. in

275 princ. quod licet non restringat regulam, illam tamen declarat, vt puta, si testator legat alicui alimenta, cui dabat etiam dum viueret, non adiecta quantitate, ante omnia inspiciendum esset, quæ defunctus solitus fuerat ei pręstare, & sic ratione quantitatis, de qua dubitaretur in legato alimentorum, dirimenda esset quæstio, secundum consuetudinem obseruatā in vita à testatore, sed si dictus testator fuisset solitus dare alicui alimenta, dum viueret, non ideo eidem, ex pręsumpta voluntate defuncti, essent, post mortem, ab hærede legata præstāda, nisi expressè essent relicta, quapropter, in casu nostro, licet pater concesserit viuens, iure peculij, filio suo liberam alicuius fundi administrationem, nisi aliud expræsserit, non est credendum voluisse ex quacunque causa, d. fundum esse post mortem suam apud eundem filium, præsertim, cum concessio, ex causa peculij, fit coarctara ad vitam concedentis, vt supra dicebamus.

275 Concludo igitur filium, cui sit facultas detrahendi Falcidiam, vel Trebellianicam, non habere ius eligendi rem sibi concessā in peculium à viuente patre, vt sentit re vera Bartol. quicquid dixerint Picus, & Bereng. si ramen Iudici æquum videretur concedere detractionem Quartæ in re, quam filius habuit in peculio, viuente patre, posset hoc arbitrari, & æstimare, & in hoc consentio ipsi Pico hic nume. 229. & Berengar. in articulo Trebellianicæ num. 38.

276 Nunc autem, quia, occasione quęstionum de imputatione in Falcidiam, tangit glos. vltima, quæstionem de ijs, quæ imputantur etiam in legitimam, propterea, non sine maxima studiosorū vtilitate, & non importune omnino, (cū ipsa quoque legitima reperiatur interdū Falcidia appellata, vt ad Rubr. supra eodem. tradidimus) Bart. & posteriores DD. latè etiā de ijs hic disserunt, quæ veniunt in legitimam imputanda, eapropter, ego quoque faciendum mihi putaui, vt fructuosam hāc, de imputatione in legitimam, tractationem, non omit-

277 terem, in qua ea vtar methodo, vt priore loco nouem solitas quæstiones nostras de legitima ipsa, in modum præuiæ cuiusdam inspectionis, breuiter percurram, deinde verò, sigillatim, quantum in me erit diligenter, Bartoli quæstiones explicem.

278 Veniendo igitur ad rem, vt primæ quæstioni satisfaciam, dico legitimam, vocem esse multiplicem, & æquiuocam, &, quatenus sui natura nomen est adiectiuum, generaliter significare, quicquid est secundum leges, & iure ipso comprobatum, l. legitima, ff. de pact. de cuius multiplici acceptione, post Cynum, agunt etiam latè Salyc. & Ias. ad legem vnicā, C. quando non pet. part. num. 1. sed à nostratibus vsurpatur etiam hæc vox legitima absolutè, & in vim nominis substantiui, quatenus eā ad partem, & quotam bonorum referunt, à lege determinatam, personis, à iure definitis, debitam, vt per Fabian. ad Authent. nouissima, C. de inofficioso testam. num. 9. quem refert, & sequitur Cęsar Fiumagiolius noster hic nu. 295. simili quoque modo declarat Io. Bolog. hic num. 262. Personæ autem, quibus, necessitate iuris, debetur eiusmodi legitima portio

279 bonorum defuncti, sunt, liberi, parentes, & interdum fratres §. 1. in auth. de hæred. & falcid. tradit latissimè Berengar. Fernand. hic in secunda præfat. num. 28. Ego tamen, in proposito, acturus sum tantummodo de legitima, quæ à parentibus liberis legitimis debetur.

280 Hæc igitur legitima, vt secundæ quæstioni satisfaciamus, dicta est à lege, per quandam excellentiā, tum quia legis necessitate debetur, glo. est in l. si quis legatum, §. vltimo, ff. de falsis,

281 falsis, tum etiam quòd debetur liberis tantũ
legitimis, non autem spurijs, & illegitimis, &
licet, eiusmodi bonorum portio, liberis à pa-
rentibus debita, communiter legitima appel-
letur, vt in Authent. res quæ, C. communia de
legat. in l. si qua mulier, C. de Sacrosanct. Ec-
cles. & in l. si quis in suo, C. de inofficioso testa-
282 mento, plures etiam alias recipit, in iure no-
stro, appellationes; appellatur enim bonorum
subsidium in l. si totas, C. de inofficiosis donat.
pars debita, in l. scimus, C. de inofficioso testa-
mento, debitum iure naturæ, vel naturale de-
bitum, in Auth. hoc amplius, C. de fideicomm.
portio minuscula, in l. si quis in suo, iuncta gl.
in verbo legitima, C. de inofficioso testamen-
to, & olim etiam quarta bonorum appellaba-
tur, l. cum quæritur, & l. parentibus, C. eodem
titulo, de inofficioso testamen. §. si quis autem
non implens, in Authent. de hæred. & Falcid.
quorum iurium rationem habens, quartam
eam appellat Bart. hic, num. 10. Hodie autem
appellatur etiam triens, vel semis, Authen. no-
uissima, C. de inofficioso testamento, & Auth.
de trien. & semiss. §. 1. & §. frequenter. Falcidia
quoque interdum fuit appellata in Authent.
vnde si parens, C. de inofficioso testamento,
vt supra ad Rubricam huius tituli docuimus
in 1. quæst. de Falcidia. Eiusmodi autem legiti-
mæ appellationes varias, diligẽter, post alios,
enumerant Berengar. Fernand. hic in secunda
præfat. num. 24. cum sequentibus. Ioan. Bolo-
gnet. nu. 263. & P. Gregor. Tholos. in syntag-
mat. iur. vniuersi, parte 3. lib. 44. cap. 5. num. 4.
283 Subsequitur modo tertia princeps quæ-
stio, qua quæritur, quo iure legitima sit intro-
ducta, pro cuius intelligentia, antequam ve-
niam ad illius solutionem, libet prænotare
nonnulla de multiplici iure disponente; nemi-
284 nem enim latet duplex esse ius, quoddam
nimirum dispositum, quoddam disponens, vt
latè tradit Ioan. Bolognet. post alios, in suo tra
ctat. de multiplici significatione, & differen-
tia, iur. & fact. in uestibulo, disposita iura sunt
facultates, à iure disponente, hominibus tribu
ta, cuiusmodi sunt, dominia, seruitutes, actio-
nes, obligationes, & cætera, quæ in iure consi-
stere dicuntur, de quibus in titulo, Institut. de
285 rebus corporalibus, & incorporalibus; dispo
nens autem ius, quod habet se ad iura disposi-
ta, tanquam causa ad suos effectus, multiplex
286 est, & varijs hominis, quod animal est omniũ
perfectissimum, qualitatibus, & passionibus,
eum perficientibus, accommodatum, & ad cõ
seruationem illius naturæ, & qualitatis ten-
287 dẽs, cui accommodatum est, & quamquam
variæ huiusmodi leges, & iura, quandoque pu
gnantia in aliquo videantur, simul tamen con
spirantes, ad vnicum, & certum finem, genus
humanum dirigunt, ad benè, scilicet, beatèq;
viuendum, vt docuit quandoque doctissimus,
& omnium doctrinarum genere refertissimus
D. M. Io. Paul. Lancellot. in suo opusculo ele-
gantissimo, de comparatione iuris Pontificij,
288 & Cæsarei, in princip. Primum enim homo
habet esse reale, de quo latè per Barthol. Soc.
& post eum per Paul. Leonium, ad Rubr. de
verb. obligat. num. 5. per quod, ab ijs omnibus
differt, quæ esse reale non habent, sed intelle-
ctuale, & entia rationis appellantur, cuiusmo-
di sunt vniuersalia dialecticorum, & nostra iu
ra disposita; in hoc tamen conuenit cum cæte-
ris entibus realibus, & propterea lex, quæ na-
turę huic accommodata est, communis est ei,
cum cæteris omnibus entibus realibus, lex au
tem ista, tam communis, & generalis, atque
adeo trascendens, lex æterna appellari debet,
& nihil aliud est, quàm illa naturæ intentio, &
ordinatio, vt entia fiant, & generentur perfe-
cta, secundum suum genus, & passionibus, &
qualitatibus illis informata, quibus facilius
proprium esse valeant conseruare, & proprias
commodius explicare operationes. huius er-
go legis virtute, terra est grauis, lapides, & gra
ues, & duri sunt, & vtraque ad centrũ tenden-
tes; eiusdem legis vis ignem sursum trahit, &
efficit, vt homines nascantur bipedes, erecti,
duabus manibus, duobus oculis vtentes, qui-
bus qualitatibus, informati, & perfecti, facilè,
secundum suum genus, humanas explicant
actiones, & operationes, & proprium esse con-
seruant, quod vsu venire non solet, quando
præter naturæ intentionem monstra fiunt, le-
ge non sunt liberi, ff. de stat. homin. vbi Bald.
quæ nec diuturna, vt plurimum sunt, & ad hu
289 manè agendum inepta. Secundo autem lo-
co homo, cum viuens sit, naturam, & qualita-
tem habet communem cum brutis omnibus,
& cum plantis vniuersis, per quam distingui-
tur ab elementis, & à mixtis vita carentibus,
vt per Barthol. Socin. ad d. Rubr. de verb. obli-
gat. in princip. vbi etiam Leonius num. 7. &
quatenus vita informatur, & perficitur, vtitur
lege quadam, quæ sibi cum cæteris animanti-
bus, & cum plãtis communis est, quæque Lex
viuentium, non ineptè appellari potest. hęc au
tem lex, quæ ad vitæ conseruationem tendit,
cui accommodatur, nihil aliud est, quàm appe
titus illę naturalis in viuentibus, eius, quod vi-
tam ipsam conseruat, appetitus nempe cibi,
& potus in homine, & in brutis, & appetitus
humo-

humorum,quorum receptione vita conſeruā-tur,in plantis, & hic appetitus illæ eſt,qui appellatur naturalis ſine ſenſu ab Auerroe lib. 1. Phyſic.commēt.8 1.hoc eſt nutrimentum in plantis,appetitus autem animalium,cibi nimirum,& potus,eſt cum ſenſu,cum animalia,& ſenſibili, & vegetabili natura informentur, & vocatur fames,& ſitis,quæ proueniunt ex ſenſu euacuationis,vt dicit Albert.Magn.de ani-
290 ma,tractat.2.cap.8. Tertio igitur loco,homo ſenſibilis eſt,& quatenus ſenſibus vtitur, qualitatem, & naturam communem habet cū omnibus brutis, per quam ab ijs omnibus, quæ ſenſu carent,maximè diſtat,& huic naturæ, & qualitati,de qua latè etiam Barthol.Socin.ad d.Rubr.de verb.oblig. vbi etiam Paul.Leon. num.8. legem quandam accommodatam habet,quæ ſibi cum brutis omnibus eſt communis, & appellatur ius naturale, quod quidē ad conſeruationem huius naturæ ſenſibilis,ſine dubio,dirigitur,quam,cum non poſſit conſeruare in indiuiduo, per propagationem ſaltem prolis, in ipſa ſpecie conſeruare molitur, & hoc eſt ius illud,quod definitur in l.1.§.1 ſupra de iuſt.& iure,& Inſtitut.in princip.de iur. nat.gent.& ciuil.vt ſit quod natura omnia ani-
291 malia docuit, & D.Thom.lib.5. Ethic.lect. 12. dixit. Ius naturale eſſe,quod conſequitur inclinationem naturæ communis homini,& alijs animantibus,vt coniunctio maris, & fœminæ,talem enim coniunctionem,nec non liberorum procreationem faciunt, non modo homines,ſed cætera quoque animalia, inſtinctu quoddam naturali dictante, qui iuris natu-
292 ralis appellationem recipit. Quartò loco, intelligit homo,cum rationalis ſit,vt latè per eūdem Barthol.Soc. ad eandem Rubr. de verb. obligat. vbi etiam Leon.num.12. cum ſeq. & quatenus hanc habet qualitatem, vt rationalis ſit, ſpecifica informatur natura, quam cum re aliqua non cōmunicat, & ideo naturæ huic perficienti illum, ius quoddam proprium accommodatum habet, quòd tendit ad cōſeruationem eiuſdem naturę rationalis,quę in operationib.à tali iure proficiſcentibus relucet,& hoc eſt propriè, & verè ius naturale ipſius hominis, propriè enim ius,non niſi in ijs, quæ à ratione pendent conſiſtere poteſt, & quatenus ad alia refertur, fuſiore vocabulo vſurpatur, vocatur autem hoc ius à noſtratibus ius gentiū,& definitur à M.Tul.lib.2. de legibus, vt ſit ratio ſūma,inſita à natura, quæ iubet ea, quæ facienda ſunt,prohibetque contraria,& eodē ferè modo, fuit hoc idem ius ab eod. M. Tul.lib.1.de nat.Deorum deſcriptum,hoc autem iure inductum eſt, vt fidem ſeruemus, & pacta non frangamus.l.1.ff.de conſtit. pecun. l.1,ff.de pact.vt Deum,patriam, parentes colamus,& obſeruemus,vt vim vi repellamus,l. 1.in fin.cum duabus ſeqq. ſupra de iuſt.& iur. quæ genere nulli cæterorum animantium natura conceſſit,ſed ſoli homini,&,quia hęc omnia fluunt ex principijs rationis, nullo præcedente diſcurſu,& humanis neceſſitatibus,non exigentibus, propterea Albert.magnus lib.5. Ethic. tract.3. cap.5. dixit hoc ius gent. quod poſſet etiam naturale appellari,cum in natura inſitum ſit,vt dicebat M.Tul.nihil aliud eſſe, quàm id,quod vnicuique dictat ratio. ex ſolis rationis principijs informata, & non ex his, quæ inquiſitione,vel diſcuſſione,inuenta ſunt, nō poſſe ergo hoc ius ignorari,vt rectè ſcripſit D.Thom. lib.5. Ethic. lect.15. qui eod.lib. Ethic.lec.12. ſcripſit, hoc ius illud eſſe, quod conſequitur propriam inclinationem naturæ humanæ, in quantum homo eſt animal ratio-
293 nale. Quinto loco habet homo à ratione, vt ſit animal quoddam ſociabile,quod beſtiarum more,ſolitudine non delectatur,&, huic quoque propriæ ipſius naturæ, aliud quoddam ius, quod dirigitur ad ſocietatis humanæ conſeruationem accommodatum habet, quod, à noſtratibus, ius gentium ſecundarium appellatur,nos autem cum Liuio lib.5. ab vrbe cōdita, ius humanum appellamus, quòd nihil aliud eſt,quàm id, quod naturalis ratio, vſu, & humanis neceſſitatibus exigentibus, diſcurſu pręcedente,inter omnes gentes conſtituit,& apud omnes populos,peræq: cuſtoditur, vt colligitur ex §.1. Inſtit.de iur. nat. gent. & ciuil. iuncto §.ius autem gentium, Inſt.eodem,hoc enim iure dictante,inducta ſunt bella, captiuitates,ſeruitutes, & omnes ferè contractus, itē diſtincta dominia,regna condita,& cætera introducta, quæ commercium, & ſocietatis humanæ pacem, quietem,& tranquillitatē reſpiciunt, d.§.ius autē gentiū, & l.manumiſſiones,
294 l.ex hoc iure ſupra de iuſtitia, & iure. Sexto loco,homo nō, modo eſt ſociabilis,ſed eſt etiā animal politicum,& ciuile, & propterea,non contentus rudi omnium hominum publico commercio, cū vita delectatur, quam publicè & ciuiliter traducunt populi,intra mœnia ciuitatum,quas conſtruunt,& ædificant,erigendo tribunalia, in quibus ius quoddam ſpeciale ciuitatis, & municipij redditur, & dicatur, quod ad illius cōſeruationem, & communem vtilitatem pertineat.hoc autem ius homini politico,& ciuili accommodatum, quatenus ſcilicet ciuitatis alicuius ciuis eſt,in ſecundo parti-

culare

culare illius ciuitatis, vel statutum, vel ius mu-
nicipale appellatur, de quo in §. ius autem ci-
uile, vbi DD. Inst. de iur. natur. gent. & ciuil. &
in l. omnes populi supra de iust. & iur. & nihil
aliud est, quã, quod sibi quisq; populus ius cõ-
stituit, vocaturque ius ciuile, quasi ius propri-
um ipsius Ciuitatis, vt docet Iustin. in §. 1. In-
stitut. de iur. nat. gent. & ciuil. Item septimo
295 loco, eam habet qualitatem homo, vt Impe-
rio sit subiectus, & huic qualitati, ius ciuile Ro
manorũ, vel ius Cæsareũ accõmodatur, quod
hodie ius commune appellamus, §. ius autem,
Inst. de iur. nat. gen. & ciu. l. 1. C. de sũma Tri-
nit. & fide cath. quod circunscribi potest, vt sit
ius, quod sibi populus Romanus constituit, ab
omnibus hodie Imperio subiectis obseruan-
dum, in Legibus Plebiscitis, Senatuscon-
sultis, Principum placitis, Magistratuum edi-
ctis, & responsis Prudentum consistens, §. ius
autem ciuile, iuncto §. constat, Inst. de iur. nat.
gent. & ciuil. & hoc est ius, quod profitemur,
& docemus. Octauo, & vltimo, consideratur
296 homo, vt subiectus Ecclesiæ, & Pontifici, &
huic qualitati accommodatum est, ius Cano-
nicum, seu Pontificium, quod nihil aliud est,
(vt rectè definiuit doctissimus præceptor me-
us Io. Paul. Lancellot. in suis instit. iuris Cano-
nici, in fin. tit. de iure Canonico) quàm ius, di-
uinæ legis præceptis, consuetudine, & consti-
tutionibus cõstans, ciuium actiones, ad finem
297 eternæ beatitudinis dirigens. Iura autem
hæc vniuersa, rediguntur ad summam illam
Philosophi diuisionem lib. 5. Ethic. cap. 7. vbi
statuit, aliquod esse ius naturale, aliquod legi-
timum, & positiuum, quam distinctionem tue
tur, & probat Dominicus Sotus, in suo tract.
de iust. & iur. lib. 3. quæst. 1. artic. 2. Quatuor
298 enim prima iura, nimirum lex eterna, lex,
viuentium, ius naturale, & ius gent. ad ius na-
299 turale referuntur, ius autem humanum, ius
municipale, ius Cæsareum, & ius Põtificium,
referuntur ad ius positiuum, & distinctio eius-
300 modi, etiam ius diuinum amplectitur, quod,
& ipsum, in naturale, & positiuum diuiditur,
vt rectè docet Sotus d. artic. 2. in fin. vniuer-
sum enim ius naturale est diuinum, eo, quòd
Deus est auctor naturæ, vt inquit Sotus, ac
subinde cuiuscunque eius iuris. diuinum au-
tem ius positiuum est, quòd supra naturam est
ab ipso Deo positum, vt sacramentorum iura
Christianæ familiæ, & ceremonialia, ac iudi-
cialia antiquę legis.
301 His sic præmissis, & declaratis, pro expli-
catione tertiæ propositæ quæstionis, duos di-
sputabimus articulos.

Primus erit. An legitima sit de iure natura-
li, vel de iure positiuo.

Secundus, si est de iure positiuo. An sit de
iure humano, quod nostrates ius gentium se-
cundarium appellant, vel de iure ciuili.

Quod attinet ad primũ, contrarię sunt DD.
opiniones, quarum altera est existimantium,
legitimam esse de iure naturæ, in quam opi-
nionem videtur iuisse Bart. hic num. 10. dum
appellauit legitimam, Quartam debitam iure
naturæ, qui eandem, opinionem, sibi ipsi con-
stans, probauit ad l. Titio centum in §. Titio
genero ff. de condit. & demonstr. num. 6. ean-
dem quoq; opinionem videtur sequuti Cyn.
& Bald. ad l. sancimus C. de nupt. & ij omnes,
qui hic, & alibi, iuerunt in eam sententiam, vt
crediderint, legitimam in totum municipali
iure tolli non posse, quasi scilicet sit immuta-
bilis, vt potè, quæ iure naturali fuerit introdu-
cta, vt, post alios, opinantur Brengar. Fernãd.
hic in secunda præfatione num. 164. & Io. Bo-
logn. num. 271. ita vt hæc videatur esse magis
communis opinio, vt testatur Cæsar Fimmag.
hic num. 307.
302 Primum autem, pro hac sententia, sic vi-
dentur argumentari. Quod iure naturæ de-
betur, ad ius naturæ debet referri. l. 1. §. vlt.
303 cum l. seq. supra de iust. & iure. sed legitima
debetur iure naturæ. l. cum ratio ff. de bon.
damn. §. 1. in Auth. de hæredibus, & Falcidia,
Auth. hoc amplius C. de fideicomm. cap. 1. in
fin. de testam. lib. 6. igitur legitima ad ius na-
turæ est referenda.
304 Secundo loco, quod in locum alimento-
rum subrogatum est, necesse est, vt sit eiusdem
iuris naturæ, cuius sunt alimenta, cum subro-
gatum sapiat naturam eius, in cuius locũ sub-
rogatur, §. fuerat Instit. de act. l. si eum §. qui
305 iniuriarum supra si quis caut. sed legitima
subrogata est in locum alimentorum, vt per
Bald. ad l. 1. in §. ius naturale, num. 19. quæ ad
306 ius naturæ referũtur, l. necare iuncta l. si quis
à liberis supra de lib. agnosc. facit text. in prin-
cip. Inst. de iur. naturali gent. & ciuil. igitur le-
gitima est de iure naturæ.
307 Tertio, & vltimo loco, vtor ego hac ratio-
ne. vnumquodque illi iuri adscribendum est, à
cuius ratione, per interpretationẽ, fuit desum-
ptum, vt colligere est ex titulis Inst. de legiti-
ma patronorum tutela; & de legit. parent. tu-
308 tel. At legitima, à parentibus filijs debita, à
ratione iuris naturalis desumpta est, cum na-
turali ratione debeatur, l. cum ratio de bon.
damnat. igitur iure naturali, cuius ratione ni-
titur, adscribenda est.

His tamen rationibus minimè negotium
facientibus, veriorem esse arbitror sententiam
eorum, qui legitimam, in controuersia positã,
ad ius positiuum referunt, cuius sententiæ est
Dyn. ad c. indultum de reg. iur. lib. 6. circa fin.
eandemque probat Petr. Gregor. Tholosan. in
sintag. iuris vniuersi part. 3. lib. 44. cap. 5. num.
10. & in eandẽ opinionem ire videntur DD.
omnes, sentientes legitimam, in totum, statu-
to, tolli posse, vt sensit Bald. ad d. l. 1. in §. ius
naturale supra de iustit. & iur. num. 20. Paul.
Castrens. ad l. quod de bonis in §. vlt. sup. eod.
nu. 2. Corn. cons. 150. quod incipit. hanc quæ-
stionem, in fin. vol. 1. &, pro hac quoque sen-
tentia, de magis communi, post Corn. testa-
tur Soc. Iun. hic num. 110. qui in eandem pro-
pendere videtur, quam amplectitur etiam,
alios adducens, Cæsar Fiumag. hic num. 307.
309 Et primum, pro hac sententia, ad mentem
Petri Gregor. Tholosani, præallegato in loco,
sic possumus ratiocinari. Quæ ad ius naturæ
referuntur, criminosi non amittunt, hinc, apud
310 deportatos, quæ iuris naturalis sunt, rema-
nent, ex traditis per Bar. ad l. quoties ff. de no-
311 uat. At legitima, per ingrati animi crimen a-
mitti potest, cum varias ob causas rectè filij
312 ingrati à parentibus exhæredentur, §. aliud
quoque capitulum, in Authent. vt cum de ap
pellat. cognoscitur, igitur legitima non potest
ad ius naturæ referri.

313 Secundo nihil, quod sit de iure naturæ, al-
terari, vel mutari potest, cum iura naturalia,
diuina quadam prouidentia constituta, sem-
per firma, atque immutabilia permaneant, §.
314 pen. Inst. de iur. nat. gent. & ciu. At legitima
mutari potest, & alterari, saltem ratione quan
titatis, vt omnes, sequentes Cynũ, admittunt,
& patet in Auth. de trien. & semis. igitur legi-
tima non est de iure naturæ.

315 Tertio, ea, quæ sunt de iure naturæ, tolli
ciuili iure minimè possunt, l. Iulianus, ff. de cõ
dit. indeb. facit l. eas, supra de capitis diminut.
& d. §. penult. Institut. de iur. nat. gent. & ciuil.
316 Sed legitima, præscriptione tollitur, quæ est
de iure ciuili, vt tradunt DD. communiter ad
Rubr. ff. de acquirend. possess. & probat aper-
tè text. in princip. Institut. de vsucap. igitur le-
gitima nõ est de iure naturæ. Probatur minor
per glos. in l. 3. ff. de acquir. possess. & in l. vnica
C. quando non petent. part. tradit Bald. ad l. li
cet, C. de iur. deliberand. & Tholos. in d. cap. 5.
num. 12.

317 Quarto, non dicitur esse de iure naturæ,
quod non procedit immediatè à rationali in-
stinctu, & à principijs ipsius rationis, sine di-
scursu, & necessitate non præcedente, vt patet
ex l. 1. in fin. cum duabus legibus sequentibus,
supra de iust. & iur. tradit etiam Albert. Magn.
318 lib. 5. Ethic. tract. 3. cap. 3. At legitima non
potuit proficisci à principijs ipsius rationis, si-
ne præuio discursu, & sine humana positiua
constitutione, cum naturalis instinctus, illius
debitum immediatè non dictet, quemadmo-
dum religionem, & pietatem, ac dilectionem
erga Deum, erga Patriam, erga Parentes, &
similia, in supra adductis iuribus, igitur legiti-
ma non est de iure naturæ, sed de iure positi-
uo, proficiscente ex humana constitutione.

319 Quinto, Quæcumque sunt reperta, non
modo post distinctionem dominiorum, & post
320 contractus, sed etiam post successionem ex
testamento, quę, secundum veriorem senten-
tiam, de qua Thobias Nonius in princip. In-
stitut. de testament. num. 21. & per Cæsarem
Fiumagiolium hic, num. 308. vbi alios plures
allegat, est de iure ciuili, necesse est, vt sint de
iure positiuo, ab hominibus posito, non autem
321 de iure naturæ, quod cum genere humano
322 natura ipsa prodidit, sed legitima, sine du-
bio, post testamentarias successiones fuit re-
perta, ne parentes, contra naturale pietatis of-
ficium, liberos omnino excludentes, alienam
sobolem proprię anteponerent, l. inofficiosum
cum l. sequen. ff. de inofficioso testamento, In-
stitut. eodem, in princip. iuncta l. si quis à libe-
ris, ff. de liberis agnoscend. tradit latè Fiuma-
giol. hic, num. 298. igitur legitima est de iure
positiuo.

323 Sexto, & vltimo, ad mẽtem Dyni, ad d. c.
indultum, de regul. iur. lib. 6. omne ius legiti-
mum, & à lege denominatũ, ad ius positiuum
refertur, vt colligitur ex titulis, Instit. de legit.
Agnatorum tutel. de legitima Patronorum, &
de legitima Parentum; necnon ex canone,
lex est 1. distinct. tradit Philosophus lib. 5. E-
324 thic. cap. 7. At legitima, de qua agimus, legi-
timũ est ius, & à lege denominata, igitur ad ius
positiuum est referenda.

325 Non obstant nunc contraria, & pręsertim
primum argumentum, quia illa maior. quic-
quid debetur iure naturæ, est iuris naturalis;
non est absolute vera, quandoquidem aliquid
naturaliter potest duobus modis deberi, vno
modo, scilicet, iubente natura immediate, nul
la exigente, vel præexistente necessitate, &
nullo præcedente discursu, sed quadam natu-
rali propensione, & ipso rationis instinctu, sua-
pte natura impellente, prout pietas Deo, &
dilectio, atque obseruantia Parentibus, & Pa-
triæ debetur, iuxta text. in l. veluti, supra de iu-
stitia,

ſtitia,& iur.& certè in ijs vera eſt dicta propo-
ſitio,ſed hoc modo naturaliter non debetur le
gitima à parẽtibus liberis ſuis, humana enim
conſtitutione diſponente, non autem natura
imediatè dictante, legitima ipſa debetur. Se-
cundo modo, poteſt deberi aliquid naturali-
ter, quia, ſuadente ratione naturali, homines
ipſi, neceſſitate exigente,& præcedente diſcur
ſu,illud deberi,humanè conſtituerint,vt colli-
gitur ex §.1.Inſt.de iur.nat.gent.& ciuili,& ex
canone ius naturale, prima diſtinct. & ita de-
betur legitima,quia,ſcilicet homines,moti ra-
tione naturali, illam à parentibus liberis de-
beri conſtituerint, d.l.cum ratio; quod autem
debetur naturaliter hoc modo,ſcilicet virtute
rationis naturalis, qua moti ſunt homines ad
aliquid ſtatuendum, dicitur eſſe iuris poſitiui,
non autem naturalis, vt colligere eſt ex Ariſt.
lib.5.Ethic.cap.7.& ex Dominico Soto.lib.3.
de iuſtitia,& iur.queſt.1.arti.2.& apertius ex
diuo Thoma lib.5.Ethic.lect.12.vbi affirmat,
iura omnia poſitiua,& legalia, ex naturali iu-
re oriri,& proficiſci.facit §.vlt.Inſtit.de iuſt.&
326 iur.& l.1.§.huius ſtudij ff.eod.conſtat autem
hoc modo eſſe intelligenda iura,dicentia legi-
timam eſſe portionem debitam iure naturæ,
tum quia appellant hoc modo, etiam legitimã
debitam à filijs parentibus, vt in cap.1. in fin.
de teſtament.lib.6.& tamen negant omnes le-
gitimam à liberis debitam parentibus eſſe de
iure naturæ, & præſertim Bald. ad d.§.ius na-
turale num.22. in fin. & Bereng. Fernand.hic
in ſecunda præfatione num.169. vbi teſtatur
327 de communi, tum, quòd hæc portio, quæ
legitima appellatur, dicitur debita iure natu-
328 ræ,ad differentiam Falcidiæ,quę,ex mera iu-
ris ciuilis ratione, emanauit, naturali ratione,
& pietate minimè impellente. licet igitur tàm
Falcidia, quàm legitima, iure poſitiuo debea-
329 tur, reſpectu tamen Falcidiæ legitima poſ-
ſet dici quodammodo iure naturali debita,
propterea quòd, licet debeatur iure poſitiuo,
debetur tamen ob naturalem rationem, &
pietatem, nec eſt inconueniens, vt id, quod
iure poſitiuo debetur, ex naturali ratione (con-
ſtat enim ius ciuile, ex præceptis iuris natura-
lis, iuris gentium,& ciuilibus, §.vlt.in fin. Inſt.
de iuſtitia,& iur.) dicatur iure naturali deberi,
& fieri, vt probat Cæſar Fiumagiol. hic num.
309.in fin.per tex.in §.venditæ Inſtitut.de re-
rum diuiſ.

330 Nec facit negotium ſecundum argumen-
tum, quia, imprimis poſſet negari illa maior,
quæ habet, quòd ſubrogatum eſt in locum ali
mentorum, neceſſe eſt, vt ſit de iure naturæ,
quia, licet ſubrogatum ſapiat naturam eius in
331 cuius locum ſubrogatur, non ideo eſt idem
cum eo, cum nullum ſimile ſit idẽ, l.quod ner-
ua ff.depoſiti,& ideo ſufficit, vt operetur eun-
dem effectum, non eſt neceſſe, vt ſit eiuſdem
iuris, etenim, ſi homines, & gentes, humana
cõſtitutione, ſubrogent aliquid in locum eius,
quod eſt de iure naturæ, non ideo ſubrogatũ
erit iuris naturalis, ſed iuris gentium poſitiui,
332 vt latet neminem. Præterea, alimẽta, in quo-
rum locum ſubrogata dicitur legitima, vt eru-
ditè conſiderat Tholoſ. in præallegato cap.5.
num.11. non poſſunt dici abſolutè de iure na-
turæ, quandoquidem, duobus modis, impri-
mis, alimenta poſſunt conſiderari, primum vi-
delicet, ſimpliciter, & abſolutè, & ita viuenti-
bus iure naturæ ſunt neceſſaria, cum corpus,
naturali refectione, decidentis partis, egeat,
vt conſeruetur in eſſentia. Secundo autem mo
do poſſunt conſiderari alimenta paterna, &
hæc iterum duobus modis cõſiderari poſſunt,
vno modo, prout includuntur in naturali libe-
rorum educatione, de qua in princ. Inſtitut.de
iur.nat.gent. & ciuili, & in canone ius natura-
le prima diſtinctione, quandiu, ſcilicet liberi
inepti ſunt ad alimenta ſibi paranda, & hæc
certè ſunt de iure naturæ, licet ea non conſide-
rauerit, in præallegato loco Tholoſ. Secundo
autem modo poſſunt conſiderari alimenta pa-
terna ſimpliciter, & durante vita filiorum,
etiam poſt eorundem aptitudinem ad paran-
dum ſibi victum, in quorũ locum neceſſe eſt,
vt ſucceſſerit legitima, de qua loquimur, &
hæc, licet debeãtur ratione naturali, inſtinctu
tamen naturę imediatè impellente, non debẽ-
tur, hinc, ob ingrati animi crimen, alimentis
quoq; paternis, liberi priuari poſſunt, l.ſi quis
à liberis §. idem Iudex æſtimare ff. de liberis
agnoſcendis, l.fin. C.de alendis liberis, quod
non eſſet, ſi alimenta eſſent illius iuris natura-
lis, quod contra diſtinguitur à iure poſitiuo, &
eſt immutabile, vt poſt Ariſt.lib.5. Ethic.cap.
7.docet Iuſtin.in §.pen.Inſt.de iur.natur.gent.
333 & ciuil. præterea poteſt etiam negari, in lo-
cum alimentorum ſubrogatam eſſe legitimã,
quicquid dixerit Bald. in d.§.ius naturale, l.1.
ff.de iuſtitia, & iur.num.19. qui ſuum hoc di-
ctum, nec ratione, nec auctoritate aliqua ibi
probauit, quandoquidem, filijs etiam diuiti-
bus debetur legitima, & illis, quibus ſatis, ad
alimenta, ſunt bona propria, quibus non debe
retur, ſi naturam alimentorum haberet. d.l.ſi
quis à liberis, §. ſed ſi filius de liberis agnoſc.
præterea, deberetur legitima, viuente patre,
non poſt mortem illius, cum alimenta, non niſi

Ff 2 duran-

durante vita patris ex pietate debeantur,non
autem post mortem illius ab hærede, d.l. si
quis à liberis §.ita rescriptum est, facit, quòd
dicit idem Bal. ad §.ius naturale d.l.1.nu.20.
quapropter cum hoc non sit, quia immo non
nisi post mortem patris legitima debetur, se-
cudum communem sententiam, de qua latis-
simè hic,per Cæsar.Fiumag.nu.344.& per Io.
Bologn.nu.268. negandum est omnino legi-
timam esse in locum alimentorũ subrogatam.
334 Nec obstat tertium argumentum, quia,
licet legitima,cum iure naturali debeatur, pos-
sit dici aliquo modo iuris naturalis, quia per
rationem naturalis iuris sit introducta, non
est tamen eius iuris naturalis, quod contra di-
stinguitur à iure positiuo,cum non sit imedia-
tè ab ipsa natura, sed ponatur, per interpreta-
tionem iuris naturalis,ab homine; id autem,
quod constituitur, & ponitur ab hominibus,
vtcunque propriè ad ius positiuum referatur,
appellari quandoque,fusiorè vocabulo,ius na
turale,probat tex.in §.singulorum,& in §.ven
ditæ, Instit.de rerum diuis.
335 Cũ igitur ex ijs, quæ hactenus dicta sunt,
satis liqueat,legitimam esse iuris positiui, suc-
cessiuè dubitari posset, An sit de iure huma-
no, quòd nostrates ius gentium secundarium
appellant, & accommodatur naturæ sociabili
ipsius hominis,vel de iure ciuili Romanorum,
quod per excellentiam,in dubio,venit appel-
latione iuris ciuilis, §. ius autem ciuile, in fin.
Inst.de iur.nat.gent.& ciuili.

Et,in hoc secundo articulo,videtur prima
facie respondendum,legitimam referendam
esse ad ius gentium, non autem ad ius ciuile,
in quam sententiam facile possunt trahi Bart.
hic num.10. & nonnulli alij ex ijs, qui ad ius
naturę legitimam referebant,& hanc videtur
etiam tenere Soc.Iun.nu.110.& Petr.Greg.
Tholos.in sintag.iuris vniuersi part.3.lib.44.
cap.5.num.11.
336 Primũ quia, si legitima est referẽda ad ius
positiuum, ad illud debet ius positiuũ referri,
quod magis iuri naturali accedit, cum, ratio-
ne naturali, dicatur debita, d.l.cum ratio de
bon. damnat. & passim debiti naturalis reci-
piat appellationem. Auth.hoc amplius C.de
fideicomm.hæred. §. 1. in Auth. de hæred. &
Falcidia cum similibus,sed ius gentium,quod
appellant secundarium,est ius positiuũ, quod
magis accedit iuri naturali,quàm ius ciuile,&
propterea interdum iuris naturalis appella-
tionem recipit, vt habetur in §. singulorum,
Institut. de rerum diuis. & id natura debetur,
quod iurę gentium dari oportet,l.cum ampli-
337 us,§.is natura ff,de reg.iur. igitur legitima
potius iuri gentium secundario, quàm ciuili
iuri adscribenda est.
338 Secundo,quicquid naturali ratione est in-
troductum,& pereque obseruatur,& custodi-
tur apud omnes gentes,iuris gentium est, di-
citur,§.1.Inst. de iur.nat.gent. & ciuil. sed le-
339 gitima naturali ratione est introducta d.l.
cum ratio, & obseruatur, & custoditur apud
omnes gentes, cum nulla sit consuetudo vsq;
adeo atrox, & barbara in Britania, seu alibi,
quæ aliquid non relinquat filijs, etiam si suc-
cessionem primogenitis tãtum deferat, vt col-
ligere est ex Rip.hic num.133. & latius docet
Petr. Gregor. Tholos.in Sintag.iuris vniuersi
part.3.lib.44.cap.5.num.11. in fin.igitur legi
tima est de iure gentium.

His tamen argumentis minime refragantia
bus, arbitror ego veriorem esse eorum senten
tiam, qui legitimam iuris ciuilis esse arbitran-
tur, quam tenet expresse Dyn. ad cap. indul-
tum,de reg.iur.lib.6.circa fin.necnon Lancel-
lot.Galiaul. ad l.Centurio, supra de vulgari,
& pupill.num.86. Roderic.Soarez, ad l.quo-
niam in prioribus,C.de inofficioso testamen-
to,& tenet Cęsar Fiumagiol.num.307.& Ga-
spar Caballinus milleloqu.862.videtur etiam
esse eiusdem opinionis Antonius Goueanus,
lib.2.variarum lectionum,cap.1.Anton.Con-
tius,lib.1.lectionum subcessiuarum,cap.3.&
Claud. Chifletius,de portionib.cap.3.
340 Et,pro hac opinione. Primum sic ratioci-
nantur,quod fuit introductum,per interpreta
tionem prudentum,postquam filij,contra offi
341 cium pietatis, cœperunt exhæredari, cum
exhæredatio non nisi in testamento fieri pos-
sit,l.non codicillum, C.de testament. necesse
est, vt sit de iure ciuili, quandoquidem testa-
mentum ipsum,quod est testamentum per in-
stitutionem,& exhęredationem, est de iure ci
uili,l.verbis, ff.de verb.significat. Institut.in
princip. de testament. vbi Nonius noster, nu-
342 me.21.Sed legitima fuit inuenta,postquam
filij, contra officium pietatis, à parentibus in
testamentis cœperunt exhæredari,ne in succes
sione paterna, aliena soboles, propriè, in to-
tum anteponeretur, & sic eo modo coangusta
ta latissima facultas disponendi tributa à lege
duodecim tabularum,vel interpretatione le-
gum,vel auctoritate iura constituentium,d.l.
verbis legis,ff.verb.sign. igitur legitima est de
iure ciuili.

Secundo, omne illud,per quod aliquid de-
trahimus, vel addimus iuri communi, ita, vt
neque in totum à naturali iure, vel gentium
rece-

recedat, neque per omnia ei seruiat, iuris ciuilis esse dicitur, l. ius ciuile, vbi glos. in verbo, communi, supra de iustitia, & iure. At per le-
343 gitimam aliquid detrahitur liberorum successioni, quæ est de iure communi, & naturali; Canone ius naturale, prima distinctione, cum successio, quæ vniuersa de iure naturali, seu gẽtium deberet esse filiorũ, restringatur, per cõstitutionem legitimæ, ad quartam, secundum ius antiquum, l. Papinianus, §. quarta, ff. de inofficioso testamento, §. vltimo, Instit. eodem, hodie autem, ad trientem, vel semissem, secundum numerum filiorum, iuxta Authentic. de triente, & semiss. igitur legitima est de iure ciuili.
344 Tertio, & vltimo, vnumquodque debet illi iuri tribui, & ab eodem denominari, à quo
345 formã habet, quæ dat esse rei, l. Iulianus, §.
346 si quis re, ff. ad exhibẽd. Hinc vnumquodq; potius denominari debere à suo esse specifico quàm à generali, & indefinita materia, docuit Bald. ad l. ex hoc iure, ff. de iustitia, & iur. num. 43. per text. in l. iuris gentium, in princip. supra de pactis. At legitima formam habuit o-
347 lim, & habet hodie à iure ciuili, cum olim ci-
348 uili iure cautum esset, vt forma legitimæ, in eo consisteret, vt filijs quocumque relicti titulo, quarta pars eius, quod fuissent habituri ab intestato à parentibus necessariò, post mortẽ, relinqueretur, d. §. vltimo, Institut. de inoffic.
349 testamento. hodie autem, nouissimo ciuili iure, cautum est, vt in eo legitimæ forma consistat, vt à parentibus liberis suis, semis, vel triẽs eius, quod fuissent habituri ab intestato relinquatur, §. 1. & §. frequenter, in Authen. de hæredibus, & Falcid. & d. Authent. de trien. & semiss. idque honorabili titulo institutionis, secundum communem opinionem, per tex. in §. aliud quoque capitulum, in Authẽt. vt cum de appel. cognosc. & admittunt etiam DD. legitimę formam esse de iure ciuili, & pręsertim Io. Bologn. hic nu. 264. igitur legitima iuri ciuili tribui, & adscribi debet.
350 Nec obstat primum argumentum ex aduerso allatum, quia non tenet consequentia. legitima est introducta ratione naturali, vel debitum naturale est, ergo non est de iure ciuili, sed ad ius naturale, vel gentium refertur, cum ius etiam ciuile sit ex naturalibus præceptis, §. vltimo, in fin. Institut. de iustitia, & iur.
351 cumque, id, quod non in totum à naturali iure, vel gentiũ, recedit, neque per omnia ei inseruit, ius ciuile esse dicatur, d. l. ius ciuile, s de iust. & iur.
352 Nec obstat secundum, quia, licet iuris gentium esse dicatur, quod apud omnes gentes, peræque obseruatur, & custoditur, falsum tamen est apud omnes gentes legitimam receptam esse, & peręque custoditam, quamquam enim omnibus in locis, etiam in ijs, in quibus locus est primogenituræ, relinquatur aliquid posterioribus filijs, illud tamen, nec nomen, nec effectum legitimæ habet, relinquuntur e-
353 nim alimenta, quæ legitimæ appellatione non veniunt, cum ex æquitate canonica liberis, etiam spurijs debeantur, cap. cum haberet de eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per Adulter. tradit latè Antonius Gabriel. lib. 6. communium conclusionum, titul. de ali-
354 men. conclusio. 1. cumque alimenta formam legitimæ non habeant, & extraneis etiam relinqui possint, habeantque relationem ad omnem viuentem, quod dici non potest de legitima, quæ non nisi ad certas personas referri potest, nõ igitur peręque custoditur apud omnes. Nec fortè tutum est Affirmare nullam esse nationem, tam barbaram, quę filijs aliquid;
355 post mortem, non relinquat, memini enim me legisse, apud quosdam populos Indos, nec ad proprios filios, post parentum mortem, lege, vel consuetudine successionem deferri, sed ad sororum filios quorum primus gradus successionis est, ita vt filijs etiam morientis, & fratrum filijs, præferantur, fortè ob certitudinem cognationis.
356 Subsequitur modo quarta quæstio, qua quętebamus, qua ratione legitima esset introducta, ad quam respondeo, introductam fuisse ob naturalem quandam pietatem, proficiscentem ex communi parentum voto, quod est, vt filij, & liberi succedant, l. scripto §. vltimo, ff. vnde liberi, d. l. cum ratio, ff. de bon. dãnat. l. isti quidem, ff. quod metus causa, l. nam etsi parentibus, C. de inofficioso testamento, §. 1. in Authent. de trient. & semiss. hinc glo. in
357 l. 3. de iur. & facti ignor. dixit parentum hæreditatem filijs naturaliter deberi, quod dictũ consonat, l. fin. §. 1. C. de curatore furiosi, &
358 Can. ius naturale, 1. dist. &, ad hoc debitum naturale respiciens D. Paulus, dicebat, filius er
359 go hæres, & D. Augustinus recusauit hæreditatem Ecclesiæ relictam ab eo, qui filios habebat, Canone, Quicumque, 17. quæst. 4. cum animaduerteret naturaliter deberi filijs paternam hæreditatem, ob hanc igitur naturalem pietatem, ne, cõtra eiusdem pietatis officium, parentes alienam sobolem propriæ præponerent, statutum fuit, vt legitima, necessitate legis, liberis non ingratis relinqueretur, vt colligere est ex l. inofficiosum, cum l. seq. iuncta l.

Papinianus, §.si quis mortis, ff.de inofficioso
testamento. Declarat latè Cæsar Fiumag.hic,
num.297.cum sequen.sentit Excellentissimus
D.Io.Baptista Costa, in suo tract.de portione
rata, q.144.nu.4.

360 Ad quintam autem respódeo, legitimam,
de qua agimus, esse quotam bonorum, iure
institutionis, à parentibus liberis ab intestato
successuris, legis necessitate debitam: dixi esse
361 quotam bonorum, vt ponerem genus, &
quia legitima constituitur deducto ære alieno,
ita vt sit quarta bonorum non autem hæredi-
tatis, vt docuit Bart.ad l.ex facto, supra de hæ-
redib.instit.Bald.ad l.quoties, C.eodem, Ias.
ad Authent.nouissima, C.de inofficioso testa-
mento, num.3.& ad l.re coniuncti, supra de le
gat.3.num.188.text.est in l.2.§.si quartam, su
pra famil.erciscun.& in l.cum quæritur, C.de
inofficioso testamento, & est communis opi-
nio, vt de communi testatur Bereng. Fernan.
hic, in secunda præfat.num.114.addidi. iure
institutionis, à parentibus liberis debitam, vt
excluderem legitimam ascendentium, & fra-
trum, & bonorum portiones, quæ à parentibus
voluntariè liberis suis præstantur, nec non le-
gitimam antiquam, quæ quocumque relicti ti
tulo relinqui poterat, §.vltimo, Institut.de in-
officioso testamento. dixi etiam liberis ab inte
stato successuris, legis necessitate debitam, vt
excluderem vnciam, quæ etiam filijs naturá-
362 libus, legis necessitate, debetur, & ostenderé
legitimam deberi solummodo liberis obtinen
tibus primũ gradum in successione, iuxta tra-
dita per Bar. ad l.Gallus, §.& quid si tantum,
ff. de lib.& posth.

363 Ad sextam respondeo, duplicem esse libe
rorum legitimam, aut semissem, scilicet, aut
trientem; trientem, nimirũ, si parens quatuor
vel pauciores habeat filios, semissem autem
si quinque habeat, vel plures, §.1.in Authent.
de trien.& semis. Authent.nouissima, C.de in-
offic.testam.

364 Respondeo ad septimam, vt sit locus legi-
timæ ipsorum liberorum, quinque necessarias
esse solitas circumstantias, nimirum, Rei, Per-
365 sonæ, Loci, Tẽporis, & Modi. Rei, scilicet, vt
patrimonium supersit, nam si pater viuens, v-
niuersum dilapidet patrimonium, quod face-
re potest, per reg.l.in re mandata, C.mandati,
etiam si filios habeat, l.non vsque adeo, ff.si
quis à Parẽte fuerit manumissus, & l.dudum
C.de contrahend.empt.vel incidat in crimen
læsæ maiestatis, ita vt bona publicentur, iuxta
l.quisquis, C.ad legem Iuliam Maiestatis, le-
gitimæ locus esse non potest, non entium enim
nullæ sunt partes, l.eius qui in prouincia, ff.si
cert. pet. requiritur etiam circumstantia rei,
quatenus necesse est, vt bona, ex quibus de-
ducenda est legitima, non sint bona Regni,
vel Ducatus, vel Marchionatus, de quibus le
gitima nõ debetur, vt per Fabianum de Mon
te, in Authent.nouissima, C.de inofficioso te-
stamento, nu.73.& per Guidũ Papam quæst.
476.& quæst.487. sunt etiam, qui dicunt, nec
de feudalibus, & emphyteuticis legitimam
detrahi à filijs, scilicet, qui in illis non fuissent
ab intestato successuri, iuxta tradita per Pere-
grin.de fideicommiss. art.36. num.6. & 7.vbi
num.8. cum sequentibus, ad plura vtiliter in-
fert, item, vt quod pro legitima relinquitur sit
de substantia patris, l.scimus, §.repletionem,
366 C.de inofficioso testamento. Requiritur etiã
circumstantia Personæ, nempe, vt liberi tene-
ant primum locum, ita vt successuri sint ab in-
testato, vt per Bar.ad l.Gallus, §.& quid si tan
tum, ff.de liberis, & posthum. tradit latè Nat-
ta consil.199.num.2.tom.1.& cons.238.num.
3.tom.2. & sic, vt sint legitimi, vel legitimati,
vel arrogati, nisi agamus de liberis respectu
matris, vel ascendentium per lineam mater-
nam, vt per Peregrin.de fideicomm.d.art.36.
num.40.cum sequentibus, & vt sint in aliquo
instituti, §.aliud quoque capitulum, in Auth.
vt cum de appellat.cognoscitur, sentit Bar.hic
num.10.in illis verbis, dummodo aliquid iure
institutionis habeat, numquam enim debetur
legitima ab intestato, vt latè per Peregrinum
d.art.36.num.5.Item circumstantia Tempo-
ris, quia non nisi post mortem patris debetur,
l.1.§.si impuberi, ff.de collat.bonorum, l.cum
quæritur, C.de inofficioso testamento. Item
367 Loci, in quo, scilicet, statuto, vel consuetudi-
ne nõ sit sublata, quod fieri posse arbitramur.
Desideratur etiam circumstantia Temporis,
quatenus non nisi post mortem parentis debe
tur, l.1.§.si impuberi, ff.de collatione bonorũ,
l.cum quæritur, C.de inofficioso testamento,
vltimo circumstantia Modi, quia debet relin-
368 qui honorabili titulo institutionis, §. aliud
quoque capitulum, in Authent.vt cum de ap-
pellat.cognosc.& pleno iure pro proprietatis,
& vsusfructus, §.prohibemus, in Authent.de
trien.& semiss.latè Peregrin.in d.art.36.num.
68.purè, & sine onere, & pro numero filiorum
trientem, vel semissem, iuxta §.1.in Auth.de
trient.& semis.

369 Ad octauam autem quæstionem, breuiter
respondeo potissimum legitimæ effectum es-
se, commodum liberorum, & paterni testamẽ
ti securitatem, cum per eam excludantur libe-
ri

ri à querela inofficiosi testamenti, §. tam autem Inst. de inoff. testamento.

370 Superest modo, vt nonæ, & vltimæ quæstioni satisfaciamus, ad quam respondeo duobus potissimùm modis legitimam tolli, aut lege, scilicet, aut facto hominis, & lege, aut scripta, aut non scripta, statuto scilicet, & consue-
371 tudine, nam, cum iuris ciuilis sit, vt supra demonstratum est, contrario ciuili iure tolli potest, §. pen. Inst. de iur. nat. gent. & ciuili, quam opinionem probauit Angel. cons. 349. num. 1. Capra cons. 165. num. 10. Corneus, testans de magis, communi consil. 150. in fin. lib. 1. Dec. communem dicens, cons. 19. nu. 5. Paris. cons. 23. num. 5. lib. 2. & alij quamplurimi, quos cõgessit Soc. Iun. cons. 25. num. 8. lib. 1. Vasquius in tract. de success. creat. §. 20. num. 296. vbi à num. 298. vsque ad num. 303. pluribus hanc opinionem comprobat, congerit etiam quamplurimos, addens ad Galiaulam, in l. centurio num. 8. supra de vulg. & pupil. hanc tenent etiã Abbas cons. 92. lib. 2. Natta cons. 201. num. 8. Crauet. cons. 236. Cephal. testans de communi cons. 278. num. 48. Menoch. consil. 207. & cons. 280. lib. 3. Mantica de coniectur. vltimarum volunt. lib. 11. tit. 22. num. 41. Grammaticus decis. 101. num. 61. Franciscus Viuius, in suis communibus opinionibus, opin. 316. licet non desint, qui contrariam tenent opinionem, sentientes, legitimam, per statutum, vel consuetudinem, minui, vel augeri posse, non autẽ in totum tolli, quos congerunt Vasquius Viuius, & addens ad Galiaulam, memoratis in locis, nec non Cassaneus in consuetudine Burgundiæ, in titulo septimo, in verbo latertie nume. 3. ego tamen non recedo à prima opinione, nimirum, vt possit in totum tolli consuetudine, statuto, & principis rescripto, iuxta tradita per Guidonem Papam singul. 1022. nu. 2. facto autem hominis, cessat etiam legitima, aut facto parentis, aut facto liberorum, facto parentis, si filij exhæredentur, ob aliquam, ex quatuordecim causis, de quibus in §. aliud quoque capitulum, in Auth. vt cum de appell. cognosc. facto autem liberorum, aut tacitè, aut expressè, tacitè, si patiantur legitimam præscribi, quod fieri posse, voluit gloss. in l. 3. de aquir. possess. & in l. vnica C. quando non pet. part. item, si per pactum, renuncient successioni paternæ, iuramento roboratum, Peregr. in d. art. 36. num. 78. & alijs modis, de quibus ibi per eum nu. 81. cum seqq. & præsertim num. 88. per approbationem testamenti, in quo sit prohibita legitima, secundum illius declarationem, expressè autem, si liberi legitimæ expressè renuncient. l. si quando §. etiã generaliter, C. de inoff. testamento.

His igitur breuiter præmissis, venio nunc ad Bart. quæstiones, de ijs, quæ imputantur in legitimam, quæ oportunè tractantur, & examinantur iuxta vltimam quæstionem de modis, quibus cessat legitima cũ imputatio ipsa, in totum, vel in partem faciat legitimæ deductionem cessare.

Primam igitur Bart. quæstionem, facilioris, & commodioris explicationis gratia, diuido ego in quatuor articulos.

Primus erit, An, & quando in legitimam imputentur, quæ capiuntur citra parentis iudicium.

Secundus, An, & quando in legitimam liberorum imputentur; quæ ipsi capiunt ex testamento parentis, contingenter.

Tertius, An, & quando imputent, quod ex vltima parentis voluntate capiunt necessariò.

Quartus, An, & quando imputent id, quod capiunt ex substantia patris, sed inter viuos.

372 Quod attinet ad primum, adhibenda est huiusmodi distinctio, Aut, quod capitur citra patris iudicium, capitur ex substantia patris, aut extra eiusdem patris substãtiam, si ex substantia patris, non imputatur, l. scimus §. repletionem C. de inoff. testamento, hinc accepta iure accrescendi, in legitimam non imputantur, d. §. repletionem, tradit, post Vasquiũ de success. creat. §. 10. num. 376. Fiumag. hic num. 357. hinc etiam, quæ capiuntur per filiũ ex dispositione legis hac edictali C. de secundis nupt. pariter in legitimam non imputantur, quia non iudicio testatoris, sed ex legis dispositione capiuntur, Dec. consil. 246. num. 6. Hieronymus Gratus consil. 254. num. 1. Hieron. Gabriel. cons. 13. nu. 23. lib. 2. &, hanc opinionem testatur magis communem esse, idem Fiumagiol. hic num. 356. qua de re latè Thesaur. dec. 184. si verò extra substantiam patris, citra eiusdem iudicium, capit filius, aut ab alio datur ei simpliciter, nõ autem intuitu, & contemplatione patris, aut patris contemplatione datur, Primo casu, nulli dubium est in legitimam non imputari, vt tradit Bat. hic num. 10. per tex. in l. scimus, in §. repletionem C. de inoff. testam. & per text. in §. 1. in Auth. de hæred. & Falc. & est communis opinio, vt de communi testantur Soc. Iun. hic num. 111. & Cæsar Fiumagiolius num. 351. vbi dicit neminem ab ea recedere, ad plura inferens, & exempla afferens firmatæ conclusionis, num. 352. cum pluribus seqq. Secundo autem casu, vbi scilicet datur aliquid filio intuitu, & contempla-

templatione patris, communis ſententia eſt, vt imputetur per l.ſed, & ſi plures, §.in arrogato ff.de vulgar. & pupil. pro qua opinione plures adduximus in prima noſtra ſcelectarũ diſtinct.centur.diſtinct.68.num.2.

373 Cęterum, quia hoc ſecundum diſtinctionis membrum, dubium eſt, propterea illud in quęſtionem voco, & quęro ſpecialiter, an dos filiæ data, contemplatione patris, eidem filiæ in legitimam imputetur.

In propoſita igitur difficultate, videtur reſpondendum, vna cum Paulo de Montepico hic nu.176.non eſſe in legitimam imputandã.

Et primum, pro hac opinione, ad mentem eiuſdem Pauli de Montepico hic num.177.& Berengar.Fernand. in artic.legitimę.num.66. ſic poſſumus à maiori ratiocinari, ſi de quo magis videtur ineſſe, & nõ ineſt, ergo nec de quo minus, l.4.ff.de ſenatoribus, l.quæro in fin. ff. de acquir.poſſeſſ.cum alijs adductis per Nicol. Vigel. in ſua Dialectica iuris lib.2. in loco à cõparatis, reg.2. ſed magis videtur ineſſe, vt quod capitur extra patrimonium parentis, ex diſpoſitione, & iudicio eiuſdem, imputetur, quàm quod capitur ex diſpoſitione alterius, facta eiuſdem parentis intuitu, & contemplatione, & tamen, non ineſt, quia, ſi pater legauerit filio rem alienam, & conſequenter extra ſuũ patrimonium, eam ſibi filius in legitimam imputare non compellitur, vt tradit Bald. ad l. cum alienam C.de leg. num.10. & Franciſcus Aret. ad l.cum amplius, in fin. ſupra de leg.1. igitur multo minus imputabitur, quod extra patrimonium eiuſdem patris, ex alterius diſpoſitione, patris contemplatione, facta.

374 Secundo, pro hac eadem opinione Soc. Iun. hic num.112. ſic ratiocinatur, aduentitia in legitimam non imputantur, l.ſcimus §.repletionem C.de inoff.teſtamento, l.vlt. C.de collat. ſed dos data filiæ meæ, à fratre, vel ab alio, eſt aduentitia, non profectitia, igitur eiuſmodi dos non imputatur, in legitimam. Minor probatur per tex.in l.profectitia §.ſi quis certam, ſupra de iur.dot. ſi quis certam quantitatem (inquit tex.) patri donauit, ita vt hanc pro filia daret, non eſſe dotem profectitiam, Iulianus lib.17. digeſtorum ſcribit, obſtrictus eſt enim, vt det, aut, ſi non dederit, condictione tenetur, faciunt tradita per Alexand. & Iaſ. ad l.qui aliena §.interdum ſupra de acquir.hæredit. vbi volunt, quod auus relinquit nepoti, aduentitium eſſe, multo magis, igitur aduentitium, quod aliunde obuenit, & ſic quicquid non proficiſcitur ex re patris.

375 Tertio, & vltimo, profectitia illa, quorum ipſe pater, dum viuit, proprietatem non retinet, in legitimam non imputantur, huiuſmodi

376 donatio, facta à patre filio, emancipationis gratia, licet à patre proficiſcatur, in legitimam non imputatur, l.ſi quando §.vlt. C.de inoff. teſtamento, cum alijs adductis per Bart. hic num. 10.in fin. At id, quod datur ab extraneo mei ipſius beneficio, & contemplatione, filiæ meæ in dotem, nec mea vita durante, ratione proprietatis, apud me remanet, cum dominium transſeat apud filiæ meæ maritum, ergo eiuſmodi dos, vtcunque poſſet dici profectitia, in legitimam non debet imputari.

Harum tamen rationum minime habita, in contrariam iuerunt ſententiam communiter DD.hic, Paul.nimirum de Montepico nume.173. Berengar.Fernand.in Artic.legitimę num.66. Ripa num.206. Soc.Iun. num.122. & Cæſar Fiumag.num.353. hanc probauerũt etiam, de iure reſpondendo, Caſtr.in ſuo conſ. 96.lib.2.quod incipit dicta Cornelia, & Alex. conſ.179. num.3. lib.5. ita vt hæc ſit communis omnium opinio, vt de communi teſtantur Soc.Iun.hic num.121. & Fiumag.num.351.

377 Huius autem communis ſententiæ, primum, & potiſſimum fundamẽtum eſt in l.ſed & ſi plures, §.in arrogato, ſupra de vulgar. & pupil. vbi ſubſtitutio pupillaris, facta à patre arrogatore, filio arrogato, quemadmodum habet locum in bonis proprijs ipſius arrogatoris, ita quoque trahitur ad bona, quæ amicus, vel cognatus arrogatoris, arrogato reliquit, beneficio, & contemplatione eiuſdem parentis arrogatoris, quod cum ita ſit, ita poſſumus argumentari. illud ipſum, quod ſtatuitur in eo, quod filius habuit ex ſubſtantia patris, ſtatuitur etiam in eo, quod filius habuit aliunde, beneficio tamen, & contemplatione patris, d.§. in arrogato, cum breui manu, quod filio datur contemplatione patris, videatur datum patri, & ab eo in filium profectum, argumento l.ſingularia ff. ſi cert.pet. At, quod capit filius ex ſubſtantia patris imputat in legitimam, ergo, & illud, quod capit ab alio beneficio parentis.

378 (margin, beside "rogatoris")

379 Secundo, & vltimo loco, probo hanc opinionem, quia dos profectitia ſine dubio in legitimam imputatur, d.l.ſcimus §.repletionem C.de inoff.teſtamento, ſed dos data ab extraneo, contemplatione patris, eſt dos profecti-

380 tia, cum dans dotem filiæ, contemplatione patris, det dotem, donaturus patri, l.profectitia in princ.verſic.quod & ſi quis, ſupra de iur. dot. igitur dos data filiæ contemplatione patris eidem filiæ in legitimam imputatur.

Non obſtant nunc contraria, & præſertim pri-

primum argumentum, quia falſa eſt minor propoſitio, vt obſeruauit etiam Soc. Iun. hic, quandoquidem Bald. in d.l. cum alienam C. de legat. & Aret. in d.l. cum amplius in §.fin. ſupra de leg. 1. non dicunt, legatum rei alienæ non imputari in legitimam, ſed filium poſſe illud non acceptare, quod ſi accipiat, procul dubio, imputari debet in legitimam, & ratio eſt, quia, re vera, proficiſcitur ex ſubſtantia patris, cum hæreditarijs, & paternis pecunijs, redimatur, §.non ſolum Inſt. de legat. l. non dubium §.fin. ſup. de leg. 3. declarat etiam optimè Cæſar Fiumag. hic num. 366.

Secundum quoque argumentum facilè ſolui poteſt, negando imprimis id, quod datur à fratre filiæ fratris, eſſe aduentitium. Nec obſtat probatio à maiori, quia falſum eſt, quod datur ab Auo nepoti, intelligi datum contemplatione nepotis, licet enim hoc ſēſerint Alex. & Iaſ. ad d.l. qui aliena, contrarium tamen plerique voluerunt, & præſertim Bart. ad l. dedit dotem, infra de coll. bonorum, & in Auth. ex teſtamento C. de ſecundis nupt. & alij plures allegati hic per Soc. Iun. præterea, vt conſideratidem Soc. eſt diuerſa ratio, inter caſum, & caſum, quia, vbi Auus, quem credendum eſt inſtituiſſe filium, ad hoc, vt teſtamentum valeret, Inſtitut. in princip. de exhæredatione liberorum, cum aliquid ſeparatim reliquerit nepoti præſumēdū eſt, id in gratiam illius nepotis feciſſe, aliud tamen eſt quando frater, viuente fratre, dotat filiam illius, tunc enim iuris præſumptio eſt, vt hoc faciat in gratiam fratris, argumento dicti §. in arrogato, præterquamquòd facilè ego crediderim, ſupponendum eſſe, in quæſtione propoſita, vel fratrem expreſsè dotaſſe neptem ex fratre, contemplatione eiuſdem fratris, vel veriſimile eſſe, eiuſdem beneficio, hoc ipſum feciſſe, ex probabilibus coniecturis, nec facit negotium dict. §. ſi quis certum, quia ibi conſtat, vt conſiderat Socin. Iun. dictam quantitatem datam eſſe contemplatione filiæ, cum pater eſſet aſtrictus eā dare, ad quod non præciſè obligaſſet, ſi contemplatione ipſius dediſſet. Accedat quòd ille §. cum non loquatur in fratre illius patris, vel in cognato, vel in amico, quem veriſimile ſit eiuſdem patris beneficio dediſſe, vt in d. §. in arrogato, intelligendus eſt, vt vendicet ſibi locum in extraneo, qui patri dedit, vt filiæ da
381 ret, cum nubilis efficeretur, nouum enim nō eſt, vt vna lex recipiat ab alia declarationem, l. non eſt nouum, ſ de legib.

Nec facit negotium tertium, & vltimum argumentum, quia negatur, quod datum eſt à patre filio, cauſa emancipationis, eſſe profectitium, cum nullum ius in eo, quod à patre filio donatur, reſeruetur patri, vbi, in dote à fratre filiæ data, reſeruatur patri actio communis cū filia ſoluto matrimonio, l. pater filiam, in princip. ſupra eodem, l. 2. §. ſi in patris, ſupra ſoluto matrimonio. Præterea, vt conſiderat Socin. Iun. hic, num. 112. in filio, quod datur à patre filio emancipato, nec profectitium, nec aduentitium dici poteſt, cum hæc nomina referantur ad patrimonia filiorum familias, l. fin. in fin. C. de inoffic. teſtam. id autem, quod datur à patre filio emancipato, patrimonium patris familias efficitur.

382 Subſequitur modo ſecundus articulus. An quæ capiuntur ex teſtamento patris contingenter, imputentur in legitimam, filio inſtituto, ſcilicet, in parte, quæ ad legitimam non aſcendat, & ſic ad replendam legitimam, nam,
383 vbi filius non eſt inſtitutus, non poteſt per prius hodie quicquam imputari in legitimā, quæ debetur honorabili titulo inſtitutionis, §. aliud quoque capitulum, in Authen. vt cum de appellat. cognoſc. &, quo pacto olim, etiam non inſtitutis, quæ contingenter ex teſtamento parentis capiebātur imputarentur, latè declarauimus in prima noſtra ſelectarū diſtinct. Centuria, diſt. 72.

In hac autem difficultate, ſic declarata, breuiter diſtinguendum eſt, vt ſupra in præcedenti articulo, quouſque perueniamus ad membrum diſtinctionis, quod ſit iuris controuerſi.

Aut igitur, quod capitur ex paterno teſtamento contingenter, capitur in vim modi, vel in vim pretij, aut capitur, cauſa conditionis implendæ, ſi in vim modi, vel in vim pretij, in legitimam imputatur, quia quicquid imputatur in Falcidiam imputatur in legitimam, vt colligitur ex Bart. hic num. 11. videntur etiam ſentire alij DD. ſed quod capitur in vim pretij, vel in vim modi, in Falcidiam imputatur, l. qui fundum, l. ſi dignum, l. in ratione, 2. §. tametſi, ſupr. eodem, & nos quoque ſupra tradidimus, vna cum Bart. hic, num. 3. in fin. ergo imputatur etiam in legitimam, & hæc concluſio eſt ex mente Bart. hic, num. 10. cui nemo eſt, qui, in hac parte, contradicat, ſi verò capitur cauſa conditionis implendæ, rurſùs diſtinguēdum eſt, nam, aut non datur figura conditionis, aut figura conditionis, ſi non figura conditionis, eodem modo arbitror concludendum, in legitimam imputari, eadem ratione, ſcilicet, quia in Falcidiam imputatur, l. acceptis, infra eodem, iuncto d §. tametſi, cum pro pretio quodammodo, & non conditionis cauſa accipi vi-

deatur, vt habetur in d. §. tametsi, si figura conditionis, adhuc distinguendum est, quia, aut quod accipitur causa conditionis implendæ, aliunde accipitur, quàm ex re, & substantia patris, aut ex re, & substantia patris, si aliũde, concludendum est in legitimam non imputari, quicquid dicat Torniel. hic, per tex. in l. scimus §. repletionem C. de inoff. testamẽto, hęc enim receptissima est omnium opinio, vt de communi testatur, post Soc. Iun. hic nu. 115. Cæsar Fiumag. num. 359. si ex re patris, quia, scilicet iniuncta sit conditio statu libero, legatario, vel hæredi., An debeat in legitimam imputari, controuersi iuris est, & propterea hoc ipsum in quæstionem breuiter vocabimus.

384 Exemplum autem propositæ difficultatis est eiusmodi. Pater meus, cum haberet in bomille, & ducẽtos aureos, me in vncia, alterum autem fratrem meum in alijs bonis instituit, si mihi prædium daret centum dignum, dubitatio est, An ego debeam mihi imputare in legitimam prædium paternum, quod à fratre cohærede, causa conditionis implendæ accipio, quodque, in exemplo proposito, legitimæ defectum repleret.

Negatiuam partem, in proposita difficultate, probarunt ad l. filium quem habentem, C. famil. erciscun. Bald. Saly c. & alij, & in primis Ioán. Coras. num. 203. sequuti sunt etiam, post Imolam, hic Alexan. num. 19. Ripa num. 136. Socin. Iun. num. 116. & num. 120. & hanc magis communem opinionem dixit Lancellot. Politus ad d. l. filium quem habentem, num. 103. quem refert, Fiumagiol. hic, num. 361. & de magis communi testatur etiam hic Socin. Iun. num. 115.

385 Et primum sit probabilis hæc opinio, quia quod, secuta morte parentis, statim peti non potest, in legitimam filius non cogitur impu-

386 tare, cum, nullam, portio naturaliter debita, dilationem patiatur, l. quoniam in prioribus,

387 C. de inofficioso testamẽto, immo à die mortis parentis filio intelligitur acquisita, l. cum

388 quæritur, & l. scimus, in principio, C. de inofficioso testamento, sed quod datur causa conditionis implendæ, statim peti minimè potest, cum pendeat à voluntate illius, cui eiusmodi potestatiua conditio est iniuncta, quæ non habet præstationis necessitatem, l. si quis sub conditione dandorum decem, supra si quis omissa causa testamenti, igitur, quod datur causa conditionis implendæ, & si quid sit, quod ex substantia patris debeatur, non imputatur in legitimam.

Secundo loco, quæ non capiuntur à liberis ex iudicio, & dispositione parentis, in legitimã non imputãtur, licet sint de substantia patris, hinc non imputantur ea, quæ capiuntur iure accrescendi, quia ex legis dispositione dicuntur quæri, d. §. repletionem, vt latè declarat, plura adducens Cæsar Fiumag. hic. num. 355. At id, quod capitur causa conditionis implendæ, non dicitur capi ex dispositione testatoris, conditionem potestatiuam iniungentis, sed contingenter, & extrinsecus, vt tradunt DD. ad l. Paulus, 2. §. de reb. dub. igitur, quæ capiuntur conditionis causa, licet hæreditaria sint, in legitimam non imputantur.

Harũ tamẽ rationũ, ratione minime habita, non defuerunt aliqui, qui iuerunt in contrariã sententiam, opinantes debere liberos imputare in legitimam rem, quam ex substantia patris, conditionis implendę causa capiunt. hanc autem opinionem adscribunt DD. imprimis Bart. hic, num. 10. dum dicit imputari in legitimam, quod capitur iure hæreditario, siue legati, siue in vim modi, vel alio modo, sub generalitate quorum verborum, videtur sentire, quicquid dicat Picus num. 204. etiam datum causa conditionis implendæ imputari, & hanc opinionem sequuntur etiam, post Angelum, Ruin. hic, num. 30. Picus sub d. num. 204. & Hieronym. Torniell. in fortioribus terminis, num. 119. eandem tenet expresse sibi ipsi constans, in d. l. Papinianus, §. si conditioni, ff. de inofficioso testamento, Fulg. ad l. scimus, §. repletionem, C. eod. Polit. ad d. l. filium quem habentem, C. famil. erciscun. num. 125. & alij quos refert Cæsar Fiumagiolius hic, numero 360.

389 Primum autem pro hac opinione adducitur tex. in l. etiam, §. vltimo, de bon. libert. si patrono, inquit tex. conditionis implendę causa, quid datum sit, in portionem debitam imputari debet, si tamen de bonis sit liberti profectum. Stringitur igitur argumentum, quia quicquid statuitur in legitima patroni, intelligitur etiam statutum, in legitima filij, l. vlt. circa fin. vbi Bald. & Salycet. C. de inofficioso testamento, tradit Euerard. in suis cent. loc. ar gumen. in loco à legitima Patroni, ad legitimã filij. At in portionem, Patrono debitam, imputatur quod capitur causa conditionis implendæ, si proficiscatur ex bonis liberti, igitur in legitimam quoque debet imputari, si, quod capitur conditionis causa, ex bonis parẽtis proficiscatur, cum huiusmodi portiones æquiparẽtur, & nec patroni debita portio, dilationẽ patiatur, sed statim secuta morte liberti debeat, l. siue libertus, §. excluditur, ff. de iur. patron.

Secun-

390 Secundo argumentantur de Trebellianica ad legitimam, de qua sine dubio, quicquid dixerit Alexand. argumentum, affirmatiuè va
391 let, cum plura imputentur in legitimam, quàm in Trebellianicam, in quam, secundum nostram declarationem supra traditam, nec legata, nec fideicommissa imputantur, secundum communes autem traditiones, non imputantur in eam in totum, quæ capiuntur difformiter, vt in versic. pro ea vero parte, l. nostræ, hæc autem omnia, & in totum imputantur in legitimam, vt omnes admittunt, quicquid ergo imputatur in Trebellianicam, multo magis imputatur in legitimam, sed, in Trebellianicam, imputatur, quod capitur causa conditionis implendæ, secundum communes traditiones, ergo etiam in legitimam, quod datur ex bonis parētis causa conditionis implendæ, imputatur.

392 Tertio, pro hac eadem opinione stringit text. in l. Papinianus, in §. si conditioni, supra de inofficioso testamento. si conditioni, inquit text. parere testator hæredem iussit in persona filij, vel alterius, qui eandem querelam mouere potest, & sciens is accepit, videndum, ne ab inofficiosi querela excludatur, & concluditur excludi, quia testatoris iudiciū agnouit, quod cum ita sit, illud, ex sententia Bart. ibi necesse est adnotare, Quicquid, scilicet aliquem à querela inofficiosi testamenti excludit, in legitimam imputari quod verissimum est, quicquid dicat Socin. Iun. hic, num. 120. nam quando quis habet aliquid per quod excluditur à querela, admittitur ad petendum supplementum legitimæ, §. sed hæc, Institut. de inofficioso testamento. ergo iam in legitimam imputatum est, quod eum à querela excludit, non enim,
393 nisi quod imputatum est in legitimam, ita vt pars legitimæ sit, legitimæ potest recipere supplementum, hoc ergo supposito, ita argumentor. quicquid excludit liberos à querela inoffi-
394 ciosi testamenti, in legitimam imputatur, sed quod datur filio causa conditionis implendæ ab hærede patris, vel à legatario, vel à statu libero, excludit eum à querela, ergo quod datur causa conditionis implendæ, in legitimam imputatur, nec eneruantur huius argumentationis vires, per interpretationem Cæsaris Fiumagiol. hic, nu. 361. cum constet eam esse diuinatiuam, contra l. qui putator, ff. ad l. Aquil. & restrictiuam contra l. 1. in §. generaliter, de legat. præst.

395 Quarto, & vltimo, ita argumentor. quod capitur ex patrimonio paterno, & ex parentis dispositione, & iudicio, sine dubio in legitimā imputatur. d. l. scimus, in §. repletionem, C. de inofficioso testamento. Sed res, quæ datur in proposito, causa conditionis implendæ, est ex substātia patris, vt supponimus, & ex eiusdem patris dispositione, & iudicio capitur, cum de necessitate præstetur: iniuncta est enim conditio rei dandæ, de qua testator disponere potest ei qui grauari potest, vt supra declarauimus, & probatur in dict. §. si conditioni, iuncta dict. l. id autem, ergo talis res in legitimam imputatur.

Non obstant nunc contraria, & præsertim primum argumētum, quia; præterquam quòd possumus respondere, ex sententia Tornielli hic, conclusionem nostram locum sibi vendicare, quando filius iam accepit debitam iure naturæ quantitatem causa conditionis implēdæ, quo casu dilatio non potest esse in consideratione, iuxta tradita per Cæsarem Fiumagiolium hic, num. 362. dubitatio enim nostra est, vt rectè sentit etiam Socin. Iun. hic, num. 119. versic. non obstat modo, de dato causa conditionis implendæ, non autem de eo, quod dandum est; possumus etiam respondere, considerando, nullam pati dilationem debitum rei dādæ causa conditionis implendæ, vbi res hære-
396 ditaria, de qua testator potuit disponere, fuerit in conditione posita, cum statim possit compelli is, cui conditio iniungitur, quæ non videtur manere in puris terminis conditionis, sed in dispositionem transire, iuxta l. id autem, supra eodem, & in l. Papinianus, §. si conditioni, ff. de inoff. test.

397 Nec facit negotium secunda ratio, quia falsum est, non deberi iudicio testatoris, quod causa conditionis implendæ accipitur, contrarium enim probatur in d. §. si cōditioni, quod, quin verissimum sit, quando res hæreditaria in conditione est posita, non est aliquo modo dubitandum.

398 Nunc autem veniendum est ad tertium articulum. An, & quando imputentur in legitimam, quæ capiuntur ex testamento parentis necessariò: Qua in re, omissis ijs, quæ vetustioribus iuribus obseruabantur, de quibus satis abundè diximus in prima nostra selectarum distinctionum Centuria, distinct. 73. sic breuiter hodie distinguendum est. Aut quod capitur ex parentis testamento necessario, hæreditario iure capitur, Aut non hæreditario iure, Si hæreditario iure, sine dubio imputatur, §. aliud quoque capitulum, in Authen. vt cum de appellat. cognosc. tradit Bart. hic, num. 10. & nemo dubitat, Si non iure hæreditario, rursus distinguendum est, quia, Aut dubitamus

numquid legatum puta, vel fideicommissum imputetur simpliciter ei, qui non fuit institutus, Aut numquid imputetur ei, qui in aliquo fuit institutus, per viam repletionis. Primo casu concludendum est negatiuè, per tex. in d. §. aliud quoque capitulum, sentit etiam Bar. hic num. 10. in illis verbis, dummodo aliquid iure institutionis habeat, sentiunt etiam cæteri DD. Secundo autem casu. Aut ei, qui in aliquo institutus est relictum est aliquid purè, Aut sub conditione in diem, vel temporaliter, si purè, Aut relicta est res propria, Aut aliena, si propria, & sic ex substantia patris, imputatur l. scimus, §. repletionem, C. de inofficioso testamento, Bart. hic, num. 10. & sequuntur DD. communiter, si aliena, cum veniat redimenda paternis pecunijs, & hæreditarijs, §. non solum, Institut. de legat. l. non dubium, §. vltimo, supra de legat. 3. sine dubio imputatur, vt rectè sentit, post Socin. Iun. Cæsar Fiumag. hic, num. 366. imputare tamen filius non compellitur, quia potest illud non acceptare, & hoc modo intelligendus est Baldus ad l. cum aliena, C. de legat. num. 10. & Francisc. Aret. ad l. cum amplius, in fin. supra de legat. 1. Si verò sub conditione quid relictum sit iure non hæreditario, Aut relictum est eiusmodi, vt ab eo conditio, vel tempus possit remoueri, absque illius corruptione, & destructione, Aut eiusmodi non est, vt possit ab eo conditio, vel tempus remoueri. Primo casu, remota conditione, vel tempore, perinde, ac si adiecta non fuissent imputatur, l. quoniam in prioribus, & l. scimus, §. cum autem, C. de inofficioso testamento, & eiusmodi sunt legata, & fideicommissa.

399 Secundo autem casu, quando, scilicet conditio non potest, vel tempus, sine destructione dispositionis, remoueri, vt contingit in substitutionibus directis, in quibus conditio est de forma, & in iure accrescendi, quod & ipsum,

400 cum sit quædam quasi substitutio, tacitam essentialem conditionem habet, l. si Titio, & Meuio, §. Iulianus, supra de legat. 2. & in vsufructu, qui, cum sit seruitus personalis, nam temporalis est, §. vltimo, Institut. de vsufruct. in legitimam, quæ onus, & dilationem non recipit, non imputatur, & ita intelligitur dicta lex scimus. in §. repletionem, C. de inofficioso testamento.

401 Super est nunc quartus, & vltimus articulus. An, & quando id quod capitur inter viuos ex substantia patris in legitimam imputetur, qui explicandus est à nobis Quattuor adhibitis inspectionibus.

Prima erit de eo, quod capitur ex mera donatione.

Secunda de dote, & donatione propter nuptias, & de omni eo, quod à patre soluitur, ex aliqua obligatione, saltem naturali.

Tertia de his, quæ dantur ob dignitatem, & status incrementum.

Quarta de eo quod datur in peculium.

Redeundo ad primam pro illius explicatione duo faciam.

Primum specialiter in Quæstionem vocabo, An quod filiusfamilias ex substantia patris capit per donationem inter viuos, morte confirmatam imputare debet in legitimam.

Secundo autem loco, alterius repetẽdo materiam, Distinctione adhibita, generaliter declarabo, An, & quando, quod donatum est à patre filio inter viuos, in legitimam imputetur.

402 Quod attinet ad primum, dissentiunt interpretes, quamplurimi enim opinantur id, quod accipitur ex donatione paterna inter viuos, morte confirmata, in legitimam imputari, vt post Cynum, ad l. si quando, §. & generaliter, C. de inofficioso testamen. sentit Bart. hic, num. 10. & sequuntur eum Angel. num. 5. Paul. de Montepico, num. 201. Carolus Ruin. num. 18. & 23. Ripa num. 144. Soc. Iun. num. 130. & Cæsar Fiumagiol. nu. 398. & hanc probauit etiam Alexan. ad l. illud, C. de collat. vbi de communi testatur, alios etiam adducit Peregrin. de fideicommiss. art. 36. num. 124. & pro hac opinione, quam etiam communem dicit hic, post alios, Fiumagiol. in præallegato loco, plura afferuntur argumenta, ego autem, omissa lege filium quem habentem; adducta per Bart. secundum intellectum Azonis, qui ab omnibus reprobatus, & quæ secundum verum Arnaldi intellectum ad rem non facit, eligam potiora.

Primum igitur, ad mentem eiusdem Bart. per text. in l. etiam, §. sed etsi non mortis, infra de bon. libert. sic argumentor: quicquid dicitur de portione, patrono debita, dicẽdum est etiam de legitima, l. vltima, circa fin. vbi Bald. & Salyc. C. de inofficioso testam. sed quod capitur inter viuos ex donatione, quasi mortis causa capiatur, imputatur in portionem patrono debitam, dict. §. sed etsi non mortis, igitur, quod capitur ex donatione inter viuos, morte confirmata, debet etiam in legitimam imputari.

403 Secundo, donatio causa mortis in legitimam imputatur, l. Papinianus, §. si quis mortis causa, ff. de inofficioso testamento, §. vltimo, Institut. eodem. Sed donatio inter viuos, morte

te confirmata, est quædam donatio causa mortis effectualiter, tum quòd robur accipit à morte donatoris, tum quòd semper est reuocabilis, l. antepenultima, C. de donat. inter virum, & vxorem, igitur, quod à patre donatur inter viuos, ea donatione, quæ morte confirmatur, filio in legitimam imputatur.

404 Tertio, quæcumque causa fideicommissi, statim post mortem parentis accipiuntur, in legitimam imputantur, vt patet ex supra tradita distinctione, & ex d. l. scimus, §. repletionem, C. de inofficioso testamento. Sed, quod capitur ex donatione inter viuos, quæ mortis indiget confirmatione, censetur capi ex fideicommisso, cum donatio eiusmodi fideicommissi partibus fungatur, l. in donationib. C. ad l. Falcidiam, igitur, quod capitur ex donatione inter viuos, morte cõfirmata, in legitimam imputatur. Nec dicas, dictam l. in donationibus, loqui de donatione inter virum, & vxorem, & propterea ad rem nõ facere, quia, cum donatio quoque inter virum, & vxorem, sit prohibita, & non nisi morte confirmetur, quemadmodum ea, quæ fit inter patrem, & filium, valet, arguendo de ea, ad donationem inter patrem, & filium, vt ex Romano, & Iasone ad l. primam, §. si vir, de acquiren. possess. docet Seraphin. de priuil. iuram. priuil. 72. num. 6.

Quarto, & vltimo, omnia, quæ reperiuntur in bonis parentis tempore mortis illius, ita vt ex substantia patris, & iudicio eiusdem capiantur, imputantur in legitimam, d. §. repletionẽ, sed quod capitur à filio per donationem inter viuos, morte confirmatam, reperitur in bonis parentis ipsius, tempore mortis eiusdem parentis, cum rei donatæ dominium, non nisi secuta parentis donatoris morte, ad filium transeat, vt per Picum hic, num. 201. tradit etiam Rolan. à Valle, cons. 11. num. 40. lib. 2. vbi de communi testatur, igitur quicquid capitur ex parentis donatione, morte confirmata, in legitimam imputantur.

Non defuerunt tamen, qui fuerunt in contrariam sententiam, quam Alexan. ad l. illud, C. de collat. adscribit Angelo, dicens eam tenuisse Angelum ibi, in quibusdam suis lecturis, qui tamẽ in Codice meo, licet simpliciter dicat ibi, donationem inter viuos in legitimã non imputari, de donatione tamen, quæ fit à parente filio in potestate, & morte confirmatur, ne verbum quidem, quicquid sit, in hanc sententiam, licet anceps sit, inclinare videtur Castrensi. hic, num. 8. qui expresse, & sine hæsitatione eandem probauit ad l. si quando, §. & generaliter, C. de inofficios. testamento. Hanc probauit etiam Iacobus Buttrig. ad d. l. illud, C. de collat. vbi sequuti sunt eum Corneus, & Dec. num. 8. eandem quoque tenet Ioan. Corras. ad d. l. filium quem habentem, C. famil. erciscun. num. 218. & Fernand. Vasquius in suo tractat. de success. & vltim. volunt. lib. 3. §. 30. num. 261. vbi plures adducit, & hanc communem esse sententiam ad d. l. illud testatur, licet hic DD. fuerint communiter in cõtrariam sententiam.

405 Primum autem, pro negatiua hac opinione, ad mentem Pauli de Montepico hic, sub num. 201. sic possumus, per tex. in d. l. si quando, in §. & generaliter, C. de inofficioso testamento, ratiocinari. quod capitur ex donatione inter viuos non imputatur in legitimam, nisi expressè ea contemplatione datum sit, vt imputetur d. §. & generaliter, facit etiam d. l. etiam, §. sed etsi non mortis, infra de bon. libert. Sed quod capitur ex donatione, de qua loquimur, ex donatione inter viuos sine dubio capitur, l. si mortis causa inter, ff. de donat. causa mort. igitur, quod capitur ex donatione inter viuos, morte confirmata, in legitimam non imputatur. Nec dicas cum Doctoribus d. §. generaliter non esse intelligendum de qualibet donatione inter viuos, sed de ea dumtaxat, quæ statim valet, vt puta quando fit filio emancipato, quia, præterquam quòd hic intellectus diuinatiuus est, contra l. qui putator, ff. ad l. Aquil. restringit etiam nimis illius tex. generalitatem, contra l. 1. in §. generaliter, supra de leg. præstan. vt rectè sentit etiam Soc. Iun. hic, num. 131. in fin.

406 Secundo, sic possumus, ad mentem Vasquij, per text. in d. l. si quando, in §. illud, C. de inofficioso testamento, pro hac sententia, argumentari: quod non excludit à querela inofficiosi, in legitimam non imputatur, argumento §. sed hæc, Institut. de inofficioso testamento, sed datum inter viuos à patre filio in potestate, non excludit eum à querela, licet de hoc cum patre conuenerit expressè, & pactus fuerit d. §. illud, igitur, quod capitur à filiofam. inter viuos per patris donationem, quod mortis confirmatione indiget, in legitimam non imputatur.

407 Tertio, & vltimo, ad mentem DD. & præsertim Socin. Iun. hic, num. 131. ita argumentor. idem statuendum est de donatione inter viuos, quæ statim valet secundum fictionem, quod statuitur de donatione inter viuos, quæ statim valet, secundum veritatem, cum idem operetur fictio, in casu ficto, quod veritas in casu

casu vero, l. qui ad certum, ff. locati, l. legem, C. eodem, l. cum oratione, de exceptionibus, l. qui uxorem, ff. de iniust. rupt. irrit. fact. testam. & vtrobique gloss. At de donatione inter viuos, quæ statim valet, inspecta veritate, statuitur, vt in quartam non imputetur, vt supra docuimus, ergo idem statuendum est de donatione, quæ morte confirmatur, cum, sequuta morte, per fictionem translatiuam de tempore ad tempus, fingatur statim, atq; facta fuit, valuisse.

408 Non obstat primum argumentum petitum à d. l. etiam, in §. sed etsi non mortis, quia vendicat sibi locum in eo, quod donatur à liberto patrono, ea contemplatione, vt imputet in portionem sibi debitam, quo casu, admittimus, etiam in legitimam filij, quod à patre inter viuos donatur, filio in legitimam imputari, l. si quando, §. & generaliter, C. de inoffic. testamen. vt mox videbimus in distinctione subijcienda.

409 Nec obstat secundum, quia donatio inter viuos, facta à patre filiofam. in potestate, licet non valeat ab initio, & morte confirmetur, retrotrahitur tamen ad tempus, quo fuit facta, & perinde habetur, ac si ab initio valuisset, licet non habeat effectum, nisi post mortem, & sic vera est donatio inter viuos, quæ nũquam in legitimam imputatur, nisi vbi, ea contemplatione fuerit facta, d. l. si quando, §. & generaliter, C. de inoffic. testam. tempore enim mortis testatoris, quod filiofam. donauit, non reperitur, virtute dictæ fictionis translatiuæ, in bonis ipsius parentis.

410 Nec facit negotium tertium, quia admittimus donationem inter viuos, quando fungitur fideicommissi partibus, in legitimam imputari, quod contingit, quando donatio inter viuos, facta à parente, non modo ab initio non valuit, sed nec silentio, & morte tantummodo testatoris fuisset cõfirmata, nisi expressè eam, pater moriturus, in aliqua vltima dispositione, confirmasset, tunc enim, quia, virtute talis cõfirmationis, similitudinem quandam vltimæ dispositionis accipit, & fideicommissi partibus fungitur, non retrotrahitur, nec manet in puris terminis donationis inter viuos, sed tanquam fideicommissum, vel donatio causa

411 mortis, in legitimam imputatur, & ita intelligo legem in donationibus, C. ad legem Falcidiam, in qua aduerbium, quando, non debet

412 accipi causaliter pro, quia, sed casualiter (vt his terminis vtar) quasi, sit sensus, in donationibus inter virum, & vxorem factis, legem Falcidiam habere locum, quando fideicommissi partibus fungũtur, id est, in casibus, in quibus

413 pro fideicommisso habetur, cuius rei exemplum esse potest, vbi pater donat filio in potestate, vltra quingentos aureos, insinuatione minimè adhibita, eiusmodi enim donatio, nisi expressè fuerit à parente in vltima voluntate confirmata, remanet inualida, etiam post mortem eiusdem parentis, ob defectum insinuationis, vbi verò expresse etiam confirmata sit, quia formam fideicommissi induit, in legitimam imputatur, vbi verò non eam quantitatem filiofamil. donat pater, quæ insinuatione indigeat, quia silentio, & morte donatoris cõfirmatur, & manet in puris terminis donationis inter viuos, vt in casu nostro, non imputatur.

Et ex his facilè soluitur etiam quartum, & vltimum argumentum, quia, licet, quod capit filiusfam. per donationem à parente inter viuos factam, & morte confirmatam, iudicio eiusdem parentis capiat, non tamen dicitur ca pere ex substantia illius, quia, cum secuta morte retrotrahatur donatio ad tempus quo celebrata fuit, perinde est, ac si ab initio res donata cæpisset esse in bonis filij, quemadmodum quando donatio statim valet, cum idem operetur fictio in casu ficto, quod veritas in casu vero, vt supra dicebamus.

Sed, vt generaliter doceamus. An, & quando id, quod acquiritur ex donatione inter viuos, à parente facta, teneãtur filij in legitimam imputare, altius repetendo materiam, sic distinguendum esse arbitramur. Aut donatio valuit ab initio, & ante mortem parentis donatoris, Aut non nisi postquam fuit eiusdem parentis morte confirmata. si ab initio valuit, quod pluribus modis contingere potest, puta si facta fuit filio emancipato, vt in l. fi. de eman cipatis, C. de donat. vel filio naturali, vt per Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg. 72. num. 7. vel si donatio facta fuit ab auo materno, vel à matre, l. si constante, vbi glo. C. de donat. inter virum, & vxorem, tradunt Berenga. hic, num. 37. & Picus, num. 188. item, si facta fuerit à patre filio in potestate, ob benemerita alio modo, quàm testimonio patris probata, vt per Socin. Iun. hic, num. 128. cum alijs, quos adduximus in prima selectarum distinctionum Centuria, distinctio. 69. num. 5. & præsertim per Viuium lib. 1. communium opinionum, opinione 34. & per Clarum in §. donatio, quæst. 3. vel si fuerit iuramento confirmata, vt per Alexan. hic, num. 37. per Ripam, num. 151. & per Socin. Iun. num. 128. cum alijs latè congestis per Seraphin. in d. priuileg. 72. num. 4. vbi de communi

muni testatur, in istis igitur, & similibus casibus, in quibus donatio, à parente facta, valet anteaquam morte confirmetur, Aut facta est à parente donatio tacitè, vel expressè, ea lege, vt in legitimam imputetur, Aut est simpliciter facta, si ea lege, vt imputetur, imputatur d.l. si quando, §. & generaliter, C. de inofficioso testamento, l. etiam, §. penultimo, versi. sed etsi non mortis, supra de bonis libert. tradunt DD. communiter hic, & in primis Bart. num. 10. & 11. in fin. Castren. num. 8. Alexan. num. 38. Ripa, num. 144. Picus, num. 188. & Bolognet. num. 328. & 377. si simpliciter donauit, non imputatur, tum quòd non confertur, l. illud, C. de collat. tum quod censetur aduentitia, d.l. scimus, §. repletionem, C. de inofficioso testamento, tradunt Bart. hic, num. 10. Castr. num. 8. Alexand. num. 37. Berengar. Fernand. num. 87. & alij adducti à nobis, in d. distinctio. 69. num. 4. Si verò versamur in donatione, quę non valuit, nisi postquam fuit parentis donatoris morte confirmata, rursus distinguendum est. nam, Aut eiusmodi donatio solo morientis patris silentio fuit cõfirmata, Aut fuit etiam expressa eiusdem patris morientis dispositione confirmata, si solo silentio, & morte, non imputatur, dict. l. si quando, §. & generaliter, & §. illud, C. de inofficioso testamento, & in his terminis, vendicat sibi locum opinio, quam in proximo articulo defendimus, si expressa etiam dispositione, Aut poterat sine noua dispositione sola morte cõfirmari, & idem dicendum est, Aut sine expressa disponentis confirmatione non poterat valere, puta, quia non erat insinuata, cum tamen excederet legitimum donandi modum, & tunc cum fungatur fideicommissi partibus, d.l. in donationib. C. eod. iuncta l. donationes quas parentes, C. de donat. inter virum, & vxorem, imputatur, & ita potest intelligi glo. in Auth. ex testamento, C. de inoff. testam.

415 Subsequitur modo secunda inspectio de dote, & de donatione propter nuptias, & si quę sunt alia, quæ à parentibus præstentur ex aliqua obligatione naturali, vel ciuili, numquid, scilicet, imputentur in legitimam.

Et quod attinet ad dotem, & donationem propter nuptias, videtur dicendum, non debere in legitimam imputari.

416 Idque per text. in l. pater filiam, supra eodem, à qua duplex, pro hac opinione, videtur peti posse argumentum. Primum, quia, quod in Falcidiam non imputatur, quę ciuili ratione dumtaxat debetur, & secundum quandam iuris subtilitatem, qua restricta fuit latissima legandi facultas, l. verbis legis, ff. de verb. signi ficat. multo minus debet imputari in legitimam filiorum, quæ naturali ratione, & æquitate debetur, l. cum ratio, de bonis damnatorum, Authent. hoc amplius, C. de fideicomm. cum similibus. Sed dos à patre profecta, nec si pater iusserit eam imputari, in Falcidiam imputatur, d.l. cum pater, in principio, supra eodem, ergo multo minus debet in legitimam imputari dos simpliciter à Patre profecta.

Præterea, quod non reperitur in bonis, & hæreditate parentis, in legitimam non imputatur l. scimus, §. repletionem, C. de inofficioso testamento, sed dos in bonis, & hæreditate patris non inuenitur d.l. pater filiam, in princ. igitur dos non debet in legitimam imputari.

Contrariam tamen opinionem tenuerunt DD. communiter vno ore, & præsertim hic Bart. num. 10. Angel. num. 4. Castren. num. 8. Alc. num. 31. & 32. Picus num. 181. Ripa & Bologn. vterque num. 148. Socin. Iun. num. 123. & Cæsar Fiumag. testans de communi, num. 405.

417 Et posterior hæc sententia communis, & vera, probatur per text. in l. quoniam nouella, C. de inofficioso testamento, quæ, præterquã quòd apertè probat hanc sententiam, potest etiam vrgeri hoc modo.

Quicquid cessare facit querelam inofficiosi, in legitimam imputatur, §. sed hæc, Institu. de inofficioso testamento, sed dos, & donatio propter nuptias facit cessare quęrelam inofficiosi, d.l. quoniam nouella, C. de inoff. testam. ergo imputatur in legitimam.

Accedat etiam, quòd tunc demum, quod à patre proficiscitur, in legitimam non imputatur, quando quasi iure aduentitio capitur l. scimus, §. repletionem, C. de inoffic. testamento, sed dos, in controuersia posita, verè est profectitia, nec pro aduentitia habetur, l. profectitia. ff. de iur. dot. ergo eiusmodi dos, à patre data, in legitimam imputatur.

418 Nec obstat argumentum ex aduerso allatum, à l. pater filiam, in principio, supr. eodem, petitum. Primum, quia de Falcidia ad legitimam negatiuè, non tenet consequentia, cum plura in legitimam, quàm in Falcidiam imputentur, vt omnes admittunt, & verius etiam est, secundum nostram sententiam, secundum quam, non nisi ea, quæ iure hæreditario, vel

419 quasi capiuntur, in Falcidiam imputantur, & in d.l. pater filiam, non dedit ab initio dotẽ pater, ea contemplatione, vt in Falcidiam imputaretur, sed ex post facto, & post ius filiæ quæsitũ, quãdo moriturus testabatur, nam, si

ab

ab initio ea lege dedisset, in Falcidiam quo-
que debuisset imputari, argumen.l.cum quo,
§.vltimo,& l.quod autem,in fine, sup.eodem.
Nec facit negotium secunda ponderatio,quia,
ad hoc,vt aliquid in legitimam imputetur, nō
est necesse,vt,tempore mortis parentis,in hę-
reditate illius reperiatur,sed satis est,vt ex sub
stantia illius proficiscatur,ita,vt quasi iure ad-
uentitio capi non videatur,d.l.scimus,§.reple
420 tionem,C.de inofficioso testamento.Nec mi
rum videri debet,plura in legitimam imputa-
ri,quàm in Falcidiam,quia cum Falcidia de-
trahatur occasione testamenti, & sit quarta
hæreditatis,qua hæredes,pluribus legatis gra
uati, ad hæreditatem adeundam alliciuntur;
rationi consentaneum est,vt in eam imputen-
tur solummodo ea,quæ iure hæreditario,vel
quasi capiuntur,quæque ipsi hæreditatis adi-
tione lucrantur, non autem ea, quæ antea ex
alia causa pleno iure acquisiuerunt,secus autē
in legitima,quę est quarta bonorum,& bono-
rum subsidium,quod semper debetur, non au
tem quarta hæreditatis.
421 Concludo igitur dotem,& donationem
propter nuptias, & si quid simile est, ad quod
pater naturaliter,vel ciuiliter obligatus sit,in
legitimam imputari, hinc fit, si pater aliquid
soluat pro maleficio filij, quia statutum, vel
consuetudo eum obliget,vt in legitimam im-
putetur,secus autem,si non iuris necessitate,
sed sponte,& miserationis causa soluat, vt tra
dit Bal.ex Iacobo de Arena,Guil.de Cuneo,
& Bart.ad d.l.omnimodo, §.imputari,num.5.
C.de inofficioso testamento, tradit etiam Pe-
regrin.in d.art.36. num.131. vbi, ampliando
422 ad plura,infert num.132. cum seqq. & ratio
generalis potest esse,quia,in solutis ex necessi-
tate,lex præsumit,& inducit cōpensationem,
l.si cum dotem, §.si pater, supra soluto matri-
monio,Authent.præterea, vbi DD. C.vnde
vir,& vxor.
423 Quatenus igitur dubitatur. An dos pro-
fectitia in legitimam imputetur, omissa anti-
quitate,secundum quam plenè distinguendo,
hanc materiā declarauimus in prima nostra-
rum selectarum distinctionum Centuria, dist.
70. ita possumus planiorem, & breuiorem di-
stinctionem, hodiernis temporibus accommo
dare. Aut,statuto,fœminę dotatæ,à bonis pa-
ternis omninò excluduntur, Aut non exclu-
duntur,sed seruatur ius commune. Primo ca-
su,etiā patre intestato moriēte,filia dotata,do
tem ipsam imputat in legitimam, quin immo
dote ipsa debet esse contenta,etiam si ad legi-
timam non ascendat,ita,vt,nec legitimæ sup-
plementum petere possit,quasi statutum taxa
uerit legitimam ad quantitatem congruæ do-
tis,vt per Alexan.ad l.Gallus,§.& quid si tan
tum, ff.de liberis,& posthum.num.17. si verò
statutum excludens Fœminas dotatas non
extet,sed seruetur ius commune, Aut dubita-
mus,numquid dos,à patre profecta, imputē-
tur in legitimam simpliciter filiæ,etiam hære-
di non institutæ, & concludendum est non im
putari,per tex.in §.aliud quoque capitulum,
in Authent. vt cum de appellat.cognosc.&
ex his, quæ tradunt Bart.& DD.hic, aut am-
bigimus, An imputetur,per modum repletio-
nis,filiæ in aliquo institutæ,quod ad legitimā
non ascendat,&,hoc modo,sine dubio, impu-
tatur, & ita intelliguntur d.l.quoniam nouel-
la,& d.l.scimus,§.repletionem,C.de inofficio
so testamento.
424 Successiuè examinãda est tertia inspectio,
An,scilicet, datum à parente filio, ob dignita-
tem,& ob status incrementum,in legitimam
imputetur, qua in re, omissa disputatione, sic
breuiter,ad mentem Baldi,ad d.l.omnimodo,
in §.imputari, C.de inofficioso testamento,di
stinguendum est. Aut militia, & dignitas, pa-
ternis pecunijs quæsita, est omninò inaliena-
bilis, Aut non inalienabilis omninò. Primo ca-
su, cum nec vendi, nec transferri ad hæredes
possit, in legitimam non imputatur, quia non
est in commercio,quod,nec vendi,nec ad hæ-
redes transferri potest, & propterea, sicut non
debet conferri,ita nec in legitimam debet im-
putari;non debere autem cōferri, probat tex.
in l.si filia,alias, §.Neratius, si vni, & §.idem
scribit,ff.famil.erciscun.l.1. §.sed an id,quod,
ff.de collat.bonorum,l.& qui originem,§.vlti-
mo, ff.de muneribus,& honorib. Exemplum
affert Bald. in beneficio impetrato in curia,&
in expensis factis, in expeditione, & in bullis,
quod, cum sit inæstimabile, non recipit onus
collationis, vel imputationis, quod est quid
æstimabile,l.plane, 2.§.vltimo,cum seq.supra
de legat. 1.faciunt notata ad l. Titius, C.de o-
425 peris libert. Accedat etiam,quòd imputatio
est quædam species permutationis, cum reci-
piat filius legitimam, quam debebat recipere
in alijs bonis,in eo,quod sibi imputatur,vt col
ligitur ex l.nostra, & ex alijs similibus,permu
tatio autem non cadit in eiusmodi beneficijs,
quæ in commercio non sunt, vt rectè sentit
Bald.in d.§.imputari,num.2.in fin.& non mo
dò non imputatur beneficium ecclesiasticum
in legitimam, sed nec quod pater expendit in
curia pro eo impetrando,d.§.sed an id,quod,
tum propter onus cœlestis militiæ, tum quia
pro

pro quasi castrense habetur, l. Sacrosanctæ, C. de Episcop. & Cleric. vt per eundem Bal. ad d. §. imputari, num. 4. tradit etiam Peregr. de fideicomm. artic. 36. num. 130. & ita de iure responderunt Calcan. consil. 74. & Crauet. consil. 136. idem dicendum est, si pater expendat in doctoratu filij, vel in aliqua equestri dignitate, vt sentit idem Bal. in d. §. imputari, num. 4. & in Authen. ex testamento, C. de collat. id, quod intelligitur, vbi pater simpliciter emit, vel impendit, pro filio, aut nomine filij, & ei officium assignauit, secus, si expressisset pecuniam filio donare, vt ex Ripa hic, num. 169. docet Peregrin. in præallegato loco, in fine, tunc enim distingueretur, vt supra in prima inspectione de mera donatione, secundo autem casu, rursus distinguendum est, Aut militia, & dignitas est omnino alienabilis, Aut aliquo tantum respectu alienabilis, si omnino alienabilis, puta, quia vendi possit, & ad hæredes transferri, vt, puta, si princeps det mihi aliquam militiam, & hæredibus meis, vel cui ius meum concessero, siue feudum sit, siue aliud simile beneficium, debet in legitimam imputari, vt docet idem Bald. per illum tex. in §. imputari, l. omnimodo, C. de inoffic. testamento, num. 3. in fin. versic. quarta militia, si verò alienabilis est aliquo tantum respectu, puta, quia vendi possit, & non transmitti ad hæredes, vel transmitti ad hæredes, & non vendi, pariter in legitimam imputatur, per d. l. omnimodo, in §. imputari, cuius rei exemplum affert Bald. quoad militiam, quæ potest ad hæredes transferri, & non vendi, in Feudo acquisito à Rege, vel Barone, sibi, & liberis, data certa quantitate pecuniæ, pro inuestitura, eiusmodi enim Feudum non potest alienari, cap. Imperialem, de prohibita Feudi alienat. per Federic. in vsibus Feudorum, & tamen ad hæredes transmittitur, exemplum autem de militia, quæ vendi potest, & non transmitti ad hæredes, affert Baldus in reddiribus, qui à Principe impetrantur ad vitam, ita tamen, vt ad vitam impetrantis vendi possint, alia etiam affert similia exempla, d. §. imputari, num. 3. & eiusdem generis videntur esse hodie officia Equitum piorum, & montes vacabiles per mortem, in Curia Romana, quæ omnes militiæ imputantur in legitimam, non pro ea quantitate, pro qua fuerũt empta à patre, sed pro ea, pro qua vendi possunt, tempore mortis parentis, deducto onere militiæ, l. illud, C. de collatio. & d. l. omnimodo, §. imputari, vbi plenissimè DD. & præsertim Bald.

426 Superest modo quarta, & vltima inspectio. An quod datur à patre filio in peculium, in legitimam imputetur, cuius dubitationis exemplum est eiusmodi: pater meus concessit mihi expresse bona aliqua, peculij causa, vel simpliciter dedit, causa non expressa, vt ego haberem illa separata à rationibus suis, & separatim administrarem, quo casu, in dubio, censetur facta concessio in peculium, ex traditis per Bart. ad l. 1. in §. si parens, infra si à parente quis fuerit manumissus, quãdoquidem, vt considerat Socin. Iun. hic, num. 134. peculium nihil aliud est, quàm quod pater à rationibus suis separauit, filio concedendo, l. peculium est, in principio, & l. depositi, §. peculium supra de peculio, id quod intelligo indistinctè verum esse, siue exprimatur causa talis separationis, siue non, vt sentiunt etiam hic Picus
427 num. 102. & Socin. Iun. num. 135. in dubio enim donatio, & amissio proprij iuris non præsumitur, l. cum de indebito, supra de probat. hinc dicebat Bald. ad l. generaliter, C. de non
428 numerata pecunia, potius præsumendum esse aliquem insanire, quàm donare, siue igitur expresse pater causa peculij aliquid concesserit, siue tacitè, quæro, An eiusmodi peculium debeat in legitimam imputari.

b In hac autem quæstione, ita intellecta, duas est reperire Doctorum opiniones, prima est affirmatiua, existimantium peculium esse imputandum in legitimam, & hanc opinionem firmat Bart. hic, num. 10. in fin. quam sequuntur DD. communiter, & præsertim, post Alexan. Ruin. num. 24. & Picus num. 202. vbi testatur de communi, sequitur etiam hanc eandem opinionem, dicens eam communem esse, Fernand. Vasquius, in tract. de success. & vlt. vo. Iunr. lib. 3. §. 30. nu. 262. probant autem Bar. & qui eum sequuntur, hanc opinionem, duplici ratione.

429 Prima petitur à lege filium quem habentem, C. famil. erciscun. secundum communem intellectum antiquorum, de quo ibi per glos. magnam, secundum quem ille fundus, qui ibi in Trebellianicam imputatur, fuerat filio, de quo ibi, in peculium concessus, quod cum ita sit, argumentantur virtualiter, à Trebellianica, ad Legitimam, hoc modo. Quicquid imputatur in Trebellianicam, imputatur etiam in legitimam, cum longè plura imputentur in legitimam, quàm in Trebellianicam, quandoquidem in Trebellianicam non imputantur, quæ capiuntur extra causam testamenti, l. pater filiam, in principio, supra eodem, nec pars prælegati, quæ capitur à cohærede, versic. pro ea verò parte, hac eadem l. nostra, quæ tamen

omnia imputantur in legitimam, vt patet ex ſupra dictis, & conſtabit ex infra dicendis in ſequenti quæſtione. ſed in Trebellianicam peculium imputatur, d.l. filium quem habétem, iuncta gloſ.magna,in princip.igitur peculium imputatur etiam in legitimam.

430 Secundum autem argumentum, petunt a l.ſi donatione, C.de collat. vbi, ſi filiæfam. à patre,fundus donatus eſt,cum ſorore,quę cõmuni patri ſuccedit, eum præcipuum habere non poteſt,&,ſecundum communem intellectum,fundus,de quo loquitur ille text. vtcunque ibi dicatur donatus, debet intelligi conceſſus ex cauſa peculij, quapropter, cum ille tex.dicat non debere eſſe precipuum fundum in peculium datum, apud eum, cui conceſſus fuit,ita poſſumus argumentari,id, quod filiofamiliæ datur à patre, ſi filius præcipuum non habet,neceſſe eſt,vt illud in legitimam imputet,cum ea,quæ nõ imputãtur habeantur præcipua.At peculium filiusfamilias poſt mortem patris,præcipuum non habet d.l.ſi donatione, ergo tale peculium in legitimam imputat.

Horum tamen argumentorum ratione minimè habita,in contraria ſententiam iuit Soc. Iun.hic num.135.pluribus ductus.

431 Primũ quidem,ita argumentatur,ſi quod conceditur in peculium imputaretur in legitimam,poſſet filius,ſine dubio,legitimam ſuam deducere,& detrahere in re particulari,in peculium conceſſa, etiam inuitis hæredibus parentis. At detrahere legitimam ſpecialiter de re peculiari, contradicentibus ijs, qui habent intereſſe, filius minimè poteſt, vt concludunt

432 DD.communiter hic, cum debeat ſuam legitimam habere in pluribus rebus,vel in paucioribus,vel in vna iudicis arbitrio,argumento l.poteſt de legat.1.vt teſtatur de communi, poſt alios, Paul.de Montepico hic, numer 32. igitur peculium in legitimam non imputatur.

433 Secundo loco, pro eadem opinione, ita virtualiter ratiocinatur, voluntas coarctata ad placitum, & ad vitam alicuius, poſt mortẽ illius, &, ceſſante placito, non debet aliquid operari, l.epiſtola §.fin. ſupra de pact. l.Aure-

434 lio, in princ. ſupra de liberatione legata, ſed conceſſio rei,ex cauſa peculij, eſt coarctata ad

435 placitum parentis,poteſt enim per eum adimi, l.peculium naſcitur ff.de peculio, & ad vitam eiuſdem, cum, ſecuta morte illius, extinguatur, l.vltima §.vlt. C. de inofficioſo teſtamen. igitur,poſt mortem illius, non debet hoc operari,vt in legitimam imputetur.

436 Tertio,& vltimo,ita argumentatur,quod, poſt mortem patris,futurum eſt commune inter filios,& hæredes eiuſdẽ patris, neceſſe eſt, vt,partibus non conſentientibus,non imputetur alicui in legitimam. ſed,quod vni ex filijs, à viuente patre in peculium conceſſum fuit, futurum eſt commune inter omnes hæredes, poſt mortem patris, l.certum C.famil. erciſc. igitur, quod filio, ex cauſa peculij, conceſſum eſt,ei in legitimam non imputatur.

437 Non obſtant nunc contraria,& præſertim primum argumẽtum,petitũ à d.l.filium quem habentem,quia,in illa lege,fundus,de quo loquitur,non fuerat conceſſus in peculium, ſed fuerat prælegatus,vt ſupra latè docuimus,& ſatis conſtat ex eo, quia capitur difformiter, & à cohæredibus dicitur ſolui.præterea,ibi,nõ totus fundus imputatur, cũ aliquã illius partem filius habeat ſupra Quartã, vt colligere eſt ex fine illius legis,accedat,quòd lex illa loquitur de Trebellianica, de qua, ad legitimam, cum ſe habeant ad inuicem, tanquàm excedentia, & exceſſa,quoad imputationem, vt obſeruant DD.hic, non eſt tutum argumentum.

438 Nec facit negocium,d.l.ſi donatione,quia, preterquamquod poſſet negari l.illã loqui de peculio, cum de donatione tantum meminerit, vt poſſit facilè procedere in donatione facta à patre filiæfamilias, quæ, cum ſtatim non valuerit,ſed morte fuerit confirmata,nõ remanet præcipua apud eam filiam, cui donatio facta fuit, ſed eam, ſecundum communem opinionem,indiſtinctè in legitimam imputat, vel ſaltem cum diſtinctione, quam tradidimus in ſuperiore articulo. Præterea,admiſſo etiam communi intellectu, negocium non facit d.l. ex ſententia Soc. Iun. hic num.135. quia ſolummodo dicit,id,quod conceſſum eſt, ex cauſa peculij,poſt mortem patris,non debere eſſe præcipuum illius,cui conceſſum eſt,ſed non inde ſequitur,ergo imputatur ei in legitimam, quia imo remanet commune inter hæredes, d.l.certum C.famil. erciſc. & dictus filius conſequitur legitimam ex arbitrio Iudicis, vt diximus ſupra in quarta quæſtione principali ipſius Bart.

Si igitur peculium ſit remanſurum apud filium,ſine dubio,vt omnes admittunt,in legitimam imputabitur, non tamen erit præcipuũ apud ipſum, & hic forte fuit ſenſus Bart. hic num. 10. quem omnes ſequuntur, cuius ſententiæ,ſi hoc modo intelligatur, nec Soc.Iun. opinio,ſi rectè perpendatur,aduerſatur.Cæterum, nec ipſe filius poteſt eligere legitimam in re conceſſa in peculium, inuitis hæredibus patris,nec hęredes ipſi poſſunt filium compellere, ad d. rem in peculio conceſſam in legitimam

mam imputandam, vt rectè sentit Soc. Iun. quod tamen temperandum esse arbitrarer, vbi expressè, vel ex coniecturis constaret parentem testatorem voluisse rem in peculium concessam in legitimam imputari. eo enim ca su posset sibi locum vendicare communis opinio, vt per eundem Soc. Iun. hic, nu. 135.

439 Nunc autem successiuè, quærit secundo loco Bart. de ratione differentiæ, inter Trebellianicam, & legitimam, cur, scilicet in legitimam imputentur etiam ea, quæ capiuntur extra causam testamenti, non autem in Trebellianicam, l. pater filium, in principio, supra eodem.

Ad hanc Quæstionem respondet Bart. differentiæ causam esse, quia Trebellianica detrahitur occasione testamenti, & propterea, in eam, non nisi ea, quæ veniunt ex testamento imputantur, legitima autem debetur extrinsecus, idest iure naturæ, & ideo in eam, etiam extrinsecus venientia, imputantur, & hæc Bar. ratio ab omnibus recipitur, vt per Ripam hic, num. 187. Altera est Tornielli ratio. hic num. 112. sentientis, propterea in Trebellianicam, & Falcidiam solummodo ea, quæ capiuntur ex testamento imputari, quia sint quartæ hæreditatis, l. 1. §. 1. supra eodem, l. 1. C. ad Senat. Consu. Trebellian. in legitimam autem, etiam ea imputari, quæ extrinsecus obueniunt, quia sit quarta patrimonij, vel bonorum parentis, iuxta tradita per Bart. ad l. ex facto, supra de hæred. instit. per Bald. ad l. quoties, C. eodem, & per Parif. consil. 37. num. 19. lib. 3. & hæc ratio fit etiam probabilior, secundum sententiam nostram, quæ est, vt, tam in Falcidiam, quàm in Trebellianicam, non nisi ea, quæ iure hæreditario, vel quasi capiuntur imputetur. Ego vero tertio loco ad mentem Socin. Iun. hic, nu. 136. licet ipse non ita declaret, dico, in Falcidiam, & in Trebellianicam solummodo imputari, quæ iure hæreditario, vel quasi, ex testamento capiuntur, quia ab initio fuerunt inuentæ, vt grauati hæredes, qui ob nullum, vel minimum lucrum recusabant adire hæreditates, ad illas adeundas allicerentur, vt de Falcidia probat expresse tex. in princip. Institu. de l. Falcidia, & de Trebellianica, text. in §. sed quia hæredes, Institut. de fideicomm. hæred. & propterea rationi consentaneum fuit, vt in eam solummodo imputarentur ea, quæ (nisi adiuissent hæreditatem, acquirere non potuissent, & sic ea, quæ ex testamento capiuntur. in legitimam autem, quæ inducta fuit ob naturalem quandam æquitatem, vt filij, post mortem parentis haberent portionem bonorum illius, in locum quodammodo alimentorum, quæ à viuente patre præstabantur, satis est ea, quæ imputantur ex patris substantia proficisci, iuxta l. scimus, §. repletionem, C. de inofficioso testamento, & rationi huic, si rectè perpendatur, non aduersatur, l. filiabus, §. vltimo, cum l. sequent. supra de legat. 1. quam adducit in contrarium Socin. Iun. hic, in præallegato loco. Et hæc, quæ extrinsecus veniunt, & extra causam testamenti, etiam in alias Quartas imputari, sentit hic Bar. quæ debentur ex alijs dispositionibus, vel communibus, vel municipalibus, non autem occasione testamenti, afferens exemplum de quarta in Authent. præterea, C. vnde vir, & vxor. Colligere etiam possumus ex dictis eiusdem Bart. hic, num. 11. in fin. quatenus refert se ad ea, quæ scripsit ad l. pcto, in princip. supra de legat. 2. exceptionem ad conclusionem illam supra firmatam. quod datur filio causa emancipationis in legitimam non imputari, vt locum non habeat, si, in actu dandi, dicat pater illud pro sua parte date, propterea quod, virtute huius declarationis, onus imputandi induceretur, id quod probat ad d. l. pcto, etiam Alex. & sequuntur alij relati per Soc. Iun. hic, num. 137.

440 Duæ modo subsequuntur à Bart. propositæ Quæstiones, quarum altera est. An quod pater dedit filio emancipato, ea contemplatione, vt in quartam imputaret, si filius eiusmodi, ante mortem patris, relictis filijs, & hæredibus, decedat, debeant præfati filij, & hæredes, sibi in legitimam imputare, & hãc quæstionem dicit Bart. hic, num. 12. se noctu cogitasse. Altera autem est, quam bis testatur se in facto habuisse. An nepotes ex filia, debeant sibi dotem matris ab Auo profectam, in legitimam imputare, quemadmodum mater eorum, si patri superuixisset, sine dubio imputasset.

Primam Quæstionem Bart. anceps non soluit. Secundam autem, post longam disputationem decidit. Ego verò anteaquam ad secũdam disputationem, vna cum Bar. deueniam, quid sentiendum sit circa primam, à Bart. omissam, breui adhibita disputatione aperiam.

Quæstionis autem exemplum est huiusmodi. Auus meus, patri meo, filio suo, quẽ emancipauerat, donauit, finge, ducentos aureos, ad hoc, vt illos in legitimam imputaret, antea quam moriatur Auus meus, moritur pater, dubitatio est, An moriente deinde Auo, debeam ego, quod ipse patri meo dederat, vt in legitimam imputaret, mihi ipsi in legitimam

imputare. Et in hac difficultate duę, & pugnãtes reperiũtur Doctorum opiniones, quarum altera fuit affirmatiua, existimantium debere me in legitimam imputare, quod Auus meus, patri męo, ab eo emancipato, donauit & hanc opinionem tenet hic Angel. num. 8. tenuerunt etiam Iacobus Butrig. & Bal. ad l. ſcimus, §. repletionem, C. de inoff. teſt. quos refert Rip. hic num. 209.

441 Primum autem probatur hæc opinio hac ratione. Omne commodum, habens aliquod onus annexum, & iniunctum, ſi tranſeat, de vna perſona, ad aliam, tranſit cum ſuo onere, l. vnica, §. his ita definitis, C. de caduc. tollen. Sed quod donatum fuit à patre filio emancipato, fuerat cum illo onere expreſsè donatum, vt in legitimã imputaretur, igitur debet cum eodem onere, à filio, in nepotes trãſire, ita vt, & ipſis, in legitimam imputetur.

442 Secundo loco, pro eadem opinione, ita poſſumus argumentari, quod proficiſcitur immediatè ex bonis, & ſubſtantia parentis, debentis legitimam, in legitimam ipſam ſine dubio imputatur, d. l. ſcimus in §. repletioné. ſed hoc, quod donatum eſt ab Auo, de quo agimus, filio emancipato, patri iſtorum nepotũ, immediatè proficiſcitur ab Auo, cũ donatio, filio emancipato facta, defecerit, igitur talis donatio debet per eiuſmodi nepotes in legitimam imputari, probatur minor, ad mentem Angeli hic, quia, vbi donatio ſub modo facta eſt; vel ſub conditione, modo ipſo deficiente, vel conditione, & ipſa donatio deficit, & perit, de conditione text. eſt in. l. iubemus §. ſin autem C. ad S. C. Trebell. in l. vnica §. ſin autem ſub conditione C. de caduc. toll. facit vulgata. l. cedere diem de verb. ſign. de modo autem, tex. eſt in l. Titio centum §. Titio genero, ſupra de condit. & demonſtr. gloſ. eſt in l. ſi quis ſeruum eod. tit. ſed donatio, de qua agimus, ſupponitur facta ſub conditione, vel modo, vt imputetur in legitimam, igitur talis donatio, niſi fuerit in legitimam à donatario imputata, deficit, ita vt, quod donatum eſt, in patrimonio, & bonis Aui donatoris cenſeatur remanſiſſe.

His tamen rationibus non obſtantibus, cõtrariam opinionem veriorem eſſe arbitror, quam, poſt Imolam, tenent hic Ripa nu. 209. & Io. Bologn. 862, quæ facilè probari poteſt vnico hoc, eodemque validiſſimo argumento. nihil, quod capitur extra patrimonium parentis, debentis legitimam, in legitimam imputatur, d. l. ſcimus §. repletionem, C. de inofficioſo teſtamento, facit l. pater filiam ſupra eodem. ſed, quod donatum eſt ab Auo meo, patri meo emancipato, ad hoc, vt in legitimam imputaret, cum donatio ſtatim valuerit, capitur à me, extra patrimonium Aui mei, debentis mihi legitimam, cum tempore mortis ipſius, in bonis ſuis non reperiretur, igitur hoc ipſum, quod, ab Auo, patri meo donatum eſt, imputare in legitimam non debeo.

443 Non obſtant nunc contraria, & præſertim primum argumentum, quia illa maior, quæ habet omne commodum, aliquod onus habens annexum, ſi de vna perſona tranſeat ad aliam, trãſit cum annexo onere, habet locum, vbi tale onus purè eſt impoſitũ, vel ſi ſub conditione, conditio ipſa non deficit, ſed in caſu noſtro, vt conſiderat Ripa hic, ſub d. nu. 209. illud onus imputandi in legitimam, intelligebatur iniunctum, ſub hac tacita conditione, ſi illi filio emancipato legitima deberetur, l. 1. §. ſi impuberi, vbi Bar. & alij ff. de collat. bonorũ. ſed, in propoſito deficit conditio, filio emancipato præmoriente, cui, non niſi poſt mortem patris legitima deberi poterat, & idcirco onus hoc, quod defecit, defectu conditionis, non potuit tranſire ad hæredes, cum nõ habeat effectum conditionalis diſpoſitio, conditione deficiente, l. iubemus §. ſin autem C. ad Senat. Conſ. Trebell.

444 Nec deſtruit poſteriorem hanc ſententiã ſecundum argumentum, proptereaquòd modus bifariam poteſt deficere, vno modo, quia adimatur à teſtatore, qui ſub eo finali modo aliquid legauerat, & tunc deficit etiam legatũ, & diſpoſitio modalis, & ita loquitur gloſſ. in d. l. ſi quis ſeruum, ſupra de cond. & demonſtrat. altero autem modo deficit caſu, ita vt adimpleri amplius nõ poſſit, vt in caſu noſtro, propter mortem filij, ante patrem, & tunc, deficiente modo, non deficit diſpoſitio, vt conſiderat Imola hic, per tex. in l. ſi Titio pecuniã, 95. de legat. 1. & per l. pater, in §. Tuſculanus, ſupra de legat. 3. Vbi enim non ſtat per legatarium, quominus modum adimpleat, deficiẽte modo, legatum modale non deficit. Nec facit negotium d. §. Titio genero, allegatus ab Angelo, quia ille text. non loquitur de relicto ſub modo, ſed ſub conditione, vt Bart. & alij communiter intelligunt, vt de communi teſtatur Ripa hic ſub d. num. 209.

445 Nunc autem, abſoluta prima Quæſtione, quam Bart. inſolutam reliquerat, venio ad alteram, quam latè ipſe, & diſputat, & ſoluit, cuius quidem Quæſtionis exemplum eſt huiuſmodi; Auus meus maternus dotem dedit Filiæ ſuæ, matri meæ, quæ deceſſit viuẽte adhuc
446 patre, qui ei dotem dederat, ex conſuetudi-

ne Martini, dos remanet apud me filium su-
um, non autem reuertitur ad patrem suum,
Auum meum, iuxta l. dos à patre, C. solut. ma-
trim. moriturus deinde Auus meus condidit
testamentum, & institutis hæredibus vniuersa
libus nepotibus ex filio, me, puta, in duobus
aureis hæredem instituit, vnde peto supple-
mentum legitimæ, sed obijcitur mihi, vt impu
tem in legitimam dotem matris meæ, ab Auo
profectam, dubitatio est. An cogar illam im-
putare, vel possim legitimæ supplementũ con-
sequi, & dictam dotem præcipuam habere.

In hac autem quæstione DD. de more, iue-
runt in contrarias partes, aliqui enim negaue-
runt nepotem, dotem matris ab Auo profe-
ctam, sibi in legitimam imputare debere, &
hanc opinionem tenuit Bald. ad l. illam, C. de
collat. num. 4. vbi testatur pro eadem opinio-
ne respõdisse etiam Iacob. de Beluis. sequutus
est Guman. in consil. 10. ab omnibus hic alle-
gato, quod incipit. in Ciuitate Laudensi, Cast.
in consil. 250. quod incipit. circa primũ, quod-
que allegatur à Ioan. Bolognet. hic, num. 351.
eandem quoque sequuntur opinionem Vin-
cent. Herculanus hic, & Ioan. Bolognet. num.
361. & in eandem inclinat Soc. Iun. hic, num.
143. eandemque testatur Bart. hic, num. 13.
tenuisse multos DD. & Aduocatos, pluribus
ductos.

447 Primum igitur antiqui, pro hac opinione,
vt dicit Bart. communi vtebantur ratione, ita
argumentando. Nihil, ex his, quæ non repe-
riuntur in bonis illius parentis, de cuius hære-
ditate quæritur, tempore mortis suæ, ita vt ex-
tra ipsius patrimonium capiatur, in legitimam
imputatur, l. scimus, §. repletionem, C. de inof
ficioso testamento. Sed dos materna, quam-
quã ab Auo profecta, in casu proposito, cum
in bonis dicti Aui non reperiatur, extra patri-
monium ipsius à nepote capitur ex hæredita-
te propriæ matris, cui, viuente Auo, fuerat ac-
quisita, l. sed si plures, §. filio, supra de vulgari,
& pupillari, l. per procuratorem, §. 1. ff. de ac-
quirenda hæreditate, igitur talem dotem, sibi
in legitimam nepos imputare non debet.

448 Secundo, ad mentem Iacob. de Beluis. re-
lati per Bal. ad d. l. illam, per argumẽtum à le-
ge cessante, hanc eandem opinionem, ita pos-
sumus comprobare. Quod lex non dicit, neq;
nos dicere debemus §. consideremus in Auth.
de triente, & semiss. l. si verò §. de viro ff. solut.
matrim. tradit Bald. ad l. conuenticulam C. de
episc. & cler. & Euer. in suis centum locis argu
mentorum, in loco à lege cessante, facit in ter-
minis nostris, l. illud in §. hæc autem C. de col-
lat. sed nulla lex dicit, dotem matris, ab Auo
profectam, imputandam esse in legitimam ne-
potis, ergo nec nos dicere debemus.

449 Tertio, ad mentem Baldi, ita possumus ar-
gumentari. si nepos, de quo loquimur, cogere-
tur imputare sibi in legitimam dotem matris,
sequeretur, vt, qui ex vna causa rei vnius do-
minus est, ex alia iterum posset fieri dominus,
450 mutando sibi titulum, & causam posidendi,
cum, per imputationem in legitimam, mute-
tur causa, & titulus possessionis. l. 3. §. qui fidei-
commissariam, supra de hæredibus instit. sed
hoc consequens est falsum, & absurdum, cum
repugnet, §. sic itaque, Inst. de act. l. 3. §. illud
ff. de acquir. possessione, & l. quod vulgo ff. de
vsucap. cum simillbus, igitur falsum, & absur-
dum est etiam illud, vnde hoc sequitur.

451 Quarto, & vltimo loco, omissis alijs, per
Bald. ad d. l. illam adductis, quæ coincidunt cũ
his, quæ hactenus attulimus, ita argumentor.
ita demum nepos teneretur imputare sibi in
legitimam dotem matris, quasi per eam esset
sibi satisfactum, si iure matris, quæ eam impu-
tare tenebatur, Auo succederet. quandoqui-
dem Auus legi nõ satisfacit, nihil nepoti relin-
quendo, etiam si matrem prædefunctam hæ-
redem instituisset, At, non iure matris, sed iure
proprio nepos succedit Auo, l. si Auus C. de li-
beris præteritis. igitur non debet nepos ma-
ternam dotem sibi in legitimam imputare,
quasi per eam sibi sit satisfactum.

Ceterum his argumentis non obstantibus,
contrariam opinionem tenuit Iac. Butrig. quẽ
refert Bald. ad d. l. illam C. de collat. nume. 4.
eandemque, pluribus comprobãdo, amplecti-
tur Bart. hic num. 12. & in consil. suo 190. vol.
1. quod incipit Gisbertus, sequũtur Angelus,
Castrensis, Romanus, Alexander, & alij hic, &
alibi, tàm interpretando, quàm de iure respõ-
dendo, quos copiosè congerit hic Paulus de
Montepico num. 211. & hæc in summa com-
munis est, & recepta scribentium opinio, vt de
communi, post alios, testatur Ripa hic num. 192.
qui eandem sequitur, &, pro hac opinione, plu-
ra afferuntur.

452 Primum igitur Bart. ita argumentatur,
vbicunque dos, vel donatio propter nuptias,
confertur, in legitimam, sine dubio, etiam im-
453 putatur. l. quoniam nouella C. de inofficioso
testamento. sed dos matris, vel donatio pro-
pter nuptias, ab Auo profecta, à nepotibus cõ-
fertur. l. illam C. de collat. igitur talis dos in le-
454 gitimam imputatur. Nec dicas, non valere
argumentum, de collatione, ad imputationem
l. illud §. hæc autem C. de collat. quia hoc ve-
tum

rum eſt,in ijs,quibus non eſt expreſſum,vt va
leat, quemadmodum ibi dicitur. ſed in d.l.
quoniam nouella, admittitur hæc conſequen-
tia,cum ideo Imperator præcipiat imputari in
legitimam dotem,& propter nuptias donatio-
nem,quia conferuntur. Nec huius replicatio-
nis vires eneruat conſideratio Ioann. Bologn.
hic,ſub num.348. dum dicit d.l.quoniam no-
uella,admittere dotem filiæ datam, quia con-
fertur, in legitimam eiuſdem filiæ eſſe impu-
tandam, nec non dotem nepti datam, quia
etiam confertur, in legitimam eiuſdem neptis
eſſe imputandam, nec tamen dotem, filiæ da-
tam,conferendam,vel imputandam à nepote
ſtatuit,nec dotem nepti datam,à filia conferē-
dam,vel imputandā eſſe in legitimam,nam fa
455 cilè eſt huic reſponſioni replicare; quando
quidem, licet caſus hic mixtus in d.l.non ex-
primatur,ſatis tamen comprahenditur ex eo,
quia vult,illa lex,generaliter dotem, & dona-
tionem propter nuptias, filio, vel filiæ,nepoti,
vel nepti datam, proptereaquod confertur,
etiam imputari, admittendo propter gene-
ralitatem rationis, hanc conſequentiam, in
dote,& donatione propter nuptias.confertur,
ergo imputatur,ſed,quoad collationem, habe
mus expreſſum caſum etiam iſtum, quia ne-
pos tenetur conferre etiam dotem datam ab
Auo ſuo matri ſuæ, l.illam §.fin. C.de collat.
ergo, quia tenetur eam conferre, cogitur etiā
ſibi eandem in legitimam imputare.

Secundo, argumentatur Bart. per text.in l.
omnimodo C.de inofficioſo teſtamento, vbi,
quod percipit filius,occaſione militiæ, emptæ
ſibi à patre, imputat in legitimam. ita virtuali-
ter inducendo, quicquid habent liberi occa-
ſione parentis, debentis legitimam, licet im-
mediatè,ex bonis ſuis, tempore mortis ipſius,
non capiant, in legitimam tamen imputare
debent, ſed nepos, ſine dubio, habet dotem
maternam, occaſione Aui, cum eam non ha-
habuiſſet, niſi Auus matrem ſuam dotaſſet;
igitur nepos debet maternam dotem in legi-
timam imputare.

456 Tertio,ita videtur Bart. argumentari.om-
ne profectitium in legitimam imputatur, d.§.
repletionem. ſed dos matris dicitur profecti-
tia, ergo nepos debet eam ſibi in legitimam
imputare. Probatur minor,tum, quia conſtat
huiuſmodi dotem ab Auo proficiſci, tàm in
matrem, quàm etiam in nepotem, cum poſt
mortem matris,de iure communi,eſſet reuer-
457 ſa ad Auum, tùm etiam à ſufficienti partium
enumeratione, quandoquidem non eſt talis
dos aliquid caſtrenſe,neque quaſi caſtrenſe,
vt conſtat,nec etiam aduentitiū, id, quod pro-
458 batur ex eo, quia aductitia nō conferuntur,
l.fin.C.de collat. ſed talis dos ab ipſo nepote
confertur, d.l.illam §.fin. C. de collat. ergo
etiam reſpectu nepotis eſt profectitia, & ideo
imputatur.

459 Quatto,ad mentem eiuſdem Bar.ita poſ-
ſumus ratiocinari. Quicquid capitur ex ſubſtā
tia parentis,a quo legitima debetur, non autē
aliunde; in legitimam ſine dubio imputatur,
d.§.repletionem, & d.l.quoniam nouella, in
fin. C.de inofficioſo teſtamento. Sed dos ma-
terna,non aliunde,quàm ex ſubſtantia patris
ab ipſo nepote capitur,igitur dos materna de-
bet à nepote in legitimam imputari. Proba-
tur minor per argumentum à diuiſione, vel à
ſufficienti partium enumeratione, iuxta text.
in principio, Inſtitut.de obligat. quæ ex quaſi
contractu naſcuntur,text.eſt notabilis in l.pa-
tre furioſo,vbi Bart.Bald.Angel.& alij, ff.de
his,qui ſunt ſui, vel alieni iuris, in l.obligatio-
num fere,§.placet, de act.& obligat. cum cæ-
teris allegatis per Euerard. in ſuis centum lo-
cis argumentorum,in loco à partium enume-
ratione; hoc modo, videlicet, dos materna à
patre profecta,non poteſt capi,niſi,vel ex hæ-
reditate matris, vel ex bonis Aui, ſed,ex hæ-
reditate matris,capi non poteſt,igitur neceſſe
eſt,vt capiatur ex bonis Aui. probatur minor;
460 quia profectitia in filijſfamilias hæreditate
eſſe non poſſunt,l.1.& 2. ff.de caſtrenſi pecu-
lio; & in materia dotis, tradit glo.in l.nuptias,
§.1.ſupra ſoluto matrimonio, in verbo deceſ-
ſerit,in l.filiæ meæ,eodem titulo,& in Authen
tica de hæredibus ab inteſtato venientibus,§.
1.verſic.ſi quis igitur, docet etiam Azo in ſua
ſumma,C.ſoluto matrimonio.in fine, ſed dos,
de qua agimus,eſt profectitia,vt ſupra proba-
tum eſt,igitur talis dos in hæreditate matris eſ
ſe non poteſt, Præterea, quod, poſt mortem
matris, ad Auum reuerſum eſt, neceſſe eſt, vt
ex bonis Aui, à nepote deinde capiatur, ſed
ſoluto matrimonio, poſt mortem matris, iure
communi ad Auum Dos, de qua agimus, re-
uerſa eſt,igitur neceſſe eſt,vt,virtute conſue-
tudinis Martini,eam,ab Auo proficiſcentem,
iterum accipiat.

461 Quinto,& vltimo, vltra Bart. ad mentem
Pauli de Montepico hic,num.215.qui pro hac
opinione 11. affert argumenta, omiſſis alijs,
ita poſſumus argumentari.Si nepos dotem ma
tris,ab Auo profectam,in legitimam imputa-
re non teneretur, ſequeretur,vt plus iuris tri-
bueretur,in ſucceſſione Aui,ipſi nepoti,quàm
filiæ,matri ſuæ,in ſucceſſione patris,cum filia
ipſam

ipsam dotem à patre habitam, dubio procul, teneatur in legitimam imputare, d.l.quoniam nouella. At hoc est tam absurdum, quàmquod maxime, vt potior, scilicet, sit in successione,
462 nepos, quam filia, l.si viua matre, C.de bon. matern. hinc si excludatur à statuto filia, censentur etiam exclusi omnes eius descendentes, vt decidit Bar. ad l. liberorũ, infra de verb. significat. quem sequuntur alij allegati per Picum hic, ergo falsum etiam, & absurdum est antecedens, nepotem, nempe ab imputatione dotis maternæ in legitimam, immunem esse.

463 Non obstant nunc contraria, & præsertim primum argumentum, quia falsum est hác dotem capi à nepote extra patrimonium Aui, quandoquidem consuetudo Martini, non à matre, sed ab Auo, ad quem reuersa erat, soluto matrimonio, per l.dos à patre, C.soluto matrimonio, ad neptem transfert, id quod probatur imprimis ex eo, quia à matre in filium non potest transferri, quod in bonis matris propriè numquam fuit, l.nemo plus iuris, ff.de regul. iur. sed talis dos numquam fuit in bonis matris, non scilicet durante matrimonio, quia tunc erat in bonis mariti, Institut.in prin.quibus alienare licet, vel non, non postea, quia supponimus matrimonium solutum esse per mortem ipsius, talis ergo dos materna non potuit aliquo iure, de matre in filium transferri, Præterea, si à matre esset translata in filium, cogeremur fateri filiamfamilias habere hæredem in profectitijs, contra ea, quæ supra latè deduximus. Nec faciunt negocium ea, quę ex aduerso afferuntur per Ioan. Bologn. hic num. 360. & per Paul. de Montepico, num. 226. qui facit vim in verbis consuetudinis, quorum certitudo, quo pacto possit haberi, non video, & in dubia, atque perplexa populi, consuetudinem inducentis, mente, interpretans consuetudinem Martini magis contrariam iuri communi, quo cautum est, vt filijfamilias in profectitijs hæredes non habeant, quare in dubio credo ego, quicquid dicat Bologn. dictam consuetudinem interpretandam esse, vt minus derogeт, quam fieri possit iuri communi. Accedat, quòd etiam, si consideremus, remanere talem dotem apud istum nepotem immediatè ex bonis matris, propterea non sequeretur, præfatum nepotem nõ debere dictam dotem sibi in legitimam imputare, quam ipsius etiam mater imputasset, quinimmo, eodem modo à filio esset imputanda, tum, quia, tamquam hæres, & repræsentans personam matris, subire
464 debet onera, quibus, & ipsa subijciebatur, tum quia onus imputandi annexum doti debet transire cum dote etiam in filium, argumento l.vnicæ, §.his ita definitis C.de caduc. toll. ne fit deterioris conditionis in successione filia, quàm nepos, vt supra diximus. Nec dicas non esse imputandam talem dotem, quia separata fuerit à patrimonio Aui, & effecta istius nepotis, virtute dictæ consuetudinis, anteaqnam Auus moreretur, nam ea, quæ simpliciter acquiruntur, in vita Aui, nepoti, non imputantur, vt puta ex donatione inter viuos, secus autem ea, quæ data sunt ob causam, vt dos, de qua loquimur, quæ, quia semel effecta
465 est imputabilis, semper remanet imputabilis, cum ex mera liberalitate ab Auo non proficiscatur.

Non obstat secundum argumentum Iac. de Belu. quia illud dicere nos nõ debemus, quod lex nullo modo dicit, neque explicitè, scilicet, neq; implicitè, secus autem, quod ex iribus, & generalibus eorum rationibus colligi potest, cum, in iure nostro, liceat procedere de similibus ad similia, l.iura non in singulas, supra de legibus, per rationis generalitatem, quæ est anima legis Can. primo 20. Distinctione.

466 Nec facit negotium tertium argumẽtum, ex sententia Bald. adductum, quia licet non possit quis sibi causam possessionis propria auctorita mutare, non est tamen inconueniens, vt, per iuris auctoritatem, vna, & aedem res, duplici ex causa, in hac materia imputationis, retineatur, ita vt duplici debito satisfaciat, vt supra docuimus, in animaduersionibus generalibus, alioquin confunderetur tota materia imputationis, &, nec ipsa filia, quod habuit ex causa dotis, posset sibi, mutando causam possessionis, in legitimã imputare, nec quicquam imputari posset, quod certò aliquo titulo, vel donationis ob causam, vel legati, vel alterius similis caperetur.

Non obstat quartum, & vltimum argumentum, quia fatemur dictum nepotem succedere Auo iure proprio, sed propterea non sequitur, ergo non debet dotem maternam sibi in legitimam imputare, quandoquidem à matre non dicitur eam habere, sed ab Auo, ad quem statim reuersa est, post mortem matris, &, per consuetudinem Martini, nepoti tributam, vt supra docuimus, qua in re, non datur circuitus vanus, cum, per talem interpretationem, minus derogetur iuri ciuili scripto, cuius regulæ, alioquin, nimis læduntur. Præterea operatur hoc, vt huiusmodi dos, etiam nepoti in legitimam imputaretur, cum alioquin posset magis dubitari, An veniret imputanda.

Con-

Concludo igitur, nepotem ex filia, debere ſibi dotem maternam, à patre profectam, in legitimam imputare.

Recipit tamen nonnullas limitationes, iuxta ea, quæ tradit Paulus de Montepico hic, ſub num. 232. cum ſeqq. ad quem recurrendum eſt.

Illius tamen limitationes omnes, ad breuē hanc diſtinctionem rediguntur. Aut nepotes ſuccedunt in dote materna, tamquam hæredes matris, Aut ad eam admittuntur, ex conſuetudine Martini, de qua, per gloſ. & DD. ad l. Dos à patre, C. ſoluto matrimonio, ſi ſuccedunt tamquam hæredes matris, quod poſſe pluribus in caſibus vſu venire docet Paul. de Montepico hic, num. 232. cum ſequentibus, & præſertim, vbi Auus meus dotem dediſſet matri meæ, filiæ ſuæ emancipatæ, vel vbi eam, poſt dotem eidem datam, emancipaſſet, in legitimam mihi non imputatur, vt ſentit Bart. hic, num. 12. in fin. quatenus refert ſe ad ea, quæ ſcripſit ad l. poſt dotem, in 4. quæſt. num. 27. ſupra ſoluto matrimonio, vbi communiter recipitur, tradit etiam Alexan. conſil. 24. num. 3. & 4. lib. 1. & Ancharan. conſil. 50. & ſequuntur alij communiter, quos citat Picus hic in præallegato loco. Si verò ſuccedunt ex conſuetudine Martini, tenentur imputare, vt per Bart. hic, num. 12. quem ſequuntur DD. communiter, &, in his terminis, locum ſibi vendicant iura, & rationes adductæ pro communi poſteriore ſententia, mox firmata, & hanc diſtinctionem veriſſimam, & tutiſſimam eſſe arbitror, quicquid dicat Picus hic, nu. 235. cum ſequent.

Nunc autem, vt coniunctim tractetur hæc materia, quæ ad imputationem in legitimam pertinet, omiſſa interim quinta Bart. quæſtione, quam opportunius examinabimus in fin. huius noſtræ interpretationis, quæro vna cum eodem Bart. hic, nu. 14. An illud, quod ex ſubſtitutione, ad filium peruenit, debeat illi in legitimam imputari.

Hanc igitur Quæſtionem vniuerſam, diuidam ego, facilioris intelligentiæ gratia, in tres articulos, vocando in quæſtionem tres concluſiones, quæ colliguntur ex dictis Bar. hic in fin. ſub nu. 14. & 15.

Primus erit. An illud, quod capitur ex ſubſtitutione, facta legatario, imputetur in legitimam.

Secundus. Numquid imputetur, quod capitur ex ſubſtitutione facta hæredi parentis illius, qui legitimam debet.

Tertius, & vltimus, An imputetur, quod capitur ex ſucceſſione ab inteſtato, vel ex teſtamento, qua filius ſuccedit legatario, vel hære di eiuſdem parentis, qui debet legitimam.

469 Primi articuli exemplum poteſt eſſe huiuſmodi. Pater meus, me hæredem inſtituit, in re modica, quæ ad portionem iure naturæ debitam non aſcendebat, in omnibus autem alijs bonis, inſtituit hæredem fratrem meum, vel extraneum, & Sempronio fundum Cornelianum legauit, me ipſum in re legata eidē ſubſtituendo, caſu quo dictus Sempronius, aut legatum non agnoſceret, aut ſine filijs decederet, vel ſub alia qualibet ſimili conditione, dubitatum fuit, An cogerer mihi fundum eiuſmodi, ex ſubſtitutione acceptum, in legitimam imputare, & reperti ſunt diſſentientes Interpretes. nonnulli enim affirmatiuam tenuerunt, nimirum Alexan. nu. 20. Paul. de Montepico, num. 266. Bereng. Fernan. hic in 3. Artic. de legitima, numero 118. & Socin. Iun. num. 147. teſtantes hanc communem eſſe.

Et primum adducunt l. etiam, in §. penultimo, infra de bon. libert. argumentando, de legitima patroni, ad legitimam filij, hoc modo. Quicquid imputatur in legitimam patroni, imputatur etiam in legitimam filij, argumento legis vltimę, C. de inofficioſo teſtamento, Sed in legitimam patroni imputantur, quæ ex ſubſtitutione, legatario facta, capiuntur d. §. penultimo, ergo etiam in legitimam filij imputantur.

470 Secundo, quia, quicquid capitur iure legati, vel fideicommiſſi, in legitimam imputatur, §. vltimo, Inſtitut. de inofficioſo teſtamento, Authen. nouiſſima, C. eodem. Sed quod capitur à legatario, per ſubſtitutionem, non niſi iure legati, vel fideicommiſſi capi poteſt, quãdoquidem, à legatario, vel fideicommiſſario, olim fideicommitti poterat, §. 1. Inſtit. de ſingulis rebus per fideicommiſſ. relict. hodie autem, & fideicommitti, & legari poteſt, vt tradidimus vna cum Doctoribus ad legem primam, ſupra de legar. 1. vbi omnes hoc admittunt, & probatur per text. in §. ſed non vſque, Inſtitut. de legat. & in l. 2. C. communia de legat. ergo, quod capitur, ex ſubſtitutione, legatario facta, in legitimam imputatur.

Tertio, & vltimo, quicquid parentis Iudicio, & ex ſubſtantia illius capitur, in legitimam imputatur, l. ſcimus, §. repletionem, C. de inofficioſo teſtamento. Sed quod capitur ex ſubſtitutione, legatario facta, iudicio parentis capitur, cum eiuſdem diſpoſitio ſit ſubſtitutio, de qua agimus, & ex eiuſdem ſubſtantia capitur,

pitur, cum ſupponamus factam eſſe ſubſtitutionem in re paterna, alteri legata, ita vt, per ſubſtitutionem, præſertim vulgarem, ipſi teſtatori filius immediate ſuccedat, non ei, cui ſubſtitutus eſt, Inſtitut. in princ. vbi glo. de pupill. ſubſt. tradunt Bar. & DD. ad l. 1. ſ de vulg. & pup. igitur, quod capitur ex tali ſubſtitutione, debet in legitimam imputari.

Negatiuam tamen ſententiam tenuit gloſ. ad d. l. ſcimus, §. repletionem, quam ſecuti ſunt plerique, hic, & præſertim Bart. num. 14. & Ripa num. 217. nec non Fernand. Vaſqu. in ſuo tractat. de ſucceſſ. & vltim. voluntat. lib. 3. tam in §. 10. num. 375. quàm in §. 30. num. 245. vbi hanc, re vera, communem eſſe opinionem affirmat.

471 Et primum pro hac gloſæ, & Bart. opinione ſic ratiocinantur. quod capitur ex ſubſtitutione in legitimam non imputatur, d. §. repletionem, ſed quod filius à legatario capit, in terminis noſtræ dubitationis, ſine dubio ex ſubſtitutione capitur, igitur in legitimam non imputatur.

Secundo, nihil, quod de patris ſubſtantia non ſit, in legitimam imputatur, ſed quod accipit filius, ex ſubſtitutione, legatario facta, non eſt ex ſubſtantia patris, cum fuerit confuſum cum legatarij patrimonio, per tranſlationem dominij, à die mortis teſtatoris, iuxta l. à Titio, ff. de furt. igitur, quod capitur, ex ſubſtitutione, legatario facta, non cogitur filius in legitimam imputare.

472 Tertio, & vltimo non imputatur in legitimam, quod diei, vel conditionis dilationem patitur. l. cum quæritur. C. de inoffic. teſtamẽ. l. 1. §. ſi impuberi. ff. de collatio. bonorum. l. vltim. vbi Bart. ff. de liberis agnoſc. Sed, quod re
473 linquitur per ſubſtitutionem, neceſſariò diei vel conditionis dilationem patitur, cum nulla, ſine aliqua conditione fieri poſſit ſubſtitutio, igitur, quod eiuſmodi ſubſtitutione capitur, in legitimam non imputatur, nec dicendum eſt, conditionem hanc haberi pro non adiecta, fauore legitimæ, per text. in l. quoniam in prioribus. & per text. in l. ſcimus. §. cum autem. C. de inoffic. teſtamen. quia, hoc in caſu, ſi tolleretur conditio, præterquàm quòd deſtrueretur ſubſtitutio, & in damnum legatarij conditio adimeretur, quod non eſt ferendum, vt rectè ſentit Cæſar Fiumagiol. hic. num. 382. tolleretur etiam in odium, & damnum filij, qui, pendente conditione, poteſt legitimam petere, &, conditione puiificata, etiam ad rem ex cauſa ſubſtitutionis ſibi relictam agere.

474 Nec obſtat primum argumentum ex aduerſo allatum, petitum à d. l. etiam. in §. penul. quia prӕterquamquòd non eſt omnino tutum argumentum de legitima patroni, ad legitimã filij, ille text. non loquitur de eo, quod capitur ex ſubſtitutione, ſed de eo, quod purè immediatè capitur ex cauſa legati, vel fideicommiſſi, vel donationis cauſa mortis.

475 Nec obſtat ſecundum, quia aliud eſt, vt quid capiatur ex cauſa legati, vel ab hærede, vel à legatario, aliud, vt capiatur ex cauſa ſubſtitutionis, capitur enim aliquid ex cauſa legati à legatario, quando legatarius purè tenetur reſtituere, vel aliud, quàm quod ſibi legatum eſt, vel illud ipſum in totum, vel pro parte, quo caſu, videtur eſſe quidam legatarius fiduciarius, quemadmodum fiduciarius hæres eſt ille, qui purè grauatur vniuerſam reſtituere
476 hæreditatem, quæ diſpoſitio non poteſt appellari ſubſtitutio fideicommiſſaria, ſed ſimpliciter fideicommiſſum, vel fideicommiſſaria hæreditas, de qua in l. Seius Saturninus. infra ad Senat. Conſul. Trebellian. ſubſtitutio enim fideicommiſſaria eſt, vbi quis ſub aliqua conditione, vt puta ſi deceſſerit ſine liberis, vel ſi moriatur, reſtituere rogatus eſt, cum nulla ſubſtitutio ſine conditione eſſe poſſit, vt videtur ſentire Ripa hic, num. 218. in fin. dum ſupponit, tolli, & irritari ſubſtitutionem, per detractionem conditionis, licet igitur legatum, & fideicommiſſum in legitimam imputentur, quod tamẽ capitur per ſubſtitutionem factam legatario, non imputatur, d. §. repletionem, & tunc relictum vim habet ſubſtitutionis, non ſimplicis legati, cum rogatus eſt legatarius, non pure, ſed ſub conditione rem, quam à teſtatore accepit reſtituere, quæ ſubſtitutio fieri poteſt etiam directè, puta ſi dicatur lego fundum Titio, &, ſi Titius eundem fundum non agnouerit, Meuio lego.

Tertium quoque argumentum & vltimum facilè ſoluitur, quia primum negamus capi ex ſubſtantia patris, quod capitur ex ſubſtitutione facta legatario, cum immediate capiatur ex patrimonio dicti legatarij, vt ſupra probauimus, prӕterea, non ſufficit, ad hoc vt aliquid imputetur in legitimam, vt capiatur ex ſubſtantia parentis, debentis legitimam, quia neceſſe eſt etiam, vt relinquatur purè, ita, vt, nec à futuro euentu pendeat, nec dilationem patiatur, quemadmodũ id, quod capitur ex ſubſtitutione.

477 Subſequitur modo ſecunda dubitatio. Numquid in legitimam imputetur, quod capitur ex ſubſtitutione facta hæredi parentis, qui legitimam debet, & profectò, prima facie,

videtur reſpondendum Affirmatiuè vna cum communi opinione, quam tenet Bart. hic, nu. 14. & communem eſſe teſtantur Ripa nu. 217. Socin. Iun. num. 148. & Cæſar Fiumagiol. numero 378.

478 Probatur autem hæc opinio vnico argumento à ratione ceſſante, iuxta l. adigere, §. quamuis, de iur. patron. hoc modo, videlicet, quod capitur ex ſubſtitutione, hæredi facta, ſi in legitimam nõ imputaretur, eſſet ex eo, quia non purè, ſed ſub conditione debetur, quę pēdet à futuro euentu, & dilationem patitur, quam legitima pati non debet, d. l. cum quæritur, C. de inofficioſo teſtamento. Sed ratio e-

479 iuſmodi, vel cauſa impediens, ceſſat omnino, cum conditio, fauore legitimæ, habeatur pro non adiecta d. l. ſcimus, §. cum autem, & d. l. quoniam in priorib. C. de inoffic. teſtamēt. Probatur expreſſe in d. l. ſcimus §. cum autem, C. de inoffic. teſtamen. vbi, à quarta fideicommiſſi vniuerſalis, cõditio, fauore legitimæ, auffertur, igitur nihil impedimento eſt, quominus id, quod capitur ex ſubſtitutione, hæredi per parentem facta, in legitimam imputetur.

Hoc tamen argumento minimè obſtante, in contrariam opinionem iuit Bald. ad d. l. ſcimus, in princip. num. 6. & eum ſequutus eſt Fabianus de Monte, in Authen. nouiſſima, C. de inoff. teſtam. quem refert Ripa hic, nu. 218. vbi videtur etiam ipſe eandem ſequi, quam ego quoque veriorem eſſe arbitror.

480 Primum per generalitatem d. l. ſcimus, in §. repletionem. C. de inoffic. teſtamen. generalis enim, & indefinita legis propoſitio, æquipollet vniuerſali. Doctrina Bart. communiter recepta ad. l. ſi pluribus. vbi quandoque diximus ſupra de leg. 2. num. 6. perinde igitur eſt, ac ſi diceret ibi Imperator. nihil, quod ex ſubſtitutione capiatur in legitimã imputatur, ſed quod capitur, in terminis quęſtionis noſtrę, ſupponitur ex ſubſtitutione capi, igitur in legitimam non imputatur.

481 Secundo, Bal. ſic ratiocinatur. ſupplementum legitimæ nullam poteſt recipere dilationem, d. l. cum quæritur, cum alijs ſupra adductis, ſed quicquid debetur ex quacumque ſubſtitutione, conditionis alicuius, ſine qua fieri non poteſt, dilationem recipit, vt ſupra docuimus, ex eo igitur, quod ex ſubſtitutione capitur, legitimæ defectus repleri minime poteſt.

Nec facit negotium Bart. argumentum, ex aduerſo allatum, quia falſum eſt conditionem

482 adiectam fideicommiſſo, vel alteri ſubſtitutioni vniuerſali (detracta eius mentione) haberi pro non adiecta, hoc enim fit, vbi legitima ipſa, vel id, quod dumtaxat iure naturæ debetur, in diem, vel ſub conditione relictum eſt, & ita intelligi debet. l. quoniam in priorib. & l. ſcimus. §. cum autem. C. de inoffic. teſtam. etenim, ſi de ſubſtitutione conditio tolleretur (præterquamquod ſubſtitutio ipſa deſtrueretur, cum ſine conditione eſſe non poſſit, vt ſupra tradidimus, & rectè conſiderant Ripa hic, num. 218. & Socin. Iun. num. 248. Quicquid dicant Picus hic, num. 264. & Cæſar Fiumagiol. num. 377.) fieret etiam hoc in damnum,

483 & præiudicium ipſius filij, in cuius odium retorquertur dictarum legum fauor, contra l. quod fauore. C. de legibus. nec non in damnum, & in præiudicium ipſius hæredis, quod, fieri non poſſe, rectè arbitratur etiam Fiumagiol. hic, num. 382. quandoquidem expedit ipſi filio, vt ſubſtitutio valeat, rata manente conditione, cum nihilominus poſſit interim condictione ex. l. omnimodo. C. de inoffic. teſtam. ſtatim petere legitimæ ſupplementum, deinde verò, purificata conditione directæ, vel fideicommiſſariæ ſubſtitutionis, qua comprehendere parens legitimam non potuit, d. §. repletionem, etiam fideicommiſſum petere, vel quicquid ſibi ſub alia qualibet conditione relictum eſt. Nec facit negotium d. l. ſcimus. in §. cum autem. quia quarta, de qua ibi, quæ præſtatur ab hærede parentis, ſtatim, poſt mortem illius, filio non præſtatur ex cauſa fideicommiſſi, ſeu ex ſubſtitutione fideicommiſſaria, ſed ex debito naturali parentis, vel, ſi præſtatur ex fideicommiſſo, non præſtatur ex ſubſtitutione fideicommiſſaria, quæ, detracta conditione, deſinit eſſe ſubſtitutio, vt ſentit etiam

484 Ripa hic, num. 118. circa fin. Accedat etiam, quòd fortè, per d. l. (ſi admittimus quodlibet fideicommiſſum vniuerſale eſſe fideicommiſſariam ſubſtitutionem) poſſumus declarare dictum §. repletionem, vt procedat in ſubſtitutionibus directis, quæ propriæ ſunt ſubſtitutiones, & à quibus ſine harum corruptione conditiones ammoueri non poſſunt, ſecus autem in fideicommiſſarijs, à quibus poteſt abeſſe conditio. Et, ſecundum hanc declarationem, poterit ſic diſtingui in hac materia, Aut dubitamus, An imputetur in legitimam quod capitur ex ſubſtitutione directa, facta hæredi, An quod capitur ex ſubſtitutione fideicommiſſaria eidem hæredi facta. Primo caſu non imputatur, per d. §. repletionem, qui de proprijs, & directis ſubſtitutionibus intelligendus eſt, Secundo autem caſu, imputatur, ſiue purum

rum sit fideicommissum, siue conditionale, cum possit, sine illius corruptione, conditio amoueri, & in his terminis, vendicat sibi locum d.l. scimus. in §. cum autem.

485 Superest tertius, & vltimus articulus. An imputetur in legitimam, quod capitur ex successione ex testamento, vel ab intestato, qua succedit filius hæredi, vel legatario ipsius parentis, qui legitimam debet.

Hæc igitur dubitatio, ad mentem Bart. hic, in fin. sub num. 15. breui dissoluenda est distinctione, Aut filius succedit ab intestato, vel ex testamento hæredi, vel legatario parentis, qui tenebatur in totum, vel pro parte eiusdem filij legitimam supplere, Aut legatario, vel hæredi, qui ad supplendam legitimam non tenebatur. Primo casu, pro ea parte, qua hæres, vel legatarius tenebatur, sine dubio imputat, cum per aditionem hæreditatis sint confusæ actiones. Secundo autem casu nequaquam, cum aduentitio iure, capere videatur, d. §. repletionem, cum alijs adductis per Barr.

Et hæc sufficiat dixisse de his, de quibus dubitat Bart. hic. An in legitimam imputentur. si quis autem velit plenius hanc materiã prosequi, videat Paulum de Montepico hic, num. 269. cum pluribus sequentibus, vbi alias quoque examinat quæstiones, vltra Bart. pertinentes ad imputationem legitimæ, tractant etiam plenissime hanc materiam Emanuel Costa, ad cap. si pater. de testamen. lib. 6. in 1. par. in verb. in re certa. Fernand Vasq. in tractat. de success. & vltim. volunt. lib. 3. §. 30. num. 202. cum plurib. seqq. & Petrus Gregor. Tholosan. in syntagm. iuris vniuersi, par. 3. lib. 44. cap. 5. num. 41. mihi enim quæstiones, quas non tangit Bar. in hac materia, non est consilium examinare.

486 Superest igitur, vt omissam quintam Bar. quæstionem discutiamus, numquid, scilicet, vbi minus legitima relictum est, debeat fieri repletio ab hæredibus tantum parentis, vel, tam ab hæredibus, quàm à legatarijs pro rata, & circa hanc quoque Quæstionem contrariæ sunt opiniones, quarum altera est, vt repleri debeat, tam ab hæredibus, quàm etiam à legatarijs pro rata, hanc tenet Bar. hic, num. 13. & eandem sequuntur Bal. hic, Ang. Castrens. & alij, & præsertim Carol. Ruin. num. 47. licet eum pro contraria opinione Fiumagiol. alleget, idem tenet etiam Bald. ad l. suus quoque, supra de hæredib. instit. nec non ad l. omnimodo, in fin. vbi eandem sequitur Angel. C. de inofficioso testamento, hanc communem esse testantur Coras. ad l. filium quem habentem, C. famil. erciscun. num. 244. Soc. Sen. ad l. Marcellus, §. idem Pomponius num. 7. infra ad Senat. Consult. Trebellian. sequuntur etiam alij, quos refert Cæsar Fiumag. hic, nu. 479.

487 Primum, quia quicquid dicitur de legitima patroni locum habet etiam in legitima filiorum, l. vltima, C. de inofficioso testamento.

488 Sed supplementum legitimæ patroni, non solum onerat hæredes, sed etiam legatarios, l. si ex patronis, & l. si libertus, §. libertus, ff. de bon. libert. igitur legitima quoque liberorum tam hæredes, quàm legatarios grauare debet.

489 Secundo, quia onus reale transit in quemcumque successorem, etiam singularem, & omnes grauat, l. vltima, C. sine censu, vel reliq. fund. compar. non poss. sed supplementum legitimæ filiorum, cum ipso iure debeatur ex corporibus dumtaxat hæreditarijs, l. scimus, in principio, & in §. repletionem, C. de inoffic. testamento, reale onus esse videtur, igitur ad legatarios etiam transit, qui successores sunt particulares.

490 Tertio, æs alienum, cum deducatur, antequam legata præstentur, necesse est, vt grauet etiam legatarios, §. vltimo, Institut. de l.
491 Falcid. Sed legitima est quoddam æs alienum, l. Papinianus, §. si quis impubes, ff. de inoffic. testament. cum sit debitum naturale parentis, Auth. hoc amplius, C. de fideicommiss. ergo debitum repletionis legitimæ onerat etiam legatarios.

Quarto, & vltimo, si solummodo hæres ad supplementum legitimæ teneretur, sequeretur illud incommodum, vt, vbicumque testator hæreditaria corpora vniuersa erogasset, ita vt certa aliqua pecuniæ quantitas solummodo apud hæredem relinqueretur, vt in l. deducta, §. nummis, infra ad Senat. Consult. Trebellia. & in l. qui fundum, & in l. acceptis, eodem titulo nostro, de qua non potest fieri legitimæ repletio, cum debeatur ex substantia parentis, cogeretur filius, vel pecuniam accipere, vel legitima destitutus remanere, sed hoc est absurdum, d.l. scimus, §. repletionem, & non admittendum, ergo nec illud debet admitti, vnde hoc sequitur.

In contrariam tamen opinionem iuerunt Imola hic, in fin. sub num. 9. Alexand. num. 30. Ripa num. 211. Pau. de Montepico, num. 206 Berengar. Fernand. In artic. de legitima, num. 114. Socin. Iun. num. 144. hanc eandem probauerunt Fulgos. & Salyc. ad l. omnimodo, C. de inofficioso testamento. Angel. ad l. Papinianus, §. si cõditioni, ff. eodem, Coras. ad l. filium quem habentem, C. famil. erciscun. num. 244

Vaſqu.de ſucceſſ.creatione, §.10.num.390. cum ſequentibus, vbi ſententiam hanc verè magis communem eſſe teſtatur, ſequuntur etiam alij,relati hic per Fiumagiol.qui eandem ſequitur,num.484.verſic.contraria igitur,& hanc opinionem veriorem hodie, & communiorem eſſe dicit Boerius deciſio.145.num.3. in 1.parte,&,pro hac quoque opinione plura adducuntur.

Primum autem adducitur text. In §. cæterum,in Authent.vt cum de appellat.cognoſc. alias eſt §.hæc autem,verſic.Cæterum,vbi loquens de filijs, & liberis, quibus legitima debetur, inquit Imperator. Cæterum,ſi qui hæredes fuerint nominati, & ſi certis rebus iuſſi fuerint eſſe contenti, hoc caſu teſtamentum quidem nullatenus ſolui præcipimus, quicquid autem minus eis legitima portione relictum eſt,hoc,ſecundum noſtras alias leges,ab hæredibus repleri. ſecundum noſtras leges, quatenus, ſcilicet, de ſubſtantia patris debet fieri repletio, quaſi ſit ſenſus, vt ibi ſolummodo addat Imperator repletionē eiuſmodi fieri debere ab hæredibus, quod non expreſſerat in l.omnimodo,& in l.ſcimus,§.repletionem, C.de inofficioſo teſtamento, diſpoſitio igitur vnum includens,regulariter aliud excludit, l. cum prætor,de iudic. Sed includit ibi Imperator, referens ſe in cæteris ad alias ſuas leges, vt repletio debeat fieri ab hæredibus, igitur legatarios, quos alibi ad replendam legitimam non adſtringit,omnino excludit.

492 Secundo,quod petitur actione perſonali, non niſi ab hæredibus, ad quos tranſit, l.1.§. hæres,ff.ad Senat.Conſult.Trebellian.peti po

493 teſt. Sed ſupplementum legitimæ petitur per conditionem ex l.omnimodo,C.de inofficioſo teſtamento, vt per gloſ.ibi,in princip.in verbo exigere,quæ neceſſe eſt,vt ſit actio perſonalis, § appellamus, Inſtitut.de act. igitur ſupplementum legitimæ, non niſi ab hæredibus peti poteſt.

494 Tertio, ſi etiā à legatarijs peti poſſet, pro rata, legitimæ ſupplementum, ſequeretur, vt filius in legitimam poſſet legatarijs præferri, ſed hoc falſum eſt, quandoquidem vbicumque hæreditas eſt ſoluendo, præferuntur legatarij in rebus legatis, non modo filijs in legitima,ſed etiam creditoribus hæreditarijs,qui filijs præferūtur,l.de acceſſionibus,ff.de diuerſ. & temporal.præſcriptionib. & tenet Cyn.in l. 2.& 3. C.qui potiores in pigno.habeantur,eſt deciſio Bart.in l.ſi is qui,§.poſtquam, infra vt in poſſeſſionem legatorum,docet Bald.ad l.2. ſupra de rerum diuiſ.tradit latè Iaſ.in l.filiusfa milias,in §.diui,infra de leg.1. ergo falſum eſt etiam antecedens,petendum nempe eſſe ſupplementum legitimæ à legatarijs.

495 Quarto,ſi etiam a legatarijs poſſet peti pro rata ſupplementum legitimæ, ſequeretur, vt quandoque fieret repletio de bonis non hæreditarijs, cum, & quantitas in genere, & res quoque aliena legari poſſit,§.non ſolum,Inſtitut.de legat. Sed neque hoc admittendum eſt d.§.repletionem,ergo neque illud, vnde hoc ſequitur.

496 Quinto. legitimæ ſupplementum dicitur deberi filijs,quaſi ex legato,vt tradit Bart. ad l.ex facto,verſicu.quæro,quod ſi furioſus,ſupra de vulgar.& pupill. tradunt Salycet.Caſtren. Alexan.& Aret.ad l.humanitatis, C.de impub.& alijs ſubſtit. Sed,quod debetur ex legato,à ſolo petitur hærede, §.1. Inſt.de legat. ergo & legitimæ ſupplementum peti dumtaxat ab hærede poteſt.

497 Sexto,& vltimo,ad mentem eiuſdem, ita poſſumus argumentari. Subrogatum ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur, §.fue-

498 rat,Inſtit.de act. At petitio repletionis legitimæ, ſubrogata eſt in locum querelæ inofficioſi,l.Papinianus,§.quoniam autem,ff.de inoffic.teſtamento,l.omnimodo,C.eodem,quę tamen contra hæredem tantum dirigebatur, in perniciem,& euerſionem inſtitutionis hæredis tantummodo, Authent.ex cauſa, C.de liberis præteritis,vbi DD.igitur,etiam ipſa petitio repletionis legitimæ, debet intendi contra ſolos hæredes.

499 Non obſtant argumenta ex aduerſo allata, & præſertim primum petitum à d,l.ex patronis,in principio,& à l.ſi libertus,in §.libertus, ff.de bon.libert. quia, præterquamquòd non eſt ſemper tutum argumentum de legitima patroni, ad legitimam filiorum, crediderim ego iura illa locū habere, vt ſentiunt DD. communiter, vbi hæreditas,ita ſoluendo non ſit,vt poſſint deducto ære alieno, integra legata præſtari. Nec arbitror ſolutionem hanc reijciendam eſſe, quia ſit diuinatiua ad illum text. contra l.ſi putator,ff.ad l. Aquil. vt ſentit Cæſar Fiumagiol.hic,num.479.in fin. tum quia ſatis comprobatur hæc ſolutio ex §. noſtra, Inſtitut.de ſucceſſ.libert.tum etiam,quòd omnem diuinationis ſuſpicionem excludit legatorum natura,quæ eſt,vbi hæreditas ita ſit ſoluendo, vt deducto ære alieno Falcidiæ non ſit locus, nullum protſus onus,& diminutionem nullam patiantur.

500 Nec obſtat ſecundum argumentum,quia negamus legitimam eſſe onus merè reale, licet

cet enim debeatur ex substantia patris, in rebus tamen legatis particulariter, legatarij ipsi creditoribus omnibus præferuntur, est enim legitima creditum quoddam, non autem ius reale, nullibi enim in iure cautum est, vt legitima resecet ipso iure res hæreditarias parentis, vt cautum est de Falcidia in l. linea margaritarum, & in l. Plautius, supra eodem, & Iustinianus, statuendo legitimæ supplementum deberi ab hæredibus filijs, in re modica institutis, ius ad rem tribuit, non autem ius in re; & propterea actio competit, ad legitimæ supplementum, personalis, vt supra dictum est, non autem realis.

501 Nec facit negotium tertium, quia probat solummodo debitum legitimæ, tamquam æs alienum, grauare etiam legatarios, vbi hæreditas soluendo non sit, cum ante legatorum præstationem debeat æs alienum deduci, d. §. vltimo, Inst. de lege Falcidia, quod facilè admittimus, non tamen inde sequitur, vt possint pro supplemento legitimæ conueniri, quia etiam vbi fuissent integra præstita legata, anteaquam legitimæ esset satisfactum, adhuc hęres esset conueniendus, qui tamen aduersus legatarios agere posset, vel condictione indebiti, vel actione ex stipulatu, iuxta l. primam, in §. hæc stipulatio, infra si cui plus, quàm per l. Falcidiam.

Nec obstat quartum, quia, etiam vbi hęres grauatus esset, accepta pecunia, vniuersa bona legatis erogare, idem hęres conueniendus esset, qui si eo modo, non figura conditionis pecuniam accepisset, qua posset, & quartam apud se retinere, & legitimæ debito satisfacere, deberet eadem pecunia legitimam replere, quæ, cum quodammodo pro pretio accipi videatur, l. acceptis, infra eodem, iuncta l. in ratione, 2. §. tametsi, supra eodem, hæreditaria, & de substantia patris esse videretur, quod si nõ sufficeret ipse nihilominus teneretur, sed posset agere aduersus legatarios, quibus plus, quam per l. Falcidiam licuit, legatum fuit, vt supra dicebamus.

502 Sed, vt in hac quoque materia, quæ difficilis est, & valdè controuersa, cõtrarietates omnes, & dissensiones diluantur, sic distinguendum esse arbitror. Aut hæreditas ita soluendo est, vt integris præstitis legatis, & soluto ære alieno, quod legitimam etiam includit, l. Papinianus, §. si quis impubes, supra de inofficioso testamento, adhuc apud hæredem, quarta debita per legem Falcidiam remanet, Aut ære alieno deducto, &, integris præstitis legatis, quarta apud eum non remanet. Primo casu hæres tantummodo tenetur, quem hæreditaria omnia sequuntur, l. 1. §. hæres, infra ad Senat. Consul. Trebellian. &, in his terminis, vendicat sibi locum, tex. in d. §. hæc autem, versic. cæterum, in Anthent. vt cum de appellat. cognosc. & cætera argumenta supra pro opinione contra Bart. adducta, &, in hoc, consentiũt, Salycet. Angel. Imola, Castrens. & alij, quos adducit, idem sentiens, Vincent. Herculan. noster hic, col. vlt, versic. aut remanet. secundo autem casu, Aut dubitamus de effectuali grauamine, quos, scilicet, tangat, Aut de modo procedendi, quis, scilicet, conueniri possit, si de effectuali grauamine, Aut hæres omisit facere inuentarium, Aut non omisit, si omisit hæres ipse in solidum tenetur, cum vltra vires hæreditarias teneatur ob præsumptionem subtractionis, vt habetur in l. vltima, C. de iur. deliberand. est tex. in §. si verò non feceris inuentarium, in Authent. de hæredibus, & Falcidia, & in hoc quoque Herculanus, & alij omnes hic consentiunt. si non omisit sine dubio supplendæ legitimæ onus, etiam legatarios grauat, cum tãquam æs alienum deduci debeat, anteaquam legata præstentur; &; si integra sint præstita, veniunt nihilominus minuenda, &, in his terminis, arbitror procedere Bart. & aliorum sententiam, per text. in d. l. si ex patronis, in principio; & in d. l. si libertus, in §. libertus, infra de bon. libert. Vbi verò dubitamus de modo procedendi, idest quis sit conueniendus, Aut hæres filio consentienti cessit actiones contra legatarios, Aut non cessit, si cessit possunt legatarij, pro rata, conueniri, argumẽto l. Imperator, supra de legat. 2. tradit Bolognet. hic, num. 370. versicu. quamobrem concludas, in fin. tradit etiam ex Corneo, Crauetta, & alijs Peregrin. de fideicommis. artic. 36. num. 25. Si verò non cessit, solus hæres potest conueniri, d. §. hæc autem, versic. Cæterum, in Anthent. vt cum de appellat. cognosc. non enim nisi ipse tenetur actione personali, l. 1. §. hęres, infra ad Senat. Consult. Trebellian. & supplementum legitimæ petitur condictione, ex l. omnimodo, C. de inofficioso testamento, quæ est actio personalis, cum omnis condictio personalis sit, §. appellamus, Instit. de act. non puto enim audiendos eos, qui opinantur, filios, ad petendum legitimæ supplementum, etiam actionem in rem habere, ipse tamen hæres conuentus, poterit, si legata non præstitit, vna cum ære alieno, etiam legitimæ debitum deducere, & legata pro rata minuere, si verò legata præstitit, poterit legatarios ipsos, vel condictione indebiti conuenire; vel actione

ex ſtipulatu, l. 1. §. hæc ſtipulatio, inf. ſi cui plus quam per legem Falcidiam. An autem eoſdem legatarios conuenire poſſit hæres actione rei vendicationis, valde dubito, & arbitror nõ poſſe, cum nullibi probetur, legitimam ipſo iure reſecare legata, quemadmodum de Falcidia cautum eſſe videtur per l. lineam margaritarum, & per l. Plautium, ſupra eodem.

Ad L. in Fideicommiſſaria, ff. ad Senat. Conſ. Trebell.

Summæ Rerum, & Verborum.

1 *Rationem reddit Auctor, cur post interpretationem l. in quartam, ad Legem Falcid. ad huius legis interpretationem aggrediatur.*
2 *Methodum obſeruandam proponit.*
3 *Fructuum generali appellatione, quid veniat.*
4 *Partus ancillarum in fructu non ſunt.*
5 *Fructus proprij, & naturales, qui.*
6 *Fructus quoque immaturi, qui decerpuntur, appellatione fructuum continentur, & ad vſumfructuarium pertinent.*
7 *Oliua etiam immatura decerpitur ad hominis commodum.*
8 *Fructus appellatione veniunt, & fruges, & quæcumque naſcuntur è terra vite arbore, & quicquid pecora ferunt.*
9 *Fructus naturales, aut naturales merè, aut naturales induſtriales.*
10 *Fructus merè naturales, qui.*
11 *Fructus naturales induſtriales, qui.*
12 *Fructus ciuiles, qui etiam conuentionales appellant, qui.*
13 Diuiſio, *Principij huius legis.*
14 Summa.
15 Caſus, *figuratio.*
16 *Hæreditatem, qui reſtituere tenetur vniuerſam, res omnes hæreditarias, hæreditate ipſa comprehenſas reſtituere debet.*
17 *Hæreditatem quod auget, hæreditarium eſt.*
18 *Fructus hæreditatem augent. declaratur nu. 27. cum ſeqq.*
19 *Fideicommiſſariam in reſtitutionem venit, quicquid iure hæreditario capitur.*
29 *Argumentum à ſufficienti partium enumeratione valet.*
21 *Fructus in Falcidiam imputantur. declaratur num. 31.*
22 *Reſtitutionis rei alicuius debitam comprehendi etiam fructus, licet de illis non ſit facta expreſſa mentio.*
23 *Fideicommiſſariam in reſtitutionem non veniunt fructus, niſi ex mora facta ſit reſtitutio, vel ſpecialiter fuerit rogatus hæres fructus quoque reſtituere. & nu. 49.*
24 *Exceptiones firmant regulam in caſibus non exceptis.*
25 *Fructus, post aditam hæreditatem, non hæreditati, ſed ipſis rebus accepto feruntur. & num. 29.*
26 *Effectus nullus, & cauſatum idem eſſe poteſt cum ſua cauſa, vel pars illius.*
27 *Lex in lege Falcidia, ſupra ad legem Falcid. declaratur.*
28 *Fructus pendentes propriè fructus non ſunt, ſed partes fundi.*
29 *Fructus percepti post mortem teſtatoris, ante aditam hæreditatem, hæreditatem ipſam augent, & in reſtitutionem veniunt, ſecus in ijs, qui post aditam hæreditatem, ante commiſſam moram percipiuntur, & numero 62.*
30 *Hæreditas adita amplius non eſt hæreditas, ſed patrimonium hæredis.*
31 *Dominium eorum, quæ ex rebus noſtris naſcuntur, iure gentium nobis acquiritur.*
32 *Imputantur in Falcidiam etiam ea, quæ iure hæreditario non capiuntur.*
33 *Lex in lege Falcidia, ſupra ad legem Falcid. declaratur.*
34 *Lex non debet eſſe de indubitabili.*
35 *Lex in condemnatione, in §. cum verbum ſſ... reg. iur. declaratur.*
36 Caſus, *figuratio circa ſecundam principem concluſionem huius legis.*
37 *Imputãtur pauciora in Trebellianicam, quàm in legitimam.*
38 *Fructus in legitimam non imputantur.*
39 *Falcidiæ appellatione venit etiam legitima.*
40 *Falcidia, quò ad imputationem, non differt à legitima.*
41 *Fructus in Falcidiam non imputantur.*
42 *Trebellianica, & legitima habent ſe ad inuicem tamquam excedentia, & exceſſa.*
43 *Lex ſin ratione ad legem Falcidiam, declaratur.*
44 Literæ, *expoſitio.*
45 *Venio verbum, vbi idem, quod comprehendere, vel continere ſignificat, ſextum etiam caſum interdum admittit.*
46 *Eſt, particula, quæ abeſt à Pandectis Florentinis, abundat in vulgatis codicibus.*
47 *Reſcribo verbum etiam ad Iuriſconſultos, & ad eorum reſponſa, refertur.*
48 *Ratio I.C. huius Reſponſi Auctoris, ad formam ſyllogiſticam redigitur.*

Arti-

49 *Articuli disputandi occasione prima conclusionis proponuntur.*

50 Fructus, *ante aditam hæreditatem percepti, an in restitutionem veniant.*

51 Fructus, *quos hæres iudicio testatoris non percipit restituere non tenetur, sed illos lucratur.*

52 *Fructus, qui percipiuntur ante aditam hæreditatem iudicio testatoris non percipiũtur, imo percipiuntur nu.67.*

53 *Aditio hæreditatis retrotrahitur ad tẽpus mortis testatoris. declaratur nu.68.*

54 *Fictio idem operatur in casu ficto, quod veritas in casu vero, declaratur num.70.*

55 *Argumentum à cessante ratione valet.*

56 *Dolus, & culpa suffragari nemini debent.*

57 *Hæres potest immunis ab omni mora, infra tẽpus sibi datum à deleberandum, hæreditatis aditionem differre.*

58 *Lucro hæredis grauati quod cedit, in fideicommissariam restitutionem non venit.*

59 *Fructus, post mortem testatoris ante aditam hæreditatem percepti, lucro hæredis cedũt declaratur nu.75.*

60 *Falcidia in ratione ineunda, patrimonij quantitas spectatur tempore mortis testatoris.*

61 *Fructus percepti ante aditam hæreditatẽ, sunt res hæreditariæ. & nu.67.*

62 *Hæreditarium est quicquid hæreditatem auget.*

63 *Fructus hæreditatis, qui non ipsis rebus accepto feruntur, veniunt in restitutionem.*

64 *Argumentum à contrario sensu valet.*

65 *Fauendum est magis explicanti actum ex necessitate, quàm explicanti ex voluntate.*

66 *Ratio debet esse generalior dicto.*

67 *Lex mulier quæ duobus, §. si hæres, infr. eodem declaratur.*

68 *Facta non possunt reddi infecta.*

69 *Fictiones omnes summa æquitate nituntur, eidemque opitulantur.*

70 *Fraudi occasio non est danda.*

71 *Fructus, qui percipiuntur post aditam hæreditatem, ante aduentum diei, vel cõditionis, videtur testator tacitè voluisse remanere apud hæredem, & nu.118.*

72 *Conditio, vel dies intelliguntur fideicommisso adiecta, in gratiam hæredis grauati.*

73 *Fructus lucratur hæres grauatus ex præsumpta voluntate testatoris, & negligentia fideicommissarij.*

74 *Ratione vna ex duabus cessante, non cessat dispositio.*

75 *Dominium non transfertur in fideicommissarium vniuersalem, à die mortis testatoris, quemadmodum in legatarios.*

76 *Exceptio debet esse de regula.*

77 *Exceptio firmat regulam in casibus non exceptis alibi.*

78 Fructus, *percepti post aditam hæreditatem, ante diei, vel conditionis aduentum, an, & quando in fideicommissariam veniant restitutionem.*

79 Gregis *augumentum, & diminutio, facta post aditam hæreditatem, ante diei aduentum, vel conditionis, an pertineant ad hæredem grauatum, vel ad fideicommissarium.*

80 *Exemplum propositi articuli.*

81 *Argumentum à proportione valet.*

82 *Augumentum, & commodum ad eum pertinet, ad quem pertinet damnum, & diminutio.*

83 *Gregis appellatione veniunt etiam eiusdem gregis augumenta. declaratur num.95.*

84 *Populus semper est idem, licet, augeatur, minuatur, & alteretur.*

85 *Legatorum, & fideicommissorum, cum sint omnino hodie exæquata, idem est iudicium. declaratur num.97.*

86 *Gregis legati augumentum ad legatarium pertinet.*

87 *Fœtus submissi in fideicommissariam gregis restitutionem veniunt.*

88 *Gregis augumentum, ex fœtibus non submissis, in fructu esse dicuntur.*

89 *Hæreditatis restituendæ augumentum contingens post aditam hæreditatem, ad hæredem pertinet, non ad fideicommissarium.*

90 *Hæreditarij gregis augumentum, hæreditatis est augumentum.*

91 *Inclusio vnius est exclusio alterius.*

92 *Damnum, & diminutionem, qui non sentit, nec commodum, & augumentum habere debet.*

93 *Gregis damnum, & diminutio ad fideicommissarium non pertinet.*

94 *Lex 3. supra de fundo instructo, in princip. declaratur.*

95 *Fœtus, post aditam hæreditatem fideicommissare restituendam, gregem non augent, sed in fructu sunt.*

96 *Testator censetur gregem limitasse ad numerum, in quo reperiebatur tempore aditæ hæreditatis.*

97 *Aequiparatione legatorum, & fideicommissorum fideicommissa vniuersalia non fuerũt comprahensa.*

98 *Differentia inter legata, & fideicommissa vniuersalia.*

99 *Conditio, & tempus in gratiam hæredis intelligun-*

ligantur fideicommiſſis adiecta.

100 *Fœtus, qui vltra numerũ gregem augent, ſubmiſſi non dicuntur.*

101 *Ripa, qui alios allucinari credidit, allucinatus oſtenditur.*

102 *Veritatem, vt tueamur, nec præceptioribus, nec amicis parcendum.*

103 *Lex quid ergo, in fin. ff. de vſufruct. declaratur, & natura fœtus ſummiſſi diligenter expenditur, & demonſtratur.*

104 Grege, *relicto, An, & quando veniant fœtus etiam præſtandi.*

105 Fructus, *percepti ab hærede grauato, ex ſeminatis à teſtatore, & post aditam hæreditatem, ante diem, vel conditionis aduentum, recollecti, in fideicommiſſariam veniant hæreditatis reſtitutionem.*

106 *Fructus etiam immaturi augẽt æſtimationem fundi, cui cohærent.*

107 *Maximè dictio, facit, vt caſus etiam non expreſſus includatur.*

108 *Fructus omnes, qui hæreditatem augent in fideicommiſſariam veniunt hæreditatis reſtitutionem.*

109 *Fructus, qui hæreditatem augent hæreditatis ſunt partes.*

110 *Fructus pendentes partes ſunt prædij.*

111 *Partes rerum hæreditariarum ſunt res hæreditariæ.*

112 *Fructus etiam immaturi fructus eſſe dicuntur.*

113 *Fructus, qui quandoque fuerunt hæreditarij, non deſinunt eſſe hæreditarij: declaratur num. 128.*

114 *Fructus cohærentes fundo hæreditario, eundem fundum ſequuntur; declaratur nume. 128.*

115 *Fructus, qui hæreditati, non rebus accepto feruntur, in fideicommiſſariam hæreditatis reſtitutionem veniunt.*

116 *Connexorum, idem ſit iudicium.*

117 *Argumentum à minori valet.*

118 *Regula, in dubio, ſtandum eſt.*

119 *Exceptio firmat regulam in contrarium.*

120 *Fructus, qui non hæreditati, ſed rebus accepto feruntur, in fideicommiſſariam hæreditatis reſtitutionem non veniunt, & nu. 139.*

121 *Dominus facit fructus ſuos.*

122 *Corruptio vnius, eſt generatio alterius.*

123 *Fructus, qui indicto teſtatoris capiuntur, in fideicommiſſariam hæreditatis reſtitutionem non veniunt.*

124 *Fructus ab hærede grauato, pendente die, vel conditione percepti, teſtatoris iudicio, præcepti intelliguntur.*

125 *Grauatus in vno, releuatur in altero, & è contra.*

126 *Commodum, qui ſentire poteſt, debet poſſe ſentire incommodum.*

127 *Lex, in lege Falcidia, ſupra eodem declaratur.*

128 *Cauſa, & ratione ceſſante, ceſſat effectus.*

129 *Hæreditas, poſt adiectionem, deſinit eſſe hæreditas.*

130 *Diſtinguere non debemus, vbi lex non diſtinguit.*

131 *Lex generaliter loquens, debet generaliter intelligi.*

132 *Peregrini diſtinctio reprobatur.*

133 Fructus *percepti ab hærede grauato, poſt aduentum diei, vel conditionis, ante factam tamen verbalem reſtitutionẽ, An, & quando in fideicommiſſariam hæreditatis reſtitutionem veniant.*

134 Quid, *ſi fideicommiſſarius fuit abſens, & petere impeditus.*

135 *Abſentia nemini debet eſſe damnoſa. declaratur nu. 145. & nu. 147.*

136 *Fructus ab hærede grauato, poſt moram percepti, in reſtitutionem veniunt.*

137 *Abſentes minores, & furioſi æquiparantur. declaratur nu. 147.*

138 *Debitores, fauore minorum, ſine interpellatione, re ipſa, per diei aduentum, in mora conſtituuntur.*

139 *Dies quando interpellat pro homine, ita vt debitorem in mora conſtituat.*

140 *Bonæ fidei poſſeſſor fructus, quos ſuos facit, reſtituere non tenetur.*

141 *Heres grauatus, etiam poſt aduentum diei, vel conditionis, ante factam verbalem reſtitutionem fideicommiſſario, res hæreditarias bona fide poſſidet.*

142 *Fideicommiſſarius, ad hoc, vt leui negligentiæ culpa vacet, neceſſe eſt, vt, veniente die, cõſtituat hæredem grauatum in mora.*

143 *Lex mulier ſi duobus, §. ſi heres, infra eodem, declaratur.*

144 *Argumentũ de imputatione ad reſtitutionem, in hac materia, non valet, plura enim imputantur, quæ non reſtituuntur.*

145 *Abſentia non debet abſenti in alterius præiudicium prodeſſe.*

146 *Argumentum à iure ſingulari valet.*

147 *Furioſi, & minores ſunt loco abſentium.*

148 Fructus, *percepti, poſt factam verbalem reſtitutionem, an veniant in reſtitutionem fideicommiſſariam.*

149 *Fideicommiſſi verbalis reſtitutio, in fideicommiſſarium dominium non transfert. declaratur num. 151. & ſeqq.*

Fructus

150 *Fructus ab hærede grauato percepti negligentia fideicommissarij non petentis, in restitutionem non veniunt.*

151 *Fideicommissi verbalis restitutio, etiam per nuncium, & per epistolam fieri potest.*

152 *Possessor malæ fidei fructus suos non facit, sed illos restituere tenetur.*

153 *Hæres grauatus, post factam restitutionẽ verbalem, est malæ fidei possessor.*

154 Fructus, *ciuiles, an, & quando veniant in fideicommissariam restitutionem.*

155 Fructus, *in casibus, ubi in restitutionem veniunt, an totius hæreditatis fructus sint restituendi, vel dodrantis duntaxat.*

156 *Fructus percepti post moram factam ab hærede grauato, in restitutionem veniunt.*

157 *Interpellatio etiam extraiudicialis constituit debitorem in mora.*

158 *Fructus etiam in fideicommissariam hæreditatis restitutionem veniunt, si testator rogauerit hæreditatem cum fructibus restitui.*

159 *Fructus ab hærede grauato, die pendente, vel conditione percepti, in Trebellianicam imputantur.*

160 *Articuli dissentiendi, occasione quartæ conclusionis, proponuntur.*

161 Fructus, *an possit hæres grauatus restituere, in casibus, in quibus imputantur in Trebellianicam, & quartam de alijs rebus deducere.*

162 *Legis ita tamen, in §. ex Asse, infra eod. species facti diligenter narratur.*

163 *Imputari in Trebellianicam præcisè nõ potest, quod tempore aditæ hæreditatis, in rerum natura non reperitur.*

164 *Legatarius partiarius, pro sua quota, non cogitur quicquam præcisè accipere, sed iudicis arbitrio illam consequitur.*

165 *Arbitrio iudicis remittitur, quod in iure est omissum.*

166 *Alienatæ res, quasi pro quarta electæ, hærede grauato etiam nolente, in quartam ei imputantur.*

167 *Fructus consumpti, res videntur alienatæ, & pro quarta electa.*

168 *Distinguere non debemus, vbi lex non distinguit.*

169 *Verba legis cum effectu sunt intelligenda.*

170 *Grauari in altero debet, qui releuatur in vno.*

171 *Lex, in dubio, debet intelligi in casu magis dubitabili.*

172 *Creditoribus regulariter satisfit alienatione fructuum potius, quàm corporum hæreditariorum, ipsis etiam creditoribus reclamantibus.*

173 *Hæres grauatus respectu quartæ ex Senat. Consult. Trebelliano sibi debitæ, creditor esse existimatur.*

174 *Imputatur necessario in Trebellianicam quicquid in Falcidiam imputatur.*

175 *Fructus, qui capiuntur ab hærede ex prædijs legatis, cõditione pendente in Falcidiam, præcisè imputantur.*

176 *Cogitur verbum, necessitatem significat.*

177 *Imputatio facit cessare quartæ detractionem.*

178 *Detractioni est locus in supplementum eius, quod imputatur.*

179 *Lex ita tamen, in §. hæres ex asse, infra eodem, declaratur.*

180 *Lex potest, de leg. 1. declaratur.*

181 *Lex Marcellus, in §. res quæ ab hærede, sup. eod. declaratur.*

182 Fructus, *in Trebellianicam sibi imputare, an, & quando teneantur ij, qui non sunt de liberis primi gradus.*

183 Fructus, *an, & quando sibi liberi primi gradus teneãtur in Trebellianicam imputare.*

184 *Articulus propositus, in inspectiones varias diuiditur.*

185 Fructus, *an teneantur in Trebellianicam imputare liberi primi gradus, quando sunt restituturi hæreditatem, non fratribus, vel fratrum filijs, sed extraneis.*

186 *Dispositio legis restricta ad certas personas, & ad certos casus, vltra illos non extenditur.*

187 *Ratio vbi eadem, ibi eadem sit iuris dispositio.*

188 *Lex maiorem dubitationem decidens, eodem modo, in eodem genere dubitationis, minorem decidere intelligitur.*

189 *Testator nõ præsumitur alienam magis, quàm propriam sobolem diligere.*

190 *Lex iubemus, C. ad Senat. Consult. Trebell. declaratur.*

191 Fructus, *in Trebellianicam imputare, an teneantur liberi primi gradus, quando duas detrahunt quartas.*

192 *Lex qualibet debet intelligi, vt disponat in casibus, qui dari poterant, quando eadem lex fuit edita. declaratur nu. 198.*

193 *Interpretatio illa legis est admittenda, per quã priuilegia minus multiplicantur. declaratur num. 203.*

194 *Interpretatio non debet admitti, per quam lex reddatur elusoria.*

195 *Singula, quæ non prosunt, nec vnita iuuant.*

196 *Fructus liberis primi gradus, nec in Trebellianicam, nec in legitimam imputantur.*

197 *Inclusio vnius est exclusio alterius. & nu. 249 declaratur nu. 253.*

198 *Leges etiam noua intelliguntur, & determi-*

nantur secundum veteres, & ad illas, vbi non postulat trahuntur.
199 Ius ciuile dubium, recipit interpretationem à iure Pontificio aperto.
200 Communes opiniones sunt supponendæ, vbi de illis principaliter non dubitatur.
201 Lex iubemus, C. ad Senat. Consult. Trebell. declaratur.
202 Legitima oneribus non subijcitur.
203 Priuilegia à nobis non sunt multiplicanda, à lege possunt multiplicari.
204 Priuilegium nullum est, vt filij legitimam habeant, vt filij, Trebellianicam, vt hæredes grauati.
205 Filius non deducit, vel retinet Trebellianicã, tamquam extraneus.
206 Fructus, à parente seminatos, an liberi primi gradus cogantur in Trebellianicam imputare.
207 Fructus, in Trebellianicam imputare, an teneantur liberi primi gradus, qui nati non sunt legitimi, sed sunt legitimati.
208 Verba legis, in dubio, naturaliter, non ciuiliter intelliguntur. declaratur nu. 215.
209 Filiorum appellatione veniunt solummodo citra extensionem ex viro, & vxore nati.
210 Dispositio facta in altero ex æquipollentibus, quod maius est, non habet locum in altero.
211 Naturalis qualitas est potentior ciuili.
212 Legitimati nihil sunt absimiles legitimis, & dispositum in his locum habet in illis, & num. 218.
213 Dispositio admittens filios legitimos ad successionem feudi, intelligitur admittere etiam legitimatos.
214 Conditionem, si decesserit sine filijs legitimis, facit deficere etiam filius legitimatus.
215 Adoptio non efficit verè filios, nec ætas, quæ naturalis est verè, suppleri potest ciuiliter.
216 Legitimatio, cũ sit qualitas ciuilis, legitimatum verè legitimum reddit.
217 Filiorũ appellatione, filij legitimati propriè, & naturaliter veniunt.
218 Lex filium definimus, ff. de his, qui sunt sui, vel alien. iur. & l. generaliter, §. cum autem, C. de inst. & subst. declarantur.
219 Pater, an possit grauare filium, cui iubere non potest, vt fructus in Trebellianicam imputet, vt hæreditatem cum fructibus restituat.
220 Prohibitione, in vno facta à lege, similia omnia, per quæ ad illud peruenitur prohibita intelliguntur.
221 Fructuum restitutio, similis est imputationi.
222 Minus cui non conceditur, nec conceditur quod est plus.
223 Interpretatio illa non debet admitti, per quam fraus fiat legi.
224 Filij à parente instituti, & hæreditatem restituere grauati, etiam si aliter iubeat pater, non nisi dodrantem de rebus hæreditarijs tenentur restituere.
225 Hæreditatis pars, fructus medij temporis non sunt.
226 Lex Balista, infra eod. declaratur.
227 Fructus, an teneantur liberi primi gradus in Trebellianicam imputare.
228 Fructibus, si quid hæreditarium pereat, An filij teneantur hæreditatis damnum, & diminutionem compensare.
229 Lex, quantumuis taxatiuè loquens, casus similes non excludit.
230 Hæres grauatus hæreditatem restituere tenetur fructibus, quorum commodum habet, damna fortuita hæreditatis compensare.
231 Fructus, an, & quando teneantur liberi primi gradus in Trebellianicam imputare.
232 Fructus, medij temporis, an teneantur in Trebellianicam imputare parentes primi gradus à liberis instituti, & hæreditatem restituere, in diem, vel sub conditione grauati.
233 Correlatiuorum eadem est iuris dispositio, & num. 250.
234 Interpretatio illa est in dubio admittenda, per quam reciproca inter parentes, & liberos, successionis seruetur æqualitas, & numero 250.
235 Interpretatio semper fit, in materia successionis, vt quod conceditur liberis, intelligatur concessum parentibus, & è contra. declaratur nu. 237. in fin.
236 Veritas paucis contenta est.
237 Casus omissus à lege correctoria, quæ extensionem non patitur, remanet sub dispositione iuris communis.
238 Fructus, An imputentur in legitimam.
239 Legitima onus aliquod, vel dilationem non recipit.
240 Debitum exactum non admittit compensationem.
241 Ripæ limitationes improbantur.
242 Legitimam filius ab initio ex bonis, & substantia patris habere debet, & vbi grauatus est restituere in diem, vel sub conditione hæreditatem, nec in Trebellianicam fructus imputare debet.
243 Fructus, an teneantur liberi in legitimam imputare.

Fru-

244 Fructus; An imputentur in dotem, quæ succedit loco legitimæ.
245 Legitimæ, & dotis, quæ in locum legitimæ succedit, idem est iudicium.
246 Fructus, medij temporis; An, & quando à filia hærede grauata in dotem imputentur.
247 Fructus, An teneantur hodie parentes in legitimam imputare.
248 Pater grauatus à milite filio, vt ab intestato peculium restituat, cogitur sibi in Trebellianicam fructus imputare.
249 Legitima minus debita est à liberis parētibus, quàm à parentibus liberis.
250 Ascendentes, & descendentes, parentes, & liberi sunt correlatiua.
251 Lex filiusfamilias, supra ad legē Falcidiam, declaratur.
252 Legitima non debetur iure naturæ.
253 Legitima non minus piè debetur à liberis parentibus, quàm à parentibus liberis.
254 Inclusio vnius ex æquiparatis, vel correlatiuis alterum non excludit.
255 Fructus, an, & quando imputentur in legitimam, secundum communes traditiones.
256 Differentia, inter Falcidiam, & Trebellianicam, quæ sit.
257 Fructus, an, & quando in Falcidiam imputentur.
258 Fructus, ex re nominatim legata percepti, an in Falcidiam imputētur respectu omnium, vel respectu illius dumtaxat ad quem legatum pertinet.
259 Legatæ rei dominium transit rectà via à die mortis testatoris in legatarium.
260 Fructus, ita in Falcidiam imputantur; vt, si quid Falcidiæ desit, ab omnibus legatarijs, etiam ab eo, ex cuius legato fuerunt percepti, pro rata suppleri debeat.
261 Fructus, vbi hæres ex legatis percepit ante aduentum conditionis, computatio fit, vt tanto minus legando erogatum intelligatur, quantum interea ex fructibus hæres lucratus est.
262 Interpretatio illa in dubio est admittenda, per quam minus detrahitur, per legem Falcidiam, quàm fieri possit.
263 Falcidia detrahitur contra voluntatem testatoris.
264 Fructus, qui percipiuntur ex re nominatim legata, pendente conditione, à legatario, ad quem non pertinent, accipi non intelliguntur, sed iuditio testatoris, & rebus ipsis, quarum dominium in legatarium pendente conditione non est translatum, accepto feruntur.
265 Fructus, qui ex re nominatim legata, pendente conditione percipiuntur, ideo in Falcidiam imputantur, quia vniformiter iudicio testatoris, & quasi iure hæreditario capiuntur.
266 Fructus, percepti ex re nominatim legata, an, & quando in Falcidiam imputentur respectu omnium legatariorum.
267 Hæreditatem restituere grauatus, id videtur rogatus restituere, quod fuit hæreditatis.
268 Hæreditatis esse dicitur vniuersum testatoris morientis ius.
269 Prælegati portio, quæ capitur iure hæreditario, in fideicommissariam hæreditatis restitutionem venit.
270 Fructus, qui pendente conditione capiuntur ab hærede grauato, non hæreditati, sed ipsis rebus accepto feruntur.
271 Hæreditas adita desinit esse hæreditas.
272 Hæres, singularum rerum hæreditariarum dominium, hæreditatem adeundo, acquirit.

VLPIANVS LIB. XV.

Ad Sabinum; Lex 19.

IN fideicommissariam hæreditatis restitutionem constat fructus non venire, nisi mora facta sit, aut quis specialiter fuerit rogatus, & fructus restituere. Plane fructus in quartam imputantur, vt est rescriptum. Quoties quis rogatur hæreditatem restituere, id videtur rogatus reddere, quod fuit hæreditatis. Fructus autem non hæreditati, sed ipsis rebus accepto feruntur.

1
T absolutam habeamus, de his, quæ in Falcidiam imputantur; tractationem, post interpretationem legis in Quartam, ff. ad legem Falcidiam, aggredior, paucis ijs diebus, qui supersunt, ante generales vacationes, ad interpretationem legis in Fideicommissaria, ff. ad Senatus Consultum Trebellianum, in qua principaliter agitur de fructibus, quando veniunt, vel non veniunt in fideicommissariam hæreditatis restitutionem, & obiter etiam de imputatione fructuum in eam Quartam, quam nostrates
2 Trebellianicam appellant, pro cuius non indiligenti explicatione, tria de more faciam. Primum breuiter, in modum præuiæ cuiusdam

inſpectionis,de varijs tractabo fructuum gene
ribus. Secundo legem ipſam interpretabor,fa
cti ſpeciem,eum rationibus dubitandi, & de-
cidendi,confingendo. Tertio,& vltimo colli-
gam ſigillatim concluſiones, quibus oppor-
tunas Doctorum diſputationes accommo-
dabo.

3 Quod attinet igitur ad primum caput, non
eſt ignorandum, fructuum appellatione,gene
raliter acceptorum,venire quicquid ex re qua
libet percipitur, commodum, & vſum huma-
næ vitæ reſpiciens, ſalua rei ſubſtantia, vt col-
ligere eſt ex.l.in fructu, de vſu,& vſufruct.le-
gat.& ex.l.item ſi fundi,de vſufruct. dixi quic
quid percipitur ex re,vt generaliter compræ-
henderem fructus,tam naturales, quàm ciui-
les,dixi ſalua rei ſubſtantia,vt excluderem re-
rum partes,& precium, addidi vſum, & com-
modum humanæ vitæ reſpiciens, vt exclude-
rem inutilia rerum excrementa,& partus an-
cillarum,qui in fructu non ſunt,§.in pecudum
4 Institut. de rerum diuiſ. Fructus autem eiuſ-
5 modi, fusè, & generaliter accepti, in duplici
ſunt differentia, aliqui enim ſunt proprij, &
naturales,quorum appellatione illud tantum
venit, quod ex corpore naturaliter naſcitur,
modo vtile ſit, & ad vſum hominum pertine-
at,vt rectè declarauit M. Varro lib.1.de re ru-
ſtica,quem refert, & probat Franciſc. Duaren.
in tit.de nautico fœnore,in eo cap.quod inſcri
bitur,de acceſſione,facit text.in d.l.in fructu,
6 de vſu,& vſufruct.legat. vbi habetur,fructus
etiam immaturos, qui decerpuntur, appella-
tione fructuum contineri, & ad vſufructuariũ
pertinere, quia hi ad hominum commodum
7 pertinent,vt oliua,quę immatura decerpitur,
&,ſecundum hanc acceptionem,dicebat Cu-
8 iac.in paratit.in tit.de vſur.fruct⁹ eſſe fruges,
& quæcumque naſcuntur è terra, vite, arbo-
re,& quicquid pecora ferunt, veluti vinum,
frumentum, oleum, poma,nuces,agni vituli,
ſucculi, & ſimilia, & fructus eiuſmodi natura-
9 les,in duplici ſunt differentia,nam aliqui merè
10 naturales ſunt, aliqui naturales induſtriales,
merè naturales ſunt,quos natura ſua ſponte li
beraliter producit, vt poma, pira, nuces, fœ-
num,& id genus alij,de quibus in l.fructus,ſu
11 pra de vſur. naturales verò induſtriales, qui
maiorem hominis curam, & induſtriam requi
runt, cuiuſmodi ſunt, quæ appellatione frugũ
continentur, vt frumentum, vinum, oleum,
de quibus in l.frugem, vbi Alc. de verb.ſign.
& in l.domum de rei vendicat.& ad hoc quo-
que genus poſſunt fortè referri, quæ in fun-
do, piſcatione, venatione, & aucupio perci-
piuntur,de quibus in l.venationem de vſur.&
& in l.item §.aucupiorum de vſufruct. ciuiles
12 autem fructus ij ſunt,quos ius ciuile,ad natu-
ræ imitationem,induxit,& qui,ciuili quadam
interpretatione, pro fructibus habentur,quã-
uis propriè fructus non ſint, cuiuſmodi ſunt,
cenſus, laudemia, penſiones, & mercedes
prædiorum, & ædium locatarum, de quibus
in l.mercedes,de petitione hæreditatis, gloſſ.
eſt ad l. & ex diuerſo, de rei vendic. vbi Bart.
num.1. Abbas ad c.grauis de reſtitutione ſpo
liat. Duaren.in d.tit.de nautic.fœnore,in cap.
quod inſcribitur. diuiſio fructuum, latè DD.
ad §.ſi quis à non domino, Inſtitut.de rerum
diuiſ. nec non Hieron. Laurent. hic, in prælu-
dijs, & Petrus Grangianus in ſuis paradoxis
iuris ciuilis,cap.21. licet iſti duo communem
diuiſionem non probent, perperã in quæſtio-
nibus de nominibus inſiſtentes, &,huiuſmodi
fructus ciuiles,cõuentionales appellantes,ſed
quia hæc leuia ſunt,& aptius ciuiles fructus na
turalibus opponuntur, quam conuentionales,
non recedendo à nominibus magiſtralibus
vſu receptis, quæ ſunt ad placitum, venio ad
legis interpretationem.

13 Diuiditur ergo huius legis principium vſq;
ad §.ſi legatum,in quinque particulas, in qua-
rum Prima ponitur concluſio, in Secunda li-
mitatio, in Tertia altera limitatio, in Quarta
deciditur obiter dubitatio, quæ ex concluſio-
ne propoſita oriri poſſe videbatur, in Quinta,
& vltima eiuſdem principis concluſionis, in
principio reſponſi poſitæ, ratio, & cauſa red-
ditur. Secunda ibi.niſi ex mora. Tertia ibi.aut
cum quis. Quarta ibi. planè fructus. Quinta,
& vltima ibi,quotiens quis.

14 Argumentum huius principij eſt hoc, fru-
ctus,ante moram percepti, de quibus teſtator
non diſpoſuit, in fideicommiſſariam reſtitu-
tionem non veniunt, in Trebellianicam ta-
men imputantur.

15 Facti autem ſpecies,ex prima concluſione,
ſic confingi poteſt,quidam inſtituit mè hære-
dem,& ſub conditione grauauit,puta,ſi nauis
ex Aſia veniret, vt hæreditatem tibi reſtitue-
rem, dubitatum fuit coram Vlpiano,huius re-
ſponſi auctore, An, purificata conditione, te-
nerer fructus reſtituere, pendente conditio-
ne, & ante moram perceptos, &, dubitandi
cauſa, videbatur reſpondendum ex pluribus
affirmatiuè.

16 Primum, quia, qui tenetur vniuerſam hæ-
reditatem reſtituere,ſine dubio res omnes hæ
reditarias,& ſingula omnia, quæ in hæredita-
te compræhenduntur reſtituere debet, §.1.&

toto

toto titulo Instit.de fideicomm. hæredit. facit
l.hæreditas ff.de reg. iur. sed fructus sunt res
hæreditariæ, & in hæreditate ipsa compræhē-
sæ, igitur hæreditatis fructus restitui debent.
17 probatur minor, quia, quod hæreditatem au-
get, necesse est, vt hæreditarium sit, vtque in
ipsa hæreditate compræhendatur, argumen-
18 to §.si grex Instit.de legat. sed fructus hære-
ditatem ipsam augere dicuntur, l.in lege Fal-
cidia placuit, supra ad l.Falcidiam, fructus igi-
tur hæreditarij sunt, & in ipsa compræhendun
tur hæreditate.

19 Secundo, quia, quod iure hæreditario ca-
pitur, compræhenditur in restitutione hære-
ditatis, vt probatur in fin. legis nostræ. Sed fru
ctus capiuntur iure hæreditario, ergo, & ipsi
in hæreditatis restitutionem veniunt. Proba-
tur minor, tum auctoritate omnium Docto-
rum hic, qui admittunt, fructus hęreditatis iu-
re hæreditario ab hærede capi, tum, quia,
20 arguēdo à sufficienti partium enumeratione,
iuxta tex. in princ. Inst.de oblig. quæ ex quasi
contract. nasc. huiusmodi fructus, non possunt
capi, nisi, aut iure legati, aut iure fideicommis-
si, aut iure hæreditario, cum iudicio testatoris
percipi dicatur, §.si hæres, l.mulier quæ duo-
bus, infra eod. sed constat iure fideicommissi,
vel legati, fructus huiusmodi non accipi, cum
iure proprio capiantur, & non ab alio. §. 1. In-
stitut. de legat. superest ergo, vt iure hæredi-
21 tario capiantur. Accedat, quòd omne illud,
quod in Falcidiam imputatur, necessè est, vt
iure hæreditario capiatur. sed fructus impu-
tantur, in Falcidiam d.l. in lege Falcidia, pla-
cuit, ergo fructus iure hæreditario capiuntur.
Maior perspicua est, per l.in Quartam & per
l.quod autem, supra ad l.Falc.

22 Tertio, vbicunque iubetur quis aliquid re-
stituere, & si non specialiter de fructibus ad-
ditum est, tamen etiam fructus sunt restitu-
endi, l.in condemnatione §.cum verbum ff.de
regulis iuris, l.videamus §.in fauiana, sup.de
vsur. At, in casu legis nostræ, iussus sū hęredi-
tatem restituere, licet igitur, non simpliciter
de fructibus additum sit, tamen etiam fructus
debeo restituere.

23 His tamen rationibus minimè negocium
facientibus, contrarium respondet Vlpian. in
lege nostra, dicēs. In fideicommissaria hæredi-
tatis restitutione, constat fructus non venire,
limitans pronunciatum hoc, nisi ex mora fa-
cta sit restitutio, aut specialiter fuerit rogatus
24 hæres fructus quoque restituere, quæ duæ
exceptiones, in omnibus alijs casibus firmant
regulam in contrarium, iuxta l.nam quod li-
quide ff.de penu legata, & ratio decisionis
redditur ab eodē Vlpiano, quia scilicet quo-
ties quis rogatur hęreditatem restituere, id vi-
detur rogatus reddere, quod fuit hæreditatis,
25 fructus autem, non hæreditati, sed ipsis rebus
accepto feruntur, & ideo in restitutionem nō
veniunt.

Nec obstant rationes dubitandi in contra-
rium adductæ, quia falsum est, fructus res hæ-
reditarias esse, vel hæreditate compręhensas,
cum non hæreditati accepto ferantur, vt dicit
26 Vlpianus hic, nullum enim productum, vel
causatum potest esse idem cum sua causa, vel
pars illius, vt rectè speculatur etiam Hieron.
Laurent. hic num. 1. Nec facit negotium d.
27 in lege Falcidia placuit, supra ad l.Falcidiam,
quia, non simpliciter dicit fructus hæreditatē
augere, sed fructus pendentes, & maturos tē-
pore mortis testatoris, augere hæreditatis ęsti
mationem, fundi nomine, quatenus videtur
eo tempore fuisse pręciosior, quo casu propriē
28 fructus non sunt, sed pars fundi, l.fructus pen
dentes ff.de rei vendic. Præterea distinguen-
29 dum est, quia, aut loquimur de fructibus per-
ceptis post mortem testatoris, ante aditam hę-
reditatem, & fructus eiusmodi, sine dubio, hę-
reditatem augēt, & in restitutionem veniunt,
l.ita tamen, §.1. in fin. infra eodem. Aut lo-
quimur de fructibus perceptis post aditam
hæreditatem, ante commissam moram, in ea-
dem hæreditate restituenda, & fructus eius-
modi, nec hæreditatem augent, nec in resti-
tutionem veniunt, quia non hæreditati, sed
ipsis rebus, quarum dominus effectus est hæ-
res, accepto feruntur, ita vt, post aditam hære-
30 ditatem, ante moram, non hæreditatem au-
geant, quæ amplius hæreditas non est, vt no-
tatur in l.1. §.veteres infra de acquir. possess.
tradit Bart. ad l.3. in principio, infra de bono-
rum possess. sed patrimonium hæredis, vt re-
ctè docet etiam Antonius Faber de erroribus
pragmaticorum decade 11. error. tertio.

Nec obstat secunda ratio, quia quanquam vera est illa maior, quicquid capitur iure hæreditario in fideicommissariam hæreditatis restitutionem venit, vera tamen non est illa minor, quæ habet fructus iure hæreditario capi, etenim, si iure hæreditario caperentur, necessè omnino esset, vt fideicommissaria hæreditatis restitutione compræhenderentur, sed iure hæreditario non capiuntur, cum non hæreditati, sed ipsis rebus accepto ferantur, vt dicit I.C. hic, & ideo non compræhenduntur, &, licet hic, & alibi DD. communiter sentiant huiusmodi fructus iure hæreditario capi, cum in

Falci-

Falcidiam imputentur, hoc tamen falſum eſt,
vt pluribus docet Franciſcus Huſman. in ſuis
ad l. Falcidiam, paradoxis, paradoxo 13. Nec
obſtant rationes, quibus hoc ipſum probare
conabamur, & præſertim illa, quæ petebatur
à ſufficienti partium enumeratione, nam fru-
ctus, qui, poſt additam hæreditatem capiun-
tur, vtcunque iudicio teſtatoris capi videan-
tur, ſi ſub conditione, vel in diem hæres gra-
uatus ſit reſtituere, d. l. mulier quæ duobus §.
ſi hæres, infra eodem, re vera tamen, non ex-
preſſo teſtatoris iudicio, ex hereditate capiũ-
tur, quæ, poſtquam adita eſt amplius propriè
31 non dicitur hæreditas, ſed ipſis rebus acce-
pto feruntur, ita vt modus acquirendi huiuſ-
modi fructus, non referatur ad cauſam teſta-
menti, vel ad ius ciuile, ſed ad ius gentium,
cuius virtute noſtra facimus, quæ ex rebus no
ſtris naſcuntur, §. item ea, quę ex animalibus,
§. ſi quis à non domino, §. in pecudum, Inſtit.
de rerum diuiſione.

Nec obſtat ſecunda probatio, qua argumẽ-
tabamur: ſi iure hæreditario non caperentur,
in Falcidiæ Quartam non imputarentur, quia
in primis poſſumus negare fructus imputari
in Quartam Falcidiæ, cum contrarium videa-
tur probari in l. in ratione, huius initij 2. in
princ. § ad l. Falcidiam, nec mouet d. l. in lege
Falcidia placuit, quia non tenet hæc cõſequen
tia. fructus augent hæreditatem, ergo impu-
tantur in Falcidiam, cum id, quod accedit, vel
decedit de hæreditate, poſt mortem teſtato-
tis, ante aditionem hęreditatis, lucro, vel dam
no ipſius hæredis cædat, §. quantitas Inſtit. de
lege Falcidia, vt melius infra, in ſecunda dubi
32 tatione docebimus. Præterea, vt conſiderat
eruditè Franciſc. Huſman. in dicto paradoxo
13. quanquam vera eſt hæc propoſitio: quic-
quid capitur iure hæreditario in Falcidiam
imputatur, verũ tamen non eſt, quicquid im-
putatur in Falcidiam iure hæreditario capi,
quandoquidem, quod capitur in vim precij,
vel in vim modi, iure hęreditario non capitur,
& tamen in Falcidiam imputatur, quia cum
precium, vel quaſi precium, ex re ipſa hære-
ditaria capiatur, iure hæreditario videtur ca-
pi, l. in ratione §. tametſi, l. ſi dignum, l. qui fun
dum, vbi gloſ. & gloſa ipſa in l. veterani §. 1.
ſupra ad l. Falcidiam, pars etiam prælegati, vel
legatum, quod capimus ab eo, cui viciſſim ex
cauſa legati aliquid damus, reſpectu eius, à
quo accipimus, in Falcidiam ſine dubio impu-
tamus, l. Neſennius, & l. Filio ſupra ad l. Fal-
cidiam, & tamen iure hæreditario non capi-
mus, quòd, ſi teſtator velit, non modo legata,
& fideicommiſſa, ſed etiam ea, quæ inter vi-
uos capimus, imputamus, l. cum quo §. fin. &
l. quod autem, ſupra eodem tit. ad l. Falc. nec
dicas, dictis in iuribus ſpecialem eſſe, non au-
tem regulare, vt aliqua, quæ non capiuntur
iure hæreditario, in Falcidiam imputentur,
33 quia reſpondeo cum eodem Huſmano, ſpecia
le quoque eſſe, vt fructus, licet iure hæredita-
rio non capiantur, in Falcidiam tamen impu-
tentur, vt colligitur ex eodem reſponſo Papi-
niani in l. in lege Falcidia, dum vtitur dictione
placuit, quaſi dicat, licet regulariter in Falci-
diam imputetur, quod iure hæreditario capi-
tur, tamen placuit, vt etiam fructus percepti,
qui maturi mortis tempore fuerint, augeant
hæreditatem, & per conſequens imputentur,
quamuis iure hęreditario non capiuntur, alio-
quin, ſi eiuſmodi fructus iure hæreditario ca-
perentur, nihil noui, & nihil mirabile, vt vide-
tur ibi velle facere elegan Iur. Conſultus, ſta-
tuiſſet, ſed ſuper indubitabile reſpondiſſet.
34 Ratio autem, cur fructus, etiam præter regu-
lam, quemadmodum alia plura, de quibus ſu-
pra in Falcidiam imputentur, infra, in ſecun-
da, quæ ſequitur, dubitatione, fiet manifeſta.

35 Nec obſtat tertia ratio, petita à d. l. in con-
demnatione, in §. cum verbum, quia vendi-
cat ſibi locum, vbi verbum reſtituere prola-
tum eſt à lege, non ad ſignificandam ſimpli-
cem præſtationem, vt in caſu legis noſtræ, ſed
ad ſignificandam reſtitutionem rei ablatæ,
quæ fieri debet ei, qui agit, non de lucro ca-
tando, ſed de damno vitando ex iuris neceſ-
ſitate.

Cũ igitur fructus, ab hærede grauato, poſt
aditam hæreditatem percepti, non ſint vnà
cum hæreditate reſtituendi, ſed apud ipſum
36 hæredem remaneant, contingit de veritate
ſecundæ concluſionis dubitari. nunquid ſcili-
cet idem hæres, debeat ſibi fructus huiuſmo-
di in Quartam, de fideicommiſſo vniuerſali
deducendam, imputare, & dubitandi cauſa
videbatur reſpondendum negatiuè; propte-
37 rea quòd ea, quæ in legitimam non imputan-
tur, nec debent in Trebellianicam imputari, in
quam pauciora, quàm in legitimam imputan-
tur, l. pater filium, in princip. ſupra ad legem
Falcidiam, & l. quoniam nouella, C. de inoffi-
38 cioſo teſtamento, ſed fructus in legitimam
nõ imputantur, l. ſcimus §. repletionem, C. de
inofficioſo teſtamento, igitur, nec in Trebel-
39 lianicam debent imputari. Præterea, quod in
Falcidiam non imputatur, nec debet in Tre-
bellianicam imputari, quæ, & ipſa Falcidiæ
recipit appellationem. l. cohæredi §. cum filiæ,

supra

supra de vulgar. & pupill. d.l. pater filiam in principio, & l. Titia supra ad l. Falcidiam cum
40 similibus, cumque differentia aliqua non sit quoad imputationem, secundum nostrum in-
41 tellectum ad l. in Quartam sup. ad l. Falcidiã. sed in Falcidiam fructus non imputantur. l. in ratione 2. in princip. supra ad l. Falcidiam, ergo, nec in Trebellianicam debent imputari.

Contrarium tamen decidit Vlpian. in text. nostro, dicens. Planè fructus in Quartam imputantur, vt est rescriptum, referens se, vt interpretantur communiter Doctores ad l. mulier, quæ duobus in §. si hæres, infra eodem, & ratio decisionis est, non, quia fructus eiusmodi capiantur iure hæreditario, vt omnes admittunt, quod tamen falsum est, ex sententia Franc. Husmani, vt supra docuimus, sed quia fructus eiusmodi, qui medio tempore sũt percepti iudicio testatoris percepti videntur, vt dicit tex. in d. §. si hæres, & quodãmodo, cum percipiantur ex rebus repertis in hæreditate, hæreditarij videntur, & pro hæreditarijs habentur, quemadmodum ea, que in vim pretij, vel in vim modi capiuntur.

42 Non obstant nunc contraria, & præsertim primum argumentum de legitima ad Trebellianicam, quia habent se ad innicem tanque excedentia, & excessa, in materia imputationis, vt dicit Cæsar Fiumag. ad l. in Quartam supra ad l. Falcidiam num. 473. aliqua enim imputantur in Trebellianicam, quæ in legitimam non imputantur, vt docet idem Fiumagiol. ad d. l. in Quartam num. 471. & plura alia imputantur præterea in legitimam, quæ in Trebellianicam non imputantur, quare, ab vna ad aliam fieri non potest illatio, cum sint diuersæ naturæ, & ob diuersum finem detrahantur, vt docuimus vna cum Bart. & cæteris ad d. l. in Quartam, argumento l. Papinianus exuli de minoribus, & hæc solutio est ex mente Bart. hic in secunda oppositione.

43 Nec obstat secunda ratio, petita à d. l. in ratione, quia, vt dicit Bart. hic in prima oppositione, ibi agitur de Falcidia hic, de Trebellianica, de Falcidia autem, ad Trebellianicam, licet valeat argumentum affirmatiuè, negatiuè tamen, vt supra sumebatur, secundum cõmunes traditiones, non concludit, cum longè plura imputentur, in Trebellianicam, quàm in Falcidiam, quæ diuersitatis ratio, cessare facit argumentum, per ea, quę tradit Euerardus in suis centum locis argumentorum, in loco à Falcidia, ad Trebellianicam in fin. Sed quia, nos, sequentes in hac parte Goffredum ad l. in Quartam supra ad legem Falc. & Iac. Cuiacium lib. 8. suarum obseruat. cap. 4. non plura in Trebellianicam, quàm in Falcidiam imputari statuebamus, ne, admittentes modo præfatam differentiam, nobis ipsis minimè constantes, traditum ad d. l. in Quartam intellectum, destruamus, necesse est, vt alia via secundã dubitandi rationem diluamus, considerando d. l. in ratione, loqui de fructibus, & accessionibus, quę fiunt, post mortem testatoris, ante aditam hæreditatem, quarum quidem accessionum, in ratione, l. Falcidiæ minimè habetur ratio, cum quantitas patrimonij spectetur tẽpore mortis ipsius testatoris, ita vt quicquid accedit, vel decedit de hæreditate, damno, vel lucro ipsius hæredis cedat. lex autem nostra loquitur de fructibus perceptis post aditam hæreditatem, pendente die, vel conditione restitutionis faciendæ, qui, cum remaneant apud hæredem grauatum, quodammodo iudicio testatoris, videtur conditionem appofuisse in gratiam ipsius hæredis, in Quartam deducendam de fideicommisso vniuersali imputantur, qua in re Trebellianica à Falcidia non differt, quandoquidem fructus percepti, post aditam hæreditatem, in eam etiam Quartam imputãtur, quæ de legatis, in diem, vel sub conditione relictis, deducitur, l. quod de bonis §. fructus, supra ad l. Falc. si qua autẽ sit differentia alia, quoad imputationem, vel restitutionem fructuum, inter legata, & fideicommissa, ĩ opportunius manifestum fiet.

44 IN FIDEICOMMISSARIA HÆREDITATIS RESTITVTIONE CONSTAT NON VENIRE FRVCTVS. sic legitur in pandectis Florentinis, ita legit etiam in suo iuris ciuilis corpore Gothofredus, & eodem modo legũt Cuiac. Antonius Faber, & alij eruditores, vulgati autem Codices habent. in fideicommissariam hæreditatis restitutionem. sententia est eadem, hic autem modus loquendi posterior magis vsitatus, non tamen crediderim, primũ loquendi modum reijciendum, cum etiam in l. Meuius ff. famil. ercisc. dicat I.C. venturam eam in familiæ ercifcundæ iudicio, & in l. ex hæreditate, eodem titulo, neque ea pars, quæ
45 mea fuit in iudicio veniet, vbi enim verbum venio; idem, quod comprahendere, vel continere significat, sextum etiam casum, quandoque admittit, sensus enim huius sententiæ est. fideicommissaria hæreditatis restitutione, fructus non comprahendi, vel non contineri.

46 NISI EX MORA FACTA EST. scilicet restitutio. hæc quoque germana pandectarum Florentinarum lectio, reperitur, in vulga-

vulgatis codicibus, mutata. legunt enim cõmuniter, niſi mora facta ſit, ſed perperã, quia elegantiſſimè dicimus, etiam reſtituere, vel facere reſtitutionem ex mora, hinc ſcribit I.C. in l.cum quidam, in §.ex locato, ſup. de vſur. non niſi ex mora vſuras præſtare debet, ideſt non niſi poſt commiſſam moram, & in l.ſi cui legarum, in fin. quaſi è mora vſuras præſtaturum, ideſt quaſi ob moram. continet ergo hęc particula limitationem ad concluſionem ſupra poſitam, quæ habet fructus, non compræhendi fideicommiſſaria hæreditatis reſtitutione, vt locum non habeat, vbi ex mora, ideſt poſt moram, reſtitutio facta ſit, & puto intelligendam exceptionem hanc de qualibet mora, etiam extraiudiciali, vt intelligit etiam Antonius Faber de erroribus pragmaticorum, decade 11. errore tertio, id, quod latius infra ſuo loco, nos quoque veriſſimum eſſe comprobabimus.

AVT CVM QVIS SPECIALITER FVERIT ROGATVS, ET FRVCTVS RESTITVERE. continet hæc particula alteram eiuſdem concluſionis exceptionem, vbi, ſcilicet, hæres expreſsè, & ſpecialiter grauatus ſit, cum hæreditate, etiam fructus reſtituere, ſubdit deinde.

PLANE FRVCTVS IN QVARTAM IMPVTANTVR, VT EST ET RESCRIPTVM. I.C. hic ſatisfacit dubitationi, quæ poterat ex ſupra poſita concluſione oriri. An, ſcilicet, fructus illi, qui in fideicommiſſariam hæreditatis reſtitutionem non veniunt, debeant ſaltem in Trebellianicam imputari, & reſpondet imputari debere, confirmans pronunciatum hoc conſtitutionum auctoritate, quas forte non habemus, dicens, vt eſt, & reſcriptum, ideſt, vt eſt etiam reſcriptum, nõ puto enim particulam, &, quæ in Pandectis Florentinis, legitur, delendam eſſe, ſed pro etiam accipiendam, in quam ſignificationem vſus eſt etiam hac particula I.C. in hoc eodem reſponſo, ſupra in illis verbis. rogatus, & fructus reſtituere. DD. tamen communiter putant, his verbis, vt eſt & reſcriptum, Vlpianum relationem habere ad diſtinctionem traditam, in l.mulier quæ, duobus, in §.ſi hæres, infra eodem, cuius idem Vlpianus auctor eſt, quaſi ſenſus ſit, fructus, qui percipiuntur negligentia fideicommiſſarij, non petentis, in Trebellianicam non imputari, ſed præcipuos, & vltra Quartam, apud hæredem grauatum remanere, alios autem, qui capiuntur, anteaquam dies fideicommiſſi ceſſerit,
47 quaſi capiantur iudicio teſtatoris, in quartam imputari, verbum enim, reſcribo, poſſe etiam ad I.C. & ad eorum reſponſa referri, rectè, ex ſententia Franciſci Hothomani, docuit Cæſar Fiumag. ad l.in quartam, ſupra ad legem Falcidiam, num.208. quandoquidem prudentes, dum reſponſa ſua conſulentibus, in ſcriptis reddebant, reſcribere ipſi quoque dicebantur. Præterea ita fortè loquutus eſt Vlpianus hic, quia diſtinctio, ad quam relationem habet, ex aliquo Imperatoris reſcripto ab initio emanauit. Quicquid ſit reſponſum hoc intelligendum eſt ſecundum diſtinctionem, de qua in d.§.ſi hæres, nouum enim non eſt, legem vnam, ab alia declarationem recipere, l.non eſt nouum, ſupra de legibus. Subdit deinde I.C. rationem primæ concluſionis, dicens.

QVOTIENS QVIS ROGATVR HÆREDITATEM RESTITVERE, ID VIDETVR ROGATVS REDDERE, QVOD FVIT HÆREDITATIS. FRVCTVS AVTEM NON HÆREDITATI, SED IPSIS REBVS ACCEPTO FE-
48 RVNTVR. argumentum Vlpiani ergo eſt, quo primam probat concluſionem, eiuſmodi. grauatus hæreditatem reſtituere, id intelligitur rogatus reddere, quod fuit hæreditatis, ſed fructus, poſt aditam hæreditatem percepti, non fuerunt hæreditatis, quæ poſt aditionem deſinit eſſe hæreditas, ſed rebus ipſis, quæ, poſt aditam hæreditatem, hæredis effectæ ſunt, accepto feruntur, meritò igitur fructus eiuſmodi in reſtitutionem non veniunt.

49 Abſoluta prima, & ſecunda parte, venio ad tertiam, & primum colligo ex tex. noſtro fructus, in fideicommiſſariam hæreditatis reſtitutionem non venire, quæ concluſio intelligenda non eſt de fructibus pendentibus, vel de recollectis, & extantibus tempore mortis teſtatoris, quia illi, cum ſint fundi partes, & hi res hæreditariæ, & conſequenter res hæreditatis, ſine dubio, in reſtitutionem veniunt, vt patet ex textu noſtro, & rectè ſentiunt Alexan. hic, num.3. & 5. & Ripa num.3. & 11. & DD. communiter pluribus in locis, quos congeſſit Peregrin. de fideicomm. art.49. num.1. quibus accedit Hieronym. Laurent. hic, num. 18. in fin. Petr. Gregor. Tholoſan. in ſyntagm. iur. vniuerſ. par.3. lib.42. cap.29. num.19. Nec non Emanuel Coſta, ad cap.ſi pater, de teſtamen. lib.6. in ver. obliqua, num.45. & 47. vbi alios allegat. Et, quia eadem hæc concluſio, alias etiam recipit declarationes, & exceptiones, quæ ſunt controuerſi iuris, propterea, pro

plena,

plena, & exacta illius explicatione, sex propo
no discutiendos articulos.
Primus erit: An fructus, ante aditam hære-
ditatem percepti, in restitutionem veniant.
Secundus, An, & quando veniant in resti-
tutionem fructus percepti post aditam hære-
ditatem, ante diei, vel conditionis aduentum.
Tertius, An, & quando restituendi sint fru-
ctus percepti, post aduentum diei, vel condi-
tionis, ante tamen factam verbalem restitu-
tionem.
Quartus, An, & quando restituantur per-
cepti, post factam etiam verbalem restitutio-
nem.
Quintus, An, & quando in specie, veniant
in restitutionem fructus ciuiles.
Sextus, vbi locus est fructuum restitutio-
ni, An totius hæreditatis fructus sint restitu-
endi.
50 Quod attinet ad primum, cuius termini
declaratione non indigent, sunt contrariæ opi
niones, altera est fructus, perceptos ante adi-
tam hæreditatem, in fideicommissariã hære-
ditatis restitutionem non venire, quam pro-
bauerunt gloss. & Bart. ad l. ita tamen, in §. si
seruum, infra eodem.
51 Primum, per tex. in l. mulier quæ duobus in
§. si hæres, infra eodem, vbi hęres lucratur fru
ctus, quos percipio negligentia non potentis,
ita vt, ne dum restituere non teneatur, sed nec
sibi quidem in Quartam imputare, quia illos,
non iudicio testatoris percipiat, possumus er-
go, per hunc tex. ita argumẽtari. fructus, quos
hæres iudicio testatoris non percipit, restitue-
re non tenetur, sed illos lucratur, d. §. si hæres.
52 At fructus, qui percipiuntur ante aditam hæ-
reditatem, iudicio testatoris non percipiun-
tur, cum de fructibus, de quibus non cogita-
uit testator, nec expressè, nec tacitè disposuis-
se videri possit, ergo restituere illos hæres nõ
tenetur, sed lucratur.
53 Secundo, quia, si hæreditas, statim secuta
morte testatoris, fuisset adita, sine dubio, fru-
ctus postea percepti, non fuissent restituendi,
vt probatur in l. nostra, sed licet fuerit hæredi-
tas adita ex interuallo, & medio tempore fru-
ctus fuerint percepti, perinde tamen est, ac si
fuisset adita ab initio, cum aditio, quandocun-
que facta, fictione iuris translatiua de tempo-
re ad tempus, retrotrahatur ad tempus mor-
54 tis testatoris. l. hæres quandocunque ff. de ac-
quir. hæredit. cumque idem operetur fictio in
casu ficto, quod veritas in casu vero, l. qui ad
certum ff. locati, l. legem C. eod. l. cum oratio-
ne, de excep. cum similibus, igitur fructus, an-
te aditam hæreditatem percepti, perinde, ac
si essent percepti post aditam hæreditatem, in
restitutionem non veniunt.
55 Tertio loco possumus, ad mentem Hiero-
nymi Laurentij hic, per locum à cessante ra-
tione, iuxta l. quod dictum, supra de pactis, &
l. adigere §. quamuis ff. de iur. patr. sic raticina-
ri. si fructus, ante aditam hæreditatem perce-
pti, essent restituendi, vtique eam ob causam
deberent restitui, quia hæres, non adeundo
56 statim, mala fide, & dolo, moram commisserit,
& dolus, & culpa sufragari nemini debet, cap.
nemo ex delicto, de reg. iur. lib. 6. sed eiusmo-
di causa, & ratio, omnino cessat in casu nostro,
57 cum hæres possit immunis ab omni mora, in-
fra tempus sibi datum ad deliberandum, hæ-
reditatis aditionem differre, toto titulo, C. de
iur. delib. igitur nihil proponitur, ob quod de-
beat hæres, in casu proposito, quasi in pœnam
moræ, ad fructuum restitutionem compelli, l.
lecta §. dicebam ff. si cert. pet. l. nulla ff. de reg.
iur. poterit enim semper legitima exceptione
se tueri, argumento eorum, quę tradit Bart. ad
l. si pactus, supra de pact. facit capit. non est in
mora de reg. iur. lib. 6.
58 Quarto autem loco, sic ratiocinatur. quod
lucro grauati hæredis cedit, sine dubio in re-
59 stitutionem non venit, sed fructus, post mor-
tem testatoris, ante aditam hæreditatem per-
cepti, lucro hęredis cedunt, ergo in restitutio-
nem non veniunt. Minor propositio proba-
tur per text. in l. in ratione 2. in princip. &
in l. in quantitate, supra ad l. Falcidiam, nec
non per text. in §. quantitas, Institut. eodem.
60 quibus in locis habetur, in ratione legis Falci-
diæ ineunda, spectandã esse patrimonij quan-
titatem, tempore mortis testatoris, ita vt quic-
quid, post mortem illius hæreditati accedat,
vel decedat, lucro, vel damno hæredis cedat,
sed fructus, in controuersia positi hæreditati,
post mortem testatoris, accedunt, igitur lucro
hæredis cedunt, & consequenter in restitutio-
nem non veniunt.
Quinto, & vltimo loco potest pro hac opi-
nione, ab hac lege nostra, iuncta regula, l. nam
quod liquide, ff. de penu. legata, hoc modo pe-
ti argumentum. Vbicumque ex mora non fit
restitutio, vel testator non iussit specialiter fru-
ctus restitui, in restitutionem numquam fru-
ctus venire intelliguntur, sed, in casu proposi-
to, nec ex mora restitutionem fieri supponi-
mus, nec specialiter de fructibus à testatore di
spositum, igitur nihil proponitur, cur debeant
in restitutionem venire.
In contrariam tamen opinionem iuerunt

cómuniter interpretes,opinantes fructus perceptos, poſt mortem teſtatoris, ante aditam hæreditatem, fideicommiſſaria hæreditatis reſtitutione comprehenſos. hanc opinionem tenuit,parum ſibi conſtans, Accurſ.ad l.in fideicommiſſi,in principio,in verbo,non lucrum, ſupra de vſur.& ad l.quod his verbis, ſupr.de legat.3.& idem tenuit ad d.l.in fideicommiſſi in principio,Salycet.ſecuti ſunt ad l.ita tamen in §.1.infra eodem. Angel.Cuman.Caſtrenſ. Imola,Alexand.& Claud.Aquenſ. teſtans de communi, tenuit etiam Paul.& Alexand.ad l. deducta,in principio, & in §.qui poſt hoc, eodem titulo noſtro,& plenius idem Alexan.ad l.Centurio,ſupra de vulgar.& pupill.num.40. vbi eandem ſequitur Ripa num. 39. ſequuntur etiam hic Alexan.num.3.& 5. Hieronym. Laurent.num.17.teſtans ſub nume.18. hanc communem eſſe,& veritati magis proximam. Ripa num.9. & hanc probat etiam Cuiac.hic hanc eandem probauit Petrus Gregor. Tholoſan.in ſyntagmat.iur.vniuerſi, par.3.lib.42. cap.29.num.19. Peregrin.de fideicomm.art. 49.num.2. Iac.Menoch.lib.2.de arbitr.iudic. caſu 256.num.3. in fin. vbi innumeros adducit,& poſterior hæc opinio, quæ communis, & verior eſt,pluribus comprobatur.

61 Primum autem,quia in fideicommiſſariam
hæreditatis reſtitutionem,ſine dubio,res omnes hæreditariæ veniunt,ſed fructus percepti ante additam hæreditatem,res ſunt hæreditariæ, igitur in reſtitutionem veniunt. Maior perſpicua eſt, cum hæreditas, res omnes hæreditarias comprahendat,l.hæreditas. de regu.
62 iur.Minor autem probatur,quia,quicquid auget hæreditatem, eſt hæreditarium. ſed fructus,qui,ante aditam hæreditatem percipiuntur,hæreditatem augent, l in lege Falcidia, placuit l.in quantitate. ſupra ad legem Falcidiam. §.quantitas. Inſtitut.eodem, ergo ſunt hæreditarij. Nec diluit argumentum Hieronymi Laurentij reſponſio hic num. 10. quia accommodari poteſt legi itē veniunt in §.fructus,de petitione hęreditatis,non autem iuribus à me adductis.

63 Secundo fructus,qui hæreditatis ſunt, non autem ipſis rebus accepto feruntur, ſine dubio in reſtitutionem veniunt,vt patet ex tex-
64 tu noſtro, in verſic.quoties, arguendo à contrario ſenſu,iuxta l.1.in §.huius rei,infra de offic.eius cui mandata eſt iuriſdictio,& l.qui teſtamentum,in §.mulier,ſupra de teſtamen.ſed fructus,in controuerſia poſiti,hęreditatis ſunt, cū fuerint hæreditati iacenti acquiſiti, l.quod ſeruus,ſupra de leg.2.nec poſſunt rebus quarum,ante aditam hæreditatem,hæres neque poſſeſſionem, neque dominium habet, accepto ferri,argumento l.ſi quis à non domino,& l.item ea, ſupra de rerum diuiſ. ergo in reſtitutionem veniunt.

Tertio, & vltimo,omiſſis leuioribus, adducitur tex.in d.l.ita tamen.in §.ſi ſeruum,in fin. infra eodem. Sed ſi quid,inquit text.ante aditam hęreditatem ſeruus ſtipulatus fuiſſet, aut per traditionem accepiſſet, id reſtitui debebit,ſicut fructus ante aditam hæreditatem in reſtitutionem veniunt, ſed controuerſos, in propoſito,fructus, ante aditam hæreditatem perceptos eſſe ſupponimus, igitur indubitati iuris eſt, eos in fideicommiſſariam hæreditatis reſtitutionem venire. Nec vires ſolidiſſimi huius argumenti eneruat,Hieronymi Laurentij hic,ſub num. 11.reſponſio,ſentientis legem illam locum ſolummodo ſibi vendicare in hærede grauato,qui coactus adeat,de quo,reuera, loquitur ille text. quia immo eiuſmodi reſponſio corroborat argumentum, propterea quòd, ſi tenetur reſtituere fructus hæres adire coactus,multo magis tenebuntur adeuntes
65 ex voluntate, cum explicanti actū ex neceſſitate,fauendum ſit magis,l.ſi fideiuſſor,§.ſi neceſſaria,ff.qui ſatiſdare cogantur.&,licet,huic adire coacto, lex non faueat in Trebellianicæ detractione, hoc potius credendum eſt facere eiuſdem coactè adeuntis fauore, cū eam ideo adire recuſet, quia ſuſpectam habeat, & vbi damnoſa eſt hæreditas in totum, conſequitur, vt damnoſa etiam pro parte ſit. Prętetea,dum dicit ille text. ſicut fructus ante aditam hære-
66 ditatem in reſtitutionem venirent, reddit rationem à ſimili,quæ,cum debeat eſſe generalior dicto,non debet,in dubio,reſtringi ad caſum in indiuiduo ibi poſitum, argumento regulæ legis primæ,in §.generaliter,de leg.pręſtand.Accedat etiam,quòd,ſi id, quod ibi dicitur,fructus nimirum,ante aditam hæreditatem,in reſtitutionem venire,eſſet referendum ad hæredem tantummodo,qui coactus adijt, eſſet deciſio de indubitabili, cum hæres eiuſmodi,vt conſiderat etiam Hieronym.Lauren. hic,num.18.nec poſt aditam quidem hæreditatem,lucretur fructus, vel aliquod aliud ſentiat commodum ex hæreditate, l.nam quod, §.qui compulſus,ſupra eodem,& dict.§.ſi ſeruum, & §.ſed quia, Inſtit de fideicomm. hæred.in fin.

67 Nec obſtat nunc contraria, & præſertim primum argumentum, quia tantum abeſt, vt fructus, qui capiuntur ante aditam hæreditatem,non capiantur iudicio teſtatoris,vt immo

capian-

capiantur iure hæreditario, cum hæreditatem ipsam iacentem augeant, & ad hæredem futurum transeant, vt res hæreditariæ, quemad- modum supra docuimus. Nec obs[illegible] in d. §. si hæres, in contrarium ponde[illegible] propterea quòd loquitur de fructibus perceptis negligentia non petentis, non modo post aditam hæreditatem, sed postquam cessit dies restitutionis, tunc enim fructus illos, quos, non iudicio testatoris accipit, ob moram non petentis, lucratur, constat igitur non meruisse allegari in proposito illum textum, vt benè obseruauit etiam Hieronymus Laurentius hic, numero 18.

68 Non obstat secunda ratio, quia (præterquamquòd aditio hæreditatis non semper retrotrahitur ad mortem ipsius testatoris, vt cõsiderat gloss. in d. l. hæres, quandocunque) vbi retrotrahitur, non potest operari, vt fructus percepti ante aditam hæreditatem, & hæreditati iacenti acquisiti, l. quod seruus, supra de legat. 2. & consequenter effecti hæreditarij, desinant esse hæreditarij, facta enim non possunt reddi infecta, l. in bello, §. facta, de captiuis, & postliminio reuersis. præterea hoc operari non posset, nisi contra æquitatem, & in damnum, atque dispendiũ ipsius fideicommissarij, quod nullo modo admittendum est, cum fictiones

69 omnes summa æquitate nitantur, eidemque opitulentur, vt tradunt Bart. & DD. ad l. si is qui pro emptore, de vsucap. etenim, si admitteremus, vt, virtute huius fictionis, fructus, ante aditam hæreditatem perceptos, hæres lu-

70 craretur, perinde, ac si hæreditatem à die mortis testatoris adijsset, daretur occasio fraudi, in præiudicium fideicommissarij, propterea quòd posset hæres calidè, & fraudulenter hæreditatis aditionem differre, cum, anteaquã adeat, non possit per interpellationem constitui in mora, & consequenter ex suo dolo commodum consequeretur, contra cap. nemo ex delicto, de regul. iur. lib. 6. Præterea idem operatur fictio in casu ficto, quod veritas in casu vero, vbi militat eadem ratio, secus autem vbi di-

71 uersa, vt in casu nostro, quandoquidem fructus, qui percipiuntur post aditam hæreditatem, ante aduentum diei, vel conditionis, videtur testator tacitè voluisse remanere apud hæredem, d. l. mulier, quæ duobus, in d. §. si hæ-

72 res, in cuius gratiam, in dubio, videtur diem, vel conditionem adiecisse, gloss. est in l. qui Romæ, §. Flauius, ff. de verb. obligat. facit text. in l. eum qui, ff. eodem titulo, quod dici nullo modo potest de fructibus, qui, ante aditam hæ-

73 reditatem, capiuntur, in quibus cum cesset e[illegible]pta testatoris voluntas, & negligentia [illegible]deicommissarij, quæ duæ potissimæ [illegible] causæ, vt hæres lucretur fructus, debet etiam cessare eiusmodi lucrum, quinimmo, cũ rogauerit testator hæredem ipsum, vt vniuersam hæreditatem restitueret, videtur etiam grauasse de restituendis fructibus perceptis ante aditam hæreditatem, qui in ipsa hæreditate includuntur, vt supra docuimus.

74 Nec obstat tertium argumentum, petitum à ratione cessante, quia non est ratio, ob quam fructus, ante aditam hæreditatem percepti, veniant restituendi, mora aliqua in adeundo commissa, sed, quia, ante aditam hæreditatẽ, fructus, qui hæreditati iacenti accedunt, d. l. quod seruus, supra de legat. 2. hæreditarij efficiuntur, & qui ad hæreditatem vniuersam restituendam tenetur, res omnes hæreditarias, restituere compellitur. Et hæc sola ratio satis est ad necessitatem inducendam restitutionis fructuum, ante aditam hæreditatem perceptorum, qualibet etiam alia, apta ad inducendam eandem restitutionem, cessante, arg. §. affinitatis, Inst. de nupt.

75 Quarta quoque ratio facilè solui potest, quia illa maior. fructus, qui accedunt hæreditati, ante eiusdem hæreditatis aditionem, cedunt lucro hæredis, habet locum, vbi hæres non est grauatus restituere hæreditatem, in qua dicti fructus includuntur, sed res particulares ex causa legati, vel particularis fideicommissi, in quibus terminis loquuntur allegata intra, ratio autem differentiæ est manifesta, quia vbi quis grauatus est præstare relicta particularia, cum in totum ipse, & semper, nomine, & effectu sit, & remaneat hæres, rationi consentaneum est, vt omne commodum, vel incommodum, quod contingit hæreditati iacenti, ad eum pertineat, vbi autem grauatus est, vt hæreditatem ipsam restituat, ratio postulat, vt ea etiam commoda, & incommoda, quæ contingunt ante aditam hæreditatem, ad hæredem fideicommissarium pertineant, cum ei non sit quid singulare, & certum relictum, sed totum illud vniuersale hæreditatis, quod augumentum, & diminutionem recipit, & cuius dominium non transfertur in fideicommissarium à die mortis testatoris, quemadmodum in legatis, & relictis particularibus, sed tunc demum, cum fit restitutio.

76 Nec obstat quintum, & vltimum, quia conclusio in l. nostra posita de restitutione fructuum, intelligitur de fructibus perceptis post aditam hæreditatem, vt colligitur ex exceptione, vbi restitutio ex mora facta sit, quæ alioquin

quin de regula non esset contra text. in l. doli
77 clausula, ff. de verb. oblig. Praeterea exceptiones positae in l. nostra firmant regulam, in casibus non exceptis alibi, sed fructus percepti ante aditam haereditatem excipiuntur à dicta conclusione negatiua alibi, nimirum in d. l. ita tamen, in §. si seruum, in fin. ꝧ eod. non puto igitur à communi sententia recedendum esse.

78 Subsequitur modo secūdus articulus. An, & quando, f. fructus percepti post aditā hęreditatem, ante diei, vel conditionis aduētū, in fideicōmissariā veniāt hæreditatis restitutionē.

Hanc igitur difficultatem, conclusiuè procedendo, soluam, distinctione adhibita, &, si aliquod illius membrum difficultatem patiatur, breuiter in quæstionem vocabo.

Primum igitur, in hac materia, sic distinguendum est. Aut hæres est expresſè grauatus etiam fructus restituere, vel, ex legitimis coniecturis, colligitur testatorem sic voluisse. Aut nihil de fructibus dictum est, & in dubio omnino versamur. Primo casu, tenetur etiam fructus restituere, vt hic, & in l. si ita, §. Pegasus, ff. de legat. 2. cum alijs adductis per Peregrin. omnino videndum in hac materia, in tractat. de fideicommissis, art. 49. num. 24. & 25. cum seqq. & per Menoch. de arbit. iudic. lib. 2. casu 256. nu. 13. cum seq. Secundo casu. Aut dies, vel conditio est apposita in gratiam fideicommissarij, Aut in gratiam hæredis, si in gratiam fideicommissarij, etiam fructus in restitutionem veniunt, dict. §. Pegasus, & l. in fideicommissi, §. nonnumquam, versic. cum Pollidius, ff. de vsur. Si in gratiam hæredis, rursus distinguendum est, quia, Aut hęres est creditor, Aut nō, si est creditor, Aut expresſè instituitur pro satisfactione sui crediti, & tenetur hæres fructus, tamquam res restituendas, cum credito compensare, reliquos autem. vltra creditum perceptos, restituere, vt ex Romano docet Ripa hic, per text. in l. cum quis, in §. mulier, ff. de dote prælegat. Aut simpliciter instituitur, & tunc tenetur quidem cum credito cōmpensare, fructus tamen reliquos, vltra creditum perceptos, restituere non compellitur, d. §. mulier. DD. communiter hic, & in primis Ripa num. 19. Si verò hæres creditor non est, Aut hæreditas damnum, & diminutionem est passa, Aut non est diminuta, si, post aditionem, ante aduentum conditionis fideicommissi, est diminuta adhuc distinguendū est, propterea quòd, Aut hæres est grauatus restituere quantamcumque pecuniam ex hæreditate ad eum peruenerit, Aut hæreditatem ipsam. Primo casu tenetur damnum fructibus compensare, quia, cum eo casu ad fideicommissarium pecuniæ augumentum non pertineat, nec damnum debet pertinere, l. scribit Celsus, & l. ita tamē, §. hęres [illegible] casse, ꝧ eod. Laderch. Imol. eminentissimus I. C. consi. 25. nu. 19. Secundo casu rursus distinguendum est, quia, Aut res hæreditariæ perierunt dolo, vel culpa hæredis, & sine dubio tenetur hæres damnum datum fructibus resarcire, & compensare, l. mulier quę duobus, §. sed enim, iuncta eodem. Aut sine illius dolo, vel culpa perierunt, & non tenetur hæres damnum resarcire; quia, cum hæreditatis augumentum, quod ex partu ancillæ, vel ex alluuione contingit, ad fideicommissarium pertineat, ratio postulat, vt ad eundem pertineat damnum, l. secundum naturam, ff. de reg. iur. Si verò hæreditas damnum, & diminutionem non sit passa, Aut loquimur de fœtibus submissis, & de fructibus à testatore seminatis, Aut de alijs cuiuscumque generis fructibus, Si de fœtibus submissis, & de fructibus à testatore seminatis, illi quidem sine dubio in restitutionem veniunt, l. deducta, §. hæreditatem, infra eodem, & l. in lege Falcidia placuit, ff. ad l. Falcid. efficiuntur enim illi, submissione, pars gregis, hi verò faciunt, tempore mortis testatoris, fundum preciosiorem, d. l. in lege Falcidia, placuit, & est communis opinio, nos tamen eam, quoad fructus seminatos à testatore, consueuimus cum Ripa hic, omnino reprobare. Si de non submissis, & non seminatis à testatore, & sic de fructibus alterius cuiuscumque generis adhuc iterum est distinguendum, Aut grauatus est hæres hæreditatem restituere nominatim; Aut circumscriptiuè, Si nominatim grauatus est restituere hæreditatem, fructus in restitutionem non veniunt, vt hic, si circumscriptiuè. Aut grauatus est hæres restituere, quidquid post mortem eius superfuerit. Aut quicquid ad eum peruenerit, si, quod superest. Aut dictum fuit, quicquid superesset de hæreditate. Aut quicquid superesset ex hæreditate, & bonis. Primo casu fructus non consumpti, qui supersunt, non veniunt in restitutionem, l. deducta, §. vltimo, infra eodem, & ratio potest esse, quia fructus, post aditam hæreditatem percepti, non hæreditati, sed ipsis rebus, vt dicitur hic, in versic. quotiens, accepto feruntur. Secundo autem casu veniunt in restitutionem, per text. in l. fideicommissi, §. nonnumquam, supra de vsur. cum eo modo, grauatus intelligatur hæres ea etiam restituere, quæ rebus, & bonis ipsis accepto feruntur. Vbi verò grauatus est hæres restituere, quicquid peruenerit ad eum. Aut dictum fuit, quic-

quicquid peruenerit de hæreditate, vel de hæ-
reditate, & bonis. Aut quantacumque pecu-
nia de hæreditate, & bonis ad eum peruene-
rit. Primo casu, fructus in restitutionem non
veniunt, l. quod his verbis, supra de legat. 3. Se
cundo autem casu, Aut vnicum est appositum
signum vniuersale, relatum ad verbum perue
nerit, Aut duplex est appositum vniuersale si-
gnum, alterum relatum ad verbum, peruene-
rit, alterum ad verbum executiuum, restituas.
Si vnicum, relatum ad verbum, peruenerit,
fructus in restitutionem non veniunt, & ita
intelligo, l. scribit Celsus, infra eodem. Si du-
plex, fructus quoque sunt restituendi, & ita
intelligo, l. Balista, infra eodem, quicquid di-
cat Cuiac. lib. 4. obseruationum, cap. 39. qui o-
pinatur fructuum restitutionem, in d. l. Bali-
sta, fundatam esse in cautione conuentionali,
præstanda ab ipso hærede, qui non fuit ibi ver
bis fideicommissi grauatus, sed institutus sub
conditione, si cauerit Coloniç Philippensium,
si sine liberis moreretur, quantacumque pecu
nia ex hæreditate de bonis meis, ad eum per-
uenerit, eam pecuniam omnem, ad Coloniam
Philippensium peruenturam, sentit enim Cu-
iacius, pleniorem esse conuentionalem cau-
tionem, quàm prætoriam, de qua in l. hæc sti-
pulatio, supra vt legatorum nom. cau. quæ fru
ctuum non recipit incrementum, l. 1. §. bellis-
simè, eodem titulo. Verum, quia differentia e-
iusmodi, auctoritate aliqua, à Cuiacio non pro
batur, & I.C. in d. l. Balista, non se fundat in
cautione, sed in verbis prægnantibus ipsius te-
statoris, dicens. Respondi ex his verbis, quæ
proponis, scilicet, pecuniam omnem, &c. exi-
stimo etiam fructus, quos ex hæreditate perce
perit, restituere eum debere: perinde quasi spe
cialiter hoc testator expressisset. Propterea li-
cet ingeniosus, & subtilis sit Cuiacij intelle-
ctus, veriorem tamen, & tutiorem esse arbi-
tror declarationem à nobis supra traditam, in
vltimo membro huius distinctionis, quam ve-
riorem esse arbitramur, in puncto iuris, ea
quam tradidimus in prima Centuria, distinct.
in ordine 74. illa tamen consentit fortè magis
cum communibus traditionibus.

79 Nunc autem, quia aliqua propositæ distin-
ctionis membra, difficultatem patiuntur, pro-
pterea, vt sum pollicitus, anteaquam faciam
trãsitum ad tertium articulum, ea in Quæstio-
nem vocabo.

Primum igitur, quia Ripa hic, quod dictum
est de fœtibus animalium submissis, vt resti-
tuantur, intelligit etiam de ijs, qui non substi-
tuuntur in locum demortuorum capitum, sed
gregem augent, propterea breuiter disputa-
bimus. An augumentum, vel diminutio gre-
gis, facta post aditam hæreditatem, ante diei
aduentum, vel conditionis, pertineat ad hære
dem grauatum, vel ad fideicommissarium.

Secundo autem loco videbimus, An fru-
ctus, à testatore seminati, &, post aditam hære-
ditatem, ab hærede grauato, ante diei, vel con
ditionis aduentum, recollecti, in restitutionem
veniant.

80 Quod attinet ad primam difficultatem, cu-
ius exemplum est eiusmodi. Quidam instituit
me hæredem, grauauitque, vt restituerem ti-
bi hæreditatem, si nauis ex Asia veniret, post
mortem testatoris, cum hæreditatem adirem,
reperiebatur in ea, inter alia bona, grex cen-
tum capitum, qui, pendente conditione, fœti-
bus, ita auctus est, vt factus sit centum vigin-
tiquinque capitum, dubitatio est, An fœtus
huiusmodi, quibus grex est auctus, ad te fidei-
commissarium pertineant, & consequenter in
restitutionem veniant, &, prima facie, videba-
tur respondendum vna cum Ripa hic, nu. 22.
augumentum eiusmodi ad te fideicommissa-
rium pertinere, pro qua opinione testatur idẽ
Ripa, se consultum de iure respondisse.

Primum per text. in l. 3. supra de fundo in-
structo, in princip. vbi quidam patronus, in te-
stamento, libertis suis fundum instructum le-
gauit, postea codicillis petijt, vt morientes par
tes suas fundi superstitibus restituerent, nec
instructi mentionem habuit, decidit nihilomi
nus ibi I.C. cum eadem qualitate, scilicet, in-
structum, esse restituendum, deinde subdit.
Sed & medij temporis augumenta, fœtuum,
& partuum, item detrimenta fatalium, fidei-
commisso contineri. potest ergo hic tex. pro o-
pinione Ripæ, bifariam induci. Primum, scili-
81 cet, à proportione, iuxta text. in l. sufficit, ff. de
condit. indeb. & in l. si filiusfamilias. Vbi glo. &
Bald. ff. si certum pet. hoc modo, videlicet, eo-
dem modo se habet fideicommissarius vni-
uersalis ad hæredem grauatum quo fideicom
missarius particularis, ad legatarium, à quo ali-
quid per fideicommissum accipit, sed augumẽ
tum gregis, vbi quis à legatario fideicommis-
sum accipit, pertinet ad fideicommissarium,
d. l. 3. in principio, igitur pari quoque ratione
ad fideicommissarium pertinet, cui ab hærede
82 fideicommissum præstatur. Præterea ad eum
pertinet cuiuscumque rei augumentum, &
commodum, ad quem pertinet damnum, vel
diminutio, l. secundum naturam, de regul. iur.
§. cum autem emptio, Institut. de emptio. &
vendit. &, in materia nostra, est tex. in l. scribit
Celsus,

Celsus, infr. eodem. Sed diminutio gregis, per
fideicommissum relicti, ad fideicommissarium
pertinet, d. l. 3. in principio, ergo, & augmen-
tum.
83 Secundo ad mentem eiusdem Ripæ, quic-
quid venit gregis appellatione, ei debet resti-
tui, cui grex est relictus, argumento, l. labeo §.
id tubero ff. de supell. legar. Sed, gregis appel-
latione, veniunt etiam eiusdem gregis aug-
menta, sub gregis nomine collectiuo compre-
84 hensa, vt dicitur in simili de populo, qui sem-
per est idem, licet, minuatur, alteretur, & au-
geatur, l. proponebatur ff. de iudic. & fideicō-
missario, de quo loquimur, grex sine dubio est
restituendus, igitur illius quoque augumen-
ta, gregis nomine comprahensa, debent resti-
tui.
85 Tertio loco, sic videtur Ripa ratiocinari,
quicquid dicitur de legatario, dicendum est
etiam de fideicommissario, cum hodie legata
fideicommissis sint per omnia exequata, l. 1.
supra de legat. 1. l. 2. C. communia de legat. §.
86 sed non vsque, Instirut. de legar. sed in legato
statuitur gregis augumenta ad legatarium
pertinere, l. grege legato, supra de legat. 1. l.
equis 2. §. equitio ff. de vsur. igitur idem intel-
ligi debet statutum, etiam in fideicommissa-
rio gregis, nimirum augumentum ad eum,
non ad hæredem pertinere.
87 Quarto, & vltimo loco, pariter ad mentem
Ripæ, vtimur hac ratione. fœtus submissi, sine
dubio, in restitutionem veniunt, l. deducta §.
hæreditatem, infra eodem, l. in lege Falcidia
placuit, ff. ad Falc. vt supra traddidimus in cor-
pore distinctionis, sed fœtus quoq; quib. supra
numerum augetur grex, submissi fœtus esse
dicuntur, l. quid ergo, in fin. supra de vsufruct.
igitur etiam ipsi in restitutionem veniunt.
His tamen argumentis non obstantibus
cōtrariam opinionem veriorem esse arbitror,
quam tenuerunt glos. Bart. & alij communi-
ter, ad d. l. 3. de fundo instructo, & sequitur
eam Hieron. Laurent. hic num. 42. cum seq.
pluribus eam comprobando.
88 Primum tamen, & potissimum illius funda-
mentum est in lege nostra, ex qua sic possu-
mus, aduersus Ripam, argumentari. fructus,
qui medio tempore percipiūtur, post aditam,
scilicet hæreditatem, ante aduentum condi-
tionis, omnes omnino ad hæredem pertinent,
cum in fideicommissariam hæreditatis resti-
tutionem non veniant, nisi in casibus hic, &
alibi expressè à lege exceptis, sed gregis augu-
mentum, ex fœtibus non submissis, in fructu
sine dubio esse dicitur, §. in pecudum, & §.
sed, & si gregis, Inst. de rerum diuis. & nullibi
reperitur, lege exceptum, igitur in restitutio-
nem non venit, sed ad hæredem pertinet.
89 Secūdo loco adducitur tex. in l. scribit Cel-
sus, infra eodem, vbi dicit I. C. iniquum esse
ad fideicommissarium damnum pertinere, ad
quem augumentum non pertineat, qui text.
præterquam quod videtur sponte probare
hanc sententiam, sic potest vrgeri. hæreditatis
restituendę augumentum, contingens post a-
ditam hæreditatem, ad hæredem pertinet, d.
90 l. scribit Celsus, sed gregis hæreditarij augu-
mentum, hæreditatis est augumentum, argu-
mento regulæ, l. quæ de tota, sup. de rei ven-
dicat. facit l. in lege Falcidia placuit, supra ad
l. Falcidiam, igitur gregis augumentum ad hæ-
redem pertinet, non autem ad fideicommis-
sarium.
91 Tertio, & vltimo loco, potest induci tex. in
l. deducta, §. hæreditatem, infra eodem, ab in-
clusione, & exclusione, hoc modo videlicet.
vbicunque vnum includitur, aliud excluditur
de necessitate, l. cum prætor de iudic. l. mari-
tus C. de procurat. cum similibus, sed d. §. hæ-
reditatem, includit pertinere ad fideicommis-
sarium fœtus submissos, qui supplent, defe-
ctum gregis, & resarciunt damnum, quicquid
dicat Ripa in contrarium, vt infra manifestum
fiet, ergo excluduntur à fideicommissaria hæ-
reditatis restitutione fœtus, qui numerū gre-
92 gis augent. Præterea ei, ad quem damnum
non pertinet, & diminutio, nec debet com-
modum, & augumentum pertinere, d. l. secun-
dum naturam, & d. l. scribit Celsus; sed ad fi-
93 deicommissarium damnum gregis, & dimi-
nutio non pertinet, vt probatur in eadem l.
scribit Celsus, cum teneatur hæres supplere,
& submittere in locum deficientiū, & numerū
mortuorum capitum, d. §. hæreditatem, igitur nec
augumentum, ad fideicommissarium pertinet.
94 Non obstant contraria, & præsertim primū
argumentum, quod cæteris magis urgere vi-
detur, quodque tacitum omittit Hieronymus
Laurent. hic, quia illi satisfacit pluribus mo-
dis glos. in eadem l. 3. (à qua est petitum) supra
de fundo instructo, in verbo contineri. Cæte-
rum, omissis alijs responsionibus, dicimus tex.
illum loqui, vbi grex, neque principaliter par-
ticulari titulo relictus est, neque cum hæredi-
tatis vniuersitate, sed accessoriè ad fundum,
tanquam instrumentum illius, ad fundum sci-
licet eundem stercorandum, quo casu augu-
mentum dicti instrumenti, quia fundo cedit,
propterea cum eo trāsit ad fideicommissariū,
id, quod dicere non possumus in casu nostro,
vbi,

vbi, cum hæres sit grauatus vniuersam resti-
tuere hæreditatem, cum moritur, vel sub con-
ditione aliqua, debet medio tempore, cuius
dilatio in sui gratiam facta est, omnium rerum
hæreditariarum, quasi iudicio testatoris, perci-
pere fructus, & consequenter, cum augmenta
gregis hæreditarij, sint fructus hæreditatis, ad
hæredem, non ad legatarium pertinent. hæc
solutio, quam probat etiam Bart. ad d. l. 3. vtri-
que indictioni, supra factæ, pro contraria opi-
nione, satisfacit.
95 Nec obstat secundum, quia negamus fœ-
tus, qui ex grege suscipiuntur, post aditam hæ-
reditatem, gregem ipsum augere, ita vt illius
appellatione veniãt, cum fœtus eiusmodi sint
in fructu, d. §. sed & si gregis, & consequenter,
pendente conditione, gregem non augeant,
sed ab hærede, vna cum alij fructibus, iudicio
testatoris accipiantur, l. mulier quæ duobus, §.
96 si hæres infra eodem, censetur enim testator
gregem limitasse ad numerum, in quo repe-
riebatur tẽpore aditæ hæreditatis, vt per Hie-
ronym. Laurent. num. 42. in fin. ita vt grex re-
stituendus sit à testatore relictus, non grex
hæredis grauati, cuius appellatione possent
fortè venire fœtus non summissi, quibus, ex
dispositione, & destratione heredis, est auctus.
97 Nec facit negotium tertium, quia, licet le-
gata, & fideicommissa sint æquiparata, in æ-
quiparationem tamen fideicommissa vniuer-
salia non veniunt, cum solummodo, iuribus al
legatis in contrarium, fuerint legata cum fi-
deicommissis particularibus æquiparata, vt
98 latè docuimus ad l. 1. supra de leg. 1. ratio au-
tem differentiæ in proposito est apertissima,
quia in legatis, transit dominium statim in le-
gatarios à die mortis testatoris, l. à Titio ff. de
furt. & propterea fœtus, qui nascitur, semper
ad legatarium pertinent, qui dominus est, l. so
lum §. meum, supra de rei vendicat. l. de eo §.
si quis, supra ad exibend. secus est in vniuersali
fideicommisso, cuius dominium non transit
ad fideicommissarium, nisi facta restitutione,
l. facta, infra eodem. l. pen. C. eod. saltem ver-
bali, iuxta text. in l. restituta infra eodẽ, & pro-
pterea fœtus, qui nascuntur medio tempore,
99 post aditam hæreditatem, ad hæredem perti-
nent, d. §. si hæres, quod, si conditio, vel tem-
pus non esset adiectum, quod in gratiam hæ-
redis, in dubio, adiectum intelligitur, l. cum tẽ-
pus ff. de reg. iur. glos. est in l. qui Romæ §. fla-
uius ff. verb. sign. pariter fœtus lucratur idem
hæres, negligentia non petentis d. §. si hæres.
100 Nec obstat quartum, & vltimum argu-
mentum, quia falsa est illius minor: fœtus e-
nim qui vltra numerum gregem augent, sub-
missi non dicuntur, vt rectè sentiunt Bart. &
alij omnes, ad d. §. hæreditatem, per text. in l.
vetus, & in l. vel inutilum, ff. de vsufruct. & in
d. §. sed si gregis, Institut. de rerum diuisio. vbi
Iustinianus hoc docet expresse, ex Iuliani sen-
101 tentia, quem tamen, cum non intelligens, in
contrarium allegat Ripa hic, qui alios alluci-
nari putat, sed ipse re vera labitur, vt mox vi-
102 debimus, & propterea, iure optimo, eum, e-
tiam amicus reprehẽdit, Hieronym. nimirum
Laurent. hic, num. 42. qui ei, pro veritate tuen-
da, vt ipse loquitur, non pepercit, falsò igitur
credidit Ripa, & publicè profitendo, & de iu-
re respondendo, per fœtus submissos, non mo
do esse eos intelligendos, qui in locum demor
tuorum, vel inutilium animalium substituun-
tur, quique supplent gregis defectum, sed e-
tiam illos, qui in grege quoquomodo ponun-
tur, ita vt illum augeant, quasi omnes fœtus,
qui sunt in grege positi, dicantur submissi, id-
103 est, sub grege missi, nec illius sententiam pro
bat, d. l. quid ergo, in fin. ff. de vsufruct. quia im
mo in ea fit expresse hæc declaratio, vt, per fœ
tus submissos, illi intelligantur, qui in locum
demortuorum, vel inutilium subrogantur, vt
vox ipsa sonat; per quam submissionem, quia
semper fit separatio, & dispertitio quædam, vt
ita dixerim, cum separentur, per talem submis-
sionem, inutilia, & mortua animalia ab vtili-
bus, & viuentibus, quorum defectum vtiles,
& viuentes fœtus supplent, cum fiat diuisio
quædam, & dispertitio dominij, quandoqui-
dem inutilium animalium dominium, quod
apud proprietarium erat, post factam submis-
sionem, separatur à proprietario, & transit ad
fructuarium, & dominium, quod in fœtibus,
antequam submitterentur, erat, vel esse pote-
rat, apud fructuarium, per submissionem se-
iungitur à fructuario, & proprietarij efficitur,
& propterea Iustinianus, ex sententia eiusdem
Iuliani, qui in fine dictæ l. quid ergo, memo-
ratam ob causam, dixit, submittere esse disper-
tire, & diuidere, in d. §. sed si gregis, scribit;
Sed si gregis vsumfructum quis habeat, in lo-
cum demortuorum capitum ex fœtu fructua-
rius submittere debet, vt, ex Iuliano visum
est. Constat ergo ex his, falsam esse declara-
tionem Ripæ, circa fœtus submissos, non est igi
tur recedendum à communi opinione.
104 Sed, vt generaliter declaremus. An, &
quando, cum grege, in vltima voluntate reli-
cto, veniant fœtus præstandi, plenius, quàm
fecerim in prima selectarum distinctionum
Centuria, distinct. 75. altius repetendo mate-
riam,

riam, & omnia diluendo contraria, sic distin-
guo. Aut grex venit præstandus ex relicto par
ticulari, Aut ex relicto vniuersali, si ex particu
lari, Aut purè, Aut sub cõditione, vel in diem;
Si purè fœtus cum grege indistinctè præstan-
tur, l. grege legato, supra de leg. 1. & d. l. equi
versic. equitio, de vsur. Si verò in diem, vel sub
conditione. Aut grex venit præstandus, vel re-
stituendus accessoriè, Aut principaliter, Si ac-
cessoriè, puta, quia sit relictus, tanquam fun-
di instrumentum, indistinctè etiam fœtus ve-
niunt præstandi, & restituendi d. l. 3. in princip.
ff. de fundo instruct. Si principaliter, puta, quia
sit relictus nominatim, Aut conditio est appo-
sita in gratiam grauati, Aut in gratiam hono-
rati; Si in gratiam grauati, fœtus non veniunt
præstandi, argumento l. mulier, que duobus,
§. si heres, infra eodem. Si verò in gratiam ho
norati, veniunt restituendi, & præstandi, l. in
fideicommissi, §. nonnunquam, versic. cum
Pollidius, ff. de vsur. vbi verò grex sit relictus,
ex causa fideicommissi vniuersalis, Aut dubi-
tamus de fœtibus submissis in locum demor-
tuorum. Aut de perceptis vltra numerum. Pri
mo casu indistinctè veniunt in restitutionem,
l. deducta, §. hæreditatem, infra eodem. Secun
do autem casu nequaquam, vt hic, & ita pro-
cedit communis opinio, quam supra, aduersus
Ripam, defendimus.

105 Subsequitur modo secunda dubitatio;
An fructus, scilicet, percepti ab hærede graua-
to, ex seminatis à testatore, & post aditam hæ
reditatem, ante diei, vel conditionis aduentum
recollecti, in fideicommissariam hæreditatis
restitutionem veniant. cuius termini, quia de-
claratione non indigent, statim venio ad con-
certationem ipsam.

In hac igitur iuris controuersia, communis
opinio est, vt fructus eiusmodi sint restituen-
di, hanc tenuit Accurs. ad l. in fideicommissi, in
principio, in verbo non lucrum, ff. de vsur. se-
quuti sunt ad l. Centurio, ff. de vulg. & pupill.
Alexan. plures adducens, num. 40. & Lancel-
lot. Galiaula num. 29. versic. aut verò, idem
tenet Alexan. sibi ipsi constans hic, num. 6. &
sequitur Hieronym. Laurent. num. 27. & hanc
tenuerunt de iure respondendo, Paris. consil.
55. num. 35. & 38. volum. 3. Gabriel. consil.
121. num. 58. volum. 1. quem refert Peregrin.
de fideicommissis, artic. 49. num. 16. & hæc est
receptissima, & communis opinio, vt de com-
muni testatur Ripa hic, num. 13. in fin. quam
tenet etiam Ant. Fab. de error. pragm. decad.
71. error. 5.

106 Et primum adducit pro hac opinione Ale
xan. in l. in lege Falcidia, placuit, supra ad legem
Falcidiam, vbi statuit I. C. fructus, qui maturi
tempore mortis testatoris fuerunt, augere hæ
reditatis æstimationem, cum fundum, cui co-
hærent preciosiorem reddant, id quod exten-
dit glos. ibi, in verbo, mortis tempore, ad fru-
ctus etiam immaturos, subaudiens, dum lo-
quitur textus de fructibus maturis, dictionem,
107 maximè, cuius proprium est casum etiam
non expressum includere, l. cum ex causa, ff.
de re iudicata, quæ Accursij declaratio ab om-
nibus recipitur, vt testatur Hieronym. Lauren.
hic, nu. 28. Quamobrem ex d. tex. iuncta glos.
108 sic possumus, pro hac opinione ratiocinari,
omnes fructus, qui hæreditatem augent, in fi-
deicommissariam veniunt hæreditatis restitu-
109 tionem, cum eiusdem hæreditatis restituen-
dæ partes sint. At fructus à testatore seminati,
quos necesse est, vel maturos, vel immaturos
tempore mortis illius pendere, sine dubio hæ-
reditatem augent, reddendo illam preciosio-
rem, d. l. in lege Falcidia, placuit, supra ad l. Fal
cid. igitur eiusmodi fructus in restitutionem
veniunt.

110 Secundo loco, ad mentem Hieronym. Lau
rent. sic possumus argumentari. omnes res hæ
reditariæ in fideicommissariam hæreditatis re
stitutionem veniunt, cum illius appellatione
comprehendantur, argumento l. hæreditas, ff.
de regul. iur. Sed fructus seminati à testatore,
sunt res hæreditariæ, ergo in restitutionem ve-
niunt. Probatur minor, quia fructus sati à te-
statore, cum tempore mortis illius essent pen-
dentes, partes prædiorum hæreditariorum es-
se dicebantur, l. fructus pendentes, supra de
111 rei vendicat. Sed partes rerum hæreditaria-
rum sunt res hæreditariæ, argumento l. eius de
vorp, eodem titulo, ff. de rei vendicat. igitur fru
ctus seminati à testatore sunt res hæreditariæ.
Nec dicatur, hoc locum habere in fructibus
maturis dumtaxat, qui verè fructus penden-
tes sunt, & ad quos videtur se restringere Pa-
pinianus in d. l. in lege Falcidia placuit, pro-
pterea quòd non est constituenda, in proposi-
to, inter maturos, & immaturos fructus, fun-
do cohærentes, differentia, vtroque enim ca-
su fructus appellantur, l. penult. ff. de vsu, &
112 vsufructu legat. hinc sylua cædua, & si intem
pestiuè cæsa sit, & oliua immaturè lecta, &
fœnum ante tempus sectum, in fructu esse
dicuntur, l. si absente, in § vltimo, de vsufruct.
113 nec ratio patitur fructus eiusmodi, qui se-
mel fuerunt hæreditarij, hæreditarios esse de-
sinere.

114 Tertio, ad mentem eiusdem Laurentij, fru

ctus

ctus cohærentes fundo hæreditario, eundem fundum sequuntur, l. vltima, §. fructus, infra, quæ in fraudem credit. Sed fructus seminati à testatore, & ab hærede, post aditam hæreditatem, percepti, necesse est, vt tempore mortis ipsius testatoris fundo hæreditario cohærerent, igitur necesse est, vt eiusmodi fructus fundi restitutionem sequantur.

115 Quarto, fructus, qui hęreditati, non rebus accepto feruntur, in fideicommissariam hęreditatis restitutionem veniunt sine dubio, patet ex l. nostra. Sed fructus percepti ex semine ipsius testatoris, quod fuit in hæreditate tempore mortis illius, rei hæreditariæ, & sic hæreditati accepto feruntur, vt patet. ergo in restitutionem veniunt.

116 Quinto, Quicquid statuitur de altero ex connexis, de altero quoque connexo statutum intelligitur, l. cum actum, ff. de negoc. gest. Sed fructus, & res hæreditaria, ex qua nascuntur, vbi fuerunt à viuo testatore seminati, sunt cohærentes, & connexi rei hæreditariæ, quæ in restitutionem venit, ergo eiusmodi quoque fructus, cum re ipsa, cui cohærebant, in restitutionem veniunt.

117 Sexto, & vltimo, omissis alijs adductis per eundem Hieronymum Laurent. quæ coincidunt cum ijs, quæ hactenus deducta sunt, confirmat ipse hanc eandem communem sententiam, per argumentum à minori hoc pacto, si de quo minus videtur inesse, & inest, ergo & de quo magis, l. 3. §. sic autem, ff. de bon. eorū, l. de accessionibus, in principio, ff. de diuer. & temporalibus præscript. l. non est, in principio, ff. de pignorat. actione. Sed minus videtur inesse, vt restituantur fructus collecti, & in horreis positi tempore mortis testatoris, qui propriè fructus sunt, non autem partes prædiorum hæreditariorum, quàm fructus illi, qui, cum sint iam semini expositi, & naturæ beneficio maiores sperentur, sunt prædiorum hæreditariorum partes, & cum rebus ipsis hæreditarijs confusi, & tamen inest, quia fructus reperti in horreis hæreditarijs in restitutionem veniunt, vt supra docuimus, ex communi omnium sententia, & latè tradit Peregrin. de fideicommiss. artic. 49. num. 1. ergo multo magis fructus, in controuersia positi, in fideicommissariam hæreditatis restitutionem veniunt.

In contrariam tamen, & negatiuam sententiam iuit Imola, ad d. l. Centurio, supra de vulgar. & pupillar. & Ripa hic, num. 12. qui plura adducit, sed quia illius rationes potius ad solutionem tendunt argumentorum, quæ pro contraria opinione afferuntur, quàm ad propriam ipsius sententiam fundandam, & erigēdam, & quia leues etiam sunt, & facilè à Hieronymo Laurentio hic, nu. 23. soluuntur, propterea ego, omissis illius argumentis, eiusdem Ripæ opinionem, quam videtur sequi etiam Peregrin. de fideicommiss. artic. 49. num. 16. circa finem, in secundo tempore, & ego veriorem esse arbitror, pluribus, vltra eum, comprobo.

118 Primum autem vtor hac ratione, vbi casus non reperitur exceptus, in dubio, standum est regulæ, Bart. ad l. 1. num. 1. in fin. ff. si quis in ius vocatus non ierit, Dec. ad l. 1. num. 7. de regul. iur. Sed regula est, vt fructus percepti, post aditam hæreditatem, ante aduentū diei, vel conditionis, in restitutionem non veniant, vt patet in principio legis nostræ, &, licet nonnulli casus ab hac regula, hic, & alibi reperiantur excepti, nullibi tamen iure cautum est, vt fructus percepti ex seminatis à testatore, in restitutionem veniant, igitur in dubio debemus stare regulæ, excludenti illos à restitutione, nec temere, & sine lege iuris communis regulam limitare, contra l. si verò, §. de viro, ff. soluto matrimonio, cum similib. præsertim, cum

119 exceptiones in casibus à iure expressis, firment regulam in omnibus casibus non exceptis, vulgata l. nam quod liquidè, ff. de pen. leg.

120 Secundo, fructus, qui, non hæreditati, sed rebus ipsis accepto feruntur, sunt sine dubio à fideicommissaria restitutione immunes, sed fructus, qui ex seminatis à testatore, post aditam hæreditatem, ante aduentum conditionis percipiuntur, rebus ipsis in bonis, & patrimonio hæredis adeuntis, per aditionem hære-

121 ditatis constitutis, non hæreditati accepto feruntur, cum suos faciat, quia prædiorum dominus factus est, argumento §. item ea, §. in pecudum, & §. si quis à non domino, Institut. de rerum diuisio. igitur fructus eiusmodi, quamquam à viuente testatore seminati, sunt à fideicommissaria restitutione omnino immunes. Nec habetur ratio illius seminis, quod fuit

122 testatoris, cum per actum seminandi extinctum sit, iuxta illud Euāgelicum, nisi granum cadens in terra mortuum fuerit, & iuxta illud vulgare, corruptio vnius est generatio alterius.

123 Tertio loco, & vrgentius, nulla ratio patitur, vt fructus, qui iudicio testatoris capiuntur, in fideicommissariam hæreditatis restitutionē

124 veniant, l. mulier quæ duobus, §. si hæres, infra eodem. Sed fructus quoque qui nascuntur ex seminibus à testatore iactis, si percipiantur post aditam hæreditatem, pendente die, vel

 con-

conditione, in dubio, in gratiam hæredis grauati posita, iuxta notata in l.qui Romæ, in §. Flauius, infra de verb.obligat.iudicio testatoris percipiuntur, vt patet ex d.§.si hæres, ergo nec fructus eiusmodi in restitutionem veniũt.

126 Quarto, & vltimo, omissis leuioribus, qui grauatur in vno, releuatur in altero, &, qui potest incommodum sentire, debet etiam sentire commodum, §.1.Institut.de hęredum qualitate, & differentia, l.cum qui, in princip.ff.de iureiurando, §.cum autem emptio, Institu.de empt.& vendit. Sed hæres, grauatus sub conditione hæreditatem restituere, hoc potest sentire incommodum, & in hoc grauatur, vt, si tẽpore purificatæ conditionis pendeant fructus ab eo sati, cum ijsdem fructibus debeat prędia fideicommisso subiecta restituere, argumento §.is verò, Instit.de rerum diuisio.l.Herennius, supra de vsur.tradit Peregr.in d.art.49.in tertio tempore, num.91. ergo debet releuari in alio, vt suos nimirum faciat fructus à testatore satos, quos stantes, & pendentes inuenit tẽpore mortis testatoris, &, die, vel conditione pendente, percepit.

127 Quibus sic stantibus, non obstant argumẽta ex aduerso allata, & præsertim primum, petitum à d.l.in lege Falcidia, placuit, primum, quia ille tex.non loquitur de restitutione fructuum, sed de quãtitate patrimonij ipsius defuncti inspicienda, in ratione legis Falcidię, tẽpore mortis ipsius testatoris, iuxta tex.in l.in quantitate, supra ad legẽ Falcid.& in §.quantitas, Instit.eodem titulo, vt considerat etiam Ripa hic, quo tempore fructus stantes, sine dubio augent hæreditatis æstimationem, fundi nomine, vt supra docuimus, cũ sint partes fundi, d.l.fructus pendentes. Sed non ideo sequitur, vbi tales fructus colligantur, & à solo separentur, conditione pendente, vel ante aduentum diei, per quam separationem, hæreditatis æstimatio, fundi nomine, minuitur, fructus huiusmodi esse restituendos, cum percipiantur iudicio testatoris, differentis, per diem, vel conditionem adiectam, hæreditatis restitutionẽ, in gratiam hæredis, & consequenter ipsis rebus iam in dominium ipsius hæredis grauati translatis, non autem hæreditati, accepto ferantur, vt supra docuimus.

128 Ad secundum autẽ argumentum, respondeo negãdo minorem propositionem, falsum est enim fructus, de quibus agimus vtcumque seminatos à testatore, esse amplius hæreditatis, postquã separati fuerũt à solo. Nec obstat probatio dictæ minoris, quia admittimus fructus pendentes esse res hæreditarias, quandiu pendent, quia, scilicet, partes fundi sunt, sed, postquam sunt separati, desinunt esse hæreditarij, cum cesset causa, quæ illos faciebat hæreditarios, nempe pendentia, cuius virtute partes fundi dicebantur, d.l.fructus pendentes, cessante igitur ratione, & causa, ratio postulat, quicquid dicat Laurent. vt cesset etiam effectus, l.adigere, §.quamuis, ff.de iur.patr.c.cum cessante, de appell.cum similib.& consequenter, vt tales fructus desinant esse hæreditarij, per locum, itaque à ratione cessante, potius retorquetur hoc argumentum, quàm vt probet communem sententiam.

Tertium quoque argumentum, eadem cōsideratione facilè soluitur, quia fructus sequuntur fundum quamdiu pendent, & partes illius sunt, vbi autem separantur, pendente cōditione, & hæredi acquiruntur, vt in casu nostro, regula est in contrarium, vt in l.nostra, hoc est, vt hæreditatem, quæ restituitur, fructus non sequantur, sed apud hæredem remaneant.

129 Quartum autem argumentum, de versic. quoties, leg.nostræ, retorquetur, quia fructus, qui percipiuntur, post aditam hæreditatem, siue ex semine sato ab hærede, siue à testatore, generaliter, & indistinctè, vt hic dicitur ipsis rebus, non hæreditati, quæ desinit, post aditionem, esse hæreditas, accepto seruntur, nec
130 nos generalem rationem, l.nostræ, restringere debemus, vbi l.non distinguit, §.consideremus, in Authent.de trient.& semiss. cum vulgaribus.

Quinta quoque ratio nullius est roboris, cũ falsa sit minor illius propositio. Fructus enim de quibus loquimur, connexi amplius non sunt, cum supponamus separatos esse à solo, ex quo nati sunt, locum ergo habere posset dicta ratio, in fructibus tempore purificatæ conditionis, & petiti fideicommissi, adhuc pendentibus, & cohærentibus, secus autem in collectis, & separatis, conditione pendente.

Sexta tandem, & vltima ratio, omnium leuissima est, & suo auctore indigna. tantũ enim abest, vt minor sit ratio, quę suadeat fructus in horreis hæreditarijs repertos, in fideicommissariam hæreditatis restitutionẽ venire, quàm fructus, post aditam hæreditatem ab hærede ex semine testatoris collectos, vt immo, quemadmodum idem Laurent. dicebat s̃ num.18. in fine, dubium non sint, quin veniant in restitutionem fructus in horreis reconditi, cum manifestæ sint res hæreditariæ, repertæ in bonis testatoris, tempore mortis illius, quæ ratio omnino cessat in fructibus perceptis, post aditam hæreditatem, qui rebus non hæreditati acce-

131 pto feruntur, vt dicitur in l. nostra, cuius generalitas non debet temere restringi ad illos tantummodo fructus, qui percipiuntur ab hærede, ex semine, & cultura sua, sed generaliter intelligi in seminatis, etiam à testatore, quasi iudicio ipsius percepti dicantur, d.l. mulier, quæ duobus §. si hæres.

132 Et ex his verissimam esse arbitror, Imolæ, & Ripę opinionē, nec puto admittendam esse distinctionem, quam tradit Pereg. in d. art. 49. nu. 16. in fin. ex Iac. de Aren. Baldo, Cumano, Imol. Alex. & Ias. ad l. si quis bonorū ff. de leg. 1. quæ est, vt grauatus restituere sub conditione, non teneatur fructus à testatore satos restituere, iuxta ea, quæ s probauimus, ex sententia Ripæ, si verò purè sit grauatus restituere fructus recollectos ex semine, & cultura testatoris, in restitutionem veniant, quia, huic vltimo distinctionis membro, refragatur, si rectè perpendatur, tex. in d.l. mulier, quæ duob. in §. si hæres, ꝗ eo. per quem tex. indistinctè cōcluderem cum Ripa hic præfatam autem distinctionem putarē veram esse, in terminis, in quibus loquuntur DD. allegati per Peregr. in legatis, scilicet, & fideicōmissis particularibus, non autem in fideicommissis vniuersalibus, quorum ius non transit in fideicommissarium, ante factam restitutionem saltem verbalem.

133 Sed veniendum est ad tertium articulum. An, & quando, scilicet fructus percepti ab hærede grauato, post aduentum diei, vel conditionis, ante factam tamē verbalem restitutionem, in fideicommissariam hæreditatis restitutionem veniant, in quo pariter distinguendum est, quousque perueniamus ad aliquod membrum, quod difficultatem patiatur. Aut ergo testator expræssit, vt fructus restituerentur, vel, ex probabilibus coniecturis, constat eum voluisse fructus restitui, Aut de illius voluntate, tacitè, vel expressè non constat. Primo casu restituuntur, vt hic, & in l. Balista, vbi notatur, hoc eodem titulo nostro, text. est etiā in l. cum ita §. Pegasus, & in l. Lucius supra de legat. 2. Secundo autem casu. Aut versamur in casibus, in quibus ante restitutionem verbalem transeunt actiones in fideicommissariū ipso iure, de quibus text. est in l. penult. in §. cū autem, vbi glos. in verbo ipso iure, C. eodem, vt, puta, vbi hęres grauatus dolosè abest, vt nō restituat hæreditatē, item, si decedat sine hærede, si res fideicommissarias alienauerit, vel si grauatus sit restituere pijs locis, aut pauperibus, vel alijs priuilegiatis, de quibus, & de alijs casibus similibus Ripa hic, & Honded. consil. 26. num. 9. cum seqq. latè etiam Peregr. de fideicomm. art. 2. num. 56. cum pluribus seqq. pariter fructus in restitutionē veniunt, vt per eundem Ripam hic, num. 14. & per Peregr. in præallegato loco, & in artic. 49. in 3. tempore, num. 89. Aut versamur in casibus, in quibus non transeunt iura in fideicommissarium absque restitutione, saltem verbali, quod regulare est, l. 1. in prin. l. cogi, & l. restituta, hoc eod. tit. nostro, & tunc, Aut dubitamus de fructib. satis à testatore, pendentibus tempore mortis illius, & recollectis postquam cessit dies fideicommissi, aut in satis ab hærede, si in satis à testatore, concludendū est indistinctè restituendos esse, l. in lege Falcidia placuit, ff. ad l. Falc. tradunt Iac. de Arena, Bald. Alex. & alij communiter, ad l. si quis bonorum, ff. de leg. 1. nec non Peregr. in d. artic. 49. num. 83. hoc tamen membrum, apud me, dubitatione nō caret, ex his, quæ diximus in præcedentis disputatione. Si verò in satis ab hærede, rursus distinguendū est, quia, Aut hæres grauatus est in mora, aut nō, si est in mora tenetur restituere, vt hic, & alijs in iuribus adductis per Pereg. in sępius repetito art. 49. num. 85. & ibidem num. 86. & seqq. declarat, quando hæres in mora esse dicatur, Si verò in mora non est, adhuc est distinguēdū, quia, Aut fideicōmissarius est presens, & negligens in petenda restitutione, & tunc fructus in fideicommissariam hæreditatis restitutionem non veniunt, l. mulier quæ duob. §. si hæres, in princ. infra eod. Aut fuit absens, & petere impeditus, & tunc controuersi iuris est. An fructus in restitutionem veniant.

134 Altera enim sententia est Affirmatiua, quam adscribit Ripa hic, num. 10. Bart. qui tamen, re vera, sub nu. 1. ibi, vt si iacente hæreditate, vt obseruauit Emanuel Costa, ad c. si pater, de testamen. lib. 6. par. 3. in verbo obliqua, nu. 54. opinionem hanc non tenet, quamquā enim dubitationem nostram, in altero suæ distinctionis membro, glosæ defectum supplendo, proponit, eam tamen indecisam relinquit, declarando solummodo quid sit sentiendum circa alterum caput, quod pertinet ad fructus, ante aditam hæreditatem perceptos, quicquid sit, opinionem hanc probauit Pau. Castr. ad d. l. mulier quæ duob. in §. si hæres, infra eod. & eandem sequuntur Ripa hic, num. 10. & Hieron. Lauren. nu. 19. necnon Gratus, de iure respondendo, consil. 132. quod incipit in causa magistra, num. 7. lib. 2. & Menoch. lib. 2. de arbitr. iud. cas. 256. nu. 26.

Et primū, pro hac opinione, adducitur tex. in d.l. mulier quæ duob. in §. si hæres, infra eo. vbi, tunc demum lucratur fructus, quos perce-

pit post aditam hæreditatem, hæres grauatus,
cum vel illos percepit, pendente conditione,
iudicio testatoris, vel post aduentum conditio
nis, & diei, negligentia fideicommissarij non
petentis, ita vt omnes alij fructus, qui, post adi
tam hæreditatem, nec iudicio testatoris, nec
fideicommissarij nō petentis negligentia per-
cipiuntur, in restitutionem veniant, sed, vbi fi-
deicommissarius fuit absens, & purificatæ con
ditionis ignarus, fructus, qui post aduentū diei
ab hærede percipiuntur, nec iudicio testatoris
accipiuntur, qui voluit, purificata conditione,
hereditatem restitui, nec fideicommissarij non
petentis negligentia, in quam absens, & igno-
rans incidere nō potest, vt patet. igitur fructus
post diei aduentum percepti, fideicommissa-
rio absente, in fideicommissariam veniunt hæ
reditatis restitutionem.

135 Secundo loco, ad mentē Hieronymi Lau-
rentij, si fructus, quos hæres grauatus perce-
pit, post aduentum diei, absente fideicommis-
sario, suos faceret, & rest tuere eos non tenere
tur, sequeretur absentiam damnosam esse ab-
senti, sed hoc non est aliquo modo admitten-
dum, cum repugnet, l. absentia, de reg. iu. ergo
nec illud. Vnde hoc sequitur, & consequenter
fructus eiusmodi in restitutionem veniunt.

136 Tertio, ad mentem eiusdem Ripæ, & Lau
rentij, fructus ab hærede grauato, post moram
percepti, sine dubio, in restitutionem veniunt,
vt expresse habetur in text. nostro. Sed hæres
grauatus, post aduentum conditionis, & diei,
fideicommissario etiam absente, & non peten
te, dicitur ex solo temporis lapsu in mora con
stitutus, ergo fructus ab eo, postquam tempus
137 solutionis venit percepti, in restitutionem
veniunt. Probatur minor, quia, quicquid dici-
tur de minore, & de furioso, dicendum est e-
tiam de absente, qui illis æquiparatur, l. 2. §. vl
138 timo, supra de iur. codicil. Sed, fauore mino-
rum, etiam ex causa fideicommissi debitores,
sine interpellatione, re ipsa, per diei aduentū,
in mora constituuntur, l. in minorum, C. in qui
bus causis in integrū restitutio necessaria non
est, igitur, fauore quoque absētium, hæres, qui
tenetur restituere fideicommissariam heredi-
tatem, re ipsa, & ex solo tempore, nulla etiam
interueniente interpellatione, in mora consti
tuitur.

Harum tamen rationum, minime ratione
habita, in contrariam opinionem iuerunt com
muniter interpretes. Petrus, nimirum, Cynus,
Alberic. Fulgos. Salyc. Corneus, & alij ad l. iu-
bemus, C. cod. tit. nostro, sequuti sunt etiam
hic Angel. num. 1. versic. 6. fallit. Imola nu. 1.
versic. ad quartum casum, vbi de communi te
statur etiam Alex. nu. 7. hanc tenet etiam Pet.
de Anchar. ad c. Raynutius, de testamen. lib. 6
nu. 59. in fin. & hanc probauit nouissimè Ema
nuel Costa, ad d. c. si pater, in 3. part. in verbo
obliqua, nu. 54. vbi alios adducit.

139 Et communis hæc, & verior opinio proba
tur primum per textum nostrum, quatenus ne-
gat generaliter in restitutionē venire fructus,
nisi hæres grauatus fuerit in mora constitutus,
vel specialiter iussus eos restituere, sed fructus
quos percepit hæres, post aditam hæreditatē,
& post aduentum diei, absente fideicommissa
rio, nec post moram percepisse eos dicitur, nec
iussum esse eum restituere supponimus, ergo
fructus eiusmodi in restitutionem non veniūt,
nec dicatur hæredem, de quo loquimur, mo-
ram commisisse, cum statim, post aduentum
diei, qui interpellat pro homine, restituere de-
buerit, propterea quòd hoc falsum est, vt do-
cet Pet. Grego. Tholos. in syntagm. iur. vniuer.
par. 3. lib. 42. cap. 29. num. 20. dies enim hære-
dem grauatum ad restituendum fideicommis
sum, non ita interpellat pro homine, vt eum
constituat in mora, sine expressa fideicommis
sarij interpellatione, cum possit probabiliter
credere, fideicommissarium non petere, quia
nolit hereditatem sibi restitui, quam, cum one
ra etiam includat, facilè posset recusare.

Secundo loco, fructus, qui hæreditatis non
sunt, sed rebus ipsis accepto feruntur, in resti-
tutionem non veniunt, eiusmodi sunt fructus
percepti etiam post aditam hæreditatem, &
post aduētum diei, ante factam restitutionem
verbalem, cum, in casu nostro, dominium in
fideicommissarium non sit translatum, ergo
in restitutionem non veniunt.

140 Accedat etiam tertio, quòd bonæ fidei pos
sessor, fructus, quos suos facit, restituere non
tenetur, §. si quis à non domino, Inst. de rerum
141 diuis. Sed hæres grauatus, etiam post aduen
tū diei, ante factam verbalem restitutionem
fideicommissario, res hæreditarias bona fide
possidet, vt nulli dubium est, igitur eos suos fa
cit, nec restituere tenetur.

142 Non obstant nunc contraria, & præsertim
primum argumentum, quia falsum est, absen-
tem non committere aliquam leuissimam sal
tem negligentiam, cum potuerit, tamquam
diligētissimus paterfamilias præuidere casum,
& relinquere procuratorem, qui interpella-
ret, ad hoc enim, vt, in proposito, dicatur vaca-
re fideicommissarius negligentia, necesse est,
143 vt hæredem constituat in mora. Præterea
tex. in d. §. si hæres, loquitur de imputatione,
non

144 non de restitutione, ab imputatione autem, ad restitutionem, non valet argumentum, cum plura imputentur, quæ non restituuntur, fructus enim non restituuntur regulariter, vt in l. nostra, & tamen imputantur, quando igitur fideicommissarius non commisit negligentiam, quia tamẽ absens fuit & nõ petijt, vtique hæres non lucratur fructus, ita vt illos præcipuos habeat, & vltra quartam, quemadmodum lucraretur ob negligentiam non petentis, sed tenetur imputare, non autem restituere, & idcirco si fructus quartam excederẽt, nec, quos supra quartam percepisset, restituere teneretur, & hæc, ni fallor, est vera declaratio ad illum textum.

145 Nec facit negocium secundum argumentum, tum quia possumus negare, in proposito, absentiam nocere, cum ius aliquod quæsitum non tollat, sed solummodo non prodest, id quod haberi in consideratione non debet, cũ potuerit fideicommissarius, etiam præsens nõ petere, quapropter, si restituerẽtur illi fructus, talis absentia ei prodesset, & noceret hæredi, quod pariter esset absurdum, & contrà d. l. absentia, tum quòd d. l. loquitur specialiter de ab

146 sentia causa Reipublicæ duntaxat, ita vt facilè possit per argumentũ à iure singulari, iuxta text. in l. ius singulare, supra de ll. in contrarium reflecti, & retorqueri.

147 Nec obstat tertium, & vltimum argumentum, quia falsum est absentes esse minoribus, & pupillis, & furiosis æquiparatos, quandoquidem furiosi, & minores sunt loco absentium, vt dicitur in d. §. fin. l. 2. supra de iur. codic. idest, furiosi gaudent priuilegijs eorum, qui absunt, non autem è contra, quapropter, cum fauore minorum statutum sit, vt hæres per fideicommissum grauatus, re ipsa, & ex solo tempore constituatur in mora, priuilegium hoc non est ad absentes trahẽdum, hoc igitur quoque tertium argumentum posset per locum à iure singulari retorqueri in contrarium.

Ex his ergo, vel indistinctè concludendum est, cũ communi opinione, quicquid dixerint Castren. & Ripa, vel specialiter concedenda est restitutio fructuum, ei duntaxat, qui abfuit ex causa Reipublicæ, cum eiusmodi absentia nemini damnosa esse debeat, nec quoad ius quærendum, nec quoad ius quæsitum, iuxta tradita per DD. ad §. rursus, Inst. de act.

148 Subsequitur modo quartus articulus, An fructus percepti post factam verbalem restitutionem, in fideicommissariam restitutionem veniant.

149 Et prima facie videtur respondendum negatiuè, Primum, quia, tunc demum fructus essent fideicommissario, hoc in casu, restituendi, quando per verbalem restitutionem esset in eum dominium rerum fideicommisso subiectarum translatum, sed nec per verbalem restitutionem potest dominium in fideicommissarium transferri, l. traditionibus, C. de pactis, igitur nihil proponitur, cur, potius debeant restitui fructus, post factam verbalem restitutionem, quàm anteaquam fideicommissaria hæreditas verbo sit restituta.

150 Secundo, quia fructus, ab hærede grauato percepti, negligentia fideicommissarij non petentis, in restitutionem non veniunt, l. mulier quæ duobus, §. si hæres, infra eodem. Sed fructus percepti, etiam post restitutionem verbalem, dicuntur negligentia non petentis fideicommissarij percepti, qui, post factam verbalem restitutionem, non curauit sibi restitutionem realem fieri, ergo nec fructus, post verbalem restitutionem perceptí, restituendi sunt fideicommissario.

Quibus non obstantibus in contrariam opinionem iuerunt communiter DD. & præsertim Ripa hic, num. 13. & Hieronym. Laurent. num. 28.

151 Primum, quia, tunc demum fructus percepti post aduentum diei, vel conditionis, ante factam verbalem restitutionem, hæredi grauato acquirerentur, & in restitutionẽ non venirent, quãdo verbali restitutione, quæ etiam per epistolam, & per nuncium fieri potest, l. restituta, infr. eodem, statim res omnes non fierent in bonis eius, cui hæreditas est restituta, & si nondum earum nactus sit possessionem, sed statim sequuta verbali restitutione, res fideicommissariæ eius fiunt, cui restituta est hæreditas, l. facta infra eodem in princ. ergo fructus ex ea non lucratur hæres, sed fideicommissarius acquirit.

152 Secundo, male fidei possessor fructus suos non facit, sed illos restituere tenetur, l. si na-

153 uis, & l. in fundo ff. de rei vendicat. At hæres grauatus, post factam verbalem restitutionem, est malæ fidei possessor, cum sciat, res fideicommisso subiectas, alienas esse, l. bonæ fidei ff. de verb. sign. ergo tenetur fructus restituere.

Non obstat primum contrarium, quia falsum est, per restitutionem verbalem non esse translatum dominium vniuersale, & ciuile, vt mox dicebamus per tex. in l. facta infr. eodem in princip.

Nec obstat secundum, quia, ex negligentia fideicommissarij non petentis, facit hæres grauatus

uatus fructus suos, donec est possessor bonæ fidei,& sic anteaquam verbalem faciat restitutionem, secus autem postea, cum per verbalem restitutionem efficiatur malæ fidei possessor.

154 Quod attinet ad quintum articulum, An, scilicet,& quando veniant in restitutionem fideicommissariam fructus ciuiles, sic breuiter distinguendum est. Aut versamur in fructibus ciuilibus debitis, ex contractu hæredis, aut in debitis ex contractu defuncti. Primo casu, secundum communes traditiones, fructus ciuiles, vel actiones ad illos, in fideicommissariam restitutionem non veniunt, l. postulante §. vlt. in fin. ff. ad S.C. Trebell. & l. deducta §. pen. eod. tit. licet ex sententia Guidi Panciroli, in suo thesaur. variarum lect. lib. 2. cap. 106. non videatur cõstituenda differentia inter fructus debitos ex contractu defuncti,& debitos ex contractu hæredis, sed solummodo inter exactos,& non exactos, negari tamen non potest, quin in d. l. deducta, in §. qui post, non fiat vis in eo, quòd stipulatio fuerit hæreditaria, inquit text. nam hæreditaria stipulatio fuit, quicquid sit. Secundo casu, Aut fructus sunt exacti, Aut exacti non sunt, Si exacti, Aut venerat dies, ante aditam hæreditatem, Aut postea, Si antea, restituuntur, quia sunt hæreditarij, argumento l. ita tamen, in §. 1. ff. ad Senat. Consult. Trebellian. tradit Castrens. ad d. l. postulante, in §. vltimo, nume. 2. Si verò post aditam hæreditatem, ante factam restitutionem, Aut hæres est in mora, & restituuntur, argumento l. mulier, §. si hæres, & l. postulante, §. 1. ff. ad Senat. Consult. Trebellian. Aut non est in mora, & in restitutionem non veniunt, l. deducta, §. qui post, ff. ad Sen. Consul. Trebell. tradit Castren. ad d. §. vlt. Si verò exacti non sunt, quia actiones, quæ sunt ex contractu defuncti, sunt hæreditariæ, propterea indistinctè in restitutionem veniunt, d. l. postulante, §. vltimo. Huius distinctionis materiam tractat lusius Peregr. de fideicommiss. artic. 49. num. 100.

155 Quod attinet autem ad sextum,& vltimum, concludendum vna cum Ripa hic, num. 24. in casibus, in quibus hæres grauatus tenetur fructus restituere, non debere, nisi fructus trium quartarum, & sic dodrantis restituere, cum apud eum debeat remanere quarta, & quartæ fructus, l. mulier quæ duob. §. si hæres, vers. alia causa, infra eodem, l. quod de bonis, §. fructus, ff. ad l. Falcid.

156 Nunc autem, absolutis ijs omnibus, quæ pertinebant ad primam conclusionem, colligo secundo loco limitationem, vt conclusio, scilicet, non vendicet sibi locum in fructibus perceptis post moram factam ab hærede grauato, in fideicommissaria hæreditate restituenda, per moram autem intelligimus extraiudicialem etiam moram, vna cum Bald. ad l. 1. in §. de illo, hoc eodem titulo nostro, in prima oppositione, cum extraiudicialis etiam interpellatio sufficiat ad constituendum debitorem in mora, vt per glo. communiter receptã, ad l. qui Romæ, in §. cohæredes infra de Verb. signific.& per Alexan. Soc. Ias.& Aret. ibi, qui Aretinus idem in specie respondit consil. 156. quam sententiam probare etiam videtur Peregrin. de fideicomm. art. 49. num. 86. vbi plenè de hac mora,& hanc sententiam probauit, damnãdo opinionem pragmaticorum, qui intelligunt hanc limitationem de mora iudiciali, Anton. Faber de errorib. pragmaticor. Decad. 11. error. 3. & huic opinioni ego quoque subscribo.

157

158 Tertio colligo ex hoc tex. alteram, ad eandem primam conclusionem, limitationem, vt locum sibi non vendicet, vbi testator specialiter rogauit hæredem grauatum, vt hæreditatem cum fructibus restitueret, id quod puto verum esse, siue tacitè, siue expressè hoc fecerit, iuxta l. Balista, vbi notatur hoc eod. tit. nostro,& iuxta l. cum ita, §. Pegasus, & l. Lucius, § de leg. 2. tradit Peregr. in d. art. 49. num. 24. & 25.

159 Quarto autem loco, colligo ex hoc text. in vers. planè, alteram principem conclusionem, fructus, nimirum ab hærede grauato, die pendente, vel conditione, perceptos, in Trebellianam imputari, quæ conclusio regulariter verissima est,& probatur etiam in l. mulier quæ duobus in §. si hæres, & in §. cum proponeretur, & in l. postulante, §. sed & in huiusmodi, infra eodẽ, nec non in l. quod de bonis, in §. fructus, supra ad l. Falcidiam, cuius conclusionis ratio reddita est à nobis supra in figuratione casus d. versiculi planè. Verum, quia varias patitur hæc

160 quoque conclusio difficultates, & varias recipit declarationes, propterea, pro exacta illius explicatione,& eorum, quæ illius occasione vtiliter, & non importunè tractantur hic ab Interpretibus sex propono discutiendos articulos.

Primus erit, An in casibus, in quibus fructus in Trebellianicam imputantur, liberum sit hæredi grauato, fructus etiam restituere,& quartam de alijs rebus deducere, vel cogatur præcisè fructus imputare.

Secundus, An & quando fructus teneantur sibi

sibi in Trebellianicã imputare ij, qui non sunt liberi primi gradus.

Tertius, An, & quando liberi primi gradus, teneantur fructus in Trebellianicam imputare.

Quartus, An teneantur in Trebellianicam imputare fructus, parentes primi gradus.

Quintus, An fructus imputentur in legitimam.

Sextus, An fructus imputentur in Falcidiã.

161 Circa primum, cuius termini declarationem non indigent, variæ, & multæ sunt interpretum opiniones, ita vt cum Poeta dicere possimus.

Velle suum cuiq; est nec voto viuitur vno.

& quattuor potissimum sunt sententiæ, prima est antiquorum, sententium fructus medio tẽpore perceptos, in quartam imputari, si eos hęres grauatus imputare velit, quasi sit sensus, vt fructus huiusmodi præcipuos habere non debeat, licet non restituat, sed in quartam imputare, si retinere eos velit, non tamen excludendum esse à petitione quartæ deducendæ de rebus hæreditarijs, si eos restituere malit, & hęc fuit opinio Iacobi de Arena, Oldradi, & Rainerij de Forliuio, ad l. mulier, quæ duobus, in §. si hæres, infra eodem, quos refert Ripa hic, num. 25. & Hieronym. Laurent. num. 48. & pro hac opinione vnum, vel alterum vrget argumentum.

162 Primum autem fundamentum illius est, in l. ita tamen, §. ex asse, infra hoc eodem titulo nostro, vbi à testatore, qui in bonis habebat puta 400. aureos, fuerat quædam mulier ex asse instituta, & illius fidei commissum, vt partem dimidiam hæreditatis statim mihi restitueret, alteram autem partem pariter restitueret mihi cum moreretur. Præterea legatis particularibus grauata fuerat in quinquaginta aureis, mortuo testatore, & adita hæreditate, vt suam liberaret fidem, & testatoris voluntatem impleret, mihi dimidiam hęreditatis restituit, & quinquaginta, legatorum nomine relicta, legatarijs præstitit, tam à dictis legatarijs, quàm à me, quia vires hæreditatis ignorabat, cautionem exigendo, de restituendo sibi, si quid præstitisset, vltra quam nobis licetet per legẽ Falcidiam habere, decessit tandem memorata mulier, ego autem, ab hæredibus, suis alteram dimidiam partem hæreditatis, vna cum fructibus, petebam. Quęsitũ fuit de pluribus, sed, omittendo quæ ad rem non faciunt, inter alia, quæsitum fuit quo pacto deberet mihi fieri restitutio, summa conclusionis est hæc. hæredem, retenta quarta, hoc est centum aureis, ex rebus hęreditarijs, debere restituere, quod vltra quartam apud hæredem reperitur, ita tamen, vt fructibus suppleat damnum, quod sen sit fideicommissum vniuersale per integram legatorum præstationem, vltra vires hæreditarias, si ad huiusmodi quantitatem ascendant, apparet ergo dari casum, vbi hæres restituendo fructus, Quartam de hæreditate ipsa retinet, quare possumus per d. tex. ita argumentari. si præcisè cogeretur hæres fructus in quartam imputare, non posset dari casus, vbi hæres, fructus restituendo, hæreditatis Quartam retineret. Sed datur iste casus, vt constet ex relata facti specie, in d. §. hæres ex asse, ergo non cogitur hæres præcisè fructus in Quartã imputare, sed si velit.

163 Secundo, id non potest præcisè in trebellianicam (quæ, & ipsa hæreditatis quarta appellatur, l. 1. C. eodem) imputari, quod, adita demum hæreditate, quo tempore trebellianica hæredi debetur, §. sed quia, Instit. de fideic. hæredit. in rerum natura non reperitur. Sed fructus, statim adita hæreditate, non dantur, & non reperiuntur, loquimur enim de illis, qui, post aditam hæreditatem, pendente conditione, percipiuntur, eiusmodi, ergo fructus non possunt præcisè, & indistinctè, in trebellianicam imputari.

Secunda autem opinio, fuit Bart. ad l. ita tamen in §. ex asse, infra eodem, qui opinatur, audiendum esse, vel non audiendum hæredẽ, volentẽ restituere fructus, & deducere quartam de alijs rebus, hæreditarijs, iudicis arbitrio.

164 Primum, per tex. in l. potest autem, supra de legat. 1. potest autem hæres, inquit tex. loquẽdo de legatario partiario, vel in paucioribus, vel in vna re, relictam partem legatario dare, in quam, vel legatarius consenserit, vel iudex æstimauerit, nec necesse habet legatarius. in omnibus rebus vendicare portionem, ex quo verborum contextu, eiusmodi potest, pro hac opinione, sumi, à proportione, argumentum, iuxta l. sufficit de condit. indeb. & l. si filius fam. vbi glos. & Bald. ff. si cert. pet. eodem modo se habet legatarius partiarius, respectu quotæ hæreditatis, sibi ex legato debitę, ad totam hęreditatem, quo se habet hæres, vniuersali fideicommisso grauatus, respectu Quartæ sibi debitæ, ex S.C. Trebell. ad totam hæreditatem restituendam. sed legatarius partiarius, pro sua quota non cogitur quicquam præcisè accipere, sed iudicis arbitrio illam cõsequitur, ergo hæres quoque grauatus, non debet cogi, pro quarta sibi debita, fructus præ-

præcisè retinere,& imputare,sed iudicis arbitrio debet illam, vel in fructibus, vel in re alia habere.

165 Secundo,facit pro Bart.opinione,ex sententia Hieronymi Laurent. hic num.49. eiusmodi ratio, quod in iure est omissum, iudicantis religioni remittitur, l.quæsitum sup.de testibus, tradit Abbas ad c.vlt. de transact. sed An præcisè, vel, ex hæredis grauati voluntate,fructus, in controuersia positi, in trebellianicam imputentur,omissum est à lege, & iure cautum non reperitur, debet ergo hæc quæstio arbitrio iudicis dirimi.

Tertia est opinio Paul. Castren. ad eandem l.ita tamen in d.§.hæres ex asse, infra eodem, distinguentis,scilicet inter fructus cõsumptos, & extantes,& statuentis consumptos præcisè esse imputandos,extantes autem, ex voluntate ipsius hæredis,& ita ipse, distinguendo, cõtrarias conciliat opiniones, & illius sentẽtiam tamquam æquiorem amplectitur Ripa hic, num.25.

166 Probatur autem Castrensis distinctio,quo ad fructus extantes,per tex. in d.§.hæres ex asse,inducendo,vt supra,& declarando illius decisionem in fructibus duntaxat extantibus locum habere, quoad fructus autem consumptos, potest probari hac ratione, quia res ab hærede alienatę,tamquam electæ pro quarta, regulariter in quartam, eodem etiam hærede grauato nolente,& inuito, imputantur,l.Marcellus,§.res quæ ab hærede,supra eodem.sed

167 fructus consumpti res sunt iam alienatæ, & pro quarta electæ, igitur debent præcisè,& hærede etiam inuito,in quartam imputari.

Quarta,& vltima opinio est Imolæ,& Alexand.hic,num.2.sentientium indistinctè,& præcisè fructus perceptos,conditionẽ pendente,esse ab hærede,etiam inuito,in quartam imputandos, & huic opinioni subscribit Hieron. Laurent.hic,num.51. duodecim pro hac sententia adducens argumenta, ego tamen studendo breuitati eligam potiora.

168 Primum igitur argumentum petitur à l. nostra,à d.l.mulier quæ duobus, §.si hæres, & à l.deducta,§.ante diem,infra hoc eodem titulo nostro,quibus in locis, simpliciter, generaliter,& indistinctè concluditur,fructus in Trebellianicam esse imputandos. Quamobrem, possumus ex illis sic ratiocinari. quod simpliciter, & indistinctè iura fieri statuunt, debent præcisè,& indistinctè fieri,cum non sit à nobis distinguendum, vbi lex non distinguit, l.de precio, supra de public.in rem actione, tradit Iaf. ad l.quamuis,supra de in ius vocando.Sed iura supra prolata,generaliter,& indistinctè statuunt fructus, pendente conditione ab hærede grauato perceptos,in quartam ex Sen.Consul. Trebelliano esse imputãdos, igitur fructus indistinctè, & præcisè in quartam sunt imputandi.

169 Corroboratur etiam argumentum, quia verba legis cum effectu necessario sunt intelligenda,l.3,§.1,ff.de in rem verso.

170 Secundo, qui releuatur in vno debet in altero grauari,l.eum qui,ff.de iureiuran.cum vulgaribus. Sed hæres grauatus hæreditatem restituere, in diem,vel sub conditione,releuatur in vno, vt,scilicet,fructus, quos pendentę die,vel conditione percipit,restituere non tęneatur,vt dicitur in princ.l.nostræ,ergo in altero debet grauari, vt,scilicet,eosdem fructus in quartam imputare de necessitate teneatur. Corroboratur hic intellectus ad hanc legem, nostram,& ad alias,quæ loquuntur de imputa-

171 tione fructuum in quartam,quia, secundum eum, decidunt casum magis dubitabilem, iuxta l.Labeo,ff. de Carbon.edict.

172 Tertio, creditoribus, regulariter satisfit alienatione fructuum,potius,quàm corporum hæreditariorum ipsis etiam creditoribus reluctantibus,l.magis puto,§.non passim,ff.de rebus eorum, l.lex quæ, C.de administr.tutor.

173 Sed hæres grauatus, quartæ ex Sen.Consult. Trebell. quasi quidam creditor esse existimatur, igitur etiam nolens,& inuitus,pro satisfactione suæ quartæ,cuius est creditor,debet fructus accipere,& imputare.

Quarto,& vltimo probat optimè hanc opinionem text.in l.quod de bonis, in §.fructus, supra ad legem Falcidiam,fructus prædiorum inquit tex.sub conditione verbis fideicommissi relictos, in causam fideicommissi non deductos, hæres in ratione Falcidiæ sic accepto facere sibi cogitur, vt quartã, & quartæ fructus, ex die mortis,bonorum,quæ tempore mortis fuerunt habeat,hic text. præterquamquod apertè videtur probare hanc sententiam, si loquatur de vtili Falcidia, quæ deducitur ex fideicommissis,vbi etiam accipiatur de Falcidia directa, hoc est de quarta,quæ deducitur de

174 legatis, sic potest induci, quod de necessitate in Falcidiam imputatur,necessariò debet etiam in Trebellianicam imputari,cum de Falcidia ad Trebellianicam valeat argumentum, l.Marcellus,versic.quod autem,supra eodem, tradit Euerard.in suis centum locis argumentorum,in loco à Falcidia ad Trebellianicam,

175 sed fructus,qui capiuntur ab hærede ex prędijs legatis, conditione pendente, in Falcidiã pręcisè imputantur,& de necessitate,cum hæres

res, cogatur sibi illos accepto facere, in ratione, lege Falcidiæ, vt eleganter ait Papinianus in d. §. fructus, igitur præcisè, & de necessitate fructus huiusmodi in Trebellianicam imputâ-
176 tur. verbum enim, cogitur, necessitatem significat.
177 Accedat etiam quinto, quod imputatio, omnem facit cessare Quartæ detractionem;
178 cui detractioni est locus, in supplementum eius, quod, quoquo modo imputatur, vt habetur in l. filium quem habente, C. famil. ercisc. sed fructus imputantur, vt hic, & in alijs iuribus, cum l. nostra consentientibus supra prolatis, ergo faciunt cessare detractionẽ Quartæ de alijs rebus hæreditarijs.
179 Nec faciunt negotium ea, quæ fuerunt pro diuersis opinionibus supra allata, & præsertim tex. in l. ita tamen, in §. hæres ex asse, infra eodem, qui adducebatur pro prima antiquorum opinione, quia, vt rectè considerat Alex. hic nu. 2. vers. in glos. 1. in d. §. est specialis casus, in quo legatorũ grauamẽ vires hæreditatis excedit, vt constat ex eodem text. quo in casu, fructus, qui percipiuntur ex parte hæreditatis, post mortem restituendæ, ante aduentum diei, censentur iudicio testatoris, ad grauatum pertinere, vt suppleant, quod deest parti hæreditatis restituendæ, ob præstitum integrum legatum. Quamobrem videtur d. tex. posse, per locum à iure singulari, in contrarium retorqueri. Præterea, in terminis quæstionis nostræ, non tenet consequentia, datur casus, in quo fructus restituuntur, non imputantur, ergo præcisè non imputantur, quia sensus propositæ quęstionis est. An in casibus, in quibus imputantur, necessariò imputentur, & præcisè, quia non possit hæres, si velit eos restituere, & Quartam de alijs rebus hæreditarijs deducere, non autem, An præcisè imputentur, quia non detur casus, vbi non imputentur, in d. enim §. ex asse fructus non imputantur, sed restituuntur, quia ita iure expressè cautum est, rationibus de quibus supra, vel similibus, nõ, quia hæres maluerit fructus restituere, & Trebellianicam de rebus hæreditarijs deducere, ita vt d. tex. in quo consistit fundamentum opinionis antiquorum, non meruerit in proposito allegari. Accedat etiã, quòd fortè ibi non cogitur hæres præcisè imputare, quia fideicommissarius desiderauit sibi alteram partem hæreditatis, cum fructibus, restitui, quod dum fecit, abstulit ab hærede grauato imputandi necessitatem, & fortè, in pœnam illius plus petentis, factum fuit, vt hæres grauatus, nec imputare, nec restituere teneretur.

Nec facit negocium secundum, quia haberet vires, vt considerat Hieronymus Lauren. hic, si, statim sequuta aditione, hæres restitueret, sed nos supponimus hæredem grauatum esse sub conditione, vel in diem, quo casu non dicitur debita quarta ex Senat. Consult. Trebellian. ante aduentum diei, vel conditionis; Quo tempore, cum fructus percepti sint, probabiliter dubitatur, an sint imputandi de necessitate in quartam, & concluditur affirmatiuè per rationes, & iura allegata supra pro posteriore sententia.
180 Nec obstant argumenta pro secunda opinione; quæ fuit Bart. & præsertim de d. l. potest, supra de legat. 1. quia, quod dicitur ibi de arbitrio Iudicis, habet locum in detractione Falcidiæ, non in imputatione, ne, scilicet, si detrahatur Falcidia de singulis rebus hæreditarijs, laceretur, comminuatur, & reddatur inutile vniuersum patrimonium, & propterea dissentientibus partibus; recurritur ad arbitrium Iudicis, quemadmodum fit, vbi pars hæreditatis alicui relicta est, vt in dict. l. potest, aliud autem est in imputatione, pro qua non oportet confugere ad Iudicem, quia, aut cautum est, vt aliquid imputetur, quemadmodũ de fructibus in materia nostra, & præcisè imputatur, aut iure cautum non est, & tunc illud ab imputatione est immune.

Nec facit negocium secundum, pro eiusdem Bartoli opinione, argumentum, falsa enim est illius minor, quia non modo pluribus iuribus cautum est, fructus medio tempore perceptos in quartam esse imputandos, id quod cum necessario iuris effectu est intelligendum, sed est etiam expressum necessariò debere hæredem grauatum sibi huiusmodi fructus in quartam imputare, cum; in Falcidiæ ratione, eosdem fructus cogatur sibi acceptò facere, vt in d. §. fructus.
181 Nec obstat ratio, qua probabatur tertia Castrensis opinio, inter consumptos fructus, & extantes distinguentis, quia d. l. Marcellus, in §. res quæ, qua probabatur alterum membrum distinctionis, quod ad fructus consumptos pertinet, confirmat, in dictis fructibus cõsumptis, Imolæ, & Alexand. opinionem, quam sequimur, & tuemur, & dict. §. hæres ex asse, quo probabamus alterum distinctionis membrum, ad fructus extantes pertinens, quodque posteriori sententiæ aduersabatur, non vrget, quia specialiter procedit in casu, de quo ibi, vt supra docuimus. Constat ergo ex his veram esse indistinctè cõclusionem supra firma-

tam, præcisè nimirum fructus eſſe in Trebellianicam imputandos.

182 Quod attinet autem ad ſecundum articulum, omiſſa diſputatione, quatenus quæritur, An, & quando fructus teneantur ſibi in Trebellianicam imputare ij, qui non ſunt de liberis primi gradus, ſic breuiter diſtinguendum eſt. Aut ſunt fructus percepti negligentia fideicommiſſarij non petentis. Aut iudicio teſtatoris, primo caſu non imputantur, l. mulier quæ duobus, §. ſi hæres, infra eodem. Secundo autem caſu, rurſus diſtinguẽdum eſt, quia, Aut verſamur in caſibus, in quibus expreſſum eſt à iure, vt non imputentur, Aut verſamur in dubio, Si verſamur in caſibus à iure expreſſis, non imputantur, vt in d. l. ita tamen, in §. hæres ex aſſe, infra eodem. Specialia enim generalibus derogant, l. vltima, §. vltimo, ff. de auro, & argento legato, vulgata l. in toto, ff. de regulis iur. l. ſanctio legum, ff. de pœnis, Si verò verſamur in dubio, imputantur dict. l. mulier, quæ duobus, §. ſi hæres. Nec mirum eſt potius imputari eos fructus, qui capiuntur iudicio teſtatoris, quàm eos, qui capiuntur negligentia non petentis, quia iſti capiuntur incidenter, illi verò neceſſariò ab herede capiuntur, tamquam ab hærede, cum non ab alio capiantur, & iudicio teſtatoris capiantur, id quod videtur etiam ſentire Ant. Faber de error. pragma. decad. 11. errore 4.

183 Subſequitur modo tertius articulus, An, & quando liberi primi gradus, teneantur fructus in Trebellianicam imputare, cuius articuli diſputationem, quia difficilis eſt, diuidam, facilioris intelligentiæ gratia, in octo inſpectiones.

184 Prima erit, An liberi primi gradus, teneantur fructus in Trebellianicam imputare, quando ſunt reſtituturi hæreditatem, non fratribus, vel fratrum filijs, ſed extraneis.

Secunda, Numquid teneantur imputare, quando detrahunt duas quartas.

Tertia, An teneantur imputare fructus à parente ſeminatos.

Quarta, An teneantur imputare fructus in Trebellianicam liberi primi gradus, qui nati non ſunt legitimi, ſed legitimati.

Quinta, An pater, qui non poteſt iubere filium, vt fructus in Trebellianicam imputet, poſſit iubere, vt eos reſtituat.

Sexta, An liberi primi gradus, teneãtur fructus in creditum imputare.

Septima, Si quid hæreditarium pereat, An filij teneantur fructibus damnum, & hęreditatis diminutionem compenſare.

Octaua generalis, An, & quando liberi primi gradus teneantur fructus in Trebellianicam imputare.

185 Redeundo ad primam, ſunt contrariæ Doctorum ſententiæ, prima eſt affirmatiua, exiſtimantium, liberos primi gradus teneri fructus in Trebellianicam imputare, vbi non ſint reſtituturi hæreditatem fratribus, vel fratrum filijs, ſed extraneis. hanc opinionem tenuerũt Petrus, Raiņer. de Forliuio, Cynus, Albericus, Corneus Caccialupus, & Franciſcus de Ramponibus, & alij ad l. iubemus, C. eodem titulo noſtro, hanc tenet Alexan. hic, & ſequuti ſunt quamplurimi reſpondentes de iure, quos congeſſit Antonius Gabriel in ſuis communibus concluſionibus lib. 4. in tit. ad Senat. Conſult. Trebellian. concluſio. 12. nu. 5. & hanc quam tenuit Herculanus noſter ad l. in quartam, ſupra ad l. Falcid. magis communem eſſe dixit Claudius Aquenſis hic.

186 Adducti autem ſunt, ad ita ſentiendum, omnes vnico argumẽto, petito à d. l. iubemus, C. eodem, vbi inquit Imperator. illud etiam admonemus, ea quæ de Falcidiæ portione, nõ per reditus, ſed per ipſas res hæreditarias retinẽda, & de ſatiſdatione fideicommiſſorum, ſicuti ſupra dictum eſt, concedenda diximus, non vlterius, quàm in ijs perſonis, vel caſibus, quorum ſuperius mentio facta eſt, oportere, produci, ſed de perſonis, & de caſu, de quibus, & de quo diſputamus, vbi, ſcilicet, liberi primi gradus ſint grauati reſtituere extraneo, mẽtio in aliqua parte, d. l. iubemus, facta non eſt, igitur diſpoſitio eiuſdem legis, ad hunc caſum non poteſt produci.

Quo tamen argumento, quanquam vrgentiſſimo, minimè obſtante, in contrariam videntur iuiſſe opinionem, gloſ. & Bart. hic, quatenus indiſtinctè dixerunt, liberos primi gradus, ad reſtituendam hæreditatem, ſub conditione grauatos, ſibi in Quartam fructus medij temporis imputare minimè debere, idem tradiderunt gloſ. & Bart. ad l. quod de bonis, in §. quod Auus, ſupra ad l. Falcidiam, vbi eandem opinionem expreſsè tenuit Imola, & videntur ſequi Caſtrenſ. & Alex. videtur tenere eandem opinionem gloſ. ad d. l. iubemus, vbi eandem ſequitur Salyc. hanc tenet Picus ad l. in Quartã ſupra ad l. Falcidiã, & hanc expreſsè tenent Ripa hic num. 29. & Hieron. Lautent. num. 58. quam tenuerunt, etiam, de iure reſpondendo Bero. Pariſ. & Ruin. quos citat Antonius Gabriel. in d. concluſ. 12. num. 5. verſic. contrarium, hanc tenet etiam Menoc. de arb. iud. lib. 2. caſ. 256. num. 34. & huic ſubſcripſit

psit etiam nouissime Andr. Fachin. lib. 5. controuersiarum iur. cap. 10.

187 Primum autem pro hac opinione, ita possumus argumentari, vbi viget eadem ratio finalis, ibi eadem debet fieri quoque iuris dispositio, l. à Titio ff. de verb. oblig. l. illud. C. de coll. sed eadem ratio finalis nempe fauor liberorum primi gradus, viget etiam vbi grauantur restituere extraneo, vel extraneis, igitur, eo quoque casu, debet vigere, l. iubemus dispositio, vt scilicet imputare in Quartam fructus non cogantur.

188 Secundo, ad mentem Hieronymi Laur. hic sub num. 59. ita argumentor. illa lex, quæ decidit maiorem dubitationem, eodem modo, in eodem genere dubitationis minorem decidere intelligitur, ex doctrina Bar. ad l. nec in ea ff. ad l. Iul. de adult. facit l. non debet, de regul. iur. sed l. iubemus decidit, liberos primi gradus non debere imputare fructus in Quartam, sed debere illam habere de rebus hæreditarijs, vbi sunt restituturi hæreditatem fratribus, vel eorum filijs, qui casus magis dubitabilis est, ob fauorem liberorum, quibus restitutio fit, ergo eodem modo decidit casum, vbi sunt grauati restituere extraneis, qui casus est

189 minus dubitabilis, ob verisimilem mentem testatoris, quem præsumere non debemus magis alienam sobolem, quàm suam propriam diligere, hoc enim, & naturali pietati repugnat, & iuribus nempe, l. cum Auus ff. de condit. & demonstr. l. cum acutissimi, C. de fideicomm. l. generaliter §. cum autem C. de Institutionibus, & substit.

190 Non obstat contrarium, de d. §. fin. quia vt considerant DD. hic, & præsertim Hieron. Laurent. sub num. 60. verbum illud, personis, ad grauatas tãtum refertur, de quarum priuilegio agitur, non ad eas, quibus restitutio fit, eum de illis principaliter non dubitetur, sed de liberis grauatis, priuilegio condonatis, & ideo principalis legislatoris intentio inspicienda est, argumento, l. si quis nec causã ff. si cert. pet. verbum autem, casibus, refertur ad §. in supradictis, vbi, in duobus casibus, de non præstanda fideicommissi cautione, disponitur.

191 Quod attinet autem ad secundam inspectionem, An, scilicet, liberi primi gradus teneantur fructus in Trebellianicam imputare, quando duas deducunt quartas, contrariæ sunt Doctorum opiniones, quarum altera est affirmatiua, vt teneantur, scilicet, imputare, quam tenet Paul. Castrens. ad l. mulier, quæ duobus, §. cum proponeretur, infra eodem, & ad l. scimus, §. repletionem, C. de inofficioso testamento, & in consil. 188 lib. 2. tenet etiam Alexand. ad d. §. cum proponeretur, & Ioan. Crottus ad l. qui Romæ, in §. duo fratres, de verb. obligat. hanc tenet etiam Cæphal. consil. 153. num. 70. lib. 2. & nouissimè Antonius Faber, de erroribus pragmaticorum Decad. 11. errore 5.

192 Et primum, pro hac opinione, ad mentem Hieronymi Laurentij, sic possumus ratiocinari. lex quælibet debet intelligi, vt disponat in casibus, qui dari potuerunt tempore quo eadem lex fuit edita, & promulgata, cum de futuris non potuerint diuinare legislatores, §. 1. in Authent. vt cum de appellat. cognosc. & in Authent. vt factæ nouæ constitutiones, tex. est in l. leges, C. de legibus. Sed tempore, quo liberis primi gradus fuit indultum priuilegium d. l. iubemus, vt non cogerentur imputare reditus in quartam, vt alij regulariter, non poterat dari casus, nisi detractionis vnius quartæ, cum longe postea, Iure Canonico, per cap. Raynutius, de testament. fuerit inductum, vt saltem, vbi sub conditione grauarentur, duplicem quartam detrahere possent, vt per gloss. ibi, in verbo. legitimam ipsam, igitur dispositio dictæ legis, debet habere locum dumtaxat in casu, vbi vna tantummodo Quarta detrahitur.

Secundo, pro hac eadem Castrens. opinione, ponderatur text. in d. l. iubemus, hoc modo, videlicet. dispositio legis, loquentis in casu, vbi dodrans venit restituendus, necesse est vt habeat locum, vbi vna tantummodo Quarta apud hæredem est remansura, cum dodrans totam amplectatur hæreditatem, excepta vna Quarta ex duodecim, nempe vncias nouem, §. hæreditas, Institut. de hæred. instit. sed d. l. iubemus, disponit, liberos primi gradus, non debere fructus in Quartam imputare, vbi dodrans venit restituendus, vt dicitur expressè in d. l. iubemus, in principio, ibi. Sed de ipsis rebus hæreditarijs dodrans restituatur, ergo eius dispositio habet locum tantummodo, vbi vna detrahitur Quarta, & consequenter, vbi detrahuntur duæ Quartæ, fructus, secundum regulam l. nostræ imputantur.

193 Tertio, illa debet admitti legis interpretatio, per quam priuilegia minus multiplicantur, glos. est in l. à Diuo Pio, ff. de re iudic. facit l. si quando, C. de inofficioso testamento, sed talis est interpretatio, per quam restringimus priuilegium d. l. iubemus, ad casum, vbi vna dumtaxat venit Quarta detrahenda, igitur talis interpretatio est omnino admittenda.

Quarto, Quia rationi consentaneum est, vt

vbicumque filius Trebellianicam detrahit, tamquam extraneus, non ſit melioris conditionis, quàm extraneus, & conſequenter, vt tamquam extraneus fructus in Trebellianicam imputet. Sed filius vbicumque duas deducit Quartas, legitimam deducit tamquam filius, Trebellianicam autem tamquam extraneus, vt apertè habetur in cap. Raynaldus, de teſtament. igitur debet eo caſu, tamquam extraneus fructus in Trebellianicam imputare.

Quinto, & vltimo, quia, qui releuatur in vno, debet grauari in altero, vulgata l. cum qui, ff. de iureiurando, in principio. Sed filius, in caſu noſtro, releuatur in hoc, vt duplicem habeat Quartam, igitur debet ſaltem in alio grauari, vt fructus in Quartam Trebellianicæ imputet.

Non defuerunt tamen, qui in contrariam iuerunt opinionem, ſentientes liberos primi gradus, nec vbi duas quartas habeant poſſe compelli fructus in Trebellianicam imputare, hanc probauerunt Barto. Alexan. & alij communiter ad l. quod de bonis, in §. quod Anus, ſupra ad legem Falcidiam, vbi Alexan. de magis communi teſtatur, hanc tenet etiam Paul. Leonius, teſtans de magis communi, ad l. qui Romæ, §. duo fratres, de verb. oblig. num. 302. vbi eandem opinionem, ante eum tenuit Socin. Iun. num. 84. verſic. ego vero, vbi teſtatur pro ea ſe conſuluiſſe apud Veronam, pro qua reſpondit etiam de iure Ang. conſ. 124. quod incipit, Iolus Domini Dalmatij, hanc probant etiam hic, Ripa num. 30. & Hieronym. Laurent. num. 61. tenuerunt etiam Didac. Couar. ad cap. Raynutius, §. r. 1. num. 8. de teſtament. Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2. caſu 256. nu. 35. & nouiſſimè And. Fachin. lib. 5. controu. iur. c. 9. & hanc ego quoque veriorem eſſe arbitror.

194 Primum, per tex. in d. l. iubemus, C. eodem, ita inducendo. illa legis interpretatio nō debet aliquo pacto admitti, per quam lex ipſa eluſoria, & perperam lata reddatur. Can. erit autem lex. 4. diſtinct. facit l. quæ bis idem, infra de verb. oblig. & §. cumque hoc, in proœmio, Inſtit. conferunt tradita per Bart. ad l. 1. ſupra de legat. 1. in prima oppoſitione. Sed eiuſmodi eſt interpretatio, per quam admittimus, d. l. iubemus, locum non habere, vbi liberi primi gradus duas deducant Quartas, igitur indigna eſt, quæ à nobis recipiatur. Minor propoſitio, probatur, quia, ſi beneficium, & fauor illius legis reſtringeretur ad caſum, vbi vnica detrahitur Quarta nullum liberorum primi gradus ius ſingulare, & priuilegium, quod profitetur Iuſtinianus inducere, induceretur. Sed commune eſſet etiam cum cæteris vlterioris gradus liberis, cum & ipſi duas Quartas detrahant, quod abſurdum eſt, & contra Iuſtiniani mentem, in d. l. iubemus. Quicquid dicat Hieron. Laurent. hic, num. 66. & Anton. Faber, in d. error. 5. vbi contrariam tuetur opinionem.

195 Secundo loco, tunc demum liberi primi
gradus, quādo duas quartas deducunt, eſſent
compellendi fructus imputare, quando ſepa-
ratim in aliquam, ex quartis deducendis, fru-
ctus imputarentur, argumento regulæ, ſingu-
la, quæ non proſunt, nec vnita iuuant, l. ſpado-
num, §. qui iura ff. de excuſat. tut. l. patre furio-
ſo ff. de his, qui ſunt ſui, vel alieni iur. facit re-
gula, l. quę de tota ff. de rei vendic. ſed in Quar
tas deducendas, de quibus agimus, ſeparatum,
in terminis diſputationis noſtræ, non imputā-
tur, ergo nec debent imputari, vbi ſimul, &
196 ſemel deducantur. Minor propoſitio proba-
batur; nam. quoad liberos primi gradus, fru-
ctus, nec ex iuſſu parentis in Trebellianicam,
imputari, probat apertè tex. in d. l. iubemus C.
eodem, in legitimam autem abſolutè, fructus
non imputari, probat tex. in l. ſcimus, §. repletionem C. de inofficioſo teſtamento.

197 Tertio, & vltimo loco ponderatur, pro hac opinione, tex. in d. cap. Rainaldus de teſtament. ſic inducendo. incluſio vnius eſt, excluſio alterius, l. cum prætor de iudic. l. ſi maritus C. de procurat. ſed in d. c. Rainaldus, vbi filia, quæ eſt de liberis primi gradus, & duplicem Quartam deducit, includuntur fructus poſt litem conteſtatam percepti, vt ſcilicet in Trebellianicam imputentur, igitur cæteri fructus, qui, medio tempore, & ante moram, percipiuntur, tanquam immunes ab imputatione in Quartam, omnino excluduntur.

198 Non obſtant nunc contraria, & præſertim
primum argumentum, quia nō eſt vſquequa-
que verum, non poſſe nouas leges, ſecundum
antiquas intelligi. quandoquidem leges, etiā
nouæ, intelliguntur, & determinantur ſecun-
dū veteres, & ad illas trahuntur, vbi ratio hoc
expoſcat, l. ſed, & poſteriores ff. de legibus, l.
nihil, de coiungēdis cū emanc. liber. Preterea
non eſt aperti iuris. An ante c. Rainutius, poſ-
ſent liberi, præſertim vbi eſſent grauati in diē,
vel ſub conditione, vniuerſam hæreditatem
199 reſtituere, duas Quartas deducere, & vbi-
cunque aliquid controuerſi iuris ciuilis eſt, ſi
aperto iure Pontificio deciſum reperiatur, ab
eodem iure Pontificio, ius etiam ciuile interpretationem recipit.

200 Accedit etiam, quòd, in hac diſputatione,
ſuppo-

ſupponenda eſt vera, etiam de iure ciuili, communis illa Bart. opinio, ad l. quanquam, C. ad l. Falcidiam, quæ eſt, vt liberi ſaltem grauati ſub cōditione, poſſint duas deducere Quartas, quàm communem eſſe, teſtatur hic Ripa num. 30. vbi enim de vno dubitamus, in cæteris ſupponendæ ſunt communes, vt per Riminaldum Iuniorem ad Rubr. Inſtitut. de donat. num. 59. quinimmo indiſtinctè, etiam de iure ciuili, locum fuiſſe deductioni duarum quartarum, præſertim poſt l. quoniam in prioribus, C. de inoff. teſta. egregiè probat aduerſus Hotomanum, Andr. Fachin. lib. 5. controu. iu. c. 2.

201 Non obſtat ſecunda ratio, petita à d. l. iubemus, quia dodrans, de quo loquitur, d. l. intelligitur de hæreditate reſtituenda per fidei-
202 commiſſum, ſub qua legitimam, quæ oneribus non ſubijcitur, l. quoniam in prioribus, C. de inofficioſo teſtamento, non comprǽhenditur, vt declarat ibi Caſtrenſ. & Bald. ad l. filiū quem habentem, C. famil. ercisc. nec non Alexand. ad l. in ratione, in §. quod vulgo in fin. gloſæ primæ, ſupra ad l. Falcidiam, & hanc reſponſionem, quàm veriſſimam eſſe arbitror, latius explicat, & pluribus exornat, Hieronym. Laurent. hic num. 62. & rectè declarat etiam Fachin. lib. 5. controuerſ. iur. tàm cap. 2. col. 6. verſic. reſpondeo ſi Zenonis, quàm etiam cap. 9. in fin. & Paulus Leonius ad d. l. qui Romæ, in §. duo fratres nu. 305. vbi dicit, in caſu deductionis duarum quartarum, hæreditatem bis in aſſe conſtitui, primum quando in ea ipſa deducenda eſt legitima, quæ, ſcilicet fideicōmiſſo non ſubijcitur, deinde quando eſt deducenda Trebellianica de hæreditate reſtituenda, cuius hæreditatis reſtituendæ ratione habita, ſemper dodrans reſtituitur, & ita intelligit d. l. iubemus, etiam Polydor. Ripa in ſuis ſing. obſeru. obſeru. 108. num. 3.

203 Nec facit negotium tertium, quia, præterquamquòd nullum eſt inconueniens, vt priuilegia multiplicentur fauore liberorum primi gradus, per ea, quæ ſcribit Hieronym. Laurent. hic num. 64. falſum eſt, per hanc interpretationem priuilegia multiplicari, quinimmo, ſi interpretationem hanc non admitteremus, vt etiam, vbi duæ quartæ à liberis primi gradus detrahuntur, fructus in quartam ex S.C. Trebell. imputare non cogerentur, nullum induceretur, fauore primi gradus liberorum, priuilegium, ſed vana, & eluſoria eſſet d. l. iubemus, vt ſupra docuimus, quod, tam abſurdum eſt, quàm quod maximè. Præterea priuilegia non ſunt multiplicanda à nobis, à lege autem poſſunt multiplicari circa eandem rem, vel perſonam, ex diuerſis cauſis, l. ſingularia ff. ſi cert. pet. quod imprimis admittendum, fauore
204 liberorum, vt factum eſt in caſu noſtro. Accedat etiam, quod nullum priuilegium eſt, ſed commune ius, vt liberi habeant legitimā, vt filij, Trebellianicam autem, vt filij inſtituti, & grauati, ſed priuilegium conſiſtit ſolummodo in eo, vt liberi primi grauatus, nec, cū duas quartas deducuntur, cogantur fructus in Trebellianicam imputare, hoc enim ſingulare in liberis primi gradus eſt ius, quod cæteris vlterioris gradus liberis non competit.

205 Nec obſtat quartum, quia falſum eſt, filium deducere Trebellianicam, tanquam extraneum, deducit, n. legitimam, tanquā filius ſimpliciter, Trebellianicam autē tanquā filius fideicommiſſo grauatus, quàm, cum hæredes etiam extranei, ſi grauati ſint, poſint deducere, multo magis poterit deducere filius, qui non eſt extraneus, ſi reſtituere grauatus ſit, hæc eſt ſententia ſummi Pontificis, arguentis eo modo à minori, vt rectè declarat Paul. Leon. ad d. §. duo fratres num. 305. verſ. non obſtat prima ratio. non tenet enim ſequela, extranei etiam deducunt Trebellianicam, ergo etiam filij eam, tanquam extranei deducūt, alioquin ſemper cogerentur fructus, vt extranei imputare, etiam quando vnam tantummodo Quartam deducerent.

Nec obſtat quintū, quia, ob duarum quartarum deductionem, liberi non in aliquo releuantur, cum communi iure legitima debeatur illis tanquam filijs, Trebellianica verò tanquam grauatis, qui, in eo ſunt, quoad Trebellianicam, melioris conditionis, quàm extranei grauati, quia cogi non poſſunt fructus ſibi in eam imputare, per d. l. iubemus.

206 Quod attinet autem ad tertiam inſpectionem, concludēdum eſt, liberos primi gradus, nec fructus à parente ſeminatos, in Trebellianicam imputare compellendos eſſe, dummodo, ante aduentum diei, vel conditionis, non pēdeant amplius, ſed ſint à ſolo ſeparati, quicquid dicat Ripa hic num. 37. id quod veriſſimum eſſe arbitror, per ea, quæ diximus ſupra, in ſecundo articulo primæ concluſionis, in ſecunda dubitatione, & quia generaliter, & indiſtinctè d. l. iubemus C. eodem, ſtatuit liberos primi gradus, non eſſe compellendos fructus, & reditus in Trebellianicam imputare, nec ratio patitur, vt nos, reſtringendo, & coangustando beneficium, & priuilegium, conceſſum à lege, liberis primi gradus, vbi lex ipſa non diſtinguit, contra §. conſideremus, in Auth. de trient. & ſemiſſ. diſtinguamus.

Subſe-

207 Subsequitur modò Quarta inspectio. An filij, scilicet legitimati, dispositione d.l.iubemus, comprehenduntur, ita vt eiusdem legis beneficio iuuêtur, circa quam dubitationem, breuiter procedendo, videtur prima facie respondendum negatiuè, vt dicit Hieron. Laurent. hic num. 78.

208 Primum, quia verba legis in dubio naturaliter, non autem ciuiliter accipiuntur, l.fidei commissum ff.de cond.& demonstr.l.vlt.C.de his, qui veniam ętatis impetrauerunt, sed nomen filiorum, de quibus in d.l.iubemus, legitimos, & naturales, naturaliter significat, legitimatos autem ciuiliter, cum legitimati non sint legitimi à natiuitate, & à natura, sed beneficio iuris ciuilis, per aliquem ex illis ciuilibus modis, de quibus in Auth. quemadmodum naturales efficiantur sui, igitur d.l. iubemus, ita debet accipi, vt filios legitimos, & naturales significet, & comprehendat, non autem legitimatos.

209 Secundo, quia, vbi prohibita est extensio, quod dicitur de filijs, quorum appellatione, sine extensione, non veniunt, nisi ex viro, & vxore nati, & sic iustis nuptijs suscepti, & consequenter legitimi, & naturales, l. generaliter §.cum autem, C.de instit. & substit. l.filium supra de his, qui sunt sui, vel alien.iur.non producitur ad legitimatos, & sic ad alias personas, sed in dispositione d.l.iubemus, quæ simpliciter de filijs loquitur, prohibita est extensio, vt in §.fin.eiusdem l.ergo, quod ibi dicitur de filijs, ad legitimatos produci non debet.

210 Tertio, & vltimo, quod disponitur in altero, ex æquipollentibus, quod maius est altero, in altero locum non habet, glos. est in l.si mater, C.de institut.& substitut. id quod potissi-
211 mum procedit in materia, quæ extensionē non patitur, sed filius legitimus, & naturalis, cui legitimatus æquipollet, c.tāta, qui filij sint legitimi, est maior, & potentior legitimato, eū naturales qualitates sint potētiores ciuilibus, argumento §.pen. Inst. de iur.nat.gent.& ciu. igitur quod disponitur in d.l.iubemus, ad fauorem filij legitimi, & naturalis, non debet in legitimatis locum habere, præsertim, cum lex extensionem non patiatur.

His tamen rationibus, non obstantibus in contrarium est veritas, vt dicit idem Hieron. Laurent. hic num. 79. nam legitimati etiam comprehenduntur dispositione d.l.iubemus, id, quod facilè vnico, eodemque validissimo argumento comprobari potest.

212 Nam, si quicquid dicitur de filijs legitimis, habet locum etiam in legitimatis, multò magis, quicquid dicitur de filijs simpliciter, etiam in legitimatis locum habebit, sed quicquid dicitur de filijs legitimis, habet etiam locum
213 in legitimatis, cū, & ipsi, in feudis succedant, vt tradit Abbas in d.c. tanta, & ; vbi conditio
214 est apposita in substitutione, si sine filijs legitimis decesserit, ad hoc, vt deficiat, sufficit filiū legitimatum esse, per quem excluditur substitutus, quasi filium legitimū procreasse videatur, qui naturalem filium legitimauerit, vt tradit Alex. in in suo cons. 2. lib. 1. num. 13. qui restatur, hanc communem esse opinionem.

215 Non obstant nunc contraria, & præsertim primum argumentum, quia illa maior, quæ habet verba legis esse intelligenda naturaliter, procedit in ijs, in quibus ius ciuile non potest operari secundum veritatem, vt in adoptione, quę verè non potest efficere, vt adoptatus sit filius, & in ætate, quæ non potest secundum veritatē suppleri, & in his terminis proce
216 dunt iura in contrarium allegata. Sed legitimatio, cum sit qualitas ciuilis, etiam secundum veritatem legitimatum ipsum, legitimū reddit, vt latè tradidimus ad l.si is, qui pro emptore de vsucap. Præterea procederet, si lex iubemus, loqueretur de filijs legitimis, sed loquitur de filijs simpliciter, non exprimē do qualitatem legitimitatis, & filios legitimatos esse etiam naturales, nemo negat, argumentum, ergo potius retorquetur.

217 Nec obstat secundum, quia negamus, dispositionem dictę l.iubemus, competere filijs legitimatis, per viam extensionis prohibitæ, in §.fin. eiusdem legis, quia immo competit per viam compręhensionis, cum filij legitimati, propriè, & naturaliter veniant filiorum appellatione.

218 Nec facit negotium, d.l.filium eum definimus, quia ibi non ponitur definitio filij, sed statuitur, eum, qui nascitur ex viro, & vxore, filium esse, idest pro filio haberi, ita vt controuersia statntus moueri illi non possit, nisi contrarium euidentissimè probetur, ratione absentiæ, vel ratione impotentiæ, non tamen inde sequitur, vt, qui ex nobis, & muliere, quæ non sit vxor, nascitur, non sit filius, eum tamen nō statuit filium esse, nisi contrarium euidentissimè probetur, quemadmodum statuit lex in ijs, qui ex viro, & vxore nascuntur, l.autem generaliter in §.cum autem, C.de instit.& substit. ad rem non facit, quia non extendit dispositionem, loquentem de filijs legitimis, ad legitimatos, sed dispositionē de filijs legitimis, & naturalibus, ad naturales tantum.

Nec obstat tertium, quia negamus legitimum

timum filium, & legitimatum sũt similes, vel
æquipolentes, cum vterque, & propriè filius,
& propriè legitimus dicatur, vt supra osten-
sum est, quòd si etiam, veluti quædam æqui-
pollentia considerentur, non esset maius æqui
polens legitimè natus, quàm legitimatus, qui
nihil est legitimo absimilis, vt disertis verbis,
ait Imperator in d. §. quoniam variè.
219 Quod attinet autem ad quintam inspe-
ctionem, sunt pugnantes Doctorum opinio-
nes, Altera est existimantium, parentem, qui
non potest iubere filio, vt fructus imputet, in
Trebellianicam, posse tamen eum grauare, vt
fructus restituat, quam opinionem Ripa hic
num. 33. ascribit Angelo, & Alex. ad l. Balista
infra eodem, qui, & ipse eandem sequitur, di-
cens se vidisse, maximum quandoque Aduo-
catum, in hoc errasse.
Et potissimum huius opinionis fundamen-
tum est in d. l. Balista, vbi quidam, filiumfami-
lias instituerat, eumque rogauerat, vt quan-
tacũque pecunia ex hæreditate de bonis suis
ad eum peruenisset, Coloniæ Philippensium
restitueret, in quo casu respondi, inquit I. C.
ex his verbis, quę proponis, scilicet pecuniam
omnem, &c. existimo etiam fructus, quos ex
hæreditate perceperit restituere eum debere,
perinde quasi specialiter hoc testator expres-
serit, hic enim text. licet in terminis, vt aiunt,
probare videatur, potest etiam stringi, & indu
ci à minori hoc modo, videlicet, si de quo mi-
nus videtur inesse, & inest, ergo & de quo ma
gis, Authent. multo magis, C. de Sacrosanct.
Eccles. Sed minus videtur inesse, vt filius à pa
tre institutus, & quantamcumque pecuniam,
ex hęreditate, de bonis testatoris, ad eum per-
uenerit, restituere grauatus, teneatur ipsos fru
ctus restituere, quàm is, qui eos quoque spe-
cialiter restituere iubetur. & tamen inest, quia
cogitur illos restituere, vt in d. l. Balista, ergo
multo magis in casu nostro, vbi specialiter fue
rit rogatus, & iussus eos restituere.
Secũdum autem est huiusmodi. l. iubemus,
vltra casus, de quibus in ea mentio facta est,
produci non potest, d. §. fin. eiusdem l. sed de
casu, An filius iubente patre cogatur restitue-
re etiam fructus, in d. l. quæ loquitur de impu
tatione; mentio facta non est, ergo dispositio
illius legis, circa restitutionem, non operatur,
& consequenter filius potest à patre grauari,
vt fructus etiam restituat, iuxta communem
regulam l. nostræ.
His tamen argumentis nõ obstantibus, cõ-
trariã opinionem, quam defendebat Aduoca
tus, de quo meminit Ripa, veriorem esse arbi-
tror vna cum Hieron. Lauren. hic nu. 80. cum
plurib. seqq.
220 Primum, quia, vt idem Laurent. argumen
tatur, vbicumque vnum lege vetitum est, si-
milia omnia, per quæ ad illud peruenitur, pro-
221 hibita censentur, l. oratio, de sponsalibus. sed
fructuum restitutio similis est imputationi, cũ
& ipsa sit impedimento, quominus filij fru-
ctus medij temporis lucrentur, eumque per
eam pariter filij hæreditatis paternæ fructibus
fraudẽtur, ergo per prohibitionem ne fructus,
etiam iubente patre, imputentur, intelligitur
prohibita etiam restitutio.
222 Secundo, quia, cui non conceditur, quod
est minus, nec quod est plus intelligitur con-
cessum, argumento l. qui indignus, ff. de Sena-
toribus. Sed minus est iubere filium, vt impu-
tet fructus in Quartam, quàm, vt eos restituat,
cum restitutio compræhendat omnes, impu-
tatio autem eos dumtaxat, quitad Quartam
supplendam sunt satis, & tamen hoc patri non
conceditur, vt expressè habetur in d. l. iube-
mus, ergo multo minus conceditur, vt iubeat
filium restituere.
223 Tertio, ad mentem eiusdem Lauren. quia
illa non debet admitti interpretatio, per quam
legi interpretatæ fiat fraus, l. si pater, ff de do-
nat. inter virum, & vxorem, & per quam elu-
soria lex ipsa reddatur, & suo frustretur fine,
l. non dubium, C. de legibus. Sed eiusmodi est
interpretatio, quæ admittit parentem iubere
non posse fructus imputare, posse tamen iube
re eos restitui, cum finis legis illius sit, vt filij
paternę hęreditatis fructus medij temporis lu
crentur, igitur hæc interpretatio indigna est,
quæ à nobis recipiatur.
224 Quarto, & vltimo, pondero ego, vltra Lau
rentium, pro hac opinione, tex. in d. l. iubemus,
in princip. quatenus per eam iubet Zeno Im-
perator filijs hæredibus institutis, vt omnibus
modis, retenta Quarta pro auctoritate Tre-
belliani S.C. nõ per imputationem redituum,
licet hoc testator rogauerit, vel iusserit, sed de
ipsis rebus hæreditarijs, dodrans hæreditatis
restituatur. hæc sunt verba, l. quæ efficacissi-
mè, ni fallor, sic possunt pro hac opinione in-
duci. Filij, hæredes à parentibus instituti, &
hæreditatem, si sine filijs decesserint, restitue-
re grauati, etiam si aliud iubeat parens, non ni
si dodrantem, de ipsis rebus hæreditarijs te-
225 nẽtur restituere, sed, hæreditatis dodrante,
fructus medij temporis non compræhendun-
tur, vt colligitur ex l. nostra, igitur filij etiam
expressè rogati, & iussi à parentibus fructus
medij temporis restituere, ad restitutionem
eorum

pter, licet hic casus sit similis; quod posset etiã in dubium reuocari, quia tamen non idem est illis, de quibus ibi facta est mentio, argumen. l. quod ne rua, ff. depositi, ad casum hunc d. l. iubemus, non debet produci.

231 Superest modo octaua, & vltima generalis inspectio. An, & quando liberi primi gradus, teneantur fructus in Trebellianicã, vel in Falcidiam imputare, quam quidem, in gratiam praxis, altius repetendo materiam, distinctione hoc modo, secundum communes traditiones, adhibita, plenissimè declaro. Aut loquimur de fructibus recollectis ante mortem testatoris, & in horreo repertis, Aut de perceptis, & collectis postea, si de primis, concludendum est in Trebellianicam, & Falcidiam imputari, quia iure hæreditario capiantur, vt omnes admittunt, per text. in l. in Quartam, supra ad legem Falcidiam, si de secundis, Aut versamur in fructib. seminatis à patrente, Aut in seminatis à filio hærede, si in seminatis à parente testatore defuncto, imputantur, ex communi interpretum sententia, hic, per l. in l. ge Falcidia placuit, supra ad legem Falcidiam, quam tamen communem sententiam nos supra reprobauimus, per generalitatem d. l. iubemus, C. eodem, si in seminatis ab hærede, rursus distinguendum est, quia, Aut sunt percepti post moram, Aut antea, si post moram, imputantur, l. mulier quæ duobus, §. si hætes, infra eodem, si antea, Aut pater iussit fructus imputari, Aut non, si iussit, Aut iussit simpliciter fructus imputari, Aut iussit filium institutum restituere fructus ab eo percipiendos vltra legitimam, Primo casu, Aut tacitè, vel expressè non approbauit paternam dispositionem, & non cogitur imputare d. l. iubemus, Aut simpliciter adeundo tacitè, vel expressè paternam dispositionem approbauit, & tunc cogitur imputare, vt ex Ancharan. & alijs, tradit Menoch. consil. 264. numero 29. lib. 2. tunc enim, cum subsistat Trebellianicæ prohibitio, multo magis valet iussus, vt fructus in Trebellianicam imputentur. Secundo autem casu cogitur restituere, vel imputare, vt tradit Peregrin. de fideicommissis, artic. 49. num. 60. ex Angelo, Imola, Alex. & Claud. ad l. Balista per illum textum, infra eodem, sequitur Ripa hic, num. 33. Caph. consil. 777. & Marzar. in Epit. fideicomm. quæst. 49. nos tamen contrariam opinionem, in hac parte supra probauimus, Si verò pater de fructibus nihil dixit, Aut versamur in casu, vbi filius est restituturus hæreditatem extraneis, Aut vbi restituturus est fratribus, vel fratrum filijs, & sic liberis parentis testatoris, si extraneis, communis opinio est, & vera, vt fructus non imputentur, ex prolatis per Anton. Gabriel. in suis communibus conclusionibus, lib. 4. in tit. ad Senat. Consult. Trebellian. conclusio. 12. num. 5. tradit Ripa hic, num. 29. vbi de communi testatur, plures adducens, quibus accedit Cagnol. pariter testans de communi ad l. Papinianus, §. meminisse, supra de inofficioso testamento, Beret. consil. 60. M. Antoni Eugen. noster, consil. 34. num. 9. & Dominus meus Oddus, consil. 8. num. 33. necnon Peregrin. de fideicommiss. artic. 49. num. 7. & Andr. Fachin. lib. 5. controuers. iur. cap. 10. Si verò restituturus est alijs filijs, & liberis testatoris, Aut sunt filij naturales tantum, Aut legitimi, vel legitimati, si naturales tantum, tenentur imputare, argumento l. generaliter, §. cum autem C. de instit. & substit. si legitimi, vel legitimati, rursus distinguendum est, quia, Aut detracturi sunt vnam tantum Quartam, Aut duas, si vnam non imputant d. l. iubemus, & omnes admittunt, si duas dubia est iuris controuersia, magis tamen communis est opinio, vt pariter non imputentur, ita tenet Bart. ad l. quod de bonis, in §. quod A uus, supra ad legem Falcidiam, eumque sequuntur Alexand. & alij, quos recenset Antonius Gabriel in d. tit. ad Senat. Consult. Trebellian. conclusio. 1. num. 2. Quibus accedit Didac. Couar. ad cap. Raynutius, §. 11. num. 8. de testamen. Menoc. de arbitr. iud. lib. 2. casu 255. num. 35. Fachin. lib. 5. controuers. iur. cap. 9. Peregrin. de fideicomm. plures adducens, & testans hanc in praxtica receptam esse, in d. artic. 49. numer. 56. hanc tamen sententiam inter erroneas pragmaticorum opiniones numerat Anton. Faber de error. pragmat. Decad. 11. error. 5. sentiens tunc fructus debere etiam liberos primi gradus in Trebellianicam imputare, quod antea eum tenuerunt Castren. ad l. scimus, C. de inofficioso testamento, & in consil. 188. lib. 2. Alexan. ad l. mulier, quæ duobus, in §. cum proponeretur, infra eodem, & alij alibi, quos refert Antonius Gabriel, in d. conclusio. 1. num. 10. quibus, Accedit Cephal. consil. 153. num. 70. lib. 2. Quorum sententia mihi interdum magis placuit, per text. in l. iubemus ponderatum, vt per Antonium Fabrum in prææallegato loco, nunc tamen non puto recedendum à communi, ex his, quæ supra tradidimus, in secunda inspectione huius eiusdem tertij articuli.

232 Nunc autem redeundum est ad principes articulos propositos occasione secundæ conclusio-

clusionis, quæ quarto loco colligebatur, ex hoc tex. &, secundum propositum ordinem, subsequitur quartus, quo quærebamus, An parentes primi gradus, à liberis instituti, & hæreditatem restituere, in diem, vel sub conditione grauati, inuentur beneficio, d.l. iubemus, ita, vt in Quartā ex S.C. Trebelliano, fructus medij temporis imputare non cogantur.

In hac igitur dubitatione, quàm latissimè tractat Hieronym. Laurent. hic, à num. 69. vsq; ad num. 77. sunt contrariæ opiniones; quarum altera est eiusdem Hieron. Laurent. præalegato in loco, sentientis, nec parentes primi gradus, cogendos esse fructus in quartam imputare, pro qua opinione plura adducit; quæ tamen omnia, breuiter perstingam ego tribus duntaxat argumentis.

233 Primum est, quicquid statutum est in altero ex corellatiuis, intelligitur etiam statutum in altero, l. vltima ff. de accepti l. l. vlt. C. de indict. vidui. toll. l. 2. C. de cupress. lib. 11. & Bald. ad l. conuenticula C. de episc. & cler. sed liberi, & parentes sunt correlatiua, vt tradit Ias. ad d. l. vlt. C. de indict. viduit. toll. & nemo dubitat, & in liberis primi gradus, in d. l. iubemus statutum reperitur, vt non cogantur, in Trebellianicam fructus imputare, igitur idē intelligi debet, etiam statutum ad fauorem parentum primi gradus.

234 Secundo, quia illa, in dubio, admittenda est interpretatio dispositionum, pertinentium ad parentum, & liberorum successiones, per quam reciprocè in vtraque successione æqualitas seruatur, l. nam, & si, supra de inofficioso testamento, facit l. iure, ff. de iur. dot. sed eiusmodi est interpretatio, per quam statuimus, parentes quoque primi gradus, gaudere, in luctuosa liberorum successione, beneficio, d. l. iubemus, ergo hæc interpretatio digna est, quæ à nobis omnino recipiatur.

235 Tertio, & vltimo loco, ad mentem eiusdē Laurentij, sic argumentantur. vbicunque lex aliquid in successione parentum liberis concedit, intelligitur semper illud ipsum concedere, etiam parentibus in successione, & bonis liberorum; hinc Authent. de trient. & semiss. & Auth. nouissima, C. de inofficioso testamento, licet concedant legitimę augmentum nominatim ipsis liberis, legitimā quoque parentum augere intelliguntur, vt tradit Accurs. ad d. Auth. nouissima, & ad §. hęc nos, in d. Auth. de trient. & semiss. nec non in Auth. de non elig. secundo nubent. tradit Bart. ad l. nam, & si, supra de inofficioso testamento, & Castrens. ad Auth. ex causa C. de liberis præterit. & est communis opinio, vt de communi testatur idē Laurent. hic num. 70. hinc etiam §. aliud quoque capitulum, in Auth. vt cum de appell. cognosc. quod statuit fauore liberorū relinquendam esse illis legitimam honorabili titulo institutionis, illud ipsum intelligitur statuisse in legitima parentum, vt Paul. Alex. Ias. & alij tradiderunt, quos idem Laurent. profert hic, num. 71. sed d. l. iubemus concedit liberis institutis, & sub conditione ad restituendum grauatis, vt fructus, cōditione pendente, ita percipiant, vt in Quartam imputare non teneantur, igitur idem intelligitur concedere, etiam parentibus, eadem, vel maiore pietatis ratione suadente, l. à Titio, infra de verb. oblig. & l. illud, C. de collat.

His tamen rationibus, minimè obstantibus, contrariam opinionem tenuit Bart. hic, & ad l. filius familias, supra ad l. Falcidiam, quem ibi Alex. & alij communiter sequuntur, Idem tenet Bald. ad c. si pater de test. lib. 6. & Paul. de Montepico ad l. in Quartam, sup. ad l. Falcidiam num. 285. vbi plures adducit, qui, tam interpretando, quàm de iure respondendo, hanc sequuti sunt sententiam, quam communem esse testatur Ripa hic num. 31. nec aliquē, præter Hieronym. Laurent. vidi, qui opinioni huic, quam verissimam esse arbitror, aduersetur.

236 Et quia veritas paucis contenta est, eam
237 vnico duntaxat probo argumēto, nimirum, casus omissus à l. correctoria, quæ extensionem non patitur, sine dubio, remanet sub dispositione iuris communis, facit reg. l. ius singulare, & l. quod verò contra, sup. de legibus, sed casus parentum primi gradus, in d. l. iubemus, quæ extēsionem recipere nequit, vt probatur, in §. vltimo eiusdem legis, est omissus, & de iure communi, pater tenetur fructus in Trebellianicam imputare, d. l. filiusfamilias, supra ad legem Falcidiam, igitur, nulla ratione habita d. l. iubemus, adhuc tenentur parentes, etiam primi gradus, fructus medio tempore perceptos in Trebellianicam imputare.

Nec obstant Laurent. argumenta ex aduerso adducta, omnia enim facilè vnica solutione diluuntur, seruatur enim æqualitas in successione, tam liberorum, quàm parentū, & quod conceditur liberis in successione parentum, conuersa rota, parentibus, in successione liberorum, intelligitur reciprocè cōcessum, virtute relationis, vel ob alias probabiles causas, à Laurent. excogitatas, quando versamur in dubio, secus autē vbi nominatim vni ex ijs corelatiuis aliquid concessum est, & probibita est

expres-

expressio extensio vltra casus, & personas nominatas, vt factum est in d.l.iubemus, in fin. vbi restringitur beneficium in controuersia positum, ad liberos tantummodo, de quibus specialis mentio facta est; asserere autem per d.l.iubemus, correctam esse d.l.filiusfamilias, supra ad legem Falcidiam, est eam interpretari contra l.ipsam, quæ suam in fine restringit dispositionem ad liberos primi gradus, & contra regulam l.præcipimus, C.de appell.

238 Quintus erat articulus, An fructus imputentur in legitimam, quam dubitationem, gloss. & Bart. excitarunt hic, verum quia hodie, statim sequuta morte testatoris, legitima de-
239 betur, cum onus aliquod, vel dilationem non recipiat, l.quoniam in prioribus, & l.scimus, §.cum autem, C.de inofficioso testamento, propterea fructus percepti, pendente die, vel conditione, non possunt in eam imputari,
240 d.l.scimus, §.repletionẽ, debitum enim exactum, non admittit compensationem, l.1. &
241 l.quod in diem, de compensat. Quamobrem exceptiones, & limitationes, quas affert Ripa hic ad regulam negatiuè positam à num. 38. ad 47. aut ineptæ sunt, aut falsæ, & conclusio
242 ponenda est, vt per Hieronym. Laurent. hic, num. 96. videlicet, filium legitimam ab initio ex bonis, & substantia patris habere debere; si verò minus legitima ei fuerit relictum, eandem demum per hæredem ex substantia paterna supplendam esse, ita vt, si filius, cui legitima debetur fuerit, sub aliqua conditione, vniuersam hæreditatem restituere grauatus, statim sequuta morte parentis, portionem iure naturæ debitam pleno iure acquirat, adueniente autem restitutionis tempore, detrahet aliam Quartam ex hæreditate restituenda, in quam fructus medij temporis non imputabit, sed præcipuos habebit, & sic, nec in legitimã, nec in Trebellianicam fructus imputabit, iuxta ea, quæ supra tradidimus, ex quibus apparet superuacua esse tam multa, quæ in hac materia effunduntur per Ripam hic. Vt distinctè tamen veritas huius articuli habeatur, tres breuiter faciam inspectiones.

Prima erit, An liberi fructus teneantur in legitimam imputare.

Secunda, An fructus imputentur in dotem quæ succedit in locum legitimæ.

Tertia, An parẽtes teneantur in legitimam fructus imputare.

243 Circa primam, breuiter sic distinguendũ est, Aut loquimur de iure antiquo, Aut de iure nouo, Si de iure antiquo, tenentur liberi fructus in legitimam imputare, l.Papinianus, §. vnde si quis, ff. de inofficioso testamento, si de iure nouo, nequaquam, l.quoniam in priorib. iuncta l.scimus, in §.repletionem, C.de inoffi. testam.

244 Quod attinet autem ad secundam, videtur respondendum fructus in dotem esse imputandos, per l.mulier, quæ duobus, in §.cum proponeretur, infra eodem, vbi, nisi fructus imputarentur in dotem, filia ibi instituta, & grauata à patre hæreditatem restituere, & si fructibus posset doti satisfieri, nihilominus dotem deduceret, & fructus illos præcipuos haberet, sed vbi fructus possunt doti satisfacere, non deducit, igitur fructus in dotem imputat.

245 In contrarium tamen est veritas, per tex. in d.l.scimus, in §.repletionem C.de inofficioso testamento, qui, preterquã quòd satis apertè probat hanc sententiam, potest hoc modo induci, quicquid dicitur de legitima, intelligitur etiam dictum de dote, quæ succedit in locum legitimæ, sed statutum est in legitima, quæ repleri debet de substãtia patris, fructus non imputari, d.§.repletionem, ergo, nec in dotem debere imputari statutum intelligitur.

Neç obstat text. in d.§.cum proponeretur, quia habet locum de iure antiquo, cui derogatum est, per d.§.repletionem, quoad legitimam.

246 Quatenus igitur dubitatur. An, & quando fructus medij temporis, à filia hærede grauata, in dotem imputentur, sic distinguẽdum est. Aut dubitamus de dote, quæ succedit loco legitimæ, Aut quatenus excedit. Primo casu, in eam fructus non imputantur, d.§.repletionem. Secundo autem casu, imputantur, & ita posset intelligi, & declarari tex. in d.l.mulier, quæ duobus, in §.cum proponeretur, ita etiam, ad mentem Iac. de Beluis. & Alex. distinguit Ripa hic num. 44.

247 Quod attinet autem ad tertiam inspectionem. An, scilicet parentes teneantur hodie fructus in legitimam imputare, cõmunis omnium opinio est, vt teneãtur imputare, quam tenuit Bald. ad c.si pater de test. lib. 6. Alex. ad l.filiusfamilias supra ad l.Falcidiam, Fabianus de Monte, in repetitione Authenticæ nouissima, in nona quęstione in prin. C.de inofficioso testamento, & Paul. de Montepico ad l.in quartam, supra ad l.Falcid. num. 285. quos refert, & sequitur Ripa hic num. 43.

248 Primum, per text. in l.filiusfamilias, supra ad l.Falcidiam, vbi pater grauatus à filio milite, vt ab intestato peculium castrẽse restituat, cogitur sibi in Trebellianicam fructus impu-

tare, ex quo verborum contex. pro communi opinione, hæc suboritur ratio; quicquid in Falcidiam, vel in Trebellianicam imputatur, imputatur etiam in legitimam, ſed parentes imputant fructus in Trebellianicam, d.l. filiusfamilias, ergo imputant in legitimam.

249 Secundo, quia tunc demum non cogerentur parentes fructus in legitimam imputare, quando ita eſſet debita parentum legitima à liberis, quemadmodum liberis debita eſt legitima parentum, in quam ſtatutum eſt, per d. §. repletionem, vt fructus non imputentur, ſed minus debita eſt parentibus, quàm liberis legitima, cum illis poſitiuo iure, liberis autem iure naturæ debeatur, vt per Ripa hic nu. 43. non igitur ex eo, quòd filij non imputant fructus in legitimam, ita facilè concedendum eſt, vt, nec parentes in legitimam imputent.

Tertio loco, incluſio vnius eſt excluſio alterius, l. cum prætor, de iudic. l. maritus, C. de procurat. ſed l. ſcimus, in d. §. repletionem, includit liberorum legitimam, in quam nō vult fructus imputari, ſed eam de ſubſtantia patris repleri, ergo cæteras aſcēdentium, & aliorum legitimas omnino excludit.

Contrariam tamen opinionem, in puncto iuris, veriorem eſſe arbitror.

250 Primum, quia quicquid ſtatuitur in altero correlatiuorum, intelligitur ſtatutum etiā in altero, l. vltima, C. de indict. vidui. tol. cum alijs ſupra adductis, ſed aſcendentes, & deſcendentes, parentes, & liberi ſunt correlatiua, vt per Iaſ. in d. l. vltima, & liberi ſunt facti immunes ab imputatione fructuum in legitimam, ergo ipſi quoque parentes, intelliguntur facti ab eadem imputatione immunes.

Secundo, illa in dubio admittenda eſt interpretatio, per quam in ſucceſſionibus parentū, & liberorum obſeruatur ęqualitas, l. nam & ſi parentibus, in princ. ſupra de inofficioſo teſtamento, ſed eiuſmodi eſt interpretatio, per quam admittimus, nec parentes debere fructus in legitimam imputare, ergo omnino eſt admittenda.

Tertio, & vltimo, quia, quod conceſſum eſt liberis in ſucceſſione parentum, intelligitur etiam conceſſum parentibus in ſucceſſione liberorum, Auth. nouiſſima, iuncta gloſ. ibi communiter recepta C. de inofficioſo teſtamento, cum alijs ſupra adductis, ſed liberis indultum eſt, vt non cogantur fructus in legitimam imputare, per d. §. repletionem, vbi Imperator, nec taxatiuè loquitur, nec prohibet extenſionem, igitur idem (ita eadem pietate ſuadente, d. l. nam & ſi parentibus) debet cenſeri etiā indultum ipſis parentibus, vt non cogantur, ſcilicet fructus in legitimam imputare.

251 Nec obſtat primum ex aduerſo adductū ſtum argumentum, quod petebatur à d. l. filiusfamilias, quia, prætérquamquòd non eſt tutum arguere, præſertim ſecundum communes traditiones, de Trebellianica ad legitimā, derogatum etiam eſſet illi in hac parte, per d. §. repletionem.

252 Nec obſtat ſecundum, quia, prætérquamquòd falſum eſt, legitimam deberi iure naturæ, vt tradidimus ad l. in quartam, ſupra ad l. Falcidiam, hæc differentia non tollit, quin, iuncta legitima filiorum, intelligatur etiam iuncta legitima parentum, ex his, quæ ſupra tradidimus, præſertim cum eadem pietatis, ratio
253 hoc ſuadeat; non minus enim parentibus, quam liberis piè relinqui debet, vt inquit I. C. in l. nam & ſi parentibus, in princ. ſupra de inofficioſo teſtamento.

254 Nec facit negotium tertium, quia incluſio vnius ex æquiparatis, vel correlatiuis non excludit alterum, immo includit, per regulas æquiparatorum, & correlatiuorum.

255 Secundum communes tamē traditiones, quatenus dubitatur. An, & quando fructus imputentur in legitimam, diſtinguendum eſt breuiter hoc modo. Aut dubitamus de legitima parentum, Aut de legitima liberorum, ſi de legitima parentum imputantur d. l. filiusfamilias, ſupra ad l. Falcidiam, tradit Ripa hic, plures allegans num. 43. ſi de legitima liberorum. Aut dubitamus de iure antiquo, Aut de iure nouo. Primo caſu imputantur, d. l. Papinianus, §. vnde ſi quis, ſupra de inofficioſo teſtamento. Secundo autem caſu, nequaquam l. ſcimus, §. repletionem C. de inofficioſo teſtamento.

Superest modo, vt ſextum, & vltimum articulum diſcutiamus, quem diuidam pariter in tres inſpectiones.

Prima erit, An differentia ſit, quoad imputationem, inter Falcidiam, & Trebellianicam.

Secunda, An, & quando fructus imputentur in Falcidiam.

Tertia, & vltima, An fructus, qui ex re nominatim legata percipiuntur, in Falcidiam imputentur, reſpectu omnium, vel reſpectu illius duntaxat, ad quem legatum pertinet.

256 Quod attinet ad primam, reſpondeo, nullam eſſe differentiam ex parte Quartarum, & ſic Falcidiam in ſe non differre à Trebellianica, niſi eo modo, quo differt jus directum ab vtile, iuxta ea, quæ tradidimus ad l. in quartā, ſupra ad l. Falcidiam, ratione tamen obiecti,

& ſic

& sic ratione relictorum, de quibus deducuntur differunt, propterea quod Falcidia deducitur de legatis, Trebellianica de fideicommissis, ex qua obiecti differentia, sequitur potius altera differentia, quoad fructuum restitutionem, quàm quoad imputationem, nam cum Falcidia detrahatur de legatis, quorum dominium translatum est in legatarios, à die mortis testatoris, l. à Titio, infra de furt. l. legatum, ita supra de legat. 2. fructus, qui ab herede, post aditam hæreditatem, percipiuntur, ex rebus legatis, sunt, cum eisdem rebus legatis, restituendi. Trebellianica autem, cum detrahatur de fideicommisso vniuersali, cuius dominium non transfertur, nisi post factam saltem restitutionem verbalem, l. restituta ff. eodem, fructus medio tempore percepti, in restitutionem quidem non veniunt, sed in eam imputantur, id, quod apertius ex sequenti distinctione apparebit.

257 Quod attinet igitur ad secundum articulum, sic breuiter distinguendum est: Aut testator iubet fructus imputari, Aut non, si iubet, imputãtur, l. quod autem, supra ad legem Falcidiam, si nõ iubet, sed in dubio versamur, Aut loquimur de fructibus hæreditarijs, qui ex rebus non specialiter legatis capiuntur, Aut de fructibus, qui capiuntur specialiter ex rebus nominatim legatis. Primo casu rursus distinguendum est, quia, Aut loquimur de fructibus, collectis ante mortem testatoris, vel pendentibus, & imputantur, vel potius sunt in causa, vt testator minus de patrimonio erogasse, legãdo, videatur, l. in lege Falcidia placuit, supra ad legem Falcidiam. Aut loquimur de fructibus collectis post mortem testatoris, ante, vel post aditam hæreditatem, & in Falcidiam non imputantur, sed cedunt lucro ipsius hæredis, l. in ratione, & l. in quantitate, supra ad legem Falcidiam, §. quantitas, Institut. eodem. Secundo autem casu, Aut versamur in rebus legatis, quarum dominium recta via transit in legatarium, Aut in alijs. primo casu, Aut legatum est purum, Aut conditionale, vel in diem, Si purum res legata vna cum fructibus præstanda est, vel, legatario volente, fructus sunt in Falcidiam imputandi, vt post glos. sentit Bart. in hac eadem l. nostra, num. 6. & sequuntur DD. communiter, & in primis Ripa num. 48. Si sub conditione, vel in diem, Aut agimus de fructibus perceptis ante diei aduentum, vel conditionis, & imputantur, l. quod de bonis, §. fructus, supra ad legem Falcidiam, vbi glos. l. Paulus respondit, ff. eodem titulo. Aut de his, qui percipiuntur post aduentum diei, vel conditionis, & tunc pariter, siue negligentia non petentis, siue mora non soluentis percipiantur, semper, vel restituuntur, vel (legatario volente) imputantur, & ita procedit communis opinio, de qua per Ripam hic num. 48. in fin. Si verò versamur in rebus, quarum dominium, sequuta testatoris morte, legatario non quæritur, Aut hæres est in mora, Aut non. Si est in mora, cogitur restituere, vel imputare, vt per glo. infra eodem. Si in mora non est, nec restituere, nec imputare tenetur, d. l. Paulus respondit, in fin. supra ad legem Falcidiam.

258 Superest modò, vt tertiam, & vltimam inspectionem discutiamus, An, scilicet, fructus in Falcidiam imputentur, vbi percepti sunt ex re nominatim legata, respectu omnium, vel respectu illius legatarij duntaxat, ad quam pertinet res legata.

Sunt ergo in hac vltima iuris controuersia contrariæ opiniones, Altera est Pauli Castren. ad l. quod de bonis, in §. fructus, supra ad legem Falcidiam, existimantis fructus non imputari simpliciter, & respectu omnium in Falcidiam, sed per modum compensationis, respectu duntaxat illius, ad quem pertinet res legata, ex qua sunt percepti.

Et, pro hac opinione, possumus primum hoc pacto ratiocinari. Si fructus percepti, ex re nominatim legata, respectu omnium in Falcidiam imputarentur, Falcidia ipsa de legatis pro rata, habita ratione quantitatis patrimonij tempore mortis testatoris, non deduceretur, ex legatis enim eorum, ex quibus hæres fructus non percepisset, semper minus, & interdum nihil, vbi fructibus, scilicet, Falcidiæ posset satisfieri, deduceretur. Sed hoc est absurdum, & contra text. in l. in quantitate, in prin. supra ad legem Falcidiam, & in §. vltim. Instit. eodem, ergo falsum est etiam illud, vnde hoc sequitur.

259 Secundo loco rationi consentaneum est, vt fructus percepti, ex re legata, respectu illius tantummodò in Falcidiam imputentur, cui, nisi imputarentur essent restituendi, sed nisi imputarentur, sine dubio illi legatario duntaxat restituerentur, ex cuius re legata fuerunt percepti, ad quem tamquam ad dominum, qui rei legatæ dominium, à die mortis testatoris acquisiuit, pertinebant l. à Titio, ff. de furt. ergo respectu illius dumtaxat, non autem respectu aliorum sunt imputandi.

In contrariam tamen opinionem, post Alexan. iuit Ripa hic, num. 5 a.

260 Primum per text. in l. quadringenta, in §. vltimo,

vltimo, supra ad legem Falcidiam, qui, præterquamquòd apertè videtur probare hanc sententiam, sic potest breuiter, omissa illius facti narratione, pro hac opinione, aduersus Castrensem, induci. nisi fructus, ex re nominatim legata, respectu omnium in Falcidiam imputarentur, non ita imputarentur, vt si quid Falcidiæ deesset, ab omnibus legatarijs, & sic etiam ab eo, ex cuius legato fuerunt percepti, pro rata veniret supplenda, sed pro rata omnes tenentur supplere, vt apertè deciditur in d. §. vlt. igitur fructus, ex re legata percepti, respectu omnium in Falcidiam imputantur.

261 Secundò loco adducitur text. in dict. l. in quantitate, in §. vltimo, versic. sed tanto minus, supra ad legem Falcidiam, qui potest hoc modo induci. nisi fructus percepti ex re legata, respectu omnium imputarentur, & nisi omnibus prodessent, non tanto minus erogatum ex bonis intelligeretur, quantum interea, pendente, scilicet conditione, ex fructibus, & vsuris fuisset hæres lucratus, sed ea fit computatio, vbi ante aduentum conditionis fructus hæres ex legatis perceperit, vt tanto minus erogatum intelligatur, quantum interea ex fructibus hæres lucratus est, igitur ita fructus percepti ex rebus legatis in Falcidiam imputantur, vt omnibus prosint.

262 Tertio, illa in dubio est admittenda interpretatio, per quam minus detrahitur per legē
263 Falcidiam, quàm fieri possit, cum contra testatorum voluntatem detrahatur, l. Titia, supra ad l. Falcidiam. Sed eiusmodi est interpretatio, per quā admittimus respectu omnium fructus in Falcidiam imputari, vt nulli dubium est, igitur hæc posterior interpretatio digna est, quæ à nobis recipiatur.

264 Quarto, & vltimo, quicquid ideo in Falcidiam imputatur, quia iudicio testatoris vniformiter, & quasi iure hæreditario capitur, in totum, & respectu omnium, in Falcidiam imputatur, l. in quartam, supra ad legem Falcidiam. Sed fructus, qui ex re nominatim legata, pendente conditione, percipiuntur, ideo imputantur, quia vniformiter, & quasi, hæreditario iure, iudicio testatoris, vt nemo dubitat, capiuntur, Ergo simpliciter, & respectu omnium imputantur.

265 Accedat quinto, quòd tunc demum fructus, in disceptatione positi, respectu illius tantummodo legatarij, ex cuius legato accipiuntur, per viam compensationis imputarentur, quando ab eodem legatario accipi dicerentur, sed fructus, qui capiuntur ex re legata nominatim, pendente conditione, à legatario, ad quem non pertinent, non accipiuntur, sed iudicio testatoris, & rei ipsi, cuius dominium nō est, ante diei aduentum, vel conditionis in legatarium translatum, accepto feruntur, vt dicitur in l. nostra, igitur simpliciter, & non per viam compensationis, in Falcidiam imputantur.

Non obstant ea, quæ afferebantur ex aduerso, & præsertim primum argumentum, petitum à d. l. in quantitate, quia non tenet hæc sequela: fructus percepti ex re legata vni, imputantur in Falcidiam respectu omnium, ergo Falcidia à legatarijs non deducitur pro rata, quia fructus, qui capiuntur pendente conditione, ex re nominatim legata, non accipiuntur ab illo legatario, cui res nominatim legata est, sed iudicio testatoris, & propterea simpliciter imputantur, &, si quid deest, omnes deinde legatarij pro rata supplere tenentur, ita, vt non plus conferat is, ex cuius legato conditionali fructus percepit hæres, quàm alij legatarij, quandoquidem fructus illi, qui imputantur, non conferuntur ab eo, ex cuius legato fuerunt percepti, cum ad eum, ad quem rei legatæ dominium, ante aduentum conditionis non est translatum, non pertineant.

Nec obstat secundum, quia posset habere locum, vbi fructus perciperentur ex legato puro, quo casu legatario essent restituendi fructus, nisi imputarentur in Falcidiam, secus in legato conditionali, ex quo, medio tempore, percepti fructus, si locus sit Falcidiæ imputantur respectu omnium, vt in d. l. qui quadringenta, in §. vltimo. Si verò Falcidiæ non sit locus, legatario, ad quem pertinent ratione dominij acquisiti à die mortis testatoris, restituuntur.

Possunt ergo, in proposita iuris controuersia distinctione contrariæ conciliari opiniones. Nam, Aut fructus percipiuntur ab hærede, ex re, particulariter alicui purè legata, Aut ex re legata in diem, vel sub conditione. Primo casu imputantur solummodo respectu illius legatarij à quo percipi videntur, illi autem, qui ultra id, quod ex illius legato deducere debuerat, percipiuntur, eidem legatario, tamquam domino, restituuntur, siue fuerit in mora hæres, siue nō, & ita intelligitur opinio Castrensis ad d. l. quod de bonis, in §. fructus, supra ad legem Falcidiam, & animaduertendum est, hoc in casu, non præcisè imputari, quia, si legatarius velit fructus sibi restitui, cogitur hæres illos restituere, & de re legata quartam deducere. Secundo autem casu, vbi, scilicet, percipiuntur ex re in diem, vel sub conditione legata, quia fructus, qui capiuntur, pendente

condi-

conditione, non à legatario accipiuntur, sed iudicio testatoris, d.l. mulier, quæ duobus, in §. si hæres, infra eod. & propterea respectu omnium imputantur, d.l. qui quadringenta, §. vltimo, vbi Castrens. supra ad legem Falcidiam, & l. in quantitate, §. vltimo, versicu. sed tanto minus, eodem titulo, &, in his terminis, vendicat sibi locum sententia Alex. & Ripæ hic, num. 52.

267 Quinto autem loco, colligitur ex hoc tex. rogatum hæreditatem restituere, id videri rogatum reddere, quod fuit hæreditatis, & hæc conclusio nullam difficultatem patitur, hære-
268 ditatis autem esse dicitur vniuersum testatoris, & morientis ius, l. hæreditas, ff. de verb. significat. &, in summa, quicquid capitur iure
269 hæreditario, & propterea, etiam portio illa prælegati, quæ, non à cohæredibus, sed iure hæreditario capitur, in restitutionem venit, vt videbimus in §. vltim. huius eiusdem legis.
270 Sexto, & vltimo loco, colligo ex hoc text. fructus, qui, pendente conditione, capiuntur ab hærede grauato, non hæreditati, sed ipsis
271 rebus accepto ferri, cum, post aditam hæreditatem, hæreditas desierit esse hæreditas, &
272 consequenter fructus acquirantur immediatè, ratione dominij, quod hæres singularum rerum hæreditariarum, hæreditatem adeundo, acquisiuit, & ex his ad laudem Dei Omnipotentis, & Beatæ Virginis Mariæ imposita est suprema manus, interpretationi huius legis.

Ad § si legatum, l. in fideicommissaria, ff. ad Senat. Consult. Trebell.

Summæ Rerum, & Verborum.

1 Diuisio, *textus.*
2 Summa.
3 Figuratio, *casus.*
4 *Iure diuerso non debet eadem res censeri, declaratur nu.* 10.
5 *Hæreditatis nomine, quod non continetur, in fideicommissariam hæreditatis restitutionē, non venit.*
6 *Prælegatum, hæreditatis appellatione, non venit.*
7 *Retinere, & restituere, sunt contraria.*
8 *Lex verbis non debet esse imposita.*
9 *Hæreditaria portionis appellatione, & prælegati pars, quæ à cohærede accipitur, non continetur.*
10 *Differmiter quod capitur, necesse est, vt diuerso etiam iure censeatur.*
11 *Prælegati portio, quæ à se ipso, & iure proprio capitur, venit appellatione portionis hæreditatis.*
12 *Legari sibi, à se ipso, non potest.*
13 *Lex Titia, ff. ad legem Falcidiam, declaratur.*
14 *Lex Marcellus, §. quidam, infra eodem, l. cum pater, §. fidei tua, supra de legat. 2. & l. eum virum, C. de fideicomm. declarantur.*
15 *Voluntas testatoris, vt Regina dominatur, vt lex custoditur.*
16 *Voluntatis nullum efficacius argumentum, quàm verba.*
17 *Verba sunt nota eorum, quæ sunt in mente.*
18 *Lex liberto, in §. filium ff. de annuis legatis, declaratur.*
19 Litteræ, *expositio.*
20 *Cęterum, dictio, interdum, vt nomen, interdum, vt aduerbium accipitur.*
21 Prælegatum, *an, & quando, & quomodo veniat in fideicommissariam hæreditatis restitutionem.*
22 *Prælegatum restituendum est, vel non, secundum expressam, vel coniecturatam testatoris voluntatem, vbi de ea constare potest.*
23 *Quasi legatum, quod etiam prælegatum appellatur, in restitutionem non venit.*
24 *Prælegatum, quod capitur differmiter, quodque propriè prælegatum est, cur sic appellatum.*
25 *Fiduciarius hæres, quis dicatur.*
26 *Prælegatum, fiduciario hæredi relictum, in fideicommissariam hæreditatis restitutionem non venit.*
27 *Prælegatum, in quo facta est particularis, per substitutionem, prouisio, in vniuersalem hæreditatis restitutionem non venit.*
28 *Fideicommissaria hæreditatis substitutio, non refertur ad eam, in quibus facta est specialis prouisio.*
29 *Prælegatum vniuersum, in fideicommissariam hæreditatis restitutionem venit, vbi quis vniuersaliter grauatus est, quicquid ex bonis, ex hæreditate, vel ex patrimonio ad eum peruenerit, restituere.*
30 *Idem si grauatus sit simpliciter, partem suam restituere.*
31 *Prælegatum, nulla ex parte in restitutionem venit, vbi hæres grauatus est partem hæreditatis restituere, si grauamen antecedit, & prælegatum subsequitur.*
32 *Prælegati portio hæreditaria, in restitutionem venit, si hæres grauatus est restituere portionem hæreditatis, & prælegatum præcedit grauamen.*

Si le-

SI legatum ſit hæredi relictum, & rogatus ſit portionem hæreditatis reſtituere, id ſolum non debere eum reſtituere, quod à cohærede accepit. Cæterum, quod à ſemetipſo ei relictum eſt, in fideicommiſſum cadit, & id Diuus Marcus decreuit.

1

HÆc poſtrema, l. in fideicommiſſaria, particula, in tres alias particulas commodè ſubdiuiditur, in quarum prima factum narratur, in ſecunda dubitatio deciditur, in tertia, Imperatoris auctoritate confirmatur. ſecunda initium habet ab illis verbis. id ſolum. tertia ab illis. & id.

2 Paucis perſtringitur ſententia illius hoc pacto. Grauatus hæreditatis portionem reſtituere, non niſi eam prælegati partem, quam accipit iure proprio, tenetur reſtituere.

3 Facti autem ſpecies, ſic confingi poteſt. Titius inſtituit hæredem Primum, & Secũdum, & Primum, cui etiam prædium prælegauerat, grauauit, vt ſuam hæreditatis portionem Sempronio reſtitueret. quæſitum fuit, nunquid, veniente caſu fideicommiſſi, aliqua prælegati portio, vel totum, vel nihil ex eo, in fideicommiſſariam veniret reſtitutionem. Et, dubitandi cauſa, videbatur reſpondendum, aut nullam prælegati portionem eſſe reſtituendam,

4 aut integrum prælegatum, ne, vna, & eadem res, diuerſo iure cenſeretur, contra regulam, l. eum, qui, de vſucap.

5 Et primum quidem, nulla videbatur prælegati portio in reſtitutionem venire, quia, quod hæreditatis nomine non continetur, in fideicommiſſariam hæreditatis reſtitutionem

6 non venit, argumentò l. labeo de ſuppel. leg. ſed prælegatum, hæreditatis appellatione nõ compræhenditur, l. ſi Titius ſupra de legat. 3. igitur in fideicommiſſariam hæreditatis reſtitutionem non venit.

7 Secundo, quia, ſi aliqua prælegati portio in fideicommiſſariam hæreditatis reſtitutionem veniret, grauatus ſuam hæreditatis portionẽ reſtituere, integra non poſſet prælegata retinere, implicat enim, integra retinere, & pro parte reſtituere, vel in totum. At vnus ex pluribus cohæredibus, ſuam hæreditatis portionem reſtituere grauatus, integra poteſt relicta ſibi prælegata retinere, l. Titia ſupra ad legem Falcidiam, igitur nulla prælegati pars, in fideicommiſſariam venit reſtitutionem.

Quòd, ſi prælegatum in fideicommiſſum caderet aliquo modo, videbatur vniuerſum in reſtitutionem fideicommiſſariam venire.

8 Primum, quia non videtur referre, an quis grauatus ſit reſtituere partem ſuam, vel quicquid ad eum peruenerit quoquo nomine de bonis teſtatoris, vel quicquid ex hæreditate ad eum peruenerit poſt mortem teſtatoris. aut ſuam portionem hæreditatis, niſi velimus legem eſſe impoſitam verbis, contra l. 2. in fin. C. communia de legat. At, vbi quis grauatus eſt reſtituere partem ſimpliciter, vel quicquid de bonis, vel de hæreditate ad eum peruenerit, integra quoque prælegata reſtituere compellitur. l. Marcellus, §. quidam libertis, infra. eodem, l. cum pater, §. fidei tuæ, ſup. de leg. 2. l. cum virum C. de fideicommiſ. ergo debet integra quoque reſtituere compelli is, qui, vt hic, ſuam hæreditatis partem reſtituere grauatus eſt.

9 Præterea, & ſecundo, tunc demum rogatus reſtituere ſuam hæreditatis portionem, teneretur tantummodo prælegati partem, quam capit iure proprio, & hæreditario, reſtituere, quando iure cautum nõ reperiretur, vt etiam rogatus reſtituere hæreditatem, vel partem hæreditatis, cogeretur, quod non iure proprio, & hæreditario, ſed iure fideicommiſſi ab alio accepit, reſtituere. At hoc quoque reperitur iure cautum, vt patet ex l. liberto, in §. filium, ſupra de annuis legat. igitur nulla ratio patitur, vt grauatus reſtituere partem hæreditatis, non teneatur etiam prælegati partẽ, quam accipit à cohærede, reſtituere.

His tamen, & ſimilibus minimè refragantibus, id ſolum, quod à ſe ipſo, & iure hæreditario capitur, in fideicommiſſum cadere deciditur hic, vbi, quis ſit grauatus hæreditatis portionem reſtituere, & ratio deciſionis potuit eſſe, quia, appellatione partis hæreditatis, ea pars prælegati, quæ à cohærede accipitur, non iure proprio, minimè continetur, & cum hoc text. noſtro, cõſentit, ſecundum veriorem intellectum, l. filium, quem habentem C. fam.

10 erciſcundæ. inconueniens enim nullum eſt, vt quod diſſimiliter, & non vno iure capitur, diuerſo etiam iure, ob rationis diuerſitatem, cenſeatur, argumento, l. Papinianus exuli, ſupra de minor.

11 Nec faciũt negotium adducta ex aduerſo, & præſertim primum argumentum, quia, licet legata, & fideicommiſſa non veniant hæreditatis appellatione, vt habetur in d. l. ſi Titius, ea tamen pars prælegati, in qua prælegatum non valuit, cũ à ſe ipſo, ſibi ipſi legari

12 non poſſit, l. & quidem, & l. legatum, §. 1. ſup. de leg.

de leg. 1. quæque, non in vim legati, sed iure hæreditario capitur, hæreditatis, siue pornonis hæreditatis appellatione, sine dubio continetur, & consequenter in restitutionem fideicommissariæ hæreditatis venit.

13 . Nec obstat secundum, petitum à d.l. Titia, supra ad l. Falcid. quia ibi Titius frater testatricis, ex parte tertia institutus, retinet integra prælegata ex coniectura ta voluntate eiusdem testatricis, vel quia, antea grauando, & postea prælegando, nō videatur grauamine comprehendisse, quod postea hæredi, iam grauato, iure prælegati dedit, vel quia, si grauando comprehendit, illud etiam, quod postea prælegauit, prælegando deinde à grauamine exemerit, vt recte speculatur etiam Ant. Faber lib. 6. coniect. cap. 4.

14 Nec faciunt negotium argumenta illa, quibus probabatur debere prælegatum vniuersum venire in fideicommissariam hæreditatis restitutionem, & præsertim primum, quod petebatur à d.l. Marcellus, in § quidam liberis infra eod. à l. cum pater, in §. fidei tuæ, sup. de leg. 2. & à l. cum virum C. de fideicom. quia, in prællegatis iuribus, hæres grauatus non rogabatur hæreditatem, vel partem hæreditatis restituere, vt h[..] c sed partem simpliciter, vel quicquid de bonis ; vel patrimonio, & hæreditate testatoris, ad hæredem perueniret, quę verba comprahendunt omnia, quæ à testatore in hæredem, quocunque iure, & causa, obueniunt, & non restringunt fideicommissum, illud qualificando, ad portionem hæreditariam, cuius appellatione, non nisi ea prælegati pars, quę iure hæreditario capitur, comprahendi potest. non est igitur lex imperfecta verbis, sed voluntati ipsius testatoris, verbis

15 varijs demonstratæ, quę vti lex semper in vltimis voluntatibus obseruatur, §. disponat in Auth. de nupt. vti Regina dominatur, l. in cō-

16 ditionibus ff. de condit. & demonst. & cuius nullum est efficacius argumentum, quàm ver ba, l. ille aut ille, versic. cum in verbis ff. de leg. 3. Bart. ad Authent. hoc loco C. si secundo nupser. mulier num. 10. Alciat. lib. 1. de

17 verb. signific. num. 25. verba enim sunt notæ eorum, quæ sunt in mente loquentis, Aristot. lib. 1. de interpretat. cap. 1 facit l. labeo de supp. legat. tradit etiam, ex Boetio, Bald. ad l. iuris gentium §. pactorum num. 5. supra de pactis.

18 Nec obstat secundum, quia decisio d. §. filium, in l. liberto, supra de annuis legatis, nititur coniectura ta testatoris mente, ex pluribus, de quibus per Ripā hic num. 4. à qua dispositiones vltimæ regulantur, vt mox dicebamus.

19 Venio nunc ad litteræ expositionem, quæ planissima est, inquit Vlpianus.

SI LEGATVM SIT HÆREDI RELICTVM: in corpore, scilicet, vel pecunia hæreditaria, quæ capitur difformiter, iuxta ea, quæ tradidimus ad l. in quartam, supra ad l. Falcidiam num. 247.

ET ROGATVS SIT, subaudi (inquit Castrensis) post prælegatum iam factum, alias, nec portio hæreditaria in fideicommissariam hæreditatis restitutionem venit, vt supra dicebamus per l. Titia, ad legem Falcid.

PORTIONEM HÆREDITATIS RESTITVERE, secus si portionem simpliciter, vt in l. Marcellus §. quidam liberis, infra eodem, vel quicquid ex bonis, vel hæreditate peruenerit, vt in l. cum virum, C. de fideicommiss. & in l. cum pater, §. fidei tuæ, supra de leg. 2. tunc enim vniuersum venit prælegatum in restitutionem, vt supra docuimus.

ID SOLVM NON DEBERE EVM RESTITVERE, QVOD A COHÆREDE ACCEPIT. ea enim pars, quæ à cohærede accipitur, cum in vim legati capiatur, appellatione portionis hæreditatis, quam tantummodò restituere grauatus est, non continetur.

20 CETERVM QVOD A SE IPSO EI RELICTVM EST, illud verbum ceterum, ex sententia Ripæ hic num. 2. duobus modis accipi potest, vno modo aduerbialiter, vt idem significet, quod particula aduersatiua, sed, vt in l. 1. C. si aduersus rem iudic. & in l. in causæ ff. de procur. altero autem modo, vt significet idem, quod reliquum, quod ei relictum est, vt in l. qua situm, §. idem respondet, supra de fundo instructo, & instrum. legat. & in l. ceterorum, infra de verb. significat. & sensus semper est idem, videlicet, illa verò prælegati pars, quæ iure hæreditario capitur, cum a se ipso in vim legati accipi non possit.

IN FIDEICOMMISSVM CADIT, id est fideicommisso portionis hæreditariæ comprahenditur, & in restitutionem venit, sic legitur in Pandectis Florentinis.

ET ID DIVVS MARCVS DECREVIT, in vulgatis autem codicibus legitur.

IN FIDEICOMMISSVM CADERE, DIVVS PIVS RESCRIPSIT. Dionys. autem Gothofred. in suo iuris ciuilis corpore, retinet Pandectarum Florenti-

rentinorum lectionem, à qua ego non sum so-
litus recedere.

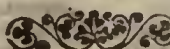
21 Ex hoc verborum cōtextu vnica colligitur
conclusio, nimirum, vbi quis grauatus sit hæ-
reditatis partem restituere, eam solummodo
prælegati partem, quæ capitur iure hæredita-
rio, in fideicommissum cadere.

Huius conclusionis occasione, declarant in-
terpretes hic, & in primis Ripa, an, & quando,
& quomodo prælegata veniant in fideicom-
missariam hæreditatis restitutionem, id, quod
declarauimus etiam nos, in prima selectarum
distinctionum centuria, distinct. 80. & obiter
ad l. in quartam, supra ad l. Falcid. num. 148.
versic. sed, vt obiter. Nunc autem plenius de-
clarando, & opportunius hanc materiam
22 repetendo, sic distinguimus. Aut aliquo mo-
do constat de voluntate testatoris, Aut versa-
mur penitus in dubio. si constat, vel nihil ex
prælegato restituitur, vel totū in fideicommis
sum cadit, vel pro parte, prout de illius men-
te constat, l. liberto, §. filium, supra de annu-
is legat. l. Titia, supra ad l. Falcidiam, facit re-
gula, l. in conditionibus, supra de cond. & de-
monstr. sentit Ripa hic num. 4. tradit Peregr.
de fideicomm. art. 7. num. 27. & nouissimè D.
Gaspar Anton. Thesaur. lib. 1. quæst. Forens.
23 quæst. 17. si vero in dubio versamur, Aut lo-
quimur de prælegato, quod vniformiter capi-
tur, quod à nobis, quasi legatum appellatur,
per tex. in §. si quis vna, Inst. de fideicommi. hæ-
red. & prælegatum etiam appellatum reperi-
tur in l. 4. §. cum Pollidius supra de vsur. for-
tè, quia præcipiatur ante fideicommissariam
24 hæreditatis restitutionem. Aut de eo præle-
gato loquimur, quod capitur difformiter, &
ita appellatur, quia à grauato, ante diuisionē
hæreditatis, cum cohæredibus, de communi
percipiatur. Si de primo, concludendum est,
absolutè non venire, pro aliqua parte in resti-
tutionem, d. §. si quis vna. Si de secundo, quod
25 propriè prælegatum est. Aut hæres grauatus,
est hæres fiduciarius, qui fidem suam accom-
modauit, vt incapaci hæreditatem restitueret,
Aut est alius quilibet non fiduciarius hæres, si
26 fiduciarius, à quo hæreditas, tanquam ab in-
digno aufertur à fisco, iuxta l. eum, qui, §. vl-
timo ff. de his, quibus, vt indign. vbi Bart. præ-
legatum, in restitutionem non venit, sed reti-
netur integrum, vt per Ripam hic num. 6. ver-
sic. non obstat text. & num. 7. vbi rationem
27 reddit. Si non fiduciarius hæres, Aut circa
prælegatum facta, est specialis prouisio per
substitutionem, Aut nulla facta est specialis
prouisio. si facta est specialis prouisio, per sub-
stitutionem, in fideicommissariam hæredita-
tis restitutionem non venit, l. Lucius, §. de
pluribus, infra eodem, vniuersalis enim fidei-
commissaria substitutio, non refertur ad ea,
in quibus facta est specialis prouisio, l. cohære-
di, §. qui patrem, supra de volg. & pupill. cum
alijs iuribus, & rationibus adductis per Peneg.
de fideicomm. artic. 7. num. 30. si verò nulla
29 facta est prouisio specialis. Aut est grauatus
hæres vniuersaliter restituere, quicquid ex bo-
nis, vel patrimonio, & hæreditate defuncti ad
eam peruenerit, Aut particulariter partem
suam. Primo casu prælegatum vniuersum in
restitutionē venit, d. l. cum pater, §. fideiuss.
supra de legat. 2. & d. l. cum virum C. de fidei-
30 commiss. Secundo autem casu, Aut hæres
grauatus est restituere suam partem simplici-
ter, Aut suam partem hæreditatis, si suam par-
tem simpliciter, pariter prælegatum vniuer-
sum in restitutionem venit, l. Marcellus, §. qui-
dam liberis infra eodem, tradit etiam Ripa hic
num. 2. si partem hæreditatis, Aut antecedit
grauamen, & subsequitur prælegatum, Aut
è contra prælegatum antecedit, & grauamen
31 subsequitur, si antecedit grauamen, nihil ex
prælegato in restitutionem venit, sed integrū
retinetur, & in his terminis locum sibi vendi-
cat, l. Titia, supra ad l. Falc. vt latè ex Anton.
Fabro lib. 6. coniect. cap. 4. declarauimus, ra-
tionem huius decisionis reddēdo ad l. in quar-
tam, supra ad l. Falcidiam num. 149. si verò
32 antecedit prælegatum, & subsequitur grauā-
men, solummodo ea prælegati pars, quæ capi-
tur iure hæreditario, in fideicommissariæ hæ-
reditatis restitutionem venit, vt probatur
apertissimè in tex. nostro, & hæc, ni fallor, ab-
soluta est Theorica in hac materia, quam la-
tissimè tractant Iac. Menoch. lib. 4. præsump.
149. & 195. Cardin. Mantica de coniect. vlt.
volunt. lib. 7. tit. 7. & Peregr. de fideic. artic. 7.
num. 21. cum seqq. Illud solummodo hic ad-
monendi sumus, in casibus, in quibus nihil ex
prælegato, vel prælegatum integrum venire
in restitutionem fideicommissariam statui-
mus, supra in corpore distinctionis, idem intel-
ligendum statutum etiam in singulis rebus
per fideicommissum relictis, & in legatis, quæ
hæreditatis appellatione non comprahen-
duntur, l. si Titius supra de leg. 3.

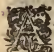
F I N I S.

INDEX VERBORVM, ET SENTENTIARVM,

Quæ hoc Volumine continentur.

A

Ablatiuus absolutus, non expressa persona dantis, conditionem non inducit. pag. 181. num. 66.
Ablatiuus absolutus conditionem significat. pag. 201. nu. 161.
Ablatiuus absolutus, vbi expressa est persona dantis conditionem inducit non habentem figuram conditionis. 202. 171. & 187.
Ablatiuus absolutus inducit etiam dispositionem, vbi prolatus est ab eo, qui habet disponendi facultatem. 207. num. 209.
Ablatiuus absolutus, quando dispositionem significat, ad quam sit referendus. pag. 26 num. 201.
Absentia nemini debet esse damnosa. 276. 137.
Declaratur, num. 145. & num. 147.
Absentes, minores, & furiosi æquiparantur, 276. 137.
Abstracti forma, nõ est diuersa a forma concreti. 71. 345.
Abstractum dicit aliquid extra subiectum. 71. 341.
Absentia non debet absenti, in alterius præiudicium prodesse. 277. 145.
Accepta à testatore, extra causam testamenti titulo lucratiuo, puta donationis, vel dotis, an in Falcidiam imputentur. 186. 92.
Accepta extra causam testamenti, nec testatore iubente, in Falcidiam imputantur 187. 94.
Accepta extra causam testamenti, an, & quando in Falcidiam imputentur. 188. 103.
Accessorij multiplex significatio, & natura plenissimè declaratur. pag. 55 num. 263.
Accessorium diffinitur. 56. num 264.
Accessorium sequitur naturam sui principalis. 57. 267.
Accidens est quod adest, & abest præter subiecti corruptionem. 76. 379.
Accidens nõ potest esse pars rei, cuius est accidens. 76. 381.
Accingendus proximè, habetur pro accincto. 137. 419.
Acquisitio inutilis, et momẽtanea non admittitur. 127. 359.
Limitatur. 129. 370.
Actio rei vendicationis, an, & quando pro legatis competat. 142. 482.
Actio rei vendicationis, An, & quando competat pro legatis rerum, in quibus cadit dominium. 16. 484.
Actio in rem, idest, confessoria, & negatoria, an, & quando competat pro legatis rerum in quibus dominium non cadit. 144. num. 485.
Actio hypothecaria, an, & quando competat pro legatis. 145. 491.
Actio hypothecaria non competit pro dispositionibus innominatis, pro quibus habet locũ officium Iudicis. 144. 495.
Actio nulla personalis ex testamento est datiua. 139. 451.
Actio, quã simpliciter lex dare pollicetur, est datiua. 139. 452
Actio personalis ex testamento non datur contra non hæredem, & non possidentem. 139. 453.
Declaratur 141 468.
Actio à Prætore per edictum si quis omissa causa testamenti, perinde datur, ac si ex testamento adita esset hæreditas. 139. 454.
Actio eadem, quandoque ciuilis, quandoque Prætoria dicitur. ibid. num 456. & num. 461.
Actio in rem vbi datur pro legatis, competit etiam actio personalis ex testamento. 140. 457.
Actio etiam in rem, competit pro legatis conseruatis, per edictum si quis omiss. caus. testam. 140. num. 458.
Actio personalis ex testamento competit etiam pro omnibus legatis. quæ sustinentur quocumque iure speciali, vt obseruetur voluntas testatoris. 140. num. 460.
Actio pro legatis conseruatis per edictum si quis omiss. cau. testam. non oritur ex dolo, & fraude omittensis, sed ex aditione ab intestato, quæ habetur pro aditione ex testamento. 140. 465.
Actio pro legatis conseruatis per edictum si quis omiss. caus. testam. est natiua non datiua ibid 467.
Actio, & passio non datur in eodem subiecto. pag. 29. 92. & 232. 401.
Actio personalis ex testamento competit pro relictis etiam in Codicillis 50. num 228.
Actio personalis ex testamento, quæ competit pro relictis in codicillis, vtilis est, non directa. 53. 254.
Actio de partu agnoscendo datur etiam inter fratres, & agnatos. 53. 255.
Actio in rem supponit dominium ex parte agentis. 93. 66.
Actio est ius persequendi in iudicio ordinario. 106. 158.
Actio olim ab hæredibus, & contra hæredes incipere non poterat. 160. 162.
Actio personalis ex testamento competebat pro fideicommissis, anteaquam quattuor genera legatorum, vnius, & eiusdem naturæ efficerentur. 108. 172.
Actio personalis est species propria actionis fluens ex contractu, vel quasi, ex delicto, vel quasi. 108. 173.
Actio personalis ex testamento competit pro omnibus legatis, & fideicommissis. 136. 424.
Declaratur num. 435.
Actio est de iure ciuili. 136. 428.
Actio personalis ex testamento, neque pro directa in testamento data, neque pro fideicommissaria libertate, competere potest. 136. 429.
Actio personalis ex testamento oritur ex quasi contractu aditionis hæreditatis. 138. 444.
Actio qualibet personalis ex testamento est ciuilis. 138. num. 446.
Actio personalis ex testamento ex dolo, vel fraude non

oritur, sed ex quasi contractu. 159.449.
Actio personalis ex testamento, an, & quando competat pro legatis, quæ ex dispositione statuti, vel testatoris debentur, etiam hæreditate non adita. 143.469.
Actiones trei, quæ pro legatis competunt, quomodo possint concurrere. 145.496.
Actiones omnes competentes pro legatis, an, & quando simul possint intentari, & in eodem libello cumulari, remissiue. ibid. 498.
Actiones quoque ciuiles pollicetur, & dat Prætor in casibus interdum, in quibus à ciuili iure non dantur. 140.463.
Actione personali quod petitur, nõ nisi ab hæredibus, ad quos transit, peti potest. 193.496.
Actionem vbi pollicetur Prætor, nomine illius non expresso, intelligitur dare actionem in factum ex illo edicto. 138.448
Declaratur 140.467.
Actione personali ex testamento peti non potest, quod ex testamento non est. 134.407.
Actione ex stipulatu de dote, in locum rei vxoriæ actionis subrogata, cessauit rei vxoria. 93.
Actionis appellatione, large, venit etiam extraordinaria persecutio. 106.159.
Declaratur 107.167.
Actionis iure petitur, quod directa, vel vtili actione petitur. 107.166.
Actionis appellatione, large, venit etiam officium Iudicis. 137.433.
Actus fieri vtiliter facilius impeditur, quam infirmetur actus validus. 77.354.
Actum nihil intelligitur, quando aliquid superest addendum. 272.349.
Aduentitia non conferuntur. 246.458.
Aduentitia in legitimam non imputantur. 272.374.
Aditio hæreditatis est quasi contractus, ex quo nascitur actio personalis ex testamento. 134.417.
Aditio hæreditatis, quæ est quasi contractus, in testamento fieri potest. 39.127.
Ademptio in testamẽto facta, aditione hæreditatis ex eodem testamento confirmatur. 114.215.
Aditio hæreditatis retrotrahitur ad tempus mortis testatoris. 265.59.
Declaratur num 68.
Aedificij appellatio, in dubio, superficiem, & solum includit. 130.176.
Adoptio non efficit vere filios, nec ætas, quæ naturalis est, verè suppleri potest ciuili iure. 286.195.
Aequiparata etiam vniuersaliter, & per modum regulæ adhuc differunt. 91.39.
Aequiparatio quotuplex 89.26.
Aequiparatio particularis, quæ. 89.27.
Aequiparatio vniuersalis, quæ 89.28.
Aequiparatio identifica, quæ. 90.30.
Aequiparatio idẽtifica, an fuerit facta à Iustiniano 91.40.
Aequiparatio vniuersalis, ratione aliam verisimili, & non expressa restringitur. 104.149.
Aequiparatione legatorum, & fideicommissorum, fideicommissa vniuersalia non fuerunt comprahensa. 171.97.
Aes alienum deducitur anteaquam legata præstentur. 251. num. 490.
Aequipollentia nomen, proprietatem excludit. 158.239.
Aequiparatorum eadem iuris dispositio. 102.133.
Aequiparationes facere non potest, legis condendæ facultatem non habens 91.33.
Aequiparatorum in omnibus, & per omnia, idem est iudicium. 97.105
Aggregata sunt diuersa à comprahensis. 196
Alimenta iuris natura esse dicuntur. 225.306.
Declaratur num 332.
Alimenta, legitima appellationem non recipiunt. 229.352.
Alimenta, ex æquitate Canonica filijs etiam spurijs debentur. ibid. 353.
Alimenta formam legitima non habent, & extraneis quoque relinqui possunt, habent enim relationem ad omnem viuentem. ibid 354.
Alienata res, quasi pro quarta electa, hærede grauato etiam nolente, in quartam ei imputantur. 280 166.
Allusio, & Etymologia quo nomine differant. 161.9.
An, & quando imputentur in legitimam, quæ necessario ex parentis testamento capiuntur. 235.395.
An quod capitur ex testamento contingenter, si sit ex re patris, in legitimam imputetur. 234.384.
An quod filius familias ex substantia patris per donationem inter viuos morte confirmatam capit, in legitimam debeat imputare 336.402.
Ambiguitas verborum actum nullum reddit 149.6.51
An, & quando in legitimam imputantur, quæ capiuntur citra parentum iudicium. 231.372.
An, & quando quæ capiuntur contingenter ex testamento patris, in legitimam imputentur. 233 382.
Antinomia inter l. in ratione, § cumetsi, ff ad l Falcid. & l. in quartam, vers sed & quod eod tit. soluitur, & vterque locus nouiter declaratur. 202.167.
Appellatio rei cuiusque duplex, generica, & specifica. 149.223.
Aquilia quoque lex fuit à plebe lata, cum Tribunus plebis esset Gallus Aquilius. 162.15.
Arbitrio Iudicis remittitur, quod in iure est omissum. 280.165.
Argumentum de contractibus ad vltimas voluntates, & è contra, valet. 37.138.
Declaratur 39.154.
Argumentum à coniugatis valet. 50.226.
Argumentum à deriuatis in æquiuocis non valet. 53.252.
Argumentum de genere, ad speciem, non nisi negatiue valet. 67.343.
Argumentum de specie ad genus non valet, nisi affirmatiuè. 67.314.
Argumentum à contrario sensu non valet, quando sequitur absurdus intellectus, & iuribus repugnans. 117.218.& 118.268.
Argumentum, sumptum ex scriptis, I.C. non insertis in corpore iuris tutum non est, præsertim à contrario sensu. 118.268.
Argumentum valet, de sententia, ad testamentum. 151.24.
Argumentum valet, de libello, ad sententiam 151.30.
Argumentum de Trebellianica ad Falcidiam affirmatiuè in hac materia, secundum communes traditiones, non valet. 179.53.
Argumentum de contractibus ad vltimas voluntates, valet. 219.262.
Argumentum de Falcidia ad legitimam, in materia imputationis, non valet. 239.418.
Argumentum de collatione ad imputationem, quando valeat. 245.456.
Argumentum à sufficienti partium enumeratione, valet. 268.20.

Argu-

Argumentum à cessante ratione valet. 265.55.
argumentum à contrario sensu valet. 266.64.
argumentum à proportione valet. 269.81.
argumentum à minori valet. 273.117.
argumentum de imputatione ad restitutionem, in materia Trebellianica, non valet, plura enim imputantur, quæ non restituuntur. 277.146.
argumentum à iure singulari valet. 277.146.
Ars imitatur naturam. 58 273. & 92 49.
ars; & natura nihil operantur frustra. 156.231. & 128. 360. & 213.328.
Ascendentes, & descendentes, parentes, & liberi sunt correlatiua. 292.250.
Assignatio libertorum, & in testamento, & inter viuos fieri potest. 35.124.
assignatio libertorum est actus indifferens, qui tam inter viuos, quàm in vltimis voluntatibus fieri potest. 36.130.
Augmentum speciei non potest inducere eiusdem speciei corruptionem. 93 55.
augmentum, & commodum ad eum pertinet, ad quem pertinet damnum, & diminutio. 269.82.

B

Beneficium acquisitum ex persona alterius non cessat, quia cesset in eo ex cuius persona est quæsitum. 101 126.
Bonæ fidei possessor, fructus, quos suos facit, restituere non tenetur. 276.140.

C

Caius lib. 2. instit. tit. 7. declaratur. 118 267.
Canon ius gentium prima distinct. declaratur 26.86.
Cap. filius noster, extra de testam. declaratur 44.196.
Cap. Raynaldus, extra de testam. declaratur 21.48.
Capi figura conditionis quid dicatur. 175.6.
Capitur non figura conditionis, quod capitur in vim modi, ibid. num. 7.
Capitur iure hæreditario aliquid secundum naturam iuris hæreditarij, aliquid præter naturam. ibid 10.
Capiuntur ea, de quibus dubitari potest, an imputentur in Falcidiam, aut extra causam testamenti, aut ex causa testamenti ibid. 2.
Capiuntur ea, quæ ex testamento capiuntur, aut contingenter, aut necessariò. ibid 3.
Causa sine qua non, non est pars sui effectus. 75.375.
Causa vbi non datur, non datur effectus. 138.445.
Causa quælibet suam particularem habet operationem, & specificum effectum 139 450.
Causa, & ratione cessante, cessat effectus. 274.128.
Casus figuratio in prima parte legis in quartam, ff. ad l. Falcid. 179 48.
Casus figuratio in secunda parte. 180.57.
Casus figuratio in tertia parte. ibid 63.
Casus figuratio, in prima particula quartæ partis principij. 181.72.
Casus figuratio in secunda particula tertiæ partis. 182.77.
Casus legis vbi est, omnis cessat dubitatio 209 209.
Casus figuratio ad l. in fideicommissariam, ff. ad Sen. Cons. Treb. 260.25.
Casus figuratio circa secundam partem. 262.36.
Casus omissus à lege correctoria, quæ extensionem non patitur, remanet sub dispositione iuris communis. 290.237.
Cautionis remedium fragile est, & periculosum. 126.348.
Charitas prima incipit a se ipso. 39.147.
Circumstantia rei in legitima, quæ. 230.365.
Circumstantia personæ, quæ 230.366.
Circumstantia loci, quæ. ibid. 367.
Circumstantia modi, quæ ibid 368.
Ciuilitas est status loci commoda continens, & incommoda. 103.138.
Ciuitatis commoda qui sentit, debet etiam onera subire, quæ illi sunt annexa. 103.137.
Limitatur num. 149.
Clausula in omnibus, & per omnia, extendit dispositionem ad multa, ad quæ sui natura non porrigeretur. 96 99.
Clausula, in omnibus, & per omnia, satis operatur effectum suum, includendo omnia præsentia, & existentia 98.115.
Clausula nulla in testamento apposita valet, nisi hæreditatis aditione confirmetur. 140.172.
Codicilli vicem sustinent testamenti 51.239.
Codicilli testamenti partes appellantur. 52 242.
Codicilli vim, & potestatem testamenti non habent. ibid. num 247.
Codicilli legitimi, & solemnes dici non possunt ibid 248.
Codicilli capite, & fundamento testamenti carent. ibid. num 249.
Codicilli olim ab intestato fieri non poterant. 54.260.
Codicilli, aut nullo modo, aut maximè impropriè, veniunt testamenti appellatione. 111.189.
Cogitur, verbum, necessitatem significat 181 176.
Cogitare de futuris, de incertis, de non existentibus nemo præsumitur. 98 113.
Collectiuũ quæ. 134 78.
Commoda habentia annexa onera, si transeant de persona in personam, transeunt cum suis oneribus. 244 441.
Declaratur 443.
Commodum, qui sentire potest, debet posse sentire incommodum. 274.126.
Communes opiniones, sunt supponendæ, vbi de illis principaliter non dubitatur 282.200.
Communes opiniones cur, in disputando, sint supponendæ. 64.301.
Communis vsus loquendi, in vltimis, voluntatibus præfertur proprietati. 39.143.
Compensatio est species imputationis. 189.109.
Compensatio præsumitur à lege in solutis ex necessitate. 240.422.
Compositum habet naturam simplicium. 180.59.
Concessio duobus facta ea mente, vt inter eos seruetur æqualitas, si reuocetur ab vno, etiam ab alio intelligitur reuocata. 100. 125.
Concretum dicit illud ipsum, quod abstrahi potest in ipso subiecto. 71.342.
Condictio ex lege locum habet, quando noua à lege inducitur obligatio, secus vbi lex tollit impedimentum, quo sublato, actio ex veteri sua causa nascitur. 141.476.
Conditionalis dispositio non habet effectum, conditione deficiente. 244.443.
Conditio, vel dies intelliguntur fideicommisso adiecta, in gratiam hæredis grauati. 267.72.
Conditio, & tempus, in gratiam hæredis intelliguntur fideicommissis adiecta. 271.99.
Conditio, vbi res est posita in conditione, de qua potest disponere testator, in dispositionem transit. 235.396.
Conditio, in substitutionibus directis est forma. 236 399.
Conditio fauore legitimæ habetur pro nõ adiecta. 250.479.
Conditio transit in dispositionem, si ita iniungitur honorato, vt honorem subsequatur, secus si antecedat. 206.195.

Conditio relata ad vniuersalem hæreditatem, ad totum testamentum dicitur pertinere. 75.364.
Conditio, & dies sunt accidentia dispositionis conditionalis, non pars. 76.380.
Conditio si seruos suos omnes manumittat, vno non manumisso, deficit. 155.82.
Cōditio honorato iniuncta, in dispositionem transit. 177.20.
Conditio semper dispositionem conditionalem præcedit. ibid. num. 21.
Conditio, & dispositio sunt opposita. 203.179.
Conditio nihil ponit in esse. ibid. 181.
Conditio, nec iniuncta hæredi in dispositionem transit. 204. *num.* 185.
Conditio, & dispositio quo pacto possint recipi in eodem subiecto. 205.191.
Conditio potestatiua, cur sic appellata. 206.192.
Conditio absque eo quod desinat esse conditio, potest in dispositionem transire. 207.201.
Conditionem si decesserit sine filijs legitimis, facit deficere etiam filius legitimatus. 286.214.
Conditionis implendæ causa, quod datur, an in Trebellianicam imputetur. 201.160.
Conditionis implendæ causa, quod datur, mortis causa contingenter capitur. 202.164.
Conditionis implendæ causa quod datum est, nec per viam compensationis in Falcidiam imputatur ibid. nu. 166.
Conditionis implendæ causa, quod non figura conditionis datur, in Falcidiam imputatur, quasi datum in vim præuij. ibid. 171.
Conditionis implendæ causa datum, An, & quando in Falcidiam imputetur, secundū opinionem Accursij 203.175 *Et secundum communes opiniones.* 176.
Conditionis implendæ causa capientes, nec legatarij sunt, nec fideicommissarij. 204.186.
Declaratur 198.
Conditionis implendæ causa, quod accipitur, an in Falcidiam imputetur saltem per viam compensationis. 209.214.
Conditionis implendæ causa, quod accipitur, nulla ex causa debetur. 210.220.
Conditionis implendæ causa, quod accipitur, neque antequam accipiatur, neque postea, respectu eius à quo accipitur, imputari potest. 210.221.
Conditionis implendæ causa, quod datur, statim peti non potest. 234.388.
Coniecturæ cessant, quando sumus in claris. 22.51.
Coniuncta, ita vt potentius trahat ad se minus potens, intelliguntur coniuncta vnitate essentiæ 94.75.
Connexorum idem fit iudicium. 273.116.
Continens ea, quæ in Trebellianicam non imputantur, non debet in Trebellianicam imputari. 180.58.
Consequens qui facere potest, potest etiam facere antecedēs. 35.123.
Consequens, & pars non sunt accessoria ad totum, & ad antecedens. 59.280.
Consuetudinis Martini declaratio 247.463.
Contingens, à conditione, cuius definitionem ingreditur non potest abesse 204.184.
Contingens ingreditur definitionem simplicis conditionis, nō relicti causa conditionis implendæ. 206.193.
Contingenter quod capi dicatur, 175.4.
Contingenter, quod capitur, aut figura conditionis capitur, aut non figura conditionis ibid. 5.
Contingenter, & necessario simul capi res eadem non potest. pag. 204. *num.* 182.
Declaratur ibid. 192.
Continuatio debet fieri ad proxima. 49.220.
Continuatio alia ad Rubr. de legat. 1. *asseritur, & probatur.* 55.261.
Contractus, & quasi contractus æquiparantur. 35.126.
Contractus, nec ratione verborum, possunt ad testamentum pertinere. 36.129.
Contractus ex conuentione legem accipiunt. 219.261.
Contraria nō possunt simul esse in eodem subiecto. 203.178.
Contrario vno dato, datur alterum de necessitate. 41.170.
Declaratur num. 192.
Contrarium vnum vbi non datur, nec datur alterum. 111.192.
Copula resoluitur in singularitates. 111.192.
Correctio numquam admittitur, vbi verbis expressis, & specialibus facta non fit. 156.103.
Correctio non præsumitur. 195.136.
Correlatiuorum altero destructo, destruitur, & reliquum. 100.123.
Correlatiuum alterum per alterum definitur. 75.374.
Correlatiuorum eadem est iuris dispositio. 208 207. *& pag.* 290. *num.* 231. *&* 250.
Corruptio vnius, est generatio alterius. 112.
Creditoribus regulariter satis fit alienatione fructuum potius, quàm corporum hæreditariorum, ipsis etiam creditoribus reclamantibus. 280.172.

D

Damnum, & diminutionem, qui non sentit, nec commodum, & augumentum habere debet. 170.95.
Dare est dominium transferre. 188 98.
Data causa conditionis implendæ, si sunt remansura apud hæredem, in quartam imputantur. 182.78.
Declaratur num. 80.
Datum à parente filio ob dignitatem, & ob statum instrumentum, in legitimam imputatur. 240.424.
Datum à patre filio emancipato, ea contemplatione, vt in Falcidiam imputetur, an si decedat relictis filijs, & hæredibus debeant præfati filij sibi in legitimam imputare. 243 440.
Debitores fauore minorum, sine interpellatione, re ipsa, per diei aduentum, in mora constituuntur. 276.138.
Debitum naturale soluetur morte, & non transmittitur ad hæredes. 33.114.
Debitum naturale duplex. 226.325.
Debitum exactum non admittit compensationem 291.240.
Definitionum verba, non, nisi propriè accipiuntur. 111.190.
Denominatio fit ab esse specifico, non à generali, & indefinita materia. 26.74.
Denominari debet vnumquodque potius à suo esse specifico, quàm à generali, & indefinita materia. 220.266.
Deportati, quæ iuris naturalis sunt retinent. 226.310.
Descriptiones plures eiusdem rei fieri possunt. 32.108.
Determinatio vna, respiciens plura determinabilia, ea pariformiter determinat. 41.168. *& pag.* 51. *nu.* 235. *& pag.* 207. *num.* 164. *&* 169.
Detractioni est locus, in supplementum eius, quod imputatur 281.178.
Dies quando interpellat pro homine, ita vt debitorem in mora constituat. 276.139.
Differentia inter accidere, & accedere, & inter accidens, & accessorium 56.265.
Differentia inter legata, & fideicommissa, ante sequutam æquipa-

aequiparationem, recensentur. pag. 87. num. 4.
Differentia nominis. ibid. 5.
Differentia originis. ibid. 6.
Differentia finis. ibid. 7.
Differentia formae. ibid. 8.
Differentia naturae 88. 14.
Differentia circumstantiarum, & in primis rei. ibid. 16.
Differentia in circumstantia personae, cui legabatur. ibidem num. 18.
Differentia in circumstantia personae à qua legabatur. ibid. num. 20.
Differentia in circumstantia temporis. ibid. 22.
Differentia in circumstantia modi. ibid. 23.
Differentia quo ad effectum. ibid. 24.
Differentia quoad resolutionem. 89. 25.
Differentia plures inter legata, & fideicommissa, erant etiam tempore Vlpiani. 91. 35.
Differentia nominis, & originis, arguit substantiae differentiam. 91. 41.
Limitatur num. 77.
Differentia secundum plus, & minus species variare non potest. 93. 56.
Differentia nulla maior, quàm specifica. ibid. 70.
Differentia secundum plus, & minus in entibus intellectualibus, potest inducere diversitatem specierum 96. 94.
Differentia, quae sint inter legata, & fideicommissa vniversalia. 121. 300.
Differentia inter legatum vniversitatis comprehendentis onera, vi nominis, & non comprehendentis. 123. 326.
Differentia inter legatum portionis haereditatis, & legatum portionis bonorum. 124. 335.
Differentia inter legata particularia, & fideicommissa vniversalia recensentur. 125. 342.
Differentia nominis, quae ibid. 343.
Differentia naturae, quae. 126. 344.
Differentia obiecti ibid. 345.
Differentia effectus ibid. 346.
Differentia noua ratio ibid. 349.
Differentia noua afferuntur rationes ibid. 352.
Differentia verborum directorum, & obliquorum sublata est, quo ad relicta particularia, non quo ad relicta vniversalia, cuiusmodi sunt substitutiones. 127. 353.
Differentia ratio, allata à Bartolo, confutatur. 127. 355.
Differentia inter legati translationem, & substitutionem, primo legatario factam. 129. 372.
Differentia reliqua inter legata, & fideicommissariam haereditatem, cur omittantur, ratio redditur. 132. 393.
Differentia inter grauatum emancipare, & grauatum manumittere, in quibus consistat. 137. 440.
Differētia insignis inter legatum vni ex haeredibus factum, & praelegatum. 177. 26.
Differentia inter datum causa conditionis implendae figura conditionis, & non figura conditionis. 182. 80.
Differentia, an sit inter Falcidiam, & Trebellianicam, quo ad effectum imputationis. 194. 126.
Differentia quae sit, secundum communes traditiones, inter Falcidiam, & Trebellianicam. 212. 224.
Differentia quae sit, quo ad imputationem, inter corpus haereditarium, & pecuniam. 216. 242.
Differentia inter corpus haereditarium, & non haereditarium. 217. 247.
Differentiae ratio. 248.
Differentia inter corpus haereditarium, & non haereditarium, ex sententia auctoris. 218. 259.
Differentia inter Falcidiam, & Trebellianicam, quae sit. .... 256.
Differentiae ratio probabilis inter Falcidiam, & Trebellianicam, quo ad imputationem non reperitur. 196. 137.
Differentiae ratio, quae sit inter Falcidiam, & Trebellianicam, secundum communes traditiones. 212. 225.
Differentiae ratio reddita à Ripa, defenditur ab impugnationibus Socini Iun 214. 234.
Differentiae ratio, cur plura imputentur in legitimam, quàm in Falcidiam. 240. 420.
Differentiae ratio, cur in legitimam imputentur etiam, quae capiuntur extra causam testamenti, non in Trebellianicam. 243. 439.
Differentia inter legata, & fideicommissa vniversalia. 271. 98.
Differre effectu non solent, quae nomine non differunt. 195. num. 129.
Differunt etiam effectu, quae nomine, causa, natura, & ratione differunt. 194. 127.
Diffinitio debet constare genere, & differentijs 29. 88.
Diffinitia debet conuerti cum suo diffinito 30. 102. & pag. 50. 230. & pag 111. num. 188. & pag 116. 237.
Diffinitio cui competit, competit etiam nomen rei diffinitae. 51. 231.
Diffinitio, cui non competit, nec diffinitum potest competere. 52. 244.
Diffinitiones plures vnius rei, cuius vnica est essentia, esse non possunt. 29. 87.
Difformiter quid, & quibus ex causis capiatur. 177. 22.
Difformitas in quo proprie consistat ibid 24.
Difformiter capitur interdum etiam, quod datur causa conditionis implendae. 180. 60.
Difformiter quod capitur in Falcidiam non imputatur, neque in Trebellianicam in totum. 198. 150.
Diminutionem operari non debet, quod ad augmentum inductum est. 103. 143.
Difformiter quod capitur, necesse est, vt diverso etiam iure censeatur. 260. 10.
Discretum non potest esse pars integralis. 75. 365.
Disponens nunquam, censetur viam elegisse ad suam impugnandam voluntatem. 13. 13.
Dispositiones testamentariae, quae ad auctoritatem testatoris, dumtaxat referuntur legati appellatione non veniunt. 145. 494.
Dispositio, quantumuis generalis, non est trahenda ad non existentia, & non cogitata. 98. 112.
Dispositio omnium bonorum, ad futura non trahitur. ibid. num. 114.
Dispositio verbis enunciatiuis concepta, vt dispositio, est tacita, vt enunciatum, & narratum est expressa. 129. 375.
Declaratur nu 383.
Dispositio omnino tacita dici non potest, quae verbis saltem enunciatiuis est expressa. 130. 383.
Dispositio, quae refertur ad auctoritatem testatoris dumtaxat, an sit species legati. 132. 395.
Dispositio qualibet talis est, qualem titulus, sub quo posita est, demonstrat. 132. 396.
Declaratur nu 401.
Dispositio, quae refertur ad auctoritatem testatoris, dumtaxat, obligationem non parit. ibid 403.
Dispositio non obligatoria, non potest esse legatum. ibidem num. 402.

Dispositio,

Dispositio, quæ refertur ad auctoritatem testatoris duntaxat, actionem non parit, sed pro illius executione officium Iudicis competit. 133.405.

Dispositio semper aliquid ponit inesse. 203.180.

Dispositio, in quam conditio transit, est pura. 206.197.

Dispositio legis, restricta ad certas personas, & ad certos casus, vltra illos non extenditur. 282.186.

Dispositio facta in altero ex æquiparantibus, quod maius est, non habet locum in altero. 286.210.

Dispositio admittens filios legitimos ad successionem feudi, intelligitur admittere etiam legitimatos. 286.213.

Dispositioni, quæ ad auctoritatem testatoris duntaxat refertur, legati diffinitio non competit. 132 399.

Distinguere non debemus, vbi lex non distinguit. 274.130. & 280.168.

Diuisio legis in fideicommissariam ff. ad Senat. Consul. Trebell. 260.13.

Diuisio, § si legatum, l. in fideicommissariam. ff. ad Sen. Consult. Trebell 296.14.

Dolus, & culpa suffragari nemini debent. 265.56.

Dominium eorum, quæ ex rebus nostris nascuntur, iure gentium nobis acquiruntur. 262.31.

Dominium non transfertur in fideicommissarium vniuersalem à die mortis testatoris, quemadmodum in legatarios. 267.75.

Disposita per testatarem, secundum quod iuris necessitas requirit, censentur disposita. 14.22.

Declaratur num. 31.

Dispositio qualibet de re post mortem ordinata à defuncto est vltima voluntas. 69.328.

Diuinatiuus intellectus reycitur. 108.176.

Diuisionis, & partitionis vtilitas. 48.216.

Diuisionem non patitur textus, qui vnica structura clauditur. 180.55.

Diuisio tertiæ partis legis in quartam ad l. Falcid. ibid. 61.

Diuisio quartæ partis. 181.70.

Domini duo in solidum eiusdem diei esse non possunt. 42. 178. & pag. 127. num. 358.

Declaratur num. 366. cum sequent.

Dominus non semper est is ad quem dominium pertinet. 331.385.

Dominium generis quod est ens abstractum, non datur. 316. 245.

Dominium, quod ipso iure transit à testatore in legatarium, est ciuile, & fictum, & potentia quadam ad verum dominium, & actuale iuris gentium. 126 366.

Dominium iuris gentium, sine præstatione rei legatæ non acquiritur. 145 489.

Dominium transit recta via à testatore in legatarium 26.78.

Dominium rei nostræ, sine consensu nostro in alium non transfertur. 128.361.

Dominus serui, libertatem serui non habet. 117.244.

Dominus sui ipsius, & membrorum suorum nemo fieri potest. 117 247.

Donans in dubio censetur irreuocabiliter donare. 37.125.

Declaratur num 152.

Donare inter viuos est perdere, & suum iactare, & alium magis, quàm se ipsum diligere 39 146.

Donari possunt etiam res, legis obligatione debita. 331.13.

Donans, & Donatarius idem esse non potest. 29.93.

Donare nemo potest, quod non habet. 117.243.

Donatio est de iure gentium. 26 70.

Declaratur num. 81.

Donata inter viuos non imputantur in legitimam, nisi ea contemplatione sint data, vt imputentur. 237.405.

Donatio est doni datio. 29.90.

Declaratur num. 109.

Donatio fieri sibi ipsi non potest. ibid. num. 91.

Donatio non consistit in vtilitate momentanea. ibid. nu. 98.

Donatio propriè donationem inter viuos tantum significat. 37. 139.

Donatio causa mortis, & legatum sunt æquiparata. 66.310.

Donatio causa mortis est vltima voluntas. ibid. 311.

Donatio in testamento relicta est legatum. 114.232.

Donatio est doni datio. 117.248.

Donatio debet habere donatarium distinctum à donatore. 132.400

Donatio facta à patre filio emancipationis gratia, in legitimam non imputatur. 232.376.

Donatio causa mortis in legitimam imputatur. 236.403.

Donatio inter viuos facta a patre filio in potestate, morte confirmata retrotrahitur ad tempus, quo fuit facta, et fingitur ab initio valuisse 238.409.

Donatio inter viuos, quando fideicommissi vice fungatur. 238. 410.

Donatio facta à patre filio in potestate, vltra quingentos aureos, & non insinuata, nisi expresse sit in vltima voluntate confirmata, remanet inualida, etiam post mortem testatoris. 238.413.

Donatio in dubio non præsumitur. 241.427.

Donationi, vt sit locus, necesse est, vt aliquid transeat, de donatore in donatarium. 117.245.

Donationis causa, quod capitur de substantia patris, an in legitimam imputetur. 236.401.

Donationis causa inter viuos à parente, filio datum, an, & quando teneatur filius in Falcidiam imputare. 238.414.

Donatum inter viuos à patre filio in potestate, non excludit eum à querela, licet de hoc cum patre expreße conuenerit. 237.406.

Dono, verbum simpliciter, & secundum potentiorem significationem, ad donationem inter viuos refertur. 37.134.

Donum necesse est, vt à donatario realiter distinguatur. 117.248.

Dos succedit in locum legitimæ. 18.37.

Declaratur num. 42.

Dos filiæ data, contemplatione patris, an in Falcidiam imputetur. 232.373.

Dos profectitia, in legitimam imputatur ibid 379.

Dos, & donatio, propter nuptias faciunt cessare querelam inofficiosi. 239.417.

Dos profectitia, an, & quando in legitimam imputetur. 240.423.

Dos à patre profecta, superstitibus filijs, mortua filia, ex Martini consuetudine, ad patrem non reuertitur. 244. num. 446.

Dos, vel donatio propter nuptias vbi confertur, etiam in legitimam imputatur. 245.458.

Dos matris, vel donatio propter Nuptias, ab Auo profecta, à nepotibus confertur. ibid. 453.

Dos matris ab Auo profecta, an, & quando teneatur Nepos sibi in legitimam imputare. 248.467.

Dotans filiam contemplatione patris, eidem patri donatiuus, dotare intelligitur. 232.380.

Dotem matris ab Auo profectam, an debeant Nepotes in Falcidiam imputare, quemadmodum mater eorum, si superuixisset patri. 244 445.

Dotis causa, quod datum est, vel propter nuptias donatum, an in legitimam imputetur. 239. 415.
Doti, onus imputandi in legitimam, annexum, debet in filiam transire. 247. 464.

E

Eadem res, an possit simul in conditione, & in dispositione esse posita. 203. 177.
Edicto si quis omissa caus. testam dolus, & fraus causam dedit. 140. 466.
Effectus non datur, vbi causa non est. 133. 408.
Effectus talis est qualis est causa. 138. 447.
Effectus nullus, & causatum idem esse potest, cum sua causa, vel pars illius. 261. 26.
Emptione resoluta, venditio etiam resoluitur, & è contra. 100. 122.
Emptor hereditatis non subijcitur oneribus, vt Emptor. 62. 187.
Enunciatiua quoque oratio interdum disponit. 154. 75.
Exceptio firmat regulam, non destruit. 156. 96.
Exceptio debet esse de regula. 267. 76.
Exceptio firmat regulam in contrarium 273. 119.
Exceptionem alleganti incumbit onus probandi. 156. 100.
Exceptiones firmant regulam in casibus non exceptis. 261. 24. & num. 7.
Exempla non restringunt regulam 187. 96.
Exempla, licet non restringant regulam, eam tamen declarant. 222. 274.
Exequatio supponit differentias. 87. 2.
Exequatio supponit pluralitatem subiectorum. 92. 42. Declaratur num. 77.
Exequatione Iustiniani de legatis, & fideicommissis facta, vtriusque natura est aucta. 93. 54.
Exheredans indefinitè filium, si plures habeat, nullum exheredasse intelligitur. 156. 108.
Exheredatio, non nisi in testamento fieri potest. 128. 341.
Exheredationis materia est merè odiosa 158. 141.
Experiri sine actione nemo potest. 135. 419.
Experiri in ius vocare, & in iudicio consistere dicitur, tam is, qui actione, quam is, qui, iudicis officium implorans, experitur. 137. 437.
Expressio eorum, quæ tacitè insunt, nihil operatur. pag. 152. num. 52.

F

Facere per se videtur, qui per alium facit 31. 109.
Facta non possunt reddi infecta. 264. 68.
Facti species confingitur ad l. si pluribus ff. de leg. 2. 149. 5.
Facti species confingitur secunda. 150. 12.
Facti species confingitur tertia ibid. 16.
Falcidia est quarta hereditatis. 179. 52.
Falcidia lex, ipso iure resecat legata, quibus supra dodrantem onerata est hereditas. 181. 76.
Falcidia potest à testatore prohiberi. 189. 164.
Falcidia, & Trebellianica, nomine, natura, & effectu differunt. 194. 128.
Declaratur num 238.
Falcidia, de ijs, quæ mortis causa capiuntur, non detrahitur. 205. 190.
Falcidia, cum sit propria, & vera hereditatis pars, non nisi ex ijs, quæ hereditario iure capiuntur, potest confici. 213. num. 231. & 250. 483.
Falcidia quibus modis vsurpetur 16. 12.
Falcidia interdum legitimam significat. ibid. 3.
Falcidia interdum quartam etiam illam significat, quæ nepotibus ex filia detrahebatur, & agnatis dabatur. ibid. 4.
Falcidia, propriè significat quartam, quæ de legatis, & de fideicommissis detrahitur. ibid 5.
Falcidia vnde dicta sit. ibid. 8.
Falcidia quo iure introducta ibid. 10.
Falcidia lex, cur sic appellata, cum fuerit plebiscitum. ibid. 11.
Falcidia quomodo, & quando ad fideicommissa extensa. 162. 16.
Falcidia qua ratione introducta. ibid 17.
Falcidia quid sit. ibid. 21.
Falcidia quotuplex. ibid 24.
Falcidia directa, quæ. ibid. 25.
Falcidia vtilis, quæ 163. 27.
Falcidia vtilis, extensa à iure Prætorio, quæ ibid. 28.
Falcidia vtilis, extensa à iure Ciuili per Senat. Consult. quæ. ibid. 29.
Falcidia vtilis, per Principum constitutiones extensa, quæ. 163. 30.
Falcidia vtiliter extensa est, per D. Pium, ad fideicommissa ab intestato relicta. ibid. 31.
Falcidia vtiliter extensa est, per Seueri constitutionem, ad donationes causa mortis. ibid. 32.
Falcidia vtiliter extensa est, per Antoninum Augustum, ad donationem inter virum, & vxorem, morte confirmatam ibid. 33.
Falcidia vtiliter extensa est, per Iustinianum, ad datum causa conditionis implendæ, de qua in l. pen. C. ad l. Falc. quæ ab Auctore declaratur ibid 34.
Falcidia, vt sit locus, quæ requirantur. ibid. 35.
Falcidia potest à testatore prohiberi. ibid. 37.
Falcidia non nisi semel deducitur ibid. 38.
Falcidiæ, vt sit locus, necesse est, vt vltra dodrantem, legatis, & fideicommissis sit onerata hereditas. ibid. 39.
Falcidia non detrahitur de re specialiter prohibita alienari. ibid. 41.
Falcidia non detrahitur de re ad heredem reuersura. ibid. num. 42.
Falcidia non detrahitur de dote, de legitima, de libertate, & de instrumentis ibid. 43.
Falcidia in testamento militis locum non habet. 164. 48.
Falcidia non detrahitur de relictis locis pijs. ibid. 49.
Falcidia ex singulis legatis, pro rata portionis, detrahitur. ibid 54.
Falcidia antequam detrahatur, deducitur quod est extra bonorum quantitatem, & æs alienum ibid. 55.
Falcidia de re indiuidua deducitur, quo ad æstimationem. ibid. 56.
Falcidia deducitur in totum, si vniuersum sit erogatum patrimonium, pro rata si aliquid remanserit apud heredem, imputatis imputandis. ibid 57.
Falcidia quos operetur effectus. ibid. 58.
Falcidia quibus modis finiatur, vel cesset ibid. 60.
Falcidiæ detractioni nullo tempore præscribitur. 164. 59.
Falcidia quando cesset fine perfectionis. 165. 61.
Falcidia quibus modis cesset fine defectionis ibid. 62.
Falcidia qua ratione magis propriè dicatur quarta hereditatis, quam Trebellianica. 213. 231.
Falcidia inuenta, vt illius lucro inuitentur heredes, qui non possunt à legatarijs compelli ad adeundam hereditatem. 214. 233.
Falcidia, vel Trebellianica, an, & quando possit detrahi de vna re. 219. 260.

Falcidia, vbi de voluntate testatoris non constat, vt in vna certa re detrahatur, detrahi debet in pluribus, vel in paucioribus, aut in vna tantum re, secundum Iudicis arbitrium, & aestimationem. 221.270.

Falcidia a mera iuris ciuilis ratione profecta est, naturali ratione, & pietate minime impellente. 227 328.

Falcidia ciuili ratione debetur, legitima naturali. 239.416.

Falcidiae appellatione venit etiam legitima. 262.39.

Falcidia, quo ad imputationem, non differt a legitima. ibid. 40.

Falcidia in ineunda ratione, patrimonij quantitas spectatur tempore mortis testatoris 265.60.

Falcidia detrahitur contra voluntatem testatoris. 294.263.

Falcidiam detrahit haeres tantum, non legatarius, vel alius. 164.45.

Falcidiam Principem detrahere non decet. ibid 46.

Falcidiam, nec haeres, qui promisit, vel capit integra relicta praestare, qui inuentarium non fecerit, qui in crimen incidit, ob quod factus sit Falcidia indignus, detrahere potest. ibid. 47.

Falcidiam quibus remedijs haeres consequatur ibid. 59.

Falcidiam quod cessare facit, in Falcidiam imputatur. 189. *nu.* 107.

Fauor non debet in odium retorqueri. 103.142.

Faciendum magis explicanti actum ex necessitate, quam agenti ex voluntate, 215.225. & 266.65.

Declaratur num. 236.

Fictio idem operatur in casu ficto, quod veritas in casu vero. 337 407. 265.54.

Declaratur num 70.

Fictiones omnes summa aequitate nituntur, eidemque opitulantur. 267.69.

Fideicommissa eo tempore, quo lata fuit lex Falcidia, vel non erant in vsu, vel praestationis necessitatem non habebant. 182.26.

Fideicommissa vniuersalia non sunt exaequata legatis singularibus, & e conuerso, conclusio, & regula est Bart. vera, sed reformanda. 125 336.

Fideicommissaria haereditate ante Sen. Cons. Trebellianum, non erat modus acquirendi per vniuersitatem. 175.339.

Fideicommissa vniuersalia, non legata, & singulares per fideicommissum relicta ex Sen. Cons. Trebelliano praestantur. 126.3 102

Fideicommissario vniuersali non expedit dominium cum oneribus ipso iure, & recta via in eum transire, legatario autem qui est, ab oneribus immunis, expedit. 127.354.

Fideicommissa aliqua, etiam hodie dantur, in quibus non actio aliqua, sed officium tantum Iudicis locum habet. 109.181.

Fideicommissa magis a voluntate pendent, quam a iuris subtilitate. ibid. 183.

Fideicommissa vniuersalia, & legata vniuersalia sunt aequiparata, falsa est Bartoli conclusio. 121.306.

Fideicommissaria libertas, tam seruo proprio, quam alieno, & tam in testamento, quam in codicillis dari potest, directa autem in codicillis, & seruo alieno dari non potest. 120. 272.

Fideicommissarij, iure Digestorum, rei per fideicommissum relictae non efficiebantur domini, antequam illis a grauato praestaretur. 106.135.

Fideicommissarijs quoque hodie ad petendas res particulares per fideicommissum relictas, competit rei vindicatio. 119.281.

Fideicommissario vniuersali non expedit dominium, recta via in eum transire, quemadmodum in legatarium. 215.239.

Fideicommissario quoque competit actio in rem ad petendas singulas res per fideicommissum relictas. 93.65.

Fideicommisso tota etiam haereditas relinqui potest, non legato. 121.309.

Fideicommissorum natura repleta est, natura pinguiori legatorum. 119.280.

Fideicommisso res relinqui possunt, quae per damnationem legari possunt. 116.238.

Fideicommisso particulari competit legati diffinitio. 94 74.

Fideicommissorum ex natura, quod est legatis, etiam repugnantem naturam habentibus, accommodatur. pag. 113. *nu.* 202.

Fideicommissorum tempora quattuor. 108.177.

Fideicommissorum & legatorum materia in ipsis institutionibus tractatur secundum primaeuam vtriusque naturam in gratiam Tironum. 113.205.

Fideicommissi verbalis restitutio, in fideicommissarium dominium non transfert. 277.149.

Declaratur num 151. *cum sequen.*

Fideicommissum facit quicumque legat 20.43.

Fideicommissum totius haereditatis fieri potest. 40.164.

Fideicommissum, quantumuis vniuersale semper fieri potuit in codicillis. 42 182.

Fideicommissum quibus modis vsurpetur. 47.202.

Fideicommissum vnde dicatur. ibid 203.

Fideicommissum quo iure introductum. ibid. 204.

Fideicommissum qua ratione introductum. ibid. 205.

Fideicommissum quid sit. ibid 206.

Fideicommissum quotuplex. ibid. 207.

Fideicommisso, vt sit locus, quae requirantur. ibid. 208.

Fideicommissi circumstantia rei, quae. ibid. 209.

Fideicommissi circumstantia personae, quae. 48.210.

Fideicommissi circumstantia loci, & temporis. ibid. 211.

Fideicommissi circumstantia modi, quae. ibid. 212.

Fideicommissum quos operetur effectus. ibid. 213.

Fideicommissum quibus modis finiatur. ibid. 214.

Fideicommissum hodie a legato, nec forma differt, nec effectu. 94.78.

Fideicommissum ordinariam non habet executionem. 106. *nu.* 160.

Fideicommissum vniuersale exaequatione legatorum, & fideicommissorum, non comprehenditur. 121.307.

Fideicommissum quicquid est, legatum est. 132.397.

Fideicommissum causa conditionis implendae non cognitum a DD. quibus nominibus differat a fideicommisso simplici, & a simplici dato causa conditionis implendae. 177.19

Fideicommissum est legatis fauorabilius. 180.24.

Fideicommissum causa conditionis implendae in Falcidiam non imputatur. 291.158.

Fideicommissum causa conditionis implendae est quoddam mixtum ex ijs, quae iure haereditario non capiuntur. ibid. num. 159.

Fideicommissum non transfert dominium rerum relictarum ante praestationem. 215.229.

Fideicommissum vniuersale simul, & legatum, vbi sunt praestanda, quae, & quomodo sint in quartam imputanda. 216.241.

Fideicommissum etiam vniuersale, differt a fideicommissaria substitutione. 249.476.

Fiduciarius haeres quis dicatur. 261.25.

Filia

Filia exclusa à statuto, censentur exclusi omnes illius descendentes. 247.46.
filij à parente instituti, & hereditatem restituere grauati, etiam si aliter iubeat pater, non nisi dodrantem de rebus hereditarijs tenentur restituere 288.224.
filiorum appellatione, filij legitimati propri-, & naturaliter veniunt. 286.217.
filiorum appellatione veniunt solummodo, citra extēsionem, ex viro, & uxore nati .... 209.
filij ingrati à parentibus possunt, varias ob causas, exheredari. 226.313.
filijs hereditas parentum, naturaliter debetur. 229.357.
filio quæ dantur ex substantia patris, & quæ aliunde ei contemplatione patris obueniunt, procedunt à pari pag. 232. nu. 378.
filius, an possit quartam Falcidiæ, vel Trebellianicæ in eo, quod pater in vita ei concessit in peculium retinere. 220. 264.
filius non potest eligere rem sibi concessam à patre in peculium, ut in ea Falcidia quartam habeat. 222.275.
filius ergo heres, D Pauli est consequentia. 229.358.
filius non deducis, vel retinet Trebellianicam, tanquam extraneus. 285.205.
fœtus submissi in fideicommissariam restitutionem gregis veniunt. 270.87.
fœtus post aditam hereditatem, fideicommisso restituendā, gregem non augens, sed in fructu sunt. 271.95.
fœtus, qui ultra numerum gregem augent, submissi non dicuntur. 271.100.
forma qualibet est indiuisibilis 67.319.
forma eadem numero plurium specierum dari non potest. 68.325.
forma dat rebus esse, & operari. 71.339. & 88. num. 15. & 95.82. & 229.345.
forma est differentia specifica per quam distinguuntur species. 93.59.
forma dicitur inesse in materia, & genus in omnibus speciebus. 95.81.
formæ communicatio inducit specierum confusionem. pag. 60. num. 93.
formæ legatorum, & fideicommissorum communicantur in l. 1. C. commun. de leg. ibid. 61.
formarum contrarietas in causa est, ut una species, includat aliam. 15.29.
fraudi occasio non est danda. 167.70.
fructus proprij, & naturales, qui. 260.4.
fructus quoque immaturi, qui decerpuntur, appellatione fructuum continentur, & ad usumfructuarium pertinent. ibid. 6.
fructus appellatione veniunt, & fruges, & quæcumque nascuntur è terra, vite, arbore, & quicquid pecora ferunt, ibid. 8.
fructus naturales, aut naturales mere, aut naturales industriales. ibid. 9.
fructus industriales, qui. ibid. 11.
fructus mere naturales, qui. ibid. 10.
fructus ciuiles, qui etiam conuentionales appellant, qui. pag. ibid. num. 12.
fructus hereditatem augent. 261.18.
Declaratur num. 27. cum sequen.
fructus in Falcidiam imputantur. ibid. num. 21.
Declaratur num. 31.
fructus, post aditam hereditatem, non hereditati, sed ipsis rebus accepto feruntur. ibid. 25. & 29.
fructus pendentes, propriè fructus non sunt, sed partes fundi. ibid. 28.
fructus percepti post mortem testatoris, ante aditam hereditatem, hereditatem ipsam augent, & in restitutionem veniunt, secus in ijs, qui post aditam hereditatem, ante commissam moram percipiuntur ibid. 29 & 62.
fructus in legitimam non imputantur. 262.38.
fructus in Falcidiam non imputantur. 263.41.
fructus ante aditam hereditatem percepti, an in restitutionem veniant. 265.50.
fructus quos heres iudicio testatoris non percipit, restituere non tenetur, sed illos lucratur. 265.51.
fructus, qui percipiuntur ante aditam hereditatem, iudicio testatoris non percipiuntur pag. 265. num. 52.
Imo percipiuntur num. 67.
fructus post mortem testatoris, ante aditam hereditatem percepti, lucro heredis cedunt. 265.59.
Declaratur num. 75.
fructus percepti ante aditam hereditatem, sunt res hereditaria 266.61. & 67.
fructus hereditatis, qui non ipsis rebus accepto feruntur, veniunt in restitutionem. 266.63.
fructus, qui percipiuntur post aditam hereditatem ante aduentum diei, vel conditionis, videtur testator tacitè voluisse remanere apud heredem. 267.71. & num. 118.
fructus lucratur heres grauatus ex præsumpta voluntate testatoris, & negligentia fideicommissarij 267.73.
fructus percepti post aditam hereditatem, ante diei, vel conditionis aduentum, an, & quando in fideicommissariam veniant restitutionem. 268.78.
fructus percepti ab herede grauato ex seminatis à testatore, & post aditam hereditatem, ante diei, vel conditionis aduentum recollecti, in fideicommissariam hereditatis restitutionem non veniunt. 271.105.
fructus etiam immaturi, augent æstimationem fundi, cui cohærent. 272.106.
fructus omnes, qui hereditatem augent in fideicommissariam veniunt hereditatis restitutionem. ibid. 108.
fructus, qui hereditatem augent, hereditatis sunt partes, ibid. 109.
fructus pendentes partes sunt prædij. ibid. 110.
fructus etiam immaturi, fructus esse dicuntur. ibid. 111.
fructus qui quandoque fuerunt hereditarij non desinunt esse hereditarij. ibid. 113.
Declaratur num. 128.
fructus cohærentes fundo hereditario eundem fundum sequuntur. ibid. 114.
Declaratur num. 128.
fructus, qui hereditati, non rebus accepto feruntur, in fideicommissariam hereditatis restitutionem veniunt. pag. 273. num. 115.
fructus, qui non hereditati, sed rebus accepto feruntur, in fideicommissariam hereditatis restitutionem non veniunt. 273.120. & 139.
fructus, qui iudicio testatoris capiuntur, in fideicommissariam hereditatis restitutionem non veniunt. 273.123.
fructus ab herede grauato, pendente die, vel conditione percepti, testatoris iudicio percepti intelliguntur. ibid. 124.
fructus percepti ab herede grauato, post aduentum diei, vel conditionis, ante factam tamen verbalem restitutionem, an, & quando in fideicommissariam restitutionem veniant. 275.133.

Fructus ab hærede grauato post moram percepti, in restitutionem veniunt 276 136 & 156.

fructus percepti, post factam verbalem restitutionem, an veniant in restitutionem fideicommissariam. 277. 148.

fructus ab hærede grauato percepti negligentia fideicommissarij non petentis, in restitutionem non veniunt. pag. 277. num. 150.

fructus ciuiles, an, & quando veniant in fideicommissariam restitutionem 278 154.

fructus, in casibus, vbi in restitutionem veniunt, an totius hæreditatis sint restituendi, vel dodrantis dumtaxat. 278. 155.

fructus etiam in fideicommissariam hæreditatis restitutionem veniunt, si testator rogauerit hæreditatem cum fructibus restitui 278 158.

fructus ab hærede grauato, die pendente, vel conditione percepti, in Trebellianicam imputantur 278 159.

fructus, an possit hæres grauatus restituere in casibus, in quibus imputantur in Trebellianicam, & quartam de alijs rebus deducere 279. 161.

fructus consumpti, res videntur alienatæ, & pro quarta electa 280 167.

fructus, qui capiuntur ab hærede ex prædijs legatis, conditione pendente, in Falcidiam præcisè imputantur. pag. 280. num. 175.

fructus in Trebellianicam sibi imputare, an, & quando teneantur ij, qui non sunt de liberis primi gradus 281. 182.

fructus, an, & quando sibi liberi primi gradus teneantur in Trebellianicam imputare. 282. 183.

fructus, an teneantur in Trebellianicam imputare liberi primi gradus, quando sunt restituturi hæreditatem non fratribus sed extraneis. ibid 185.

fructus, an teneantur in Trebellianicam imputare liberi primi gradus quando duas detrahunt quartas. 283. 191.

fructus, liberi primi gradus, nec in legitimam, nec in Trebellianicam imputant 284. 196.

fructus in Trebellianicam imputare, an teneantur liberi primi gradus, qui nati non sunt legitimi, sed legitimati. pag. 285. num. 207.

fructus, an, & quandò teneantur liberi primi gradus in Trebellianicam imputare 289. 231.

fructus medij temporis, an teneantur in Trebellianicam imputare parentes primi gradus à liberis instituti, & hæreditatem restituere, in diem, vel sub conditione grauati. 289. 232.

fructus, an imputentur in legitimam. 291. 238.

fructus, an teneantur liberi in legitimam imputare. pag. 291. 243.

fructus, an imputentur in dotem, quæ succedit loco legitimæ. 291 244.

fructus medij temporis, an, & quando à filia hærede grauata in dotem imputentur 291. 246.

fructus, an teneantur hodie parentes in legitimam imputare. 291 247.

fructus, an, & quando imputentur in legitimam, secundum communes traditiones 292. 255.

fructus, an, & quando in Falcidiam imputentur. 293 257.

fructus ex re nominatim legata percepti, an in Falcidiam imputentur respectu omnium, vel respectu illius dumtaxat, ad quem legatum pertinet. 293 258.

fructus ità in Falcidiam imputantur, vt si quid Falcidiæ desit, ab omnibus legatarijs etiam ab eo, ex cuius legato fuerunt percepti, pro rata suppleri debeat. 293. 260.

fructus, vbi hæres percepit ex legatis ante aduentum conditionis, computatio fit, vt tanto minus legando erogatum intelligatur, quantum interea ex fructibus hæres lucratus est 294 261.

fructus, qui percipiuntur ex re, nominatim legata, pendente conditione, à legatario, ad quem non pertinent, accipi non intelliguntur. Sed iudicio testatoris, & rebus ipsis, quarum dominium in legatarium, pendente conditione, non est translatum, accepto feruntur. 294. 264.

fructus, qui ex re nominatim legatà, pendente conditione, percipiuntur, ideo in Falcidiam imputantur. quia vniformiter iudicio testatoris, & quasi iure hæreditario capiuntur. ibid. 265.

fructus percepti ex re nominatim legata an, & quando in Falcidiam imputentur respectu omnium legatariorum. ibid 266.

fructus, qui pendente conditione capiuntur ab hærede grauato, non hæreditati, sed ipsis rebus accepto feruntur. 295. 270.

fundus si pluribus fratribus in feudum concedatur, vt præstent singulis annis quartam bonis partem, & quattuor operas; An, & quando omnes simul eandem bonis partem, & operas easdem præstare debeant, vel singuli. 352 156.

funeris impensa, & precia seruorum manumissorum non sunt onera, quæ faciant acquisitionem vniuersalem. pag. 43 num. 190.

furiosi, & minores sunt loco absentium 277. 147.

furtiua dicitur res, etiam vitio purgato, demonstrationis gratia. 122. 320.

G

GEnus prædicatur æquè propriè de omnibus suis speciebus. 29. 89. & num. 141.

Genus inest in qualibet sua specie. 33. 115.

Genus, & secundum nomen, & secundum diffinitionem, de omnibus suis speciebus prædicatur. ibid 116.

Genus vniuocum prædicatur de suis speciebus, & secundum nomen, & secundum definitionem 39. 245.

Genus, & species prædicantur de suis inferioribus, & secundum nomen, & secundum definitionem. 63. 295.

Genus de specie prædicatur, non è contra 66 308.

Genus sumitur à materia differentia à forma. 68. 321.

Genus diuiditur in species per differentias contrarias. pag. 93. num 71.

Genus per differentiam ad certam speciem coarctatur, ita vt de alijs amplius non dicatur. 108. 175.

Grauatus hæreditatis portionem restituere, non tenetur restituere prælegata, vel fideicommissa. 197. 143.

Grauatus in vno, debet releuari in alio 215. 240.

Grauatus in vno, releuatur in altero, & è contra. 273. 125.

Grauare aliquem non possumus, quem antea non honorauimus. 306. 196.

Grauari in altero debet, qui releuatur in vno. 280. 170.

Grege relicto, an, & quando veniant fœtus etiam præstandi. 271. 104.

Gregis augumentum, & diminutio, facta post aditam hæreditatem, ante diei aduentum, vel conditionis, an pertineant ad hæredem grauatum, vel ad fideicommissarium. 269. 79.

Gregis appellatione, veniunt etiam eiusdem gregis augumenta. 270 83.

Declaratur num. 95.

Gregis legati augumentum, ad legatarium pertinet 270 86.

Gregis

Gregis augumentum, ex fœtibus non submissis, in fructu esse dicitur. 270.88
Gregis damnum & diminutio, ad fideicommissarium non pertinet. 270.93.

H

HÆredem instituens, dicitur etiam legare, & relinquere. 23.58.
Hæredem, qui nolit hæreditatem adire, & nullam commoditatem ex testamento capere, compellere legata præstare, & alienis negocijs se ingerere, absurdum est, & periniquum. 141.473.
Hæredes plures, vbi simul ad aliquid tenentur, intelliguntur in solidum obligati. 150.17.
Declaratur num. 18.
Hæredes plures instituēs, & damnans hæredem ad dandum quinque, omnes simul damnasse intelligitur. 150.20.
Hæredis institutio non potest induci, nisi verbis aptis ad disponendum non modo de rebus, sed etiam de successore, & iuris. 20.46.
Hæredis instituendi, & legandi facultas coarctari non modo potest quo ad res, sed etiam quo ad personas. 24.63.
Hæreditaria portionis appellatione, & prælegati pars, quæ à cohærede accipitur non continetur. 86.9.
Hæreditarij iuris quidditas, in quo consistat. 181.69.
Hæreditarij gregis augumentum, hæreditatis est augumentum. 270.90.
Hæreditarium est quicquid hæreditatem auget 266.62.
Hæreditario iure, quod capitur, ex testatoris dispositione capitur. 205.188.
Hæreditario iure, quæ capiuntur, in Falcidiam indistincte imputantur. 189.105.
Hæreditario iure, secundum illius naturam, quæ capiantur à 176.11.
Hæreditario iure præter illius naturam, quod capiatur. ibid. 13.
Hæreditario iure, quod non capitur, aut simplex est relictū, aut relictum causa conditionis implendæ. ibid. 16.
Hæreditario iure, quæ non capiuntur, in Falcidiam non imputantur. 282.79. & 93. in fin.
Hæreditas adita propria amplius non est hæreditas, sed patrimonium adeuntis. 43.185. & 232.319. & 253.230. & 261.30.
Hæreditas, vbi cum libertate alicui data est, neque hæreditas sine libertate, neque libertas sine hæreditate adiri potest. 114.217.
Hæreditas ab eo, qui libertatem non est consecutus, adiri non potest. 115.221.
Hæreditas mihi relicta, & adita, hæreditatis meæ quota non est, sed vniversitas, & res hæreditaria. 122.315.
Hæreditas potest esse dupondij, tripondij, & deinceps, & diuidi in quantascumque vncias velit testator. 123.322.
Hæreditas adita ab intestato per edictum si quis omiss causam testam, habetur pro adita ex testamento. 140.461.
Hæreditas iacens defunctum repræsentat. 145.488.
Hæreditas, post aditionem, desinit esse hæreditas. 274.129.
Hæreditas adita definit esse hæreditas 280.171.
Hæreditatem, qui restituere tenetur vniuersam, res omnes hæreditarias, hæreditate ipsa comprehensas, restituere debet. 260.16.
Hæreditatem, quod auget, hæreditarium est. 261.37.
Hæreditatem restituere grauatus, id videtur rogatus restituere, quod fuit hæreditatis. 295.287.
Hæreditatis appellatione, quæ non veniunt, in Falcidiā, quæ est quarta hæreditatis, non imputantur. 196.140.
Hæreditatis restituendæ augumentum, contingens post aditam hæreditatem, ad hæredem pertinet, non ad fideicommissarium 270.89.
Hæreditatis pars, fructus medij temporis non sunt. pag. 287 *num* 225.
Hæreditatis esse dicitur vniuersum testatoris morientis ius. 295.268.
Hæreditatis nomine, quod non continet, in fideicommissariam hæredis restitutionem non venit. 296.5.
Hæres regulariter tenetur ad onera hæreditaria, vltra vires patrimonij defuncti. 155.92.
Hæres directus non est, qui à manu alterius hæreditatem capit. 215.
Hæres institutus succedit in vniuersum ius defuncti. pag. 71. *num.* 344.
Hæres, post aditam hæreditatem, non desinit esse hæres. pag. 314. *num.* 216.
Hæres minus grauatur, si relinquatur fideicommissaria libertas. 129.389.
Hæres nullus adire compellitur, nisi sit hæres necessarius. 141.478.
Hæres grauatus hæreditatem restituere, tenetur restituere etiam prælegati partem, quam à se ipso accipit, non quam accipit à cohærede. 197.146.
Hæres damnatus vendere fundum, dignum centū, pro quinque non nisi quinque in Falcidiam imputat. 208.205.
Hæres in quartam imputat, quod accipere ab eo iussus est, cui aliquid ex testamento præstat. 209.215.
Hæres fiduciarius, quis esse dicatur 249.475.
Hæres potest, immunis ab omni mora, infra tempus sibi datum ad deliberandum, hæreditatis aditionem differre. 265.57.
Hæres grauatus, etiam post aduentum diei, vel conditionis, ante factam verbalem restitutionem fideicommissario, res hæreditarias bona fide possidet. 276.141.
Hæres conficiens inuentarium, non tenetur vltra vires. pag. 155. 94.
Hæres grauatus post factam restitutionem verbalem, est malæ fidei possessor. 277.153.
Hæres grauatus, respectu quartæ ex S.C. Treb. sibi debitæ, creditor esse existimatur 280.173.
Hæres grauatus hæreditatem restituere, tenetur fructibus, quorum commodum habet, damna fortuita hæreditatis compensare. 288.230.
Hæres singularum rerum hæreditariarum, dominium, hæreditatem adeundo, acquirit 295.272.
Hominis partes essentiales sunt anima, & corpus. 76.384.
Homo animal est omnium perfectissimum. 223.286.
Hypotheca generalis omnium bonorum, extenditur etiam ad bona futura. 97.107.
Hypotheca vniuersalis natura est, vt præsentia, & futura bona comprehendat. 99.119.
Hypothetica quotuplex. 153.48.
Hypothetica copulatiuæ, quæ. ibid 49.
Hypothetica disiunctiuæ, quæ ibid 50.
Hypothetica conditionaliter quotuplex. ibid. 51.
Hypothetica conditionalis causaliter, quæ ibid. 52.
Hypothetica conditionalis rationaliter, quæ ibid 53.
Hypothetica conditionalis in specie, quæ. ibid. 54.

I

IAcobi Cuiaci argumentum refellitur. 196.138.
Iasonis, & Herculani error notatur. 67.315.

Impe-

Imperatorem mendacem esse non est admittendũ. 107.163.

Imputabile, quod semel factum est, in legitimam semper imputatur 147.465.

Imputandum an sit in legitimam filij quod ei ex substitutione est acquisitum 248.468.

Imputandum, an sit filio in legitimam, quod capit ex substitutione facta legatario ibid 469.

Imputantur in Falcidiam, quæcumque in Trebellianicam imputantur. 179 49.

Imputantur in Trebellianicam solummodo, quæ tempore mortis testatoris in illius hæreditate reperiuntur 202 165.

Imputantur plura in legitimam quàm in Trebellianicam 235.391. & 241.429.

Imputantur in legitimam, quæ in bonis parentum reperiuntur, non quæ extra eorum patrimonium acquiruntur. pag. 245 num. 447.

Declaratur nu. 455.

Imputantur in Falcidiam, etiam ea, quæ iure hæreditario nō capiuntur 282.

Imputātur pauciora in Trebellianicam, quàm in legitimam. ibid. 37.

Imputare est causam, vel culpam in aliquem conferre. pag. 127. num. 28.

Imputare, est calculare, & rationem subducere. ibid. 29.

Imputare est recipere rem debitam ex vna causa, pro satisfactione etiam alterius causa. ibid. 30.

Imputare, verbum æquè propriè dicitur de simplici imputatione, & de ea, quæ fit per viam cōpēsationis 110.217.

Imputare difformiam se potest id, cuius natura est heterogenia 218 25 &c.

Imputare in legitimam filius non cogitur, quod statim post mortem parentis peti non potest. 234 385.

Imputare in legitimam non cogitur filius quod diei, vel conditionis dilationem recipit 249 472 & 476.

Imputari in Falcidiam dicitur, quod ad illam explendam prodest. 178.31.

Imputari in Falcidiam non debet, quod in testatoris hæreditate non reperitur. 187.95.

Imputari in Trebellianicam præcisè non potest, quod tempore aditæ hæreditatis, in rerum natura non reperitur. pag. 279. num. 163.

Imputatio, quibus modis vsurpetur. 178.27.

Imputatio. vnde dicta. ibid. 32.

Imputatio, quo iure introducta ibid. 33.

Imputatio, qua ratione sit introducta ibid. 34.

Imputatio, quid sit ibid. 35. & num 220.

Imputatio, quibus nominibus differat à contributione, & computatione ibid. 36.

Imputatio interdum pro computatione accipitur. ibid. 37.

Imputatio, quotuplex. ibid. 38.

Imputatio simplex, quæ. ibid 39.

Imputatio per compensationem quæ. ibid 40.

Imputatio, quos operetur effectus ibid 42.

Imputatio, quando cesset ibid 43.

Imputatio est quædam, quasi confusio. 217.249.

Imputatio est quædam species permutationis 240.425.

Imputatio facit cessare quarta detractionem. 281.177.

Imputationi, vt sit locus, quæ requirantur. 178 41.

Imputationis materia admittit, vt res ex duplici causa habeatur & retineatur 247 466.

Imputatur necessariò in Trebellianicam, quidquid in Falcidiam imputatur 280.174.

Imputatur in Falcidiam, quod capitur iure hæreditario, licet hæreditatis appellatione non veniat 197.145.

Imputatur in quartam, quod extra quartam non est pag. 199. num. 155.

Imputatur in legitimam quicquid excludit filium à querela inofficiosi testamenti. 235 392. & 417.

Imputatur in legitimam, quod datur filio causa conditionis implendæ, ab hærede patris, vel à legatario, vel à statu libero. ibid 394.

Imputatur in legitimam, quicquid capitur ex patrimonio paterno, ex parentis dispositione, & iudicio ibid. 395.

Imputatur in legitimam, quod pater soluit pro maleficio filij à statuto coactus, vel ob aliam similem necessitatem 240.421.

Imputatur in legitimam, quod proficiscitur immediatè ex bonis, & substantia parentis debentis legitimam 244 442.

Imputatur in legitimam; quicquid ex substantia parentis, legitimam debentis, capitur. 246 459.

Imputetur, ne in legitimam, quod capitur ex substitutione facta hæredi parentis, qui debet legitimam 249 477.

Inclusio vnius est exclusio alterius. 92 47. & 224. & pag. 186. num 93.

Declaratur num 95. in fin.

Imputetur ne in legitimam, quod capitur ex successione ex testamento, vel ab intestato, qua succedit filius hæredi, vel legatario ipsius parentis, qui legitimam debet 251.485.

Indefinita, in qua terminus communis sit etiam in numero singulari, æquipollet vniuersali 149 101.

Indefinita æquipollet vniuersali, collectiuè non distributiuè, 150 14. & 21.

Indefinita, ex sententia auctoris, aut simplex, & indeterminata, aut restricta. & coarctata 154 63.

Indefinita indeterminata, quæ ibid 64.

Indefinita coarctata, quæ ibid. 65.

Indefinita, an & quando, & quomodo æquipolleat vniuersali. 155 85.

Indefinita de materia necessaria, indistinctè æquipollet vniuersali. ibid 86.

Indefinita de materia impossibili. neque vniuersali, neque particulari æquipollet, sed semper est falsa ibid. 87.

Indefinita legis æquipollet vniuersali 179 51.

Indefinita de materia contingenti enunciatiua: in materia probatoria numquam æquipollet vniuersali. ibid 89.

Indefinita enunciatiua simplex, de materia rarò contingenti, & speciali, vniuersali non æquipollet, sed particulari. ibid. 90.

Indefinita enunciatiua simplex, non de materia speciali sed communi, & regulari æquipollet vniuersali, morali, & regulari, non dialectica, & rigorosæ. ibid 91.

Indefinita de materia contingenti enunciatiua coarctata, & negatiua, æquipollet vniuersali præcisè, affirmatiua autem nequaquam 156.101.

Indefinita a lege dispositiuè prolata, si legis alterius correctionem inducat, non æquipollet vniuersali ibid. 102.

Indefinita à lege prolata, vbi legum correctio non sequitur, æquipollet saltem vniuersali morali, & regulari siue à lege communi siue municipali proferatur. 156. 104.

Indefinita dispositiuè ab homine prolata, si ad personas referatur, in materia merè odiosa, neque vniuersali, neque particulari æquipollet, sed sua ambiguitate vitiat actum. ibid 107.

Indefinita dispositiuè ab homine prolata, si ad personas refertur, in materia fauorabili, seu indifferenti, æquipollet vniuersali. ibid. 109.

Indefi-

Indefinita dispositiuè prolata ab homine, & ad materiam, vel genus relata, quod in disponentis patrimonio non reperitur, si simplex sit, & indeterminata, vitiat actum. ibid. 112.

Indefinita dispositiuè prolata ab homine, & ad materiam, vel genus, quod in illius patrimonio non reperitur, relata, si sit coarctata, puta lego vinum 7 iij, æquipollet vniuersali. ibid. 114.

Indefinita prolata ab homine, & ad materiam relata, quæ reperitur in patrimonio disponentis, si eiusmodi est, vt ex ea conflata, species possit ad eandem materiam reuerti, absolute æquipollet vniuersali ibid. 115.

Indefinita dispositiuè prolata ab homine, & ad materiam relata, ad quam conflata species non possunt reuerti, æquipollet vniuersali coarctatæ ad materiam simplicem, & rudem non vniuersali generalissimè, quæ comprehenderet etiam materiam ad speciem redactam. 157. 117.

Indefinita dispositiuè prolata ab homine, habens terminum communem singularem, relata ad speciem artificialem, quæ non reperiatur in disponentis patrimonio, vitiat actum. ibid. 119.

Indefinita dispositiuè prolata ab homine, habens terminum communem numeri singularis, relata ad speciem artificialem immobilem, quæ reperiatur in patrimonio disponentis, æquipollet vniuersali ibid. 124.

Indefinita dispositiuè hominis, singularis numeri, relata ad speciem artificialem, immobilem quæ reperiatur in patrimonio disponentis, æquipollet particulari ibid. 125.

Indefinita dispositio hominis, numeri singularis, relata ad rem naturalem, habens terminum communem, ita generalem, vt comprahendat etiam ea, in quibus solutio est inutilis, vitiat actum. ibid. 126.

Indefinita dispositio hominis, in singulari numero, relata ad speciem naturalem, cuius communis terminus non ita sit transcendens, vt solutio sit inutilis, æquipollet particulari. 157. 127.

Indefinita dispositio hominis, in numero plurali, ad speciem naturalem relata, quæ in disponentis patrimonio reperitur, æquipollet vniuersali ibid. 129.

Indefinita dispositio hominis, in plurali numero ad naturalem speciem relata quæ in disponentis patrimonio reperitur, si sit indeterminata, facit dispositionem inualidam. ibid. 131.

Indefinita hominis dispositio, in plurali numero ad speciem naturalem relata, quæ in disponentis patrimonio non sit, vbi limitata, & coarctata est, æquipollet vniuersali pag. ibid num. 133.

Indefinita in casibus in quibus æquipollet vniuersali, an propriè æquipolleat ex vi verborum, vel per interpretationem ibid. 135.

Indefinita, si ex vi propria, propriè æquipolleret vniuersali, vbi aliquid falsum in ea reperiretur, tota falsa efficeretur. 158. 136.

Indefinita est per se ambigua, & ex benigna interpretatione, vim habet vniuersalis. ibid. 138.

Indefinita vi propria, neque vniuersali, æquipollet, neque particulari sed tanquam ambigua, & generalis regulatur secundum subiectam materiam ibid. 143.

Indefinita, in casibus, in quibus æquipollet vniuersali, collectiuè non distributiuè æquipollet, nisi aliud disponentem sensisse appareat ibid. 144.

Indefinita, vbi æquipollet vniuersali, an, & quando ita æquipolleat, vt ad futura trahatur. 159. 148.

Indefinita prolata à lege in dubio, ita æquipollet vniuersali, vt etiam ad futura trahatur. ibid. 149.

Indefinita hominis, relata ad personas, in materia fauorabili, trahitur etiam ad futura. ibid. 150.

Indefinita hominis relata ad res, cuius terminus communis generalissimus est, & transcendens, in contractibus inducentibus dispositionem quæ habeat tractum in futurum diuturnum, & successiuum, trahitur ad futura. pag. ibid. num. 154.

Indefinita hominis relata ad res, cuius terminus communis generalissimus est, & transcendens in vltima voluntate, in numero plurali, & sine possessiui nominis coarctatione, generalitate, & ambiguitate sua vitiat actum. pag. ibid num 152.

Indefinita hominis relata ad res, cuius terminus communis est specificus, neque in vltimis voluntatibus, neque in contractibus ad futura trahitur, nisi æquitas & præsumpta disponentium voluntas contrarium suadeat. pag. ibid. num. 157.

Indiuiduum, seu singulare partes subiectiuas habere non potest. 43. 289.

Indiuiduum est indiuiduum per suam formam consistentem in collectione plurium accidentium, quæ si ab eo abstrahuntur, destruitur, nisi demonstratione ad oculum, vel circumscriptione restringatur ibid 290.

Indiuiduum, aut nominatum, aut demonstratum, aut circumlocutum. 193. 60.

Inducta ad vnum finem, non operantur contrarium. pag. 93. num. 97.

Inesse verbum ad partem intrinsecam, & essentialem refertur. 25. 80.

In habentibus symbolum facilior est transitus. 197. 141.

Institutio hæredis, omissione promissa & destinatæ conditionis, non vitiatur. 70. 36.

Institutio hæredis omissione destinatæ conditionis, vitiatur. [illegible] 347.

Intellectus l. in quartam, ad l. Falc. in versiculo, sed in fideicommissarium 182. 85.

Intellectus versiculi, pro ea vero parte 183. 86.

Intellectus eiusdem versiculi, pro ea vero parte, Raynaldi Corsi, recensetur & non improbatur, ibid 88.

Intellectus versiculi, sed & quod implenda 184. 89.

Intellectus versiculi, sed etsi accepta. 185. 90.

Intellectus versic. si quid verò implendi. ibid 91.

Intellectus diminutiuus, & taxatiuus non admittitur pag. 210 num 116.

Interpellatio etiam extraiudicialis, constituit debitorem in mora. 278 157.

Interpretatio illa est admittenda, quam ex verborum proprietate, & verisimilis disponentis adiuuat voluntas. pag 13. num. 8.

Interpretatio illa in quæstionibus voluntatis est admittenda, vbi quod coniecturæ voluntatis adiuuat, & si verborum proprietas refragetur, & quæ sint voluntatis coniectura. ibid. 11.

Interpretatio illa non est admittenda, per quam fit fraus legi. 24. 59.

Interpretatio illa omnino est admittenda, quã & verba, & naturæ actus, & iuris præsumptio, & verisimilis disponentis mens fauet. & nihil repugnat. 28. 141.

Interpretatio fieri debet in dubio, quæ magis congruit voluntati testatoris. 39. 152.

Interpretatio fieri debet in dubiis vt actus valeat. 69. 331.

Limi-

Limitatur num. 250.
Interpretatio illa, in dubia dispositione fit, quod disponens, interrogatus, verisimiliter fecisset 97.104.
Interpretatio illa in dubio est admittenda, per quam omnes publicæ vtilitati inseruimus. 203.139.
Interpretatio illa in dubio est admittenda, quæ magis accedit, verisimiliter, ad mentem disponentis 103.145.
Interpretatio illa in dubio est admittenda, quam interrogatus verisimiliter fecisset disponens. ibid. 147.
Interpretatio illa in dubio est admittenda, quæ fauorabilior est liberto, & ei, qui est liberandus commodior. pag. 118. num 272.
Interpretatio in dubio admittitur minus onerosa, & quæ vtrique parti consulitur. 119.289.
Interpretatio in dubio admittitur, per quam actus sustinetur. ibid. 290.
Interpretatio non est admittenda, quæ non omnem excludat, inter legata & fideicommissa differentiam. 120.293.
Interpretatio illa legis est admittenda, per quam priuilegia minus multiplicantur. 294.193.
Declaratur num 203.
Interpretatio non debet admitti, per quam lex reddatur elusoria. ibid. 194.
Interpretatio illa non debet admitti, per quam fiat fraus legi. 283 288.
Interpretatio illa est in dubio admittenda, per quam reciproca, inter parentes, & liberos, successionis seruatur æqualitas 290.234. & num 235.
Interpretatio semper fit in materia successionis, vt quod conceditur liberis, intelligatur concessum parentibus, & è contra. 290.235.
Declaratur num. 237.
Interpretatio illa in dubio est admittenda, per quam minus detrahitur per legem Falcidiam, quam fieri possit. pag. 294 num 262.
Iter, actus, & via sunt seruitutis species, diuersæ, non differunt tamen nisi secundum plus, & minus. 96.95.
Iudex non potest fines petitionis excedere. 158.28.
Iudex si quemlibet ex reis conuentis in quinque condemnauerit, in omnes simul, vel singulos ad dandum quinque condemnasse intelligitur. 151.26.
Iudicia pœnalia, semel accepta, in hæredem transmitti possunt. 156.105.
Iuris naturalis diffinitio D Thom. 224.291.
Iuris summa diuisio ex Arist. est, vt aliquod ius sit naturale, aliquod positiuum. 225 297.
Iuris naturalis esse dicitur, quod iure naturæ debetur. pag. ibid. num. 302.
Declaratur num. 325.
Iuri illi vnumquodque ascribitur, à cuius ratione per interpretationem fuit desumptum. ibid. 307.
Declaratur num. 334.
Iuris gentium esse dicetur quicquid ratione naturali introductum est, & peræque obseruatur, & custoditur apud omnes gentes. ibid. 338.
Iuri illi vnumquodque tribui debet, à quo formam habuit. 229. 344.
Ius est ars boni, & æqui. 93.51.
Ius singulare habet in contrarium ius commune. 108.170. & num. 222 & 190.182.
Ius duplex, quoddam dispositum, quoddam disponens. pag. 223 num. 284.
Ius disponens habet se ad iura disposita, tanquam causa ad suos effectus. pag. ibid. num. 285.
Ius naturale accommodatum naturæ sensibili ipsius hominis, quod commune est ei cum brutis, quid sit. 284.290.
Ius gentium, accommodatum naturæ rationali ipsius hominis, quam cum alijs rebus communem non habet quid sit ex sententia M. Tullij, Alberti Magni, & D. Thom. declaratur. ibid. 292.
Ius humanum, quod naturæ hominis sociabili accommodatur, quid sit, & quale 224.293.
Ius Ciuile municipale. quod accommodatur naturæ politicæ ipsius hominis, quid, & quale ibid. 294.
Ius Ciuile commune, seu ius Cæsareum, quo vtitur homo, quatenus imperio est subiectus, quid, & quale. 225.295.
Ius Canonicum, seu Pontificium, quo vtitur homo, quatenus Christianus est, & subiectus Ecclesiæ, quid, & quale. ibid 296.
Ius naturale comprehendit legem æternam, legem viuentium, ius naturale, ius gentium ibid. 298.
Ius positiuum comprehendit ius humanum, ius municipale, ius Cæsareum, & ius Pontificium ibid. 299.
Ius diuinum diuiditur in naturale, & positiuum, & quale sit vtrumque, declaratur. ibid 300.
Ius natura vna cum genere humano, natura prodidit. pag. 226. num 321.
Ius gentium secundarium, est ius positiuum, quod magis accedit iuri naturali, & ideo interdum iuris naturalis appellationem recipit. 228 336.
Ius quoque ciuile est ex naturalibus præceptis. 229.350.
Ius ciuile esse dicitur, quod non in totum à naturali iure, vel gentium recedit, nec per omnia ei inseruit. ibid. 351.
Ius Ciuile, contrario ciuili iure tolli potest 331.371.
Ius accrescendi, cum sit quædam quasi substitutio, tacitam essentialem conditionem habet. 256.400.
Ius Ciuile dubium, recipit interpretationem à Iure Pontificio aperto. 284.199.

L

Legendi facultas est à l. 12. tabul. 26.72.
Legendi latissima potestas, l. 12. tabul. hominibus concessa. 40.160.
Legans libertatem seruo communi, libertatem pro sua parte, eidem seruo donato intelligit. 314.211.
Legans libertatem, non videtur aliquem grauare, vt manumittat. 114.275.
Legans libertatem censetur grauare hæredem, vt manumittat, nisi velit legando manumittere. 120.247.
Legans libertatem, an, & quando directam tribuat, vel fideicommissariam. 120 249.
Legans domum, qui domum in bonis non habet, nulliter legat. 156 120.
Legans vestem suam, omnes suas vestes legasse intelligitur. 157.122.
Legans domum, censetur legasse vnam ex suis domibus, quã hæres elegerit. 157.124.
Legans seruum, censetur legasse vnum eligendum à legatario, si serui sint in patrimonio, si non sint, eligendum ab hærede. 157.128.
Legans seruos suos, omnes legasse intelligitur. 157.130.
Legans seruos, vel equos simpliciter, cum nullum in bonis habeat, inutiliter legat. 157 132.
Legans equos, vel seruos Titij, omnes Titij seruos, vel equos legasse intelligitur. 156.134.
Legans filiabus centum, omnibus eadem centum legasse intelligitur, non singulis. 158.146.

Legant

Legans domum centum aureorum alicui, si quinquaginta dederit, re vera de patrimonio, non quinquaginta, sed centum legat. 18. 79.

Legare sibi ipsi nemo potest. 32. 110.

Legare testator potius præsumitur, quàm donare inter vivos. 34. 145.

Legare alius pro alio, nec ex mandato potest 39. 155.

Legare quinquaginta, & legare domum centum aureorum, si quinquaginta dederit, idem est quo ad effectum. pag. 181. num 78.

Legari etiam à legatario hodie potest. 148. 470.

Legari potest etiam totius hæreditatis vsusfructus. pag. 41. num 165.

Legari potest etiam hæreditas pars Meuiana. 41. 166.

Legari possunt etiam vniversitates. 41. 169.

Legari res aliena iure Pontificio an possit 44. 195.

Legari Ciuibus Romanis poterat; Latinis Iunianis non poterat 88. 19.

Legari solummodo ab hærede poterat, fideicommitti autem à quocumque honorato licebat 88. 21.

Legari libertas, an possit. 113. 207.

Legari sibi, vel à se adimi non potest. 115. 218.

Legari olim plura poterant per damnationem, quàm alijs legatorum generibus. 117. 219.

Legari quicquam alicui à se ipso sibi præstandum non potest. 117. 257.

Legari potest pars hæreditatis 40. 161 & 164.

Legasse quinquaginta intelligitur, qui damnauit hæredem, vt alicui fundum dignum centum, pro quinquaginta venderet. 204. 208.

Legata olim non nisi in testamento fieri poterant. 16. 67.

Legata, & fideicommissa sunt similia 40. 163.

Declaratur num. 18.

Legata extra testamentum fieri olim non poterant 41. 177.

Legata interdum confirmant testamentum 54. 276.

Legata possunt fieri etiam ab intestato 64. 303.

Legata possunt fieri ab intestato, respectu testamenti in specie, in quo instituti ut hæres non respectu testamenti in genere generalissimo 66. 312.

Legata, & fideicommissa eundem hodie habent effectum specificum. 43. 63.

Legata, & fideicommissa ita sunt à Iustiniano coniuncta, vt potentius, & plenius trahat ad se minus potens, & non ita plenum. 94. 76.

Legata, & fideicommissa hodie, nec nomine amplius differunt, nec origine. 94. 67.

Legata, an peti possint per actionem iure Digestorum pag. 106. num 152.

Legata iure Digestorum peti actione reali non poterant. 106. 153.

Legata iure Digestorum vtili, vel directa actione petebantur 107. 167.

Legata, an possint relinqui in codicillis 110. 184.

Legata, an hodie, post sententiam vltimam Iustiniani legatorum, & fideicommissorum exæquationem fieri possint in codicillis ab intestato 112. 199.

Legata strictam recipiunt interpretationem, vt minus grauetur hæres, quàm fieri possit. 120. 295.

Legata particularia sunt exæquata fideicommissis particularibus, & è contra per omnia. est Bartoli conclusio vera, sed non bene concepta. 121. 304.

Legata, & fideicommissa exæquata sunt hic vniuersaliter, & per modum regulæ, in l. 2. C. comm. de leg. idq; fic. est. 121. 305.

Legata vbi est pars bonorum, hæres non cogitur cum legatario partiri, sed soluendo partis legatæ æstimationem liberatur. 124. 330.

Legata particularia, & fideicommissa vniuersalia, differunt nomine, natura, obiecto, & effectu 125. 342.

Legata, & fideicommissa particularia transferunt dominium in honoratos recta via, fideicommissum autem vniuersale non ante præstationem. 126. 351.

Legata, quæ sustinentur per authenticam ex causa, C. de liber præter. per edictum de legat præstan. per edictum si quis omiss. caus. testam. actione personali ex testamento petuntur, non per condictionem ex lege, & per actionem in factum. 134. 409.

Legata, quæ debentur, per edictum si quis omissa causa testamenti, an peti possunt actione personali ex testamento. 138. 441.

Legata etiam facta in codicillis ab intestato vtili actione personali ex testamento petuntur 142. 468.

Legata vbi vni eadem est quantitas à diuersis, à singulis debetur. 181. 132.

Declaratur num. 15.

Legata lana, vel marmore, nec lanea vestis, nec marmorea statua debetur 185. 218.

Legata, & fideicommissa in Falcidiam, an imputentur. pag. 188. num 106.

Legata, & fideicommissa sunt exæquata, vt inter ea nulla amplius supersit differentia 189. 110.

Legata, & fideicommissa, & prælegata, an, & quando, & quomodo, ita in Falcidiam imputentur, vt omnibus prosint. 193. 124.

Legatarij, si hæreditas est soluendo præferuntur in re legata, & filij in legitima, & creditoribus ipsis, qui filijs præferuntur. 232. 494.

Legatarij, & fideicommissarij particulares non possunt cogere hæredem grauatum adire, vniuersales etiam ad partem hæreditatis vocati possunt. 126. 347.

Legatarij duo, quibus eadem legata, est res, petere eam actione rei vendicationis singuli integram possunt, scinditur tamen legatum concurrentibus ambobus 129. 367.

Legatarijs, an competat actio personalis ex testamento pro legatis non concernentibus commodum pecuniarium. 154. 481.

Legatario secundo primus legatarius actiones cedere tenetur. 127. 357.

Legatarius potest esse præsens, & legatum acceptare. pag. 39. num. 150.

Legatarius, vt legatarius, non potest succedere in vniuersum ius defuncti. 42. 175.

Legatarius non est iuris successor. 42. 176.

Legatarius partiarius an is sit, cui Meuiana sit legata hæreditas 122. 312.

Legatarius partiarius is non est, qui cum hærede hæreditatem ipsam non partitur, vel bona. 122. 316.

Legatarius partis bonorum, cum hærede hæreditatem partiebatur. 124. 334.

Legatarius etiam secundus potest à primo rem legatam per actionem rei vendicationis petere 128. 364.

Legatarius primus rei legatæ est dominus per prius, sed reuocabiliter secundus per posterius, sed irreuocabiliter. 129. 368.

Legatarius non debet simul omnibus vti actionibus, quæ pro legato competunt, sed vnam eligere. 145. 497.

Legatarius ex causa legati illud intelligitur accipere, quod

superest, deducta summa, quam soluit causa conditionis implendæ. 208. 208.
Declaratur num. 210.
Legatarius partiarius, pro sua quota non cogitur quicquam præcisè accipere, sed iudicis arbitrio illam consequitur. 279. 164.
Legatæ rei dominium transit in legatarium à die mortis testatoris 42. 179.
Legatæ rei dominium, an recta via transeat de primo legatario in secundum. 137. 356.
Legatæ rei dominium à testatore in legatarium, an transeat recta via à die mortis testatoris, vel à die aditæ hæreditatis, vel à die acceptati legati. 144. 486.
Legatæ rei dominium, an transeat immediatè de testatore in legatarium, vel de testatore in hæredem, & statim de hærede in legatarium. 144. 487.
Legatæ rei dominium transit recta via à die mortis testatoris in legatarium. 278. 259.
Legati definitio Florentini I.C. explicatur. 27. 84.
Legati definitio, Modestini I.C. explicatur. 27. 81.
Legati definitio Iustin. Imperat. controuertitur, & defenditur. 29. 86.
Legati definitio plenissimè explicatur. 30. 107.
Legata inutilia, non debent legati definitione comprehendi. 33. 111.
Legati circumstantia rei, quæ. 44. 194.
Legati circumstantia personæ quæ 44. 197.
Legati circumstantia loci, & temporis, quæ. 44. 198.
Legati circumstantia modi, quæ. 45. 199.
Legati appellatione largè venit etiam fideicommissum. 88. 11 & pag. 118 num. 160.
Legati titulus, sui natura, omne onus excludit. 123. 327.
Legati forma olim consistebat in verbis directis, & imperatiuis, quibus concipiebatur. 131. 390.
Legato, vt sit locus, quæ requirantur 44. 193.
Legato aureo, vel argenteo, etiam aurum, & argentum factum, præter pecuniam, debetur. 157. 316.
Legatorum non violandorum ius, ad ius gentium refertur. 26. 66.
Legatorum, & fideicommissorum tractatus, cur fuerit in tres titulos diuisus. 48. 215.
Legatorum, & fideicommissorum materia, cur in Pandectis permixtim, in Codice, & in ipsis Institutionibus separatim tractetur. 48. 217.
Legatorum olim genera quatuor, fideicommissorum autem vnicum genus. 88. 12.
Legatorum effectus specificus erat dominij transitus recta via à testatore in legatarium, & productio actionis in rem personalis, & hypothecariæ 97. 64.
Legatorum quatuor generum identificatio præcessit vltimam Iustiniani legatorum, & fideicommissorum exæquationem. 108. 171.
Legatorum, & fideicommissorum æquiparationes particulares, ante Vlpianum factæ respiciebant potius effectum eorum, post quam erant in esse deducta, quàm modum inducendi. 112. 196.
Legatorum natura strictè olim ab antiquitate concludebatur, quæ pinguiorem legatis naturam indulgebat. pag. 123. num. 201.
Legatorum generali appellatione, quod continetur, legati species est. 114. 208.
Legatorum natura, quod non habet, ei ex fideicommissis accommodatur. 120. 294.
Legatorum diuisio sumpta à materia, circa quam. 123. 324.
Legatorum genus quodlibet actionem producit. 133. 404.
Legatorum dominium transit recta via de testatore in legatarios. 213. 227.
Legatorum præstationem, antecedit æris alieni deductio. 253. 501.
Legatorum, & fideicommissorum, cum sint omnino hodie exæquata, idem est iudicium. 270. 85.
Declaratur num. 97.
Legatum quibus modis vsurpetur. 12. 3.
Legatum cur sic appellatum. 12. 4.
Legatum quo iure fuerit introductum. 26. 65.
Legatum est donatio. 26. 71.
Legatum habet formam à iure ciuili. 26. 75.
Legatū olim non nisi verbis directis fiebat, fideicommissum autem obliquis tantummodo 26. 76.
Legatum est modus ciuilis dominij acquirendi. 26. 77.
Legatum est modus acquirendi titulo particulari. 26. 79.
Legatum qua ratione fuerit introductum. 27. 82.
Legatum quid sit 27. 83.
Legatum est etiam, quod relinquitur, vt statim restituatur. 29. 97.
Legatum est etiam relictum eius, quod naturaliter debetur. 30. 100.
Legatum est etiam, quod ex necessitate in testamento relinquitur 29. 99.
Legatum hodie est etiam, quod relinquitur præstandum à legatario. 30. 103.
Legatum est etiam, quod venit præstandum ab eo, qui aliquid accipit causa conditionis implendæ. 30. 104.
Legatum est etiam, quod præstatur à testatore. pag. 30. num. 107.
Legatum ex dispositione testatoris potest etiam propria authoritate apprehendi. 30. 106.
Legatum liberationis, quo pacto ab hærede quasi præstetur. 34. 140.
Legatum nominis debitoris, quo pacto ab hærede quasi præstetur. 34. 141.
Legatum magis conuenit naturæ testamenti, quàm donatio inter viuos. 39. 144.
Legatum quotuplex sit 40. 158.
Legatum vniuersale totius hæreditatis, an detur. 40. 159.
Legatum, & fideicommissum quoddam speciale, quoddam vniuersitatis. 41. 167.
Legatum speciale datur, & vniuersitatis. 41. 171.
Legatum non refertur ad modos acquirendi vniuersitatem, sed est titulus particularis. 41. 173.
Legatum onera continere, implicat. 42. 174.
Legatum portionis olim onera sui natura non cōtinebat, sed ex conuentione inita, per quasdam stipulationes. 42. 181.
Legatum vsusfructus totius hæreditatis est legatum particulare. 43. 183.
Legatum vniuersitatis datur, non legatū vniuersale 43. 189.
Legatum gregis, & peculij est legatum vniuersitatis non vniuersale. 43. 191.
Legatum, vt legatum non recipit eam diuisionem, vt aliquod sit particulare, aliquid vniuersale. 43. 192.
Legatum quot operetur effectus. 45. 200.
Legatum quibus modis finiatur. 46. 201.
Legatum est donatio quædam testamento relicta. 50. 224.
Legatum, an sit accessorium ad testamentum. 55. 262.
Legatum, adest, & abest à testamento, præter illius corruptiones 57. 268.

Legatum non est in gratiam testamenti, vel institutionis hæredis 58 269.
Legatum, vel nihil commune habet cum testamento, vel est pars illius. 58. 270.
Legatum non sequitur naturam testamenti. 58. 271.
Legatum non habet necessariam relationem ad testamentum 58 274.
Legatum non est pars essentialis testamenti. 61. 284.
Legatū, neque forma testamenti est, neque materia. 62. 286
Legatum non est pars subiectiua testamenti illius in indiuiduo, in quo factum est. 62. 288.
Legatum, an sit pars subiectiua testamenti in specie, vel in genere subalterno. 62 291.
Legatum, an sit pars subiectiua testamenti in genere generalissimo sumpti 64 300.
Legatum est vltima voluntas 66 309.
Legatum non diuiditur per legem Falcidiam, sed res legata 68 320.
Legatum est vltima voluntas specificata, & determinata per donationem verbis directis, & præceptiuis à defuncto relictam 68. 323.
Legatum destinatum, an sit pars integralis testamenti. ita vt, si testator illud non perficiat, intestatus dicatur testatus, etiam quo ad hæredis institutionem 69 329.
Legatum. an sit pars integralis testamenti, in quo factum est. 74 356.
Legatum est quid discretum, & separatum realiter à testamento propriam habens formam 75 368.
Legatum per se subsistit, separatum etiam à testamento, in quo factum est. 75 369. & 370.
Legatum non necessariam habet relationem ad testamentum 75. 372.
Legatum sine testamento & testamentum sine legato consistit, & alterum alterius definitionem non ingreditur. pag. 75 num. 375.
Legatum in indiuidua, ita se habet ad testamentum in indiuiduo, vt legatum in specie, ad testamentum in specie. 76. 185.
Legatum, ex sententia Auctoris, est pars collectiua testamenti, quatenus significat collectionem diuersarum vltimarum voluntatum 76 186.
Legatum, & fideicommissum hodie sunt synonima. 93 68.
Legatum, vel fideicommissum simplex, hodie non datur, sed legatum & fideicommissum simul 96 97.
Legatum legatario non competit, nisi post aditam hæreditatem 113. 220.
Legatum sibi præstare nequit ab eo, qui adhuc non est hæres, 115 222.
Legatum est vltima voluntas 115 224.
Legatū non cadit in rem in quā non cadit donatio 117 249.
Legatum libertatis, hodie vim manumissionis testamentariæ habere potest 118 264.
Legatum est ab hærede præstandum. 120. 296.
Legatum vniuersale non datur 121. 303 & 307.
Legatum, donatio, depositum. emptio, & similia eam diuisionem non patiuntur, vt aliqua sit particulare, aliqua vniuersalia 121 304.
Legatum portionis, & fideicommissum vniuersale differunt. 121 308.
Legatum portionis est sine onere, non fideicommissum vniuersale 121. 310.
Legatū portionis multifariam à DD intelligitur. 122. 311.
Legatum portionis non datur, nisi hæreditatis, vel bonorum quota legata sit. 122. 314.
Legatum hæreditatis nobis relictæ, puta Meuianæ, est simile legato peculij 122. 317.
Legatum portionis non est, nisi legetur pars indiuisa, & quota hæreditatis, vel bonorum, cuius virtute legatarius ius habeat pro rata in omnibus rebus hæreditarijs 23. 321.
Legatum partis bonorum, an sit legatum portionis quemadmodum legatum portionis hæreditatis 123 328.
Legatum partis bonorū onera aliqua non includit. 124. 329
Legatum partis bonorum partitio appellatur. & is, cui bonorū pars legata est, legatarius partiarius dicitur. 124. 332
Legatum portionis habere dicitur, qui potest hæreditatem, vel bona cum hærede partiri. 124. 333.
Legatum quo pacto possit recipere illam diuisionem, vt aliquod sit particulare, aliquod vniuersale, licet numquam sit modus acquirendi per vniuersitatem. 125. 338.
Legatum totius hæreditatis, quod olim non valebat, hodie valet in vim fideicommissi. 125. 340.
Legatum portionis hodie citra conuentionem, & stipulationibus etiam non interpositis, onera includit. 125 341.
Legatum factum vni sub commemoratione primi, primum tollit. 128. 368.
Legatum tacitum, & in consequentiam. an dominium, vel aliud ius in legatarium transferat ipso iure 129 374.
Legatum tacitum iure Digestorum non dabatur. 131. 389.
Legatum esse non potest dispositio illa, cui legati definitio non competit. 132. 398.
Legatum vbi iure communi non valet, sed substinetur, quia conditio non impleta, pro impleta iure speciali habetur, an legatario competat actio personalis ex testamento. 133. 406
Legatum non concernens commodum pecuniarium, neque respectu honorati, neque respectu grauati, non iure actionis petitur. sed per officium Iudicis 134. 413.
Legatum non concernens commodum pecuniarium duplex, aut ex parte honorati tantum, aut tam ex parte honorati, quàm ex parte grauati. 134 412.
Legatum proprium nullum datur, pro quo non competat actio personalis ex testamento, & falsè, aut ineptè sunt limitationes, quas DD. ad l. 1 ff de leg. 1. afferunt. 143. 481.
Legatum simplex, & indeterminatum, vini, olei, frumenti, nullum est. 156 113.
Legatum non esse, vel remanere apud hæredem, idem est. 176. 12.
Legatum à legatario hæredi, vtrum in ratione legis Falcidiæ eidem tantum legataria, vel alijs quoque prosit. 191 118
Legatum in ea parte, in qua non valet, portio hæreditatis est. 197 147.
Legatum illud intelligitur in computatione legis Falcidiæ, quod legatarius ex causa legati intelligitur accipere pag. 208. nu. 206.
Legatum fundi digni quinquaginta, si quinquaginta dederit, vtile est, & Falcidiam patitur. 208. 210.
Legatur inutiliter res, vel animal. 157. 126.
Legatus si sit alicui fundus, centum dignum, si quinquaginta hæredi dederit, an computari debeat pro legato centum, vel pro legato quinquaginta aureorum 208. 205.
Leges, & iura, quamquā in aliquo videantur inter se repugnantia, omnia tamen ad eundem finem conspirant. dirigendo humanum genus ad bene, beateque viuendum. 223. 287.
Legis primæ, de leg. 1. intellectus. 90. 31.
Legis casus excludit omnem dubitationem. 91. 36.
Legis nomē, maiorē habet, quā plebisciti auctoritatē 162. 14

Legis in quartam littera secundam auctoris emendationem, & restitutionem. 178.44.
Legis in quartam, ad l Falc. in partes diuisio. 178.45.
Legis Nesennius ad l. Falcid. facti species racensetur, & exemplo illustratur. 190.111.
Legis Titia ad l. Falc facti species recensetur. 195.154.
Legis Titia decisionis noua ratio redditur, & omnis in ea difficultas diluitur 199 156.
Legis penult. C ad l. Falc facti species recensetur. 205.189.
Legis filium quem habentem, C. fam. erci sc. facti species, ad mentem Antanij Fabri recensetur. 220.265.
Legis ita tamen, in § ex asse, ad S.C. Treb. species facti diligenter narratur. 279.162.
Legislator se habet ad entia ciuilia, vt Deus ad entia naturalia. 95 92.
Legitima necessariò relinquẽda est iure institutionis. 14.23
legitima interdum reperitur Falcidia appellata. 222.276.
legitima quibus modis vsurpetur. ibid. 278.
legitima debetur liberis, parentibus, & interdum fratribus. ibid. 279.
legitima vnde dicta. ibid. 280.
legitima debetur tantum liberis legitimis, non autem spurijs, & illegitimis. 223.281.
legitima pluribus modis appellatur, & circumscribitur in iure. 223.282.
legitima quo iure introducta ibid. 283.
legitima an sit de iure naturali, vel positiuo. 225.301.
legitima iure natura debetur. ibid. 303.
legitima subrogata est in locum alimentorum ibid. 305.
legitima à parentibus filijs debita, à ratione iuris naturalis desumpta est. ibid. 308.
legitima ob ingrati animi crimen amitti potest. 226.311.
legitima mutari, & alterari potest ibid. 314.
legitima præscriptione, quæ est de iure ciuili, tollitur. ibi. 316
legitima non potuit proficisci à principijs rationis sine pranio discursu, & sine humana positiua constitutione. ibid. 318.
legitima post testamentarias successiones fuit reperta, ne, cõtra naturalem pietatem, parentes liberos excluderent, propriè soboli, alienam præponentes. ibid. 322 & 342.
legitima est ius legitimum, vt nomen demonstrat. ibid. 324.
legitima dicitur quarta debita iure naturæ, ad differentiam Falcidia. 227.327.
legitima, cum debeatur etiam filijs diuitibus, & post mortẽ patris, nõ videtur subrogata in locum alimentorum, cum quibus similitudinem non habet. ibid. 333.
legitima non est de illo iure naturali, quod à positiuo contra distinguitur. 228.334.
legitima, an sit de iure humano, & gentium secundario, vel de iure ciuili Romanorum. ibid. 335.
legitima debetur à parentibus filijs apud omnes etiam barbaras nationes. ibid. 339.
Declaratur num 352.
legitima constitutione aliquid fuit detractum successioni liberorũ, quę vniuersa deberet ad ipsos pertinere. 229.343
legitima formam habet à iure ciuili. 229.347.
legitima qua ratione sit introducta. 229.356.
legitima quid sit. 230.360.
legitima constituitur deducto ære alieno. ibid. 361.
legitima debetur solummodo liberis obtinentibus primum gradum in successione ibid. 362.
legitima quotuplex sit ibid. 363.
legitima quos operetur effectus. ibid. 369.
legitima quibus modis finiatur, vel cesset. 231.370.
legitima debetur hodie honorabili titulo institutionis. pag. 233. nu 383.
legitima nullam patitur dilationem. 234.386.
legitima à die mortis parentis intelligitur filio acquisita. 234.387.
legitima debita à patre filijs, & debita à libertis patronis, æquiparantur 234.389.
legitima dilationem non patitur. 250.478.
legitima filiorum, & legitima patroni æquiparantur. pag. 251. nu. 487.
legitima est quoddam æs alienum, cum sit debitum naturale parentis. 251.491.
legitima creditum quoddam est, non ius reale. 252.500.
legitima oneribus non subijcitur. 285.202.
legitima minus debita est à liberis parentibus, quàm à parentibus liberis. 292.249.
legitima non debetur iure natura. 292.252.
legitima non minus piè debetur à liberis parentibus, quàm à parentibus liberis ibid 253.
legitima onus aliquod, vel dilationem non recipit. 291 239.
legitimam filius ab initio ex bonis, & substantia patris habere debet, & vbi grauatus est restituere in diem, vel sub conditione hæreditatem, nec in Trebellianicam fructus imputare debet. 291 242.
legitimam in re, in peculium concessa, contradicentibus ijs, quorum interest non detrahi, filius non potest detrahere. 242.431.
legitimam debet habere filius in pluribus, vel paucioribus rebus, vel in vna, iudicis arbitrio. 242 432.
legitimati nihil sunt absimiles legitimis. & dispositum in his habet locum in illis. 286. ... 212. & 218.
legitima forma olim quæ fuerit. 229 348.
legitima forma hodie, quæ sit ibid. 349.
legitima, vt sit locus, quæ requirantur. 230.364.
legitimæ supplementum, non nisi quod in legitimam imputatur, potest recipere. 235.393.
legitimæ repletio, an fieri debeat ab hæredibus parentis duntaxat, vel tam ab hæredibus, quàm à legatarijs pro rata. 251.486.
legitima supplementum petitur per conditionem ex l. omnimodo, C. de inoff testam. 252.493.
legitimæ repletio, non nisi de bonis hæreditarijs fieri potest. ibid. 495.
legitimæ supplementum subrogatum est in locum querelæ inofficiosi testamenti. ibid. 498.
legitimæ repletio, vbi minus legitima relictũ est, an & quando ab hæredibus tantum parentis, vel tam ab hæredibus, quàm à legatarijs fieri debeat. 253 502.
legitima & dotis, quæ in locum legitimæ succedit, idem est iudicium. 291.245.
legitimum ius, est ius positiuum. 226.323.
Lego verbum generale est, quod etiam ad hæredis institutionem refertur 12 6.
Lego verbum, vbi ex coniectura constat testatorem, voluisse hæredem facere hæredis institutionem nõ inducit, & quæ sint coniectura. 13.7.
Lego verbum, frequentiùs, & magis propriè ad fideicommissum, & legatum refertur, quàm ad hæredis institutionem 13.9.
Lego verbum, ad vniuersitatem bonorum ab eo relatum, quem constat ex probabili coniectura velle hæredem facere, hæredis institutionem inducit. 13.10.

Lego verbum, relatum ad quotam bonorum, iure institutionis debitam, an inducat haeredis institutionem. 13.17.

Lego verbum ambiguum, & aequiuocum est. 14.19.

Declaratur num. 29.

Lego verbum, eandem vim habet, quàm verbum relinquo. 14.20.

Declaratur num. 30.

Lego verbum, ad portionem debitam è liberto patrono relatum, haeredis institutionem inducit. 14.25.

Lego verbum, dispositiuè prolatum, sui naturae est semper obliquum. 15.28.

Lego verbum, generale est, relinquo commune, & quę inter verba communia, & generalia sit differentia. 16.30.

Lego verbum, enunciatiuè prolatum, potest etiam haeredis institutionem significare, dispositiuè autem nequaquam. 16.31.

Lego verbum ad legitimam relatum, an, & quando inducat haeredis institutionem. 16.33.

Lego verbum, relatum ad vniuersitatem bonorum, nullo alio haerede instituto, an haeredis institutionem inducat. 17.35.

Lego verbum semper est merè obliquum dispositiuè prolatum. 18.38.

Lego verbum merè obliquum est respectu haereditatis, & institutionis, non respectu fideicommissi. 19.40.

Lego verbum non potest referri ad iuris successorem. 20.47

Lego verbum, an, & quando, & quomodo haeredis institutionem inducat, vel significet. 24 64.

Lego verbum enunciatiuè prolatum generale est, & significat idem, quod dispono, & relinquo. 118.259.

Lego verbum, cum generale sit, aptum natum est inducere, & significare etiam dispositionem, quae vim legati non habeat. 118 266.

Lego verbum, hodie etiam ad fideicommissum pertinet. pag. 119. nu. 285.

Lego verbum est dubium, cum hodie, tam ad legatum, quàm ad fideicommissum possit referri. 119.291.

Lex est commune praeceptum. 12.5.

Lex 3. §. si debita. ff. de bon. libert. declaratur. 16.32.

Lex ex hac scriptura, de donat declaratur. 40.157.

Lex verbis legis, de verb sign. declaratur. 42.180.

Lex vlt. § sin autem. C. comm de leg declaratur. 43.188.

Lex conficiuntur, §. 1. ff. de iur. codicill. declaratur. 53.253.

Lex Legatum est, de leg. 1. declaratur. 53.256.

Lex Eunuchis, C. de testam. declaratur. 54.258.

Lex 2 de haeredib inst. & l iubemus, §. quod si non fuerit, C. de testam. declarantur. 73.352.

Lex cum pater, §. vlt. de leg. 2. & l. pen. C. de instit. & subst. declarantur. 73.353.

Lex non debet esse imposita verbis. 93.58.

Lex 2. C commun. de legat. in versic. vbi autem aliquid, declaratur. 95.83.

Lex pecunia verbum, in §. actionis, versic. persecutionis, declaratur. 108.178. & 180.

Lex 1. C. commun. de legat. & alia iure declarentur. pag. 108. nu. 179.

Lex 2. C. commun. de leg declaratur 109.180. & 183.

Lex 2. §. post deinde, de orig. iur. & prin. Inst. de fideicomm. hared. declarantur. 109.181.

Lex generaliter, & indistinctè loquens, debet generaliter, & indistinctè intelligi. 110.187.

Lex Titia cum testamento, de leg. 1. & l. codicillis, de leg. 2. declarantur. 112.197.

Lex vlt. de iur. codicill declaratur. 112.198.

Lex qualibet debet intelligi secundum terminos tituli, sub quo posita est. 114.109.

Lex cum in substitutione, de leg. 3. & l in generali, de verb. sign declarantur. 117.250.

Lex vlt. C. de communi seruo manum. declaratur. 117.252.

Lex sed etsi conditioni, §. vlt. ff. de hared. instit. declaratur, & emendatur. 117.254.

Lex 2. C. commun. de leg. in versic. vbi autem aliquid contrarium. nouiter perpenditur 120.294.

Lex vlt. C. de comm. seruo manum. declaratur. 121.298.

Lex cum filius, §. vnde leg. 1. declaratur. 123.323.

Lex Imperator, de leg. 2. declaratur. 128.365.

Lex si quis vsumfructum, ff. de vsufructu legato, declaratur. 129.371.

Lex seruum filij, in §. vlt. ff de leg. 1. & l. damnas esto, in §. 1. ff. de vsufr leg. declarantur. 130.381.

Lex ex hac scriptura, de donat. declaratur. 130.382.

Lex si fundum, in §. qui fundum, de legat. 1. declaratur. 131.386.

Lex si peculium, in §. is cui, & l. Stichum, in §. penult. ff. de statu lib. declarantur, & conciliantur. 134.410.

Lex si pupilli, in §. videamus, de negot. gest declaratur. pag. 137. nu. 432.

Lex decem, §. videamus, ff de fideicomm. libert. & l cum quasi, §. idem dicendum, eodem titulo, declarantur. pag. 137. nu. 434.

Lex cum filius, §. vlt. ff. de fideicomm. libert. emendatur, & declaratur. 137.436.

Lex duo haeredes, de fideicomm. libert. declaratur. 140.462

Lex municipalis iniqua non valet. 141.474.

Lex creditoribus, de separat. declaratur. 145.492.

Lex 1. & 2 C. commun. de leg. declarantur. 145.493.

Lex 2. ff. de liber. & posthum. declaratur. 158.140.

Lex qui filium, §. 1. ff. de condit. & demonstrat. declaratur. 159.146.

Lex placet, de lib & posth. declaratur. 159.151.

Lex, nomen generale est ad omnes iuris scripti partes. pag. 161. num. 12.

Lex id autem, de cond & demonstr. declaratur. 177.23.

Lex cum quo, §. vlt. ad l. Falc. declaratur. 187.97.

Lex pater filiam, in prin. ad l. Falc declaratur. 188.101.

Lex 3. § sed etsi non mortis ff de bon libert. declaratur. pag. 188. nu. 102.

Lex quod autem, in versic sed si ideo, ad l. Falc. declaratur. 191.113.

Lex Nesennius, ad l Falcid. declaratur, in quibus terminis procedat 191.114.

Lex filio, ad l. Falc. nouiter declaratur. 191.116.

Lex Nesennius, ad l. Falc. in vers. planè diligenter declaratur. 193.120.

Lex deducta, § nummis, ad Sen. Cons. Trebell. declaratur. 193. 121.

Lex id autem, ad l. Falc. declaratur. 193.122.

Lex quod autem, versic. sed si ideo, ad l. Falcid. declaratur. 193.123.

Lex iubemus, C. ad S.C. Trebell. perpenditur, & declaratur. 195.135.

Lex exceptis, ad l. Falc. declaratur. 203.174.

Lex id autem, in prin. ad l. Falc. declaratur. 206.194.

Lex si quis sub conditione dandorum decem, ff si quis omiss. cau testam declaratur. 206.198.

Lex in ratione, §. tametsi, ad l. Falcid. declaratur. 207.199.

& num. 221.

Lex si fundum, & l. si dignum, ad l. Falcid. declaratur. 209. 212.

Lex, sed etsi hoc, in §. 1. de condit. & demonstr. declarat. 209. 213.

Lex Plautius, de condit. & demonstrat. exemplo illustratur. 210. 219.

Lex Nescanius, ad l. Falc. declaratur. 210. 222.

Lex filium quem habentem, C. fam. ercisc. declaratur ad mentem Arnaldi Ferreri, & Antonij Fabri intellectus reprobatur. 221. 271.

Lex vlt. C. de alluu. & palud. declaratur. 222. 275.

Lex aeterna, esse hominis, quod commune habet cum omnibus entibus realibus, accommodata, quae fit 223. 288.

Lex, viuentium vitae accommodata, quam communem habet homo cum brutis, & plantis, quae fit. 223. 289.

Lex etiam, § sed etsi non mortis, ff. de bon. libert. declaratur. 238. 408.

Lex in donationib. C. ad l. Falc. declaratur. 238. 411.

Lex pater filiam, ad l. Falc. declaratur. 239. 419.

Lex si donatione, C. de collat. declaratur. 242. 438.

Lex, quod non dicit, nec nos dicere debemus. 245. 448.

Lex quoniam in prioribus, & l. scimus, §. cum autem, C. de inoff. testam. declarautur. 250 482.

Lex scimus, in §. repletionem, C. de inoff. testam. declaratur. 251. 488.

Lex ex patronis, in prin. & l. si libertus, in § libertus, ff. de bon. libert. declarantur. 252. 499.

Lex in l. Falcidia, ad l. Falc. declaratur. 261. 27. & nu. 33.

Lex non debet esse de indubitabili. 262. 34.

Lex in conditione, in §. cum verbum, ff. de reg. iur. declaratur ibid. 35.

Lex in ratione, ad l. Falc. declaratur. 263. 43.

Lex mulier, quae duobus, § si heres, ad S.C. Trebel. declaratur. 266. 67

Lex 3. in prin. ff. de fund. instr. declaratur. 270. 94.

Lex quid ergo, in fine ff. de vsufruct. declaratur, & naturae fetus summissi diligenter expenditur, & demonstratur, 271. 103.

Lex in l. Falcidia, ad Senat. Consult. Trebellian. declaratur. 274 117.

Lex generaliter loquens, debet generaliter intelligi. pag. 275. num. 131.

Lex mulier si duobus, § si heres, ad S.C. Treb. declaratur. 276. 143.

Lex, in dubio, debet intelligi in casu magis dubitabili. pag. 280. nu 171.

Lex ita tamen, in § heres ex asse, ad S C. Treb. declaratur. 281. 179.

Lex potest, de leg. 1 declaratur. 281. 180.

Lex Marcellus, in § res quae ab herede, ad S.C. Treb declaratur. 281. 181.

Lex, maiorem dubitationem decidens, eodem modo in eodem genere dubitationis, minorem decidere intelligitur. pag. 283 nu. 188.

Lex iubemus, C. ad Senat. Consult. Trebellian. declaratur. 283. 190.

Lex qualibet debet intelligi, vt disponat in casibus, qui dari poterant, quando eadem lex fuit edita. 283. 192. *Declaratur num.* 198.

Lex iubemus, C. ad Senat. Consult. Trebellian. declaratur. 285. 201.

Lex filium definimus, ff. de iis, qui sunt sui, vel alien. iur. & l. generaliter, § cum autem, C. de instit. & substit. declarantur. 286. 218.

Lex Balist, ad Senat. Consult. Trebellian. declaratur. pag. 288. nu. 226.

Lex quantumuis taxatiuè loquens, casus similes non excludit. 288 229.

Lex filiusfam. ff. ad l. Falc. declaratur. 292. 251.

Lex, verbis non debet esse imposita. 296. 8.

Lex Titia, ff. ad l. Falc. declaratur. 297. 13.

Lex Marcellus, § quidam, ad S. C. Trebel. cum pater, §. fidei sua, de leg. 2. & l. cum virum, C. de fideicomm. declarantur. 297. 14.

Lex liberto, in §. filium, ff. de annuis legat. declaratur. pag. 297. num. 18.

Liberalis, in necessitatibus, nemo existit. 29. 96. & 99.

Libertas per fideicommissum relinqui potest, legari nequaquam. 88. 17.

libertas per fideicommissum relinqui potest, legari nequit. 95. 85.

libertas directa, non nisi manumissione testamentaria dari potest in vltimis voluntatibus. 95. 86.

libertas directa, in Codicillis ab intestato, relinqui nō potest. 111. 193.

libertas rebus omnibus fauorabilior. 112. 194.

libertas est res inaestimabilis. 114. 210.

libertas seruo, qui solus institutus est, legari non potest. pag. 115. nu. 219.

libertas potest dari per quamlibet vltimam voluntatem. 115. 223.

libertas omnis, cōpetens ex manu alterius, quàm testatoris, fideicommissaria est. 116. 233.

libertas nulla praexistit antequàm seruus liberetur. pag. 117 nu. 246.

libertas hodie si seruo legetur, an directa competat vel fideicommissaria. 118. 269.

libertas directa plenior. 118. 271.

libertas directa semper competit, vbi non grauatur honoratus, vt seruum manumittat. 118. 274.

libertas directa est potentior fideicommissaria, & magis propria. 119. 277.

libertas, quae relinquitur ab herede praestanda, non nisi fideicommissaria esse potest. 119. 281.

libertas, quae legatur, ab herede praestanda relinquitur. pag. 119. nu. 283.

libertas per fideicommissum relicta, vel legata, an iure actionis, vel per fideicommissum petatur. 135. 415.

libertas legata, quae vim manumissionis testamentariae non habet, non differt hodie, à fideicommissaria. 135. 418.

libertas directa competit ipso iure, sine facto heredis. pag. 136. nu. 430.

libertatem legans seruo communi, intelligitur eum pro sua parte manumittere. 119 278.

libertatem directam consequi seruo est commodius, quàm fideicommissariam 119. 273.

Libertatis legatum non datur. 34. 122.

libertatis datio, in iure, contra distinguitur passim à legato, & tamquam quid, diuersum ponitur. 115. 215.

libertatis legatum si daretur, esset falsus titulus de libertate legata. 115. 216.

libertatis legati si daretur, de eo fieret mentio, in tit. ff. qui sine manumiss. ad libert. peruen. 116. 227.

libertatis directa nomen, antequam essent fideicommissa, non dabatur. 116. 228.

Libertatis

Libertatis legatum, vel cum manumissione testamentaria, vel cū fideicommissaria libertate confunditur. 116.229.

Libertatis datio qualibet manumissio est. 116.232.

Libertatis legatum si daretur, per quod competeret directa libertas, Orcinio libertino, per legatum liberato, libertinorum definitio non competeret. 116.234.

Libertatis legato liberatus, nisi cum manumissione testamentaria confundatur legatum libertatis, manumissus dici non potest. 116.236.

Libertatis legatum, si daretur, daretur legatum, cui non competeret legati definitio. 117.240.

Libertatis legatum, donationis appellationem non recipit. pag. 117. nu. 241.

Libertatis datio, est actus pius. 135.422.

Libertini sunt, qui ex iusta seruitute manumissi sunt. pag. 116.235.

Littera legis si pluribus, de leg. 2 expositio. 162.19.

Littera totius legis in quartam, ad l. Falc expositio. 182.81.

Littera legis in fideicommissaria, ff. ad S.C. Treb. expositio. 263.44.

Littera §. si legatum, ad Sen. Cons. Treb. expositio. 297.19.

Lucro hæredis grauati, quod cedit, in fideicommissariam restitutionem non venit. 265.58.

M

Maius vbi conceditur, minus quoque concessum intelligitur. 99.118.

Manumissio testamentaria, directam tribuit libertatem. 119. 279.

Manumissio sola est naturalis modus inducenda libertatis. 118.265.

Manus, realiter separata à reliquo corpore, est manus æquiuocè. 75.367.

Manumissus ab hærede, illius fit libertus, manumissus testamento, fit libertus Orcinus. 119.288.

Maritus, iure municipali prohibitus legare vxori, an intelligatur etiam prohibitus eam hæredem instituere. pag. 23. num. 54.

Materia eadem contingens, potest esse, diuersis respectibus, interdum regularis, interdum specialis. 155.44.

Matrimonij definitio explicatur. 34.117.

Mitius cum lege agitur, quàm cum homine 33.112.

Modi non habetur ratio, dummodo sequatur effectus, declaratur num 76.181.73.

Mortis causa contingenter, quod capitur, in Falcidia, vel Trebellianica quartam non imputatur.

N

Natura, quod fieri nequit, nec arte fieri potest pag. 92. num. 48.

Natura non potest confundere species, & identificare. pag. 93. num. 50.

Natura per prius formam significat. 95.79.

Natura naturans, potest species confundere, & identificare. 97.91.

Naturalia iura criminosi non amittunt. 226 309.

Naturalia iura sunt immutabilia. 226.313.

Naturalia iura tolli non possunt iuribus ciuilibus. 226.315

Naturalis iuris esse dicitur, quod non procedit immediate à naturali instinctu, & à principijs rationis sine discursu, & necessitate 226.317.

Naturalis iuris esse non possunt, quæ post reperta testamenta, & contractus fuerunt inducta. 226.319.

Natura debetur, quod iure gentium dari oportet. pag. 228. num. 337.

Necessario, quod capitur, aut iure hæreditario capitur, aut iure non hæreditario. 176.9.

Nepos non iure matris, sed iure proprio succedit Auo. pag. 245. nu. 431.

Nepos in successione potior esse non debet, quàm filia. pag. 246. num. 461. & 464.

Nomina debent esse consonantia rebus. 50.127.

Nomine quæ differunt, differunt etiam specie. 30.101.

Nominum diuersitas arguit diuersitatem substantiæ. pag. 51. num. 136.

Nominentur res, aut circumscribantur, non refert. 140.464.

Non entium nulla sunt partes. 165 66.

Non entium nulla sunt partes. 29.111.

Numerus pluralis non verificatur, nisi saltem in duobus. 107.169.

O

Obligatio vbi datur, actio datur, non officium Iudicis, quod nullam præsupponit obligationem. 135.421.

Declaratur num. 435.

Obligatio qualibet non parit actionem. 137.435.

Officium Iudicis, & persecutio extraordinaria non recipiunt diuisionem, vt aliqua sint directa aliqua vtilia. 107.169

Officium Iudicis obligationem non supponit. 100.174.

Officium Iudicis persecutio extraordinaria est, actio autem ordinaria. 135.424.

Officium Iudicis nobile illud est, quod non seruit actioni intentata. 416.135.

Oliua etiam immatura decerpitur ad hominum commodum. 260.7.

Omne, qui dicit, nihil excludit. 130.379.

Omne reale transit in quemcumque successorem. 251.489.

Oppositorum natura est, vt non recipiantur in eodem subiecto. 92.45.

Oratio sumpta ex vniuerso, si reddatur falsa in vno, redditur falsa in omnibus. 110.200.

P

§. Si quis autem non implens, & §. si vero expressim, in Authent. de hæred. & Falcid. declaratur. 142.479.

§. 1. Inst. de libertin. declaratur. 118.261.

§. post mortem, & §. ante hæredis, Instit. de leg. declaratur. 114 206.

§ præterea, Inst. de fideicomm. hæred. declaratur. 113.203.

§ si liberi, Inst. de pupill. declaratur. 39.179.

§. si quis vna, Institu. de fideicommiss. hæred. declaratur. 152.198.

Partes essentiales sunt materia, & forma. 76.385.

Pars incerta, si aliqua ratione certa reddi potuit, partis nomen, & effectum habet. 122.313.

Pars integralis destructioni sui totius superesse non potest cum effectu, separata enim corrumpitur. 75.370.

Pars integralis illa est, sine qua totum est perfectum. pag. 74. num. 357.

Pars integralis minus principalis est, quæ totum integrat, potest tamen citra corruptionem illius abesse. 360.

Pars integralis si absit, destruitur totum integrale, non essentiale. 76.382.

Pars omnis integralis necessariam ad suum totum relationem habet. 75.371.

Pars sine destructione totius, ad quod refertur, abesse ab eo non potest, secus accessorium. 60.281.

Partes integrales certæ sunt, & perpetuæ, secundum naturam totius, cuius sunt partes. 75.361.

Partes rerum hæreditariarum sunt res hæreditariæ. 118

Partis, quo ad partem, & totius, quo ad totum, idem est iudicium. 201.158.

Pater, an possit grauare filium, cui iubere non potest, vt fructus in Trebellianicam imputet, vt hareditatem cum fructibus restituat. 287.219.

Pater filium adoptans, intelligitur eum tam ad commoda, quàm ad onera recipere. 105.141.

Patientia pro traditione habetur. 34.119.

Patria noua, se habet ad nouos Ciues, quemadmodum pater adoptans ad filium adoptatum. 105.140.

Patrimonium includit onera. 41.172.

Peculio legato, tacitè, & in consequentiam res peculiares intelliguntur legatae. 130.377.

Declaratur num. 388.

Peculio legato, expressè, saltem in genere, legantur res peculia contenta. 131.387.

Peculium, & res peculiares à rationibus dominicis separatae, simul sumpta, idem sunt. 131.388.

Peculij concessio intelligitur coarctata ad vitam patris concedentis; cum, secuta eius morte, extinguatur. 220.264.

Peculium, filio constitutum, an in legitimam imputetur. pag. 241. nu. 426.

Peculij concessio est coarctata ad placitum parentis concedentis, per quem potest adimi. 242.434.

Peculium morte concedentis extinguitur. 242.435.

Peculium, post mortem patris concedentis, commune est inter illius filios. 242.436.

Pecunia, qua accepta, iubetur quis hareditatem restituere, non accipitur iure hareditario, sed quasi ex legato. pag. 180. num 64.

Pecunia simpliciter accepta, vbi vnus ex cohaeredibus iussus est partem hareditatis restituere, intelligitur iussus accipere de sua portione. 181.67.

Pecunia accepta, non expressa persona dantis, vbi quis hareditatem restituere iubetur, quasi ex legato pecuniam accipere intelligitur. 202.169.

Pecunia, vel species, qua accepta, iubetur quis hareditatem restituere, in Trebellianicam imputatur. 201.162.

Pecunia in genere, actu non est in hareditate, sed in potentia. 201.346.

Per, propositio, in compositione significationem auget. pag. 97. num. 103.

Perfecta res dicitur, quae suam formam habet. 71.338.

Perinde particula, est, qua denotat omnimodam similitudinem, & repetit similes omnes qualitates. 139.455.

Persecutio extraordinaria, qua. 106.152.

Persona regulatur secundum potentiorem qualitatem. pag. 102. nu. 131.

Persona eadem, non debet diuerso iure censeri. 102.134.

Persona eadem vno respectu ciuis, altero peregrina esse non potest. 102.135.

Persona eadem, partim libera, partim serua esse non potest. 102.136.

Petens plures in solidum condemnari, tacitè sentit ex natura causa, vt, vnius solutione, cateri liberentur. 152.33.

Pictura non est necessaria ad tabulam, sed tabula ad picturam. 58.77.

Pignus, quod est contractus, fieri potest in testamento. pag. 35. num. 125.

Pignus, & nuda pacto, & magistratus auctoritate, & testamento fieri posse, iure singulari tantum est. 36.131.

Portio debita à liberto patrono, iure institutionis est debita. 24. 24.

Positi in conditione, non censetur vocati. 204.183.

Positiua iura, & legalia, à naturali iure proficiscuntur. pag. 227. nu. 326.

Positiuo iure, quod naturali ratione debetur, dici potest, quodammodo, iure naturali deberi. 227.329.

Possessionis causam mutare sibi nemo potest. 245.4.

Possidere videtur, qui dolo malo fecit, quominus possideret, vel pecuniam possidet. 141.468.

Pracedere debet etiam tractatione, quod tempore, vel natura pracedit. 49.218.

Praeceptoris probati est, non in varijs opinionibus recensendis laborare, sed in veritatis indagatione. 125.312.

Pracipua, qua habentur in legitimam non imputantur. pag. 242. nu. 430.

Prafationes declarant voluntatem disponentis. 15.12.

Pralegata, an, & quando veniant in restitutionem fideicommissariam. 197.148.

Pralegati essentia in eo consistit, vt capiatur ante partem, & pracipuum habeatur. 217.251.

Pralegati portio, qua capitur iure hareditario, in fideicommissariam restitutionem venit. 197.169.

Pralegati portio, qua capitur iure hareditario, an imputetur in Falcidiam directam, qua deducitur de legatis. pag. 196 nu. 139.

Pralegati portio, quam hares à se ipso accipit, non à cohaerede, iure hareditario capit. 197.144.

Pralegati portio hareditaria, an vniuersa in Falcidiam imputetur. 195.153.

Pralegati portio, qua à seipso, & iure proprio capitur, venit appellatione portionis hareditatis. 266.149.

Pralegati portio hareditaria in restitutionem venit, si sit hares grauatus restituere portionem hareditatis, & pralegatum pracedat grauamen. 298.32.

Pralegatum, legatum est. 195.134.

Pralegatum non venit appellatione hareditatis, vel portionis hareditaria. 197.142.

Declaratur num. 145.

Pralegatum vniuersum, an in Trebellianicam imputetur. 199.299.

Pralegatum quodlibet difformiter capitur. 198.161.

Pralegatum, quod semper difformiter capitur, an, & quando, & quomodo in Falcidiam imputetur. 196.157.

Pralegatum est quoddam mixtum ex iure hareditario, & ex iure legati. 218.257.

Pralegatum hareditatis appellatione non venit. 296.6.

Pralegatum, an, & quando, & quomodo veniat in fideicommissariam hareditatis restitutionem. 298.21.

Pralegatum restituendum est, vel non secundum expressam, vel coniecturatam testatoris voluntatem, vbi de ea constare potest. 298.22.

Pralegatum, quod capitur difformiter, quodque propriè pralegatum est, cur sic appellatum. 298.24.

Pralegatum fiduciario haredi relictum, in fideicommissariā hareditatis restitutionem non venit. 298.26.

Pralegatum, in quo facta est particularis, per substitutionem, prouisio, in vniuersalem hareditatis restitutionem non venit. 298.27.

Pralegatum vniuersum in fideicommissariā hareditatis restitutionem venit, vbi quis vniuersaliter grauatus est, quicquid ex bonis, ex hareditate, vel ex patrimonio ad eum peruenerit restituere. 298.29.

Pralegatum nulla ex parte in restitutionem venit, vbi hares grauatus est partem hareditatis restituere, si grauamen

men antecedit,& prælegatum subsequitur. 298.31.
Prætor habet ante oculos æquitatem. 138.443.
Pretium succedit loco rei 216.144.
Prioritas duplex,altera temporis,altera naturæ. 192.369.
Priuilegijs Gymnasij Bononiensis, Perusino vniuersaliter concessis, an, & quando, si Bononiense priuetur, Perusinum quoque priuatum intelligatur. 102.129.
Priuilegia, vnius Gymnasij, vbi alteri sunt, in omnibus, & per omnia concessa,an,si Gymnasium,cuius priuilegia alteri sunt concessa, priuetur, alteram quoque priuatum intelligatur. 100.121.
Priuilegiatus non vtitur priuilegio contra priuilegiatum, 165.65.
Priuilegiorum concessio vnius vniuersitatis,alteri, vniuersaliter facta,& in omnibus,& per omnia,an,& quando ad futura trahatur. 99.120.
Priuilegia à nobis non sunt multiplicanda, à lege possunt multiplicari. 285.203.
Priuilegium priuilegiato concessum,ita intelligitur,vt anterioribus priuilegijs non deroget. 103.144.
Priuilegium nullum est, vt filij legitimi habeant, vt filij,Trebellianicam,vel vt hæredes grauati. 285.204.
Priuilegia futura,priuilegia non sunt. 98.117.
Priuilegia, cum sint contra ius commune, non extenduntur, vbi non constat de contraria mente concedentis, nisi quatenus ratio verborum patitur. 98.109.
Priuilegia concernentia solummodo concedentis præiudicium, latissimam recipiunt interpretationem, etiam si concessio indefinito sermone sit concepta. 97.106.
Priuilegia in dubio non sunt multiplicanda. 98.111.
Priuilegia omnia, si concedantur vnius Gymnasij, alteri vniuersitati, an concessio trahatur ad futura priuilegia. 97. 100.
Priuatio præsupponit habitum. 34.118.
Priuatio præsupponit habitum. 87.3.
Prohibitione in vno facta à lege,similia omnia,per quæ ad illud peruenitur,prohibita intelliguntur. 287.220.
Profectitia, in filijsfamilias hæreditate esse non possunt. pag. 246. nu. 460.
Profectitia qualibet in legitimam imputantur. 246.456.
Probatio debet de necessitate concludere. 155.88.
Profectitia illa,quorum ipse pater,dum viuit proprietatem non retinet,in legitimam non imputantur. .... 375.
Propriè verba legum,in dubio sunt accipienda. 107.168.
Proprietas nominis sumitur potissimum ex definitione. pag. 49. num. 232.
Proprietas verborum potissimum à definitione sumitur, & ab ethymologia. 38.142.
Propositionum,materia, quotuplex. 152.37.
Propositio de materia necessaria, & naturali,quæ. 152.38.
Propositio de materia contingenti, & accidentali,quæ. pag: 153.num.40.
Propositio de materia impossibili.& remota,quæ. 151.39.
Propositionum materia contingens,aut specialis,aut regularis,& communis. 153.41.
Propositio de materia contingenti,speciali,quæ. 153.42.
Propositio de materia contingenti,regulari,quæ. 155.43.
Propositionum forma,quotuplex. 153.45.
Propositio,Cathegorica,quæ. 153.46.
Propositio,Hypotetica,quæ. 153.41.
Propositionum,quantitas,quotuplex. 153.55.
Propositiones vniuersales,quæ. 153.56.
Propositio non vniuersalis,quotuplex. 153.57.
Propositio particularis,quæ. 153.58.
Propositio regularis,quæ.& quotuplex. 153.59.
Propositio indefinita,quæ. 154.61.
Propositio,seu oratio indefinita,dicitur etiã generalis. 154.62
Propositionum,qualitas,quotuplex. 154.66.
Propositio perfecta,quæ. 154.67.
Propositio imperfecta,quæ. 154.68.
Propositio, seu oratio imperfecta, interdum pro perfecta habetur. 154.69.
Propositio aliqua falsa,aliqua vera. 154.70.
Propositio,aliqua affirmatiua, aliqua negatiua. 154.71.
Propositionibus ex duabus,an,& quando vna sit de necessitate falsa,altera de necessitate vera,remissiuè. 154.72.
Propositionũ aliqua enunciatiua,aliqua dispositiua. 154.73
Propositionum vniuersalium,aliqua collectiua, aliqua distributiua. 154.77.
Propositio vniuersalis,aliqua dialectica,aliqua legalis,& moralis. 154.80.
Propositio,& oratio legalis, etiam singularis vniuersali æquipollet. 156.106.
Propositio illa naturaliter,& propriè,non dicitur vniuersali æquipollere,quæ,cum sit generalis,& ambigua,ex humanitate, & per benignam interpretationem, habet vim vniuersalis. 158.137.
Papillariter substitui ei,qui non sit in testatoris potestate, non potest. 22.53.
Pupillaris substitutio,& Codicilli non sunt accessoria ad testamentum,sed partes illius. 59.278.

Q

QVæ,& quando in Falcidiam imputentur. 111.223.
Quæstiones voluntatis,in iudicis sunt arbitrio. 20.44
Quæstiones voluntatis eam recipiunt, in dubio, interpretationem,per quam satisfic vtrique parti. 20.45.
Qualitates contrariæ, etiam in ijs,quæ non differunt specie, reperiuntur. 95.89.
Qualitas manans à iure communi potentior ea est,quę competit iure speciali. 102.132.
Quando,aduerbium, & causaliter, & casualiter accipi potest. 238.412.
Quarta,quæ deducitur de fideicommissis,ab ea,quæ deducitur de legatis,nomine non differt. .... 130.& 138.in fi.
Quarta Diui Pij inuenta fuit pro fideicommissis ab intestato. 112.195.
Quarta hæreditatis,in materia nostra, cum quarta bonorum confunditur. 182.82.
Quarta bonorum rectius ad Falcidiam, quàm ad Trebellianicam refertur,cum,in Falcidiæ ratione,antea deducatur æs alienum. 182.83.
Quasi legatum, quod etiam prælegatum appellatur,in restitutionem non venit. 298.23.
Quasi contractus, facilius fit in testamento, quàm contractus.
Quasi legatum,quid,& cur, sic appellatum ab Auctore. 176.14.
Quasi legatum,quibus modis differat ab eo,quod capitur in re hæreditario,& à legato,& prælegato. 176.15.
Quasi legatum est, quod iudicio testatoris apud hæredem grauatum remanet iure hæreditario, siue onere ad instar legati. 180.65.& 68.& 170.
Quasi legatum in Falcidiam imputatur. 181.68.
Quasi legatum in Trebellianicam imputat, 202.170. ratio redditur. num. 201.

R.

RAtio debet esse generalis. 117.256.
Ratio debet esse generalior dicto. 182.84.

Ratione vna ex duobus cessante, nō cessat dispositio. 276.74
Ratio, vbi eadem, ibi eadem iuris dispositio. 285.187.
Referri ad totum non potest, quod non ad omnes illas partes refertur. 75.363.
Regulam colligendo ex pluribus particularibus, vniversalem æquiparationem proferre; etiam legis condendæ authoritatem non habens, potest. 91.37.
Regula, quantumuis, vniuersalis exceptiones patitur. 91 38.
Regulis iuris communis in dubio, standum est. 221.268.
Regulæ in dubio standum est. 273.118.
Rei vendicatio, supponit de necessitate dominium in agente. 128 163.
Rei vendicatio supponit dominium ex parte agentis, & possessionem ex parte rei conuenti. 106.154.
Relatio, quæ se habet per modum causæ fiendi, quomodo differat ab ea, quæ se habet per modū causæ essēdi. 101.128
Relatio est genus oppositi. 92.44.
Relictum eius, quod debetur, creditori factum, est legatum. 29.95.
Relinquo, verbum relatum ad legitimam iure institutionis debitam, hæredis institutionem significat 14.21.
Relictum simplex, legatum est, & fideicommissum, tam particulare, quàm vniuersale. 176 17.
Relictum causa conditionis implendæ, quid sit. 176.18.
Replicatio, exceptionis appellationem recipit. 191.115.
Rescribo verbum, etiam ad Iurisconsultos, & ad eorum responsa refertur 264.47.
Restitutionis rei alicuius debitum, comprahendit etiam fructus licet de illis non sit facta expressa mentio. 267.22.
Rubrica, & inscriptio debet esse generalis ad omnia, quæ sub ea tractantur. 50 225.

S

SColastici, habendi ex dispositione statuti, in omnibus, & per omnia, tamquam ciues, an subire etiam ciuitatis onera rogantur. 102 130.
Scolastici statuto recepti, tamquam ciues, in omnibus, an, & quanto, & quomodo etiā onera sentire debeat 105 160.
Senatus Consulto Trebelliano, Pegasiani virtutibus tributis, Pegasianum explosum est. 93.52.
Sententia vna plures per particulam distributiuam condemnati, ad eandem quantitatem omnes in solidum obligati intelliguntur. 51 25.
Sententia, eam, in dubio recipit interpretationem, per quam est libella conformis. 151.27.
Serui sunt capaces legatorum. 26.64.
Serui, de iure ciuili, pro mortuis habentur. 26.63.
Serui sunt incapaces eorum, quæ sunt iuris ciuilis. 136 427.
Seruitutes debitæ hæredi in re legata, per aditionem confunduntur. 145.490.
Seruum liberari ab hærede, & libertum fieri Orcinum, implicat. 95.88.
Seruus, cui relicta est libertas per fideicommissum, si dominus eum non manumittat, & in mora constituatur, etiam sine manumissione perducitur ad libertatem. 136.431.
Seruus institutus hæres, à se ipso libertatē accipit. 114.214.
Seruus proprius, simpliciter institutus hæres, fit etiam liber. 118. 263.
Seruus potest dominum in ius vocare, & aduersus eum constituere. 136.425.
Seruus est incapax actionis. 136.426.
Si, in plurali numero, cum coarctatione possessiui nominis, nominis valet dispositio. & trahitur ad futura. 159.153.
Si qua, est particula distributiua. 159.147.
Simile nullum est idem. 51.237.
Simile non est idem. 227.331.
Singula, quæ non prosunt, nec vnita iuuant, 206.195.
Singulari etiam appellatione vtimur, cum plura eiusdem generis significare volumus. 150.11.
Solui aliud pro alio, consentiente creditore, potest. 219.263.
Specialia derogant generalibus. 73.351.
Specie posita, ponitur genus, quod est in qualibet specie 63. 294.
Specie non differunt, quæ eundem habent effectum specificum. 93.62.
Specie non possunt differre, quorum alterum de altero reciprocè prædicatur 93.67.
Specie non differunt, quæ nullo modo differunt. 93.69.
Specie non potest à legato differre id, cui legati definitio competit. 93.72.
Specierum ciuilium confusionem, possibilem esse demonstratur. 94 93.
Species vnaquæque habet proprietates, & passiones omnes sui generis. 64.304.
Species cum habeat formam indiuiduam, diuisionem non recipit. 65.305.
Species re aliqua, semper [a]*bundat à genere* 37.316.
Species plura continet actu, quàm genus. 37.317.
Species eiusdem generis, easdem, in definitionibus, habere differentias, non possunt 94.73.
Species opposita, in entibus rationis, vnam habet differentiam, non plures differentias specificas; constituuntur enim species per negationem in vna, eius, quod est in altera, quòd si alteri communicetur, species confunduntur. 96.96.
Species, neque confundendæ, neque sine necessitate multiplicandæ. 116.230.
Statuta ad casus non porriguntur, qui sub stricta, & propria verborum significatione non comprahenduntur. 23.55.
Declaratur num. 62. *in fin.*
Statuta recipiunt interpretationem à iure communi. 24 61.
Statutorum dispositiones, de Falcidia loquentes comprahendunt, etiam Trebellianicam. 161.7.
Statuti verba, vbi conueniunt propria, conuenit etiam illius dispositio. 24.62.
Statuti dispositio, quantumuis odiosa, & exorbitans, ob rationis identitatem extenditur ad casus, quibus saltem largè, & impropriè statuti, verba conueniunt. 23.47.
Statutum potest tollere beneficium abstinendi. 141.473.
Subrogatum non est idem cum eo, in cuius locum subrogatur 227 330.
Subrogatum, capit naturam eius, in cuius locum subrogatur. 225.304.
Declaratur num. 330. *& sequen.*
Subrogatum non potest esse idem cum eo, in cuius locum subrogatum est. 51.238.
Substitutio pupillaris, facta à patre arrogatore filio arrogato, habet locum, non solum in bonis arrogatoris, sed etiam in bonis relictis filio arrogato contemplatione patris arrogatorijs. ..... 377.
Substitutionis ex causa quod capitur, in legitimam non imputatur. 232.471.
Substitutio nulla sine conditione fieri potest. 232. 473. & num 476.
Successionis primus gradus, apud quosdam populos, est nepotis ex sorore. 229.355.
Suitatis necessitas pro aditione habetur. 142 475.
Summa, §. si legatum, ad S.C Treb. 2a
Supplementum legitimæ non recipit dilationem. 233.481.

Supple-

Supplementum legitimæ patroni, non solum hæredes, sed etiam legatarios grauat. 234. 488.

T

Tacens censetur consentire actui, qui fit ad illius commodum 39. 151.
Taciti, & expressi, par est virtus. 130. 380.
Declaratur num. 391.
Tacitum omnino est, quod nullo modo verbis expressum est, sed venit per interpretationem mentis, aliunde sumptam, quam ex verbis. 130. 384.
Tacitum relictum hodie potest habere vim legati. 131. 391.
Tacitum legatum, an, & quando dominium recta via in legatarium transferat. 131. 392.
Tale appellatur, quod fuit quandoque tale, demonstrationis gratia. 49. 184.
Talis dicitur res, etiam postquam desiuit esse talis, demonstrationis gratia. 120. 318.
Tempus præsens quando possit ad præteritum referri, pag. 113. nu. 204.
Testamenta latissima, legata stricte interpretantur. 58. 273.
Testamenta pleniorem recipiunt interpretationē. 128. 279.
Declaratur num. 295.
Testamenti pars nec testamentum esse potest, nec illius recipere appellationem. 51. 240.
Testamenti definitio, Codicillis non competit. 52. 246.
Testamenti caput, & fundamentum in hæredis institutione consistit. 52. 250.
Testamenti forma hæredis institutio, materia testamenti voluntas volita. 61. 287.
Testamenti pars subiectiua dicitur illa, cui testamenti definitio, & nomen potest accommodari. 62. 293.
Testamenti solemnitas non est forma illius 68. 324.
Testamenti conditionalis voluntas potest pendere à re aliena. 76. 377.
Testamenti appellatione, an veniant codicilli. 49. 222.
Testamento pereunte, legata quoque infirmantur. 57. 266.
Testamentum accipitur in genere, & in specie. 49. 221.
Testamentum suum caput habet, & fundamentum per hæredis institutionem. 19. 42.
Testamentum ad ius ciuile, à quo formam habet, refertur. 27. 81.
Testamentum, & contractus opponuntur, & oppositis differentijs discriminantur. 36. 128.
Testamentum est voluntatis nostræ iusta sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri velit. 233. 233.
Testamentum quatuor modis accipitur, secundum communes traditiones 60. 282.
Testamentum, quod sub testamento in specie comprahenditur, est pars subiectiua testamenti 62. 293.
Testamentum vnicum ab vno homine validum tantum fieri potest, contractus autem plures. 63. 297.
Testamentum, cuius forma in puncto indiuisibili consistit, & in vltima conclusiua, est quid indiuiduum. 63. 298. & 350.
Testamentum continens pupillarem substitutionem, non est duplex, sed vnicum testamentum duarum causarum. 63. 299.
Testamentum est modus acquirendi de iure ciuili. 67. 318.
Testamentum est vltima voluntas informata, & ad speciem contracta, per hæredis institutionem. 68. 323.
Testamentum collectiuum continet plures vltimas voluntates, inter se specie realiter distinctas. 68. 326.
Testamentum, in quo plures sunt instituti hæredes in partibus, quas testator cuicunque postea adscripserit, substinetur, etiam si partes non fuerint adscripta. 70. 333.
Testamentum, in quo volebat testator plures instituere hæredes, si aliquorum nomina prætermiserit, quo ad eos duntaxat vitiatur 70. 334.
Testamentum, in quo ciuitati quis vices reliquit, & promisit eorum fine se signaturum, & certaminis formam, quæ celebrari singulis annis voluit declaraturum, valet, etiam non secuta dicta declaratione. 70. 335.
Testamentum cœptum, superueniente impedimento, vitiatur, non factum, & perfectum. 70. 337.
Testamentum tribus verbis fieri potest. 71. 340.
Testamentum cœptum, & non perfectum, nullum est. pag. 75. num. 345.
Testamentum, in quo testator, mortalitate præuentus, destinatum legatum non perficit, cœptum dicitur, non perfectum. 71. 346.
Testamentum, in quo plures erat quis nuncupaturus hæredes, aliquibus non nuncupatis, in totum infirmatur. pag. 72. num. 348.
Testamentum collectiuum est totum per aggregationem diuersarum vltimarum voluntatum, ex dispositione, & destinatione testatoris. 72. 350.
Testamentum, an, & quando inualidum reddatur ex eo, quod testator omiserit aliquid, quod facere destinauerat. 73. 351.
Testamentum, à quo legatum adimitur, neque inutile efficitur, neque imperfectum. 75. 361.
Testamentum est de iure ciuili 226. 320. & 341.
Testamentum perfectionem, & integritatem à legatis non recipit. 76. 378.
Testamentum velle facere creditur, qui legat, vel directe substituit. 111. 181.
Testandi facultas, quæ consistit in hæredis institutione, tolli non potest. 22. 56.
Testari velle præsumitur, qui aliquem ex filijs exhæredat. 13. 14.
Testari velle præsumitur, rogans testes, vt præsto sint suo testamento, vel protestans, in fine, illud suum esse testamentum. 13. 15.
Testari velle præsumitur, qui vulgariter substituit ei, cui bona sua legauit. 13. 16.
Testator, si dicat in actu testandi, præsenti, & acceptanti, dono tibi equum, an intelligatur legasse, vel inter viuos donasse. 45. 122.
Testator censetur minus sibi velle præiudicare, quam sit possibile. 39. 148.
Testator censetur minus velle grauare hæredem suum, quàm sit possibile. 39. 148.
Testator non potest quicquam velle contra leges, vel contra naturam actus. 76. 326.
Testator non potest facere, vt libertas directa transeat in eam, cui ab hærede, ex causa legati est præstanda. 95. 87.
Testator, in dubio, censetur minus grauare hæredem, quam fieri possit. 119. 286.
Testator non potest facere, vt suo in testamento leges locum non habeant.
Testator magis diligit hæredes, quàm legatarios, sed fideicommissarium vniuersalem magis, quàm hæredem, & sic fauorabiliora sunt fideicommissa. 215. 237. & 240.
Testator præsumitur velle post mortem quoque locum habere, quod in vita obseruari voluit. 221. 266.
Declaratur num. 274.
Testator censetur gregem limitasse ad numerum, in quo reperiebatur tempore aditæ hæreditatis. 271. 96.

Testator

Testator non præsumitur alienam magis, quàm propriam sobolem diligere.283.189.
Testatoris voluntas, talis esse censetur, qualem verba demonstreant.15.26.
Testatoris voluntas, in ea parte, à qua nõ constat, recessisse, semper in dubio a legè substinetur.70.332.
Limitatur num 351.
Testatoris iudicio habetur, quod causa conditionis implenda debetur, præsertim, si res, de qua potuit disponere, sit in conditione posita 235 397.
Titulus de verborum significatione, frequentius explicat significationes verborum ex communi vsu iuris, & ex interpretatione leges, quàm proprias.117.251.
Totius & partis, idem iudicium.40.161.
Declaratur num. 181.
Totum de parte non prædicatur.52.241.
Totum collectiuum de suis partibus non prædicatur.54.259
Totum, quid sit, & quotuplex, latissimè declaratur.60.283.
Totum voluntarium constituitur ex destinatione constituentis illud.74.359.
Totum integrale illud dicitur, quod diuiditur in partes, per quantitatem continuam. 75 366.
Tractatus non semper inscribuntur à subiecto adæquato, sed interdum à subiecto principali 52.251.
Transitus facilior in habentibus symbolum. 218.254.
Trebellianica est Falcidia vtilis extensa de legatis ad fideicommissa, 179 50.& 132.
Trebellianica vox Latina non est, sed Scolastica, & magistralis. 195.131.
Trebellianica, heterogeneam habet naturam.218.253.
Trebellianica recipit simplicia.218.256.
Trebellianica, & legitima habent se ad inuicem, tamquam excedentis, & excessum 242.437.
Trebellianica detractio magis est contra voluntatem testatoris, quam Falcidia.215.238.
Trebellianicam detrahens, non adit ex necessitate, cum hæres coactus adire, quartam non detrahat.215.236.

V

VEadicare verbum, fasè acceptum, significat actum petendi rem quacumque actione. 106.156.
Venio verbum, vbi idem, quod comprehendere, vel continere significat, sextum etiam casum, interdum admittit. pag. 263 num.45.
Verba sunt nota eorum, quæ sunt in mente. 15.27.
Verba merè obliqua, numquam possunt trahi ad hæredis institutionem. 19.39.
Verba communia in dubio eam recipiunt interpretationem, vt disponant directè. 19 41.
Verba quicquid includunt in dispositione permissiua excludunt in dispositione prohibitiua. 24.60.
Verba in dubio sunt intelligenda simpliciter, & secundum potentiorem significationem. 73.133.
Declaratur num.152.
Verba testatoris dubia eam recipiunt interpretationem, vt pleniorem dispositionem significent.73.136.
Declaratur num 152.
Verba æquiuoca eam recipiunt interpretationem, quæ magis facit contra proferentem. 37.137.
Declaratur num. 153.
Verba disponentis intelliguntur secundum naturam actus, qui geritur.38.140.
Verba ambigua, in contractibus recipiunt interpretationem contra proferentem.39.153.
Verba ambigua, in vltimis voluntatibus, recipiunt interpretationem ad fauorem testatoris. 39.159.
Verba ciuilia, & legitima, quæ. 87.9.
Verba precaria, quæ. 88 10.
Verba legis affirmatiuè ad Iudicem relata non actionem significant sed Iudicis officium.106.161.
Verba sunt intelligenda in potentiori significatione, & per prius, non per posterius. 108.276.
Declaratur num 295.
Verba legis concedentis ius petendi aliquid, si ad partes referuntur, non ad Iudicem actionem significant, non officium Iudicis. 135.420. Declaratur 433.
Verba, quæ possunt accipi in specie, & in genere, in dubio, accipiuntur in specie. 140.459.
Verba legis cum effectu sunt intelligenda.280.169.
Verba legis naturaliter non ciuiliter intelliguntur.286.308
Declaratur num 225.
Verba sunt nota eorum, quæ sunt in mente. 297.17.
Verbis, quibus potest fideicommissum induci, fideicommissum inducit.119.284.
Veritas paucis contenta est. 284.236.
Veritas, est fictione potentior.104.148.
Veritatem, vt tueamur, nec præceptoribus, nec amicis parcendum. 271.102.
Vltima voluntas generalissimè sumpta, in suas species diuiditur.8.2.
Vltimæ voluntates pendere ab alieno arbitrio non possunt. 39.156.
Vltimæ voluntatis, quod species non est, nec testamenti in genere generalissimo species, & pars subiectiua esse potest. 63.306.
Vltimæ voluntatis species esse non potest, quod per se à cæteris vltimis voluntatibus, materiam per propriam formam separatam, & specificatam non habet.63.307.
Vltimæ voluntatis seu testamenti in genere generalissimo (si datur) definitio.68.327.
Vniuersalis acquisitio ea dici non potest, quæ continet onera per accidens, non sui natura.43.186.
Vniuersalis propositio legalis, & moralis, quo nomine differat à dialectica vniuersali.90.19.
Vniuersalis æquiparationis, per modum regulæ, an fuerit auctor Vlpianus.91.32.
Vniuersalis dialectica quæ. 154 81.
Vniuersalis, moralis, & legis, quæ.155.83.
Vniuersitas aliqua est comprehendens onera vi nominis, aliqua non. 123.325.
Voluntas disponentis talis esse censetur, qualis est verborum significatio.2.50.
Voluntas testatoris est regina, & lex in testamento.74.358 & 149.8.& 297.15.
Voluntas coartata ad vitã alicuius, post mortem illius non debet aliquid operari. 221,267.
Voluntas coarctata ad placitum, & ad vitam alicuius post mortem illius, & placito cessante, nihil debet operari. 242.433.
Voluntatis nullum efficatius argumentũ, quã verba.297.16.
Vtile per inutile non vitiatur.69.330. Limitatur 350.
Vtile, & duraturum, quod est, saltem patientia, in iure consideratur. 129.370.
Vtilia ad rectis regulariter non differunt.195.132.
Vulgaris substitutio, quæ sine testamento existere non potest, & testamenti naturam sequitur, necessaria tamen ad testamentum non est. 42.276.

F I N I S.

